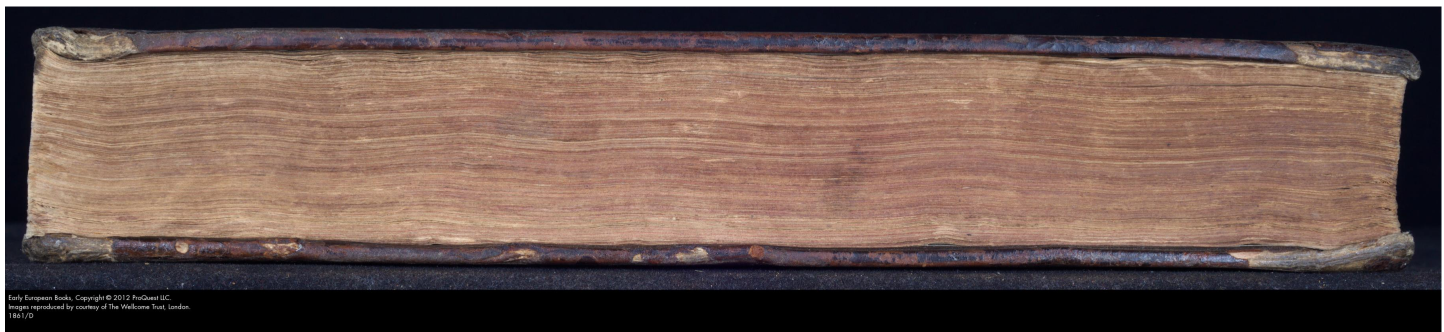

915. DORSTENIUS, Theodericus, medicus. Botanicon, continens herbarum aliorumque simplicium quorum usus in medicinis est, descriptiones et iconas. Additis, quae Neotericorum observationes vel comprobaverunt vel invenerunt. Greek and Roman letter. 10 and 306 leaves. *With very many fine woodcuts (plants)*. Folio. Calf. Frankfort, Egenolph, 1540.
Frs. 250.—

Pritzel 2378. Brunet II, 824. Editio princeps. Dorstenius died 1552. Fine copy of this rare and early herbal.

BOTANICON,

CONTINENS HERBARVM, ALIORVMQVE Simplicium, quorum usus in Medicinis est, descriptiones, & Iconas ad uiuum effigiatas: ex præcipuis tam Gręcis quàm Latinis Authoribus iam recens concinnatum. Additis etiam, quæ Neotericorum obseruationes & experientiæ uel comprobarunt denuo, uel nuper inuenerunt.

AVT. THEODERICO DORstenio Medico.

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareo.

FRANCOFORTI, Christianus Egenolphus excudebat.

CLARISSIMO SIMVL AC DOCTISSIMO VIRO D. DOCTORI BVRCHARDO Mithobio, Illustriss. Ducis Erici Brunsuicensis Medico excellentissimo, Domino ac Patrono suo, perpetua fide colendo Theodericus Dorstenius S. D.

SVPERIORE anno clarissime D. Doctor, Christianus Egenolphus Typographus Francfordianus, precibus à me contendit, ut uolumen illud Herbarium, quod in Germanica lingua iam olim stanneis excusum formulis in uulgus emiserat, Latinitate donarem, ac idem ex optimorum medicorum uiridarijs locupletarem. Quod laboris, licet ego meo (quod aiunt) me pede metiens, deprecari non desierim, tamen sic institit ac ursit ille, ut sedulus euicerit, persuasus impo sito oneri me parem ac idoneum fore, qui iam & temporis & studij non parum in arte medica insumpserim. Obtrusam igitur uerius quàm oblatam scribendi prouintiam accepi, partim ut amantissimum mei uirum, pleniore si fieri posset, obsequio demererer, partim ut in Herbaria medicina ac simplici, per scribendi exercitationem, ac, quem optimum magistrum Cicero prędicat, usum, consequerer uberiorem eius cognitionem: Partim etiam, ut tali beneficio, uel potius iuuandi studio meo, omnes medicinæ candidatos mihi deuincirem, in spem uenienti, non paruam ex opere suscepto promanaturam utilitatem. Principiò autem opus ipsum Germanicum succisiuis horis pro mea uirili à me uersum, ex probatissimis tam Græcis quàm Latinis medicinæ autoribus in uniuersum locupletius reddidi. Deinde singulis herbis atq; simplicibus annotationes quasdam, in quibus ueræ & genuinæ ipsarum herbarum & simplicium nomenclaturæ, & descriptiones, ex antiquis & recentioribus medicis erutæ continentur, adieci. Postmodum etiam Barbaras uoces Arabibus & myropolis communiores, & magis receptas non omisi. Postremò si qua est inter medicos controuersia uel disceptatio de herba uel simplici aliquo, eam quoque non missam feci, lites qua potui dexteritate conatus dirimere. Atqui non defuturi sunt procul dubio male feriati quidam medici, qui hosce labores ceu uanos ac infrugiferos, carbone priusquam legerint notabunt, ac naso, quod aiunt, suspendent, insimulabuntq; me temeritatis, qui literaturæ mediocris homo, de herbis, hoc est de rebus dubijs & perplexis ac arduis, propter quas inter summos medicos, etiam num uehemens contentio atque controuersia gliscat, aliquid in lucem ædere

fuerim ausus. Sed tales uelim rogatos, ut prius quæ sunt à me diligenter scripta perlegant, quàm incognita, dente Theonino rodant. Quo facto, clementiores agnoscent ac fatebuntur, me summorum ac optimorum medicorum authoritatibus inniti, ipsorumq́; de herbis ac simplicibus iudicia & placita congessisse, & breuiter nihil adduxisse, quod ex eorum libris non sit depromptum. Cæterum si quis illos classicos autores, quos imitor, nonnullis in herbis scopum minus attigisse conuicerit, is mihi ueniam dabit, cum ipsi opus habeant Patronis, quos paraui defensores: tametsi multo malim cum illis ipsis errare, quàm cum rixosis medicis qui Herbarię medicinæ rudes ac prorsum ignari sunt, ualde sapere. Optimè profectò mihi de medicinæ tyronibus mereri uidentur, qui rei Herbariæ hactenus tam fœdè neglectæ, olim uerò in magno precio habitæ, auxiliares manus admouent, eamq́; ab interitu omnis calumnię securi, uindicare non grauantur. Atq; utinam in hoc pulcherrimum negocium, omnes medicinæ proceres conspirarent, eoq́; uelis (ut aiunt) equisq; contenderent, quo Herbaria medicina iamiam renascens, & caput iterum exerens, tandem pristino uigori ac honori restituatur. Quod ipsum efficere totis uiribus olim conati fuerant excellentes uiri, Leonicenus, Manardus, & Ottho Brunsfelsius. Quibus si fata uitam non inuidissent, rem Herbariam me Hercle multum adiuuissent, & maiore cum fructu promouissent. Sed iam commune mortalitatis iter ingressi, lampada tradiderunt illis qui adhuc superstites in Herbarum mundanarum uiretis exercentur: in quorum numero sunt D. Ruellius. Antonius Musa, Leonardus Fuchsius, atq; alij cum linguarum peritia, tum Herbarum cognitione nobilitati medici, qui utinam à pulcherrimis cœptis desistere non uelint, sed strenue progredi, æternam sibi benè faciendo gloriam paraturi. Non enim fluxum uirtutis premium apud medicinæ studiosos promerebuntur, qui bonam in herbarum disciplinis illustrandis, nauauerunt operam. Vnde dolendum imò detestandum arbitror, hanc medicinæ partem tam multos annos adeo neglectam & contemptam iacuisse, ut eius apud Medicos nulla tanquam Megarensium habita fuerit ratio, cum tamen literarum monumentis proditum sit, summos olim reges adeo herbarum fuisse studiosos, ut neglecto

regiæ maiestatis honore non puduerit neq; tæduerit eos, per uastas regionum solitudines, ac saltus inuios reptare, cliuosa montium iuga peragrare, abdita terræ uiscera scrutari, latebrosos deniq; specus penetrare, solo studio quærendi commodas, ac utiles humanis usibus herbas, & ad posteritatem transmittendi earum inuentarum cognitas uires, ut eo uelut omnium maximo beneficio, sibi genus humanum obstringerent. Hoc itaq; uelut sempiterno gloriæ authoramento,

ramento, illi reges celebratissimi uiuunt, etiam hodie grata homi-
num memoria. Quorum nomina peritura cum ipsis simul mortem obiuissent, nisi plantis indita iam æterno durarent æuo: permanebunt autem immortalia tantisper dum tellus fida & optima rerum parens gignet Gentianam, Eupatorium, Clymenum, Polemoniam, & cætera id genus nomen à regibus habentia. Quid? nonne Iuba qui utriq; Mauritaniæ primus imperauit, studiorum claritate memorabilior etiam quàm regno, qui potissimum eo celeberrimam famam assecutus est æternamq; laudem, quòd herbam Euphorbiam nomine ab inuentore medico suo appellatam, miris laudibus celebrarit, priuatim ei dicato uolumine. Mithridatem quoq; Ponti regem, non perinde regnũ alioqui locupletissimum, non tam unius atq; uiginti linguarum miraculum, quàm unica rei Herbariæ peritia nobilitauit, uereq; magnum uirum ad sydera tulit, qui inde commentationes & exemplaria, effectusq; in arcanis reliquit, ut autor est Plinius. Cum igitur non modo doctissimi rerum naturalium indagatores, sed etiam summi & potentissimi reges herbarum cognitione delectati sint, ac in eo studiorum genere laboribus indefessis uersati, quis non uiderit ualde ridiculum esse à medicis nonnullis falsam sibi scientiæ persuasionẽ induentibus, rem Herbariam contemni ac uelut indignam scitu Seplasiarijs ac Pharmacopolis totam relinqui. Quo supercilio turgentes, audent ipsi se præferre summis illis medicis, Hippocrate & Galeno: qui in syluis & montibus oberrarunt ad inuestigandum & quærendum herbas, qui profecto tantum laboris non cepissent, nisi exploratum habuissent, hoc ipsum plurimum conducere, & in arte medica summe necessarium fore. Quibus importunis utilissimæ rei contemptoribus illud plærunq; solet contingere, ut cum peregre abierint, & ad ægrotos peruenerint, nihil ualeant, omni ope destituti, nisi ad manus habuerint myropolia, cum tamen quibuslibet in syluis & hortis circumquaq; magna sit herbarum copia, quibus optimè & utiliter possent medicari, si modo herbas haberent cognitas, ac non è myropolarum præscriptis penderent. Sed exoticis illis & Arabum pharmacis, quibus officinæ seculi nostri sunt oppletæ, intantum addicti sunt, ut præ his omnes herbas negligant ac contemnant. Cum tamen nemo hoc improbare ausit, nostrates herbas exoticis illis non esse uiribus inferiores, atque eas corporibus nostris magis salutarem præstare medicinam. Sed ne longius euehar, ista missa faciens, medicinæ studiosos monebo atq; hortabor, ut medicinam Herbariam reiectis eius contemptoribus, auide amplectantur, omnesq; libros de herbis conscriptos diligenter euoluant, summorumque illorum Regum & medicorum exemplis adducti, syluas, montes, pra-

ta & hortos nonnunquam uerno & æstiuo tempore peragrent per lustrentq́;, quo ueram herbarum aliorumq́; simplicium cognitionem sibi paulatim parent, cum impossibile sit, ut is in probatum medicum euadat, qui harum rerum nullam habuerit cognitionem, atque experientiam. Cæterum iam uela contracturus, clariss. Doctor ad te reuertar. Nouisti doctis uiris priscam solennitatem ac consuetudinem esse, ut suas lucubrationes magnatibus uiris ac Mecœnatibus inscribere consueuerint, partim quòd gratiam ac beneuolentiam eorum sibi conciliare ac pro beneficiis in se collatis gratiam referre queant, partim quòd præsidium aduersus iniuriam æmulorum & Zoilorum quærant ac parent. Eodem ergo studio atque exemplo uir ornatissime, in pręsentia impulsus ego, meam hanc qualemcunque industriam laboremq́; Tuæ dignitati nominatim nuncupare constitui. Es enim tu inter omnes bonos amicos mihi uisus dignus, cui hoc opus tanquam Deo tutelari dedicaretur, idque duabus de causis. Principio ob summam & arctissimam familiaritatem, quæ multis ab hinc annis, non solum Erffordiæ, uerum etiam Marburgi, inter nos intercessit, atq; ob tua summa in me merita, quibus me totum tibi deuinxisti. Deinde quòd tu non solum in arte medica, uerum etiam in Mathematis atq; in omni genere disciplinarum sis præstantissimus: unde & iam tuum nomen apud omnes doctos celebratum est: per quod non leue pondus, necp paruam æstimationem huic operi accessuram esse penitus mihi persuadeo, postquam tui nominis auspicio euulgatum est. Proinde uolumen hoc Herbarium tanquam μνημόσυνον, & amoris nostri erga te pignus, hilari fronte excipias precor Burcharde doctissime, & contra morsus uitiligatorum defende. Bene Vale, Apud Marpurgum, Kalendis Martij. Anno à Christo nato.

1540.

ΕΛΕΓΧΟΣ.

Σίκυος

ΕΛΕΓΧΟΣ.

Τέλος.

INDEX.

A.

B.

C.

Cen-

D.

E.

F.

G.

H.

INDEX.

**

FINIS.

Register.

Register.

Mengel

Ende des Registers.

LECTORI

LECTORI CANDIDO REINHARdus Lorichius Hadamarius S. D.

ECCE tibi nouus hic codex Herbarius, amplum
Venit inexhaustę commoditatis opus:
Vnde salutiferis florum genus omne uiretis,
Dulcis & omnigenæ germine spirat odor.
Vnus habet modicis bona multa reclusa maniplis,
Quæ multi nimia garrulitate libri.
Turpia fallacis posuit tectoria fuci,
Quę multis alij continuere locis.
Virtutes ueras, hic nomina uera uidebis,
Non feret ambiguam quęlibet herba fidem.
Ergo Phæacis quòd si uiridaria laudem,
Et meruere quibus clarus Adonis erat.
Si decus Hesperidum tulerant pomaria, Regum
Et quę Medorum consita prata manu,
His nihil inferior debetur gloria scriptis,
Cum tibi commoditas non minor inde fluat.
Clarius ac nomen Dorstenius ipse meretur,
Accepit studio lumina cuius opus.

FINIS.

ARTEMISIA.

A

ARTEMISIA.

C

Ἀρτεμισία.
Ἀνακτίριος.

Artemisia.
Herba regia.
Olus regium.
Parthenis.
Armoise
Beyfůß.
S. Johans gürtel.

B

D

DESCRIPTIO.

RTEMISIA à Gręcis & Latinis eodem nomine appellatur, ab Artemisia uxore Mausoli regis, quę sibi hanc herbã uendicauit, dicta, uel ab Artemide Diana, quòd instar Dianę parturientes adiuuet. Græci, ut inquit Barbarus, βασιλικὸν λαχάνον, id est regium olus, etiam appellauere. ob uirium enim pręstantiam apud Gręcos & Latinos uaria huius herbæ fuit nomenclatura. Matricaria etiam à Latinis dicitur, quòd matricis doloribus medeatur.

Artemisia herba est, figura Absynthio & Abrotano similis, sed maiora tantum & latiora hæc habet folia, quæ extrinsecus candida, intrinsecus uerò sunt uirentia, & odore acuto, sapore admodũ amaro. Caulem habet oblongum, flores uerò ut Chamomilla, producit.

Duo eius genera. Rubens caule ac floribus est rubicundis, Albicans altera, caule est albo, & flore flauo, radice fruticosa & candida. Nascitur ferè ad uiri altitudinem.

A

TEMPERAMENTVM.

C.

Calefacit & siccat tertio ordine. Foliorum tantum est usus in Medicina, & non radicis, & uiridia plus prosunt, quàm arida.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decocta in uino & pota, mulieribus prouocat menses. prodest quoq; si in balneo sæpius ab inferiori parte, secundum umbilicum se ea lauerint ac fouerint.

Eadem uino ac ceruisia decocta, & pota, ad difficilem partum conducit. Herba elixa dextro femori mulieris uel ilijs applicata, præsens adfert remedium, Sed ea quàm primum infans in lucem prodierit, inde est amouẽda, ne neglecta magnã adferat perniciem.

Si qua mulier mortuum in utero fœtum habuerit, bibat ex huius herbæ decocto, tum leniter liberabitur.

Contra uenena, & rabidorum animaliũ morsus ualde prodest, & in primis succus si bibatur.

Artemisia rubea uino decocta ac pota, menstrua prouocat. Ex uino pota urinam ciet.

Redacta in puluerem & cum aqua apij temperata & pota, calculo lumborum supra modum auxiliatur.

Cum uino cocta & bibita, muliebrium locorum tumores, & omnia ibidem mala emendat.

B Eadem cum uino, folijs Chamomillæ, & saluia decocta, membra paralytica & stupida, si ex ea defricata fuerint, recalfacit & uires confirmat. D

Contusa ficubus atq; myrrha admixta si fuerit, stomachum refrigeratum calefacit, si singulorum drachmam unam uino imposueris, & ea potione usus fueris.

Herbæ huius Radix sumpta, tam potenter laxat & purgat, ut etiam fœtum ex utero mulieris uiuum aut mortuum expellat.

Medicinæ magis conueniunt huius herbæ folia, quàm radices, & utiliora sunt uiridia quàm arida, & mulierculis sterilibus præcipue conducunt.

Cum semine anethi in puluerem redacta & commista, ficus aut mariscas sanat imposita. Parotidas quoq; eodem modo curat, si prius acuto scalpello locus fuerit scarificatus, & tum puluis inspersus fuerit.

Oppilationem membrorum, ut splenis ac iecinoris, ex frigida causa prouenientem aperit, si quis tali modo usus fuerit.

Artemisiæ ac Scolopendriæ Manipulum unum, ac parum absynthij, si quis acceperit ac simul in uino coxerit, & Zaccaro edulcauerit, hæc potio prodest ad Ictericiam, si parum Centaureæ admisceatur. Et quicquid à potione herbarum reliquum fuerit, calidum

A lieni est imponendum. Idem quoq; prodest si lien extrinsecus tumorem uel inflationem noxiam acceperit. C

Artemisia cum Taxo barbato in uino cocta, remedium præstat ad anum procidentem, si quis huic calido decocto insederit.

Artemisiam secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiamue ullam, & ne solem quidem.

Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

AQVA ARTEMISIAE.

Herba tantum distillatur in fine Maij.

Hęc aqua medetur Tussi, conciliat somnum, pellit uenenum, calefacit stomachum & confortat. decem dies pota prodest regio morbo laborãtibus, Quadraginta uero dies pota singulis uicibus ad iij. uel iiij. uncias, conducit ad hydropem: facit procrescere barbam illita. Tineas capitis exterit, lassitudinem & defatigata membra refrigerat illita: partus accelerat, bibita pondere uinus uncię: fœtum mortuum expellit pondere unc. iij. pota. Mala quoq; accidentia, & tumores, & alia reprimit et pellit quę mulieribus circa pudenda accidere solent. Vrinam ducit & calculos, Renes opilatos aperit. Venenorum quoq; unica antidotus est.

ABSINTHIVM.

B D

NOMENCLATVRAE.

Ἀψίνθιον.
Βαρυπικρον.

Absinthium.
Aluine quasi parua aloe propter eximiam amaritudinem
Wermut.
Elsen.

BSINTHIVM ab ἀψεσθαι hoc est â tangendo ex aduerso per antiphrasin Gręci nomen deflexerunt, quòd nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat, Vnde & barypicron ab amaritudine & odore

A dicitur. Germani **Wermut** appellant, quasi prohibẽs alacritatem, G
& fortè ob gustum ita appellarunt. Sacris Romanæ gentis celebratum quondam absinthium est: siquidem Latinorum ferijs certantibus in capitolio quadrigis, uictor absinthium bibebat: sanitatem ut par est præmio dari honorificè tunc existimantibus Romanis, cuius seruandæ restituendæq; non parua meritò inter olera laus Absinthio debetur, tam multiplex uis est, & in firmãdo stomacho tam efficax.

DESCRIPTIO.

Absinthium caules habet ut Artemisia. Flores superne luteos, instar herbæ, quam imperiti uocant Stichados citrinum, Radices infernè candidas & fruticosas.

Tria autem à Plinio diuersis locis, & item à Dioscor. Absinthij genera numerantur. Primũ est Absinthium Romanũ uel rusticum, quod & ponticum à regione, in qua optimum nascitur, appellatur. Aliud Absinthium marinum, quod & Seriphium dicitur, nobis quidem ignotum. Tertium Absinthij genus quod plurimum in Gallia ultra Alpes nascitur, quodq; incolæ gentis suæ uocabulo Sanctonicum à Santonum gente appellant, unde & semen Sanctonicum, quod in pharmacopolijs uenditur aduersus infantium lumbricos.

TEMPERAMENTVM. D

B Absinthium calidum primo gradu est, siccum tertio, astringenti, amara & acri simul donatum qualitate.

Succus ipsius herba multo calidior est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus decem diebus continuis una uice potus ad quatuor drachmas, & in saccharo temperatus, conducit ad Ictericiam, & aquã intercutem, & multos etiam lienis & iocinoris noxios humores propellit.

Absinthium stomachum & epar confortat, Ciborum appetentiam excitat, morbis ex opilatione prouenientibus, utputa hydropi, & id genus alijs, medetur.

Lumbricos in uentre necat, & fortiter eos expellit, emplastro inde præparato in hunc modum. Recipe Absinthij quatuor uncias, euphorbij semi unciam, cornu ceruini combusti, unciam unam, his addatur uncia una fellis leporini, & mel admisceatur, Inde emplastrum factum, uentri imponatur.

Qui longa febre conflictatur, utatur succo Absinthij, saccharo temperato, statim febre leuabitur.

Si cui caput adeo dolet, ut somnum capere nequeat, accipiat Absinthium & herbam minutum contusam in aqua bene decoquat, & lintheo

A lintheo impositam, capiti leniter circumdet ac circumliget, pulsatiles dolores remouebit, & suauiter dormire faciet. C

Succus Absinthij persicorum nucleis permistus, & auribus instillatus, uermes aurium necat.

Auribus si manat sanies, cum aceto tritum infunditur.

Absinthium choleram, quæ stomacho aut epati cohæserit, expurgat, & per urinam euacuat.

Cum uino elixum, & per diem una uice ad quatuor uncias à ieiuno bibitum, hominem præseruat, ne sanguis in corpore putrescat.

Contra sugillata multum prodest, si mel & paululum optimi uini, cum Cymino contuso addatur, & deinde commisceatur, & emplastri modo imponatur.

Oleum ex Absinthio, auribus instillatum auditum restituit.

Absinthium oris graueolentiam emendat aceto permistum, si os inde colluatur, Si uero biberis, lienis tumores discutit. Idem contusum & melle subactum, oculisq; illitum, hebetes oculos clarificat.

Ad lumbricos in aluo necandos, Accipe Absinthium, Marrubium & Lupinum, eodem pondere, & decoque in aqua mulsa uel in forti uino, & aluo hoc impone circa umbilicum, tum absq; dubio necantur.

Cum oliuarum oleo coctum, & uentri illitum, debilitatem sto-
B machi, & malitiam iecoris tollit. D

Aduersus ebrietatem ualet Absinthij succus cũ melle permistus. Menses mulierum obstructos idem trahit, si cum succo Artemisiæ, myrrha & melle commistus, in modum pessi locis muliebribus subdatur.

Succus quoq; Absinthij cum succo Boraginis & floribus Centaureę decoctus, in sero caprino, lienosis ac frebricitãtibus opitulatur.

Absinthium cum abrotano in lixiuio elixum, ualet contra decidentes capillos.

Ad cruditatem stomachi, accipe Absinthium & rutam æquali pondere, & admixto pipere inuicem contunde, & decoque in uino, & ex eo bibe, hoc ualde confert stomacho, atq; eum expurgat.

Anginis quoq; subuenit cum melle & nitro. Absinthium uestibus insertum, tineas arcet, Somnos allicit, olfactum: aut inscio sub capite positum.

Ex Absinthio conficitur uinum Absinthite, quod stomacho accommodatum est, & urinam cit. Ægre concoquentibus utile est, iocinorosis itidem, renum cum urinæ malo aliquo doloribus, suffusis felle, cibum auersantibus stomachis, stomacho malè affectis, & his quibus ex longo tempore præcordia tenduntur. utile itidem inflationibus, rotundis alui lumbricis, & suppressis mensibus.

A

AQVA ABSINTHII.

C

Absinthij aqua circa finem Maij distillatur.

Aduersus omnes febres hęc aqua saluberrima est. Conducit quoq; ijs quibus ex frigida causa caput indolescit.

Tormina intestinorũ curare efficax est. Ad deijciendam aluum, econtrariò ad sistendam aluum nimiũ profluentem, utilissima est.

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

NOMENCLATVRAE.

Ἀριστολοχία.
Τρογγύλη.

Aristolochia rotunda.

Holwurtz.
Biberwurtz.
Hinsch kraut.

B

D

ANNOTATIO IN ARISTOLOCHIAM LONGAM.

ARISTOLOCHIA ut Dioscoridi placet, inde nomẽ sortita est, quòd ἀρίστη λοχευούσαις, id est puerperis egregiè salutaris sit, utpote quæ remoratos menses, hærentes secundas, & reliquias omnes à partu pellat. Romanis pariter & Græcis Aristolochia plerumq; dicitur. Malum terræ etiam à Latinis appellatur.

TEMPERAMENTVM.

Aristolochia rotunda herba est primo gradu calefaciens, secundo aũt siccans, *libenter nascitur in senticetis, antiquis nemoribus,* & frutetis, E radice prælongos caules in Martio profert, cubitali quandoque altitudine, in quorum summo flores sunt punicei aut candidi. Radicem ad modum iuglandis rotundam habet, intus concauam & colore croceam. Folia uero hæderæ terrestri similia producit.

GENERA EIVS.

Tria Aristolochiæ genera apud Dioscoridem describuntur, rotunda

A tunda, longa & Clematis, quæ Sarmentosa dicitur, ob radices in C modum sarmenti complicatas. Plinius uerò quatuor species adinuenit lib. 25. cap. 8. Aristolochia longa mas existimatur: rotunda autem fœmina. Hæc duo genera notissima sunt, quibus in officinis utuntur.

Aristolochię rotundæ in medicinis maior est usus, quàm longę, & radices plus commendantur quàm folia. Radix effodienda est, priusquam flos erumpit. Ea miram efficaciam habet, absumit enim & expellit uenena, potestq; ad duos annos integra uirtute durare.

Rotundæ Aristolochiæ radicem, summopere pisces expetunt. Itaq; si contusam admixta calce, in mare sparseris, aduolant pisces mira cupiditate, continuoq; exanimati fluitant, idq; Plinius coram se factum testatur à piscatoribus Campaniæ, qui ob id hanc radicem, uenenum terrę uocabant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Asthmatico ualde prodest Aristolochia, si paululum Gentianæ cum succo Glycyrrhizæ, quam officinæ liquiritiam uocant, addatur, & melle permisceatur, & eo utatur.

Pulmoni item utilis, pectori, ac tussi medetur.

Morbo Comitiali ac paralysi opitulatur, si quis sumat duas un-

B cias Aristolochiæ, Euphorbij & Castorei singulorum drachmam D unam, & cum oleo oliuarum decoquat, & spinam dorsi à ceruice usq; ad anum, eo inungat.

Aristolochia in puluerē redacta & aceto temperata, ualde conducit, si inde scabies lauetur. Puluis Aristolochiæ uulneribus putrescentibus inspersus, ea curat, & Gangrænam in ijs consumit. Fistulas quoq; sanat inspersa, si prius lixiuio de betulis facto, aut aqua aluminis lotæ fuerint. In difficultate partus Aristolochiam in uino & oliuarum oleo decoque, quo parturientis uentrem perunge, & statim leuabitur.

Pluribus modis Aristolochia grauidis opitulatur, nam cum uino pota, myrrha & pipere additis, menses & secundas ciet, & emortuos fœtus extrahit.

Potest eadem, subditus ex eadem fœminis pessulus.

Eadem uino bibita medetur morsibus uenenatis, & aduersus potiones ueneno infectas conducit. Febres quoq; eodē modo sumpta pellit.

Aristolochia etiam salubris est illis qui apostemate lateris uel pectoris laborant.

Eadem cum aloe epatico in puluerem trita, & calce atq; melle in- ginum subacta, tollit polypum uel cancrum, qui nasum obsedit.

A Puluis eiusdem cũ melle temperatus ad oris exulcerationem & ad gingiuas maximè confert, & omnia uulnera expurgat.

Aristolochia contusa & cũ radice Dictamni in puluerem redacta, & melle permixta & emplastri modo uulneribus imposita, sagittas atq; sentes extrahit.

Eius radix in uino uel aqua cocta, facit ad laterum dolorem, & ad lienem, si quis inde potet.

In aceto decocta & dẽtibus ex eo collutis & fricatis, dealbat eos, & tollit dolorem.

Vulneribus eadem imposita, saniem, sagittas, ossa fracta, & sentes extrahit.

Radicibus uiolarum, & melle temperata, in modum emplastri, generat carnem.

AQVA ARISTOLOCHIAE ROTVNDAE.

Ad distillationem in medio Maij cum tota sua substantia, minutim concidenda est.

Manibus inde friatis pellit tremorem.

Vulnera ex ea lota, statim curat.

Lateris & lienis dolorem, pota mitigat..

Spasmo subuenit, membris ex ea mane & uesperi friatis.

B Omnem perfrictionem in homine reprimit, mane & uesperi, singulis uicibus ad duas uncias pota.

Sæpius pota & articulis inde friatis, podagram diminuit.

ARISTOLOCHIA LONGA.

NOMENCLATVRAE.

Ἀριστολοχία μακρά.

Aristolochia longa.

Osterlucei.
Lang Holwurtz.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN ARISTOLOCHIAM LONGAM.

C

ARISTOLOCHIA longa, est longo & alto caule, folijs uiridibus pallore mistis, in agris libenter prouueniens, Caule & internodijs similis Azaro, graui odore, floribus passim flauescentibus, radice candida, tenui & oblonga.

TEMPERAMENTVM.

Aristolochia longa tertio ordine calefacit.

VIRES AC IVVAMENTA.

In puluerem trita, & myrrha, æquali pondere commista, ac in uino calido sumpta, purgat matrices, fœtusq; ex utero mortuos expellit.

Cum radice Hibisci, plantagine ac melle imposita, mitigat podagram.

In puluerem redacta curat putrida uulnera.

Equis læsis ab ephippio, idẽ puluis uulneri utiliter inspergitur.

Aristolochia longa, & Aloepaticum æquali pondere cum melle rosaceo in modũ emplastri formetur, utilissimum est, aduersus uetera & caua ulcera crurũ, quæ prius oleo tartari, aut decocto myrrhæ debent mundari.

B

Suspiriosis opitulatur, & pectus expurgat puluis Aristolochiæ longæ, sumptus cum aqua mulsa.

D

Cum Dictamno pari pondere in uino decocta & colata, deinde mane & uesperi pota, sagittas & surculos educit, mane & uesperi uulneri imposita, tum leniter curat.

Aristolochiæ longæ partes duæ, Gentianæ cum Acoro in puluerem contritæ pars dimidia, misceantur melle despumato, hoc asthmaticis saluberrimum est, & pectoris uiscosos humores discutit.

In puluerem redacta, & cum succo Rutæ illita, morsus uenenatorum animalium sanat. Pulueris autem drachma pota pellit uenena.

AQVA ARISTOLOCHIAE LONGAE.

Hæc cum tota substantia distillanda est in exitu Maij.

Hæc aqua salubris est ad podagram, spasmum, & uitiosa crura, si cum illa foueantur & fricentur.

Tormina uentris quoq; pellit, trium unciarum pondere mane & uesperi pota. Sic quoq; conducit ad morbum Comitialem, & lateris dolores.

Item tumores & corporis magnitudinem ex lassitudine prouenientem discutit, si prædicto modo bibatur. Sic etiam conducit ad destillationes capitis & ad spirandi difficultatem.

A mulieribus pota, pellit secundinam, & sanat lienosos, febribusq; medetur.

A Conuenit quoq; ad membri uirilis & genitalis mulierum pustulas, & quæ pascendo serpunt ulcera, si inde lauentur, & linteola in ea madefacta mane & uesperi super imponantur. C

Spasmum cum podagra pellit, si membra sępius cũ ea fricentur.

Valet item aduersus malitiam scabiosorum crurum, & ad uulnera profluentia, ex illa lota, aut lintea in ea madefacta illis applicentur: prodest ad exitum ani, si spongia in ea aqua immersa, calidæ imponatur: fistulas curat inde lotas, si quoq; panni linei in ea intincti imponantur.

ALTHAEA.

NOMENCLATVRAE.

B D

Αλθαία.
Ἰβίσκος.

Althæa.
Ibiscus.
Bismalua.
Guimaulue
Ibisch.
Wild Pappel.
Ibischwurtzel.

ANNOTATIO IN ALTHAEVM.

ALTHAEA siue Ibiscus Romanis pariter & Gręcis utroq; nomine dicitur. Tributũ ei nomen ab excellentia & multitudine remediorum. Si quidem nihil Althæa Græcis aliud est, quàm si à medendo medicam simpliciter dicas, quibus ἄλθος in Medicina pharmacum remediumque, & ἀλθαίνειν uerbum mederi est. Officinis bismalua appellatur quia species maluæ est & foliũ mollius & duplo crassius habet quã ipsa simplex malua, Vulgò maluauiscus appellatur, quòd glutinosa sit radice.

A C

DESCRIPTIO.

Althæa prasino est colore, caule oblongo & alto, quemadmodum Rosę, quę uulgo uocantur, rosæ refertę, in superiore parte, florem habet roseum, semina dictarum rosarum consimilia, folia sunt lanuginosa, mollia & rotunda, qualia azari. Radix longa, magna, uiscosaq;, intus candida cũ multo humore, facilè nascitur ubicunq; plantatur, quotannis repullulando se ipsam reuocat.

TEMPERAMENTVM.

Habet uim natura calefaciendi, discutiendi, laxandi, inflammationem abigendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum ipsa herba decocta, & duris apostematibus imposita, emollit ea.

Folia cum oleo oliuarum decocta ualent ad quemuis corporis exteriorem calorem, emplastri modo imposita.

Semẽ mollificat omnia dura & calentia apostemata, & sanat ea, Sic etiam conducit membris quę intumuerunt.

Radix cum semine lini elixa, emplastri modo ad anteriorem partem colli applicata, gutturis ulcera & abscessus emollit.

Semen Althææ cum hyssopo & dulci radice in aqua aut uino decoctum, & haustum, Tussim sedat, ex calida intemperie contractam, & facilem reddit excreationem.

B D

Semen cum uino coctum, & oleo oliuarum admixto, uitiliginem & quancunq; faciei decolorationem exterit atq; emendat, si cum eo lauetur.

Radix elixa & ambustis imposita, magnum extrahit calorem.

Ad rupturam interiorem, utere semine Althęæ, & ex eo bibe, inde curabitur.

Ad apium ictus, accipe radicem & cum aceto tempera, & illine, hoc statim opitulatur.

Semen quoq; in posta aut uino decoctum, bibitur contra omnes uesparum, apium ac similium aculeatos ictus.

Radix cum uino cocta, si inde bibas, ciet urinam.

Semen propellit calculum, qui lumbos obsedit.

Semen recens arefactum, deinde contusum, & cũ aceto elixum, ac ad solem inunctũ, asperam & scabiosam cutem leprosorũ curat.

Radix cum uino decocta & pota, ad interiora membra quę plagis aut contusione aut casu fuerint rupta, conducit: Eadem cum aceto decocta, & ore inde colluto, medetur dentibus, & remouet dolorem gingiuarum.

Althęa in uino aut aqua mulsa elixa, & bibita, curat Apostemata thoracis, tumorem uulnerũ & corporis, rumpit ulcera & strumas,

ac faci

ac facit ad abscessus, secundum aures, quos parotidas dicunt, malagmatis modo imposita.

Ex radice & adipe anserino si fiat emplastrum & duris apostematibus, ulceribus, & membris ambustis imponatur, sanat ea, ac calorem extrahit. Hippocrates uulneratis, sitientibus defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit, & eam uulneribus cum melle & resina, item cõuulsis, luxatis, tumentibus & musculis, neruis, articulis imposuit. Suspiriosis ac dysentericis in uino bibendum præbuit. Vide Plin. lib. 20. cap. 21.

Decoctum radicis potum, prodest urinę difficultati, calculorum cruditatibus, coxendicum doloribus, tremulis ac intestinorum torminibus.

AQVA ALTHAEAE.

Tempus distillandi conueniens est à mense Iulio usq; ad Septembrem, tum radix contusa debet distillari.

Hæc aqua cũ uino pota, medetur dysenterię. Sanguinem mingentibus auxiliatur, ad tres uncias pota, & expurgat uesicam, Pota uel imposita ad omnes prædictos morbos conducit.

B

ACETOSA.

D

Ὀξαλίς.

Acetosa.

ozeille

Saur Ampffer.

Wild Ampffer.

Mengelwurtz.

A C

ANNOTATIO IN ACETOSAM.

CETOSA Latinis ea herba est, quæ Græcis Oxalis dicitur, à saporis aciditate, quòd gratum acorem palato repræsentet, unde & in acetarijs magni est usus, & singularem habet gratiam. Est aūt oxalis apud Dioscordem & Plinium, genus lapathi, cuius descriptio omnino ostendit, eam esse Acetosam. Sunt qui eam à foliorum figura anaxyrida appellant, quoniam calceorum soleis, quos Græci aliquando ea uoce significant, similia sunt.

DESCRIPTIO.

Acetosę duo sunt genera, Acetosa maior, quę latiora habet folia caulem sesquicubitum, altum ac rubescentem, semine rubro in mucronem acuminato, quod foliaceo uestitur inuolucro, hæc partim seritur, partim sponte in incultis & pratis prouenit. Secundum genus, quod Acetosam minorem uel agrestem appellant, quæ multo minora & numerosiora folia habet, caulem uiridem & gracilem, semen paruum & album, ea mulierculæ in ardore febrium utuntur, contusa enim & cum sale imposita, mire refrigerat, Maior autem Acetosa, uirtute & bonitate hanc superat.

TEMPERAMENTVM.

B D

Acetosa refrigerat & siccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Acetosa comesta tollit fastidium, & appetentiam ciborum excitat. Eadem cum Barba Iouis contusa, & aceto temperata, atq; imposita, sacros ignes atq; inflammationem sanguinis restinguit.

Omnes species lapathi, ut Dioscorides inquit, molliunt aluum, si olus coctum edatur.

Folia cruda illita, meliceridas, rosaceo, aut croco addito, discutiunt.

Acetosa contusa, & oculis applicata emplastri modo, tumorem pellit, & sanat uitiligines, leucas, & alias cutis maculas prauas, etiã emplastri modo imposita. Eodem modo medetur ambustis. Semẽ, herba, & radix ad prædictos morbos eandem habent facultatem.

Succus Acetosæ temperatus oleo oliuarum, & capiti illitus, remouet magnũ capitis dolorem ex calida intemperie prouenientẽ.

Cum uino pota uel comesta, discutit quosuis morbos ex calore contractos, ut Icterum, ex iecore uel splene ortum. Eodem modo pota, auxiliatur mulieribus quibus menses diu durauerint, & præcipue si semine utantur.

Semen lumbricos pellit, & ad uenena conducit, tum in primis ad uenenatorum animalium morsus atq; ictus.

A Succus acetosæ oculis circumlitus, reddit eos clariores. C

Idem auribus instillatus, interiorem tumorem discutit.

Acetosa in acetario sumpta, choleræ impetum restinguit.

In uino aut aqua aduersus dysenteriam uel fluxum hemorrhoy-dum utiliter bibitur.

Eadem conducit aduersus ebrietatem.

Radix in uino cocta doloribus aurium dentiumq; prodest, si colluantur illo decocto.

Radicem Acetosæ, quidam contra strumas in collo suspensam gerunt.

Semen in uino elixum, omnes alui fluctiones sistit, lienis tumores ac dolores aceto discutit.

Radices coctæ cum aceto, uel crudæ, lepras & impetigines impositæ curant, atq; scabros ungues. uerum oportet locum antea, nitro acetoq; in sole confricatum præparare.

Decocti succo corporis pruritus remouetur, si in balneo ex eo foueatur & fricetur.

Acetosa uirtute & facultate conuenit cũ Sẽperuiuo & portulaca.

AQVA ACETOSAE.

Acetosa distillanda est cum tota substantia in uere.

Aqua Acetosæ cum Theriaca temperata, ualet aduersus pestem.

B

Pota conducit ad quosuis internos calores, sedat sitim, salutaris est iecori et spleni, bibita & linteolis imposita. D

Sacris ignibus medetur applicata, & bibita, conducit ambustis, pellit morbum Regium, Discutit febres, tum quoque parotidas.

Deniq; conducit ad omnes morbos prædictos.

ANETHVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἄνηθον.

Anethum:
Anicetum.
Aneth
Dille.

C

ANNOTATIO IN ANETHVM.

A NETHVM Romani pariter Grecis dicunt. Diosco. lib.3.cap.60. Anicetum quoq; uocari tradit, quo nomine Græce appellantur ea, quæ cibi appetentiam faciunt. Paulus Ægineta ipsum uocat anemion.

DESCRIPTIO.

Anethum omnibus nota herba est, Seritur non minus coquorũ quàm medicorum gratia, ut inquit Platina. Nascitur herbaceo colore ad modum fœniculi, uerum caule non usq; adeo alto, superius umbellam habet luteis floribus refertam, & libenter inter olera hortensia prouenit. Radix est lignosa & albicans.

TEMPERAMENTVM.

Anethum, ut inquit Ægineta, calefacit in secundo ordine intenso, siccat paulò remissius.

VIRES AC IVVAMENTA.

Somnum conciliat, si quis utatur, & in primis oleo Anetino capiti illito. Antiqui, ut Galenus scribit, uiridi Anetho uti solebant ad somnum conciliandum, coronis inde factis, & capiti applicatis.

Succus uel oleum Anethinum ualet ad auriũ dolorem, calidum instillatum.

D

Cibo frequenti oculos hebetat, genituram extinguit. Si nu-

B trices uel mulieres lactantes puerum, utantur ipsa herba, uel semine, lactis copiam generat, & præcipue si cum iure ex lentibus parato, sumatur.

Anethum cum papauere decoctum & commistum ac potum, sistit uomitiones. Tormina & inflationes uentris sedat.

Semen crematum illinentibus condilomata tollit. Idem fluxũ ani, unde mariscæ solent exoriri, sanat, puluere insperso.

Cinis ex Anetho confert ad omnes ani morbos, & dolorem pudendorum, Tum quoq; humentibus ulceribus utiliter illinitur, & potissimum ijs, ut uult Galenus, quę in pudendis consistunt.

Decoctũ anethi si sumatur, ualde prodest stranguria laborantib.

Anethum cum Zaccaro decoctum, & oleo uinoq; permistum, conducit matrici, pellit secundas, trahit menses, si pondere duarum drachmarum bibatur.

Decoctũ Anethi bibitũ, optime prodest ad frigiditatẽ pectoris.

Semen feruens arefactum, singultus cohibet.

Idem sumptum ex aqua, mitigat cruditates.

Semen Anethi atq; urticæ, pari quantitate in puluerem redactũ & aqua mulsa permisceatur, ac cataplasmatis modo mariscis imponatur, præsens erit remedium.

A Epiphoris radix illinitur ex aqua uel uino.

Anethum quoq; cum maſtiche decoctum, uomitum reprimit. Cerebrum atq; ſtomachum confortat, ſi edatur.

Oleum Anethinum dolori uenarũ & paralyſi ſubuenit, unguento Dialtheæ permixtum.

Semen in aqua decoctum, mulieribus inſidentibus, tollit dolorem matricis.

AQVA ANETHI.

Anethum in fine Maij cum tota ſubſtantia diſtillatur.

Aqua ea pota, & temporibus capitis affricata & illita, conciliat ſomnum & quietem. Mulieribus lac proritat, Inflationes corporis diſcutit, concoctionem adiuuat.

Tumorem & ulcera pellit, ſi lintheolis imponatur. Venerem minuit, ſi bibatur.

ANISVM.

NOMENCLATVRAE.

Ανισον.
Aniſum.
Cyminum dulce.
Ænis.
Anis

ANNOTATIO IN ANISVM.

B
NISVM, Latinis & Græcis, hoc nomine cognitum, quod etiam Anicetum uocatur, quoniam Anethi modo, inquit Barbarus, appetentiam ciborum præſtat. Vulgus medicorum Romanum fœniculum appellat.

DESCRIPTIO.

Aniſum omnibus eſt notiſſimũ, in pinguiori terra libenter naſcitur, cubitali altitudine, folijs circinatis, ſemine fœniculo ſimili, flore luteo, radice infernè candida. Viride, & quod magna habet grana, optimum cenſetur.

TEMPERAMENTVM.

Aniſum calefacit atq; ſiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conditum cum Zaccaro, ut ſcribit Platina, turgidas aluos exonerat, Vapores caput petentes reprimit, oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit.

Aniſum ſuffitu naribus hauſtum, confert ad faciem inflatam, & capitis dolores, & uertiginem ſedat.

Contuſum & oleo roſarum admixtum, & auribus inſtillatum, auditum emendat.

Oleum ex Aniſo, ac fœniculi ſemen, mulieribus lactis copiam procreat.

Aniſum

A Anisum sitim arcet, obstructo epati succurrit, & urinam ciet, manducatum.

Malos humores disijcit, & tormina uentris cohibet, & inflationes discutit.

Purgat fœminis matricem & malas humiditates.

Venerem stimulat tam uiris quàm mulieribus: uiris in cibo comestum, genituram auget, Vesicam & renes obstructos aperit.

Cum fœniculo decoctum, confert diuturna febre laborantibus, pellit uenenum.

Assidue comedentibus, auget naturalem calorem.

Quocunq; modo quis utatur Aniso, inflationes reprimit, quæ intestina indurant, & stomachum grauant.

Calefacit epar, & concoctionem adiuuat.

Anisum in uino elixum, & cynamomo atq; mastiche cõmistum, utiliter sumitur aduersus grauem eructuationem, ex frigido & crudo stomacho contractam.

Cum lingua ceruina, quam officinæ uocant Scolopendriam, commistum, ualet ad oppilationem epatis atq; splenis.

Bibitur utiliter subeuntibus cutem aquis, discutit tumorem.

Conducit ad omnia genera Hydropis, & albas fluctiones fœminarum sistit.

B Puluis ex Aniso sacculo inditus, & in uino calefactus, mulierum pudendis si applicetur, attrahit, expurgat eas ab omni immundicia. D

Concisum auribus fractis infunditur cum rosaceo. Ad affectiones oculorum conducit, si qua oculis inciderunt detrahit, uel si plagis uel contusione læsi fuerint, si modo contusum in aqua coquatur, & calidum imponatur. Eodem modo illitum, narium ulcera consumit. Contritum in puluerem & temperatum melle, Hysopo & aceto, ac coctum, fiat gargarismus ad Squinantiam. Sic quoque paratum cum uino, & comestum, ualet ad thoracis apostemata, & ad tussim. Cum castoreo sumptum, confert ad tumorem stomachi & intestinorum.

Strangulationes uuluæ, si manducetur uel bibatur cum aceto & melle, sedat.

Insomnia leuat, ut inquit Plinius, suspensum in puluino, ut dormientes olfaciant. Parturientibus propinatur cum Anetho.

Pythagoras corripi comitiali morbo negat in manu tenentes, ideo quàm plurimum domi serendum.

Cum uino sumptum sudorem leniter præstat.

Vestes quoq; à tineis defendit.

Thoracis pituitas purgat tostum, & cũ melle sumptum melius.

Dysenteriam cohibet & Tenesmum, Anisum tostum, non enim

A aliud utilius uentri & intestinis putant.

Calefacit membra, dolores lumborum & matricis mitigat.

AQVA ANISI.

Herba iam maturescens cum semine distillatur, Et ad omnes morbos prædictos ea aqua salutaris est.

ALLELVIA.

NOMENCLATVRAE.

ὀξύς.
ὀξυτριφύλλον.
Alleluia.
Panis cuculi.
Trifolium cuculi.
Guckgauch klee.
Saur klee.
Hasen klee.
Buch Ampffer.
Pain de coucou
Pain de lievre.

ANNOTATIO IN ALLELVIA.

LLELVIA herba est, quam officinæ etiam Trifolium acidum Latine appellant, Vulgus uero panem cuculi. Oxys Plinio nominatur, ab acido sapore, ut Ruellius testatur, Eam Hieronymus Tragus primi nominis Medicus, putat esse Oxytriphyllon, quod est genus Trifolij, Septem enim genera Trifoliorum idem recenset, quemadmodum & Ruellius & Brunsfelsius in primo Tomo simplicium Pharmacorum, quos quilibet herbarum & medicinæ studiosus de hac re legere potest. Marcellus duo ponit genera, cum inquit: nobis ex his quę diu obseruauimus, in eam partem inclinat animus, ut duo sint Trifolij genera, commune & pratense, hoc omnibus notum, & acutioris folij: alterum, quod Græci Oxytriphyllon dixerunt. B D

DESCRIPTIO.

Alleluia seu panis Cuculi, herbula est acido sapore prædita, ut Acetosa, Trifolio similis est, longis tantum pediculis, tria tantum in summitate folia proferentibus. Flore candido, rufo in lunatis siliquis fœtu, radice in transuersum longa & fruticosa, in truncis arborum delectarum & locis petrosis libenter proueniens, In hortis quoque plantari potest. In acetarijs ea utuntur, iucundo sapore.

TEMPERAMENTVM.

Herba est frigida & sicca, & in primis semen, folia humiditatem quandam in se continent, Eadem nempe, qua Acetosa pollet facultate.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba auxiliatur doloribus capitis & thoracis, & ualet ad oppilationem epatis & splenis, præterea ad uentris tormina ex frigida intemperie contracta.

Conducit ad oris Aphthas, quæ pueris uel etiam adultis periculosæ sunt, masticata, uel succo in ore retento.

Succus omnes malas pustulas oris emendat.

Idem cum aqua aluminosa temperatus, fistulas oris sanat.

Herba cum uino decocta, & myrrha permista, si os inde colluatur, oris dolorem & gangrænam gingiuarum curat.

Prodest calida complexione præditis. Sitim sedat, Refrigerat epar, & cor confortat.

AQVA PANIS CVCVLI.

Aqua pota salutaris est ad pestem, & ad omnes supra scriptos morbos.

ALLIVM.

B NOMENCLATVRAE. D

Σκόροδον.

Allium.

Knoblauch.

ANNOTATIO IN ALLIVM.

LLIVM, Latini uocant à Græco uerbo ἄλλεσθαι, id est, quòd exiliendo crescat. Græcis autem Scorodon dicitur, ut Aristophanis enarrator in Pluto tradit, quasi σκαίον ῥόδον, id est, rudis & iniuria rosa, quòd asperè supra modum redoleat, & olfacientium nares offendat.

DESCRIPTIO.

Allium est alba cepa, pluribus coagmentata bulbis, & nucleis, in alba & benè stercorata terra optimè proueniens. Si maturum sub terra manserit, regerminat. Secundo anno semine prouenit. Non semen seri debet, quòd tandem sit uenenum, si sæpius seratur, Sed

A ſpica uel nuclei, qui liratim diſponentur, digitorum quatuor ſpacio diſtantes, ſpicæ uero ſint diuiſæ, ut in puluinis poſitæ, minus infeſtentur aquis hyemis, matureſcentis caulis depreſſus in terram obruitur, quo capita fiant uaſtiora. Columella inter hortorum delitias numerat allium, non contemnendum ſanè in ruris honore & hortorum diſciplina locum inuenit, honeſtum enim ac gratum ruſticæ plebi obſonium eſt ac medicina. Quare & Marſilius Ficinus Allium theriacam ruſticorum appellat. C

Dioſcorides duo allij genera ponit, ſatiuum ſiue hortenſe, aliud ſilueſtre, quod ophioſcorodon, quaſi anguinum Allium nominant. Reperiuntur & plura Alliorũ genera, apud Plinium & Theophraſtum, quæ hic enumerare nimis prolixum eſſet.

Allium quo plures habet nucleos, eo aſperius eſt.

Halitum edentibus reddit inſuauiorem.

Verum ad amoliendam odoris tetri fœditatem, betæ radicem in prunis toſtam, ſuperediſſe conuenit. Edentibus halitus tædium fertur aboleri, ſi crudam fabam ſuper manducarint. Vel ſi rutam ſuperederint. Aiunt, allium ſi luna ſub terris poſita ſeratur, & item ſub terris luna latente, uellatur, odoris fœditate cariturum.

TEMPERAMENTVM.

Allium calefacit ſiccatq; in quarto gradu, ut inquit Ægineta,
B Cepa, allium, porrum, ut idem teſtatur, primo libro, acri uirtute donata ſunt, corpus calefaciũt, extenuant, & craſſos in eo humores incidunt. Cholerici cauebunt ne utantur allio, & maximè temporibus calidis, quia totũ corpus inflammat & deſiccat, & Choleram rubeam ac aduſtam auget. D

VIRES AC IVVAMENTA.

Allium, interiorem corporis tumorem diſcutit. Apoſtemata emollit & aperit, ſaniemq; educit, elixum & impoſitum.

Cum ſucco Allij, ſi caput ungatur, necat pediculos & lendes.

Bibatur etiam Allium magna utilitate cum origani decocto, ut Dioſcorides ſcribit, contra pediculos & lendes.

Capillorum defluuijs, quas alopetias dicunt, medetur alliorum cinis cum melle ſubactus & inunctus.

Eodem modo illitum, uitia cutis emendat.

Cinis ſanat mala ulcera quæ aperta ſunt, ſi inſpergatur.

Idem cũ melle & butiro uernali ſubactus, leuigat cutẽ, ſcabie & lepra infectam, ſi à balneo inungatur. Alliũ officit oculorũ claritati.

Decoctum & ſumptũ claram reddit uocem, & antiquę medetur tuſſi, ac thoracẽ expurgat infrigidatũ. Stomachi humiditatẽ exiccat

Allium cum ipſa herba coctum in uino, & potum, urinam prououet, mulieribus menſes mouet, extrahit ſecundas, ſi uenter eo inungatur.

A inungatur. Quin etiam suffitu hoc præstare potest Allium, si mulier in sella excauata sedens, ab inferiori parte sit obtecta. C

Allio usus, à nullo uenenato animali læditur. Contusum cum folijs ficuum & floribus Chamomillæ, pari mensura, & emplastri modo impositum, morsus rabidorum animalium sanat.

Odor allij fugat quosuis uermes uenenatos. Si quis Allio præsumpto feriatur à serpente, nullam inde trahet noxam, neq; si uenenum hauserit, ei nocebit.

Cum aceto decoctum & cum aqua mulsa potum, latos lumbricos, & noxia quæuis interaneorum animalia pellit. Idem cũ oleo oliuarum elixum, sanat animalium uenenatorum morsus, in pedibus & alijs quibusuis corporis membris. Hoc unguento remouentur uesicæ incomoda & tumores, si extrinsecus illinatur.

Cum lacte decoctum pulmonis ulcera sanat.

Allium cum centaurea in uino decoctum, & sumptum, pellit hydropem, ex frigida causa contractum.

Contusum & Coriandro permixtum, atq; sic cũ uino sumptum lumborum doloribus, & difficultati urinæ opitulatur.

Cum fabis coctum & contusum, & temperatum oleo oliuarum uel papaueris, unguentum inde factum ualde conducit ad dolorem capitis, temporibus illitum. Assiduè edentibus inducit dolorem

B capitis, & impurum reddit sanguinem. D

NOCVMENHA EIVS, EX PLINIO.

Vitia eius sunt, ut inquit Plinius, quòd oculos hebetat, inflatiões facit, stomachum lædit, copiosius sumptum, sitim gignit. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumq; tosto.

Allium decoctum & tostum cum mastiche & pyretro, & contritum in puluerem, eo decocto si os colluatur, dentiũ doloribus multum auxiliatur.

Dentium dolores etiam leuat, ut autor est Dioscorides, si cum teda & thure coquatur, & illud decoctum ore contineatur.

Magnæ utilitati Allium est ijs qui concoctionis munia obire nõ possunt. Vnde & operarijs & rusticis conducit, qui plerumq; aquã bibunt, & cibo frigido, duræq; concoctionis utuntur.

Nec minor efficacia contra aquarũ, & quorumcunq; locorum mutationes, quando uescentes eo, nec aquarum uitio, nec cœli mutatione tentari, neq; infestari conditione regionis patitur,

AQVA ALLII.

Hæc aqua distillanda erit in diebus Canicularibus.

Conducit ad anginam, & gutturis tumores, si linteola in ea madefacta, applicentur, & duab. uncijs bibatur, uel gargarizetur, usq; dum meliusculè fiat. Ad omnes prædictos morbos, pota quoq; salutaris est.

AGRI-

A

AGRIMONIA.

NOMENCLATVRAE.

Ἀργεμώνη.

Agrimonia.

Aigremoine

Odermenig.
Bruchwurtz.

B

D

ANNOTATIO IN AGRIMONIAM.

AGRIMONIAM pharmacopolæ passim corrupto uocabulo dicunt pro Argemone, quę sic à ueteribus appellata est, ut inquit Vergilius Marcellus, quòd oculorum & lucis uitio, quod Græci argema uocant, illita medeatur, Quæ autem sit uera Argemone uel Agrimonia, adhuc medicis non satis constat, eius enim usus & cognitio hodie omnis intercidit. Nam iuxta iudicium & sententiam Hermolai Barbari, Leoniceni, Antonij Musæ, & aliorum doctissimorū medicorum, Agrimonia illa, cuius in officinis usus est, uerum Eupatorium est Dioscoridis, Et hoc quilibet per se iudicare potest, si modo picturam & descriptionem Eupatorij Dioscoridis contulerit cum hac herba, quam uulgò uocant Agrimoniam. Quare quisquis est medicorum qui posthac Eupatorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter, cum tot sint præstantes medici autores, qui hoc conducere existimant: neq; est quòd aliquis credat, Eupatorium esse quod agrestem Saluiam uulgò appellant, quum hoc à Dioscoridis descriptione ualde alienum sit.

DESCRI

A C

DESCRIPTIO.

Agrimonia seu potius Eupatorium, surculosa est herba, simplicis scapi, tenuis, lignosi, subrecti, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris, folio per interualla inciso, & magna ex parte quinquepartito, aut amplius diuiso, quinquefolij aut canabis similitudine, nigro & ipso, extremitatibus serratis.

Semen è medio caule cum luteis floribus circà, prosilit pilosum & hirsutum, inclinatum in terram, ut cum inaruerit inambulantium quoq; uestibus adhæerescit.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Viridis contusa, & succus bibatur, pellit pestem in homine exortam. Eodem modo quoq; omnia interiora ulcera discutit.

Succus bibitus, ictis à uenenatis animalibus conducit. A cane rabido morsus, loco læso herbam contusam cum succo imponat.

Succus potus tormina uentris leuat. Viridis & recens contusa, & malignis ulceribus imposita, unde lupus morbus prouenit, sanat ea.

Cũ aceto tẽperata, uerrucas remouet. emplastri modo imposita.

Lienosus si agrimonia & Ambrosia in cibo utatur, præsentaneum sentiet remedium.

B D

Radix cum uino elixa & sumpta, paraliticis membris subuenit.

Agrimonia in cibis sumpta, ualde confert cancro laborantibus. Tollit omnem immunditiam capitis uel alterius partis in corpore, si inde lauetur. Succus malignam scabiem quæ serpendo crescit sanat. Contusis articulis impositus medetur. Idem illitus, membra plagis uel flagris cæsa curat. Fatigatus longo itinere, lauet pedes decocto Agrimoniæ, lassitudinem leuabit.

Potu sumpta omnes interiores corporis dolores sedabit. qui calculo laborant, ex calore uel siccitate proueniente, in sudatorio se cũ ea lauabunt. Succus cum aqua Acetosæ temperatus, confert ad calidos abscessus, qui quandam pestis speciem præ se ferunt.

Puluis ex Agrimonia profundis uulneribus aut fistulis inspersus, mire sanat.

Agrimonia simul cum radice Inulæ Campanæ in aheno decocta, si quis mane & uesperi articulos infrigidatos & cauatos in eo decocto lauerit, intra octiduum eos sanat.

Folia contusa cum bona axungia, ualent ad malefica ulcera, Cacoëthe Græci uocant, quæ uix cicatricem recipiunt.

Si quis bibat ex uino in quo radix, herba & semina macerata sint, conducit ad dysenteriam & iocinoris uitia, & serpentium ictibus medetur.

AQVA

A

AQVA AGRIMONIAE SEV EVPATORII. C

Herba colligitur & distillatur in Maio.

A qua medetur Tussi, & necat omnes corporis lumbricos, à quibus si pueri infestantur, ualde prodest si ad ij. uncias biberint.

Conducit ad aquam intercutẽ, articulis sæpius ex ea perfricatis.

Medetur quoq; Icteritiæ, mane & uesperi duabus uncijs pota.

Secretum experimentum est ad discutiendam febrem quartanam, si quis mane & uesperi singulis uicibus iiij. uncias in potu sumat.

Confert etiam ad uermes arcendos & necandos, qui in putridis ulceribus procreantur, si inde lota fuerint, purgat & sanat ea.

Gargarizata curat exulcerationem oris uel gutturis.

ARON.

B

NOMENCLATVRAE.

Ἄρον.

Aron.
Barba Aaron.
Serpentaria minor.
Iarus.
vit de chien ou de pbre

Aron.
Pfaffen pint.
Teutscher Jngber.

D

ANNOTATIO IN ARVM.

RON Græcis & Latinis eodem nomine dicitur. Varia est huius herbæ apud recentiores nomenclatura. Quidam, quòd dracunculum æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariam minorem appellarunt, Alij quòd folium effigie bubuli uestigij prodeat, pedem uituli nominarunt. Vulgus quòd pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis mentulam uocat. officinæ corrupto uocabulo, Iarum appellant, uel Barbam Aaron, quòd Barbę sectæ figuram repræsentet.

A DESCRIPTIO. C

Aron planta est tenera, duorum aut trium foliorum, Dracunculo similium, sed minorum, & paucioribus resperforum maculis, scapum habens dodrantem, in purpuram leniter tendentem, & pistilli forma fastigiatum, super quem fructus racematim aggestus insidet, acinis primum uirentibus, deinde cum ematuruerunt, croceo colore rutilantibus. Radix illi candida & fruticosa, Duæ autem radices cohærent, quarum una cum increscit, altera marcore perit. Nascitur libenter in antiquis nemoribus, senticetis, & umbrosis locis. Numerabatur quondam serebaturq; inter olera hortensia Aron, ut Dioscor. Plinius, & Theophrastus testantur, quare etiam nonnulli dubitant, num nostri orbis Aron, cum antiquorum Aro conueniat, Posteaq; radix quæ apud illos in ciborum usu erat, nūc temporis tantam acrimoniam habet, ut quasi damnata sit, & in cibis nullam habeat gratiam.

TEMPERAMENTVM.

Aron ut Ægineta inquit, calore & siccitate primi est ordinis, uerum alij propter magnam acrimoniam quam habet, uolunt, quòd in tertio ordine calefacientium & siccantium sit, quod etiam uerisimile est.

Virtus eius consistit non solum in herba, uerumetiam in seminibus & radicibus. B D

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum fimo bubulo emplastri modo imposita, podagris prodest. Eadem extrahit multos malos humores & hominem macilentum reddit in cibo sumpta.

Aron cum radice contusa, & succo inde poto pestem tollit.

In cibo sumpta ualde confert ad opilationem thoracis & ad pulmonem male affectum, & humores uiscosos in thorace & pulmone detentos per sputum reijcit, & cor hominis refocillat.

Si cui nigræ & malignæ pustulæ erumpunt, ut Carbunculi, quę letales sunt, hanc herbam uel radicem edat, ea noxios calores sedat, & tollit uenenum pustularum, ac sanat eas. Qui adeo ueneno infectus fuerit, aut peste correptus, ut præ debilitate loqui non queat, folia Ari cum sale temperata, edat, aut folia in mel decoctum concidat, & sic in cibo sumptum, discutit uenenū, & præcipue pestem.

Cuius stomachus crassis glutinosisq; humoribus fuerit infarctus, & malas febres in eo latentes fuerint, radicē in uino decoquat, quo refrigerato, chalybem ignitum in eo intingat, ut iterum calefiat, & ita calidum ut ferre possit, bibat, hoc crassos illos humores dissipat & expellit & malas illas febres remouet.

Idem potus discutit Melancholiam & tristiciam animi, & bonum generat sanguinem. C

A Puluis ex radice cum Zaccaro temperatus, si in iusculo pysorum sumatur, aluum deijcit.

Ex myrrha & laudano pessarium factum, succoq; Ari permistum, locis muliebribus inijciatur, menses prouocat.

Cataplasma si fiat ex radice, & cum cymino & oleo temperetur, ficus curat.

Aron conducit ad ani exitum, si in uino decoquatur, & huic calido decocto si quis insideat.

Radicem in puluerem contritam accipias, & ossa Sepiæ cum cerussa addas, singulorũ unciam unam. deinde aqua rosacea permisce. purificat faciem, & tubera in ea exterit, si inde laueris.

Succus cum theriaca potus, medetur pesti.

Herba & radix cum sale contusa, etiam ad pestem conducit.

Scrophulas resoluit, cũ squilla, & axungia ursina, emplastri modo imposita. Alij in uino & oleo eam decoquunt, & confert ad easdem, eodem modo imposita.

Hyppocrates ad quaslibet collectiones cum melle imposuit.

Vlcera omniũ generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat:

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum, uel herba cum radice esui data.

B Ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Tussim decocti ius cum melle finit.

In folijs Ari caseus optimè seruari traditur.

AQVA ARI.

Aron circa finem Maij colligitur & cum tota substantia concisa distillatur.

Aqua ruptis salutaris est, si quottidie mane & uesperi singulis uicibus tres uncias bibant.

A ieiunis pota, incidit & absumit crassos & glutinosos stomachi & thoracis humores. excitat appetentiam ciborum.

Putrida uulnera sanat, si inde lauentur.

ASARVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἄσαρον.
Νάρδος ἀγρία.
Asarum. Perpensa.
Rustica nardus.
Vulgago.
Sanguis Martis.
Hasel wurtz.
Wilder nardus. AN.

Cabaret

A C

ANNOTATIO IN ASARVM.

SARVM, ut inquit Plinius, ideo sic uocitatum se inuenisse, quoniam in coronas non addatur, & ornatus eius usu careant homines. Si quidem Græcis ἄσαρον significat idem quod ἀσάρωτον, id est, quod in ornatum non ueniat, & quo ornari nequeamus. Quamuis Dioscorides coronoriam esse herbam testatur, illud tamen nõ aduersatur, possunt enim, ut Vergilius Marcellus ait, plantæ earumque partes, ob præcipuam eius usus causam, coronariæ esse, & nihilominus, quia aliquid aliud impediat, in coronas non addi, satis enim erat odor, qui quoniam in Asaro multus est, effecit ut coronarium esset, & ob eã causam à Dioscoride, Asarum etiam coronariis adnumeraretur.

Siluestris etiam uel rustica nardus dicitur, ob odoris similitudinem, quia nardi odorem & uim habet.

Latini etiam Perpensam appellant, siue Vulgaginem, ut Macer scribit, magi uero Sanguinem Martis.

Galli Baccharem appellant, cum tamen duæ herbæ sint, Baccharis & Asarum si quis Plinium & Dioscoridem rectè considerabit, & fortè hinc error manauit, ut inquit Antonius Musa, quòd Asarum Baccharis dicitur, quia multæ Baccharis notæ in Asaro positę sunt. D

B

D

DESCRIPTIO.

Asarum folia hederæ repræsentat, rotundioria tantum & molliora, quæ cum nigrore uirentia sunt, & à tergo multis diuisa fibris. Radices multæ sparguntur, partim albicantes, partim subfuscæ, geniculatæ, tenues, obliquæ, similes gramini, & supra modum odoratæ, Hederę terrestri non incomodè comparari potest, quia eodem modo in senticetis & opacis siluis, se ipsum humi passim propagat.

Florem iuxta radicem & inter folia habet purpureum, bene olentem, uasculis Apollinaris herbæ, (quam Hyoscyamum uocant) similem, semen in floribus acinosum residet, ut in uuis. Nascitur umbrosis montibus, macris & sitientibus locis.

Radix tantum in Medicina commendatur, & melior est, quæ crassior densiorq; extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciendi ac siccandi uim habet in tertio gradu, ut uult Ægineta. Sunt qui calidum & siccum in secundo ordine constituant. Extenuat, aperit, resoluit & impellit.

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Asarum omnes dolores corporis interiores pellit, & calefacit membra interiora, quæ refrigerata sunt, si quis ex eo bibat.

Accipe Asari unciam unam, & in mensura boni & recentis insti maceratum: simul ad trimestre spaciũ repone, postea percola, & mane & uesperi ex eo bibas. hoc hydropicis & ictericis magnũ est remedium. Ea potio quartanam quoq; tollit, & diutinas febres, quod experimento probatum est.

Asarum urinam ciet, confortat uesicam & lumbos, purgat ueratri albi modo, sed non adeo fortiter.

Corroboratum & permistum cum aqua casei, cũ spica, & aqua mellis, ad laxandam aluum optimè confert.

Educit superfluos & frigidos humores, si quis modo supra præscripto utatur.

Ex oleo Asari, si quis spinam dorsi inungat, prouocat sudorem, & aperit membra obstructa.

Mixtum collyrijs cum Tutia attenuat tuniculam eam, quæ uocatur cornea, & clarificat uisum.

Asarum mulieribus ducit menstrua & eis urinam prouocat, si ex eo bibant. Eadem uirtute pollet, qua Acorus.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, B & interaneorum omnium.

Educit per inferiora Choleram & Phlegma ex omnibus membris. Mouet uomitiones. Si caput lotum fuerit ex lixiuio facto ex Asaro, cerebrum confortat.

Aqua Asari uel decoctum eius potum, fœtum pellit & uiuentem & mortuum, quare prægnantibus propinanda non est.

Dosis radicis erit ad quatuor drachmas, si quis in potu uti uelit. Pulueris autem Dosis erit una drachma, uel ad summum duæ.

Asarum, lingua ceruina, & folia sene, in uino decocta subueniunt febri quartanæ.

AQVA ASARI.

Optimum tempus est distillandi, uel alioqui siccandi, uel reponendi herbam unà cum radice, à decimo quinto die mensis Augusti, usq; ad octauum diem Septembris.

Linteolum hac aqua imbutum & iecori ardenti applicatum, uel alioqui alijs membris, extinguit calorem non naturalem, & hoc ex singulari quadam facultate.

Ad qualescunq; diuturnas febres & ad quartanam mire conducit, ad iij. uel iiij. uncias pota.

Grauidis mulieribus hæc aqua omnino est prohibita, fœtum enim tam uiuum quàm mortuum potenter expellit.

ASPHO

A

ASPHODELVS.

C

NOMECLATVRAE.

Ασφόδελος.

Heroion.
Affodillus.
Hastula regia.
Albucum.
Bernardi Testiculus.
haste royalle

Goldtwurtz.
Wild Schwertel.
Heydnisch Blumen.

B

D

ANNOTATIO IN ASPHODELVM.

SPHODELVS, à Latinis Hastula regia dicitur, ac propterea id nomen sortitus est, ut putat Antonius Musa, quod inter bulbosas herbas maximus sit. Romani etiam Albucum dicunt. Plinius tamen eius caulem Albucũ, ipsum uero totum Hastulam regiam dici mauult. Idem inquit Asphodelum de clarissimis herbarum, aliqui Heroion appellauerunt. Vulgaria herbaria Affodillum barbarè uocant, & autorem sequuntur Auicennam, qui Canone 2. cap. 77. etiam ita uocat.

DESCRIPTIO.

Asphodelus herba est, folijs porro similibus, caule mediocriter longo, flores gerente cacuminibus, radices longæ, rotundæ, rubicundo uel aureo colore, coaceruatæ quasi multis bulbis compactę. Dioscorides illi assignat radices plures oblongas & teretes, glandibus similes, Verum Antonius Musa scribit quòd radicem unam habeat, à qua plures prodeunt, quarum quælibet Pęoniæ radicem imitari uidetur, & inquit quòd quandoque uiderit digitales radiculas uel bulbos, qui ex crassiore radice prodeunt, sexagenarium numerum excedere. Sic & Plinius li. 21. cap. 17. fatetur, quòd ab eius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruum uisi sunt. An uera Hastula regia uel Asphodelus sit, quam herbam pro ea iam officinæ &

A Herbarij ostendunt, inter Medicos nondum conuenit. Hieronymus Tragus uult quòd nostra terra non gignat Asphodelum, ideoque radices tantum aliunde ad nos aliquando sine herba adferri. In Italia uerò, ut testatur Antonius Musa, iam passim cœpit haberi in hortis, adeo ut nullus sit, qui ibi Asphodelum ignoret. C

TEMPERAMENTVM.

Radix maiorem efficaciam in se habet, Calefacit & siccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix in uino pota, adfert læticiam, dissipat humores, ciet urinam, menstrua obstructa ducit.

Asphodelus, alumen ustum & in puluerem redactum, ac cum melle permistum, scabiei & lepræ medetur, si ex eo inungas.

Idem contusus si cum fece uini malignis ulceribus emplastri modo imponatur, ualde sanat.

Emplastrum ex radice & farina ordei factum in æquali quantitate, & inflammatis apostematibus impositum, ingentem calorem extinguit, & aperit ac emollit,

Eodem modo impositum membris contusis auxiliatur.

Succus ex radice expressus & uulneri calidus infusus, omne purulentum educit. Idem cum Tucia temperatus, conducit ad lippientes oculos, si à foris illinatur. D

B Succus quoq; cum uino & Zaccaro commixtus, ac potus, grauiter tussientibus opitulatur.

Radices decoctæ cum fece uini, & emplastri modo mammarum ac testium inflammationibus si imponantur, ualde prodest.

In uino decocta, suffusis felle & hydropicis medetur.

Flores cum uino temperati & poti, purgant stomachum.

Radix in aqua elixa, laxat aluum.

Nicander, ut inquit Plinius, contra Serpentes & Scorpiones, caulem uel semen uel bulbos dedit in uino tribus drachmis, Substrauitq; somno, contra hos metus. Illo die quoq; ab omni ueneno quisq; tutus est, in quo biberit eam potionem.

Puluis ex radice cum alumine usto permistus, & purulentis uulneribus inspersus, erodit gangrenam. Purulenta uulnera si lauentur ex radice in uino decocta, saluberrimum est.

Succus Asphodeli & hederæ terrestris permixtus, & in contraria aure tepens infusus, ad dentium dolorem prodest.

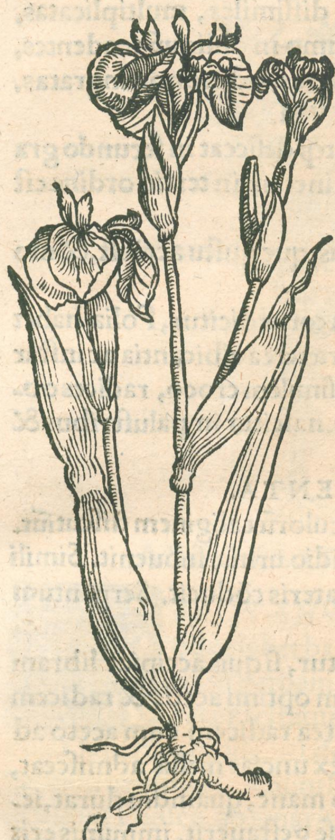
Radix cum Abrotano in lixiuio elixa, conducit ad defluuium capillorum, si caput inde lauetur. Odorem iucundum affectantibus cum iri arida & exiguo sale præbet. Hesiodus magnis laudibus extulit, cum inquit paucos nosse quot in maluis & Asphodelo bona reperiantur.

ACORVS

A

ACORVS.

C

NOMENCLATVRAE.

Ακορος.
Χορὸς ἀφροδισίας.

Acorus.
Herba uenerea.
Gladiolus.
glaieul de riuieres ou marais flamme bastarde.
Gelbe Lilien.
Drachenwurtz.

B

D

ANNOTATIO NI ACORVM.

ACORVM pharmacopolæ & herbarij uulgò appellant, herbam illam, quæ iridis species est, & Gladiolus etiam ab acuminato gladij, quem refert, mucrone, appellatur. Cæterum Manardus, Campegius, & Brunsfelsius, multique alij, acri exactoque iudicio medici, constanter affirmant, uerum Acorum Dioscoridis, esse radicem illam, quam passim in officinis perperam appellant calamum aromaticum, eamque prætendunt rationem, quòd Acorus Dioscoridis, calore & siccitate uiget, radicemque habet odoratam: noster autem uocatus Acorus frigiditate & siccitate insignitur, & insipidum quendam saporem habet, radicemque iniucundi odoris. Quare etiam suadent, calamum uocatum Aromaticum sumendum esse, quoties in Medicina opus est Acoro. Porrò uerus odoratus calamus, de quo Diosco. scribit, adhuc ignotus est.

A

DESCRIPTIO.

Acors Iridis folia habet, radicesq; nō dissimiles, multiplicatas, nec in rectū nec altū actas, sed cespite summo in obliquū tendentes, internodijs distinctas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas.

TEMPERAMENTVM.

Acorus, ut quidam uolunt, calefacit atq; desiccat in secundo gradu. Sed iuxta Galenum & Paulum Æginetam in tertio ordine est calefacientium & desiccantium.

Huius utimur radice, ut inquit Galenus, quę gustu acri est, & modicè amaro, odoreq; non iniucundo.

Herba autem quæ iam ab Herbarijs Acorus dicitur, Folia habet similia Iridi, sed angustiora & latiora, præterea albicantia ac instar gladij acuminata, florem habet luteum, similem croco, radices obtortas & geniculatas, atque rubicundas. nascitur in palustribus & aquosis locis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicis tantū est usus. Cuius succo oculorū caliginem discutiūt.

Radix in aqua decocta & pota, stillicidio urinæ subuenit. Simili modo quoq; ad abscessus pectoris atq; lateris cōducit. Serpentum ictibus auxiliatur, in potu sumpta.

Iocineris atq; lienis affectibus opitulatur, si quis accipiat libram
B radicis Acori contusæ, & semi mensuram optimi aceti, & radicem in eo maceret tres dies, & decoquat postea radicem cum aceto ad medietatem, & linteolo percolet, atq; sex uncias mellis admisceat, & denuo acriter feruere sinat. hæc potio mane, quamdiu durat, ieiunis bibenda. Si quis radicem penes se gestauerit, immunis erit à disenteria & spasmo.

Acorus facultatem incidendi habet, & aperiendi opilationem iocineris atq; lienis ex frigore contractam.

Radix in uino decocta uel macerata, illud uinum conducit doloribus pectoris, iocineris atq; lienis.

Aduersus Icterum accipies radicem Acori, linguam ceruinam, endiuiam, dulcem radicem, & cucurbitæ semina, hęc cum aqua decoques, & percolata edulcabis, & sic uteris.

Radix uino elixa ualet ad dolorem matricis, si decocto huic insideant. Conducit torminibus, ruptis, uulsis & disenteriæ.

Antidotis radix magno usu commiscetur.

Radix in uino trita & illita testium tumores mire discutit.

AQVA ACORI.

Cum herba florere incipit radix uel flores debent distillari.

Aqua in potu sumpta, menstrua nimium fluentia sistit. Ad omnes quoq; supra enumeratos morbos salutaris est.

ABRO-

ABROTANVM.

NOMENCLATVRAE.

Αβρότονον.

Abrotanum.

Absinthium ponticum.

Stabwurtz.

Schoßwurtz.

ANNOTATIO IN ABROTANVM.

BROTANVM, ut inquit Platina, iucundi ac grauis odoris herba est, nomen autem ab Abrotonio fœmina in herbam conuersa sumpsit, uel ut Nicandri enarrator testatur, inde sibi nomẽ usurpauit, quòd conspectum, tenerum molle, uel delicatum habeatur, aut quòd difficilem halitum prospiret. Absinthium ponticum etiam Romanis dicitur, ut inquit Diosco. ab amaritudine quam similem Absinthio habet, autore Plinio.

DESCRIPTIO.

Abrotanum duorum esse generum traditur, ut Diosco. & Plinius testantur. Campestre scilicet ac montanum, hoc fœminam, illud marem intelligunt. fœmina Dioscoridi quadam arboris specie fruticat, candicantibus circũ ramulos folijs, minutatim marini Absinthij modo incisis, copioso flore, in fastigio comãtibus auri fulgore corymbis. Alterum quo mas comprehenditur, sarmentosum, gracili semine, marathri folio, breuiori, canescente, lutheolo flore, copioso, uelut corymbis in cacumine congestim dependentibus, cum grauitate quadam suauiter olentibus, simplici radice in altum descendente.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in primo gradu, siccum in secundo. Abrotanum, ut Ægineta tradit, & calefacit & siccat in tertio abscessu, digerendi incidendiq; facultate præditum, modice uero astringit.

VIRES

C

DE HERBIS, CAETERISQVE VIRES AC IVVAMENTA.

A

Abrotanum combustum & in puluerem tritum, & temperatum cum oleo raphani, & capiti caluo illitum, facit renasci pilos.

Succus eius cum oleo anethino permistus, idem præstat, barbæ uel alij loco inunctus glabro, ubi quis crines nasci desiderat.

Resoluit apostemata, & Phlegmaticos humores, decoctũ in olla cum cotoneorum nucleis, & ita usurpatum.

Succus expressus ex Abrotano & cum uino bibitus, defendit hominem ab Apoplexia.

Prodest contra paralysim membrorum, succus impositus.

Abrotanum cum oleo oliuarum decoctum, & capiti inunctum, frigidam intemperiem capitis remouet.

Cum uino & saccharo elixum, calefacit stomachum, prægnantibus fœtum mundificat, si cum uino coctum bibant.

Cum appio & saccharo decoctũ, & in potu sumptum, calculum renum & uesicæ comminuit atq; expellit.

Conducit ad stranguriam.

Oleum Abrotani infra umbilicum illitum, ciet urinam.

Contra uenena potum in uino, antidotum est.

B Suffitu serpentes fugantur. Cum uino potum contra uenenatorum morsus utile est. D

Ex radice si quis sæpius bibat, lumbricos necat, uel si succus cum exiguo lacte permisceatur.

Suppressis mensibus medetur, contusum & paululum myrrhæ admixtum si fuerit.

Aduersus inflammationes oculorum, Accipe Abrotani drachmam unã, & micas triticę panis, & decoque in aqua, qua oculos fouebis, & omnem calorem extinguet.

Abrotano si quis utatur, superfluos intestinorum humores digerit, unde tormina solent generari.

Ad frigidos affectus pulmonum & Thoracis utiliter datur, decoctum cũ hyssopo in uino & aqua, & dulci radice ac saccharo si edulcetur.

Cum oleo & sale simul contusum, & pulsibus manuum impositum, utile remedium contra febres est.

Ramo eius, ut inquit Plinius, si subijciatur puluino, uenerem stimulari aiunt, efficacissimamq; esse herbam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatur.

AMBRO.

A

AMBROSIA.

C

NOMENCLATVRAE.

Αμβροσία.

Ambrosia.
Botrys. pymand.
Apium rusticum.

Hirtz wurtz.
Wilde Salbey.

B

ANNOTATIO IN AMBROSIAM.

D

ON inter herbas aliquas fluctuans, & uagum nomen tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris & cibi suauitate placeret, in poëtis, scriptoribusque alijs hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatē utentibus faceret, sic appellata illis fuit.

DESCRIPTIO AMBROSIAE EX DIOSCORIDE.

Ambrosia frutex est pusillus, trium palmorum altitudine, ramosus, folijs rutæ, paruis circa imum caulem. In ramulis semen est, uuis dependentibus, Odore uinoso, qua de causa Botrys â quibusdam dicitur, ab alijs Arthemisia.

Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res est, ut inquit Marcellus, & inter herbas non facilis inuentu, alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis.

DESCRIPTIO VVLGARIS AMBROSIAE.

Ambrosia aūt, quæ ab officinis & item herbarijs hodie demonstratur, est planta ramis exilibus, patulis, folio nepetæ, multo ruta aut sanguinaria longiore ac maiore, in quorum cacuminibus corymbi dependent, nigro semine, radice cubitali, subalbida. Inuenitur in montosis & macris locis, & hæc polemonia putatur esse, Eadem naturam habet calefaciendi ac desiccandi.

VIRES

Ad amißionem auditus, Accipe Ambrosiam & contunde eam, & succum expressum permisce cum lacte mulieris lactantis masculum, & guttas duas uel tres auribus instilla, hoc emendabit auditum.

Si quis uulneratus fuerit, casu, uel contusione, uel alioquocunq; modo, Vulnus primum lauare debet uino, postea lineum pannum imponet, & herbam aqua decoquet, & aquam ex herba bene exprimet, & ita calidam panno imponet, & leniter super uulnus ligabit, hoc suppurationem uulneris tollit, & ipsum persanat, Atq; quam primum incipit cicatricem recipere, pannus amouendus est, & herba uulneri applicanda, tum eo citius curatur.

Ad interiorem uulnerationem corporis, quocunq; modo ea contigerit, Accipe puluerem Ambrosiæ, & prius cum aqua calida bibe, postea cum meliusculè fit, in uino calido bibe. Conducit herba unà cum radice ad recentia uulnera, & ad antiqua ulcera.

Aduersus Paralysim, Accipe Ambrosiæ, herbæ paralysis, Tithymalli, singulorum unciam unam, Cubebæ seminum drachmam unam, & in uino decoque, & cum Zaccaro edulca atq; utere. Ad amißionem loquelæ optimè ualet si huius decocto os sæpe colluatur. Aduersus apoplexiam utiliter sumitur.

B D

Ad aquam intercutem & Icteritiam, bonũ est remedium si quis cum Appio & semine petroselini permisceat & in uino decoquat.

Hæc herba permista cum lappatio maiore, mundificat scabiem, conducit ad defluuium cappillorum.

Multos affectus iocineris emendat.

AQVA AMBROSIAE.

Herba cũ tota substantia minutim concidi debet, & distillari in medio Maij.

Aqua salutaris est ad puncturam & dolorem cordis ex impuro sanguine prouenientem, interdiu ter pota singulis uicibus ad quatuor uncias.

Eodem modo pota, ex casu læsis uel uulneratis & illis qui sanguinem concretum intus habent, subuenit.

Preseruat etiam ab Apoplexia in potu sumpta.

A ALKAKENGI. C

NOMENCLATVRAE.

Στρύχνος. ἁλικάκαβος.

Saxifraga rubea.
Solanus. Morette
Vesicaria. bagenaulde
Halicacabus.
Alkakengi. baganauldes

Juden Kirschen.
Boberellen.
Schlutten.

B D

ANNOTATIO IN ALKAKENGI.

LKAKENGI Latinis dicitur Halicacabus, Arabes & Barbari Latinũ peruertentes, Alchachengi quasi Halicacabum uocant, Et est secunda species Solani Dioscoridis, quam Plinius uesicariã appellat, quoniam Vesicæ & calculis prodest. Dioscoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille, in quo eius granum continetur, cum uesica similitudinem habeat, Vesicariam dictam esse.

DESCRIPTIO.

Alkakengi, siue Halicacabus, Strychnos, folijs Solano satiuo est similibus, tantum latioribus, cauliculis postquam adoleuerunt, humi prostratis, Folliculis inter folia puniceis ac turbinatis, singulari intus acino, quale cerasium rubens, flore hæderaceo, radice cum sic cescit albicante, nascitur in uinetis & alijs hortis ac circa sæpes, ut Aristolochia longa.

TEMPERAMENTVM.

Alkakengi herba frigida & sicca est in secundo ordine.

A Tria uel quatuor semina Alkakengi, uesperi comesta, quando itur cubitum, podagræ medentur, & educunt ex homine per urinam multos uitiosos humores. C

Eodem modo si quis utatur, mirum in modum ciet urinam, & singularem facultatem habet aduersus calculum. Fructu in multis remedijs utuntur, Qui cum radice Petroselini & Saxifraga permistus, & in uino decoctus, affectibus iocineris, uesicæ, & lumborum auxiliatur, & dolorem eorum omnino remouet.

Herbæ ipsius usus erit ad emplastra, quæ conducunt ad humentia uulnera.

Succus Alkakengi ulceribus illitus sanat ea. Succus uero potus subuenit interioribus abscessibus, & dissipat in corpore sanguinē concretum. Succus etiam exprimendus est & in sole siccandus ad ciendam urinam. Alkakengi, si quis utatur, frangit calculum in uesica & renibus. Morbū regium discutit. Semine poto urinam pellit.

AQVA ALKAKENGI.

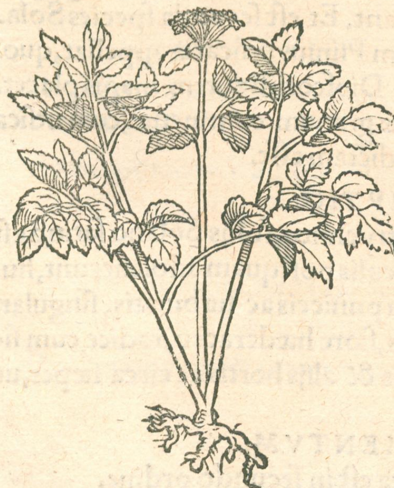
Ex acinis in secundo mense Autumni collectis, aqua distillari debet in balneo Mariæ.

Hęc aqua quotidie, mane, à prādio, & uesperi tribus uel quatuor uncijs pota (infantibus uerò una uncia potui dabitur) opitulatur lithiasi & calculo renum, & uesicæ.

B Eodem modo in potu sumpta, stillicidio urinæ subuenit, citò purgat renes & uesicam. D

Conducit etiam ad exulcerationem renum & uesicæ, & salutaris sanguinem mingentibus.

ASTRANTIA ET ANGELICA.

NOMENCLATVRAE.

Astrantia.
Magistrantia.
Ostrutiū.
Angelic
Meisterwurtz.
Hertzwurtz.

ANNO.

A C

ANNOTATIO IN ASTRANTIAM.

STRANTIA apud Dioſcoridem & alios ueteres autores nomenclaturam non habet. Herbarum periti ſſimi ſcribunt Aſtrantiam ſpeciem eſſe Angelicæ, & quod in utriſq; ſit calefaciendi facultas, niſi quòd Aſtrantia & guſtu & ſapore calidior eſt Angelica, atq;, ut teſtatur Hieronymus Tragus, differt Aſtrantia ab Angelica, quantum piper à Gingibere. Non dubitandum eſt utramq; ueteribus fuiſſe notiſſimam, uerum aliȷs nominibus. Ita enim fieri ſolet, ut durantibus rebus, nomenclaturæ rerum ſæpe mutentur. Quidam herbariȷ ſtatuerunt Aſtranciam eſſe Meu Dioſcoridis, quod Brunsfelſius omnino falſum eſſe ſcribit. Meu enim eſſe Anetum agreſte, & ſe magis aſſentiri excellentiſſimo medico D. Hieronimo Bock, qui credit Aſtranciam & Angelicam eſſe ea genera panaces, quę à Dioſcor. & Plinio ponuntur, probatq; hoc ex deſcriptione panaces, & ex odore & ſucco harum radicum, quæ omnia cum panace omnino conueniunt.

DESCRIPTIO.

Aſtrantię herba eſt magna & inciſuris diuiſa, dura & tenuis, producens caulem altum, in ſummitate habentem herbam, & ſemen ſimile Aneto. Radices ſunt albicantes, quæ in terra ſe paſſim propagant, digitali craſſitudine & odore iucundo. B D

TEMPERAMENTVM.

Aſtrancia calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix in aqua decocta & pota, omnes phlegmatices humores ex corpore educit, & tollit lumbaginem. Cum uino ſumpta ſtomacho inflato conducit, & mulieribus matricem purgat, ſi Meliſſa & Artemiſia addantur. Morbo regio laborans bibat ſuccũ ex hac herba cum aqua centaureæ permixtum, & curabitur.

Radix cum farina ordeacea decocta, & emplaſtri modo impoſita, emollit nigricantes puſtulas, ac ſanat eas.

Contra febrem, Accipe duos uel tres manipulos huius herbę ac contunde, deinde ſemi menſuram optimi uini ſuper infunde, in quo ſinito per noctem macerari, & poſtea illo uino percolato, aliud iterum ſuper addas, quod eodem modo per noctẽ ſtabit, & percolabitur, ex quo bonũ hauſtum quinq; uel ſex noctes ſubſequentes ſumito, & præſentiſſimum erit remedium.

Radix in ore maſticata educit humores ex capite & purgat cerebrum. Eadem maſticata & comeſta maximè concoquit, ſi quod ſtomachus concoctu durum acceperit. Radix pectoris anguſtias aperit, & ad ueterem tuſſim ex frigida intemperie contractam ſalubris eſt.

A ## ACATIA. C

NOMENCLATVRAE.

Ἀκακία.

Acatia.
Prunella immatura.
Prunelle

Schlehen ſafft.
Vnzeitige Schlehen.

ANNOTATIO IN ACATIAM.

CATIAM Romani pariter Græcis dciunt, Noſtram autem uocatam Acatiam, illam non eſſe Dioſcoridis, manifeſte patet; ſi quidem Dioſcoridis Acatia ſpina eſt arboreſcens, fruticoſa, nec recta in altum creſcens, flore albo, ſemine ceu lupinorum candido, in ſiliquis clauſo ex quo ſuccus ille etiam Acatia appellatur. Pharmacopolæ autem paſſim ex arbuſcula, quæ prunus ſilueſtris dicitur, Acatiam parant, fructum ante maturitatem colligunt ac exprimunt, deinde ſimul cum carne miſcentes in
B placentarum orbes conformant, & exiccantes pro Acatia utũtur, D
Neq; ullum dubium eſt, quin officinarum Acatia ferè eandem habeat facultatem aſtringendi & refrigerandi, quam uera illa Acatia Dioſcoridis, quæ ex Ægypto adfertur.

DESCRIPTIO.

Acatiæ uulgaris arbor in ſpinetis naſcitur, Flores producens albos, ac fructus nigros cum nucleis & auſtero ſapore, radices habet caneſcentes & ſe propagantes altius in terram, tum etiam plærumque ſunt rubentes.

DESCRIPTIO.

Acatia frigida & ſicca in tertio gradu eſt, & uirtutẽ habet aſtringendi & repercutiendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Inteſtinum extremum quibus prominet, illinant hoc Acatia, ſic introrſum repellitur. Simili modo ad procidentem matricẽ mulieribus adhibetur.

Acatia ſanguinem, diſenteriam, & mulierum menſtrua nimium fluentia ſiſtit.

Oculorum Medicinę accomodatus eſt Acatię ſuccus, uiſum confortat, remouet fluxum oculorum.

A Calidam intemperiem corporis maximè refrigerat, & calores non natiuos discutit, aluum fluentem supprimit. C

Acatiæ succus sacris ignibus medetur, si illinatur & inflammatis membris.

Epiphoris oculorum illitus ualde refrigerat.

Conducit optimè ad locum aliquem corporis, quem glabrum & depilem reddere uelis, si inungatur.

Acatia cum succo plantaginis permista, conducit ad fluxum sanguinis uarium.

Cum dragaganto & mumia in albo oui si permisceatur, & stomacho imponatur, nimium uomitum cohibet.

AQVA ACATIAE.

Pruna immatura contundi debēt & distillari in fine Septembris.

Aqua interdiu ter & singulis uicibus trium uel quatuor unciarum pondere pota ualdè conducit dysenteriæ calidæ, & ad omnes iam prædictos morbos salubris est, pota uel imposita.

Similiter aqua ex floribus Acatiæ in Balneo Mariæ distillata, ualet ad apostemata pectoris uel lateris, priusquam oriantur, tum quoque ad abundantiam sanguinis.

B ANTHERA. D.

NOMENCLATVRAE.

Anthera.

fleur iaulne qui est au milieu de la rose.

Das gelb sämlin inn den Roten Rosen.

ANNOTATIO IN ANTHERAM.

NTHERAM medici iam uulgò appellant flores in medijs rosis, id est luteos apices, qui separantur in capillamenta & in semen, quod sub his lanugine quadam opertum cortice continetur. Quòd autem flores rosarum Antheræ nomine recentiores medici significauerint, ex hoc maximè apparet, ut inquit Manardus libro 4. ep. 3. quòd ea in morbis utuntur, qui ad strictoriam uim ualdè desiderant, qua præcipue flores rosarum pollere Galeni testimonio demonstratur

A Quod & nomen ipsum manifestat, quum ab eo quod est ἄνθος ῥόδου, C id est, flos rosæ deductum uideatur. Apud antiquos uero autores Anthera compositio est, quę ad oris ulcera & ęgritudines proficua est, & ex rosis tamen constat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Anthera utilis est ad aluum fluentem, & ad uomitum, si in puluerem redacta cum iure gallinaceo sumatur. Puluis idem confert fluxui hemorrhoidum.

Puluis cum Aceto temperatus statim restringit sanguinem ex uulnere fluentem, si imponatur.

Aqua ex hoc semine cum aqua plantaginis distillata & bibita, mulieribus sistit menstrua, & dysenteriam sanat. Semen hoc est frigidum & siccum in secundo ordine.

Ad fluxum sanguinis narium, Accipe unciam unam Antheræ, sanguinis draconis, terræ sigillatæ, boli armeni, singulorum drachmam unam, & cum albumine oui & pilis leporinis in puluerem redactis comisce, & naribus immitte, hoc fluxum sistit.

AVENA.

B D

NOMENCLATVRAE.

Βρῶμος.
Auoine
Auena.
Bromus.
Ægilops. haueron

Habern.

A C

ANNOTATIO IN AVENAM.

VENA apud Diosco. & Plinium Bromus & Ægilops dicitur, Verum inter Bromum & Ægilopa hęc differentia est, ut clarissimus Medicus Ianus Cornarius indicat in quinto libro Commentariorum in libros Galeni de compositione medicamentorum, Quòd Bromus auenam frumenticiam, satiuam, puram, & quam hodie albā appellamus significat. Ægilops uerò ea Auena à Theophrasto, Diosco. & Plinio dicitur, quæ sua sponte prouenit, atq; ex hordeo in eam degenerante fit, atq; ob id frumenti uitium à Plinio dicta est, quam hodie Auenam syluestrem ac erraticam uocamus, Ægilopa quoq; Vergilius intelligit cum inquit: Infelix lolium & steriles dominantur Auenæ. Eodem modo de Bromo & Ægilope sentit Collinutius in defensione Plinij aduersus Leonicenum.

TEMPERAMENTVM.

Auena siue Bromus ut Galenus autor est, iumentorum pabulo potius quàm hominum cibo nascitur, nec nisi cum extrema premit fames, in panes cogitur. Calefacit egregiè, minus quoq; corpus enutrit. Ægineta item calefaciendi uim ei assignauit. Dioscor. etiam attribuit ei naturam siccandi, facultatem quoq; habet discutiēdi malos humores & absumendi dura apostemata, si Auenæ farina emplastri modo imponatur, & præcipue conducit fistulis oculorum.

B D

VIRES AC IVVAMENTA.

Puls Auenacea Dioscoridi efficax est aluo cohibendæ.

Auenæ farina in Aceto, tollit næuos.

Ex Auena cataplasma factum, cui admixta sit farina dulcis, malam scabiem, quæ repræsentat lepram, sanat, si imponatur.

Auena decocta in aqua, & deinde contusa, & cum melle temperata, bonum inducit calorem, si iusculi more edatur.

Puls Auenacea cocta cum Aceto, ingentem calorem temperat.

Farina Auenæ emollit & maturat dura apostemata, si cataplasmatis more imponatur.

Cocta quoq; omnem tumorem ex calida causa prouenientem reprimit.

Emplastrū si fiat ex Auenacea farina & permisceatur oleo Laurino, hoc medetur scabiei & discutit tumorem durorum apostematum. Conducit etiam fistulis ani.

Farina eadem cum cerussa temperata, puram & claram reddit faciem, si sæpius inde inungatur.

APOLLINARIA.

A

NOMENCLATVRAE.

Apollinaria.

Schirling.

APOLLINARIA propter nocumentum, quod infert, raro habetur in usu, destruit enim & corrumpit sanguinem, & omnes humores, & generat malos uapores in corpore.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis percussus fuerit aut ceciderit, Apollinariam in aqua bene decoquat, & eam potionem bibat, & herbam ita calidam loco læso imponat, & linteolum super liget, tum sanguis concretus dissipatur habet enim naturam incidendi & discutiendi.

Si uero quis ex cõtusione uel percussione inter cutem & carnem intumuerit, coquat Apollinariam & Solanum pari mensura, atque inde tumorem inungat, tum euanescit. Ad interiorem corporis tumorem ex morbo proueniente nõ conducit, nam humorem qui erumpere deberet, repercutit, & magnum incommodum adferret.

B

Si araneam quis in cibo comederit, hanc herbam uiridem cum sale in bono uino decoquat, uenenum absque damno redditur inefficax.

Ictus à uenenato animali, ex ea faciat emplastrum, & imponat.

ALCHIMILLA.

NOMENCLATVRAE.

λεοντοπόδιον.

Alchimilla.

Artincilla.

Leucopedion.

Planta Leonis.

Pes Leonis.

Leontopodion.

Sinnaw.

Vnser Frauwen mantel.

Löwen füß.

Löwen Tapen.

patte de Lion

C

D

ANNO-

A ## ANNOTATIO IN ALCHIMILLAM. C

ALCHIMILLA herba uulneraria eſt, atq; ei à Hieronymo Brunſuicenſi Herbario nomẽ inditum Leontopodion uel Pes Leonis, uerum Dioſcoridis deſcriptioni non quadrat, quamuis nomen illud benè ei conueniat, ob figuram pedis Leonis, quem referre uidetur.

DESCRIPTIO.

Alchimilla habet folium criſpum & ſerratum, naſcitur in uetuſtis uijs, ac in pratis, palmæ altitudine, cum luteis floſculis, radicem habet paruam & albicantem, quidam tamen ſcribunt eam eſſe rubicundam. Salubris herba eſt ad uulnera ſananda & ad ſanguinem ſiſtendum, ut Sanicula.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt in ſecundo gradu. Durat totum annum integra uirtute. Recens tamen ad uſum melior eſt quàm ſicca.

VIRES AC IVVAMENTA.

Accipe Alchimillam, Saniculam & herbam illam uulnerariam quam uocant herbam ſortis, ex ſingulis manipulum unum, atq; in aqua pluuiali decoque, Deinde longos lumbricos accipe, & contunde illos & exprime humorem per linteolum, permiſceq; cum decocto illo, Hæc potio ſi ſumatur ſiſtit omnem ſanguinem ex uulne- D
B ribus fluentem, & herbam uulneri impone extrinſecus, tũ curatur.

Succus Alchimillæ tribus diebus mane à ieiunis pota, comitiali morbo laborantibus ſubuenit, ſi poſtea cephalica uena ſiniſtrę manus incidetur, abſq; dubio auxiliatur.

Si quis in ſtomacho aut pectore uulneratus fuerit, bibat ex Alchimilla & Sanicula, tum ſanatur.

Alchimilla contuſa & ſuccus exprimetur per linteolum, cui hypericon uel Gallitricum in puluerem contritum admiſceatur, hoc in potu ſumptum, diſcutit tormina inteſtinorum, & quicquid in corpore ſæuierit.

Accipe Alchimillæ, Fœniculi, Saluiæ, Petroſilini, ſingulorum manipulum, & admiſce Aniſi, ſeminis fœniculi, hyſſopi, Inulæ Campanæ, ſingulorum uncias duas, atq; in duabus libris aquæ uſq; ad tertiam partem decoque, ea potio ſi bibatur, omnem ſanguinem concretum reſoluit & expellit per urinam & per excrementa.

AQVA ALCHIMILLAE.

Ad conuenientem deſtillationem, Radix ac herba cum tota ſubſtantia concidi debet, & diſtillari in fine Maij, uel à menſe Iulij uſq; ad Septembrem.

Aqua Alchimillæ omnibus uulneribus conducit & malum ipſorum calorem extinguit, ſi cum ea foueantur, & panni linei in ea tincti, illis imponantur. Eadem

A Eadem ad iiј. uel iiiј. uncias pota mane & uesperi, omnibus interioribus uulneribus, & rupturis medetur.

ANACARDVS.

NOMENCLATVRAE.

Anacardus. cuius semen apud pharmacopolas inveniuntur planta vero non ibi reperitur

Anacardes

Elephanten lauß.

ANNOTATIO IN ANACARDVM.

NACARDVS apud Diosco. & alios Græcos autores non inuenitur. Officinę perperam appellant Pediculum Elephantis, cũ Anacardus, ut inquit Serapion, est fructus arboris, similis cordi auis, cuius color est parum rubens, & inter ipsum est res similis sanguini, & est id quod administratur in eo.

B Ruellius Anacardium appellat, hoc modo de eo scribens: Anacardium recentiori Græciæ, nam uetus non meminit huius, arbos est Indis familiaris, prouenit quoq; in Siciliæ montibus, qui flammas ignis eructant, fructu auiculæ corculo non dissimili, unde nomen putatur inditnm, rubente intus cruore, quo ueluti sanguine scatet. D

TEMPERAMENTVM.

Anacardi fructus calefacit atq; desiccat in quarto ordine. Ruellius inquit quòd quidam tertiam excalfacientium & resiccantium classem huic assignant. Durat triginta annos, nihil de sua uirtute perdens, si tantum in locis ualde humidis aut siccis non seruetur.

Si quis solo Anacardo usus fuerit absq; additamento, quod malitiam eius corrigat, illum mori oportet, aut euadet leprosus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis debili memoria & hebeti ingenio præditus fuerit, Accipiat iј. uncias Pimpinellæ & decoquat in xiј. uncijs acidi aceti, fructusq; huius decorticati iiј. uncias addat, ac simul misceat dum acquirat conuenientem spissitudinem, & inde se in occipitio mane & uesperi inungat, tum bonam & tenacem parabit memoriam.

Accipe

A Accipe ſuccum huius fructus & commiſce cum auripigmento & C illinas eo malam ſcabiem, ut impetiginem, conſumit eã, ſed ut hoc quàm primum calida aqua abluas.

Contra impuram cutem lepræ, Accipe Saluiam, Abſinthium, interiorem partem colocynthidos æquali pondere, & in puluerem redacta, confice cum tribus uncijs ſucci ex Anacardo, uel cum aceto, & decoque ad modum emplaſtri, & cuti immundæ ſuperimponas.

Omnibus morbis cerebri quos frigida aut humida cauſa attulerit, opitulatur.

Propterea etiam fructus anacardi doloribus neruorum medetur, qui ut podagra cruciant, ſi cum melle miſceatur.

Cum melle permiſtus, & uerrucis impoſitus, eas remouet.

Anacardus temperari debet cum Caſtoreo, quod corrigit maliciam eius.

AMYGDALVS.

B

NOMENCLATVRAE. D

ἀμυγδαλῆ.

Amygdalus.
Amygdala amara & dulcia.

Amandier

Mandelbaum.
Süß / Bitter mandel.

ANNOTATIO IN AMYGDALVM.

AMYGDALVS abor circa Calendas Februarias ſeri debet, quia prima gemmaſcit, Ea iam in Germania eſt notiſſima, ubi paſſim in hortis ſeritur. Nuces quæ ſeri debent, ut docet Ruellius, pridie liquido fimo macerantur, alij aqua mulſa madefaciunt, in eaq; noctem ſolam eſſe patiuntur, ne germen extinguat mellis mordacitas. Cacumina in terram rectè figuntur, ſic ut lignoſior pars ſurſum ſpectet.

Amygdalum

A Amygdalum pro fructu genus uariat, nam etiam reperitur hæc Amygdala,æ,in fœmino genere. Sunt uero duplices Amygdalę, Amaræ & dulces, Amaræ salubriores sunt & Medicinæ magis, quàm esui accomodatæ, Dulces uerò suauiores & Germaniæ familiariores, quibus Zaccaro confectis in secunda & tertia mensa uescuntur, minus hæ ualent in remedijs, ut inquit Plinius, sed tamen purgant & urinam ciunt. C

TEMPERAMENTVM.

Dulces non tantum efficaciam habent quàm amarę, Incidendi extenuandiq; uiribus pollent, ut inquit Ægineta, ideoque uiscera & thoracem expurgant, idq; efficacius amaræ.

Dulces Amygdalæ calefaciunt & humectant in primo gradu. Amaræ calefaciunt & desiccant in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Arcent ebrietatem, ut scribit Dioscori. quinque aut sex amaræ Amygdalæ in cibo pręsumptę.

Hoc idem testatus est Plutarchus Chęroneus qui apud Drusum Tiberij Cæsaris filium, quendam medicum comessari solitum retulit, qui omnes bibendi certamine prouocabat, neminiq; cedebat in uini potu, is tandem deprehensus est, antequam biberet, quina senáue amara comedisse Amygdala. Plutarchus hanc uim ama-

B ritudini retulit, quæ persiccet & humores depascat.

Vulpes quoq;, ut Plinius refert, si comederint eas, moriuntur, si non contingat è uicino aquam lambere. D

Amygdalæ, si edantur cum Zaccaro, citò concoquuntur, quare & aluum laxant.

Dulces comestæ augent uirorum & mulierum genituram.

Dolorem gingiuarum tollunt Amygdala, si comedantur, uel in ore retineantur.

Amaræ crassos humores educunt, Lienis apostemata auferunt.

Radix amaræ Amygdalæ decocta asperam & discolorem faciem emendat, si inde lauetur, præstant idem & nuces illitæ.

Amaræ Amygdalæ cum aceto uel rosaceo decoctæ, fronti temporibusue in modum cathaplasmatis impositæ, aut etiam illitæ, capitis doloribus succurrunt.

Contra exedentia ulcera & herpetas contunduntur, & cum melle permiscentur ac imponuntur.

Eodem modo morsibus canis rabidi imponuntur.

Dulces Amygdalæ ut leniter aluum laxent aut sistant, commisce eas cum uuis passis aut Zaccaro. Hę comestę somnum conciliant.

Cum menta & Amylo sumuntur contra sanguinis excreationes.

Linguntur uel ex aqua bibuntur, in renum doloribus, uel in pul

monum

C A monum inflammatione, quam peripneumoniam dicunt, unde phthysis prouenire solet. In eclegmate auellanæ nucis magnitudine additis melle & lacte: iocinorosis, tussientibus, & maioris intestini, quod Colon dicunt, inflationibus opitulantur. C

Gummi ex Amygdalo, in uino utiliter bibitur contra sanguinis excreationes.

Idem summæ cutis impetigines illitum ex Aceto rapit.

Oleum de Amygdalis amaris suffocationi & præcipitationi matricis subuenit, si circa umbilicum inungatur.

Idem temporibus illitū, capitis doloribus succurrit, & quietem adfert.

Calidum auribus idem instillatum, sonitum & tinnitum aurium pellit, auditum restituit.

Idem mixtum cum melle, dulci radice, oleo rosaceo, & cera, inde unguentum si fiat, & illinatur circum oculos, expurgat & claros eos reddit.

Conducit quoq; aduersus calculum, dolores renum, ac stranguriam, si lumbis & umbilico illinatur. Amygdalæ amarę comestę ad idem conducunt, Quæ etiam Lumbricos necant & pellunt, si quis sæpius eis utatur. Emplastrum inde factum si umbilico imponatur idem præstat.

D B

ALOE. D

NOMENCLATVRAE.

Ἀλοη.
Aloe Succotrinum.
Epaticum.
Gaballinum.
Ein bitter safft iñ der Apoteck.

ANNOTATIO IN ALOEN. Pezzoquet

ALOE & herba est & eiusdem herbæ succus, quę, ut inquit Galenus, est similis scillę, folijs pinguibus, crassis, in latitudinem se modicum fundentibus, rotundis & retrouersum repandis, Cuius descriptionem etiam apud Dioscor. uide. Nascitur plurima in India, unde & liquor ad nos affertur. Nascitur & in Arabia, Asiaq;, & maritimis quibusdam locis, glutinandis uulneribus accomodata, sed ad exprimendum ex ea liquorem inutilis, Duplex genus, ut idem Diosco. scribit, liquoris eius est, alterum Arenosum, & ueluti purissimæ Aloes sedimentū, alterum iocineris modo coactum. Eligito pinguem Aloem, syncęram, & sine calculis & arenis, splendentem, ruffo colore, friabilem.

A iocineris modo concretam, facile liquescentem, & quę egregia amaritudine sit, Reprobanda è diuersò quę nigro colore est, nec facilè liquescit, Mesue & alij Neoterici tria ponunt genera Aloes, utputa Succotrinum, à regione Succutri, nobilius reliquis. Secundum Epaticum appellatum, quia in colore suo assimilatur epati, atq; ex Perside elatum, secundum bonitatis locum habet. Tertium Caballinum dictum, & est Rex aliorum, in Medicina uix quicquam ualens, atq; ex Armenia & Arabia adfertur. C

Recentiores Medici errore quodam, Aloe hepatico aut caballino pro uero Aloe utuntur, cũ semper Aloen succotrinum ad usum Medicinæ potius debeant recipere, ut Campegius probat ex Dioscor. Galeni & aliorum medicorum Gręcorum autoritate, qui alia genera uidentur neglexisse.

Magna pręterea est controuersia inter medicos de ui & facultate Aloes, Arabes medici, ut Mesue & Serapion testãtur, Aloen ora uenarum aperire atq; sanguinem ciere, Econtuariò Neoterici quidam, ut Manardus, Fuchsius, & alij nonnulli, hoc omnino refutant, atq; optimis & firmissimis testimonijs ex Galeno, Dioscoride ac Plinio, demonstrant, Aloen potius ora uenarum occludere, atq; sanguinem undecunq; fluentem sistere. De hac re uide Fuchsium libro primo paradoxorum cap. 1. Sed Antonius Musa in examine simpli
B cium medicamentorum horum sententiam improbat, Vbi sic inquit: Cum Mesue ac Serapione Aloen aperire ora uenarum censeo, ex quadam insita uirtute, cuius causam ignoramus, forte ex eadem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Porrò inquit, experientia ducor ut id sentiam, nam qui Hemorrhoidas pati consueuere, Aloe magnopere offenduntur, ut in hoc statim incurrant ea uorata. Deniq; Manardus hanc controuersiam lib. 1. Epistola prima hisce uerbis dirimere uidetur, cũ inquit: Tametsi Aloe aliquando sedis uenas aperire uidetur, ex accidenti hoc fit, quoniam uidelicet excrementa id agentia ad ea loca mouet, quę uenas recludunt, sicuti ex alijs quoq; fieri medicinis scribit Galenus Aphorismo 47. D

TEMPERAMENTVM.

Aloe iuxta Aginetam, calefacit in primo, siccat in tertio ordine, stomacho etiam amica est, abstergit dissipatq;, aluum subducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Discutit malum Phlegma, Choleram & Melancholiam, frigido & uiciato iocineri conducens.

Aloe cum mastiche permista, sanguinem excreantibus medetur.

Aleo uim miram in sistendo sanguine habet, ut Gale. lib. 5. ther. meth. cap. 4. ijs uerbis indicat. Optimum omnium quæ noui medicamento-

A dicamentorum, quo etiam ad cerebri menbranarum ſanguinis eruptiones tutiſſimè uti licet, eſt quod nunc dicetur: Thuris pars una, Aloes parti dimidiatæ miſceatur, & deinceps cum utendi tempus inſtat, tantum huius cum oui candido ſubigatur, ut mellis craſſitudinem reddat, dehincq; leporis molliſſimis pilis excipiatur, & tum uaſi ipſi, tum toti ulceri imponatur. Quod medicamentũ ipſe quoq; Auicenna Fon. 17. Can. 3. cap. 9. in ſiſtendis Hemorrhoidibus probat.

Aloe caput & ſtomachum purgat ex malis humoribus.

Cum forti uino temperata ac oleo roſaceo, dolores capitis finit, fronti temporibuſq; inuncta.

Oculorum ſcabies, & in oculis angulorum prurigines lenit.

Aloe contuſa & cum uino melleq; permiſta, hoc ſi in ore retineatur, ulceribus linguæ & gingiuarum ſuccurrit.

Cum maſtiche ac ſucco Glycirryzæ, quam dulcem radicem appellamus, permiſta, ſuſpirioſis opitulatur, ſi quis ita utatur.

Eadem in puluerem redacta, uulneribus ſi inſpergatur, ea quàm primum ſanat, purulentis oculis medetur. Inueterata ulcera ad cicatricem reducit, exulceratis tam uirorum quàm mulierum genitalibus medetur, ſi puluis eiuſdem inſpergatur.

B Idem puluis quando ponitur cum uino ſuper hemorrhoidas & rimas ani, tunc ſanguinem ex eis manantem ſiſtit. Sanat quoque ulcera ani & uirgę cum uino ſi illinatur.

Aloe in puluerem redacta & cum aqua temperata emplaſtri modo uulneribus impoſita, glutinat ea.

Aloe cum myrrha ac ſanguine Draconis permiſta ſimulq; in puluerem contrita, & in putreſcentia uulnera uel puſtulas inſperſa, erodit carnem mortuam abſq; dolore.

Eadem lota cum aqua roſacea uel ſucco fœniculi, ſi inungatur circa oculos, tollit fluxum oculorum, & acuit uiſum.

Aloe ſumpta in ſero lactis caprini, diſcutit morbum regium.

Maſtix aufert Aloe maliciam.

Si cum maſtice in aqua linguæ ceruinæ permiſceatur, aperit opilationem iocineris & ſplenis.

Aloe ſumpta à mulieribus in aqua Artemiſiæ, trahit menſtrua.

Aduerſus aquam intercutem, Accipe drachmam unam Aloes, & drachmam ſemis Maſticis, & cum ſucco Abſynthĳ commiſce, quod intra hebdomadam bis ſumptum, bonum erit remedium.

Puluis Aloes cum melle permiſtus, aduerſus lumbricos conducit.

AGARICVM.

NOMENCLATVRAE.

ἀγάρικον.

Agaricum.
Agaricus.
Fungus Abietis.
Agaric
Dannen Schwam.

ANNOTATIO IN AGARICVM.

D GARICVM Græci atq; Latini eodem nomine appellant, nomen uerò à loco sumpsit, Ptolomeus enim Agarum & urbem & amnem in Sarmatia uocari scribit, ubi Agaricus optimus nascitur.

DESCRIPTIO.

Agaricum ut fungus nascitur in arboribus Galliarum, & præsertim in arboribus glandiferis: Circa Bosphorum quoq; prouenit colore candido. Est autem fungus albus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens, ideoq; in tenebris decerpitur, ut autor est Plinius lib. 16. cap. 8. pro tali fungo omnes ferè medici Agaricum accipiunt. Dioscorides uerò inquit: ferunt quidam plantæ radicem Agaricum esse, quidam in truncis arborum ex corruptione fungorum modo fieri. Idem sentit Æginета inquiens: Agaricum radix est ex arborum truncis prognata, corpore fungoso, quæ ex aëria terrestrique substantia coaluerit. Galenus in libro ad Paternianum ita scribit: Agaricum ab arboribus excrescit prout tubera uel boleti. Diuersitatem autem hanc fecerunt, ut scribit Marcellus, non satis noti quondam Agarici natales, adserentibus alijs radicem esse, alijs fungorum modo arboribus adnasci, Appellatur à multis fungus abietis, ut inquit Mesue, propterea quòd

A rea quòd ad modum fungorum nascitur in magnis arboribus, quibus accidit corrosio & putrefactio.

Genere, ut inquit Dioscor. differt Agaricum: estq; in eo alterum mas: alterum fœmina, bonitate antecedit fœmina, rectas intus pectinum modo uenas & diuisiones habens. Masculum in se ipsum conuolutum, rotundumque & undique concretum est. Pharmacopolæ unum bonitatis indicium esse, friabile censent.

TEMPERAMENTVM.

Agaricum est calidum in primo ordine, aridum in secundo, Vis eius est, inquit Ægineta, digerere & incidere crassos humores.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aduersus febrem quotidianam, Accipe succi de fumo terre duas uncias, & admisce Agarici unciam unam, ac præbe hoc febricitanti, multis enim fuit præsentissimum remedium. Aiunt drachmam in aquæ mulsæ cyathis tribus ante accessiouem febribus liberare, quæ cum horrore ueniunt.

Ad tormina intestinorum, Accipe Agarici ij. uncias & commisce aqua, in qua malua, uiola, parietaria ac portulaca sint decocta, Deinde misce cū oleo oliuarum, & in aluū per clysterem infunde.

Accipe Castorei, Schœnanthi, Senæ, Agarici singulorum semi unciam, & in uino decoque, contraq; maximos capitis dolores ma-

B ne & uesperi inde bibito.

Vel facito pilulas ex eo cum Rutę ac fœniculi succo, quæ idem præstant.

Aduersus difficultatem urinæ, decoque Saxifragam in uino, ac linteolo percola, dein semiunciam Agarici admisce, & utere.

Contra fistulas, Accipe Sal ustum, tartarum, & Agaricum in puluerem contritum ac melle permistum cum linamento in fistulam inseras, hoc eam curabit.

Ad mariscas, Accipe Agaricum in puluerem redactum, ac tempera cum succo herbæ quam Ciclamen uel malum terræ appellant, & cum oleo, atq; impone.

Vulue strangulatum, mensiumq; difficultatem tribus obulis tritum in uini ueteris cyatho potum emendat.

Ad serpentium plagas & morsus obulis tribus potum in uino efficaciter succurrit.

Febres frigidas leuiores facit in aqua calida potum.

Sistit Agaricum sanguinis excreationes, trium obulorum pondere cum aqua sumptum.

Omnibus in uniuersum interioribus uitijs accomodatū est, pro uiribus & ętate sumentium datū alijs cum aqua, alijs cum uino, alijs cum Aceto mulso, alijs cum mulsa aqua.

C

AGNVS CASTVS.

NOMENCLATVRAE.

Αγνος ἢ λύγος.

Agnus Castus,
Vitex. gr. viminis loco esse possit eo flexilis est
Amerina salix.

Keusch lamp.
Schaff milt.
Schaff wulle.
Abrahams baum.

ANNOTATIO IN AGNVM CASTVM.

GNOS Grece Latine Vitex dicitur, Herbarij Agnum Castum appellant, utraq; uoce idem significante, dicitur autem Agnos, id est Castus, quòd autore Galeno, castitati conseruandę facere creditur, non modo com-
D manducatus potusq;, uerum etiam in cubitum substratus, Diosco. aliam rationem nominis adducit, inquiens: Agnos autem, id est castus hic frutex à Gręcis dictus est, quoniam in Thesmophorijs, quæ erant sacra Cereris, castitatem custodientes mulieres, folijs eius cubitus sibi sternebant. Lygos uero dicitur, quasi uimen, similiter & Vitex ob eam quam habent uirgæ eius in uinciendo lentitiam & firmitatem, Romani quoq; salicem amerinam uocant.

DESCRIPTIO.

Agnos seu Vitex arborescens frutex est, nascitur asperis & incultis locis propè aquas & flumina, Ramulos habet longos, uitilium modo lentore suo infragiles, Folia oleæ, teneriora tantum.

Duo eius genera sunt, maior in arborem, modo salicis adsurgit, flore cum purpura candido. Minor ramosa folijs albioribus, lanuginosis purpureo flore.

Agnos semen producit ad formam granorum piperis. Id quod administratur ex hac arbore in medicina, sunt folia, semẽ & flores, quæ omnia debent colligi in uere & autumno. Arbor hæc perpetuò uiret, & utilior est uiridis quàm arida.

TEMPERAMENTVM.

Agnos iuxta Æginetam, in tertio ordine tũ calefacit tum siccat.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Contra lethargum, Accipe semen Agni, semen Apij, foliaq́; Saluiæ, atq́; in aqua salsa decoque, quo posteriorem partem capitis illine, statim curat morbum.

Semen eius potum, uenenatorum morsibus succurrit. Idem lienosis & cutem subeuntibus aquis medetur.

Lactis abundantiam facit: trahitq́; menses, in uino potum, drachmæ pondere. Idem genituram extinguit.

Semen arcere ueneris stimulos & Galenus credit, & ob id perquàm idoneum ijs qui castitatem custodire statuerunt.

Seminis decoctũ uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu.

Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris ulcera & eruptiones cum melle.

Duritiem testium cum butyro & uitium folijs discutit.

Rimas sedis semen ex aqua illitum mitigat.

Virgam eius uiator qui gestat, negatur intertrigine tentari.

APIVM.

B

NOMENCLATVRAE.

Σέλινον κηπαῖον.

Apium satiuum.
Apium hortulanum.

Persil

Epffig.
Garten Ephew.
Stein Petersilgen.

C

ANNOTATIO IN APIVM.

ELINON Greci, Latini Apium uocant, dictum autem est Apium, ut Platina scribit, quòd apex, hoc est caput in Achaia uictorum sacri certaminis eo coronaretur, aut quòd eius flores Apes libenter pascuntur. Quum autem absolutè Apium dicitur ut inquit Antonius Musa, hortense intelligi oportet, quod Selinon satiuum à Dioscor. dicitur, estq; illud quod Petroselinum Macedonicum uulgò appellatur, quia in praeruptis montibus Macedoniae crescit.

DIVISIO EIVS.

Apij uaria sunt genera apud Medicos, quae Dioscorides ponit, sunt Eleoselinon, Oreoselinon, Petroselinon, Olusatrum, & Smyrnion, quae quid re ipsa sint, quilibet apud Dioscor. uidere potest.

Est autem historia generũ Apij ualdè difficilis, unde & in ijs de scribendis ac discernendis medici ualde dissentiunt.

Plinius ex Chrysippo, sexu distinguit, foemina ut sit crispioribus folijs atq; duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Mas folijs nigrioribus, breuioris radicis, uermiculosq; gignens, Neutrum ad cibos admittebant, nephastum existimantes, quoniam defunctorum sit epulis feralibus dicatum: & ut Plutarchus inquit, coronentur

D Apio sepulchra: unde uetus illud prouerbium, Indigere Apio, de ijs qui periculosè aegrotant, & profligata utuntur ualetudine.

DESCRIPTIO.

Apium hortense ut Cherefolium caulem habet, qui saepe cubitalem aequat altitudinem, & intrinsecus est concauus, tenuiter striatus, rotundus, multisq; ramulis brachiatus, folia habet dissecta & leniter crispa, flosculum uerò candidum, & quo minutiorem haud temere reperias. semen & radicem ad modum Petroselini habet, Nasciturq; libenter in humidis ac benè stercoratis locis.

TEMPERAMENTVM.

Apium calidum est in primo, siccum uero in secundo ordine. Galenus inquit, quòd usq; adeo calidum sit, ut & urinam & menses cieat.

Semen in medicina maiorem habet usum quàm herba uel radix.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Apij ualde conducit recentibus & inueteratis uulneribus, si quis indat.

A Semen in puluerem redactum, & cum aqua raphani sumptum, maximè urinam promouet, & calculum tum in uesica tum in lumbis frangit.

Apium cum polenta permistum & epiphoris impositum, mirè auxiliatur. sic quoq; stomachi ardores mitigat.

Mammarum concreto in grumos lacte durities desijcit.

Cum uino mixtum & cum mellicrato edulcatum, urinam benè mouet & mulierum menstrua, potui datum. Eodem modo sumptum concoctionem adiuuat.

Radix Apij in uino elixa ac bibita, expellit calculum uesicæ atq; lumborum.

Aduersatur uenenis potum foliorum radicumq; eius decoctum, uomitiones ciens, stomachiq; tumorem discutit.

Si semen ab ijs estur, quibus anima fœtet, grauis halitus tædium emendat, nihil enim ęquè suauitatem oris commendare prodiderunt.

Apium colorem reducit ex diuturna ualetudine amissum, si quis in cibo quotidie utatur.

Idem cum radice Petroselini in uino decoctum, aduersus aquam inter cutem utiliter sumitur.

Succus Apij cum albo oui temperatus, uulnera mundat, emplastri modo impositus, Puerperæ & nutrices ab Apio abstinebunt; ab eo enim cibo Plinius scribit infātes qui ubera hauserint, comitiales fieri.

B

Apium & Abrotanū in lixiuio decocta, si inde caput lotum fuerit, ad defluuium capillorum prosunt.

AQVA APII.

Apium distillari debet cum tota substantia circa finem Maij.

Aqua Apij temporibus illita conciliat somnum, & ad omnes suprà prædictos morbos salutaris est.

APIVM SYLVESTRE.

NOMENCLATVRAE.

Σέλινον ἄγριον.

Apium syluestre.

Apium risus.

Wilder Eppich.

ANNO.

C

ANNOTATIO IN APIVM Syluestre.

PIVM syluestre apud Dioscor. est alterum genus ranunculi herbę, quod nostræ ætatis Herbarij, ut Vergilius Marcellus inquit, Apium risus appellant, genus & noxam eius simul indicantes, In Apiorum genere enim ob similitudinem ab omnibus numerata est, atque à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniam dicunt, quæ pota siue comesa, mentis alienationem, & cum labrorum contractione eas conuulsiones facit, ut risus speciem uidentibus prebeat, Inde enim Apium risus appellatur, uel ut Apuseius Madaurensis scribit, si quis hominum eam gustauerit, ridendo exanimat. Ab eoque tristi affectu quondam inter homines prouerbium, Sardonius risus iactabatur. Et absque dubio hoc prouerbium originem suam sumpsit ex hac herba, quæ ut iam dictum est, Sardoa siue Sardonia à regione appellatur. In eam sententiam & Erasmus in eodem prouerbio hisce uerbis scribit: Sunt qui dicant in Sardorum insula, herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, Apiastro similem, Eam sapore quidem esse dulcem, uerum gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, ut ueluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse inquit, uidetur Solinus, cumq; hoc
D Seruius grammaticus enarrans hunc ex Vergiliana Thyrside locum,

Imò ego Sardois uidear tibi amarior herbis.

Meminit huius herbæ & Plinius lib. 25. circa finem.

Apuleius eam sceleratam herbam quoq; uocauit, quoniam nimis malo euentu constet risus ab ea factus.

DESCRIPTIO.

Hæc herba iuxta descriptionem Dioscoridis, est lanuginosa, altiore caule, & pluribus foliorum incisuris, plurimumq; nascens in Sardinia, efficacissimæ acrimonię.

Nascitur autem in locis incultis & aquosis, ubi ranæ sunt frequentes, & est facilis inuentu, ut scribit Marcellus, & ubique oculis occurens, quàmuis à congeneribus alijs suis ob similitudinem difficillimè discernatur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

Est illi uis & natura acris & in exulcerando efficacissima, ut & alijs gene.

generibus ranunculi.

Herba est satis nota Empiricis, solent eam applicare apostemati bus propè maturis, loco caustici uel phlebotomi.

VIRES AC IUUAMENTA.

Apium syluestre curat & tollit clauos ac uerrucas in pedum digitis, si contusum ipsis imponatur.

Succus huius herbę mulieribus tumorem mamillarum repellit, cum radice Ibisci impositus.

Semen eadem pręstat, necꝫ adeo periculosum est ut herba uel folia, in cibo sumptum.

Ex hac herba in uino macerata si quis biberit, conducit aduersus febrem quartanam, urinam quoque ciet, Tollit etiam oppilationem splenis atqꝫ iocineris.

APIUM RUSTICUM.

B D

NOMENCLATURAE.

Apium rusticum.
Apium Regale.
Bauren Eppich.

ANNOTATIO IN APIUM RUSTICUM.

APIUM rusticum ueteres pro Apio syluestri uel Apio risus accipiebant, uerum Herbarij recentiores aliud genus Apij esse uolunt.

TEMPERAMENTUM.

Est autem calidum & siccum in quarto ordine.

VIRES AC IUUAMENTA.

Herba hæc contusa & uino temperata, si inde frigida cutis foueatur, inducit naturalem calorem.

Succus

A

Succus cum Aceto permistus, & emplastri modo impositus nouem diebus continuis, cancrum sanat. C

Idem scabiosis conuenit, si cuti illinatur.

Ventris quoq; tumorem citò discutit.

APIVM HAEMORRHOIDVM.

NOMENCLATVRAE.

Apium hæmorrhoidum.

Feig blatern

Eppich.

ANNOTATIO IN APIVM HAEMORRHOIDVM.

EST etiam Apium quoddam Hęmorrhoidum, quod ideo sic dicitur, ut Vitalis de furno inquit, quia puluis aut cinis eius hæmorrhoidibus inspersus aut impositus, earum fluxum restringuat.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit quoq; & desiccat in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conducit ad fluxum Hæmorrhoidum, contusum & emplastri modo impositum.

B

Valet etiam ad fluxum sanguinis uulnerum, cum aceto & aqua rosacea impositum. D

Hæc herba cum Aceto & uino decocta, impuram scabiem expurgat, & extirpat ex profundo, cutemq́; nitidam reddit, si inde lauetur.

Radix siccata, deinde in puluerem contusa, ac putridis uulneribus & gangrænæ inspersa, erodit absq; ullo dolore.

AQVILEGIA.

NOMENCLATVRAE.

Aquilegia.

Ancolie

Agleyen.

ANNO-

A

ANNOTATIO IN AQVILEGIAM.

QVILEGIA herba, num Græcis ueteribusq; medicis fuerit cognita, haud facilè aliquis affirmauerit, cũ ex medicis adhuc nullus existat, qui certò ostendere potuerit, quæ nam herba Aquilegia sit apud Dioscoridem, Non parum uerò aberrant, ut etiam Euritius Cordus in suo Botanologico testatur, non solum uulgares herbarij, uerum etiam magni similiter medici, quidam, qui Aquilegiam herbam Græcorum Ægilopa credunt, omnesque eius facultates eidem tribuunt, nihil enim in ea quod Ægilopis historiam referat conspicitur. Ægilops, ut in Auena ex Dioscor. & Plinio demonstratum est, est species Auenæ quæ sponte sua prouenit, & auena syluestris ac erratica uocatur, Hæc ita cum Aquilegia conuenit, ut rosa cum Anemona.

DESCRIPTIO.

Aquilegia herba est folia Chelidoniæ similia habens, rotundiora tamen ac molliora, caulem altum, cœruleos aut candidos flores B cum caudis gerentem, ex quibus fiunt capitula, in quibus nigrum semen, ut Chelidoniæ semen clauditur.

Radix eius densa est intra terrã & profunda, nascitur in pinguibus pratis ac hortis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Odor eius est acris, uirtutem habet penetrandi ac consumendi dura apostemata.

Herba hæc contusa fistulis medetur, si succus instilletur.

Malam scabiem corporis citò curat, si triticea farina oleoq; tartari illinatur.

AQVA AQVILEGIAE.

Optimum tempus distillandi est, ut herba cum caulibus concidatur quando flores gerit.

Hæc aqua tribus aut quatuor uncijs singulis uicibus pota confert aduersus uenena, & Choleram stomachi, tum etiam interiora corporis apostemata discutit.

Lipothymia laborantes ad se redeunt, si ex hac biberint.

C

ANAGALLIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἀναγαλλίς.

Anagallis.
Morsus gallinæ.
Hippia.

Hüner darm.
Hüner biß.
Gauch heyl.
Vogel kraut.
Hüner serb.

ANNOTATIO IN ANAGALLIDEM.

D ANAGALLIS tam Græcis quàm Latinis ea herba dicitur, quam officinæ Morsum Gallinæ uocant, nihilq; iam despectius Anagallide est, cũ tamen in antiqua medicina, multus fuerit eius usus, numerauitq; eam Paulus Ægineta inter ea, quibus caput purgatur, iussitque succum eius naribus in eum usum infundi. Qui magicis superstitionibus sunt imbuti, ut refert Plinius, præcipiunt effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires.

DESCRIPTIO.

Anagallidis iuxta Dioscor. duo genera sunt, diuerso floris colore, Habet enim altera cœruleos, quæ fœmina est, altera quæ mascula, puniceos flores. Breues sunt Anagallidis frutices, in terra iacentes: folijs in quadrangulo caule paruis & modicè rotundis, helxines figura, semen habet circinatum. Hieronymus Brunsuicensis peritissimus Herbarius, scribit adhuc aliud genus esse Anagallidis, quod albos flores gerat.

TEMPERAMENTVM.

Anagallis frigida & humida est in tertio ordine, Singularis cibus est auium & gallinarum, nascitur locis opacis & uliginosis, cultis & incultis, Leniendi uis utriq; est.

VIRES

A

VIRES AC IVVAMENTA.

C

Anagallis inflammationes membrorum arcet & extinguit, si imponatur.

Accipe succi Anagallidis cum succo Aizoi permisti, singulorum semi libram, olei oliuarum unam libram, hæc simul decoquantur ad consumptionem medietatis, deinde admisceantur iiij. unciæ butyri, æruginis semi uncia, & inde fiat unguentum, quod ad multos exteriores corporis affectus ex calore contractos conducit, & præcipue aduersus fistulas, si indatur, uel emplastri modo imponatur.

Hæc herba cum uino decocta, & thoraci imposita, asthma tollit.

Succus caput purgat, naribus instillatus.

Idem gargarizatus, capitis pituitas per os purgat. Dentium dolorem quoq; finit, à contraria nare instillatus.

Anagallis uirtutem habet abstergendi & siccandi, quare & uulnera sanat, & ulceribus serpentibus & putridis, utiliter imponitur.

Ad recentia quoq; uulnera tanta traditur uis, ut saniem ossibus extrahat.

Galenus utranq; Anagallidem tradit quendam attractorium calorem possidere, quo spicula ac spinas, uel impactos corpori refigit aculeos.

B D

Oculorum albugines purgat Anagallis cum melle Attico.

Prodest hebetibus itidem oculis.

Idem præstat semen cum optimo melle temperatum & oculis illitum.

Contra uiperarum morsus, iocineris & renum uitia, ex uino bibere prodest.

Ferunt Anagallidem, ut inquit Dioscor. cui cœrulens flos est, procidentem sedem compescere, cui uero punicens, proritare.

AQVA VTRIVSQVE ANAGALLIDIS.

Tempus distillandi conueniens est circa finem Maij, uel quando flores gerit, tum herba cum caulibus, floribus, & tota substantia distillari debet.

Aqua Anagallidis sex uncijs pota medetur pesti, si quis statim se quieti tradiderit, & inde sudauerit. Ex mascula Anagallide propinatur uiris, ex fœmina mulieribus.

Aqua hæc quotidie iiij. uncijs singulis uicibus pota, recentia uulnera sanat, si inde lauentur.

Calenti iocinori cum molli cannabe utiliter imponitur, conducit itidem ad calidum tumorem cum linteis sæpius imposita.

C Infantibus potu data ad ij. uncias, conseruat ne paralysi corripiantur, atq; ab eo morbo illos planè liberat.

Pota ab illis qui syncope præmuntur & omnibus uiribus destituti sunt, eos confortat & aliquamdiu conseruat.

AQVA.

NOMENCLATVRAE.

ὕδωρ.

Aqua.

Wasser.

ANNOTATIO IN AQVAM.

HYDOR Romani Aquam dicunt, & est elementũ quod ab æqualitate dicunt, nihil enim illa dum quiescit æqualius. Themistius inquit aquam inde dictam esse, quia id
D sit, à qua uiuimus. Quum autem multus & quotidianus Aquę, & homini, & pecori usus sit, nihil accuratius homini curandum, quàm ut Aquam qualem esse oporteat inuestiget.

Aquas enim ubi uitio inficiantur aliquo, uarios subinde parere morbos, quotidiana docet experientia.

Socrates igitur non sine causa præceperat, ut in his locis minimè degatur, ubi neq; iusticiæ locus, neq; profluens Aqua perennis sit: quasi his duobus ablatis, nihil reliqui manere quod humanitatem sustinere possit.

Aquarum preterea uirtutes & uitia, ut Ægineta docet, cognita habere expedit, ut quæ in omnem ferè usum, magisq; ad quamlibet uictus rationem requirantur.

AQVARVM POTABILIVM V. DIFFERENTIAE.

Hic uero minimè ignorandum est Vallam ex Ruffo, quinq; differentias Aquarum potabiliũ citare: pluuiam nanq;, ut cisternam, fontanam, putealem, fluuialem, & palustrem.

Ea autem Aqua optima censenda est, autore Ægineta & Dioscoride, quæ nullam aut gustu, aut odore qualitatem repræsentat: sed protinus bibenti suauis est, & uisu pura limpidaq;, Aqua pura iudicatur gustu, uisu & odoratu, Autore Galeno lib. 1. de simpl. medica. faculta.

De qua-

STAGNANTES AQVAE, FLVVIALES, & Pluuiales. C

De qualitate aquarum in salubritate uel comoditate Plinius lib. 31. cap. 3. sic inquit.

Quæritur inter medicos cuius generis Aquę utilissimæ. Stagnantes pigrasq; meritò damnant, utiliores quę profluunt existimantes, cursu enim procursuq; ipso extenuari atq; proficere, eoq; miror cisternam ab aliquibus probari, Sed hi rationem adferunt, quoniam leuissima sit imbriū aqua, ut quæ subire potuerit ac pendere in aëre. Et hæc, ut Aegineta inquit, omnium promptissimè computrescit, ceu diuersis ex qualitatibus conflata, nemo tamen ob id deterrimam eam esse existimet, nam mutationis facultas uirtuti potius, quā uitio tribuitur. Pręterea inter imbrium aquas, æstiua quæ tonitru decidit, præstantior est quàm quæ nimbis demissa est.

AQVAE GLACIALES.

Ex glacie & niuibus aqua, insaluberrima est, nam ea congelascente, tota pars tenuior exprimitur. Hactenus Aegineta.

AQVAE FONTANAE.

Porrò aquæ fontanæ septentrionales, ut Vitalis testatur, ad potum sunt utilissimæ, eò quòd expositæ sint uentis septentrionalibus, & ex motu illorum uentorum subtiliores reddantur. B

Aquæ item fontium, quæ oriuntur & erumpunt, atque per uias arenosas & petrosas profluunt, subtiliores quoq; sunt, ac nō minus ad bibendum salubres. Quia sabulum, arena & lapilli & petræ retinent uiscositatem, & crassitiem terrestrem aquæ transeuntis, atq; ita eam clarificant, emundant & extenuant. D

AQVAE PVTEALES.

Aquæ uero puteales non tam salubres sunt ad bibendum quàm fontium aquæ, quia Constantino teste, Aquæ puteales grossiores sunt, & malæ digestionis, cum propter terrę salsuginem & limum, tum propter ipsius aquæ quietem & propter elongationem ab aëre & sole. Quo circa necesse est ut puteorum aquę frequenter moueantur, hauriantur q;, si quidem ex tali motu aqua depuratur, & à corruptione præseruatur.

DE AQVARVM VSV ET FACVLTATIbus, ac earum nocumentis.

Aquæ omnes natura sunt frigidæ & humidæ.

MELICRATON PRO VOMITV.

Commisce aquam & mel, atq; salem adde, cola per linteū. quod si libenter uomere uolueris, calefacito ac bibito, hoc uomitum leuiter prouocat.

Quicunq; turbidam & grauem aquā biberit, eius corpus intume

A scit, splen corrumpitur, maliq; humores in corpore congregantur. C

Aqua frigidis natura multos morbos adducit.

Grauidæ mulieres, quę multum aquę bibunt, cum magna difficultate & labore pariunt fœtus.

Ex nimio quoq; potu aquæ mulieribus menstrua ualde mouentur, unde illis lipothymia ac uertigo exoritur, cerebrum etiam inde nimium refrigeratur.

Aquam licet potui dare aduersus febrem contractam ex cholera, eam enim reprimit ac consumit, uerum in accessione febricitanti nulla aqua est propinanda, nam febris inde prolongaretur.

Itidem nulla aqua ægrotanti est potui danda, quàm diu humores in corpore adhuc crudi & inconcocti sunt.

Cibus hominum non potest parari absq; aqua.

Ex aquis salientibus meliores sunt, quæ nondum opertæ sunt. Et quo longius aqua abfuerit à sua origine, eo magis probatur.

Probatur item quæ ęstate frigidior, hyeme calidior est.

Aqua elixa minus inflat quàm non elixa, & citius à præcordijs descendit.

Calida Aqua facit ad intestinorum tormina, & ad splenis inflationem. Eadem concoctionem destruit, & non citò sitim sedat.

Stagno si quis usus fuerit, hoc nocumentum infert stomacho. D

B Aqua palustris quę omnium est deterrima, lienis ulcera generat, & hydropem producit.

Aqua pluuialis, & pręcipuę quę colligitur ęstate, quando tonitruat ac fulgurat, numeratur inter optimas aquas, quarum in medicinis usus est.

Quę autem alijs temporibus colligitur & non ęstate, uoci obest, & pectoris obstructionem inducit.

Tepida Aqua infert fastidium ac nauseam. Frigida aqua pota, omnibus interioribus uitijs nociua est, quare ęgroti abstinebunt à potu illius aquæ,

Multi homines ex lauacro frigidę aquæ mortem obierunt, Quare uideant, qui aquam frigidam ingrediuntur, ut docet Aegineta, ne uenere, neq; alio quodam modo lassi, neq; cruditatem sentiant, neq; uomitu, aut aluo inaniti, neq; uigilijs defatigati sint, periculosum enim est si quis ita affectus, frigidæ lauacro utatur.

Aqua elixa cum hordeo hominibus conducit, ac interdum optima est Medicina, & in primis ad morbos ex calida intemperie prouenientes, quare & tertiana febre laborantibus eã bibere conducit.

Ex aquis salientibus meliores sunt, quæ circa orientem & meridiem scaturiunt, Alię quæ ab occidente prosiliunt, insalubres sunt, & morbos pariunt.

ACETVM.

A C

ACETVM.

NOMENCLATVRAE.

ὄξος.
Acetum.
Essig.

ANNOTATIO IN ACETVM.

XON Romani Acetum dicunt, quod acre uinum est, quia uel acutum sit, uel quasi aquatum uinum, Vinum enim Aqua mixtum citò in hunc saporem uertitur, uel dicitur à uerbo aceo. Plinius inquit, Acetum uini uitium esse quod ad luxuriam cessit hominibus, tot ad usus expetitum, sine quibus uita mitior exigi non posset. Acetum ut Platina scribit, ex uino fit, si uas fuerit uacuum & non clausum, Aer enim ex uacuo elicit potentiam eius, nam cum uinum semina potentię in se habeat, ac uapidum fiat, transit in uitium, quod Acetum dicitur, adeo frigidum, ut ante omnes humores flammam extinguat. Acetum subitò sic Græci fieri promittunt, si tusam betæ radicem in uinum conieceris, post horas tres in Acetum degenerabit. Mirum acorem concipere tradit Sotion, si aridi uinacei aut pauci uuæ acerbæ acini demittantur. Pyretrum quoqꝫ infusum acorem supra modum accendit, si cum una parte feruefactum reliquæ miscueris. Si lapides igniti in uino extinguantur, istud uinum statim fit Acetum. Quidam sine uino ita Acetum confingunt: fici ueteres, & torridum hordeum, & citriorum malorum interna caro crebrius subacta cõturbataq́;, colis exprimuntur, ut in aceti uicem succus cedat. Alij marinam aquam & gypsum concoquunt, admistaq́; aqua fluuiali percolant aceti usu.

B D

TEMPERATVRA ACETI.

Variæ sunt autorum sententiæ de Aceti qualitate. Ægineta scribit Acetum mixtæ naturæ esse, sed utriusq; tenuis, frigidam tamen calidam excellere, cæterum in tertio ordine siccare.

Similiter quoqꝫ Galenus in primo libro de simplicium medicamentorum facultatibus disputat, frigidum quidem esse acetum, sed quendam etiam obtinere calorem, qui acrimoniæ ratione per accidens spacio temporis mediocriter corpus excalfaciat. præterea addit, omnium quæ acrimoniam hebetare, aut calorem refrigerare creduntur, eorum omnium acetum compertũ est efficacissimum.

DE FACVLTATIBVS ET IVVAMENtis Aceti.

Acetum refrigerat & astringit, ut testatur Diosco. cum spongia

A malignis pustulis impositum, inflammationes arcet.

Compescit Acetum procidentes fœminarum locos, & in utroq; sexu sedes, si eo illinantur.

Stomacho frigido obest, nimium enim ipsum refrigerat, ne postea benè concoquere possit.

Prodest malis ulceribus quæ serpunt, ignibusq; sacris.

Eodem pterygia, lichenes & lepræ curantur, addito utiq; semper aliquo ex ijs, quę priuatim aduersus ea uitia polleant.

Acetum cum melle decoctum, purulentis oculis medetur, si eo inungantur.

Contra capitis ardores addito rosaceo in spongia aut succida lana imponitur.

Dentium doloribus medetur, si eo calido colluantur, Prodest anginis, & deiectæ oris columellę, si calidum gargarizetur.

Acetum cum sale temperatum, facit ad lethargum & phrenesim si interiores partes manuum & plantæ pedum, eo fricentur & inungantur.

Si Acetum stomachum inuenerit plenum, laxat, si uero uacuum inuenerit, tum sistit.

Panem in craticula tostum in aceto contunde, & ex eo ægroti B os, labia, nares, atq; pulsum illine, hoc maximè confortat, & uires restituit. Aduersus alui fluctiones, Sume Acetum & in eo Aristolochiam rotundam, uel Garyophylla decoque, & in eo spongiam macera, quam ad uomitum stomacho super impones. Ad alui fluctiones uerò uentri sub umbilicum impones.

Accipe Acetum forte, & permisce cum argilla in fornace usta, atq; inde parum in nares illine, hoc statim fluxum sanguinis restringit. Fluentem ex uulneribus sanguinem quoq; sistit.

Vaporantur calente aceto cutem subeuntes aquę, aurium grauitates, sibilaq; & sonitus earum. Necat instillatum aurium uermes.

Facit pręterea ad omnia uenena letalia, calidum potum, mox uomitionibus redditum: pellit quoq; haustas hirundines potum acetum, Reprimit gargarizatum in fauces destillationes.

Pestilenti anno hoc uti in obsonijs, ac odoratorum uice id pulsibus ac naribus admouere, domiciliaq; humectare iubemur.

Liberatum acerrimo podagræ dolore M. Agrippam supremis suis annis ferunt, demersis in Acetum calidum pedibus.

Acetum desiderium edendi instaurat, hinc fit ut in cibis primæ mensę eo plurimum utantur.

Atriplex.

A

ATRIPLEX.

NOMENCLATVRAE.

Ατράφαξις.
Χρυσολάχανον.

Atriplex.
Atriplexum.
homme dame
prende femme
Scheißmelde.
Melde.
Hundsmelde.

ANNOTATIO IN ATRIPLICEM.

TRIPLEX Latinis, Græcis Atraphaxis dicitur, ab atro colore, ut quidam putant, tanquam faceret hydropicos morbosq; regios ac pallorem, ideoq; à Pythagora damnatur. Addidere, ut Plinius inquit, Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, quibus facies maximè decoloratur. Quidam uero imitatione Grecę uocis ἀτράφαξις, dictam putant. Olim Atriplexum, ut Pompeius refert, appellabatur, A nonnullis etiamnum Chrysolachanum dicitur, quod olus hoc aureum colorem oculis referat, Aberrant multi, qui Atriplicem id olus esse putarunt, quod uulgō Spinachia dicitur, quoniam Atriplex antiquum est & notum, Spinachia nouum olus est, uulgariter uocatur **Binetsch**. De quo ueteres nihil in literarum monumentis tradiderunt, forsitan ob id, quòd cibo potius, quàm medicinę natum esset, magis enim Atriplice alit, aluum leuigat, laudabiliusq; nutrimentum post se relinquit.

B

DESCRIPTIO.

Atriplex notum olus est, Duo eius genera sunt: Satiuum & syluestre. Syluestris nullus est usus.

Quidam tria eius oleris genera ponunt, quoddam enim album, quoddam etiam rubrum, aliud uero uiride, Sed omnium eandem esse in purgando uentre facultatem certum est, suntq; omnes semine foliaceo, habentq; in uertice caulis flores uirides, radicem candidam & lignosam. nascunter libenter apud Bletam. Sationem Atri-

plicis

A plicis docet Columella lib. 12. his uerbis: Cherephilum itemq; olus Atriplicis quod Græci uocant ατράφαξιν, circa Calendas Octobres obrui oportet, non frigidissimo loco, nam si regio sæuas habet hyemes, post Idus Februarias semina serenda sunt, suaq; sede partiēda. C

TEMPERAMENTVM.

Atriplex, ut Ægineta testatur, humectat in secundo, ac refrigerat in primo ordine, qua de causa uentrem quoque emollit: semen ipsius ui pollet abstersoria, unde ictericis ex iocineris obstructione accomodatum est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Atriplex contusa & permista cum melle, podagram tollit, si emplastri modo imponatur. Itidem & Macer scribit:

Atriplicem tritam cum nitro, melle, & aceto
Dicunt appositam calidam sedare podagram.

Semen Atriplicis cum aqua mulsa potum, sanat felle suffusos.

Sacros ignes ac inflammationes sedat succus ex folijs contusis expressus, & impositus.

Sanguinem excreantibus comodum est uti Atriplice.

B Ad uitia uuluarum mulieribus uentri imponitur, tum dolor matricis statim sedatur. D

Ad emolliendam aluum estur coctum ut olus, & uarios tumores discutit.

Atriplex contusa & emplastri modo membro alicui ex spina uel clauo læso, imposita, absq; omni nocumento ea extrahit, & sanat.

Cum melle si Atriplex decoquatur, & scabris unguibus imponatur, sine iniuria eos detrahit.

Semen conducit suspiriosis, si sępius eo utantur. Idem quoq; expellit lumbricos, & uomitiones prouocat.

Pythagoras, ut supra quoq; indicatum est, Atriplicem damnabat, ut quæ morbum regium ac pallorem induceret, uerum Dioscorides longe aliter sentit, scribit enim Atriplicis semen ictericis prodesse.

Atriplex quoque epar calidum habentibus conducit.

Mercurlalis si unà cum Atriplice decoquatur in olere, & eo iure si quis utatur, soluit uentrem, & tollit etiam dolorem uesicæ.

Si quis usus fuerit Atriplice decocta cum Beta ac Mercuriali, tum febrem extinguit.

AVRICV

A

AVRICVLA MVRIS.

NOMENCLATVRAE.

Μυὸς ὦτα.
Auricula muris.
Pilosella.
Meuß ohr.
Nagelkraut.

ANNOTATIO IN AVRICVLAM MVRIS.

MYOSOTA siue Myosotis à Romanis Auricula muris dicitur. A muribus autem ideo nomen inuenit, ut Dioscorides inquit, quòd eorũ auribus similia habet folia. Alsine itẽ dicta est, quòd lucos, quos Græci ἄλση uocant, umbrosaq; & nemorosa amet loca. Hallucinantur qui hãc Anagallidis generibus assignant, cum latissimo discrimine inter sese discrepent, quemadmodum declarat Leonardus Fuchsius in libello de erratis medicorum, item Ruellius, alijq; complures, qui de herbis scripserunt.

B Dioscorides inquit, quòd duo sint genera Auriculæ muris, Primum quod in memoribus locisq; arenosis nascitur, & Alsine uocatur, quod hodie non est cognitum Herbarijs, ut Vergilius Marcellus putat.

Alterum genus est, quod plures ab una radice caules mittit, aliquatenus ab imo rubentes & concauos, folia habet oblonga & angusta, dorso elato & eminente, nigrescentia, per interualla deinceps geminata, & in acutum desinentia, radix est digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. hoc modo describũtur à Diosco.

Quam autem nos appellamus Auriculam muris uel Pilosellam, ut Otto Brunsfelsius ostendit, ea est minuta herba, folijs pilosis, humi proserpens, caule item paruo & piloso, floribus luteis ac odoratis, Cuius etiam duplex genus est, Vnum magnis folijs est, Alterum uero paruis, utriq; flores sunt lutei.

DESCRIPTIO.

Auriculæ muris duo genera sunt, Primum flores rubentes habet, Alterum uero cœruleos habet flores, & humi serpit, caules ac folia habens pilosa, nascens in frigidis montibus & nemoribus, radicem habet candidam, paruam, & multis fibris capillatam.

TEMPERAMENTVM.

Hęc duo genera uulgaribus Herbarijs magis sunt in usu, & in his regionibus frequentiora.

Habet

C Habet utrumq; genus naturam ſiccandi cum exiguo calore, Sed Auricula muris quæ à Dioſcoride Alſine appellatur, uim habet hel xinæ ſimilem, ut Ægineta ſcribit, quæ refrigerat humectatq;, quapropter ad feruentes inflammationes conuenit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Auricula muris conuenit ad exteriora corporis uulnera, non ſinit ea ſuppurare, ſi imponatur, Succus in ore retentus tollit parulidas. Idem cum aqua Chelidoniæ ac melle permiſtus, conducit hebetibus oculis ſi imponatur.

Auricula muris quę cœruleos habet flores, cum Taxo barbato in uino elixa, & emplaſtri modo impoſita, procidentem ſedem reducit in ſuum locum.

Succus auribus inſtillatus, ſonitum earum diſcutit, & expellit uermes.

Idem naribus inſtillatus, prouocat ſternutationē, & caput purgat ex malis humoribus.

Auricula muris quæ rubentes habet flores, uim habet attrahendi. Si ſpina uel telum membro alicui fuerit infixū, hoc leniter extrahitur, Sume ſuccum Auriculæ muris, ſuccumq; Dictamni, & puluerem magnetis cum axungia porcina permiſce, & ad modum un-

D guenti impone.

Cum hedera terreſtri contuſa & ſuccus ille auribus inſtillatus, medetur doloribus dentium.

Conducit aduerſum morſus uenenatorum animalium.

Succus cum uino elixus ac potus auxiliatur morbo comitiali.

Auricula muris, Tithymallus, ac Cyminum in uino decocta, & cum modico melle uel Zaccaro permiſta, tormina inteſtinorum diſcutiunt, ſi quis utatur.

Certum experimentum aduerſus Herniam: Radicem cum herba in Maio effodito & ſiccato, puluerem illum cum malua, pueris ruptis eſui dabis in pulte, Adulti uero in cibo ſument, hoc iuuabit.

Aduerſus morbum regium decoque auriculam muris & fragariam in uino, & ex eo potu bibe mane & ueſperi.

AQVA AVRICVLAE MVRIS.

Herba & radix cum tota ſubſtantia circa finem Maij colligenda & diſtillanda erit.

Aqua Auriculæ muris mane & ueſperi ſingulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, ſalubris eſt aduerſus Tabem.

Eadem pota confert ad capitis uertiginem, tum quoq; benè conferunt lintea ea aqua imbuta, & capiti circumdata ac admota.

Conducit etiam pota contra ſputum cruentum.

Saluberrima eſt aduerſus præfocationem uteri, ſi mulier inter-

diu ter

A diu ter uel quater inde biberit, singulis uicibus quatuor uncias. Itidem conducit uomentibus & tormina uentris habentibus.

Eadem pota salutaris est ad malos & calidos sic cosq; affectus corporis, aluum enim lenit, lumbricos necat, discutit tumorem.

Medetur membrorum paralysi cum linteis imposita.

Oculorum ægilopis etiam medetur.

Finis Literæ A.

Sequuntur descriptiones Herbarum Literæ B.

BASILICON.

NOMENCLATVRAE.

Οκιμον.

B Basilicon.
Ocimum.
Ozimum.
Gariophyllatum.
bazilic
Basilien.

ANNOTATIO IN BASILICON.

CIMVM, uel ut alij scribunt Ozimum, à Latinis Basilicon uocatum, regia herba est, flagrantissimi & uehementissimi odoris, unde nomen accepisse credimus, nempe à Græco uerbo ὄζω, quod significat redoleo, Quidam Ocimum ab ὠκυς dictum putant, hoc est à celeritate nascendi, omnium enim in horto satorum celerrimè prouenire solet, Quodq; uix credat aliquis, feruenti aqua conspersum, celerius prouenire dicitur, uniq; Ocimo meridianâ datur aqua, cum cæteris oleribus horæ rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole, Mirum quoq; quod Theophrastus prodidit, nempè lætius prouenire si cũ maledictis ac probris seratur, Columella libro Duodecimo præcipit, Ocimum circa Idus Maias serendum esse, & quando semen ter-

C ra obrutum est, ipsum diligenter paucula uel cylindro inculcari debere, Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillimè totũ corrumpitur & perit. Gargilius Martialis rem notatu dignã affirmat, quòd modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: si ex eo semine frequenter seratur.

Ocimum Chrysippus olim grauiter increpuit, ut Plinius scribit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocineris uitia: ideoq; capras id aspernari, hominibus quoq; fugiendum censuit. Recentiores Græci, qui de re rustica scripserunt, Basilicon & Misodulon appellant Ocimum, tantamq; cum eo fœminæ discordiam inesse prædicant, ut si pultario subiectũ sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunquam cibo manus admoliatur, priusquam subductũ fuerit. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato quoq; Ocimum uocat, quo sistebant aluum bubus. Porrò ingens controuersia in Plinio & Dioscoride est, ut alterum ipsorum errare opus sit, Dioscorides enim inquit, si à Scorpione uulnerẽtur qui Ozimum comedẽre, incolumes euadere: econtrariò Plinius li. uigesimo, capite duodecimo. Si quis ea die qua Ozimum comederit à Scorpione pungatur, non posse sanari. Quidam per uarias Ozimi species hanc controuersiam tollere conantur, quæ diuersam habeant naturam.

D

DESCRIPTIO.

Ocimi duo sunt genera, Crispum scilicet, & longum. Crispum est quod habet strictiora & minora folia & Gariophyllatum appellatur, ab odore Gariophyllorum, in cacumine habet ramulos crispos & flores albos, hoc ab autoribus censetur optimum esse & medicinæ conuenire. Longum autem, caulem habet fermè cubitali altitudine, floribus roseis, semine nigro & odorato, in pinguiore terra libenter nascens.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento & natura Ocimi autores non concordant. Nam Auicenna ponit in primo ordine calidum & siccum esse, Galenus uerò & Ægineta secundo calefacientiũ ordini asscribũt, quodque habeat humiditatem quandam excrementitiã, propter quam neq; utile sit intus assumptum: extrinsecus autem illitum, discutiat & concoquat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Basilicon seu Ocimum odore suo cerebrum confortat, qui uerò infirmum cerebrum habuerit, huic non admodum conuenit.

Semen in Iulio colligi debet, tum enim optimum est: folia in aqua elixa & ex ea potione si quis bibat, tollit uertiginem capitis. Conducit similiter si herba per noctem in uino macerata bibatur.

Frigidum

A Frigidum ſtomachum habens hanc herbam in muſto uel uino decoquat, tale uinum fit odoratum, & ſtomachum calefacit, & concoctionem adiuuat.

Ad interiorem rupturam corporis conducit, ſi herba in puluerem trita, cũ Acatia octo diebus continuis matutinis horis bibatur.

Matricem mundificat, ut Platearius ſcribit, & menſtrua prouocat decoctio ipſius herbæ in aqua, & ſi fiat ex ea fomentnm circa pudenda.

Succus Baſilici à parturientibus mulieribus ſumptus, partũ promouet, & poſt partum eas expurgat.

Ad crebram deſidendi cupiditatem, quem morbum Tenaſmon appellant, herba debet in uino & oleo decoqui, hoc decoctum optimè iuuat, ſi adhibeatur.

Contra fluxum uentris ex frigiditate factum ualet, cum modico puluere Acatiæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.

Semen naribus hauſtum, ſubinde mouet ſternutamenta, Idem cum Atramento ſutorio miſtum, uerrucas tollit. & radicem earum funditus extrahit.

Semen ſumptum uentrem emollit, & flatus diſſoluit. Idem in uino ſumptum mulieribus lactantibus lac prouocat. Eodem modo ſumptum, quibuſcunq; oculorum doloribus medetur.

B Potum Ocimi ſemen mœrores quos atra bilis attulerit, mulcet, animi nubila diſcutit, triſtes exhilarat, atq; timidos animat.

Conducit ſtomacho Ocimum, duros enim cibos concoquit, Iocinori quoq; ſalubre eſt & cordi. Cum farinæ polenta roſaceoq; & Aceto emplaſtri modo impoſitum, pulmonum inflammationibus medetur.

Odor Ocimi confert ad oppilationem cerebri & narium, caput expurgat, & tollit catharrum.

Oculorum caligines abſtergit Ocimi ſuccus, eorumq́ deſtillationes exiccat, herba ipſa comeſta idem præſtat.

Ocimum Gariophyllatũ refocillat ſpiritns, confortat cerebrum humidum, recreat quos cor defecerit, ſternutamenta mouet, naribus inditum, calefacit uenas frigidas ſi ſucco illinantur, uel cũ aqua ex eo diſtillata.

AQVA OCIMI.

Herba cum tota ſua ſubſtantia in Iunio collecta & conciſa, in Balneo Mariæ diſtillanda eſt.

Aqua hæc pota uel cordi applicata, confortat atq; recreat illud.

Eadem iiij. uel vi. uncijs pota conducit ad uermes qui in hominem repſerint uel nati fuerint, eos enim expellit.

BETONICA.

C

NOMENCLATVRAE.

κέστρον.
ψυχότροφον.

Betonica.
Vetonica.
Serratula.
Radix diuina.
Betoine
Betonien kraut.
Braun Betomen.

D

ANNOTATIO IN BETONICAM.

BETONICAM Græci Cestron uocant, uel Psychotrophon, quoniam frigidissimis gaudet locis, Latini ab inuentoribus Betonicam seu Vetonicam appellauerunt, Sunt em̃ Vetones, autoribus Geographis cunctis, in Hispania primi Vetonicæ huius inuentores, si Plinio credimus 25. uolumine cap. 8. dicenti: Vetones in Hispania inuenerunt eam, quę Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, ideoq; Serratula dicta est, quia habet folia in morem serræ per ambitum incisuris diuisa.

DESCRIPTIO.

Betonica herba est, tenuem caulem, & quadrangulum, altitudine cubitali, & aliquando paulò maiorem habens, folia longa & mollia, per ambitum incisuris diuisa, quernis similia, & odorata. Inter quę maiora sunt, quę ad radicem uiuũt. In summo caulium semen est, satureiæ modo spicatum. Radices subsistunt exiles, flores

A uerò habet purpureos. Betonica duorum generum est, Mas & fœmina. Quę ab officinis rubea uel fusca Betonica appellatur, mas est, Alba uerò Betonica quæ alba habet folia, fœmina est, utraq; celebris & nota.

TEMPERAMENTVM.

Betonica ut inquit Platearius, est calida & sicca in tertio ordine. Habet naturam incidendi, quod ex sapore constat, qui acris & aliquantum amarus est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius carpuntur siccanturq;, ut inquit Dioscor. quorum frequentior usus est, Seruanda trita Betonicæ folia siccata, in fictili sunt.

Dantur folia drachmæ pondere bibenda in dulci aqua aut simplici aqua, conuulsis, ruptis, contra muliebrium locorum affectiones, & strangulatu uuluæ procidentibus.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisq; uicijs drachmæ pondere in aceto mulso. Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum cœnam, cum melle cocto deuorarit: modo consimili acidè ructantibus propinatur: per noctem in uino
B macerata & pota, sistit uomitum. Datur febricitantibus in uino elixa, & medetur. Ad aquam intercutem datur binis drachmis ex hydromellee, & multos humores educit.

Regio morbo laborantes emendat: Menses ducit drachmæ pondere cum uino pota.

Betonica in uino decocta & colata, si cum tribus drachmis hierę picræ Galeni permisceatur, leniter aluum purgat.

Facit cum melle ad Tabem, quam Græci phthisin dicunt, & purulentam excreationem.

Datur sanguinẽ excreantibus tribus obolis cũ uini misti cyatho.

Herba Betonica contusa & super capitis ictum posita, ut testatur Apuleius, uulnus mira celeritate conglutinat & sanat, tantamq; habet facultatem, ut ossa fracta consolidet, & ui sua extrahat, sanguinemq; conglobatum dissoluat.

Ad oculos contusos uel ex ictu læsos conducit, si folia contusa emplastri modo oculis imponantur.

Ad dolorem oculorum Betonicæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto.

Succus eius cum oleo rosaceo auribus instillatus omnem dolorem tollit, Idem asthmati medetur, si pectori illinatur.

Betonica manducata aciem oculorum clariorem facit.

C Herbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium discutiet.

Eadem in uino pota uitiosum corporis colorem emendat.

Ex uino decoctam & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Ad Tussim, Accipe Betonicę uncias duas ex melle per dies octo.

A Typum Quotidianę, Accipe Betonicę drachmas duas, Arnoglossæ unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad Typos Tertianæ atq; Quartanæ, Accipe Betonicæ drachmas tres, mellis attici unciam, aquę calidę cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mirè sanabitur.

Ad Vesicę dolorem, Accipe Betonicæ drachmas quatuor, Apij radicis scrupulos tres decoquito, radices uero Apij in aquæ sextario ad medium quum decoctæ fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita exterminant, ut postliminio redeat nunquam.

Vesicę malis, contraq; calculos grauissimis cruciatibus auxilio est. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos quidam Betonicam & Verbenacam & Millefolium æquis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Contra horrores, Betonicę drachmæ duæ ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquæ calidæ pari mensura sub accessione bibere dato.

D Ad fistulas, Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis inserito, fistulum obligato, expurgat.

Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest.

Betonicæ radices cum folijs coctas ad tertias, & in aqua potas, ipsam quoq; per se tritam & applicatam, mirè dolorem podagræ lenire experti affirmant.

Betonica, ut inquit Ioannes Vigonius, inter herbas quæ capiti conferunt, obtinet principatum. Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillationes retinent.

Tantum gloriæ habet Betonica, ut Plinius scribit, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab piaculis omnibus.

Tantaq; uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando.

AQVA BETONICAE.

Tempus colligendi & distillandi Betonicam cum tota substantia, est circa finem Maij.

Aqua Betonicæ, ut testatur Hieronymus Brunsuicensis Herbarius expertissimus, in potu sumpta mane, meridie, & uesperi singulis uicibus ad quatuor uncias, discutit hydropem, Icterum, & quascunq; febres.

Conducit

A Conducit quoq; ad renum, lienis, pulmonisq; mala, & ad omnes morbos suprà enumeratos, pota uel pannis lineis applicata, si malum extrinsecus apparuerit.

BARBA IOVIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἀείζωον.
Aizoon.
Barba Iouis.
Sedum maius.
Semperuiuum.
Jou barbe
Hauswurtz.
Dunderbar.

ANNOTATIO IN BARBAM IOVIS.

IZOON Grecis ea herba est, quam uulgus Latinorum Barbam Iouis appellat, nomen habens ab æternitate uitæ, uel ut Dioscor. inquit ab æterna foliorum uiredine, unde & Semperuiuum à Latinis dicitur: Nullo enim
B estu, quod mirandum est, nulloq; frigore, aut ulla cœli iniuria perit uel moritur, tam hyeme quàm æstate uirere uidetur, Ob quam causam in tanto nominum ambitu ueteribus fuit, non solum Græcis, uerum etiam Latinis, Non contenti fuerunt Greci, quòd ab æternitate Aizoon & ęonion appellauerint, sed alijs quoq; multis appellationibus id exornare uoluerunt: quare etiam dicitur ab eis Aithales id est semper uirens: Ambrosia ab immortalitate: Chrysospermon, ab aureo seminis colore: Zoophthalmon ab oculorũ in animalibus similitudine: Stergetron ab amore quem creditur conciliare, Et id genus multis alijs nominibus, quę à Dioscor. & Plinio recensentur. Latini quoq; uarijs nominibus appellauerunt, nempe Semperuiuum, Sedum, Barbam Iouis &c. solum ob ęternitatem & pręstantiã eius. In uetustorum parietum summitatibus crescere solet uel in fictilibus uasculis. A quibusdam autem in tectis domorum seritur, innasitq; iam pridem uulgi animos uana opinio, non percuti fulmine domum in cuius tegulis uireat sedum, frigoreq; suo plantam cœlestibus illis ignibus aduersari, Sed ignaui, nihilq; timendi ignes illi erũt, si tam exiguę plantę frigore mortalis fiet flammarũ illarum fulgor.

DESCRIPTIO.

Aizoon seu Semperuiuum duas species habet, Maius folia latiora habet, spissa & pinguia, pollicari magnitudine, atq; in formam

C gladioli acumiuata, alia in terram conuexa, alia in capite stantia, ita ut prædenso cinctu effigiem imitentur oculi. Caulem habet altitudine cubitali, & pinguem, rubentes flores ferentem, Radicem uero paruam & fibratam. Est etiã minus Aizoon, quam uermicularem uocant, de qua inferius dicemus.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon refrigerat in tertio ordine, humectat quoq; & astringit, Pollet eadem uirtute qua Acetosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aizoon refrigerat homines calidos, si succus extrinsecus cum linteo, thoraci imponatur, & quando hoc exiccatum fuerit, tum iterum madefiet.

Si quis surdaster fuerit, Accipe lac mulieris lactantis masculum, quando decem uel duodecim hebdomadæ à partu præterierunt, & admisceat huius herbæ succum, ac tres uel quatuor guttas auribus instillet, quod si sæpius fecerit, auditus redibit.

Si cui struma nascitur, Accipiat Aizoon & seuum ouinum & salem, hæc simul contusa & strumæ imposita, eam discutiunt.

Si cui oculi matutino tẽpore ex ulceribus, uel lippitudine ita operiunt̃, ut ęgre possint aperiri, ille succo huius herbę oculos inunget.

Aizoon habet naturam & uim refrigerandi calida apostemata,

D & facit ad sacros ignes, ulcera quæ à serpendo herpetas dicunt, quę itidem pascendo serpunt, oculorum inflammationes, ambusta, podagrasq;: in quem usum per se & cum polenta emplastri modo folia imponuntur.

Succus cum oleo rosaceo fronti uel temporibus illitus, capitis doloribus medetur.

Herba aluum sistit, & dysenteriam, & mulierum menstrua.

Eadem in uino decocta & pota, teretes tineas pellit.

Sanguinem sistit in nares inditum, si inde fluat.

Mammarum uitijs Aizoon unice medetur.

Succus in uellere subditus, fœminarum abundantiam sistit, Oculis lippientibus sanguinis uitio perungitur.

Vigiliarum remedio monstratur Aizoon, si inuolutum panno nigro ignorantis puluino subijciatur.

Aizoi succus cum succo Absinthij decoctus, & foraminibus formicarum inspersus, eas necat.

AQVA AIZOI.

Aizoon in Maio uel Iunio distillari debet in Balneo Mariæ, uel in alia fornace uel meta distillatoria.

Aqua extinguit omnes nocuos calores tam intus quàm foris, sed in corpus modicè sumetur, nisi admixta fuerit alijs remedijs.

Ad pestem

A Ad pestem ualde salubris est. Calido iocinori cum molli cannabe imposita, ipsum refrigerat, oculos ex lippitudine clausos, iterum aperit. Dolorem oculorum mitigat cum lineo panno imposita.

Conducit ad phrenesim ex calida intemperie contractam, apiti imposita.

Cum oleo oliuarum decocta & auribus instillata, restituit auditum.

Sanat ambusta cum oleo rosarum permista & imposita.

Cum uino mixta & pota sistit aluum & dysenteriam.

BARBA SILVANA.

NOMENCLATVRAE.

B

Barba siluana.
Centumneruia aquatica.
Plantago aquatica.
Plantain aquatique
Waltsbart.
Froschlöffel kraut.

ANNOTATIO IN BARBAM SILVANAM.

ARBA siluana est species Plantaginis, ut Hieronymus Herbarius indicat, & uocatur Plantago aquatica uel palustris, cui ranę frequenter insident, unde & à Germanis Froschlöffel kraut dicitur, Centumneruia etiam appellatur, à multis fibris tanquam neruis per totum folium extensis, Euritius Cordus in ea est opinione quòd Barba siluana apud Diosco.

sit Alis.

C sit Alisma, idest Damasonium, & rectè quidem sentit, Nam histori-am eius Barba siluana omnino exprimit. Ruellius quoq; affirmat Alisma esse Plantaginem aquaticam.

DESCRIPTIO.

Barba siluana seu Alisma est herba folia habens Plantagini simi-lia, angustiora tantũ & in terrã reflexa. Caulis illi est gracilis, altitu-dine cubitum excedente: thyrso similis, capitula in summo habens, flores habet tenues, candidos & quadamtenus pallidos, Radices ni-gro ueratro similes, graciles, odoratas, acres, modicè pingues, A-quosa amat loca, Refrigerat in tertio gradu.

Vtilis contra rubetæ ranæ morsus: potum opium, & intestino-rum tormina, in quem usum per se & cum pari syluestris Pastinacę semine bibitur, Conuulsis itidem, muliebrium locorum & præfo-cationibus accomodata est. Sistit præterea aluum herba, Menses trahit, & tumores lenit emplastri modo imposita.

BALSAMVM.

NOMENCLATVRAE.

D

βάλσαμον.

Balsamum.
Opobalsamum.
Xilobalsamum.
Carpobalsamum.

ANNOTATIO IN BALSAMVM.

BALSAMON Romani pariter Græcis Balsamum di-cunt. Arbuscula est Balsamũ, ut Dioscorides scribit, quę Violę aut Lycij (quod pyxacantha, idest buxea spina etiam dicitur) magnitudine crescit, Rutæ folia habet, multo tamen candidiora, perpetuaq; fronde magis uirentia. In Iudęa, eiusq; conualle quadam tantum, & in Ægypto nascitur.

Plinius scribit Balsamum uni terræ Iudęæ concessum, Pausanias quoq; in Arabia gigni scribit, Autores in eius figura dissentiunt, Dioscor. folia Rutæ habere censet, Plinius ue:o lib. 12. cap. 25. uiti similiorem esse dicit quàm Myrto, Strabo Terebintho similem esse dixit.

Omnibus odoribus Balsamũ pręfertur, Rependit: ut Diosco. in-quit, quo loco nascit, duplo ad põdus eius argento. Iustinus Trogi Pompeij

Pompeij testimonio fretus incredibile tradit, quantum opes Syriæ genti ex uectigalibus opobalsami creuere, quod his tantum regionibus gignitur. Est inibi conuallis, quæ continuis montibus tanquam muro cincta, instar castrorum clauditur, spacium loci, ducenta milia iugera, nomine Hierichunta uel Hierico, (quæ olim Vrbs ingens Iudeæ, nunc octo magalijs referta,) dicitur. In ea sylua est, ubertate & amœnitate insignis: si quidem palmeto & opobalsamo distinguitur, & arbores opobalsami formam piceis arboribus similem habent, nisi quòd humiliores sunt, & uinearũ modo coluntur. Hæ certo tempore anni Balsamum sudant: sed non minor loci opacitas quàm ubertatis admiratio. Sub cane, ut autores tradunt, huius loci incolæ plenũ corticem incidunt, hoc est ea parte qua turgere uidetur, Id antiquitus ferreo cultro fiebat, uel unguibus ferreis, Instrumenta enim erant, unguibus similia, Sed quia uisum est ferro plantam lædi, propterea ad uitrum, lapides osseosue cultros conuersi sunt. Sudor è plaga manat æstate tota. Sarmenta quoq; eius & surculi odore prestantes amputantur, & ueneunt magnò, alioquin grandesceret arbuscula nisi succideretur.

Tria autem sunt, quę ad usum medicinę ex Balsamo colliguntur, nempè Opobalsamum, Xylobalsamum, & Carpobalsamum.

Opobalsamum est succus uel liquor collectus ex arbore, Probatur recens Balsami liquor, ut Dioscor. inquit, qui firmo & syncero odore fit, nec acido sapore sentiatur, qui itidem citissimè penetret, leuorem habeat, & linguam leniter adstringat & erodat. Non est uerum Opobalsamum, quod Seplasiarij passim uenditant, sed adulteratum, neq; magni precij, Quare quibus notis deprehendatur uerus Balsami liquor, qui rarissimè uel nunquam ad nos adfertur, ostendere necessarium duximus. Primò si laneæ uesti instilletur uerum Opobalsamum, maculam aut maculę uestigium nõ relinquit, adulteratum inhæret & maculam facit. Syncerus succus si lacti instilletur, coagulat, quod non facit adulteratus. Syncerus præterea lacti aquæue infusus, disijcitur quàm primum, & lactis modo albescit, Adulteratus olei modo in summo fluitat, densaturq; & stellæ modo radiatur, Syncerus uetustate crassescit, & bonitatem suam amittit. Hi decipiuntur qui putant uerum Balsami liquorem esse, si proiectus in aquam descendit, mox sparsus emergit: hic autem adulteratus est, Quando inustum est, colorem candidum habet, & oleo crassiori similis est, deinde rubescit, postea durescit, & translucidus fit: optimus lachrimæ color est modicè ruffus, Secundus in bonitate candidus, prior uiridis, pessimus niger.

Xylobalsamum uerò Balsami lignum dicunt, hoc probatur recens, quod gracili sarmento, rubens & odoratum est, exiguoq; li-

quoris

C quoris Balsami odore spiret denique.

Carpobalsamum est semen uel fructus Balsami, quod ruffum, plenum, grande, ponderosum erit, feruidæ in gustu mordacitatis, mediocri Balsami liquoris odore. Adulteratur Balsami semen semine hyperico simili, quod ex Petra Palestinæ oppido affertur, deprehenditurque quòd grandius, inane, inefficax, & in gustu sapore piperis est.

TEMPERAMENTVM.

Balsami lignum, ut Ægineta scribit, siccat & calefacit in secundo ordine, subtilemque habet substantiam, liquor autē multo tenuior est, fructus proximè hunc uirtute accedit, sed minus tenuis est.

Vires in tota Balsami natura efficacissimos habet liquor, teste Dioscoride, egregia ad calefaciendum potestate.

VIRES AC IVVAMENTA.

Balsami liquor tantas habet uires, ut si quis in manu habuerit, tum statim penetrat. Opobalsami scrupulum unum si quis in mensuram uini indat, & per noctem reponat, Hoc uinum omnia interiora membra calefacit, & præcipuè conducit mulieribus, nam illis matricem expurgat, & fœtus mortuos expellit, mensesque trahit.

Balsami liquor cum oleo oliuarum permistus, indeque si fiat pessarium, & mulierum genitalibus adhibeatur, hoc menses proritat.

D Idem circa umbilicum inunctus, tollit stranguriam.

Morbis ex frigida intemperie prouenientibus quoque medetur.

Qui frigidum stomachū habuerit, accipiat tres uel quatuor guttas Opobalsami, & cum haustu uini bibat, auxilium præstabit.

Non euadet leprosus, quicunque corpus suum foris Balsamo inunxerit.

Medetur Balsami liquor omnibus doloribus capitis ex frigida causa prouenientibus, si fronti illinatur.

Ad cicatricem ex uulnere relictam, Accipe Balsami liquorem, & ex eo inunge, & tantum ceræ impone, ut possit latitudinem cicatricis operire, hoc si decem diebus continuis feceris, cutis reddetur æquabilis.

Aduersus febrem Quartanam, Bibe quatuor uel quinque guttas Opobalsami cum uino tribus diebus continuis matutino tempore, ea lege ut corpus prius sit purgatum, hoc præsentaneum erit remedium. Soluit inunctus Balsami liquor in accessionibus febrium cum tremore algores.

Contra tinnitus aurium, Instilla guttam unam atque alteram Balsami, & inde cessabit.

Conseruat Balsami liquor corpora mortuorum ne putrescant, si inde inungantur.

Subuenit

A Subuenit cum lacte his qui aconitum biberint, nec minus etiam uenenatorum morsibus.

Prodest Balsami liquor Comitialibus, & ijs qui non nisi recta ceruice spiritum trahunt, orthopnoici Græcis dicuntur, si pectori illinatur.

Suffitus ex Balsami ligno incenso conducit mulieribus, ut medici tradunt, matricis enim mala discutit, & eam expurgat.

Bibitur Balsami semen utiliter in laterali dolore, Cum uino eadem utilitate bibitur pylmonarijs & tussientibus.

Ad partes corporis quæ spasmo contrahuntur, prodest Opobalsamum, si eo illinantur.

Si iuncturis & articulis illinatur, tollit paralysim & articularios morbos, sanguinem calefacit, & neruos confortat.

Facit ad abscessum pulmonis, si extrinsecus illinatur, & cum uino in potu sumatur.

Recentibus uulneribus illitum, plus sanat uno die quàm alia unguenta intra quatuordecim dies.

Balsamum conseruat hominem à malo odore, si semel intra mensem sumatur pondere scrupuli & à multis morbis, qui homini accidere possunt, adeo ut intus putrescere non possit.

Præseruat quoq; hominem à lepra, quare & in illis regionibus
B ubi nascitur Balsamum, non reperiuntur leprosi.

Tempore pestis Balsamo non est utendum, maximè calefacit, & posset pestis inde accendi.

BALAVSTIVM.

NOMENCLATVRAE.

Βαλαύσιον.

Balaustium.

Balaustia.

fleur de grenade

Granats blumen.

ANNOTATIO IN BALAVSTIVM.

BALAVSTIVM mali punicę syluestris flos est, Galli & Hispani florem mali Granati appellant, In hoc flore apud Græcos & Latinos Autores differentia habetur, quippe Theophrastus, Dioscor. & Paulus, flores

C mali punicæ duobus nominibus appellant. Balaustium & Cytinum, Cytinus est flos domesticæ & satiuæ mali, Balaustium syluestris. Plinius autem inter Latinos præcipuus cap. 17. lib. 13. Balaustium mali punicæ florem simpliciter nominat, nec inter satiuam & syluestrem distinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per Balaustium cuiusuis mali punicæ florem intelligentes.

Flores colliguntur eo tempore, quando arbor fructum producit, tum enim humescunt & decidunt arboribus, qui siccati durant duos annos integra uirtute.

TEMPERAMENTVM.

Balaustium refrigerat & siccat in secundo gradu. Ægineta inquit Balaustium syluestris punicæ flos est, ualide astringens, sicca & frigida facultate præditum, itaque summæ cutis ulcera ad cicatricem perducit, & destillationes cohibet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Balaustium habet uim sistendi aluum.

Aduersus uomitum cholericum, Accipe cortices Balaustij, & in aceto decoque, & emplastri modo stomacho impone, hoc poten-
D ter iuuat.

Cortices mali punici uel Granati, easdem quas flores præstant utilitates.

Ad multa prosunt flores, Quicunq; nimium molestatur stomachi eructatione, Accipiat flores & cortices mali punici, contundat, & in aceto decoquat, spongiamq; in eo tinctam pectori superimponat, hoc præsenti erit remedio.

Conducunt Balaustia ad Tenesmum, si quis in cibo utatur. In ore masticatæ conferunt dentibus & medentur gingiuis sanguinolentis.

Ita quoq; mobiles dentes firmant & confortant.

Cortice punici ex uino decocti & impositi, perniones sanantur.

Succus ex malis punicis acidis expressus coquitur cum melle ad oris, uirilitatis & sedis uitia, nomas, reduuias, & quæ in ulceribus excrescunt, & aurium dolores.

Balaustium in puluerem redactum, potest accipi loco Boli armeni.

A

DE BRANCA VRSINA.

NOMENCLATVRAE.

Ακανθος.

Branca Vrſina.
Acanthus.
Pes Vrſinus.

Berenklawe.
Berentap.

ANNOTATIO IN BRANCAM VRSINAM.

B BRANCA Vrſina herba eſt quæ inter emollientes herbas hodie uſurpatur, & à medicis inter quatuor remollitiua, quæ appellant, annumeratur: quibus utuntur in decoctione clyſterum. Et eſt ea herba quam Dioſcor. & Plinius Achanton appellant, ut Antonius Muſa & alij Autores Herbarum pertiſſimi tradunt, Ex ſimilitudine, quam eius folium cum anterioribus Vrſorum pedibus habet, uulgus Brancam Vrſinam appellauit. In omnibus autem Dioſcoridis Acanthi deſcriptio Brancæ Vrſinæ conuenit. Et nemi nem mouebit, quòd Acantha ſpinam ſignificet, quoniam hæc herba ſpinoſa quidem eſt, ſed mollibus ſpinis, ideo à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Topiaria & pulcherrima herba eſt, quam architecti in columnarum baſibus ornandis aut epiſtylijs poſuere.

Branca Vrſina uel Acanthus iuxta Dioſcor. folia multò quàm a lactuca latiora longioraq; habet, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigreſcentia, & cum molli leuore pinguia. Idem & in caule leuor, quem altitudine duorum cubitorum erigit: craſſitudine digitali, per interualla ſub ipſum uſq; uerticem foliolis quibuſdam oblongis ueluti nucamentis aculeatis ueſtitum: ex quibus candidus prodit flos: ſemen illi eſt oblongum, & luteum, capitulum thyrſi figura, radices lentore molles, muccoſæ, longæ, rubenteſq;. In hortis & humentibus locis naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

C Branca Vrsina herba est calida & humida in secundo ordine, uirtutem habet molliendi, maturandi & leniendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia contusa cum axungia porcina, conducunt ad Apostemata ex frigida & humida causa prouenientia, si emplastri modo imponantur. Eodem modo imposita etiam conferunt ulceribus, quæ sub axillis & circa genitalia nascuntur, leniunt enim & benè emolliunt.

Lienosus accipiat Brancam Vrsinam, & oleo immergat, in quo sinat eam quinque dies macerari, deinde oleum linteo percolet, & lienem in sinistro latere extrinsecus eo inungat, hoc potenter iuuat.

Quando folia adhuc recentia & uirentia sunt, possunt usurpari ad emplastra & unguenta. Aduersus membra indurata & paralytica, & ad lienem inflatum, sequens parabitur unguentum: Accipe Brancæ Vrsinæ contusæ viij. uncias, sabinæ, saluię, maluæ, maioranæ, rosmarini, pulegij, Artemisiæ, Absinthij, Abrotani, singulorum manipulos duos, gariophillorum vi. uncias, cynamomi semiunciam, cymini ij. uncias, galangæ iij. drachmas, thuris, masticis, singulorum iiij. drachmas, ceræ albæ viij. uncias, uini boni & fortis tres libras. Hæc omnia cōmisceto, & lento igne inuicem liquefacito, ut tantisper bulliant dum uinum

D in ijs consumatur, postea remouebis ex igne, cæramque admiscebis, ut inde fiat unguentum, quod ad morbos prædictos conducit.

DE BALSAMITA.

NOMENCLATVRAE.

Σισύμβριον.

Balsamita.
Menta Sarracenica;
Sisymbrum.
Menthe

Balsam kraut.
Balsam Müntz.

DESCRI-

A DESCRIPTIO.

ALSAMITA mentæ genus est, quod apud Dioscor. Sisymbrium appellatur, Duę autem eius sunt species, Vna quę folijs est integris & crispis, caule quadrato & uiridi, odore iucundo, & est satiua. Altera etiam caulem habet quadratum & rubentem, folijs acuminatis: hæc syluestris, interdum etiam satiua appellatur.

Est & alia Balsamitæ species, quam mentam nunc uocant aquaticam, quæ circa piscinas, fluuios, & stagna lætissima prouenit, & corollis intorquetur. Alię duæ species nascuntur & plantantur in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Balsamita calefacit & desiccat in tertio gradu.

Huius herbæ uirtus maxima est, & ad multa conducens, incidit enim & consumit malos humores in homine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba in pulueren redacta & cum aqua Raphani temperata, si quis ieiunus mane bonum haustum inde sumat, tum lumborum dolores & intestinorum tormina pellit.

Eadem in puluerem contrita, & cum farina hordei & modica aqua permista, si inde fiat puls, uentriq; imponatur inter pudenda B & umbilicũ, multos malos humores in uesica & intestinis cõsumit.

Si quis catharro laborauerit ex frigida intemperie, Accipiat Balsamitæ folia & sacculo indat, ac per noctem capiti imponat, hoc catharrum tollit, & caput leuius reddit.

Cum uino elixa & pota, frigido stomacho ualde confert.

Eodem modo facit ad stillicidium urinę.

Emplastrum ex hac herba, uentri impositum inter genitalia & umbilicum, auxiliatur ijs qui urinam continere nequeunt.

Si mulier ex hac herba biberit, tum menses prouocat, partumq; promouet, ac matricem refrigeratam expurgat.

Decocta cum furfure & facies inde lauetur & illinatur, tollit lentigines & alias maculas.

Cum uino decocta & cum lingua ceruina permista, confert ad obstructionem iocineris atq; lienis.

Contusa cum polenta mammarum uitijs medetur.

Succus Balsamitæ cum aceto temperatus sistit fluxum sanguinis narium. Succus cum aceto bibitus, enecat rotundos lumbricos.

Vomitiones, singultus, fastidia, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumatur, siue succo bibatur.

Imposita fronti, capitis dolores mulcet.

Mammas si tendantur, aut lacte turgeant, compescit, si ex succo illinantur.

C Cum sale canum morsibus illinitur.

Linguæ scabritiem confricta leuigat, uel cum aqua mulsa temperata, & os inde colluatur.

Eodem modo sumpta conducit aduersus oris uitia, linguæ tubera, exulcerationem oris, & ad dolorem gingiuarum.

Curat hæc herba omnes rupturas interiores.

Vlcera & scabiem in capite infantium mire sanat, si cum lixiuio inde lauentur.

AQVA BALSAMITAE.

Balsamita cum tota substantia in medio Maij distillatur.

Aqua Balsamitæ pota, & extrinsecus linteis imposita, omnibus morbis iam ante dictis medetur.

Conducit pota ad stomachum, ad oppilationem iocineris atq; splenis: & ad ciendam urinam.

Cum uino mixta atq; pota, confortat frigidum stomachum.

Naribus instillata caput purgat.

DE BETA.

D

NOMENCLATVRAE.

τεῦτλον.

Beta.

Bleta.

Römisch Kol.

Mangolt.

ANNOTATIO IN BETAM.

BETA olus uulgò notissimum, dictum à similitudine, quam habet cum B litera Græca, figuram enim illius literæ cum deprimitur ab olitoribus, refert, ut testatur Columella in carmine de hor

torum

A torum cultu. Græci Betam modo τεῦτλον, modo σεῦτλον nominant. Capessit Beta culturæ quadam ratione incrementum arboris, necq; ulli Hortensium, ut Plinius scribit, latitudo foliorum maior, in binos pedes aliquando se pandunt, soli natura eis consentiente: quibusdam locis amplissimæ Betæ proueniunt.

DESCRIPTIO.

Duplex Betæ species est, ut inquit Dioscor. Nigra altera, quæ cum lente cocta aluũ efficacissimè compescit, multoq; magis radix. Candida altera est, quæ bonam facit aluum. Ambæ ob nitrosam quam habent uim, mali succi sunt, ideoq; caput purgat naribus earum succus cum melle instillatus. Nonnulli & tertium genus ponunt, nempe Betam rubram. Alba in omnibus efficacior est, præterquam in astringendo, quo effectu à nigra superatur.

TEMPERAMENTVM.

Betæ omnes frigidam & humidam naturam habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Betæ aluum ciet, si ab aliquo sumatur, uerum stomacho nocet, quem mordicat, & præcipue illis qui sensilem stomachum habent, herba autem elixa magis probatur, quàm succus. Cum sinapi decocta, ualet ad uitiosum lienem. Conducit succus ad sacros
B ignes.

Radix Betæ decocta, si inde tres uel quatuor calidæ guttæ auribus instillentur, tollit dolorem earum.

Succus ex cruda Beta contusus, si glabro capitis loco inungatur, facit ut crines nascantur, & necat pediculos. Quinetiam radicum foliorumq; decocto, furfures & lendes capitis absterguntur.

Fouentur eodem etiam perniones.

Crudis folijs uitiligines, capilli defluuia, quas alopetias dicunt, & quæ pascendo serpunt ulcera, utiliter emplastri modo illinuntur. In uitiliginibus tamen nitro locum antea confricasse oportet: in alopecijs autem unguibus scarificasse.

Beta elixa papularum eruptiones, & ambusta sanat.

Succus Betę cum Cumino uel semine Anethi sumptus, tormina uentris discutit,

Radices in aqua coctæ, prurigines tollunt.

AQVA BETAE.

Distillatur hæc herba & radix cum tota substantia concisa, circa finem Maij.

Aqua Betæ mane & uesperi singulis uicibus duabus uel tribus uncijs pota, & linteum in ea intinctum, fronti applicetur,

C doloribus capitis ex calida causa contractis, medetur.

Eodem modo pota, raucedinem gutturis tollit.

Aqua hæc matutino tempore à ieiuno sæpius naribus attracta, phlegma & distillationes capitis per nares extrahit.

DE BETA ALBA.

NOMENCLATVRAE.

D

Beta alba. porra

Weiß Köl. Rapskraut.

VIRES AC IVVAMENTA.

BETA alba facultatem habet purgandi & abstergendi omnes malos humores.

Aqua in qua Beta alba decocta fuerit, furfures capitis tollit, si ex ea caput lotum fuerit.

Beta candida cocta & cum allio crudo sumpta, uentris tineas abigit.

Succus fronti illitus, epiphoras sedat.

Eadem Beta contra ulcera quæ serpunt, & in capite manant, illinitur.

Hæc herba crebrius comesta, non conducit hominibus, auget enim malos humores tam in sanis quàm in ægrotis.

AQVA BETAE ALBAE.

Tempus distillandi est in exitu Iunij, tum folia ex caulibus decerpentur & distillabuntur.

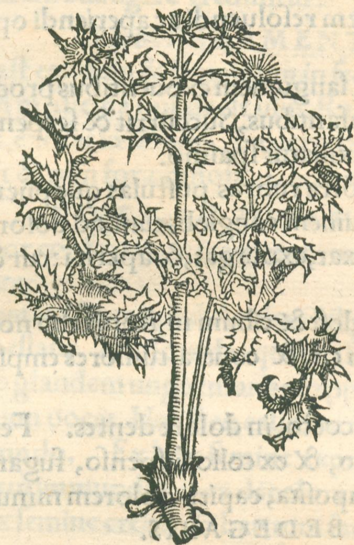
Aqua Betæ albæ recens pota mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijs, ualet aduersus calculum, nam illum consumit.

Confert

A Confert quoq; contra lithiasim lumborum, renes enim & lumbos expurgat.

Morbis articularibus cum pannis lineis imposita, Dolorem & cruciatum eorum sedat.

DE BEDEGARI SIVE SPINA ALBA.

NOMENCLATVRAE.

Ἄκανθα λευκή.

Bedeguar.
Bedegaris.
Spina alba.
Cardo sancte Marię. quod habeat folia maculis albis lactis distincta
Labrum Veneris.
Chardon de la vierge marie

Weiß Distel.
Mergen Distel.
Fehe Distel.
Stich kraut.

B BEDEGVAR Arabes, Romani uerò Albam spinam dicunt. Pharmacopolæ ac iuniores medici, pro alba Spina, quæ illis ignota est, utuntur spongiola, quam rosa canina uel syluestris producit, nasciturq; in spinis. Nam etsi hæc plurimum in medicinæ usu differat à Spina alba, non tamen est hæc permutatio exitialis, ut testatur Campegius in libello de simplicibus medicamentis. Spina alba, ut Leonardus Fuchsius opinatur, est Carduus Mariæ, quę herba in omnibus conuenit cum descriptione Spinæ albæ, apud Dioscoridem.

DESCRIPTIO.

Bedeguar folia habet albis Carduis similia & spinosa, Spinæ autem ferunt flores purpureos. Semen simile est carthamo.

Dioscorides Bedeguar uel Spinam albam hoc modo describit. Nascitur montibus & syluosis locis, folijs nigro chamæleoni similibus, angustioribus tantum candidioribusq;, asperis & spinosis, Caulem altitudine supra duos cubitos habet, humani pollicis crassitudine, crassioremq; aliquando, albescentem, intusq; concauum. In cuius summo aculeatum capitulum est, marino echino simile, oblongius tamen & minus: flores purpureos, in quibus semen cnici figura est, sed rotundius.

TEM.

C

TEMPERAMENTVM.

Spina longior in Bedegari frigida est in primo ordine cum mediocri humiditate ac siccitate.

Radicem siccantem & modicè astringentem obtinet, ut testatur Ægineta. Semen calidum est ac tenue.

VIRES AC IVVAMENTA.

Bedeguar habet uirtutem resoluendi ac aperiendi oppilationem splenis & iocineris.

Pota Spinæ albę radix, sanguinem expuentibus prodest. Semen potũ succurrit conuulsis infantibus, Succurrit & serpentiũ morsib.

Semen potum etiam auxiliatur spasmo.

Conducit Spina alba cõtra rubras pustulas quę pueris oboriuntur. Valet item ad sanguinem conglobatum, ad dolorem punctilem, loca cordi uicina relaxat, expurgat, & aperit iecur & splenem, sitim sedat.

Radix quoq; pota, prodest & cibum in stomacho non continentibus, cœliacisq;. Vrinam cit, & contra tumores emplastri modo imponitur.

Colluuntur eiusdem decocto, in dolore dentes. Ferunt etiam facto ex Spina alba amuleto, & ex collo suspenso, fugari uenenata omnia. Corona ex ea imposita, capitis dolorem minuit.

D

AQVA BEDEGARIS.

Tempus distillandi est circa finem Maij, tum folia decerpentur ex caulibus, & distillabuntur.

Aqua pota mane & uesperi ac meridie duos uel tres dies, singulis uicibus iiij. uel v. uncijs, confert contra punctionem in corpore infantũ præcipuè: & contra erysipelaca, & calorem minus naturalẽ.

Eadem pota salutaris est aduersus sanguinem in grumos concretum, siue ex casu, siue ex plaga.

Relaxat thoracem ac cor, siue sola sumatur, siue uino admisceat.

Conducit item pota ad pulmonem & splenem.

Aqua hæc pota ut suprà dictum est, saluberrima est, quando inflammatio ipsum iecur occupauerit. & ad alios calores conducit, si lintea in ea intincta, superimponantur. Sitim quoq; pota sedat.

DE BEHEM ET BEN.

NOMENCLATVRAE.

Behem.

Behenum.

Ein Wurtzel inn der Apotecken.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN BEHEM.

EHEM est ex illis simplicibus, quæ ex Arabibus medicis celebrantur. Extat autem in officinis duplex Behem, Albũ scilicet & Rubrum. Deportantur radices ex Armenia, suaui odore, glutinoso scatentes humore quæ genituram adaugere creduntur.

TEMPERAMENTVM.

Behem est calidum & humidum in secundo gradu.

Herbę in medicina nullus est usus. Radix conducit aduersus Melancholiam, excitat lætitiam. Ea uero radix optima censetur quæ densa fuerit & non foraminosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Behem cor confortat, ac tremorem tollit. Duos annos durat integra uirtute.

Ben autem uel Been apud Arabes est granum angulosum, magnum ut auellana. Dioscorides quarto libro, Balanũ myrepsicem, Latini uerò glandem unguentariam appellãt. Plinius uno nomine myrobalanum uocat. Hoc Ben calidum in tertio ordine, siccum uerò est in secundo. Ex hoc semine exprimitur oleum, quod confert ad faciem immunda lepra decoloratam.

B Si quis ex semine crebrò bibat, tum facit ad lienem induratum.

DE BERBERI.

NOMENCLATVRAE.

Ὀξυακάνθα.

Espine Vinette

Berberis.

Oxyacantha.

Versich.

Saurauch.

Versiltz.

Erbsal.

ANNOTATIO IN BERBERIM.

ERBERIS apud Arabes est arbor, quæ Græco nomine Oxyacantha, idest acuta spina à Dioscoride dicitur. Berberim uerò cũ Oxyacantha idem esse, manifestè aliquis deprehendet, qui Serapionem cum

Dioscoride

C Dioscoride contulerit, facilis cognitu & inuentu Oxyacantha hęc, tam certę eius notę sunt, & tam multis locis nascitur, syluis, sepibus, frutetis, campestribus montanisq; & siccis & aquosis locis. Græci à spinarum acuminatis cuspidibus, Oxyacanthan dixerunt, meminitq; pluribus locis eius Theophrastus, qui & genere masculino Oxyacanthum semper eam appellat.

DESCRIPTIO.

Oxyacantha ut Dioscor. inquit arbor est similis agresti piro, minor tantum, magisq; spinosa, fructum fert myrti baccis æqualem, confertum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius descendentem.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; desiccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus potus antiquas fluctiones fœminarum tollit & expurgat eas. Sistit fluores alui, quos diarrhœam uocant, potus & in cibo sumptus fructus eius.

Radix trita & illita extrahit infixa corpori, ueluti sagittas, spicula, hastulas, surculos, spinas, Idem præstat & fructus eius, tritus & illitus.

Berberis sudorem prouocat, si quis uentrem ex ea inunxerit: fœtum mortuum expellit, uentre prægnantis inde inuncto. D

Sitim sedat Berberis si quis utatur, stomachum & iecur firmat atq; confortat.

Facit etiam ad calidos abscessus, tam intus quàm foris existentes, remouet enim calorem.

Aufert omnes morbos ex nimia fluctione sanguinis prouenientes, maximas uires cordi præbet, & appetentiam præstat.

Ex fructu Berberis facito Syrupum, qui cum aqua decoctus, deinde percolatus & cum Zaccaro edulcatus, ualet contra febrem & calidam intemperiem iocineris.

Fructus cum Solano permistus, & iocineri impositus, ipsum refrigerat.

Succus cum aqua expressus medetur dolori capitis, si quis mane eo usus fuerit.

AQVA BERBERIS.

Fructus Berberis distillari debent, quando benè sunt maturi, ut in Octobri.

Aqua hęc restinguit malum calorem in homine, mane & uesperi tribus uncijs pota. Salubris quoq; est aqua hæc pota aduersum calidum iecur, uel si quis lintea uel mollem lanam in ea madefactam in dextro latere ilijs imponat.

Sitim

A Sitim quoq; sedat, & ualet aduersus tumorem & eructationem atq; ciborum fastidium, appetentiamq; reducit.

A qua confert aduersus fluctiones nimias fœminarum, cum rubris corallis permista & pota.

DE BITVMINE.

NOMENCLATVRAE.

Ασφαλτος.

Bitumen.
Bitumen Iudaicum.

Juden Leim.

ANNOTATIO IN BITVMEN.

ASPHALTON Romani Bitumen dicunt: Bitumen omne, inquit Dioscorides, antecedit Iudaicum, probatur B quod purpuræ modo splendet, ponderosumq; & firmo odore est, damnaturq; cōtrà quod nigro colore sordet, Adulteratur enim admista pice. Nascitur in Phœnice, Sidone & Babilone, Iudaicumq; hoc Bitumen, ideo omnibus alijs à Dioscoride præfertur, quòd efficacissima omnium aliorum ui & natura sit, idq; indicio esse potest, quòd ut Strabo in descriptione Iudeæ testatur, ex interuallo ui sua solidissimis metallis, & auro, rubiginem & asperitatem inducat: Neq; credendum est, ut Campegius indicat, uerum Bitumen Iudaicum ad nos adferri, uel si adfertur, tanti pretij existit, ut totius Antidoti pretium peruertat. Galenus & Dioscorides uarijs id adulterari modis queruntur.

TEMPERAMENTVM.

Bitumen Iudaicum est calidum in fine tertij ordinis, & siccum in quarto.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tumorem tollit cum aceto mixtum & illitum. Cum castoreo permixtum, atq; suffitus inde fiat, mulieribus menses trahit.

Fumus inde naribus attractus, pellit catharrum.

Bitumen Iudaicum in ore retentum, medetur absq; dubio doloribus dentium.

G

DE BORAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Ευφρόσυνος.

Borago.

bourache

Borrich.

Burris.

Boretsch.

D

ANNOTATIO IN BORAGINEM.

BORAGO herba est, cuius floribus cæruleis utimur in acetarijs delicatioribus, habentq; flores etiam in conditura & medicina peculiarem quandam gratiam. Quæ autem hodie Borago ob Empiricis, & tota neothericorum schola uocatur, uerum est Buglossum antiquorum. Nam & foliorum habitus, & flos, & tota uirtus Buglossi cum Boragine omnino conuenit. E contrario quę ab Empiricis & Herbarijs iam Buglossum appellatur, Borago est, & apud Dioscoridem Cirsion uocatur, adeo duarum Herbarum appellationes inuicem commutatę & confusę sunt. In hac opinione sunt omnes recentiores medici, utputa Nicolaus Leonicenus Manardus, Marcellus Vergilius, Fuchsius, Brunsfelsius, & alij multi, quorum iudicia de his duabus herbis quilibet legere poterit. prudenter igitur facient medici, item & pharmacopolę, nisi omnino uelint obstinatè in suo errore persistere, si quando Buglossum in medicum usum adhibere uelint, ut pro illo Boraginem nostram potius, quàm illam quę uulgò Buglossa appellatur, accipiant quod si fecerint, sentient & secuturas quas illi adscribunt antiqui facultates.

DESCRI.

A DESCRIPTIO VVLGARIS BORAGINIS.

Borago uulgaris naſcitur ſeſqui cubitali altitudine, uiridi colore floribus cęruleis, in quibus capitulum eſt purpureum, in alba ſtella uel circulo. Radix eſt albicans, herba uero hirſuta, cum craſſo & pingui caule, ramulis ſe propagat, ubi ſemel plantatur, deinceps ſua ſponte creſcit, Semen nigrum fert, quod quum maturum eſt, erumpit & exilit, per hyemem in terra perit: folia hirſuta ſunt, quorum uſus in medicinis eſt, quum adhuc recentia & uiridia ſunt, & non ſiccata.

TEMPERAMENTVM.

Borago quæ à Galeno & Dioſcoride Bugloſſum appellatur, calida & humida eſt in primo ordine. Quod & Galenus teſtatur inquiens: Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt, itaq; uinis iniectum, letitiæ hilaritatiſq; cauſa eſſe creditum eſt. Hinc & εὐφρόσυνον Græci dixerunt, quaſi lætificantem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Borago decocta cum uino & bibita, bonum generat ſanguinem. Qui laborant uertigine capitis, accipiant ſuccum huius herbæ & commixtum cum Zaccaro bibant, tum optimè iuuat.

Aduerſus tremorem & palpitationem cordis, Accipe Syrupum ex ſucco Boraginis, & admiſce Zaccarũ, pulueremq; ex oſſibus de

B corde cerui, remedium præſtat, ſi utaris.

Succus cum ſena ſi Syrupo de Boragine admixtus fuerit, & mane ac ueſperi potus, auget ſenſus, & diſcutit Melancholiam.

Flores crudi comeſti, bonum reddunt ſanguinem, cohibent cordis tremorem, idem quoq; præſtant, ſi quis in uino ex eis bibat.

Syrupus Boraginis uſurpatur aduerſus morbum regium, flores ſiccati & per annum ſeruati, conferunt omnibus, quibus ipſa herba confert.

Flores oleo oliuarum impoſiti, & cordi ſtomachoq; illiti, maximè confortant.

Syrupi de Boragine & Bugloſſo uſus eſt in medicina ad omnia quæ confortant.

AQVA BORAGINIS.

Tempus diſtillandi Boraginem eſt circa finem Maij, quando flores fert, tum radix ac herba cum tota ſubſtantia conciſa ac contuſa in Balneo Mariæ diſtillari debet.

Aqua hæc mane & ueſperi pota ſingulis uicibus duabus uel tribus uncijs, pellit tormina & tumores uentris, medetur dyſenteriæ, atq; difficultati ſpirandi.

Eadem pota cor & cerebrum confortat, uires præbet memoriæ & ingenio, malum ſanguinem purgat, & arcet phreneſim.

C Cum linteolis impoſita loco alicui, ubi Aranea uel Apis hominem pupugit, tollit dolorem.

Eadem cum rubro ſerico panno oculis impoſita, dolorem eorũ pellit, claritatẽ inducit, auribus & collo impoſita, tinnitus & dolores aurium diſcutit.

Aqua florum Boraginis pota, in omnibus eodem modo in potu ſumenda eſt, quo ipſius herbæ aqua, niſi quòd ea preciosior eſt. purgat ſanguinem, pellit Melancholiam, & mirè cor confortat.

Conducit ad omnem deſtillationem capitis, ſingulis ueſpertinis horis duabus uncijs pota.

Aduerſum febres ardentes, & icterum prodeſt, iecur refrigerat, pota uel linteis impoſita.

DE BVGLOSSO.

D

NOMENCLATVRAE.

Βουγλωσσον.

Bugloſſum.

Bugloſſa.

Ochſenzung.

BVGLOSSVM Romani bouis linguam aut bubulam linguã appellant, folia habet in terram decidua, & hirſuta, bubulæ linguæ ſimilia, Quamuis inter medicos controuerſia eſt de nominibus, tamen eadem uirtute eſſe preditas Boraginẽ & Bugloſſum teſtantẽ

A TEMPERAMENTVM.

Vtraq; calida & humida est in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Buglossum in uino sumptum confert pulmonarijs, & sicca tussi laborantibus.

Coctum in mulsa, ut Galenus inquit, congruit ob gutturis asperitatem tussientibus.

In uino maceratum & temperatum cum mellicrato, & potum, facit hilaritatem.

In uino frequenter sumptum purgat Choleram rubeam ex nimio feruore prouenientem.

Eodem modo medetur cardiacæ. Etiam nocuos humores pulmonis ita sumptum detrahit.

Succus cum calida aqua bibitus, tumorem pedum tollit.

Vinum quo Buglossum fuerit maceratum, potum, seruat bonam memoriam.

Idem cum uino sumptum cor ualde confortat, & bonum generat sanguinem.

B AQVA BVGLOSSI.

Buglossum distillatur in principio Iunij.

Hæc aqua propinabitur omnibus qui dysenteria, asthmate, & animi defectione laborant, præterea tristibus & perturbatis, illisq; qui debili sunt cerebro, pondere duarum uel trium unciarum, & mane ac uesperi cum Zaccaro sumetur.

Confert quoq; aduersus omnes calidos morbos, ad febres, pulmonis uitia, ad iecur & lienem, purgat sanguinem, punctionem circa cor & thoracem discutit.

Aqua Buglossi dissipat ictericiam, mundificat leprã & scabiem, & fluxiones capitis mitigat.

Capitis dolorem & feruorem oculorum sedat, lineis pannis capiti uel oculis applicata, eodem modo tinnitus aurium tollit.

Flores Buglossi in Balneo Mariæ distillati, præbent preciosissimam aquam ad confortandum cor & cerebrum, cum contusis margaritis uel cum confectione manus Christi ex margaritis, propinata.

DE BOMBACE.

C

NOMENCLATVRAE.

Gossipion.
Xylon.
Bombax.
Coton.
Cotum.

Baumwoll.

ANNOTATIO IN BOMBACEM.

OMBAX & Cotum barbara sunt nomina, Latini autem Gossipion uel Xylon dicunt, ut Ruellius Autor est. Gossipion frutex est exiguus laniger, palmæ folio, similem barbatæ nuci gignens fructum, cuius in exteriori
D Bombyce lanugo netur in linum candidissimum mollissimumq́;. de hoc Plinius lib. 19. cap. 1. in hunc modum scribit: Superior pars Ægypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina: paruulus est, similemq́; barbatę nucis defert fructum, cuius ex interiore Bombyce lanugo netur, nec ullum lini genus est, quod huic candore & mollitia præferatur.

In floribus huius fruticis semen continetur cuius usus est in medicinis. In Sicilia quoq; nasci hunc fruticem quidam scribunt, & similem esse persico.

Folia & semina multa pollent uirtute, & sunt humidæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Foliorum succus medetur infantium torminibus.

Semen potum cum aqua fœniculi medetur tussi & uitijs pectoris. Oleo eius emaculantur lentigines.

DE BRYONIA.

NOMEN-

NOMENCLATVRAE.

Ἄμπελος λευκή.
Βρυωνία.

Bryonia.
Vitis alba.
Viticella.
Couleuuree feu ardant
Stick wurtz.
Raßwurtzel.
Hunds kürbsen.
Weiß weinreb.

ANNOTATIO IN BRYONIAM.

RYONIAM Græci & ampeloleucem dicunt, Latini uerò albam uitem appellant, quòd folia & corymbos ac capreolos Vitis habeat; eademq; folia alba gerat, prę B sertim dum grandiora sunt. A Latinis etiam psylotrum hoc est quasi depilatorium dicitur, quia ex ipsius acinis pelles confici possint, & depilari: uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur, imò ipsa per se sola, & sapone (ægre autem) depilat. Viticella etiam dicitur ob similitudinem quam cum Vite habet. Duæ autem sunt huius Vitis species, alba scilicet & nigra.

DESCRIPTIO.

Bryonia uel Vitis alba est radix cum herba nascens plerunq; inter sepes, caulem oblongum & herbaceum acquirit, sepibus, fruticibus qui sunt in proximo, passim se innectit, suisq; complectitur clauiculis, albos flores producit, eius corymbi primum uirides, deinde uero rubentes fiunt, qui intus acinos ut uua habent. Radix est candida & longa, in profunda terra hærens.

TEMPERAMENTVM, VIRES AC IVVAMENTA.

Bryoniæ germina, ut Ægineta inquit, ceu stomacho grata eduntur, urinæq; ciendæ sunt: radix abstergit, tenuis natura & mediocriter calida.

Radix abigit serpentes & bufones, si in igne tostæ minutim concidatur, tum enim uaporem ac odorem emittit, quem si serpentes uel quæcunq; alia animalia uenenata olfecerint, statim læduntur, & moriuntur.

C Idem odor & fumus lædit hominem, nisi prius rutam comederit.

Habent folia, fructus & radix acrimoniam, quapropter Chironijs & in gangrænã phagedænamq; transeuntibus, & putrescentibus tibiarum ulceribus, cũ sale utiliter emplastri modo imponunt.

Herba in aqua decocta etiam tibijs exulceratis calida imponitur.

Bry onia cum Carduo panis, quem uulgò Eberwurtz dicimus, pari pondere in puluerem redacta, & cum aqua pluuiali permista, mulieribus dissoluit secundas, si in potu sumant.

Fœminarum locis etiam apposita, fœtus & secundas trahit. Decoquitur eadem, decoctoq; illo insidentium fœminarum loci purgantur, & eiectione exinaniuntur.

Aduersus pestem in corpore exortam, Accipe Bryoniæ drachmam unam, diagridij granum unum, & cum succo Chelidoniæ commisce, & bibe ex eo sesquidrachmam, & pestem pellet: postq̃ autem ægrotus sudauerit, corpus intus purgabit hoc modo, Accipe Diafiniconis iij. drachmas, electuarij de succo rosarum, & Diaturbit singulorum drachmam unam, & simul permisce cum modica aqua Acetosæ, uel cum iure pysorum non salito: postq̃ hoc sumpseris, tres horas manebis ieiunus, & tollet omnem malorum humorum illuuiem ex eo potu in corpore collectam.

Radix è collo suspensa sanat laborantes spasmo aut epilepsia.

D Si quis sumat in potu bonum haustum ex succo foliorum, tum medetur dysenteriæ, Similiter & sanguinẽ excreantibus conducit.

Folia decocta & cum melle permista, ac pota gargarizataq;, conferunt ad omnes dolores gutturis.

Accipe succum & tantum uini admisce, ac septem dies ad potandum præbe illis qui contrita ac fracta ossa uel membra habuerint, & sanabuntur. Accipe succum ex fructu, & cum radice mori decoque, indeq; para gargarismum, quo mane & uesperi os collue, facit ad omnes dolores dentium, confortatq; eos, neq; sinit decidere. Radix uitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices, si in modum rapæ tosta & contusa fuerit, ac faciei imposita. Idem præstat decocta in oleo.

Radix cum aceto decocta, & emplastri modo sinistro lateri imposita, tollit punctionem ac dolorem ipsius lateris. Idem membris tumidis impositum, ut genitalibus uirorum, tollit tumorem. Radix decocta cũ aqua mulsa & modico aceti admixto, si hoc per totum annum quis biberit, medetur morbo comitiali. Idem præstat puluis cũ Oximelle sumptus, Fit ex ea etiam addito melle eclegma, spiritus præfocationibus, suspiriosis & tussientibus utile.

Radix trita & emplastri modo imposita fracta extrahit ossa. Quinetiam ex uino emplastri modo imposita, inflammationes discutit,

A scutit, & abscessus rumpit. Semine ad scabiem & lepram utiliter inunguntur. Idem emplastri modo imponitur. Facit lactis abundantiam succus eius cum tritici decocto potus.

AQVA RADICIS BRYONIAE.

Radix Bryoniæ concisa distillatur in fine Maij.

Hæc aqua quatuor uncijs pota adiuuat concoctionem, tollit pituitam ex gutture si inde tam à foris quàm intus fricetur.

Si pedes ex ea fricentur, confert ad podagram. Quatuor uncijs à ieiuno pota, conducit malo stomacho, octo uero uncijs pota laxat aluum. Restinguit sacros ignes, pellit malas maculas, neuos & lentigines, ac rubentem leprosamq́; faciem, si sæpius ex ea lauetur.

Valet ad currentem paralysim, & ad tumorem & morbum regium linteis imposita.

DE NIGRA VITE, VEL BRYONIA.

NOMENCLATVRAE.

B

Ἄμπελος μέλαινα.

Bryonia nigra.
Vitis nigra.
Vua Taminia.
Couleuurée noire

Schwartz Stickwurtz.
Schwartz Wein reben.

BRYONIA nigra folia hederæ similia habet, ut inquit Dioscor. ad smilacis tamen hederę folia magis accedentia, cui & caules habet etiam similes, maiora tamen eius folia quàm illius sunt. Clauiculis & hæc nititur, apprehenditq́; propinquas arbores. fructus illi racemosus est, à principio uiridis, cum maturuit deinde niger. Radix foris nigra, buxei coloris intus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Huius etiam caules in prima germinatione olerum modo in usu sunt, menses & urinam trahentes. Minuunt ijdem lienes. Comitialibus, uertiginosis, & resolutis accomodati sunt. Habet nigræ

huius

C huius Bryoniæ radix albæ similes uires, & ijsdem accomodatas, minus tamen efficaces. faciunt ad iumentorum ceruices cum exulceratæ fuerint, nigrę Bryoniæ folia: in quem usum emplastri modo imponuntur. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

DE BRVSCO.

NOMENCLATVRAE.

Μύρσινη ἀγρία.

bousson

Ruscus.

Bruscus.

Syluestris Myrtus.

D Heydelber.

ANNOTATIO IN BRVSCVM.

BRVSCVS officinarum, ut Antonius Musa & Ruellius indicant, est apud antiquos & Dioscoridem, Ruscus & Oxymyrsine, idest syluestris myrtus. Barbari uocabulum corrupere, & Bruscum pro Rusco dicunt. Ex hoc frutice acuminato & spinoso aliquibus locis scopę ad purganda pauimenta fiunt. Pueri etiam rubentes baccas ex folijs eius decerpentes, ceu corallijs per ludum se illis ornant. Rustica postremò plebs in carnario suspendit, tueturq; eo à murium iniurijs pernas: & casei sui fiscellas, neq; enim acuminata in cuspidem foliorum eius cacumina penetrare animalia illa audent, quam ob causam myacantham, idest murinam spinam à Dioscoride dictam esse credendum est.

DESCRIPTIO.

Bruscum hodie officinæ uocant humilem herbam, fruticosam, folijs

A foliјs acutis, & mucrone rigentibus, dependentibus à medio baccis, quę per maturitatem rubeſcunt, oſſeo intus nucleo, ramulis cubitalibus, uitilium modo lentis, folioſis, fractu contumacibus, radice graminis acerba, ſubamara.

TEMPERAMENTVM.

Fructus & folia, temperato calore ſunt prædita.

VIRES AC IVVAMENTA.

Bibuntur in uino folia fructuſq; ad ciendas urinas: ducendos menſes, & frangendos in ueſica calculos: proſunt eadem fellis ſuffuſionibus, urinæ ſtillicidio, & capitis doloribus, Naſcitur aſperis locis & præruptis rupibus.

Succus ex foliјs in ore retentus, tollit putredinem & ſtatim ſanat. Idem ſuccus cum lacte temperatus, & circa aures inunctus, omnia mala ex eis tollit, & clarum reddit uiſum, Idem cum Zaccaro bibitus, excreationem ſanguinis aufert, & frangit calculum lumborum.

Succus decoctus & potus, uuluas mulierum purgat, & mouet menſtrua.

B Puluis ex radice uulneribus inſperſus, erodit gangrænam, & ſtatim ſanat.

Ad tumida uirilia facito emplaſtrum ex foliјs cum oleo roſaceo permiſtis, & ſuperimpone, tumor pellitur abſq; incommodo.

Ad uirilia quoq; cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putant.

Accipe radicem Bruſci, Aniſum & fœniculum ęquali pondere, ac in puluerem contunde, & Zaccarum admiſce, huius pulueris unum cochlear ieiunus ſume, & flatus in corpore & tormina inteſtinorum diſcutiet.

DE BVRSA PASTORIS.

NOMEN-

C

NOMENCLATVRAE.

Bursa pastoris.
Sanguinaria.
Pera pastoris.
Crispula.
Herba cancri.

Teschel kraut.
Hirten seckel.
Blůt kraut.

D

ANNOTATIO IN BVRSAM PASTORIS.

BVRSA Pastoris multis nominibus à recentioribus medicis donata est: num autem apud Græços & antiquos hæc herba cognita fuerit, nemo adhuc certò demonstrare potuit. Bursam pastoris uulgus appellat, à folliculis in exiguæ uulgæ similitudinem compressis, turbinata cordis effigie. Proinde & Germani Teschel kraut, id est herbam marsupij appellant. Sanguinaria etiam dicitur, quia miram in sistendo sanguine potestatem habet, Sunt autem plures Sanguinariæ, sed hæc uirtute præpollet.

DESCRIPTIO.

Bursæ pastoris duo inueniuntur genera. Maior scilicet & Minor, Maior censetur melior, Vtraq; habet folliculos dependentes marsupij figuram repræsentantes, in quibus continetur semen minutum, Flores uero albos, & radicem candidã & numerosam habet.

TEMPERAMENTVM.

Vis illis tribuitur astringendi & refrigerandi.

VIRES

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Bursa pastoris confert illis quibus stomachus æstuat, si extrinsecus imponatur.

Trita ex aceto collectionum inflammationes refrigerat, ac eo defluentes humores cohibet.

Medetur dysentericis, sanguinem excreantibus, neq; non muliebri profluuio, succus in potu sumptus.

Ad nimiam fluxionem sanguinis narium, uel alterius membri, Accipe succum huius herbæ, & cum eo nares uel membrum inunge, tum sanguinem sistet, & uenas æstuantes refrigerabit.

Herba in manibus si contineatur, ualde adstringit sanguinem è naribus fluentem.

Auribus purulentis succum calidum instilla, pus ipsum ac fluxum earum tollit.

Bursa pastoris decocta cum uino & melle, & recentibus uulneribus imposita, citò sanat.

Cruenta quoq; uulnera facile sanat.

Succus cum Semperuiuo in aceto permistus, imponitur utiliter sacris ignibus.

Herba cũ uino decocta, confert aduersus morsum uenenatorũ.

B Vtramq; Bursam pastoris sanguinem uehementius adstringere, quàm ullam herbam, medici affirmant.

AQVA BVRSAE PASTORIS.

Ad distillationem herba cum tota substantia colligenda est, & minutim concidenda circa finem Maij, uel circa principium Iunij.

Aqua Bursæ pastoris, mane & uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, saluberrima est contra omnem fluxum uentris. Eodem modo pota mulieribus sistit menstrua. Item omnia uulnera mitigat & curat, si inde lauentur.

Eadem sistit fluxũ sanguinis ex naribus, si pessulus factus ex Gossipio, in ea aqua maceratus, naribus immittatur. Idem pręstat si cum linteolo fronti imponatur.

Eadem vi. aut vij. uncijs pota sistit sanguinem uulnerum.

DE BVXO.

NOMENCLATVRAE.

Buxus.

buis

Buchsbaum.

C ANNOTATIO IN BVXVM.

BVXVS siue Buxum, utrunq; enim dici potest, est una illarum arborum, quæ topiario operi accomodatissimæ sunt, & tonsiles ac flexiles, perpetuoq; uirore commendabiles: quales sunt Cupressus, & Iuniperus. Buxus autem arbor est satis nota, ligni pallore & duritia commendabilis, ut inquit Plinius, immortali coma uiret, nec ei decidunt folia, Spissima ac grauissima ex omni materie, ideoq; in aquis non fluitat, neq; cariem neq; uetustatem sentit. Pyrenæis & Cytoro montibus plurima, ac Berecynthio tractu. Huius autem tria genera facit Plinius lib. 16. cap. 16. Gallicum, quod procerum est: Olerastrinum, in omni usu damnatum ob grauem odorem: & nostrate siue syluestre, omnium minimum, sed diffusius, & densitate parietum uirens semper ac tonsile.

TEMPERAMENTVM.

Buxi lignum ualde bonum est, singulari pollet uirtute, & in quatuor qualitatibus temperatum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serpentes quando uulnerati sunt, edunt radicem Buxi, & statim reualescuut.

Folia Buxi siccata & in puluerem trita, cumq; aqua Lauendulæ

D in potu sumpta, phrenesim tollunt. Sub Buxo dormire aut quiescere, minuit ac lædit mentem, nam odor illius naturæ aduersatur.

Lignum aufert libidinem.

Ligni rasura subtilis (cum sit frigida & sicca, ut Vitalis testatur,) in aqua pura decocta atq; bibita, fluxum uentris restringit.

Buxus si in lixiuio uel aqua decoquatur, & ex tali decocto caput sæpius lauetur, crines facit ruffos atq; flauos.

DE BVTYRO.

NOMENCLATVRAE.

βούτυρον.

Butyrum.

Butter.

Ancken.

ANNOTATIO IN BVTYRVM.

BVTYRVM Romani pariter Græcis dicunt, E lacte fit & Butyrum, ut Plinius inquit, Barbararũ gentiũ laudatissimus cibus, & qui

A & qui diuites à plebe discernat, quoniam autem plurimum è bubulo fit, à boue nomen inuenit, alioqui ex omni lacte fieri posse & Dioscor. & Plinius testati sunt, quod antiquiores aliqui negauerunt, nomen magis quàm rei naturam contemplati.

TEMPERAMENTVM.

Butyrum calefacit atq; humectat in primo ordine. Habet naturam maturandi purgandi & digerendi mediocriter in teneris corporibus, quod etiam Ægineta testatur.

Oleosum natura Butyrum est, & lactis naturam sequitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Butyrum maturat parotidas, si eo inungantur: infantiũ dentitiones adiuuat, admixto melle Butyrũ: in quem usum gingiuę eo sunt confricandę, prodest & ante dentitionem gingiuarum pruritibus. Prodest & oris ulceribus in eadem ętate, quas aphtas dicunt.

Conducit etiam ut membra & lumbi eo inungantur, dolorem enim in ĳs mitigat.

Butyrum cum melle permistum & ita in cibo sumptum conducit ad Apostema pectoris.

Eodem modo discutit abscessus pulmonis, unde solet prouenire tabes. Præterea etiam lenit & purgat omnia ulcera in genitalibus.

B Butyrum in cibo sumptum lenit omnia interiora membra, propterea etiam in illis regionibus ubi homines quotidie Butyro uictitant, perrarò calculo obnoxĳ sunt, nam crassi uiscosiq; humores ex quibus calculus creari solet, ex Butyro digeruntur & purgantur per urinam & sedes.

Butyro si quis usus fuerit tam foris quàm intus facit hominem per sputum eĳcere uiscosos humores pectoris.

Præterea, ut Ægineta inquit, humores ex inflammatione pectori infarctos, Butyrum linctum concoquit.

Infunditur clystere contra intestinorum tormina Butyrum, & crassioris intestini, quod colan dicunt, exulcerationem.

Finis literæ B.

Sequuntur Herbarum descriptiones quę à litera C. incipiunt.

DE CHAMOMILLA.

C

NOMENCLATVRAE.

Ανθέμις.
Χαμαίμηλον.

Anthemis.
Chamæmelon:
Chamomilla.
Cotula fœtida. guenesson
Camamille

Camillen blumen.
Magdblum.
Krottendill.

D

ANNOTATIO IN CHAMOMILLAM.

HAMOMILLA uulgò ab officinis & Herbariis uocatur, quæ à Dioscoride Anthemis & Chamæmelon dicitur. Eranthemon aliqui appellant, quoniam uere floreat, Chamęmelon uerò, quia odorem mali habeat, sic nonnulli Leucanthemon à colore albo, aut Chrysanthemon Chrysocomenue à flauo auri colore, eam indicauerunt.

DESCRIPTIO CHAMOMILLAE, ET eius Genera.

Chamomillæ tria inueniuntur genera. Primum, ipsa uera Chamomilla, quę ubiq; in segetibus nascitur, & locis cultis, duorum palmorum altitudine, foliis fœniculo, floribus uerò Matricariæ similibus, odore iucundo, capitello intus luteo, quod per ambitum circumdatur flore candido, in modum coronæ. Alterum genus uocatur Cotula, quæ adeo similis est Chamomillæ, ut frequenter etiam Herbarios decipiat: cum foliis & floribus nihil penitus differre uidet, odorę tamen est tetriore, & uocatur syluestris Chamomilla.

Tertium

A Tertium uerò genus est Cotula foetida, Germani eam Caninam, siue florem caninum appellant, hęc ultra modum pessimè olet: utraque Cotula amat loca inculta, & semitas.

TEMPERAMENTVM.

Chamomilla ut Galenus inquit, calefacit siccatq́ in primo ordine, præterea uirtute tenui discussoria, laxanti, & odorata constat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Florũ magnus usus est in medicinis, & colligendi sunt circa finem Maij, uel in principio Iunij. Habent uirtutẽ molliendi & leniendi.

Chamomilla in aqua decocta, & duris apostematibus imposita, emollit ac dolorem lenit, expellit purulentiam.

Vinum in quo per noctem flores Chamomillæ fuerint macerati, bibitum, neruos confirmat, & paralysim aufert, flores contusi & cum melle permixti ac sumpti, aluum laxant, multosq; uiscosos humores per inferiora expellunt, ac intestina hominis expurgant. Flores Chamomillę cerebrũ confortant, & educunt malos humores in eo ex frigiditate collectos, si caput lixiuio ex illis parato lotũ fuerit.

Chamomilla in aqua elixa curat ulcera oris, si os inde collutum fuerit. Ad stillicidium urinæ conducit, si quis ex ea bibat. In uino elixa tollit tumorem stomachi, & adiuuat concoctionem.

B Eodem modo medetur asthmati & euacuat pectus. Confert etiam iocinori affecto. Foetus mortuos educit, si mulier inde biberit, uel decocto eius insederit.

Si quis calculo obnoxius fuerit, ille lauet ter uel quater cum Chamomilla, & leniter liberabitur.

Inter omnes herbas quibus in Balneis aduersus calculũ utimur, Chamomilla maiorem habet efficaciam.

Si quis pedes lauerit in decocto Chamomillæ, multas ægritudines corporis repellet.

Aqua in qua Chamomilla elixa fuerit, emollit lumbos & uesicam, expellitq; materiam ex qua calculus generatur. Eadem ualde confortat membra, & ex eis repellit paralysim, qua uirtute præcipue pollet oleum Chamomillæ.

Chamomilla lenem & mollem reddit cutem, si quis ex ea lauet: multos malos humores expellit, si quis inde biberit.

Emplastrum inde factum & scabiei impositum, uel maculis in corpore, hoc quàm primum medetur. Flores Chamomillæ in aqua elixi & capiti impositi, ualde ei conferunt, dolores quoq́ capitis tollunt, si inde lauetur. Ad interiorem tumorem corporis & ad iecur affectum prosunt, si quis inde bibat.

Ad calculum lumborum, floribus Chamomillæ te in calido loco inunges circa lumbos & sub umbilico, & præcipue à Balneo, hoc

C remedium adferet, fellis suffusiones emendant. Sanant quoq; emplastri modo impositi flores, omnes oculorum fistulas, quas ægilopas uocant.

Chamomilla præ alijs herbis proprietatem habet mitigandi dolorem uentris, ut inquit Auerrois.

Oleum eius uocatur oleum benedictũ, ut inquit Vigonius, quia resoluit sine attractione, & in leniendis doloribus non habet sui simile.

AQVA CHAMOMILLAE.

Chamomilla colligetur in fine Maij uel in principio Iunij, & distillabitur.

Aqua Chamomillæ pota mane & uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs, mitigat dolorem uentris & tormina intestinorum.

Eadem pota felle suffusis medetur, ciet urinam, frangit calculum renum & uesicæ.

Mulieribus mouet menstrua, mortuum fœtum in utero, si habuerit mulier, eum expellit, & præterea omnem uiscosum humorem matricis.

Aqua hæc pota, ut suprà dictum est, minuit febrem, aperit lienẽ obstructum, discutit tumorem stomachi, quem etiam confortat ac

D calefacit, sistit alui fluxum, quem lienteriam nominant.

Eodem modo facit ad abscessus pulmonis, emendat lepram. Cum linteis exulceratis pudendis imposita, calorem extinguit, & minuit dolorẽ. Sanat morsus serpentũ, pota & cum linteis imposita.

Confert quoq; ad medullam uel ossa, si refrigerata fuerint, si sæpius inde lauentur & fricentur. Cerebrum confortat, sedat dolorem capitis ex frigida causa ortum, & frigidos fluxus aurium, si caput cum ea friatum fuerit.

DE CALAMO AROMATICO.

NOMENCLATVRAE.

Κάλαμος ἀρωματικός.

Calamus aromaticus.

Calamus odoratus.

Calmus.

ANNOTATIO IN CALAMVM AROMATICVM.

CALAMVS aromaticus ut Dioscorides inquit, in India nascitur, estq; in eo probatissimus, qui colore ruffo, & crebris geniculis est

A culis est, qui confractus in multas assulas dissilit, fistulis aranearum plenis albescens, & in cõmanducando glutinosi lentoris astricto sapore, nec adeo acri. De hoc Calamo inter medicos magna est dissensio, Manardus enim hoc tempore Calamum aromaticum putat ignotum: quod enim (inquit) uulgus eo nomine uocat Calamũ aromaticum: radix est non Calamus, nec ut arbitror (inquit) Calami illius radix, sed uel Acorus est, ut etiam suspicari Hermolaus quodam loco uisus est: uel alia quædam res nobis incognita. Porrò in Mæotide odoratum nasci Calamum produnt, ut scribit Ruellius, radice subalbida, sine fistulis, intus plena & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, acorum ipsam putantes: quanto autem amarior tanto & calidior Indico. Vtrunque tamen genus Acorum odore superat. Quanquam autem uulgaris Calamus cum descriptione Dioscoridis non quadrat, credendum tamen est à uiribus ueri Calami non multum discrepare. Recentiores medici, ut suprà etiam in Acoro dictum est, fermè omnes iudicant, nostrum uulgarem Calamum, esse radicem ueri Acori apud Dioscoridem.

TEMPERAMENTVM.

Calamus aromaticus, ut Ægineta inquit, in secundo ordine calefacit atque siccat, inest ei quippiam & subtile & astringens.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Calamus aromaticus mirum in modum confortat, præcipuè stomachum, concoctionem quoque adiuuat.

Ad frigidum stomachum, accipe tres drachmas Calami, & cum succo Absinthij commisce, ac cum calido uino bibe.

Si stomachus cibum concoquere non ualuerit, Accipe Calami in puluerem redacti drachmam unam, & cynamomi in puluerem contriti drachmas duas, & cõmisce, ex hoc matutino tempore bonum haustum cum uino sume, & proderit.

Ad tremorem cordis, Accipe integrum Calamum aromaticum, & in aqua rosacea decoque, uesperique bibe.

Calamum aromaticũ macerant aqua, & postea condiunt ut Zinziber, qui confert ad stomachi frigiditatem, & concoctionem adiuuat, hominemque à febribus præseruat.

Calamus in puluerẽ redactus, & cum succo Taxi barbati permistus, ad anum prominentem conducit, si quis imponat.

Est illi uis & natura urinã ciere, ut Dioscorides inquit, eamque ob causam cũ gramine aut Apij semine decoctus, contra cutẽ subeuntes aquas, renum cũ urinę malo aliquo dolores, uesicæ stillicidiũ & rupta, utiliter bibit. Ducit idem menses, potus & appositus. Tussi per se & cũ terebinthina resina suffitu medetur, fumo in os per fistulam attracto. Decoquitur præterea fœminis ad insidendum. Quin etiam clystere infunditur.

G

DE CALENDVLA.

NOMENCLATVRAE.

Calendula.
Charamos.
Soucie
Ringelblumen.

ANNOTATIO IN CALENDVLAM.

D

CALENDVLA uulgò dicta est, quòd quibuslibet Calendis, & quolibet mense sponte renascatur, & florere deprehendatur tam hyeme quàm æstate, ideoq; Itali florem omnium mensium appellant, quidam solarem aut solisequium aut heliotropion appellant. An tamen reuera ita appellari debeat, nondum satis constat: nam ut hæc quidem herba cum sole sese circumagere uidetur, ita permultos habet eius proprietatis flores sibi similes. Heliotropion Dioscoridis à paucis medicis cognoscitur, habet enim in summo candidum florem, purpurascentem, scorpionum caudæ modo inflexum: flores uerò Calendulæ crocei sunt, & in patentem amplitudinem dehiscunt.

Singulare genus herbæ Calendula est, seritur in hortis pro ornamento, & ad coronamenta & serta puellarum. Adhuc incertum est, quo nomine apud Græcos medicos & antiquos Latinos, appellata sit. Mattheus Syluaticus uocat eam Charamos, nonnulli etiam Caput monachi appellant.

DESCRIPTIO.

Calendula est flos duorum palmorum altitudine, luteo colore, & graui odore, ferme similis flori, quem appellant florem S. Ioannis.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores Calendulę aceto & sale macerandi sunt, & reponendi, sic duos annos uires suas retinent.

Stomachum confortant, appetentiam ciborum excitant, Humores stomachi consumunt, calefaciuntq; stomachum frigidum.

Cortex Calendulæ penetrat & digerit malos humores, Qui in uino coctus & potus, medetur iocinerosis.

Puluis ex Cortice permistus cum succo fœniculi, & uino, modicoq; oleo, & decoctus usq; ad crassitudinem, parumq; ceræ si admixtum fuerit, fiet unguentum, quod lieni uel frigido stomacho foris illitum, maximè prodest.

Succus ex folijs expressus, auribus instillatus, necat uermes.

Cortices in puluerem redacti, malignisq; pustulis impositi, eas sanant.

Succus herbæ & radicis clystere infusus, auxiliatur membris paralyticis.

Mulieribus quibus mamillæ fuerint inflatæ, ob menstruorum suppressionem, dentur flores Calendulæ cum spica & uino: quia tumorem sedant & menstrua prouocant, ut testatur Mattheus Syluaticus.

B Ad sanguinis mictum, Accipe flores Calendulæ & decoque, si inde biberis fluxum sistit.

Singulare experimentum ad expellendum secundas à partu mulieris. Flores & folia exiccata in usum repone, si uerò muliere liberata secundæ sequi noluerint, hanc herbam & flores exiccatos cereo accende, & suffitum infernè facito, hoc experimentum est certum ut scribit Brunsfelsius.

AQVA CALENDVLAE.

Hieronymus expertissimus Herbarius inquit, aquam ex floribus Calendulæ distillatam, mederi omnibus uicijs oculorum, siue ex calore, siue ex frigore contractis, oculosq; claros reddere, prætereà etiam omnes capitis dolores discutere.

DE CANNABI SATIVA ET SYLVESTRI.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Καννάβις ἥμερος.
Καννάβις ἄγρια.

Cannabis satina.
Cannabis syluestris.
Chanure

Hanff.

ANNOTATIO IN CANNABIM.

D CANNABIS, ut inquit Dioscorides, multæ utilitatis uitæ hominum, texendis ualidissimis ex ea funibus planta est, unde & à Grecis schœnostrophon dicta est. Varro, Gellius, & Palladius Cannabum non Cannabim appellant. Duas species habet. Syluestrem & satiuam, ex ambabus semina pharmacopolæ habebunt, ex syluestri autem speciatim radices. Syluestris Cannabis nascitur in syluis, uirgulas Althee fundens nigriores, asperioresq;, ac minores, cubitali altitudine, Folia habet satiuæ similia, asperiora tantum & nigriora, flores uerò rubentes. Semen & radices Althæe.

DESCRIPTIO.

Cannabis satiua folia malo similia habet, & ingrati odoris, Caules longos inanesq;, Semen rotundum. Ea ferulacei generis est, graui odore, simplici, adolescit caule in tantam plerunq; proceritatem, ut arborum æquet fastigia. Cannabis satiua solum pingue stercoratumq;, & riguum uel planum, atq; humidum & alte subactum deposcit. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumnali defringitur, & sole & uento aut fumo siccatur. Ipsa Cannabis uellitur post uindemiam. In quadratum pedem seruntur grana sex eius seminis arcturo exoriente, quod est ultimo mense Februario, circa sextum aut quintũ Calendas Martias. Si sit pluuius cœli status, improbè seritur.

TEM

A

TEMPERAMENTVM.

Canabis calefacit & exiccat in secundo ordine, Quare & flatus in uentre dissoluit & discutit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex ea uiridi expressus succus contra aurium dolores utiliter instillatur. Idem præstat succus ex semine expressus.

Si quis habuerit aures fluidas, oleum ex semine Cannabis auribus calidum instillet, hoc opem præstat. Herba ipsa auget dolorem capitis assidue utentibus, inducitq; phrenesim.

Huius semen, ut Autor est Galenus, magno negotio concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauos creat humores. Sunt tamen qui hoc quoq; tostum tusumq; cũ bellarijs, quæ secundis mensis præbentur, usurpent. Admodum excalefacit, & caput æstuoso halitu sursum misso tentat. Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium necat, & quodcunq; intrauerit, eijcit, sed cum dolore capitis.

Antonius Musa scribit, gallinas hoc semine pastas per totam hyemen oua parere, quod & urticæ semen facere certum est.

Succo tanta uis est, ut aquæ infusus, coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aluo succurrit in aqua potus.

B Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras, & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam inarescat.

Accipe succi ex cortice iuglandis unciam unam, succi ex Eupatorio semiunciam, succi ex ruta iij. drachmas, succi hyssopi iij. uncias, succi Cannabini iiij. uncias. Hoc simul permisce, indeq; accipe semiunciam, & misce cum semidrachma Mumiæ, & semiuncia sacchari candi, drachmaq; una sacchari rosacei, ex hoc potionem para, quam uesperi quando iturus es cubitum, bibes, & stragulis benè opertus cubabis, tum ea potio omnes humores in homine, unde pestis creari solet, expellit. Eadem potio hydropi auxiliatur, eodemq; modo sumpta, hominem ab huiusmodi morbis præseruat.

Radix syluestris Cannabis, ut inquit Dioscor. elixa lenit inflammationes, tumores discutit: lapidosas durities, quas Greci poros dicunt, disijcit, emplastri modo imposita.

AQVA CANNABIS.

Tempus distillandi conueniens est, ut cacumina ex Cannabe adhuc tenera & uiridi concisa, distillentur.

Aqua Cannabis magnopere confert doloribus capitis ex caliditate creatis, si caput, frons & tempora sæpius ex ea illinantur.

Conducit etiã aduersus omnem calorem in quacunq; parte corporis fuerit, si linteola in ea intincta, imponant, & hoc p hyemem bis in die, per æstatem uerò ter fiet.

CAPPA-

DE CAPPARI.

NOMENCLATVRAE.

Κάππαρις.

Capparis.
Cynosbatos.
Persicum Sinapi.
Capre

Capperen.
Capperen blumen.
Capperen Rinden vnd Wurtzel.

ANNOTATIO IN CAPPARIM.

CAPPARIS uulgaris quotidianiq; usus cum suo fructu est, & medicinæ tamen magis familiaris, quàm cibo, ut testatur Galenus. Capparim autem à cunctis rei rusticæ scriptoribus appellari notum est: unde uerò Persicum Sinapi à Romanis uocari Dioscorides dixerit, negat Marcellus rationem posse inueniri. A nonnullis cynosbatos dicta est Capparis, hoc est sentis caninus, ob hamatos quos habet rubo illi similes aculeos, quemadmodum & phyllostaphylon, quòd inter folia fructum quasi uuam fert, dicitur.

D

DESCRIPTIO.

Capparis, ut Dioscor. inquit, Spinosus frutex est, in gyrum per terram stratus, Hamatas habet rubi modo spinas, folia rotunda, cotonei mali folijs similia, fructum Oliuę figura: qui dehiscens candidum, pfert florem: eoq; deflorescente superest ueluti oblonga glans: quæ dehiscens, grana punicę modo intra se ostendit exigua rubentiaq;. Habet Capparis radices multas, lignosas & grandes. nascitur asperis plerunq; locis: & tenui solo domorumq; areis.

TEMPERAMENTVM.

Capparis calefacit atq; desiccat in tertio ordine. Iuxta Auicennam uerò in secundo ordine calida est & sicca, habetq; naturam ac uim extenuandi & purgandi stomachum à superfluis humoribus, & aperiendi obstructionem iocineris atq; splenis. In Cypro, ut Galenus inquit lib. 2. de aliment. faculta. Capparis plurimum prouenit, parum alimoniæ uescentibus præbet, quòd partium tenuitate

polleat,

A polleat, fructus sale consperſus aduerſatur, alioqui citò corruptionem ſentit. Recens ſalem non expertus plus alit quàm eodem inueteratus, aluum tamen magis mouet. Elutus & tantiſper maceratus, dum omnem ſalis naturam deponat, minimè quidem enutrit, ſed elangueſcentem appetentiam mutat, faſtidia ciborum diſcutit: pituitam quæ in uentre coierat deijcit, lienis ac iocineris obſtruentes infarctus expedit: uerum ad hos uſus præſtandos, ex aceto mulſo, aut oleo & aceto cæteris dapibus præponi debet. Eadem de Cappari idem Autor ſcribit, lib. 7. de ſimplic. medicamen. faculta. & Paulus Ægineta lib. primo.

Capparis radix teſte Ægineta extergit, probè purgat, incidit, diſcutitq́;, tum amaritudine, tum acrimonia: at acerbitate contrahit, ſtringit & denſat, quapropter lienes induratos & pota & extrinſecus impoſita, iuuat. Folia autem & fructus ſimilem quidem, ſed imbecilliorem uim poſſident.

Folia, flores, cortices atq; radices in medicina uſurpantur, ſed corticũ radice maior uſus eſt, qui in principio ueris colligendi ſunt, & in umbroſo loco deſiccandi. Hic autem cortex magis laudatur, qui fractus non præbet puluerem. Idem quinq; annis ſuis uiribus conſeruatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Capparis cum ſale & oleo ſaporis eſt optimi: & acetarij uice per hyemen in pleriſq; locis editur.

Semen Capparis minuit lienem, quadraginta diebus pondere drachmarum duarum cum uino potum.

Succurrit idem ſemen potum coxendicis doloribus, reſolutiſq́;, nec minus ruptis conuulſiſq́;.

Menſes idem trahit, & capitis pituitas per os purgat. Coquitur ſemen eius, colluunturq́; decocto illo utiliter in dolore dentes. Siccatus radicis cortex contra prædicta omnia itidem ualet, repurgatq́; uetuſta omnia ſordida, & in callum durata ulcera.

Mordetur radix eadem, ſuccurritq́; dentium dolori. Vitiligines albas trita ex aceto exterit. Diſcutiunt conciſa folia & radices, durities & ſtrumas. Neq; paralyſi periclitari eos ferunt, ut Platina inquit, qui Cappari quotidie utuntur, non lienis doloribus, non epate, cum fibras uitalium & precordiorum aperiat, humoreſq; glutinoſos ac Melancholicos inprimis à ſplene abigat, urinam ciet, lumbricos interficiat, uenerem excitet, ac contra uenenum theriacæ uim obtineat.

Verminoſas aures inſtillatus radicis ſuccus, enectis uermibus, ſanat.

Aduerſus uerrucas & duras glandulas in corpore, quas ſcrophu

C las uel strumas appellant, quæ plerunque in collo, gutture, & sub alis nascuntur, & cuti sunt conformes, creanturq; ex malis humoribus, utputa ex Phlegmate crasso & uiscoso, & ex Melancholia. Decoque corticem & radicem Capparis, atque eo decocto quatuordecim dies uerrucas atque strumas laua; tum dissipantur absq; ullo periculo. Deinde para hoc unguentum, quo eas inunges, Accipe anguem mortuum, eiusq; caput & caudam amputa, reliquam partem in ollam foraminosam coniicito, & hanc ollam in aliam ponito, superioremq; ollam gypso uel argilla benè obturato, similiter quoq; aliam, inferioremq; ollam feruenti aquæ imponito, in qua tantisper stabit, dum oleum ex superiore olla destillasse tibi uideatur, anguis uerò consumitur uapore inferioris ollæ. Ex hac pinguedine anguis, & ex puluere radicis Capparis, si inuicem permista fuerint, strumas curare potes intra octiduum, si inde unxeris.

DE CAPILLO VENERIS.

NOMENCLATVRAE.

Αδίαντον.
Πολύτριχον.
Τριχόμανές.

Capillus Veneris.
Coriandrum putei.
Capillus porcinus.

Maur rauten.
Steyn ruten.

ANNOTATIO IN CAPILLVM VENERIS.

CAPILLVS Veneris herba est, quæ à Dioscoride Adianton appellatur, hoc est non madescens, quod semper siccum inueniatur, etiam si ipsam herbam aqua immerseris, quod si madescat, statim quidem siccatur. Quod & Theophrastus testatur lib. 7. capite 13. cum inquit: Adianti, idest Capilli Veneris folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Omnium Græcorum & Latinorum eadem in nominis origine ratio & sententia est, Vox ipsa etiam indicat, neque enim Adianton aliud est, quàm quod οὐ διαίνεται, idest non madescit, A uariis effectibus diuersa nomina ei sunt imposita, quod & Pli-

A & Plinius testatur, Polytrichon enim appellatur, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autem, quia eos tingit, & speciosiores reddit. Apud quosdam dicitur Capillus fontium, ab alijs uerò Coriandrum putei, Germani Capillum Veneris, murariam rutam appellant, quum tamen ea potius sit Saxifragiæ species, ut Otto Brunsfelsius & Hieroymus Herbarius indicant. Videmus etiam ueterum descriptionem non conuenire cum ea Muraria ruta, quam hodie appellant officinæ Capillum Veneris: utendum tamen ea est, quum uiribus par sit, dum ueram discamus agnoscere. Nam & Plinius testatur Adiantum saxifragum dici, non tam quia nascitur in Saxis, quàm quòd calculos mirè frangit. Est & alia Saxifragæ species, ut Brunsfelsius scribit, quam etiam Capillum Veneris appellant Herbarij, cauliculos uel pediculos habens, ad modum capilli ruffi uel aurei coloris, & Germanice **Der gulden Widerthon**, ab illis dicitur, putantq; esse amuletum contra fascinationes.

DESCRIPTIO.

Capillus Veneris seu Adianton, duo habet genera, candidũ scilicet & nigrum. Candidum propriè Adianton dicitur, quod folia magis alba, & Coriandro similia habet, exigua & in extremitatibus incisuris diuisa. Coliculos quibus ex ea exeunt nigros, extremę gracilitatis, dodrantales, nitentesq;. Non caulem, nõ florem, nõ semen

B fert. Radix illi inutilis est.

Nigrum alterum Trichomanes appellatur à Dioscoride, folia habet filici similia, tenuia, nigriora primo & breuiora. Hoc propriè Callitricon dicitur, ex tricarum pulchritudine quam facit, Romani capillarem herbam, siue filiculam uocant, à quibusdam Germanis **Frauwen har** dicitur, ac si dixeris Fœminę crinis. Creditur hoc ante dicto eadem omnia posse.

Hieronymus Herbarius inquit, quatuor esse genera Capilli Veneris, scilicet Adianthon, Polytrichon, Capillum Veneris, & Callitrichon, quem multi Pharmacopolæ secuti, etiam iuxta diuersa nomina, quatuor diuersas herbas falsò ostendunt, quum duę tantum sint herbæ, quæ antedictis nominibus appellantur, & easdem uires habent. Nascitur Capillus Veneris umbrosis, palustribusq; locis, humentibus muris, & propè fontes.

TEMPERAMENTVM.

Capillus Veneris, ut Ioannes Viconius inquit, est frigidæ & siccę temperatæ naturæ, Habet uirtutem diureticam, confertq; spleneticis, & hepaticis. Paulus Ægineta autem inquit: Adiantum siccat, extenuat, & modicè discutit, calore ac frigiditate medium est. Alopetijs igitur medetur, tumores digerit, calculos potu cõfringit, reiectiones pulmonis desiccat, alui profluuium sistit.

VIRES AC REMEDIA.

C Capillus Veneris, ut Mesue testatur, educit ex homine Choleram & Phlegma, crassosq; humores, sanguinem mundificat, & bonum inducit homini colorem, bonumq; reddit anhelitum: stomachum expurgat, & uentrem & hepar ac lienem, & confert dolori eorum, si quis ex ea herba bibat.

Eodem modo sumpta discutit calculum uesicæ & lumborum.

In aqua uel lixiuio cocta, si inde caput lotum fuerit: facit crines nasci, Capilli defluuia, quas Alopetias uocant, explet.

Cum Ladano, ut inquit Dioscorides, myrteoue, & lilino oleo, uel hyssopo etiam, addito & uino, capillũ fluentem compescit, furfures & manantia capitis ulcera, cum lixiuio exterit. facit etiam ad omnes capitis & reliqui corporis furfures, decoctum eius cum lixiuio & uino, in quem usum eo absterguntur.

Cinis Capilli Veneris, ut Serapion scribit, sanat fistulas, si inspergatur. Idem uitia in pudendis mulierum purgat.

Decoctum herbę potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni & felle suffusis, urinæ angustijs, Calculos frangit, aluum sistit, Serpentium morsibus auxilio est. Contra serpentium morsus etiam crudum illinitur. Quinetiam menses, & quæ à puerperio purgantur, decoctum trahit.

D Herba ipsa gallos pugnaciores reddit, cibarijs eorum admixta.

Succus eius, ut Viconius inquit, cum succo Abrotani, & Althęę, & mucilagine nasturtij permistus schrophulas resoluit.

Corona ex Capillo Veneris sedat capitis dolores. Horus Apollo scribit upupam auem, uuæ morbo tentatam, Adiantum ori inditum obuersare, quapropter Ægyptij hominem sese sanantem hoc figurarum inuolucro designant, upupam & Adiantum herbam appingentes.

AQVA CAPILLI VENERIS.

Herba ipsa cũ tota sua substantia distillari debet in medio Maij uel à Iulio usq; ad Septembrem.

Aqua Capilli Veneris conducit ad iecur affectum, ipsum enim refrigerat, si quis mane & uesperi tribus uncijs bibat.

Eodem modo bibita prodest iocinori putrescenti.

Confert quoq; omnibus morbis suprà dictis.

DE CAPRIFOLIO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Περικλύμενος.

Caprifolium.
Materſylua.
Splenaria.
Inuolucrum maius.
Cheurefeuil
Geyßblat.
Walt meyſter.
Speck Lilien.

ANNOTATIO IN CAPRIFOLIVM.

B CAPRIFOLIVM herba eſt quę apud Dioſcoridem Periclymenon dicitur, ut herbarum pertiſſimi tradunt, Vulgò Materſylua, uel Materſyluia appellatur, Romani Inuolucrum maius appellant. Splenion uel Splenaria etiam dicitur, ut Pandectarius inquit.

DESCRIPTIO.

Caprifolium ſeu Periclymenon, breuis & ſimplex frutex eſt, ut inquit Dioſcorides, folia per interualla habet eũ ueſtientia, albido colore, hederę figura. Habet & ſecus folia germinationes quaſdam, in quibus ſemen hederæ ſimile: flores candidos, ſabarum floribus æquales, modicè rotundos, folijs ueluti ſuperpoſitos. Semen durum, & quod difficile uellatur. Radicem craſſam rotundamq́;. Naſcitur in aruis ac ſepibus, propinquis fruticibus ſe aduoluens.

Pandectarius in hunc modum deſcribit: Caprifolium inquit herba eſt cuius folia ſunt ex altero laterum ſubalbida, & ex altero uiridia, adherens, & aduolens ſe ſepibus. Cuius fructus ſunt magnitudine Cubebarum, in principio uirides, & quum maturuerunt citrini coloris, tendentes ad rubedinem, poſiti iuxta ordinem, & concluſi in duobus folijs ſimul coniunctis, exiſtentibus in capitibus ſtipitum iuxta eum.

TEMPERAMENTVM.

C Periclymeni folia & semen, ut Ægineta scribit, incidendi simul & calefaciendi uires obtinent, quapropter urinam cruentam excernunt, ad quatuor dies pota. Competens potionis mensura est, drachmæ unius cum uino. Porrò desiccat quoq; semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem bibentibus afferre.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herbæ huius folia, semina, & radices, contunduntur & decoquuntur in aqua dulcis radicis usq; ad crassiciem mellis.

Hoc decoctum omnia corporis manantia ulcera exiccat, ualdeq; conuenit malignis pustulis, ut cancro & phagedænę, si illinatur.

Ex succo Caprifolij etiam paratur medicamentum quod lycium appellant, quod cum Myrrha & melle permistum, medetur putridis uulneribus.

Hæc herba ut quidam uolunt, extra corpus tantum adhibetur, propterea quòd contraria facultate, nempe calida & frigida prædita sit. Semen in uino bibitum, prodest ad dolorem & obstructionem lienis.

Semen quoq;, ut Dioscor. inquit, cum maturuit lectum & in umbra siccatum, ad minuendos lienes drachmæ pondere quadraginta diebus in uino bibitur. Prodest in spiritus difficultate non nisi recta ceruice spirantibus. prodest & singultientibus. Partum quoq; D adiuuat, & ducit menstrua. Cruentam à sexto die urinam trahit.

Habent easdem uires & folia, quæ in circularibus febribus ex oleo inuncta, earum horroribus opem ferunt.

DE AQVA CAPRIFOLII.

Tempus distillationi conueniens est, ut primum flores in principio Iunij distillentur.

Aqua Caprifolij octo uel decem dies mane & uesperi pota subuenit Cardiacæ & orthopnęæ.

Eodem modo pota medetur hydropi: opitulatur suspiriosis, respirationemq; reddit longam, & thoracem expurgat. Itidem quoquę confert ad calculum lumborum, & purgat renes.

Salubris quoq; illis est, qui sibi à lepra metuunt, sanguinem enim emundat: facit etiam ad rubentes in facie pustulas, næuos pellit, & faciem puram reddit, si ex ea lauetur.

Efficax est ad membra paralytica quę exaruerunt & extabuerũt, si cum ea quotidie fricentur.

Prodest ueteribus & recentibus uulneribus mane & uesperi inde lotis.

Prodest etiam ut uetera ulcera crurum inde lauentur. Medetur quibusuis tumoribus illita, uel mane ac uesperi singulis uicibus tribus un-

A bus uncijs pota. Eadem attonitis quoq; remedio est, pota, uel membris ex ea friatis.

Ambusta igni uel aqua sanat, si ex ea lota fuerint, uel linteolis imponatur.

Cancrum oris sanat, si sæpius inde lauetur, & gingiuam exulcerationemq; oris,

Cancer mane ac uesperi ex ea lotus curatur, uel si linei panni in ea madefacti, superimponantur. Oculis indita eos claros reddit.

Eadem fistulas sanat, pellit papulas & pruritum ac mentagram, si cum ea lauentur.

DE CARDAMOMO.

NOMENCLATVRAE.

Καρδάμωμον.

Cardamomum. nomen rotundi

Cordumeni.

Caros agreste.

Cardamömlin.

B

ANNOTATIO IN CARDAMOMVM.

CARDAMOMVM à Dioscoride appellatur, quod à Serapione & Arabibus Cardumeni uel Cordumeni dicitur: hoc clarum est, Dioscoridi Serapionem comparanti, inquit enim Serapio, melius est ex eo, quod difficile frangitur, plenum, coniunctum, durum & graue, & extensæ superficiei, cuius sapor est acutus parum: quod autem ex eo non est tale, est malum. Dioscorides eodem ferè modo scribit: Eligito quod frangenti contumax repugnet, quod plenum, præclusumq; sit: quod enim tale non erit, uetustate exoleuit, & bonitatem amisit. Quod in officinis habetur non est uerum Cardamomum, ut à Dioscoride describitur. quia amarum non est, nec frangenti contumax, ut etiam indicat doctissimus Medicus Ioannes Manardus lib. 3. epistola quarta. Officinæ duo semina pro Cardamomo ostendunt, quorum alterum est paruum, rugosum, & oblongum, & appellatur Cardamomum maius, Alterum magis exiguum est, & triangulare, utrunq; tamen acri sapore est, & apud recentiores medicos in magno usu est, magnaq; ui præditum esse propter acrimoniam censendum est, inquit Brunsfelsius: & quia longo usu iam probatum est, non reijciendum est, donec ueri Cardamomi copia nobis facta fuerit, quod ex Armenia, Bosphoro, India, uel Arabia afferri debet.

DESCRIPTIO VVLGARIS CARDAMOMI.

C Cardamomum est fructus cuiusdam arboris, cuius grana sunt similia seminibus rutę, tenues paruosq; cortices uel folliculos habens, in quibus semen uel fructus conclusus est, Duoq; eius genera sunt, Alterum Cardamomum satiuum, alterū uerò agreste: uel alterum Maius, alterum uerò Minus, quorum satiuum uel maius est melius & magis odoratum, colorem habens subruffum, acremq; saporem dulcedine temperatum. Agreste minus odoratum est, neq; habet tantas uires ut satiuum. Vtendum est in medicina satiuo tantum: quando autem quis uti uoluerit, tum prius lapillos ex eo colliget, & puluerem abijciet.

TEMPERAMENTVM.

Cardamomum est calidum & siccum in secundo ordine. Durat decem annos nihil de sua bonitate amittens.

Cardamomum illis salubre est, qui ob magnam imbecillitatem cordis, syncope premuntur.

Vertiginosis præterea maximè conducit, si ex eo bibant, uel ex puluere eius iure aliquo temperato.

Eodem modo sumptum, stomachum roborat, & adiuuat concoctionem.

In puluerem redactnm & lignum aloes admixtum pari pondere D si fuerit, & hoc cum bono uino potum, discutit stomachi eructationem & uomitum.

Aduersus Cardiacam, Accipe pulueris illius drachmam unam, & in uino uel iure aliquo bibe, hoc absq; dubio opitulatur.

Cardamomum cum Aniso permistum, & cū uino bibitum, excitat ciborum appetentiam. In omnibus morbis interioribus ex frigida intemperie prouenientibus, Cardamomo uti licebit, quibus maximè conducit, ac præcipuè mulieribus.

Pellit idem, ut Dioscorides inquit, latos uentris lumbricos, & cū uino potum, renum cū urinę malo aliquo doloribus, quos nephritim Græce dicunt. Vrinæ angustijs, scorpionum morsibus, cunctisque alijs quæ ictu aut morsu uenenum relinquunt, opitulatur. Calculos præterea disijcit cum lauri radicis cortice potum drachmæ pondere. Fœtus in utero suffitu necat. Scabies pellit ex aceto inunctum.

DE CARDIACA.

NOMENCLATVRAE.

Cardiaca.

Agripalma

Hertzgespan.

B ANNOTATIO IN CARDIACAM.

CARDIACA herba est à recentioribus Medicis & Herbarijs inuenta, ac in usum medicinæ recepta. an ueteribus fuerit cognita, nondum constat, Euritius, Cordus Medicus doctissimus, Herbarumq; peritissimus, putat speciem esse Marrubij uel Melissophylli, quia non aliter quàm melissophyllon apibus gratissima sit, scribitq; se propterea ipsam ad aluearia plantasse, neque credi posse, quanto examine, quàm sonoro murmure circum hanc florentem densæ apes susurrarent. Cardiaca autem inde appellatur quòd cordis tremoribus & doloribus uehementer opitulatur.

DESCRIPTIO.

Cardiaca herba est incisuris diuisa, altis caulibus, floribus rubentibus, graui odore, radice inferius subflaua, nascitur fere circa Sepes, aliquando etiam in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Cardiaca calefacit ac desiccat in secundo gradu. Habetq; uirtutem corpus intrinsecus purgandi ac emolliendi. Herbæ tantum in medicina usus est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba elixa cum Beta, ac comesta, lenit stomachum, & concoctionem roborat.

Succus

C Succus ex herba contusa expressus ac sumptus, pellit dolorem cordis, bonumq́; sanguinem cordi generat.

Succus confectus cum saccharo, facit ad tremorem cordis, si à ieiuno sumatur.

Herba cum radice contusa, & pectori imposita tollit cardiacen.

Eodem modo sumpta expurgat pectus, Qui spasmo obnoxius est, utatur hac herba cum aqua mulsa.

Contusa & membro alicui imposita, quod spasmus occupauit, ipsum tollit absq; dubio: facit quoq; ad membra paralytica, si inde lauentur, & succus illinatur.

DE CARDVO BENEDICTO.

NOMENCLATVRA.

Carduus benedictus.

Chardon beneist

Cardo Benedict.
Bornwurtz.
Edel Distel.
Kleyn Creutzwurtz.

D

ANNOTATIO IN CARDVVM BENEDICTVM.

CARDVVS Benedictus herba est uulgaris, & notissima, magniq́; usus in medicina, summamq́; efficaciam habens contra uenena, pestem, & cordis affectus. Nomen atq; ipsa figura herbæ indicant speciem esse Cardui: uerum quia uaria sunt genera Carduorum, magni nominis medici, hic grauiter lapsi sunt, quorũ quidam hanc herbam per Scholymon, id est Carduum apud Dioscoridem significari uoluerunt, quidam Senetionem & Erygeron esse statuerunt, alĳ uero Crassulam mediam, nonnulli Chamæleontis speciem fecerunt, à quibus herbis multis partibus discrepat. Ruellius censuit Carduum benedictum esse speciem Attractylidis, cuius duæ sunt species, ut Theophrastus scribit. Vna mitior & cneco satiuo similior, caule rectiore, at rigido, exili: itaq; pro colu antiquę mulieres utebantur, semine candido, grandi, amaro.

A amaro. Hanc officinæ syluestrem Cartamum dicunt. Altera Hirsutior, torosiore caule, foliorumq; mollitia, humi penè serpens, radice fulua, tenui, superuacua, tubere acanaceo, in quo lutea stamina prominent, molli intus lanugine semen operiente. Hanc bene dictum Carduum officinæ appellant. Ruellius uidetur exactius & melius de hac herba iudicasse, & ueritatem magis attigisse, quare eius iudicio potius subscribendum esse censeo.

DESCRIPTIO.

Carduus benedictus caulem habet crassum & spinosum ad modum endiuię, cum asperis & crispis folijs, luteisq; floribus, pingues amat hortos.

VIRES AC IVVAMENTA.

Naturam & facultatem habet aperiendi obstructionem membrorum, penetrandi, & ciendi urinam.

Hæc herba esu medetur omnibus doloribus capitis, & pulmonis, bonumq; reddit auditum.

Acuit ingenium & memoriam, uertiginemq; discutit. Cerebrum atq; uisum confortat, non modo si edatur, uerum etiam si oculi inde inungantur. Quum uero succus haberi non potest, tum puluis, uel herba ipsa siccata in aqua macerantur, quia oculi lauantur.

B Succus oculis instillatus, sanguinem inde tollit.

Sunguinem quoq; narium uel oris restringit, si adhibeatur loco unde fluit.

Idem puluis purgat uuulam, fauces, & guttur, facitq; ut quis facilius expuat pituitam & crassos humores.

Medetur stomacho debilitato, excitatq; ciborum appetentiam, atq; cor emollit. Malum sanguinem consumit, bonumq; generat.

Vinum cum hac herba elixum, & bibitum, prouocat sudorem.

Cum aqua uerò si herba decocta fuerit & pota, malos humores consumit, bonosq; seruat.

Eadem comesa, roborat paralytica membra, pulmonemq; exulceratum sanat.

Calculum frangit, decocta uel cruda cum uino pota.

Cum lotio sani alicuius infantis masculi decocta ac pota, sanat hydropicos, ac pestem, omniaq; apostemata rumpit, cancrum ac morbum comitialem pellit.

Puluis ex hac herba ante duodecim horas pondere unius drachmæ potus, sanat & pellit pestem.

Lanugo ex floribus proueuiens, uulneribus imposita, curat sine ullo dolore.

C Herba in ore masticata, curat fœtorem anhelitus.

Carbunculos sanat contusa & imposita.

Locorum muliebrium uitia sanat.

Omnem ustionem curat ac pustulas inde ortas, herba siccata ac cum succo suo permista & imposita.

Eadem cum uino albo pota, colicam sanat, scabiemq́; pellit.

Puluis cum farina permistus, indeq́; ex aceto calido emplastrum factum, pustulas pestis sanat, si imponatur.

Herba mulierum menstrua mouet.

Cum succo uel aqua decocta, uenenatorum animalium morsibus medetur.

Cum uino decocta ac calida in potu sumpta, circa quartam partem horæ ante febris accessionem, deinde ægrotus uestibus benè operiatur, omnes febres tum frigidas tum calidas sanat. Vel accipe puluerem cum calido uino, uel aquam inde distillatam, uel tres bolos ex uiridi herba omni mane: & homo breui reualescet.

Aduersus omne uenenum per os sumptum prodest, quandocunque hoc accidit, puluerem ac herbam, aut succum aut aquam in potu sume: ac uestibus te operi, ut benè sudes ad spacium triũ horarũ.

Puluis comestus aut bibitus, facit aduersus morbum lateralem.

Vinũ ex Carduo benedicto in autumno confectum: & suo tem-
D pore bibitum, contra omnes morbos iam enumeratos optimè conducit.

AQVA CARDVI BENEDICTI.

Tempus distillationis eius est, ut herba sola circa finem Maíj distilletur.

Aqua Cardui benedicti, mane & uesperi ij. uel iij. uncijs pota, discutit dolorem capitis, confortat memoriam, pellit uertiginem capitis, conducitq́; maximè ad omnes affectus oculorum, etiamq́; si ex ea lauentur.

Eodem modo prodest ad tabem in corpore.

Aqua hæc pota calculum frangit, curat omnem adustionem, linteolis in ea maceratis, & imposita.

Confert quoq; pota contra febrem quartanam, & uenena, sanat cancrum & carbunculum, & omnia inueterata ulcera. In summa, *non satis potest laudibus efferri*, propter eximias & uarias suas uirtutes.

DE CARDVO FVLLONVM.

NOMEN.

A

B

NOMENCLATVRAE.

Δίψακος.

Carduus fullonum.
Virga pastoris.
Labrum Veneris.
Lauacrum Veneris.
Chardon a garder
Verge a bergdo.
Karten Distel.
Weber Karten.
Buben strel.
Fraw Venus bad.

ANNOTATIO IN CARDVVM FVLLONVM.

CARDVVS fullonum apud Dioscoridem, & antiquos Grecos Dipsacos est. Romani Labrum Veneris aut Lauacrum Veneris appellant. Herbarij uerò Virgam pastoris nuncupant, Quanquam autem Carduus fullonum & Virga pastoris eadem omnino herba est, tamen ita differunt, quòd Carduus fullonum seritur, Virga pastoris syluestris est, & sponte prouenit. Hæc planta Carduus fullonius ideo dicitur, quòd ea rudes pannos uelut echino quodam ex poliunt, detractis floccis fimbrijsq;, quas uocant crocidas, concinnant. Vulgò quoque pectorius cardo dicitur, quòd lanificia uncinatis uerticibus aculeorum pectantur, Græci à siti δίψακον eam dixerunt: quoniam humorem contra eam paratum semper habet, uel quæ ex natura magis causa uidetur, quòd secus fontes, aquarum scatebras, aquosos limites, & fossas nascitur, & alijs locis rarò inuenitur. Virga pastoris fortasse inde dicta est, quòd pastores fortè unam ex illis longis uirgis quibus Cardui ad poliendos pannos insident, sumentes, & aculeis nudantes, ea parte qua possit manu capi, reli-

C qua aculeata parte gregem ducant. Cur autem Labrum uel Lauacrum Veneris ſpina hæc quondam dicta ſit, cauſa adhuc latet, ut Vergilius Marcellus indicat.

DESCRIPTIO.

Carduus fullonum, ſeu, ut Græci dicunt, δίψακος, planta eſt, in genere aculeatarum exiſtens, ut Dioſcor. inquit, caulem habet excelſum, ſpinoſum, folia lactucæ prælonga, aculeis armata, in dorſi medio tubercula ceu bullas intus & extra ſpinoſas, genicula eius binis folijs amplectentibus, concauo alarum ſinu, in quo ros, aut pluuius humor ſubſiſtit. In cacumine ſingulis ſurculis capitula ſunt echinata ſpinis longiuſcula, quæ cum aruerunt, candido colore fiunt. Habent & capitula illa per longitudinem diuiſa, uermiculos in medulla quoſdam.

Duo à quibuſdam huius herbę genera ponuntur, quorum Mas alterum appellatur, alterum uero fœmina, Mas ipſe Carduus fullonum eſt, Fœmina autem Sanguinaria uel Cauda uulpis, uel Centū nodia dicitur, & habet caulem cubitali altitudine & rotundum cū geniculis.

TEMPERAMENTVM.

Carduus fullonum ſeu Virga paſtoris refrigerat in tertio ordine. Radix, ut Ægineta inquit, in ſecundo ordine deſiccat, nonnullam quoq; abſtergendi uim ſimul obtinet.

D VIRES AC IVVAMENTA.

Herba in puluerem redacta, & in iure piſorum ſumpta, ſiſtit uiolentam fluctionem, & præcipuè mulierum.

Eadem decocta & capiti impoſita, tollit phreneſim.

Succus auribus inſtillatus, uermes in eis necat, tollitq; fluxū earū.

Folia in aceto & oui albumine elixa, & uentri impoſita, ſiſtunt dyſenteriam. Stomachi quoq; tumorem emplaſtri modo impoſita tollunt, Sic etiam menſtrua mulierum reſtringunt.

Radix rimis fiſtuliſq; ſedis medetur, ut Dioſcorides inquit, in uino decocta, tum tuſa, & uſq; dum ſit ceræ craſſitudo ſubacta, & deinde impoſita: oportetq; in ęnea pyxide ſeruari medicamentū hoc. ferunt præterea uerrucis & quas formicas uocant, mederi, feruntur itidem uermiculi in capitulo labri Veneris inuenti, in aluta clauſi, tum collo brachioue hominis adalligati, quartanas finire febres, Marcellus ſcribit ſe multum obſeruaſſe illos uermiculos in echinis naſcentes, ſed inuenire non potuiſſe. Verum Antonius Muſa inquit, quòd nullus errare poſſit, quin Autumno inueniat, quum exiccari incipit, ſi per medium echinis aperiatur, uermiculus albus eſt, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem tranſit, hyeme etiam uidere licebit, antequam præ frigore moriatur.

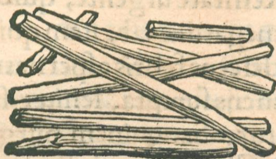
Aqua

A Aqua quæ in folijs huius herbæ inuenitur, præcipuè confert ad claritatem oculorum, emundat quoq; faciem, si ex ea lauetur: puellæ & pulchræ mulierculæ plurimum ea utuntur.

Eadem flauas maculas ex ægritudine obortas pellit, siquis à balneo sæpius se ea lauerit.

Aqua ex hac herba distillata confert ad exulcerationem oris.

DE CASSIA FISTVLA.

NOMENCLATVRA.

Cassia fistula.

Casse

ANNOTATIO IN CASSIAM FISTVLAM.

CASSIA fistula noua & peculiaris medicina est, qua recentiores medici utuntur ad aluum leniendam, hanc Arabibus acceptam referimus, antiquis penitus incognita fuit, uel si cognita fuit, certe eam in medicinæ usu non probauerunt. Cæterum scire oportet, si quando Cassiam syringa, hoc est fistulam, in antiquis autori-
B bus legere contigerit, non pro ea capiendam esse quæ nunc Cassia fistula dicatur, sed pro lignea siue aromatica, cuius una quoq; species ab ipso Dioscoride πλατεῖα σύριγξ, id est lata fistula nuncupari cernitur. Actuarius nostram Cassiam fistulam, nigram Cassiam appellat: ab aliquibus Calamos, id est arundo, seu potius Indica canna nominatur.

DESCRIPTIO.

Cassia fistula, magnas cannas habet, quæ intus humores & grana ad modum Pæoniæ habent, laminis intus ac parietibus, quibus grana sunt separata. Cannæ ponderosæ sunt meliores, & colore nigricantes, Leues autem & quæ sonitum reddunt quando concutiuntur, nondum bonę sunt, quia humor in eis exaruit.

Hermolaus Barbarus hoc modo describit: Cassia fistula arbor est, quę partim in India, partim in Ægypto nascitur, folio iuglandis. Siliquas habet prælongas ac teretes, utrinq; fastigiatas, duos ferè pedes proceras, carne intus nigra, gustu prædulci, sed planè medicato, ligneis distinguentibus menbranis, & ossibus siliquarum intercursantibus. Deligere oportet ponderosam, collucentem, perplenam, quam si concusseris, inclusa intus grana non obstrepant.

C

TEMPERAMENTVM.

Hanc, ut idem Hermolaus inquit, recentiores Greci, calidam & humidam abscessu primo perhibent. Duos annos in sua bonitate durare potest, Humor cannarum & grana in usu medicinę habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dari audacter & intrepidè potest ijs, ut Actuarius inquit, qui ob teneram ætatem, aut aliam quamuis causam deijcientia aluum medicamenta respuunt, præbetur pueris, & fœminis uentrem ferentibus, comoditate quadam & necessitate urgente, quibus potentius aliud medicamentum sumi denegatum est, item quibus reliquorum medicaminum usus incandescens febris aspernatur.

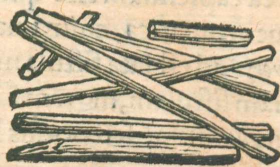
Cum aqua rosacea duabus uncijs sumpta, leniter subdicit aluū, in omnibus morbis benè operatur, Sanguinem purgat, sitim, stomachū quoq; erpurgat, expellit Choleram adustam, malosq; Phlegmaticos humores.

Anginis medetur, pectorisq; uitijs subuenit, calculumq; lumborum & uesicę repellit, Hoc totum intelligendum est, de Cassia fistula extracta, quemadmodum in officinis habetur.

Conducit contra acutas febres, leniter enim subducit aluum.

DE CASSIA LIGNEA.

D

Cassia lignea.

Canelle

Rinden oder Holtz von Cassia.

CASSIA lignea odorem rosarum reprę̨sentat, duo eius sunt genera. Alterum colore Cinnamano est simile, Alterum uerò rubicundius est, quę duo bonitate probantur. Inueniuntur & plura genera: quoddam enim nigrum est, quoddam ruffum, aliud uerò albicans, quę omnia reprobantur. Decem annos Cassia lignea suam bonitatem retinet. Dioscorides ueram Cassiam ligneam scribit amabili coloris bonitate esse rubicundam, corallio lapidi similem, item angustissimam, longam crassamq;, & fistulis plenis, quę in gustu erodat, & cum feruore aliquo adstringat, quę aromatum modo odorata sit, simulq; uini odorem referat.

Hęc descriptio satis declarat, Cassiam illam qua officinę nunc passim utuntur, ligneamq; uocant, cum uera Cassia penitus nihil commune habere: est enim tetra, nullumq; habens odorem, & prorsus aspernabilis, imò nihil habens quare Cassia putari debeat, ut Diosco-

A Dioscoridem & Plinium legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit, De hac re legito libellum Leonardi Fuchsij de erroribus medicorum, preterea Leonicenum & Manardum. Deniq; error quorundam recentium medicorum hic silentio non est pretereundus, qui in suis receptulis ad prouocanda menstrua, in quibus scriptum est Cassia, ipsi corticem Cassię nostrę uulgaris & arabicę sumunt, quum Cassiam ligneam Grecorũ potius ad eundem usum recipere debuissent, ex Dioscoridis aliorumq; Grecorum medicorum autoritate.

TEMPERAMENTVM.

Cassia lignea calida & sicca est in secundo ordine. Ægineta inquit, quòd calefacit & siccat in tertio ferè abscessu, tenuis abunde, acris, & modice astringens, incidit igitur & discutit, roburq; instrumentis adijcit, postremò & menses euocat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cassia lignea facit ad catharrum ex frigida intemperie ortum, puluerem ex ea carbonibus ignitis inijce, ac fumum inde naribus attrahe.

Auxiliatur contra morbum comitialem, si ex hoc puluere pillulę formentur, & permisceantur cum Laudano atq; succo Absinthij B ita ut acquirant pondus unius drachmæ.

Ad imbecillitatem stomachi ex frigiditate contractam, Accipe pulueris Cassiæ ligneæ, masticis, seminis fœniculi, æquales partes, & cum succo Absinthij ieiunus bibe, hoc opem præstabit.

Oculorum medicinę, ut inquit Dioscor. ad claritatem uisus, accomodata est, Lentigines tollit ex mellę inuncta, Menses commouet: renum doloribus, contractionibusq; uuluæ suffitu insessuque subuenit. Ciet urinam, uiperarum ictibus pota resistit. In summa uis eadem ferè, quæ cynamomo cum quo subinde nascitur quod; si defuerit, uicaria pro eo succedit, duplicato pondere.

DE CASEO.

NOMENCLATVRAE.

τυρος.

Caseus.

formage

Kese.

ANNOTATIO IN CASEVM.

C CASEVM Romani, Græci autem Tyron dicunt, dicitur uerò Caseus, ut Varro inquit, à lacte coacto, nam fit lacte coagulato, hœdino in primis uitulorumue coagulo. Caseus infumatus lauda batur à ueteribus, nec hodie contemnitur, Omnis porrò Caseus senectute fit salsus, sed in musteum redit saporem aceto è thymo mace ratus. Salitus Caseus in locum fumo aliquantulum obnoxium repo natur, ubi salem conceperit, & ætatis aliquid adeptus erit, esui non incongrue dabitur. Caseus Oxygalactieus commendatur à Galeno, diciturq; quasi acetosum lac.

NOCVMENTA CASEI VETERIS.

Caseus concoctu difficilis est, inducitq; ingens malum, quibus he par & Splen induratus est, cuius nimius & frequens usus calculum generat, hoc tamen de omni Caseo non est intelligendum, est enim discrimen habendum inter Caseos, sed tantũ de ueteri Caseo, nam uetus, ut inquit Platina, difficilè concoquitur, parum nutrit, stomacho ac uentri aduersatur, bilem facit, podagram, dolorem laterum, harenulas & calculos generat.

VIRES AC IVVAMENTA CASEI RECENTIS.

Nutrit in cibo Caseus sine sale recens, ut Dioscor. ait, stomacho utilis est, facillimeq; digeritur, corpus auget, aluum leniter mollit, Ipse à se ipso ex lactis quo confectus est, natura differt, Minus ma-
D lus est Caseus lacti uicinus.

Paulus Ægineta in sanitatis usu probauit tantum recentem Caseum, fungosum, mollem, dulcem & mediocriter salsum.

Caseo dignitas à locis & pecoribus accessit, à lacte animalis unde conficitur, propè uim suam ac naturam retinet.

Qualitas Casei ex ętate deprehenditur. Recens algidus est & hu mectus: salitus & durus, calidus & siccus, Caseus recẽs & mollis, ut Ægineta inquit, repellendi uim obtinet, leuiter refrigerans, quare & uulnera impositus conglutinat, at qui Oxygalactinus dicitur, præter hanc facultatem etiam discussoriam modicam possidet, magisq; uulnera conglutinat, uetustus isq; pinguis discutiendi uirtutem præ se fert, qua articulariorum quoq; tophis accomodatus est, præsertim cum suillæ carnis & salsæ & pinguis decocto.

Elixus Caseus & ab elixatione statim sepositus, mox massatus, aluum compescit. Prodest oculorum inflammationibus, sugillatisq; illitus Caseus.

Recens Caseus super morsum rabidi canis impositus, uenenum extrahit, facit idem contra Anthracem & alia apostemata ueneno sa, impositus uel manducatus.

Sigillare stomachum Casei præduri & ueteris modicum putatur, &

A tur, & prohibere quo minus exhalationes cibi antè sumpti, ex stomacho caput & cerebrum petant: unde & usus inualuit, ut Caseus postremò post omnia alia fercula apponatur, & edatur.

Caseus nimium salitus facit ut homini uarij accidant morbi: primò calculum generat, & stillicidium urinæ, deinde fastidium stomacho inducit, destillationes capitis parit, quare ab esu talium Caseorum abstinendum est. Serum Casei ægrotis ualde conuenit, nam laxat & emollit aluum, atq; confortat.

Hoc serum ex optimis Caseis ouillis, qui haberi possunt, conficietur. Est quoq; Casei serum, nutriendis canibus accomodatum.

DE CASTANEA.

NOMENCLATVRA.

Διὸς βάλανος.

Castanea.

B Chastaigne

ANNOTATIO IN CASTANEAM.

CASTANEA Græcis Διὸς βάλανος, hoc est Iouis glans uocatur, cum tamen iuglandis appellatio nucibus tuntum regijs dicata sit à nostris, ut Hermolaus Barbarus testatur. Nuces uocamus & Castaneas, quanquam propiores glandium generi Vergilius inter nuces numerat in carmine, quum inquit, Castaneæq; nuces mea quas Amaryllis amabat. Photion Castaneas primò dictas scribit, quòd ab oppido Magnesiæ quod Castanon dicatur, aduectæ sint. Castanea tam fructum, quàm ipsam arborem significat.

DESCRIPTIO.

Castanea arbor est uulgò nota, iuglandi haud quaquam absimilis, folio tantum uenosiore & fimbriato, nuce intus solida & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calice.

Hæc arbor miram habet naturam, uiribus enim suis destituitur, neq; fructum producit ubicunq; sola nascitur, delectatur montibus perrarò in locis planis proueniens, Fructus eius includitur echinato calici, ut fagi fructus.

C Castanea ineunte Vere germinat, seriusque Vergiliarum obitu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Castanea est frigida & sicca in primo gradu.

Exterior cortex ex fructu in puluerem redactus, & eodem pondere cum Reupontica permistus, fastidium & eructationem stomachi pellit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Castaneæ siccatæ & in puluerem contritæ, ac cum puluere ex oculis cancrorum & aqua Apij sumptæ, cient urinam.

Pulmonarijs nocumentum inferunt Castaneæ, & pariunt dolores capitis, eo quòd tardius concoquuntur. Si comedantur tostæ uel elixæ, thoracem obstruunt, asthma generant, & inducunt letales morbos, si quis plurimum ijs utatur. Castaneæ crudæ manducatæ facilioris sunt concoctionis quàm glandes, quamuis eiusdem ferè sint naturæ. Quicunq; crudis Castaneis plurimum uescuntur, multum pediculorum in corpore & uestibus acquirunt, quos si iterum expellere uolueris, comede contusos flores lauendulæ, & uestibus eos insere.

Castaneę uehementer sistunt uentris & stomachi fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt, Sed capitis dolores D creant, inflationes pariunt, concoctu difficiles, tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittunt: tritæ cum melle & sale, rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammarum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositę, ijsq; uino maceratis, & cum farina subactis pessi uice utuntur, ad supprimendos menses. Item earum cortices foliaq; usta, & in puluerem trita atq; cum uino temperata, & emplastri modo capiti imposita, capillos augent, eorumq; defluuia prohibent.

Castaneæ ut Platina scribit, ex omnibus quæ esui dantur, robur & uim in membris generant, sed difficillime concoquuntur, maximè uerò à Phlegmaticis, nisi cũ saccharo & melle fuerint in cibum sumptæ. Elixę uerò & adhuc calidæ, mane ante cibum cum melle datę tussientibus prosunt. Torrentur item ad flammam in patella perforata, nec eius suauitatis sunt, nec nutrimenti, cuius habentur sub carbonibus lento igne decoctæ. Has suauius edemus cum caseo in tertia mensa. Meliores item, ut idem inquit, habentur, inter prunas & cineres coctæ, quàm quæ elixæ: nimia enim eius turgiditas & stiptica uis decoquitur.

Interior Castaneæ membrana quæ corticem fructumq; disterminat ad tertias in aqua decocta ac potui oblata, mirè aluum fluentem sistit.

Membrana

A Membrana illa proximà corpori & in ijs & in nucibus, saporem, ni detrahatur, infestat.

Molitura, ut ait Plinius, Castaneæ pręstant, ieiunio fœminarum quandam imaginem panis, & ubicunq; aliæ fruges deficiunt, ut in Bergomatis agri montanis.

Castaneæ priusquam cineribus credantur, ferrò uulnerari debent, ut plagæ hiatu spiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu prosiliunt, assidentium periculo, flatus itaq; ijs angustijs elisus, à noxa uindicabit, impetu in sibilum abeunte.

Castaneæ seruantur uel in cratibus dispositę, uel intra sabulum, ne inuicem tangantur, immersæ, uel in uasculis fictilibus nouis conditæ & loco sicciore defossæ, uel hordei paleis immundissimis obrutę. Sunt qui filo transfixas cumulatim, & igni detostas adseruent.

DE CATAPVTIA.

B NOMENCLATVRAE.

λαθυρίς.

Cataputia.
Tithymalus.
Granum regis.
Sponsa solis.
Espurge
Sprinck körner.
Scheiß körner.
Wundel baum.

ANNOTATIO IN CATAPVTIAM.

CATAPVTIA herba est quæ à Dioscoride & Plinio Lathyris appellatur, alij Tithymalum appellant, eamq; Tithymalorum numero adscribunt, sunt enim uariæ species Tithymalorum, quas Dioscor. lib. 4. Plinius lib. 17. describunt. Cataputiam inde dictam uolunt, quòd eius granis soluendæ aluo pro Catapotijs, id est pillulis utantur. Vulgus & mendici plerunq; aluum purgare Cataputię granis solent.

DESCRIPTIO.

C Cataputiæ duæ sunt species, est enim Maior & Minor, Maior habet folia ad modum oleæ, sed maiora tantum, Caulem uero habet concauum, in cuius summo pendent uuæ, ex quibus exprimitur oleum quod officinæ uocant cicinum, Minor caulem emittit cubiti altitudine, folijs gracilibus, digiti longitudine, in cacumine triangularibus. Semen foris nigrum est, intus uero album, quod quum maturuerit, è suis folliculis exilit.

TEMPERAMENTVM.

Cataputia calefacit tertio ordine, humectat autem in primo. Virtutem habet purgandi Phlegma, Choleram & Melancholiam.

Si quis uomitum prouocare uoluerit, accipiat oleum ex huius fructu paratum, hoc enim multum malorum humorum ex stomacho pellit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Contra quamuis febrem quotidianam, Accipe bonam partem huius fructus, & cũ Beta inuolue, & simul in olla benè decoquito, postea oleũ inde exprimito, quod tam sanis quã ægrotis conuenit.

Oleum Cataputiæ aduersus paralysim conducit. Semina eius, ut Dioscor. inquit, numero septem aut octo deuorata, purgant aluum, aut in cibo sumpta, pota ue cum caricis aut palmulis, frigida D super pota aqua ducunt quocunq; modo sumpta, pituitam, bilem & aquas. Coquuntur præterea cum gallinaceo oleribusue in eundem usum folia eius.

Cataputiæ grana uicena in aqua pura, aut mulsa pota, hydropicos sanant, Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt, itaq; inuentum est, ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur.

AQVA CATAPVTIAE.

Tempus distillationi conueniens est, ut caules & folia dum perfecte excreuerunt, distillentur.

Aqua Cataputiæ habet uim purgandi & soluendi, purgat bilem & superfluos humores Phlegmaticos iij. uncijs una uice sumpta.

Prouocat uomitum, iij. uncijs pota, expellit lumbricos, prodest ad scabiem humidam & ulcera capitis, si ex ea lauentur.

Pustulas immundas tollit, curat exanthemata, serpiginem & scabiem siccam, si sæpius inde lauentur.

Aqua Cataputiæ & omniũ Tithymalorũ, intra corpus sumpta, nocumentum infert pulmoni, stomacho, & iocinori, unde uarij morbi prouenire possunt. De hac aqua infrà uide plura in capitulo de Tithymalo.

DE CENTAVRIO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κενταύριον.

Centaurium.
Centaurea.
Chironia.
Fel terræ.
Centaure
Fiel de terre
Tausent gulden Kraut.
Feber kraut.

ANNOTATIO IN CENTAVRIVM.

ENTAVRIVM, ut Plinius indicat nomen, sortitũ est à Chirone Centauro, quia ea herba Chiron curatus sit, cum Herculis excepti hospicio pertractanti B arma, sagitta excidisset in pedem, unde & Chroniõ appellatur. Sed mirabilius nomen à Germanis ei tribuitur, hi enim arbitrantes Centaurium non à Chirone Centauro, sed à centum aureis dictum, uocant ipsum, nomine à mille aureis dicto, Tausent Gulden kraut. Magnum dubium magnaq; controuersia est de hac herba, quidam uolunt eam penitus hodie esse ignotam, & præcipue maiorem: quidam putant matricariam esse: alij uerò Reuponticum, De hac re legito Leonicenum & Leonardum Fuchsium de erroribus medicorum.

DESCRIPTIO MAIORIS CENTAVRII.

Centaurij duo genera sunt, Maius scilicet & Minus. Maius iuglandis nucis folia habet, oblonga, colore ut in brassica uiridi, serrę modo per ambitum incisuris secta. Caulem profert duorum triumue aliquando cubitorum altitudine, multis à radice adnatis, in quibus papauerum modo capita sunt, in rotundo oblonga. Radix illi est uasta, ponderosa, dura, longitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri cum adstrictione dulcedineq; aliqua rubescens, succum quoq; sanguineum mittit. Hæc est quæ nunc à uulgo & officinis Rhaponticum falsò nominatur, ut Ruellius testatur. Idem sentit Campegius inquiens: omnia quę à Dioscoride in Centaurea describuntur, ita herbę & radici uulgò uocatę Rhaponticum, quadrant, ut hanc esse ueram Centauream nemo nisi ab ortu naturæ cœcus

non

C non agnoſcat, Herbarij noſtri nulla ueterum autoritate nixi, aliud Centauriũ maioris cognomine demonſtrãt, flore luteo, folijs per interualla binis, auerſa parte candicantibus, interna uirentibus, ſalice maioribus & connexis.

DESCRIPTIO CENTAVRII MINORIS.

Centaurium minus herba eſt origano ſimilis, & aquoſa amat loca, Caulem habet altitudine ſupra dodrantẽ, florem purpureum. Radicem paruam, nullius uſus, guſtu amaram. Latini ob ſummam amaritudinem minus Centaurium fel terræ appellarunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtrumq; Centaurium calefacit ac deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Centaurea menſes mulierum promouet ſubdita. Sanguinem reijcientibus auxilio eſt.

Contra omnes febres, Accipe ſemiunciam Centaureæ in puluerem redactę, & in uino cum ſaccharo temperato: tribus diebus mane ieiunus bibe, hoc auxilium præſtat. Accipe manipulum unum Centaureæ & eam in aqua elixam bibe, tum aſthmati medetur. Eodem modo ſumpta, antiquam tuſſim remouet.

Succus ex radice aſſumptus, purgat ſtomachum, aluumq; ſubducit.

D Centaurea colligenda eſt, quando incipit florere, & poſtea ſuſpendenda in loco obſcuro neq; ſoli expoſito, ac ita ſiccanda, poſt annum etiam conducit ea uti, & in primis maiori.

In uino elixa & cum ſaccharo permiſta, ualde prodeſt ad oppilationem iocinoris, lumborum, ſplenis atq; ueſicæ. Cum uino decocta & oleo oliuarum permiſta, & uentri ſub umbilico impoſita, magnum dolorem lumborum tollit, aperitq; lienem obſtructum. Vnguentum confectum ex ſucco cum oleo & cera, benẽ prodeſt lieni, ſi inde illinatur à foris.

Ad iecur & lienem induratum conficies Syrupum hoc modo. Accipe ſuccum Centaureæ, radicem Apij, radicem fœniculi, pari pondere, & in ſucco bullire ſinas, deinde percola, & humorem benè exprime, & ſaccharum admiſce, quantum lubet, iuxta quantitatem Syrupi. Hæc potio etiam felle ſuffuſis opitulatur, mane & ueſperi ſumpta.

Succus ex radice Centaureæ expreſſus, & ad ſemiunciam cum oleo oliuarum ſumptus, multos malos humores ex homine pellit.

Centaurea permiſta cum ſanguine upupæ, & modico mellis, & noctu intra laternã in qua candela ardet, poſita, facit ut aſtantibus uideatur quaſi multæ in ea currant ſtellæ. Eadem in aqua decocta & pota curat antiqua ulcera. Choleram & craſſos humores per in-

ferna

A ferna trahit ac exigit. Infuso eiusdem decocto coxendicum dolores leuantur, trahit enim sanguinem.

Succus oculorum medicamentis perquàm utilis.

Cum melle caliginem oculorum, & ea quæ obstant claritati, discutit.

Succus bibitus uel subditus fœminis, menses trahit & fœtus.

Idem ad omnia uulnera tum recentia, tum antiqua efficax est. Fistulis quæ omni parte serpunt, auxilio est unguentum ex succo, & melle confectum, neruos confortat, & eos uulneratos curat.

Ei qui uenenum sumpserit, Centaureum minorem ex aceto tritam dato; bibat, mox discutit uenenum.

Succus Centaureę quomodo excipiendus & conficiendus sit, Galenus priuatim in quodam libello docet, est enim aurea & præstans medicina ad innumerabiles morbos, quos Galenus ibidem enumerat.

AQVA CENTAVREAE.

Tempus cremandi & distillandi Centaureā est circa exitū Iunij, tū caules, folia, & flores minutim inuicē concidi & distillari debēt.

Aqua Centaureæ mane & uesperi singulis uicibus iij. uel iiij. uncijs pota, illis salutaris est, qui crudum & frigidum stomachum habent, nam omne quod malum & noxium in eo est, consumit.

B A puero duabus uncijs, ab hoīe uerò adulto quatuor uncijs mane à ieiunis pota, lumbricos uentris expellit. Eadē pota febrē pellit.

A muliere bibita, fœtum mortuum ex utero eijcit. Saluberrima quoq; est ad nauseam & singultum stomachi, appetentiam ciborum excitat, purgat & expellit crassos humores, unde chiragra, podagra, icteros, coxendicum dolores, & id genus alia, oriri solent.

Eadem pota facit ad iecur & lienem, atq; ad eorum duritiam. Prodest ad colicam passionem & tormina intestinorum. Curat recentia uulnera, si ex ea lauentur, uel linteolis imponatur, cicatrices & maculas ueterum uulnerum remouet. Ad crus fractum conducit, si linteolis calida imponatur uel superligetur. Sanguinem excreantibus medetur.

DE CAEPA.

NOMENCLATVRAE.

Κρόμμυον.
Cæpa.
Cæpe.
Zwibelen.
Zybelen.
oignon

N

C

ANNOTATIO IN CAEPAM.

CAEPA Cæpę, siue Cępe indeclinabile in neutro genere, à capitis magnitudine dictum uolunt, lachrymosum olus est, & oculos mordet, unde à Græcis nomen impositum κρόμμυον, quòd oculi pupillã comprimi cogat, ut Aristoteles in problematis tradit, nam oculos uellicando expressis subinde lachrymis contrahi pupillas oculorum certum est. Cæparum plura sunt genera, quę Plinius libro 19. omnia recenset. Nobilissima Ascalonia, ab oppido Iudeę, Nam ut refert Strabo lib. 16. Ascalonensium regio præcipuè fert Cæpas, Ruffa Cępa acrior est quàm candida, sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta. Cępę frigida, humida, ac sabulosa amant loca. Seruantur benè ad fumum suspensæ, optimè paleis. Incorruptæ etiam durabunt, si in calidam aquam demersæ, mox insolatę donec penitus siccescant, paleis hordeaceis recondantur, ita compositæ ut nulla ex parte sese contingant. Seruntur in Martio ac Aprili. Id mirandum in Cæpis est, quòd adolescente Luna marcescunt & minuuntur, contrà autẽ decedente luna reuirescunt & augentur, ut Plutarchus testatur.

DESCRIPTIO.

Cæpe duplices sunt, Ruffæ scilicet & candidę, Quando florent, caulem concauum in medio acquirunt, in cacumine uerò albos flores cum capitello uel nodo, in quo semen continetur nigricans, si
D
caulis desecatur, ab inferiori parte regerminat. Cum herba in terram deprimitur, Cæpa fit maior.

TEMPERAMENTVM.

Cæpa ex quarto ordine calefacientium habetur, substantię crassioris, ut Galenus testatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cæpę crudæ comestæ asperum reddunt guttur, & stomachum inflant. Cum melle permistæ, tollunt dolorem mali stomachi. Membris nocent si edantur, nimium enim exiccant humiditatem corporis. Hemorrhoidas aperiunt cũ aceto temperatæ & impositę.

Fricantur cum succo eius capillorum defluuia, quas alopetias uocant, & in loco glabro citò capillum prouocat. Cæpę molliunt aluum, & mouent sitim. Inungitur ad claritatem oculorum cum melle Cæparum succus, prodest albuginibus, oculorum nubeculis, & incipientibus eorum suffusionibus.

Ad dolores pectoris, Accipe Cæpas in carbonibus ignitis leniter tostas, indeq; mane & uesperi comede, hoc facilem humorum crassorum excreationem reddit, pectusq; laxat. Eodem modo pellit tumorem, & stomachum purgat. Cæpę cum sale & melle permistæ, & uerrucis impositę, eas funditus curant. Cum aceto contusæ

A tusæ, si inde scabiosa cutis lauetur, eam puram reddunt.

Stomacho non conducunt, fastidium enim faciunt.

Oris fœtorem manducatæ tollunt.

Succus naribus instillatus purgat caput. Contra rabidorum canum morsus, succus additus ruta, sale, & melle, ac inuicem contusis, inungitur. Idem auribus purulentis instillatum prodest. Cholericis plurimum nocet Cæparum usus, inde enim calidiores & sicciores redduntur. Phlegmaticis autem semper conueniunt, incidunt enim ac consumunt in eis superfluos humores.

Inunguntur utiliter cum succo atq; gallinaceo adipe à calceis facti attritus pedum.

DE AQVA CAEPARVM.

Tempus electissimum ad distillaudum Cæpas est in primo mense Autumni, tum radix concidetur & distillabitur.

Aqua hæc quater uel quinquies singulis uicibus duabus uncijs pota, subuenit ex animalis morsu obmutescentibus.

Naribus instillata, pellit grauedinem capitis.

Auxiliatur doloribus dentium, si inde fricentur uel colluantur.

Facit capillos nasci in caluo capite, si ea fricetur. Lumbricos pellit, in potu sumpta.

B

DE CERASIS.

NOMENCLATVRAE.

Κέρασος.
Κεράσιον.

Cerasus.
Cerasum.
Cerasium.
Cerijse
Kirßbaum.
Kirßen.

ANNOTATIO IN CERASVM.

CERASVS arbor nota, à Cerasunte Ponti ciuitate sic dicta, ut Athenæus inquit, quam Lucullus debellato Mithridate, primus in Italiam intulit, & à ciuitate illa Cerasum appellauit. Hæc arbor iam ubiq; in omnibus regionibus frequens est & uulgaris. Seritur Cerasus malorum & pyrorum more. Insitione præsertim lętatur, nec unquam bonum dulcemq; dabit fructum, nisi prius in-

C sita. Cerasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota. Poma sine ossibus enasci Martialis rei rusticæ prudens promittit, si teneram arborem ad binos pedes rescissam usque ad radicem findas, abrasaq; ferro partis utriusq; medulla, statimq; seiunctas parteis uinculo perstringas, & summam partem, & diuisuras laterum oblinas fimo: post annum ducta cicatrice diuortia coalescunt. Hanc arborem surculis, qui fructum adhuc non tulerunt, inseris, & sine ossibus Poma (ut asserit) nascentur. Democritus est Autor, si quis tenellum cerasi caudicem radice tenus scindat, non uulnerata parte ima, medullamq; auriscalpio eruat, deinde lachrymam cyrenaicam aqua dilutam, usq; dum sapæ crassitudinem referat, infundat: & humente charta diligenter obligatum adminiculo fulciat, ne lachryma effluat, octauo die eadem lachryma perfundi præcipit, ut germina citet, sic exos & enucleatus fructus exibit. Si Cerasus concepto humore putrescit, in trunco foramen excauetur quo possit sanies educi. Si formicas patitur, succum portulacæ debebis infundere cum aceto media parte permistum. Inter Cerasa principatum obtinent duracina, ut inquit Plinius. Aproniana maximè rubent, Actia nigerrima sunt, Iuliana tenerrima. Cerasum, ut idem scribit, siccatur sole, conditurq; ut oliua, cadis. Ratio hęc à Florentino rei rusticæ autore sic tradita est. Cerasia ante solis exortum arbore sua D decerpta, in uas substrata in fundo satureia conijciuntur, dein Cerasia superponuntur, iterumq; alternis satureia, adijcitur nonnihil aci di mellis aliquantum dulcescentis. Seruantur itidem interiectis arundinum folijs, & in eundem modum alternatim dispositis in cado. In candenti sole usq; ad rugas siccata, diu seruantur, item molliusculo ignis feruore passa.

Cerasiorum quædam sunt acida, quędam austera, & quædam dulcia. Austera uentrem constringunt, stomachum exasperant. Acida pituitam incidunt, flauam bilem reprimunt, sitim extinguũt, & desiderium edendi inducunt. Dulcia stomacho aduersa, lumbricos & putridos humores in uentre generant. Deuorata mane dum recentia sunt, cum suis nucleis, urinam & uentrem mouent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nuclei cerasorum calculo obnoxijs subueniunt. Bonam faciunt aluum, ut Dioscor. inquit, recentia Cerasia: siccata sistunt.

Gummi Cerasorum in diluta uini potione haustum, utile est contra diutinam tussim. Cutis colorem commendat: facit ad claritatem oculorum: & appetentiam cibi excitat: prodest & calculosis in uino potum.

Ex Cerasis etiam paratur conditum quo per annum uti licet: Accipe Austera Cerasia, quæ in melle & saccharo inuicem commixta,

finito

A finito quatuordecim diebus macerari. Deinde cerasĳs iterum exemptis, coquito potionem ex hyssopo, Rosis, uiolis, & dulciradice, inspergito quantum uolueris de Cynamomo, Cariophilis, & mace. hoc cum optimo uino commisceto, & iterum quatuordecim diebus Cerasa in eo sinito. Postea apud solem Cerasa siccanda sunt. Licet etiam sicca uel humida mensæ apponere.

AQVA CERASORVM.

Cerasa magna, rubentia, atq; austera cum breuibus pediculis, quum matura fuerint decerpuntur, & duos dies sparguntur super pannum, & postea in balneo Mariæ distillantur.

Hæc aqua bis aut ter singulis uicibus iiij. uncĳs pota, menstrua, dysenteriam & alios alui fluxus restringit.

Eodem modo salubris est ad calorem iocinoris & stomachi, atq; cor confortat.

Aqua ex floribus Cerasorum oculis instillata uesperi, quando cubitum itur, pellit albugines & nubeculas oculorum. Similiter & ruborem & lachrymas oculorum discutit, si bis aut ter ita sumpta fuerit.

Nigra Cerasia eodem modo distillantur.

Aqua ex nigris Cerasĳs quotidie bis singulis uicibus tribus uncĳs pota, medetur hydropi. Oportetq; ægrotum interim ab alio potu
B abstinere. Eodem modo in potu sumpta, Apoplexiam & paralysim membrorum remouet, quæ etiam ex ea lauari & fricari debent & deinde per se siccari, Qui illis morbis obnoxius est, quotidie eam aquam duabus uncĳs ieiunus bibat. facit quoq; ad tumorem, & ciet urinam.

DE CEREFOLIO.

NOMENCLATVRAE.

Cerefolium.
Cerephyllum.
Cerfoeuil
Kerbelen.
Kerbelkraut.

ANNOTATIO IN CEREFOLIVM.

C CEREFOLIVM olus hortense: alio nomine etiam dicitur Cerephyllum, ita uerò nominatum Ruellius scribit, quòd largo grandiq; foliatu gaudeat, breui caule contentum, & uelut herba paria secum faciente, quæ quod à cauliculo dempserit, luxuriosa foliorum ubertate compensat, mediocri tamen proceritate sustollitur. Nondum adhuc certum est, quo nomine apud Dioscor. & alios medicos Græcos appelletur, Ottho Brunsfelsius putat eam herbam esse, quę à Dioscoride Myrrhis uocatur. Cæterum Ruellius scribit, quòd potius eorum sententiæ accedendum sit, qui interprætantur Cerefolium esse Gingidion Dioscoridis, nam erraticæ pastinacæ, quam daucum aliqui uocant, folium ęmulatur, aliquanto tenuius, radicula candicante, subamara. Apud omnes manditur & crudum ex aceto, & iuribus incoctum. Apud Galenum & Paulum Æginetam maior aliquanto amaritudo tribuitur Gingidio, quàm in nostro Cerefolio possit inueniri, uerum hoc forsitan fieri potest ex longo transmigratu, inuentoq; dulciore solo, quòd bonam partem amaroris exuerit, nam quędam stirpes propter mutationes locorum à qualitate sua discesserunt, ita ut dignosci non possint.

DESCRIPTIO.

D Cerefolium est olus ad modum Petroselini, nisi quòd multo mollius est, & semen caulemq; rubicundum producit, albos habet flores, radicemq; candicantem, longissimum caulem, & folia Coriandro similia.

TEMPERAMENTVM.

Cerefolium calefacit in tertio gradu, & desiccat in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hęc herba urinam ciet, & menstrua pellit, in potu sumpta. Cum uino trita & hausta, lateris dolores mitigat.

Ex aqua mulsa bibita, Pituitam resoluit. Tormina uentris quoq; discutit, & parit flatus.

Succus Cerefolij cum aceto sumptus, necat lumbricos.

Cerefolium contritum in puluerem, & cum melle permistum, cancrum sanat, si imponatur.

Cum uino potum coxendicum dolores sedat.

Herbam cum sua substantia elixam, si cum aceto misceas, & caput inde laues, furfures capitis tollit.

Eodem modo phagadænas sanat.

Morsum rabidi canis sanat, si quis ex semine biberit, & uulnus inde lauerit. Radix Cerefolij elixa cum Saxifraga & pota, frangit calculum uesicæ, & prouocat urinam.

A Cerefolium in uino elixum & potum sanguinem in grumos concretum dissoluit.

Tritum cum Cera & axungia parotidas soluit.

DE AQVA CEREFOLII.

Tempus electum ad distillandum Cerefolium est, ut herba & radix cum tota sua substantia minutim concidatur, & distilletur in medio Maij.

Aqua Cerefolij mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijs pota, opitulatur ruptis hominibus, & ex graui casu læsis, & resoluit sanguinem in grumos concretum.

Eadem pota prodest ad calculum renum, una uice plurimum pota aluum laxat.

Bonum reddit stomachum, confirmat atq; confortat cor, pellit horrorem febris, salutaris est capiti, & confortat sensus. Pota ut suprà dictum est, pellit maximos dolores & punctiones, opitulatur pulmoni & eius affectibus.

DE CERVI BOLETO.

B

NOMENCLATVRAE.

Cerui boletus.
Ceruibolitus.
Hirtz Schwam.
Pfifferling.
Engerling.
Gampugnon

TEMPERAMENTVM.

CERVI boletus frigidæ naturę existit, & tam hominibus quàm pecoribus manducatus nocumentum infert.

VIRES AC IVVAMENTA.

Masticatus & impositus prodest ad ictum aranearum. Inflammationibus cuiuscunq; generis impositus educit magnos calores.

Fatigatus ex itinere edat ex eo, & lassitudinem non sentiet. Caliginem oculorum emendat, si à ieiuno edatur. Dentibus comminutus, & tumidis genitalibus impositus, tumorem inde tollit.

Ad difficultatem pariendi, Mulier accipiet Cerui bolitum, ad magnitudinem unius pisi, & dimidiam partem mandet, & alia parte umbilicum oblinet, tum statim absq; ullo labore pariet. Vsus Ceruiboliti, non cuiuis conuenit, & maximè mulieribus grauidis. Nam si imprudenter & absq; ratione eo utantur, magnum malum eis inde oriri posset, quamobrem grauidæ eo non utentur, nisi in tempore partus, quando necessitas postulat.

AQVA CERVIBOLETI.

C Optimum tempus ad distillandum Ceruiboletos est, quando plene maturuerunt, tum circa Maium in balneo Mariæ distillandi sunt.

Aqua Ceruiboleti conducit ad phthisim, si membra mane, meridie, & uesperi ea illinantur, & deinde per se iterum siccentur.

Non est melior aqua ad rubentes pustulas faciei, si inde illinatur & per se siccentur. Linteis imposita quascunq; in corpore inflammationes extinguit. facit ad podagram & alios affectus pedum, madidis linteolis imposita. Salutaris est ad erysipelaca per diem bis linteolis imposita.

Talem facultatem & naturam fere habent omnes boleti distillati, & modo iam prædicto corpori foris applicati.

DE CHAMAEPITHY.

NOMENCLATVRAE.

χαμαιπίτυς.

D Chamæpithys.
Aiuga.
Chamæphithyos.
Iua moschata.
Cupressina.
Amarum dulce.
Ive muscatte
Je lenger je lieber.

ANNOTATIO IN CHAMAEPITHYM.

CHAMAEPITHYS nomen accepit ab odore quem habet Piceæ uel Pinus, unde Chamæpithys dicitur, quasi parua uel humilis Picea. Latine Aiuga autore Plinio appellatur, quidam cupressinam nuncuparunt, Officinæ simul & Herbarij corrupto uocabulo, Iuam appellarunt, cognomento Moschatam, forsitan ab odore quem habet, Recentiores etiam Genitiuo pro recto utuntur, Chamæpithyos dicentes. Chamæpithys quam Pharmacopolæ & Herbarij ostendunt, descriptioni Dioscoridis prorsus repugnat, unde suspitio oritur, eos ueram Chamæpithym non agnoscere.

DESCRI-

A

DESCRIPTIO.

Chamæpithys alta & ramosa planta est, floribus luteis & colore uiolaceo, granis rubentibus. Radix in os sumpta, quanto diutius manditur, eo fit dulcior, unde & herba nomen à Germanis sortita est, qui eam appellant. Je lenger je lieber / Amat ripas fluminum & uetustas atque cauas arbores.

TEMPERAMENTVM, VIRES AC remedia.

Chamæpithys, ut Ægineta inquit, secundo gradu calefacit, tertio desiccat, quam ob causam & purgare & abstergere uiscera, potissimum iecur, potest, tum pota tum apposita cum melle: item urinas mensesq; trahit, magna uulnera conglutinat, putredinem expertis medetur, duritias discutit, decoctum ipsius etiam coxendicum doloribus salutare est.

Malignis pustulis & ulceribus, mamillisq; tumidis & purulentis conducit, si herba cum semine in aqua elixa, & emplastri modo imposita fuerit.

Succus ex herba contusa expressus, & cum Cassia fistula permistus, ac sex drachmarũ pondere sumptus, leniter subducit aluum,
B expellit ex homine terrestres humores.

Radix icteris medetur, septenis diebus in potu sumpta, folia quoque, ut Dioscoridi placet, septenis diebus in uino pota morbum regium discutiunt: & quadragenis in aqua mulsa ischiadicis medenẽ.

Chamæpithys decem diebus in uino maceratur, usque dum in eo putrescat, deinde uinum probè ebulliet quo ad fermè consumptum sit, & herba ut nigrum ius ex pipere per pannum transmittetur, quem liquorem transmissum cum oleo oliuarum & cera permiscebis, & inde unguentum conficies, quod ad uiciatum iecur & splenem, foris illitum prodest.

Eadem cum melle à ieiuno sumpta lumbricos uentris necat.

Cum lingua ceruina in uino elixa, facit ad opilationem iocineris & splenis, morbum regium & calculum renum atque uesicæ discutit.

Mortuos partus ex aceto cocta, potaq; eĳcere dicitur.

Sanguinem densatum trahit pota.

DE CHAMAEDRY.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

χαμαίδρυς.

Chamædrys.
Chamædryos.
Gamandræa.
Quercula minor.
Trixago.
germandree
Gesnette
Gamenderlin.
Blawmenderlin.

ANNOTATIO IN CHAMAEDRYM.

CHAMAEDRYS herba eſt, quę à Latinis Quercula minor dicitur, nihil enim aliud Chamædrys quàm humilem & terre-
D ſtrem Quercum ſignificat, À Plinio etiam & Dioſcoride Trixago Latine dicitur. Vulgus uocat Gamandręam, Barbari corrupte Chamædryos pro Chamædrys dicunt, Genitiuo pro Nominatiuo utentes.

DESCRIPTIO.

Chamædrys breuis frutex eſt, ut Dioſcorides inquit, altitudine quantum à ſummo pollice ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus, folijs paruis, figura diuiſuriſq; quernis ſimilia, guſtu amaris, purpuraſcente flore, & ipſo etiam exiguo. Naſcitur aſperis & petroſis locis, aliquando etiam in hortis, Carpenda eſt ſuo ſemine prægnans herba.

TEMPERAMENTVM.

Eſt illi calefaciendi uis, ſimul & ſiccandi, uſq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer, nã in qualitate eius diſſonant ſcriptores. Colligenda erit circa finem Maij, tum enim herba unà cum floribus extat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tollit duritiam ſplenis, ciet urinã, & mouet menſtrua, Hydropicis opitulatur, ſi in morbi principio per diem ter cum uino ex ea bibatur. Herba ipſa cum ſuis floribus, optimè confert membris contuſis, ſi ex ea lauentur, uel ſi inde quis bibat.

Contuſa

A Contusa & fistulis oculorum imposita, itidem si oleum inde confectum instilletur, eas statim sanat, si modo homo fuerit frigidæ & humidæ complexionis, tum maximè iuuat. Calida uerò & sicca complexione præditis, non conducit. Cum uino elixa & pota, discutit morbum regium.

Chamædrys cum semine fœniculi & sene in uino elixa, salutaris est ad obstructionem iocineris atq; splenis: si uerò semen Apij additum fuerit, subuenit stranguriæ & calculo.

Cum uino elixa & membris, quæ paralysis obsedit, imposita, opem pręstat.

Contusa & cum oleo oliuarum uulneribus imposita, ea sanat.

Prodest etiã ad inueterata ulcera. semen bilem expellit. Ad dolorem oculorum herbam itidem ut prædictum est, contusam oculis impones, & auxiliabitur. Herba ipsa uiridis elixa in aqua fontana, spasmo & paralysi obnoxijs, pota medetur. Tussientibus itidem pota duratis lienibus, urinę angustijs, & cutem incipientibus subire aquis auxiliatur. Menses eadem trahit & fœtus. In uino elixa bibitur contra uenena: potest idem emplastri modo imposita contra morsus uenenatorum animalium. Ad splenem herba cum uino & aceto coquenda est: ad ueterem tussim & uetera ulcera cum melle B permiscenda est & bibenda. In uino itidem decocta & pota, ruptis medetur, & mitigat podagram. In aqua elixa, ita ut mulier uaporem inferne excipiat, alba menstrua pellit: auxiliatur quoq; si herba calida, genitalia eius foueantur. Puluis eius cum melle datus, lumbricos occidit. Contra Catharrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est: prodest ad exulcerationem oris, si per diem os inde ter colluatur.

Prodest ad scabiem minutam, si cũ uetere axungia inde ungnentum confeceris, & cutem eo inungas. Ad furfures capitis, uel barbæ cum farina lupinorum, herba ipsa decoquatur in aqua salsa, addito aceto, deinde per pannum colabis, & inde caput lauetur.

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

AQVA CHAMAEDRYOS.

Tempus distillationis est in medio Maij, tum herba cũ tota sua substantia minutim concisa, distillanda erit.

Aqua Chamędryos iiij. uncijs pota fœtum mortuum expellit.

Ad interiorem rupturam salutaris est, si sępius iiij. uncijs singulis uicibus bibatur.

Item quotidie mane & uesperi ad tres uncias pota, purgat & bonum creat sanguinem, lætificat cor, & iecur recreat refrigeratque, præcipuè si cum floribus distillata fuerit: facit ad exulcerationem oris, si os sæpius inde colluatur.

C

DE CHELIDONIA.

NOMENCLATVRAE.

χελιδόνιον.
Γαιόνια.

Chelidonium, siue Chelidonia.
Hirundinaria herba.

Schelwurtz.
Schwalben kraut.
Goldtwurtz.

ANNOTATIO IN CHELIDONIAM.

CHELIDONIA herba, ut Dioscorides & Plinius scribunt, nomen habet in Græca & Latina lingua, ab Hirundinibus, propterea quòd hirundinum aduentu ex terra prodit: discedentibus
D
uero ijsdem, marcescit: uel quia Hirundines hac herba oculis pullorum in nido restituunt uisum, etiam erutis oculis: unde etiam cognitum est, quòd oculis hominum medeatur, Hieronymus nobilis Herbarius hanc herbam cœleste donũ hominibus esse ait, ob summam facultatem & præstantiam qua prædita est. Chelidonia Latine dicitur Hirundinaria herba, Græci enim Hirundinem χελιδόνα uocant.

DESCRIPTIO.

Chelidonia duplex est, Maior scilicet & Minor. Maior ut Dioscor. inquit, cubitalem caulem, & aliquando maiorem, gracilem & surculosum, folia habet ranunculo herbæ similia, teneriora tantum & cum cœruleo colore aliquo: iuxta quę singula folia florem uiolæ similem. In ea succus croti est, mordax, acris, & aliquantulum subamarus. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibratur. Nascitur in opacis & parietinis, lapidumq; cumulis. Minor Chelidonia parua herba est, sine caule, folijs hederæ, rotundioribus minoribusq;, pediculis quibusdam à radice dependentibus, item teneris & aliquatenus pinguibus. Hæc Pharmacopolis in usu non est. Ruellius hanc putat esse herbam quam Herbarij uocant Scrofulariam, quæ huic descriptioni omnino quadrat, & miratur,

quòd

A quòd hęc à nullis medicis uel Herbarijs ostendatur, cum nulla uerno tempore frequentior occurrat, præsertim Hirundinum aduentu, & marginibus aquosis inueniatur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidonia calida est in principio quarti gradus, & sicca in tertio. Platearius inquit, quòd calida & sicca est in quarto gradu.

Quatuor ex hac herba seruanda sunt, folia cum caule, radices, semina, & succus.

VIRES AC REMEDIA.

Succus in æreo uase cum melle prunis decoctus, oculis claritatem adfert, & caligines eorum discutit. Cum sale armoniaco succus commixtus, & oculis instillatus, albuginem tollit, & claritatem præstat. Chelidoniam florentem contunde, & in aqua decoque, & aquam illam decoctam in ollam infunde, & iterum igni adhibe, & eam benè despuma: quando autē ebullire incipit, per linteolum eam cola, & ad usum serua, oculis enim illita caliginem discutit.

Succus radicis lepram tollit, si quis illinat, & deinde per nouem ex ordine dies mane & uesperi, Syrupum de fumo terrę assumat, absq; dubio opitulatur.

Succus in Maio est excipiendus, tum enim ex radicibus, folijs atque floribus, simul contusis exprimendus est.

B Radix cum Aniso in albo uino decocta & pota, arquatos obstructione liberat.

Imposita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat.

Sanat itidem ulcera quæ à serpendo herpetas uocant, ex uino emplastri modo imposita.

Contra colicam passionem herba trita, ut inquit Platearius, & in uino cocta superponatur, uel spongia intincta in eo decocto.

Puluis eius uulneribus atque ulceribus inspersus ea purgat & sanat.

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radicis eius cum puluere rosarum conficiatur cum aceto, & decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungantur partes cancrosæ, multum confert. Ad menstrua prouocanda, & matricem mundificandam, fiat fomentum sæpius ex aqua decoctionis eius.

DE AQVA CHELIDONIAE.

Tempus colligendi & distillandi Chelidoniam est, ut cum tota sua substantia minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Aqua Chelidoniæ mane & uesperi pota singulis uicibus iiij. uncijs, morbum regium pellit. Itidem pota contra uentris tormina auxiliatur.

C Eodem modo pota, febrem mitigat, facit ad ſcabiem ex frigore contractam, ſi inde illinatur. Per diem bis aut ter ſingulis uicibus duabus uncijs pota, prodeſt ad obſtructionē iocineris atq; ſplenis.

Oculis illita, albugines & maculas corrigit, rubedinem eorum diſcutit, & uiſum acutum reddit.

Si os inde colluatur, ſedat dolorem dentium, pellit maculas faciei, ſi facies inde lauetur.

Cancrum ſiccat & ſanat, tum etiam fiſtulas, pellit puſtulas peſtilentiales, ſi linteum in ea maceratum, per diem bis aut ter ſuper imponatur.

DE ALNO.

NOMENCLATVRAE.

Αἴγειρος.

Alnus.

Aulne

D Erlinbaum.

ALNVS genus eſt arboris fluuialis, ex qua primum factæ ſunt lyntres: dicta quòd amne alatur. Naſcitur enim iuxta fluuios, aptaq; eſt nauigijs, quòd aquis obruta, ut inquit Vitruuius, diu non corrumpitur.

DESCRIPTIO.

Eſt autem Alnus ſterilis arbos, caudice recto, ligno medullaque molli, adeò ut graciliores uirgæ concauentur, folio piri, ſed ampliore ac neruoſiore, quadantenus orbiculato uirgatoq;: cortice ſquaroſo, foris albicāte, intus rufo, qua de cauſa coria tingit, fructu nullo, cum nihilo minus floreat. Radice ſumma, nec quàm laurus maiore, tenui. Alnus in plana deſcendit, aquoſiſq; gaudet, quanquam ancipitem agat uitam. Alnum quandam fructiferam, aliam ſterilem prodidit Theophraſtus: utranq; tamen floreſcere fatetur. Ariſtoteles inter naturæ miracula retulit Alnos in ſola Creta, non eſſe ſteriles. Alij Alnum duntaxat ſcopis naſcentem, nullum ferre fructum prodiderunt: quare infelicem exiſtimari, damnatamq; religione.

A VIRES AC IUVAMENTA.

Quantum ad medicinam attinet, folia suppurationes discutere tradunt. Eadem contra tumores & tubera quidam cum calida aqua imponunt.

DE BARBA HIRCINA.

B

NOMENCLATURAE.

Τραγοπώγων.

Barba hirci.
Coma.
barbe de bouc
Bocksbart.

BARBA Hirci, quę Græcis Tragapogon appellatur, & à Plinio Coma dicitur, hac facie representatur à Theophrasto: Radix longa, dulcis, folium croci longius, caule paruo super quem calyx latus & barbula, quæ summo uertice incana, & prolixa funditur, unde nomen accipit, Describitur à Dioscoride caule breui, folijs croco similibus, radice oblonga, dulci, supina, magno supra scapum calyce, è cuius summo nigrum semen pendet. Crescit in aruis sua sponte, Crescit & altilis etiam in hortis pastinato altiusq; subacto solo. Radices in altum agit, quæ hybernis diebus acetaria dulcedine sua commendant: utraq; cum carpitur manat lacte, sed quę nasci tur in asperis, magna ex parte luteo flore nitet. A plurimis nũc Romana consuetudine dicitur Petrę herba, quòd asperis locis quasi è medijs saxis uideatur erumpere. Gerontopogon eadem esse creditur permultis, sic dicta quòd nasctaur promissa Barba, folijs longis instar capillorum.

TEMPERAMENTVM.

Barba hirci calidæ est complexionis, magnam præbet utilitatem, si quis intrò sumat.

C

DE AQVA BARBAE HIRCI.

Herba unà cum radice distillatur in Maio.

Aqua ea ualde præciosa est contra punctionem, & Apostemata lateris.

DE CAPITE MONACHI.

NOMENCLATVRAE.

Caput Monachi.
Buphthalmon.
Violette de saint Joh on grado margheritto
Pfaffen stil.
Pfaffen blatt.
Ringel Blůmen.
S. Johans Blům.

D CAPVT Monachi herba est, ut generosus Comes à Neuenare scribit, quæ apud nostrates à quibusdam Flos Sancti Ioannis dicitur, & à Dioscoride Buphthalmon, eò quòd similitudine oculũ bouis referat. Quidam etiam uernaculo idiomate florem orbicularem siue annularem, hoc est **Ringel blůmen** appellant, propter rotunditatem qua oculo assimilatur. Intus flores lutei sunt, in ambitu albi, quemadmodum Anthemis, siue Parthenion, id est Chamomilla: nascitur apud nos frequentius in pratis, & aggeribus prope riuulos. Ottho Brunsfelsius & Hieronymus Bock, Caput monachi aiunt esse, eam herbam, quam Barbari uocant Calendulam, de qua re quisq; legat ipsorum Herbaria.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba ad uarios morbos est efficax, ut tradit Comes à Neuenare, quanquam rarò ea utantur empirici nostri temporis. Valet ad tineam & serpiginem corporis, tam pota ex uino quàm foris illita.

Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam Cataplasma superposita. Cum radice & floribus eam carpere utilissimum est.

DE CHEIRI, IDEST VIOLA LVTEA.

NOMENCLATVRAE.

λευκοῖον.
Μήλινον.

Viola Lutea, seu Citrina Cheiri.
Violette de murailles.

Geel Violen.

B

ANNOTATIO IN CHEIRIN.

CHEIRI ab officinis Arabico nomine, appellatur ea herba quę à Græcis Leucoion, à Latinis uerò Viola lutea dicitur. Et si Leucoij nomine Viola significetur candida, id enim Græca dictio sonare uidetur λευκοῖον, tamen etiam pro Lutea Viola, cuius præcipuus est in medicina usus, ut Dioscorides inquit, & pro cœrulea & purpurea solet usurpari.

DESCRIPTIO.

Cheiri herba est uario colore & specie, & præcipuè in floribus, qui quatuor continent folia. Differentia enim generis in flore est, qui in aliquibus candidus, in aliquibus luteus, in aliquibus cœraleus, in aliquibns purpureus uidetur. Sed quæ luteo est colore, in medicina præfertur. Semen foliaceum tenuibus siliquis continetur. Violę etiam odore discernuntur, quædam enim de die bonum odorem reddunt, quædam de nocte. Sic Violæ quę uocantur Cheiri noctu tantum sunt odoratę. Hæ primo uere inter flores emicant, tepidioribus locis ante exactam hyemen uer nunciantes.

TEMPERAMENTVM.

Cheiri uirtutem habet calefaciendi, ſiccandi & extennaudi. flo: res in medicina magis probantur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores in aqua decocti, ſecundas pellunt, ſi ea potione quis utatur. Itidem & fœtus mortuos expellunt.

Grauidæ mulieres ex his floribus non bibent, niſi in difficultate partus, quem promouere, & menſes trahere ſolent. Ducit præterea menſes, ſecundas, & fœtus, ut Dioſcor ait, ſemen pondere duarum drachmarum cum uino potum, aut ex melle appoſitum. Eius ſiccati flores decoquuntur: facitq; decoctum id ad muliebres locos: ducunturq; inſidentibus in eo fœminis menſes, & eorum locorum inflammationes curantur: flores contuſi & ſuccus ex eis oculis inſtillatus, tollit maculas eorum. Succus huius herbę cum melle permiſtus, ſanat oris ulcera, quas aphthas dicunt. Oleum Cheiri cum oleo lini temperatum, dolorem lienis mitigat, & duritiem eius minuit atq; emollit. Quinetiam lienem minuunt, & podagris proſunt, radices ex aceto emplaſtri modo impoſitę.

DE AQVA CHEIRI.

Caules & folia diſtillari debent, quando maturuerunt circa finem Maij.

D Aqua Cheiri mane & ueſperi una uice duabus uncijs pota, phreneticis medetur, atq; confortat cerebrum. Itidem pota iecur corroborat, & renes: mulieres reddit fœcūdas, eaſq; à partu expurgat.

Eodem modo bibita calefacit, atq; confortat cor infrigidatum, acuit ſenſus & rationem, animum lætificat, purgat atq; confirmat ſanguinem corruptū, calefacit oſſium medullam, frigidoſq; fluxus expellit.

Apoplexia uel linguæ paralyſi laborantibus ſalutaris eſt, aut ſi latera hoc malo fuerint affecta, tum optimè iuuat, ſi quis bibat, uel membra inde fricet. Tremorem manuum pellit, ſi inde fricentur: idem præſtat mane & ueſperi pota. Duabus uncijs unaquaq; uice, mane & ueſperi pota, temperat calorem cordis, illudque confortat atq; aperit: facit ad omnes maculas ſub oculis, ſiue fuerint ex caliditate, ſiue ex frigiditate, atq; nitidam claramq; reddit faciem.

Omnes dolores capitis ſedat, linteolis in ea intinctis, capiti circumligata & applicata, ſomnumq; conciliat.

DE CICOREA.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κιχώριον.
Σέρις.

Cicorea.
Cichorium.
Intybum erraticum.
Ambubeia.
Solsequium.
Helitropium.
Sponsa solis.
Cichorée
Wegwart.
Sonnen wirbel.
Sonnen kraut.
Weg weise.
Sonnen wendel.

B ANNOTATIO IN CICHORIVM.

CICHORIVM suo nomine Ægyptio uenit in Grçciam & Latium, herba est ubiq; notissima. A Græcis Seris dicitur, Plinius Erraticum aut agreste Intybum appellat. Quidam Latinorum Ambubeiam appellarunt, quidam Solsequium. Celsus solarem herbam appellauit, eò quòd flos solem semper comitatur. Hanc nonnulli ob singularem utilitatem, Threston appellauerunt: quidam quòd aduersus omnia corporis uitia polleat, Pancration: nonnulli ab insigni amaritudine, picrida. Germanorum uerò pars Wegwart appellant, quasi custodem uiarum, & Wegweise/ nam uidetur ferè indicare uiam peregrinis.

DESCRIPTIO.

Cichorium planta est multis caulibus, & folijs paucis & acutis, floribus cœruleis, qui ad solis splendorem se uertunt, & quum Sol occidit, flores se claudunt: rursum quum oritur, se aperiunt, passim nascitur propē uias, & in agris.

Duplex Cichorij species inuenitur. Vna satiua est, & seritur in hortis, quæ est Crispis folijs, & floribus cœruleis, iuxta formam agrestis Cichorij.

Est tamen quoq; species lactucæ. Alia est quæ in agris nascitur, & in locis incultis, & secus uias.

C TEMPERAMENTVM.

Cichorium frigidæ & siccæ naturæ est, aliquanto plus quàm Endiuia.

Ægineta inquit quòd refrigerans & siccans est in primo abscessu, & habet etiam uim adstringendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba in uino decocta & in cibo sumpta, stomacho est accomodata, & concoctionem adiuuat, flores cum radicibus contusi, & emplastri modo podagræ impositi, statim dolorem mitigant. Hoc emplastrum sacris ignibus impositũ, ingentes calores educit.

Si quis acceperit gummi quoddam, Serapinum uocatum, & myrrham, æquali pondere, & cum oleo Chamomelino atq; melle simul permiscuerit, ac emplastrum inde confectũ genitalibus mulierũ imposuerit, adeo matricem earum purgat, ut deinde facilè parere possint. Mulierum purgationibus, ut Plinius inquit, decoctum in aqua adeo prodest, ut emortuos partus trahat.

Herba contusa cum radice, & inde si fiant rotundi trochisci, quibus in aqua rosacea dissolutis & permistis, scabiosam cutem inungito, curat enim, & cutem nitidam reddit.

Potio facta ex succo Cichorij, Endiuiæ, & linguę ceruinæ, saccharoq; ei addito, cum aqua & modico aceto decocto, confert ad oppilationem iocineris & splenis, si quis utatur. Deinde pillulæ ex D Rhebarbaro sumentur, & confortatio quã appellant, Triasandali.

Succus Cichorij decocti uentrem soluit, iocineri, renibus & stomacho prodest.

Si in aceto coquatur, urinæ tormina discutit; item regium morbum è mulso, si sine febre sit.

Cichorium, ut Dioscor. ait ex aceto sumptum stomacho utile, ardores enim & infirmitates eius in cibo lenit.

Cardiacis etiam per se & cum polenta utiliter emplastri modo imponitur.

In peste quoq;, & in ardentibus febribus eo utendum est.

Extinguit pustulas pestilentiales, si aqua eius cũ linteo imponat.

Ad Vuulam & anginam fiet ex eo gargarisna, pellit uenenum ex corde.

Flos eius proiectus in gregem formicarum, citò rubescit tanq̃ cruentus.

DE AQVA CICHORII.

Optimum distillationis tempus est, ut herba unà cum radice inuicem minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Aqua Cichorij tribus aut quatuor diebus, mane meridie & uesperi, duabus uncijs una uice pota, uel si potus cum ea misceatur, ardorem stomachi pellit. Eodem

A Eodem modo bibita, uel linteolis cordi applicata, confortat ac confirmat cor atq; stomachum.

Linteolis iocinori imposita, calores eius sedat, & obstructionem aperit.

Ad pestem præseruandam modo antedicto bibenda est.

Ad Carbunculos salubris est, pota, uel linteolis imposita.

Itidem & sacris ignibus medetur.

Sæpius pota ascensum pulmonis ad guttur prohibet, sistit dysenteriam.

Gargarizata & pota facit ad uuluam & anginam.

Eadem pota iecur & lienem obstructum aperit.

Ad tabida membra conducit, si ex ea fricentur, & ad morsus uenenatorum animalium pota, uel lineis pannis imposita.

Flores Cichorij matutino tempore collecti, ac in Balneo Mariæ distillati, ea aqua ad uarios affectus oculorum salutaris est, nempe ad ulcera oculorum, ad caliginem, albugines, maculas & ungues, & ad multo plures huiusmodi morbos.

DE CICVTA.

B

C

Κωνειον.

Cicuta.

Wutzerling. Wundscherling. Wütschen. Wüterich.

ANNOTATIO IN CICVTAM.

CICVTA à Græcis Conion dicitur, quæ ut Plinius inquit, uenenum est, & publica Atheniensum pœna inuisa, succo enim eius ad mortem in publicis & capitalibus iudicijs utebantur, quare etiam Socrates ex Cicuta potionem sumere in carceribus fuit coactus, cū ab Anyto, & Melyto fuisset accusatus, quòd de Dijs Atheniensium parum benè sentiret.

Androcides sapientia clarus, intemperantiam Alexandri cohibens, scripsit: sicuti homini uenenum est Cicuta, ita & uinum, nanq; temulentorum eadem quæ Cicutæ epotę incommoda.

Alexander Aphrodisæus in suis problematis inquit, Veratro coturnices, Cicuta sturni uescuntur, quæ toxica hominibus esse certum est. In eandem quoq; sententiam scribit Galenus lib. 2. de Alimentis cap. 4. inquiens: Cicuta sturno nutrimentum est, homini uerò uenenum. Semen noxium est, quamobrem Leonicenus errorem Pharmacopolarum detexit, qui loco rutæ syluestris seminis, Cicutæ semen colligunt & eo utuntur, non sine magno ægrotantium periculo, nedum cum aliqua medendi facultate.

D

Nemo ueterum Cicuta aliter usus est, quàm quòd extrinsecus eam apposuerit, nullus autem eorum intra corpus adhibere iussit, id quod omnium maximè ostendit Dioscorides.

DESCRIPTIO.

Cicuta geniculatum & grandem fœniculi modo profert caulem. In cacuminibus ramos & umbellas habet. Florem subalbidum. Semen aniso ęquale, sed candidius. Radix fistulosa illi, sed nō ꝓfunda.

TEMPERAMENTVM.

Cicuta refrigerat & desiccat in terrio gradu. Inter letalia numeratur Cicuta, frigiditate enecans. Succurrit remedioq; contra eam meracum uinum est, ut Dioscor. testatur. Semini quoq; & folijs refrigeratoria uis est, ut Plinius inquit, quę si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusq; perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremediabilis existimatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen adhuc uiride contusum, & succus inde expressus, ac oculis illitus, tollit fluxum eorum & claritatem inducit.

Extinguit idem succus sacros ignes, & quę serpunt.

Cicuta cum semine contusa, & puerperarum mammis imposita, lac extinguit, & in unguibus mammarum incrementa compescit: & puerorum testes nutrimento augeri prohibet.

Quinetiam concisa herba comaq; eius, mox testibus emplastri modo imposita, nocturnas libidinum imagines in somno auertit.

Ad dolorem lienis subuenit, in aceto & oleo elixa & imposita.

Cum premula ueris in uino & oleo decocta, prodest ad paralysim mannum & pedum. Eodem modo facit contra colicam & stranguriam, uentri & lumbis imposita.

Succus, ut Dioscor. inquit, excipitur cacuminibus, antequam coma uel semen obarescat, è qua etiam tusa expressus concrescit in sole. Multos habet in medicina usus, sed præcipuo effectu collyrijs quæ ad dolores sedandos per somnum quæruntur. Fit ex succo ad refrigerandum stomachum malagma: folia quoq;, ut Plinius ait, tumorem omnẽ doloremq;, & epiphoras sedant, igni sacro medent̃.

Podagras refrigerat cicuta cum lithargirio, & axungia. Cum eadem tumorem doloremq; luxatorum tollit. Sanguinem claudit cicutę semen in nares, si inde fluat, ex aqua inditum.

DE AQVA CICVTAE.

Optimum tempus distillandi est, ut herba unà cum caulibus in medio Maij distilletur.

B Aqua Cicutæ salubris est, quando homo muscam deglutierit, eam enim expellit, si quis unius unciæ pondere biberit.

Hæc aqua omnium est frigidissima, quare sacris ignibus medetur, linteolis imposita.

Eadem mammis uirginum linteis applicata, prohibet quo minus crescant, prodest etiam ad rupturas infantium, linteis imposita. Itidem mane & uesperi imposita, medetur calido hydropi. Subuenit quoq; Apoplexiæ ex calida intemperie contractæ, quam mirificè sedat, si triplicatis linteolis membris affectis applicetur.

Conducit ad omnes tumores & Apostemata calida, ad diuertendum & repercutiendum ea à membro nobili ad ignobile.

DE CINNAMOMO.

NOMENCLATVRAE.

Κιννάμωμον.

Cinnamomum.

Zimmet rinden/ oder Kanel. Zimmet Rören.

ANNO.

C ANNOTATIO IN CINNAMOMVM.

CINNAMOMVM uerum nostros Pharmacopolas non habere, doctissimus uir Ioannes Manardus libro sexto epistolarum medicinalium, ex Galeni de Antidotis libris satis probauit, praeterea si quis Dioscoridem rectè considerauerit, facile intelliget ex tot generibus Cinnamomi optimum ad nos non adferri.

DESCRIPTIO.

Cinnamomum est cortex arboris nascentis in India ac Æthiopia. Duo eius sunt genera, Alterum tenuissimum est, Alterum uerò crassum. In medicina crasso Cinnamomo utendum est ad stomachum purgandum, Tenuissimo uerò ad confortationem cordis. Hi cortices bonitate antecedunt, qui odorati sunt, & acres, dulcedine quadam permisti, ac colore rubescentes, Cortices candidi ac nigri nullius sunt precij uel honoris. Cinnamomum ad decem annos syn ceras uires seruat.

TEMPERAMENTVM.

Cinnamomum calefacit in tertio ordine, & exiccat in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cinnamomum cum aqua potum expellit secundas, & menses trahit. Maiorem ad hæc omnia efficaciam habet, si in puluerem redactum misceatur cum myrrha.

D Vitia cutis in facie, & lentigines ex melle litum exterit: sedat tussim: pituitæ destillationes cohibet. Ad renum dolores, aquam inter cutem, urinæ difficultates expetitur.

Cinnamomum rubescens malos humores in homine expellit, stomacho bonum creat odorem, eiusq; frigiditati succurrit.

Purgat quę oculorum claritati officiunt: collyrio admixtum eorum humiditatem desiccat. Tritum & cum aceto mixtum, impetiginem curat.

Cinnamomum confortat cor, bonumq; creat sanguinem, unde & Cardiacis auxiliatur.

DE CITRO SEV MALO CITREA ET EIVS FRVCTV.

NOMENCLATVRAE.

A Μηδικόν, ἢ Περσικόν, ἢ Κεδρόμηλον, ἢ Κίτριον.

Citrus. Citrea malus seu medica. Malum medicum. Persicum. Citromalum. Et Citreum malum.

Citrinat Apffel baum. Citrinat äpffel. Citryn äpffel.

ANNOTATIO IN CITREAM MALVM.

CITREA malus seu medica, quam & Persicam autore Theophrasto, & Assyriani, Plinio referente, uocant, cuius fructum uulgò Citreum malum uel Citro malum appellant, uel malum Citri. Græci malum Hespericum, autore Iuba, qui ab Hercule translatum id in Græciam, & aureum malum uocatum scripsit, ut Virgilius de ijs intellexisse uideatur, cum dixit: Aurea mala decem misi. Quę auri colore relucent Poma, aurengia uulgus appellat, ut inquit Ruellius: Quæ ex uiridi in luteum languescunt, Citreola & tandem Citrula nominant. Quæ ouata specie turbinantur, si luteo colore nitent, citrangula priuatim Citrea uocant, Si herbaceo colore uirent, limones dicunt. Huc accedit, quod Antonius Musa inquit, nos citri genus quod succo potissimum abundat & ualde acerbo, limonem appellamus.

DESCRIPTIO.

Citrus seu Citrea malus arbor est toto anno fœcunda & pomifera, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uerò subnascenti-
B bus malis, folio lauri, intercursantibus spinis, fructu perenni, Pomum oblongum est, rugosum, colore ad aurum inclinato, cum grauitate odoratum. Interdum quoq; rotundam figuram habet. Sotion rei rusticæ celebris Author, iubet Pomū Citri, subacta gypso studiose perlini, ut toto anni curriculo inoffensa integritate illæsum omni uitio seruetur.

Citria mala nō putrescere promittit, quæ aceruis hordei fuerint obruta.

Tradunt alij malum per totum annum custodiri, si uasculis quibuscunq; claudatur. Alij singula singulis fictilibus claudunt, & opaco loco ordinata custodiunt. Pleriq; in cedri scrobe, uel in straminibus minutis, uel in paleis tecta seruant.

TEMPERAMENTVM.

Citrium malum refrigerat & desiccat in secundo ordine. Ægineta inquit: Citrij medium acidum aut qualitatis expers est, in quo semen tertij refrigerantium siccantiumq; ordinis habetur, cortex siccat in secundo quidem abscessu, sed non item refrigerat, acri uirtute præditus: caro ipsius crassi succi est, pituitę generandę apta, & frigida: semen digerit, & in secundo ordine desiccat, folia arboris siccandi discutiendiq; uim repræsentant.

C Semen habet pirorum seminibus simile, & amarum, fructus in se continet triplicem formam, quod inferiore parte fructus est, acidum saporem præstat, ut acetum, & natura refrigerat, medium autem quod inter medullam, & corticem est, calidum & humidum natura est.

Cortex natura calefacit atq; desiccat, cuius usus est in medicina. Aetio cortex calefacit, & resiccat tertio recessu: Caro autem refrigerat & humectat primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Oris halitum & suauitatem commendant decocto mali citrij collutio aut succo expresso. Idem præstat decoctum corticis.

Creduntur cortices in armarijs & scrinijs compositi, erosionum noxas à uestibus arcere. Suffitus ex corticibus remouet malum aërem, unde pestis oriri solet.

Cortex Citri ad omnes affectus stomachi conuenit, ciborum concoctionem adiuuat. Aduersus atram bilem, & tristicias quas excitat, opitulatur. Omnes uiscosos humores ex intestinis pellit, Melle conditus uentrem calfacit: & humorem, qui coijt, expurgat.

Puluis ex cortice in uino potus, iocineri & stomacho confert.

Medulla huius fructus conducit ad inflammationem membrorum. Cuius loco licet ex Pharmacopolio sumere unguentum Citrinum, quod etiam ad cutem attritam, & confricatam ex longo itine-

D re, labore uel pruritu prodest, si illinatur, & inprimis ad calidos tumores, ut unguentum album. Idem faciei illitum lepram inde tollit.

Conditum fit ex malo citreo, quod comestum ab hominibus infirmis, & Lipothymia laborantibus, cor confortat & omnia interiora membra.

Ex succo fit Syrupus acido sapore, qui itidem cor confortat, uenenumq; inde pellit, & auxiliatur contra malũ & infectum aërem, ac febres pestilentiales.

Mala Citrea assis & calidis obsonijs adhibentur omni tempore, æstate tamen præcipuè, quòd bilem reprimunt, sitim extinguunt, & desiderium edendi inducunt. Comeduntur & in prægnantiũ fastidijs, quod malum Græci cyssan dicunt. Semen omnibus uenenis aduersatur, priuatim morsibus Scorpionum, & potu & apposito resistit.

DE COCCO GNIDIO.

NOMENCLATVRAE.

Θυμελαία. Κνίδιος κόκκος.
Coccus Gnidios. Thymelæa.
Mezereon. Laureola.
Kellerhals. Sprenckkörner.
Zwiland. ANNO.

Coccos baphicos graines de scarlatte

A ANNOTATIO IN COCCVM GNIDION.

COCCVS Gnidios, Mezereon, & laureola diuersę sunt herbę, in quibus Pharmacopolę grauiter errant, quum eas ita confundunt, quasi sint una herba. Habent autē talem differentiam, ut Otho Brunsfelsius, & Ruellius indicant. Coccus Gnidios planta est quam Dioscorides Thymelæam appellant. Mezereon uerò est Chamelæa apud eundem, & Laureola est Daphnitis. Semen Thymelææ Dioscorides appellat Coccum Gnidion. Thymelęa nomen habere uidetur, ab olea cui similis est, & à Thymo herba, cuius habet flores. Aliqui hanc plantam Pyrosachnen uocarunt, ab urendi ui quam habet: πῦρ enim Græci ignem uocant: nec aliud Pyrosachne compositum ex igne & tenui stipula nomen indicat, quàm quod egregiè urit.

DESCRIPTIO.

Coccus Gnidios est frutex folia habens ut Prunus syluestris, quam Acatiam uocant, sed absq; spinis, in cacumine flores producit rubicundos, ex quibus proueniunt grana nigra ad Piperis similitudinem, quæ gustata linguam acriter mordent, Rami eius ad ignem accendendum optimè conducunt, qui humi sparsi iacent. Nascitur montanis & asperis locis. Dioscorides hoc modo describit.
B Hæc planta speciosas ex se uirgas mittit, gracilesq; & bicubitales fere. Folia Chamelææ, uel oleæ similia habet, uerumtamen angustiora pinguioraq́;, & in commanducando gummosa glutinosaq́;, flores candidos, & in eis semen myrto simile, paruum, rotundum, à principio uiride, mox rubens: operimentum cuius foris durum nigrumq́;, intus uerò candidum est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in quarto ordine, ut Mesue testatur. Et iocineri aliisq; membris interioribus natura nocumentum infert, quicunq; uerò uti uoluerit, prius in lacte decoquet, & spumam inde tollet, uel in antiquo iure gallinaceo, tū malicia eius corrigitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Detrahunt per aluum bilem, aquas, pituitam, uiginti granorum nuclei, uerum fauces adurunt: quare cum farina polenta ue, aut in acino uuæ inclusi, aut melle cocto obducti dantur deuorandi. In difficili sudore cum nitro, & aceto triti perunguntur, sed prægnantibus obest.

Theophrastus inquit. Granum Gnidion semen fert Pipere maius, multoq́; ad calefaciendum Pipere ualidius. Quam ob causam cum dant (datur autem ad soluendam aluum) in pane aut adipe inuolutum dant: alioqui fauces urit.

Noxia stomacho herba est. Folia per messem carpenda sunt:

C post quod siccantur in umbra & seruantur. Ea cum danda erunt, tundenda prius, & auferendę omnes eorũ fibræ, purgant corporis aquas pondere acetabuli in diluta uini potione pota: mitiorem tamen purgationem faciunt elixæ lenti aut concisis oleribus mixta.

Mezereon ab Arabibus dicitur herba, quam Dioscorides Chamelæam appellat, & interpretatur quasi rapiens uitam, ut Mesue testatur. Hæc herba uenenum in se continet, igitur eius usus periculosus est, nisi uenenum alijs rebus ei adimatur. Omnes aliæ herbæ, quę sub hoc frutice nascuntur, etiam uenenosę sunt, & hominem interimere possunt, si quis eas in cibo sumpserit.

DE COLOQVINTIDA.

NOMENCLATVRAE.

Κολοκυνθίς.

Colocynthis.
Coloquintida.
Syluestris Cucurbita.

D **Coloquint.**
Wilder Kürbs.
Ein weisser bitter Apffel.

ANNOTATIO IN COLOCYNTHIN.

COLOCYNTHIS à Romanis Cucurbita Syluestris appellatur, quidam Cucurbitam amaram uocant. Hodie officinis omnibus Coloquintida Barbarè dicitur. Notissima est apud omnes Colocynthis, & peculiare antiquorum Pharmacum. Quidam ex recentioribus medicis eius usum improbant, ac consulunt ne quisquam ea utatur, quia adeò uiolenta res sit, ut magis turbet quàm prosit. Sed si conuenienti additamento rectè corrigatur Colocynthis, non est adeo noxium Pharmacum.

DESCRIPTIO.

Colocynthis folijs & fructu Cucurbitæ est similis, sarmenta & folia per humum strata repunt, fructum fert in orbem circumactum mediocris pilæ quantitate, egregiæ amaritudinis. Vsus eius est admodum periculosus, nam uenenum in se habet, quare perimit, & difficilem anhelitum reddit, magnamq́; creat imbecillitatem, & frigidum sudorem.

TEMPE.

A TEMPERAMENTVM.

Calefacit in tertio gradu, in secundo desiccat: durat fructus integra natura & uiribus ad quinqꝫ annos.

NOCVMENTA EIVS.

Colocynthis nocet cordi, stomacho, & iecori, faciens in homine operationes difficiles: & aperit orificia uenarum, sanguinem suprà & infrà potenter educit, deradit intestina, & uias urinæ. Proinde quisq; qui ea uti uoluerit, uideat, ut eam prius misceat, & uim mortiferam ei adimat. Quare si ad stomachum uti uoles, tum ultra semidrachmam non accipies, & admisce mastichem, ita enim non nocebit. Potest etiam Colocynthis misceri cum Draganto, Bdellio & Gummi Arabico.

Parari quoq; potest, ne uenenum eius homini noceat, hoc modo, Accipe Colocynthida iam maturam, & farctum illud quod interius, quemadmodũ in Cucurbita satiua, in eo continetur, cultello excinde, quod in aquam mulsam, in qua myrrha sit decocta conijce, & in ea aliquandiu ebullire sine, ac deinde siccari.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Colocynthis unius obuli pondere sumpta ac aqua mulsa permista corpus optimè purgat ex malo Phlegmate.

Expellit Phlegma & superfluos humores ex membris interioribus.

Vsus Colocynthidis salutaris est ad uehementes, & antiquos dolores capitis, & præcipuè medetur illis qui propensi sunt ad Apoplexiam, & morbum Comitialem.

Conducit ad asthma & antiquam tussim.

Auxiliatur etiam contra coxendicum, & pedum dolores, & contra aquam intercutem. Ad morbos adeo graues ea licet uti, sed ita ut prius paretur ut ante dictum est, atq; ut hoc fiat cum ratione. Quare quisq; sibi caueat, qui ea uti uelit, ne damnum alicui inferat.

Cum aceto permista, scabiosam cutem sanat, si inde lota fuerit.

Infusa quoqꝫ clysteribus, intestinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralysi eiecto semine. In morbo quoque regio utiliter semina eius sumuntur, si protinus aqua mulsa superbibatur.

Carnes eius cum Absinthio, & sale tritę, dentium dolorem tollunt: succus uero, cum aceto calefactus, mobiles sistit.

Decoctum Colocynthidis in aqua mulsa, uel passo refrigeratum sub die crassos humores & strigmenta detrahit.

Virenti succo utilissimè ischiadici perfricantur.

C

DE COLVBRINA.

D

NOMENCLATVRAE;

Δρακοντία μεγάλη.

Colubrina. Colubra. Serpentaria. Viperina. Dracunculus maior. Collum Draconis. Dracontion. Bistorta.

Nater wurtz. Schlangen kraut. Kuwurtz. Stoltz heinrich.

ANNOTATIO IN COLVBRINAM.

OLVBRINA à Pharmacopolis dicitur herba quam Dioscorides Draculum maiorem appellat. Latini Serpentariam aut Colubram uocant, quæ nomina sortita est, partim à radice, partim à caule & folijs, Vel ut quidam uolunt, quòd contra serpentum, & uiperarum uenenum Antidotum sit. Alij etiam Bistortam, Serpentariam nominant, sed longè decipiuntur: quoniam radicem Bistortã non habet Serpentaria.

DESCRIPTIO.

Colubrinæ duę sunt species. Maior crispis est folijs. Radicem habens foris colore cineritiam, intus candidam. Minor uero quę appellatur Aron, folijs est planis & leuibus, cum longa & candida radice, quæ, ut Mesue inquit, ad nigredinem uergit exterius, interius

A uerò alba est. Et super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

Dioscorides aliter maiorem describit, inquiens. Nascitur Dracunculus maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet rectum, bicubitalem, baculi crassitudine, uersicoloremq́;, innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincunt in eo purpureæ maculæ: folia fert rumicis, sibi inuicem implicita: semen in summo caule racemosum, cinereo à principio colore: cum maturuit deinde capillamentorum croci colore, puniceumq́;. Radix est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita.

Plinius triplici effigie Dracunculum demonstrat, Dioscorides uerò duplici effigie. Ottho Brunsfelsius in uolumine Herbario quod Germanice conscripsit, ultra quinq; genera enumerat & describit. Quam Herbarij Colubrinam appellant, etiam in hortis plantatur, gaudet etiam humidis & umbrosis locis. Melior pars totius plantæ est radix, ut inquit Mesue, quæ colligenda erit in uere, & circa principium æstatis. Effoditur per messem radix, lotaq; in caleolas secatur, quę funiculo traiectę in umbra siccantur, teste Dioscoride.

TEMPERAMENTVM.

B Colubrina calefacit & desiccat in tertio gradu. Maior calidior est natura minori. Vtraq; est abstersiua, incisiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utraq; acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor pręterea teneros conceptus ab ortu uiciat.

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est malicię, emendatur cum Rob, aut melle passularum, aut speciebus elefanginis, deinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis stipticis, cuiusmodi sunt: Citonia & mastiche. Ministrantur & Trochisci Diarhodon: post eius exhibitionem præparatur etiam sic: Munda radicem Crispæ, & laua in uino, deinde coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim coquendo remittit, tere puluerem eius lb. duas & Rob. lb. 6. uel mellis & Rob, ana lb. ʒ. Piperis, Cinnamomi, Zinziberis, macis, gariophilorum, ana drach. ij.

IVVAMENTA ET REMEDIA.

Colubrina ischiadicis opitulatur, si inde bibant, ciet urinam, & uenerem stimulat, & naturam hominis confortat. Contrita & cum ouis comesta, suspiriosis medetur, pectus lenit, pulmonem expurgat, ac tollit tussim.

C Succus auribus calidus instillatus, tinnitus ac susurrus earum discutit. Quidam & succo contra dolores aurium usi sunt, cum oleo instillantes.

Radix in aqua elixa, cutem lepra infectam, expurgat, si inde lauetur. Eadem contusa & imposita, ad articulorum contusiones prodest. Conducit mulieribus quorum menses supprimuntur, fœtus mortuos ex utero educit, quare usus eius grauidis est noxius, nisi tempus pariendi adfuerit. Fugat uenenata animalia.

Radix potissimum efficax est contra pestem, si in puluerem redacta cum Theriaca & aqua Endiuiæ assumatur.

Prodest tosta & elixa cum melle in eclegmate, & sic imposita, non nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, tussi, & à capite in subiectas partes destillationibus.

Concisa & ex melle illita, phagedænica, & malefica ulcera, præsertimq; addita uite alba, purgat. Conformantur ex ea etiam addito melle collyria ad fistulas. Ex melle inunctæ ea etiam uitiligines delentur. Polypos narium & Carcinomata absumit. Folia etiam ueluti adstringentia recentibus uulneribus, & pernionibus in uino decocta imposuerunt.

Radix medetur morsibus uenenatorum bestiarum, si ex ea in uino quis bibat, uel loco affecto imponat. Ferunt preterea non uulne-
D rari à uiperis eos, qui manus Dracunculi folijs confricuerit, aut radicem eius effossam manibus gestet. Vtilis & succus eius oculorum medicinæ contra nubeculas, albugines caliginesq;. Ad dealbandam faciem, & mundandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde Cerusæ drachmam.1.cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, Accipe partes tres pulueris Colubrinę, & tertiam calcis uiuæ, atq; cum aceto distempera, postea inspergito, corrodit enim, mundificat, & sanat.

Radix ut Apuleius inquit, cum axungia facto malagmate ossa fracta è corpore extrahit.

DE AQVA COLVBRINAE.

Tempus distillandi conueniens est, ut radix concisa & contusa distilletur intra mensem Iulium & Septembrem.

Aqua Colubrinæ ij. uncijs pota medetur pesti. Itidem mane & uesperi pota, auxiliatur tussi, ac malos humores è pectore pellit, prodestq; urinæ stillicidio. Conducit si quispiam ceciderit, aut percussus fuerit, aut ictus, ferroq; læsus, quòd sanguis intra corpus uel cutem concretus fuerit, tum accipe libram huius aquæ, & iiij. uncias seminis sinapi contusi, & tempera cum iiij. uncijs aquę Cerepholij, & linteolo percolabis, atq; ad modum lactis exprimes, inde homini ma-

A mini mane meridie ac uesperi una uice ad iij.nncias bibendum dabis, ut prius semiuncia sacchari penidij admixta sit, hoc remedium præstat: Si cum Gossipio imponatur recentibus uulneribus, sanguinem eorum sistit.

Vulnera etiam sanat lineis pannis imposita, uel duabus uncijs mane & uesperi pota.

Pedes frigore stupidos mane & uesperi ea aqua lauato, tum frigus expellitur, & mitigatur.

A uipera uel serpente morsus uel ictus, locum affectum linteolis in ea intinctis lauet, uel etiam imponat, tum auxilium præstat.

Eadem cum Gossipio naribus indita polypum absumit.

Ad Cancrum quoq; efficax est, linteolis imposita.

DE CONSOLIDA MAIORE.

B

NOMENCLATVRAE.

Συμφυτον
πῆκτον.

Consolida maior.
Symphyton maius.
Solidago.
Anagallis maior.
Consyrce
Walwurtz.
Schwartzwurtz.
Beinwell.

ANNOTATIO IN CONSOLIDAM MAIOREM.

CONSOLIDA maior herba est quam Dioscorides Symphyton alterum: Galenus uerò Symphyton magnum appellat, Romani etiam Solidaginem eam appellant, neq; dubium est, quin ab effectu

C effectu ea nomina tam à Grecis quàm à Latinis ei imposita sint, nempe à consolidando & glutinando, quòd præ multis alijs herbis inprimis facit, unde & uulneribus curandis, & sanguine sistendo maximè commendatur. Radix enim tam acri uirium robore est prædita, ut si ollæ ad ignem imponatur cum dissectis carnibus, eas conglutinet, & ex multis frustis, unam tantum partem faciat. Est adhuc aliud genus Symphyti, quod Dioscorides petræum uocat, propterea quòd in Petris & locis saxosis nascitur, quod Herbarij ne cognoscunt quidem. Herbarij recentiores tria Symphyti seu Consolidæ genera constituunt, præter petręum. Magnum de quo hic agitur: Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum flore in spicam purpureo, ac folio quidem origani, ut petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in petræo omnia.

DESCRIPTIO.

Consolidæ duo sunt genera, Minus scilicet, & Maius. Minus folia habet crassa, & Origano simile est, caulem lignosum, odoratum, ac dulcem habet. Radicem autem longam subruffam ac digitali crassitudine. Maius habet oblonga, & hirsuta folia, ad linguę
D bubulæ, quam Buglossum uocant, foliorum figuram accedentia, caulem concauum, duorū cubitorum altitudine, floresq; candidos habet. Radices illi sunt foris, & in superficie nigræ, intus candidę, & glutinoso lentore molles: quarum usus tantum est. Maius ubiq; est notissimum. Minus ignotum est, & ut Brunsfelsius putat, est Dioscoridis Symphytum petræum.

TEMPERAMENTVM.

Consolida est calida & sicca, cum caliditate temperata, & cum humiditate uiscosa, ut Vigonius scribit.

Ex contrarijs potentijs constant, ut Galenus, & Ægineta inquiunt, habet namq; uim secandi, ideoq; Pus in thorace, & pulmonibus collectum expurgat, habet etiam aliquam contrahendi uirtutem, qua sanguinis excreationes medetur. Item calida quædam humiditas ei inest, qua sitim arcet, & arteriæ asperitates sanat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix trita ac pota, sanguinem expuentibus ac ruptis prodest. Eadem trita, quassatis & contusis articulis utiliter imponitur.

Herba eandem cum radice habet uirtutem.

Herba unà cum radice contrita, & nigris pustulis emplastri modo imposita, pus inde extrahit, & sanguinem conglobatum, ex casu uel contusione dissoluit.

Radix recentia uulnera glutinat illita.

Inflammatio-

A Inflammationibus, præſertim ſedis, & inteſtinorum, cum folijs Senetionis utiliter illinitur. Enterocœlas cohibet.

Ad profluuium mulierum, herbæ Conſolidę puluerem molliſſimè contritum, potui dabis in uino, et reſtringuet.

Oris ulçera, rimas, & condilomata mirabiliter reſtituit.

Succus cum oleo mixtus ſanguinem ſiſtit.

Multis modis hæc herba uſurpatur. Aqua enim ex ea poteſt diſtillari, & pro potione uulneraria propinari. Vel linteola poſſunt in ea madefieri, & imponi, quando aliquid ſedare uel ſanare uolumus. Quidam herbam cum radice ſimul contundunt, & loco affecto imponunt, quidam decoctionem ex ea parant.

DE AQVA CONSOLIDAE MAIORIS.

Radix tantum diſtillatur in medio Veris.

Aqua Conſolidæ pota medetur ruptis, & illis qui crus cadendo fregerunt, eamq́; pondere trium unciarum mane, meridie, ac ueſperi aſſument.

Rimas labiorum ſanat, ſi ex ea lotæ fuerint.

Conuulſiones ſufferueſcentes compeſcit, ſiue quaſcunq́, alias etiam uſturas, & ardores extinguit, lineis pannis impoſita.

Eodem modo ſedat ſacros ignes, & expellit exteriores tumores.

B Cum Goſſipio impoſita, ſanguinem uulnerum ſiſtit.

Idem præſtat, ſi cum alio potu mixta per diem bis aut ter bibatur.

DE CONSOLIDA REGALI.

NOMENCLATVRAE.

Conſolida regalis. quae hic depingitur videtur esse quae vulgo vocatur de la rornuolle

Ritter Sporen.

ANNO.

ANNOTATIO IN CONSOLIDAM REGALEM.

C CONSOLIDA Regalis etiam inter Consolidę genera à uulgaribus Herbarijs numeratur. Multis enim alijs herbis id nominis competere potest, quibus uires pares, & temperamentum ęquale. Igitur non uidentur errare Herbarij illi qui quatuor, uel quinq; genera Consolidæ ostendunt. Nondum nobis constat, quomodo Gręce uel Latine apud Dioscoridem, & Plinium appelletur. Vulgò dicitur **Ritter Sporen**/quia flores eius formam calcaris repręsentat.

DESCRIPTIO.

Consolida regalis habet uiolaceo colore flores, medius folliculus in floribus cum cauda est rubicundus, alioqui omnino uiridis est. Radix gilua est. Nascitur in locis cultis palmi altitudine.

TEMPERAMENTVM.

Calidi & sicci temperamenti est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Abstergunt ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ quibuscunq; facilè oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

D Ab studiosis in precio habetur, unà cum Ruta. Siquidem credunt illius crebro intuitu, nunquam se ex oculis laboraturos. Quare eam in suis musæis suspendunt.

DE AQVA CONSOLIDAE REGALIS.

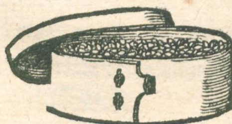
Optimum distillationis tempus est, ut herba unà cum caulibus, & floribus concisa distilletur circa principium Iunij.

Aqua illius uel decocto florum utuntur experimentatores contra atram luem, ardores & æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones & Cholericam passionem: aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicen: Item ad deijciendam aluum, datur autem pondere iij. uel iiij. unciarum.

Ei quoque qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unciam unam, aquę, rosaceæ, Boraginis, & Buglossæ florum drach. iij. & continuò refocillabitur.

DE CORIANDRO.

NOMENCLATVRAE.

Κόριον. Κορίαννον.
Coriandrum.
Corianum.
Coriander. Coriande

ANNO-

ANNOTATIO IN CORIANDRVM.

ORIANDRVM Greci Corion aut Coriannon uocant, à cimicibus, quos folia eius & caules olent. Siquidem insectū illud Greci Corin uocant, ideo plantam eos olentem Corion nominauerunt. Non secus enim Coriandrum fœtet atque illa quam Cotylam fœtidam uulgò uocamus. Sunt contrà qui quòd Coriannon Greci frequentius quàm Coryon, Coriandrum uocent, non à cimicibus, sed quasi Coriamblon, id est hebetantem oculorum pupulas dictum fuisse uelint, κορην enim oculi pupulam & ἀμβλύνειν hebetare ijdem Græci dicunt: quod quàm uerum sit, peritiores intelligent. Quocunq; autem nomine uocetur, herba est notissima, ac semen præcipuè, & à Dioscoride atq; Nicandro inter uenenatas herbas enumeratur, quòd sua frigiditate mentem offendere dicatur.

DESCRIPTIO.

Coriandrum caulem habet altum & rubicundum, folia Petroselino similia, sed latiora tantum, semen rotundum & intus concauum: florem album gerit, ueluti ex quadam umbella parum diuulsa, neq; admodum coacta prodeuntem. Nascitur ferè in hortis.

TEMPERAMENTVM.

B Vim refrigeratoriam habet, ut inquit Dioscorides. Quidam ut Vigonius testatur, Coriandrum dicunt esse frigidum & siccum: quidam uerò calidum, Ab effectu enim cognoscitur calidum esse: quia uentositatem & Schrophulas resoluit. Ex alio enim latere ostendunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & ne ad caput ascendant, prohibet. Galenus ac Paulus Ægineta ex contrarijs uirtutibus compositū esse testant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Coriandrum feruentibus ulceribus prodest: & præcipuè nigræ pustulæ ad modum pestis uenenosæ, quam Carbunculum uocant, cum aceto & oleo rosaceo aut melle sumptum.

Vertiginem capitis discutit. Seminis usus auxiliatur morbo comitiali laborantibus. Videndum tamen erit, ne copiosius sumatur, noxium enim est, ut semen Hyoscyami, & difficilis concoctionis.

Coriandrum siccatum & aceto maceratum, aut saccharo inuolutum atq; conditum, stomachū utentibus corroborat, & suauem oris reddit anhelitum.

Contusum & cum melle oleoq; rosaceo permistum, ac testium ulceribus illitum, citò ea sanat.

Mulieribus uenerem minuit. Genituram autem uiri adauget, ut Dioscorides testatur.

C Reprimit uapores è stomacho caput petentes, quare in cibo illis eo utendum est, qui morbo caduco sunt obnoxij, Nam causa huius morbi est, quòd creatur ex uaporibus, qui ex stomacho ad caput eleuantur.

Semine crudo non est utendum, nocet enim sanguini sed in aceto macerato, atq; saccharo inuoluto licet uti. Vnde & Platina inquit. Comedunt Anisum & Coriandrum saccharo inuolutum delicatiores mensæ, ad oris & capitis medelam: fœniculum uulgares.

Aceto præparatum uel saccharo obuolutum deprimit uapores è stomacho caput petentes.

Herbę nullus usus est, causa mali odoris quem habet, nocet enim capiti.

Coriandrum cum aceto præparatum ac contritum, & cum succo plantaginis sumptum, Prodest contra fluxũ sanguinis narium.

Xenocrates tradit rem miram, si uera est: menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidem diebus quot grana sumpserint.

Succus Coriandri cum aceto permistus, refrigerat & extinguit sacros ignes.

Semen cum passo sumptum, lumbricos puerorum pellit.

Succus eius cum succo lactucæ & plantaginis, & albumine oui, & oleo rosato, omnibus simul conquassatis, apostematibus calidis,

D & heresypelatis, uehementer opitulatur, si quis imponat.

Vlceribus si imponatur, expellit & sanat ea.

Semen in aqua coctum & potum, solutionem uentris stringit.

Coriandrum pustulis pestilentialibus impositum, eas extinguit.

Succus cum cerusa, spumaue argenti, nec non aceto & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Decocto Coriandri, ut Vigonius inquit, cum farina fabarum, & oleo rosaceo & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplastrum solidum, apostemata testiculornm calida potentissimè resoluit, dolorem mitigando.

Platina docet quòd Coriandro simplici, & nondum correcto haud uti debeamus, propter innatam maliciam, sed uel cum melle, uel cum uua passa, uel quod suauius ac salubrius est, aceto præparatum ac saccharo inuolutum.

NOCVMENTVM CORIANDRI.

Coriandrum liberalius & copiosius, ac non præparatum sumptum, uocem exasperat, cerebrum obtundit, & ebrietati similem cum turpi loquacitate furorem facit.

Antidotum est, Vinum meracum cum Absinthio. Bibuntur etiam utiliter contra Coriandrum ouorum putamina in se ipsa con fracta,

A fracta, tritaq; & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, salsumq; gallinaceorum anserisue esculentum ius. De hoc uide Dioscoridem lib. 6.

M. Varro Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat, si inde salita fuerit.

DE COSTO.

NOMENCLATURAE.

Κόσος.

Costus.

Costen/Ein Wurtzel inn der Apotecken.

ANNOTATIO IN COSTUM.

COSTUS frutex est, cuius radix tantum in precio est, fructus inutilis. Tria eius genera: Arabicum quod cæteris præstat, candicans, leue, & plurimo ac eximio odore. Proximum nobilitate succedit Indicum, crassum & hoc, ut nigrum Syriacum graue, buxi colore, nares ualidè feriens. Probatissimum omnium, ut Dioscorides
B testatur, recens, candicans, undiq; plenum & densum, quod itidem arida soliditate sit, nullas teredines senserit, nec uiroso odore sentiatur, feruido & erodente gustu. Vnde coniicere possumus, non esse ueram Costi radicem, quam Pharmacopolæ, hoc tempore pro ea ostendunt, quum nec candida sit, nec leuis, nec odorata.

TEMPERAMENTUM.

Costus calefacit in tertio gradu, & in secundo desiccat. Est Costo uis & natura calefacere, ut inquit Dioscorides, urinam ciere & menses ducere.

VIRES AC IUUAMENTA.

Costus contusus & oleo oliuarum permistus, & corpori infricatus, febrium rigoribus ante accessiones conducit.

Vsus eius etiam prodest, quando paralysis pedes, uel aliam partem corporis occupauit, si ex eo inungantur, nam humores funditus extrahit, & calefacit membra.

Radix cum uino pota, lumbricos latos pellit.

Abstergit eadem asperam & discolorem ceu à sole faciei cutem, ex aqua & melle inuncta.

Radix Costi omnibus corporis membris refrigeratis conducit, eritq; sumenda iuxta consilium medici.

Cum uino pota, auget genituram hominis & Venerem stimulat.

C Muliebrium locorum frigidis affectionibus succurrit, si ex ea lauentur uel foueantur, uel cum uino bibatur.

Eadem cum uino adusto elixa, medetur membris resolutis uel paralyticis, si ex ea inungantur, penetrat enim & potenter calefacit eadem membra.

Bibitur cum uino & absinthio, utiliter contra pectoris dolores, conuulsa, & inflationes.

Si duarum drachmarum pondere bibatur, uiperarum morsibus subuenit.

DE COTONEIS.

NOMENCLATVRAE.

κυδώνιον.

Cotoneum.
Cydonium.
Pome de coing
Quiden.
Kütten.

ANNOTATIO IN COTONEVM.

D COTONEVM malum à Catone primum sic nominatum est, Græci Cydonium à Cydone oppido Cretæ, unde primum aduectum est, appellarunt. Cotoneum autem ita dici nonnulli existimant, quoniam lana quadam tegi uidetur, quæ Coton dicitur.

Genera Cotoneorum sunt, Chrysomela, hoc est aurea mala, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Struthia, quæ magna sunt & suauiora, minusq; acerba.

Vera autem Cotonea quæ parua sunt, rotunda, odoratissima, efficacius ad ægritudines ualere existimantur.

Cotonea mirum in modum fece uini seruantur, ut Democritus inquit, aut fictile nouum iis malis assignatur, operculoque picato, in uini dolio clauduntur, sic tamen, ut fluitent: ita recentia teneri promittit, & uinum in quo enatant, odorem bonum contrahere: aut in floccis tomentoue mundo cistis disposita conduntur. Itidem plurimo tempore in scobe demersa custodiuntur: quippe scobis ariditate defenduntur. Nec secus in straminibus minutis, uel paleis obruta componuntur. Nihil tamen certius experientia docuit quàm ut maturissima quæq; Cotonea sine macula integraq;, sereno cœlo, decrescente luna legantur, & in lagena noua, quę sit patentissimi oris, detersa qua canescunt lanugine, leuiter componantur, &

laxè,

laxè, ne collidi poſſint, deinde cum ad fauces uſq; fuerint compoſi-
A ta, uimineis ſurculis ſic ſunt arctanda, ut modice mala premantur, nec cum humore fuerint imbuta, ſuſtollantur, tum quàm optimo & liquidiſſimo melle uas uſq; ad ſummũ ita repleatur, ut pomum ſubmerſum ſit. Sed cauendum, ne quæ in melle cuſtodire uolueris, immatura mala condantur: quoniam cruda ſi lecta ſint, ita indureſcunt, ut uſui non ſint.

DESCRIPTIO.

Cotonea malus hirſuta habet folia, uulgari malo haud quaq; abſimilis, fructus eius foris eſt lanuginoſus, qui dum matureſcit, luteum acquirit colorem, & lanuginem deponit.

TEMPERAMENTVM.

Cotoneum frigidum eſt in primo gradu, & ſiccum in principio ſecundi, habetq; naturam confortandi ac confirmandi.

Succus Cotoneorum prodeſt, in difficultate ſpiritus non niſi recta ceruice ſpirantibus, & ſubueniunt ſanguinem excreantibus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Grana Cotoneorum in aqua macerata, exulcerationem gutturis emendant, ſi inde fiat gargariſmus.

Eadem aqua in ore retenta, ſedat ſitim, linguam exulceratam ſanat, & refrigerat ardorem ſtomachi.

B Eructationem ſtomachi item tollit, & uomitum, ſtomachumq; corroborat, & concoctionem adiuuat.

Conditum Cotoneorum confortat omnia membra hominis, & diſcutit calorem non naturalem.

Potio ex eis confecta, & ueſperi ſumpta, inducit edendi deſiderium, ebrietatemq; pellit.

Cotonea toſta & à cœna manducata, bonũ creant ſanguinem, cerebrumq; confortant.

Stomacho accomodata ſunt, & urinam cient.

Toſta ſemper meliora ſunt, uel cum alijs rebus mixta quã cruda.

Qui uomitu aut ſtomachi ſubuerſione uexatur, Cotonea toſta ſumat cum melle, hoc auxilium præſtat.

Succus Cotoneorum cum ſaccharo temperatus, & gutture uel ore inde colluta, ſanat guttur exulceratũ, tollit linguæ aſperitatem, os humectat, pellit ſitim.

In quibuſuis ægritudinibus Cotoneis, & eorum Electuario licitum eſt uti, magnum enim robur cordi præſtant, & calores haud natiuos diſcutiunt, & generant recentem ſanguinem, cor confortant, & omnia membra corporis.

In affectionibus inteſtinorum non ſunt utenda, nam adſtringunt. In febribus quoq; ab ijs abſtinendum eſt, quando quis aluum ſolutam cupit.

C Lanugo eorum, ut Plinius inquit, carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera.

Decocto eorum fouentur, si procidant uuluæ & sedes. Conficitur ex ijs expetitus cibus, quem cydonitem appellant, decoctis Cotoneis ex saccharo, caryophyllis, & cinamomo.

DE AQVA COTONEORVM.

Electum tempus distillandi Cotonea est, quũ benè matura sunt, ut tum concisa & contusa distillentur.

Aqua Cotoneorum iiij. uncijs permista cum iij. uncijs uini rubei & crassi, ac mane, meridie, & uesperi pota, medetur stomacho malo, confortat enim ac corroborat ipsum, cibum in eo retinet, nauseamq́; discutit: tum quoq; eructationem & uomitum sedat, omnem fluxum alui stringit assiduè pota.

Aqua ex floribus Cotoneorũ distillata, & à mulieribus ad duas uncias pota, abundantiam menstrui fluxus diminuit.

Eodem modo bibita confortat cor, facitq́; ad nauseam & uomitum, mane, meridie & uesperi iij. uncijs pota.

DE CRETANO.

D

NOMENCLATVRAE.

Κρίθμον.
Creste marine
Batis.
Creta marina.
Cretanus.

Meer Disteln.

ANNOTATIO IN CRETANVM.

CRETANVS uel Creta marina, ab officinis uulgò dicitur, ut Ruellius indicat, herba illa quę à Dioscoride Gręco nomine Κρίθμον, & Latine Batis appellatur, hoc etiam ex descriptione Dioscoridis adeo clarũ est, ut non opus sit propterea quenquam dubitare.

DESCRI-

A

DESCRIPTIO.

Cretanus nascitur maritimis & petrosis locis, folijs pinguibus albescentibusq́;, flores fert candidos.

Semen profert simile granis tritici, siccatur in aëre, & est odoratū.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radices atq; semen ualde promouent urinam, & expellunt calculum. Balneum paratum ex hac herba, ualde opitulatur urinæ stillicidio, & stranguriæ.

Herba ipsa cum uino decocta & pota, doloribus coxendicum medetur.

Ad tormina intestinorum auxiliatur, si cum succo mercurialis permista, clystere infundatur.

Dioscorides inquit. Seminis & radicis, foliorumq́; decocto, felle suffusis medentur, & angustijs urinæ.

Eodem menses etiam trahuntur.

DE CRISPVLA.

B

NOMENCLATVRAE.

Crispula.
Herba Cancri.

Blůt wurtz.
Blůt kraut.

ANNOTATIO IN CRISPVLAM.

CRISPVLAM Arabes quidam, ut Iacobus de Manlijs indicat, oculum bouis, id est Buphthalmon uocant. Verum Dio-

C ſcoridis Buphthalmo nullo modo quadrat. Compoſitor ut idem teſtatur, Herbã cancri uocat. Numeratur inter herbas Sanguinarias.

DESCRIPTIO.

Criſpula altum & tenuem caulem habet, in cacumine autem flores cœruleos cum multis capillamentis. Cum ea maureſcit, caulis areſcit, & flores in geniculum phœniceum creſcunt. Gaudet naſci in pratis & hortis graminoſis.

TEMPERAMENTVM.

Criſpula humidæ & frigidæ eſt naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conducit ad noxios & letales humores eryſipelata, & pedum uitia, nam in cibo ſumpta, tales humores conſumit.

In uino decocta & pota, febri quartanę medetur, ea lege, ut duas horas ante acceſſionẽ ex ea bibat, & hoc quinquies ex ordine ita faciet ante acceſſionem. Paralyſi in corpore ſæuiente, ea in uino utendum eſt, & fiet meliuſcule.

Si febris ardens ſtomachum occupauerit, herbam conciſam uino impone, & calidum bibe, hoc certò medetur.

Criſpula duplex eſt, Maior, ſcilicet & Minor. Sed Maior eſt melior. Vtraq; ſanguinem uehementius ſiſtit, quàm ulla herba ſanguinaria. Item menſtrua ſtringit portata uel manducata, peſſulus

D ex Goſſipio factus, & in ſucco eius intinctus, ac naribus inditus, fluxum ſanguinis narium ſiſtit.

Herba ipſa in manibus retenta, uſq; dum calefiat, etiam ſanguinem ſiſtit.

DE AQVA CRISPVLAE.

Diſtillandi Criſpulam electum tempus eſt, ut radix, herba & caulis cum tota ſubſtantia inuicem minutim conciſa, diſtillentur circa exitum Maij, uel circa initium Iunij.

Aqua Criſpulæ mane & ueſperi unaquaq; uice pondere iiij. unciarum pota, magnopere opitulatur contra omnem fluxum uentris, ſiue dyſenteria, ſiue diarrhoia fuerit, nam mirè ſiſtit. Item ſanguinem mingentibus prodeſt. Item ſex uncijs pota, & linteolo, uel molli ſtupa in ea madefacta, & uulneribus impoſita, ſanguinem ſtringit.

Eadem per diem bis ac ter duabus ac tribus uncijs pota, menſes ſiſtit.

Eodem modo pota, quinq; uel ſex hebdomadis, calculo medet.

Ad omnia uulnera conducit, ſi inde mane & ueſperi lauentur.

Facit etiam ad aſſiduum fluxum ſanguinis narium, ſi peſſulo ex Goſſipio facto naribus indatur, uel linteolo in ea madefacto fronti applicetur, præterea etiam ſex uncijs pota, ſanguinem ſiſtit.

A

DE CROCO

NOMENCLATVRAE.

Κρόκος.

Crocus.

Saffran.

DESCRIPTIO.

B CROCVS nascitur bulbo agresti floribus quadantenus similis, in medio flos crocea capillamenta continet. herba quæ circum flores hæret, gramini similis est. Radicem habet bulbosam. Quando autem seritur & tertio anno effoditur, inueniuntur apud unum quemlibet bulbum quinqꝫ uel sex capitula, adeo intra terram coagmentatur. Optimus est Crocus, recens & nouus, qui coloris bonitate antecedit, adeo ut capillamenta candida sint, & rubore permista, neqꝫ fragilis sit, & inter manus fricatus, eas inficiat, odore iucundo & leni acrimonia sit. Hic autem Crocus est Orientalis. Duplex namq; est Crocus, Alter qui Cartamus uel Crocus hortensis dicitur, & est syluestris Crocus, qui in rure aut in hortis nascitur, cuius ad uarias res usus est, & foris applicatur corpori, eo etiam pannos inficiunt. Alter Orientalis Crocus dicitur, qui probatissimus est in medicinæ usu.

TEMPERAMENTVM.

Crocus ad secundum calefacientium ordinem, primũ siccantium refertur, adstringit & concoquit, ut testatur Ægineta. Sunt qui in tertio calidum prodant. Durat ad quinq; annos synceris uiribus in sacculo coriaceo repositus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Accipe boni Croci scrupulum, uel tertiam partem drachmæ, & musci granum dimidium, hoc cum optimo & calido uino permistum &

C mistum & potum, optimum remedium est, contra difficultatem anhelitus, ex quacunq; causa acciderit.

Crocus inducit pulchrum colorem bibentibus. Cor confortat, redditq́; lætum sanguinem. In cibo sumptus bonam & facilem reddit respirationem, & tollit asthma.

Vsus eius prodest apostema in pectore habentibus & asthmaticis, medetur lieni, Venerem stimulat, ciet urinam.

Contra uehementes capitis dolores opitulatur, si inde tale fiat emplastrum: Accipe Croci, Gummi Arabici, Euphorbij, myrrhæ, partes æquales, & cum Oui albumine tempera, & emplastri modo fronti impone, hoc absq; dubio proderit.

Contra podagram, Accipies Crocum quem cum uitello ouorum, oleo rosaceo, & aqua rosarum commiscebis, & penna podagræ illines.

Coc: us contritus cum lacte, & micis ex pane, ac apostematum tumoribus ac ulceribus impositus, dolorem mitigat, mollit & aperit apostemata.

Si cum Opio, farina hordeacea, lacte, & oui albo, unguenti modo inuicem commisceatur, hoc illitum quosuis cruciatus ac dolores sedat & mitigat. Contra stomachi debilitatem, cordisq; defectum multum ualet, ut Vitalis scribit.

D Oculorum dolorem ex sanguine uel macula tollit, si cum rosis tritus, cũq; oui uitello emplastri modo, panno lineo oculo imponat.

Omnes inflationes, & oculorum dolores destruit, maximè si cum nino misceatur, ac emplastri modo superponatur.

Inungitur etiam, ut Dioscorides testatur, contra oculorum distillationes, sistitq́; eas, ex humano lacte inunctus.

Arcet idem crapulam cum passo potus. Qui Crocum tritum in uino prius biberit, ebrietatem postea non sentit. Aurium remedijs quoq; utilissimus est.

DE CARTAMO.

NOMENCLATVRAE.

Κνῖκος.

Cartamus.
Cnecos.
Cnecos.
Saffran saulnage
Wilder Saffran.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN CARTAMVM.

CARTAMVS est Cnecos satiuus apud Dioscoridem, & habet caulem altum, asperis folijs, flore aculeato ad modum cardui, in quo nascitur lutea & plena materia, quam Crocum appellant. Semen habet candidum, oblongum, & angulosum. Duo eius genera sunt. Satiuum, & Syluestre. Satiuum folia habet aspera & aculeata, & capitula magnitudine oliuæ, florem Croco similem. Syluestris Cartami caulis ferè satiuo est similis, præterquàm quòd folijs caret. Et est genus Attractylidis, ut Ruellius testatur.

TEMPERAMENTVM.

Cartamus satiuus calefacit in primo gradu, desiccat in secundo, Syluestris in secundo gradu calefacit, & in tertio desiccat.

Cartamus satiuus stomacho noxius est, soluitq́; aluum per superiora & inferiora, ac naturæ humanæ aduersatur, Quare eo utendum est, cum correctiuo, nempe Aniso, Galanga, & Mace, quæ ei malitiam adimunt.

Semen purgat aluum.

Item adhuc alius Cartamus est, qui Cartamus Indus dicitur, qui admiscetur medicinis catharticis, purgat enim Phlegma & hydropem.

B

DE AQVA CARTAMI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia à caulibus decerpta, in fine Maij distillentur.

Aqua Cartami ualde efficax est ad sacros ignes sedandos, si linteolis duplicatis, uel triplicatis ac in ea madefactis, per diem bis uel ter super imponatur.

DE CVBEBE.

NOMENCLATVRAE.

Cubebe.
Carpesium.
Cubeben.
Cubeberlin.

ANNOTATIO IN CVBEBEN.

CVBEBE aroma est, quod à Galeno Carpesiũ dicitur, ut Ruellius ex Actuario & Aetio tradit. Cubebe autem à Barbaris appellatur, quod nomen iam omnibus officinis tritissimum ac uulgatissimum habetur. Non sunt igitur audiendi, qui Cubebas asserunt

esse fru

C esse fructum Rusci, quam Oxymyrsinen Græci nominant. Siquidem Ruscum in medio folio baccas fert Cerasis similes, Carpesium uerò, quod iam Cubebe dicitur, ut Galenus autor est, fructus fert tenues, odoratos, gustu non absimiles radicibus herbæ quæ Phu nominatur. Dioscorides de Carpesio nihil scriptum reliquit.

DESCRIPTIO.

Cubebe est semen quod ultra mare in arbore quadam nascitur, quæ folia habet ad hastæ modum acuta. Eius fructus est rotundus, aliquantulum depressus & latus, inter folia eius repertus, qui quando maturus fuerit, uergit ad rubedinem, & intra ipsum granum est triangulatum, autor est Serapion.

Cubebe duplices sunt. Satiuæ scilicet & Syluestres. Syluestres minores sunt satiuis, & odoratæ, ut piperis grana. Satiuæ in medicina meliores habentur quàm syluestres.

TEMPERAMENTVM.

Et sunt in caliditate & siccitate temperatæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex semine Cubebarum si quis bibat, tum ciet urinam, mouet menses, & calculum uesicæ frangit.

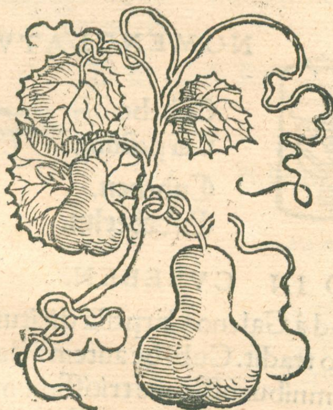
Cubebarum usus morbum regium discutit.

D In medicina Valerianæ uirtutem æquant. Opitulantur contra Catharrum ex frigida intemperie ortum, & caput confortant.

Vncia una Cubebarum in puluerem contritarum cum aqua Boraginis sumpta, medetur uertigini & Syncopi.

Cum uino & Rosmarino decoctæ & potæ, prosunt contra morbum comitialem.

DE CVCVRBITA.

NOMENCLATVRAE.

Κολοκύνθα.

Cucurbita.

Courge

Kürbiß.

ANNO.

ANNOTATIO IN CVCVRBITAM.

VCVRBITAM satiuam Græci κολοκύνθαν uocant, Syluestrem diminuta appellatione κολοκυνθίδα. Dicitur autem Cucurbita, ut Ruellius arbitratur, à concuruatu, quòd facile, si quid obstiterit, aut fuerit impedimento, quo minus extendatur, incuruescat.

Quatuor sunt fructus inter quos tanta naturæ cognatio est, ut sæpenumero, & proprietates & nomina Latini Græciq; confundant, scilicet Cucurbita, Cucumis, Melon, Citrullus. Ex quibus quatuor semina maiora frigida ex Pharmacopolis colliguntur ad medicinæ usum.

Cucurbitæ satiuæ duo genera sunt. Alia enim est quæ facili & admodum flexibili ramorum curuitate, tecta, pergulas, & testudines operit: atq; ideo Cameraria à Plinio dicitur, lib. 19. cap. 5. Camerariæ (inquit) uires sine adminiculo standi non sunt, uelocitas pernix, leni umbra cameras, & pergulas operientes. Alia quæ suis flagellis humi reptat, & plebeia eodem autore appellatur.

Atqui Camerariæ aut plebeiæ Cucurbitæ multiformes reperiuntur, crescunt enim qua coguntur forma: alia in uentrem plurimum turgescit, quæ quidem cruda, saporis est fatui admodum, cocta autem edi facile potest. Alia item in longitudinem maximam producitur, ut quędam aliquando uisa sit nouem pedum longitudine, ut refert Hermolaus, atque hęc auguina à quibusdam appellata est, ab intorti anguis figura. Alia est coactæ admodum breuitatis, digitali crassitudine, non nisi in Saxosis nascens, à Gręcis somphos cognominata, quia inanis sit: à nobis autem Barbara aut marina appellatur. Alia deniq; est Cucurbita, quæ in lagenarum formam artifice natura crescit, nonnunquam etiam ita formatur ac fingitur. Ligatur enim ab hortulano, quodam uinculo, ea parte qua strictiorem uult facere. Qui mos etiam antiquis esse solebat, ut Cucurbitas in uasa fingerent: postea maturis & inanitis ac siccis uterentur. Nuper enim, inquit Plinius, Cucurbitarum usus uenere urceorum uice, iam pridem etiam cadorum ad uina condenda.

B

Amat rigua ac fimum Cucurbita, plurimumq; iuuatur humore, Quæ tamen sine multa rigatione conualuit, fructum iucundioris saporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem curam desiderat. Sesquipedali altitudine sulci fodiendi sunt, & tertia pars stramentis inditis tegenda: mox stercorata terra, usq; in dimidium sulcum aggerenda, positisq; seminibus tam diu est aqua præbenda, donec enascantur: atque ubi conualescere cœperint, adiecta humo incrementa eorum prosequenda, donec sulcus coęquetur. Erumpit post

C sextum septimunue diem. Iis quæ sicco loco mandata sunt, rigationem ministrari diligentius expediet, quare fictilia aquæ plena iuxta ponunt, inditis fascijs quæ perpetim humorem instillent.

Cucurbita planta est quæ nascitur ad formam Azari, flores habens candidos, fructus eius stercoratione & rigatione crescit in magnitudinem. Semen firmiter inhæret fructui. Dioscor.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidi & humidi temperamenti est fructus, & seminis in medicina usus est.

Cruda Cucurbita edi non debet, est enim cibo insuauis, sed elixa uel tosta, uel in sartagine fricta, ut Galenus autor est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in uino sumptum, iocinori & lieni obstructo medetur.

Semen ab exterioribus corticibus benè purgatum, decoquetur in aqua hordeacea, quæ colata, & pota medetur iocinorosis, cietq; urinam. Quòd si ægrotus abhorruerit à potu huius aquæ, tum syrupus cum saccharo inde potest confici, qui ad omnia febrium genera prodest.

Ad ardorem iecoris, Accipe succum ex ramentis Cucurbitæ, & cum lacte atq; aceto tempera, Deinde accipe linteolum, quod in eo madefactum iecori foris impones, multum hoc prodest.

D Fructus Cucurbitæ suspendi & siccari debet, frigore autem appropinquante semen inde eximendum est, & cum sale fricandum, ut uiscosi humores inde amoueantur. Nuclei uerò in locum siccum reponendi, ne humiditas semen corrumpat. Semen illud durat per triennium.

Ramenta Cucurbitæ infantibus contra capitis ardores, quos syriasim uocant, utiliter emplastri modo syncipiti imponuntur. Imponuntur eadem ramenta uel succus inde expressus ęstuanti podagrę & oculorum inflammationibus.

Succus expressus ex Cucurbitæ ramentis medetur doloribus aurium ex caliditate creatis. In quem usum per se, & addito oleo rosaceo auribus tepidus instillatur.

Idem succus cum oleo rosaceo permistus, & spina dorsi ac lumbis inde illitis, febrium ardores refrigerat. Idem sacris ignibus medetur. Cinis ex combustis corticibus ulcera pudendorum iam in putredinem uersa, purgat, atq; ad cicatricem perducit, Idem cinis mirè combusta sanat. Decoctæ Cucurbitæ succus cum exiguo melle, atq; nitro epotus aluum leniter soluit. Si quis etiam in excauata cruda Cucurbita uinum infuderit, & per noctem sub dio habuerit, temperatumq; ieiunus biberit, aluum leniter molliet.

Tumores

Tumores & absceſſus lenit cruda conciſaq; mox emplaſtri modo impoſita.

Decoctæ ſuccus dentium motus ſtabilit, ac dolores inhibet.

DE AQVA CVCVRBITAE.

Tempus electū diſtillandi Cucurbitam eſt, quando fructus eius ad plenam maturitatem peruenit, tum enim minutim concidi debet, & unà cum nucleis, & tota ſubſtantia diſtillari.

Aqua Cucurbitæ cum ſaccharo permiſta, ſitim ſedat, medetur tuſſi ex calida cauſa prouenienti, emollit aluum.

Eadem triginta uel quadraginta dies bis per diem, unaquaq; uice tribus uncijs pota, medetur calculo renum.

Eodem modo per decem dies pota, ciet urinam, renes et ueſicam purgat. Itidem pota ardores febrium extinguit.

DE CVCVMERE.

NOMENCLATVRAE.

Σίκυς.
Σικυός.

B

Cucumis.

Concombre

Cucumeren.

ANNOTATIO IN CVCVMEREM.

CVCVMIS à curuitate, ut Varroni placet, nomen accepit. Græcis σίκυς & Attico more ſicyos uocat. Duplicem faciunt Cucumerem: Satiuum & agreſtem. Satiuus quidē deſcriptione non eget, atq; ab aliquibus, nēpe Columella & alijs, uocatur anguinus à flexibus, quòd inſtar anguis ſit flexuoſus. Agreſtis uerò, uulgò Cucumis aſininus appellatus, folia habet priori ſimilia, minora tamen, & inciſa magis: ſed fructum fert oliuæ ſimilem, paulo maiorem & ſtriatum aliquantulum, qui dum excernitur, ueluti uentoſa ſonat, & ſemen longiſſimè iaculatur: cuius ſucco conficitur id medicamentum, quod medici Elaterium uocant, cuius uſum Dioſcor. lib. 4. cap. 149. & Plinius lib. 20. cap. 1. docent.

TEMPERAMENTVM.

Cucumis ſatiuus refrigerat humectatque in ſecundo ordine, ut Ægineta teſtatur.

C VIRES AC IVVAMENTA.

Bonam facit aluum, & stomacho accomodatus est, ut Dioscorides scribit. Olfactu defectus animæ restituit. Habet semen ciendę urinæ mediocrem uim. Contra uesicæ exulcerationes cum lacte passoue idem utiliter bibitur.

Medentur canum morsibus ex uino emplastri modo imposita eius folia. Ex melle uero ulcera, quę epinyctidas uocant.

Semen quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum potumq; in uino, tussientibus auxiliatur.

DE CITRVLLO.

NOMENCLATVRAE.

Citrullus.
Citrulus.
Cucumis citrinus.
Citreolus.
Citrullen.
Citrullen Kürbsen.

D ANNOTATIO IN CITRVLVM.

CITRVLVS est genus Cucumeris, quod à practicis medicis sic appellatur à colore quem habet quum maturuerit, habet enim citrei mali colorem & formam, unde & Cucumis citrinus dicitur. Is est de quo Plinius lib. 19. ca. 5. scribit. Huius folia à melonum folijs hoc differunt, quòd pluribus incisuris diuisa sint, ueluti in alarũ ac pennarum formam. Dioscorides nullã facit huius mentionem.

TEMPERAMENTVM.

Citruli frigidioris sunt naturæ quàm Cucurbitæ, frigidos & noxios humores, malumq; sanguinem in uenis generant, unde febres autumnales oriuntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad stomachi ardorem absq; damno possunt sumi.

Semen Citruli tritum & potui datum, febricitantes iuuat, dum sitim extinguit, ut Platina scribit. Citrulus in hoīe uenenatos humores creat, & cõcoctu difficilis est, quare eius in cibo nullus usus est.

DE MELONIBVS ET PEPONIBVS.

NOMENCLATVRAE.

Σίκυς πέπων.
Melon. Pepon. Melopepen.
Melonen. Melunen Kürbsen.

A

ANNOTATIO IN MELONEM.

MELON Cucumerum generi etiam contribuitur, qui quum natiuam magnitudinem excessere, Pepones à Plinio uocantur. Quum uerò rotundi mali formã, & effigiem referunt, facta ex Pepone & malo appellatione, Melopepones sunt uocati, neq; inter eos aliud quàm ex figura discrimen quondam fuit. A Palladio uerò & medicis recentioribus à malorum figura Melones tantum appellantur, quos antiqui Pepones & Melopepones appellarunt. Praeterea Graeci quum fructum illum quem Melonem uulgò appellant, significare uolunt, non σίκυς, id est cucumis absolute dicunt, sed σίκυς πέπων, id est Cucumis Pepo, uel absolutè πέπων dicunt.

DESCRIPTIO.

Melones nascuntur ut Cucurbitæ, habentq; flores luteos.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant atq; humectant in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Seminis quoq; in medicina usus est, habetq; eandem facultatem.

Gratus est Peponis usus, ut Platina inquit, uerum difficillimè ob eius frigiditatem commixtam humiditati, coquitur.

Repurgato stomacho edendus est, quia facillimè in eos humores conuertitur, & concoctionem retardat, quos prædominari in cibi B receptaculo compererit. Hanc ob rem nobis à maioribus imperatum est, ut Pepones ieiuni comedamus, supersedeamusq; à reliquo cibo, donec in fundo semicocti resederint.

Ad stomachi calores non naturales, & febres malignas maximè prosunt.

Semen cutem purgat, si ex decocto illius cutis lauetur. Habent & abstergendi uim Melones, ut Galenus in libro de alimentorum facultatibus indicat: quamobrem etiam maculas ceu solares, & lentigines atq; summam uitiliginem extergere possunt.

Qui decolorata fuerit facie, accipiet semen Melonis, cui superior cortex detractus sit, lomentoq; addito, in puluerem rediget atq; commiscebit, unde postea pastilli cum aqua rosacea permisti conficientur, & ad solem siccari debent, quibus si facies lota fuerit, nitidam & pulchrã reddit faciẽ, omnesq; cutis turpes maculas exterit.

Semen habet uim ciendi urinam, purgat lumbos & renes.

Magis operatur semen in lumbis, quàm in uesica. Oportet enim potentius remedium præstare in calculo uesicæ, quàm in renum, uel lumborum calculo.

Superior Melonis cortex imponitur fronti, ut oculorum destillationes compescat.

Radix ulcera sanat, quos fauos dicunt, ex melle emplastri modo imposita.

C Melonem nonnulli cum aceto ſumunt, pulegium ei & cepas admiſcent, quo nocitura uis frigoris temperetur.

DE AQVA MELONVM.

Tempus optimum diſtillandi Melones eſt, ut quando maturuerunt, minutim concidantur, & diſtillentur circa Autumnum.

Aqua Melonum per tres, uel quatuor hebdomadas, mane una uice ad iij, uel iiij, uncias pota, calculo optimè medetur, ciet urinam, & purgat renes.

Item pota refrigerat, & extinguit omnes interiores calores non naturales, refrigerat iecur, ſedat ſitim cum ſaccharo temperata.

Prodeſt quoq; ad calidam tuſſim. Linteolis foris applicata, diſcutit calores, & tumores corporis, ubicunq; fuerint.

DE CVPRESSO.

NOMENCLATVRAE.

Κυπαρίσσος.
Cupreſſus.
Cypreſſus.
Cipreſſen Baum.
Cypres

D

ANNOTATIO IN CVPRESSVM.

CVPRESSOS à partu ramulorum parilium uacatas Græci uolunt, ut Hermolaus Barbarus teſtatur, ἀπὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρέμωνας, hoc eſt quod ex æquo, & ramos & fructus creent. Eaſdem & Charitas appellari ſolitas Eteoclis fuiſſe filias adnarrãt: quę dum tripudio dearum ſubſiliunt, euolutę in puteum deturbantur. Dolens earum uicem Tellus arbores frondoſas puellis ſimiles ad oblectamentum, & rei memoriam ædidit. Cupreſſus Diti ſacra eſt, funeribus indicandis ante domos poni ſolita, ut Plinius ſcribit. Huic patria eſt Creta inſula, ubi tam familiaris à Theophraſto traditur, ut quocunq; loco quis mouerit terram ac ſubegerit, hæc gignatur, atq; protinus emigret, niſi ſeratur alia. In Idæis Albiſq; montibus etiam non appellato ſolo ſponte proſilit, ibiq; ſummis iugis, ubi niues nunquam abſunt, plurima, quod eſt mirum, alibi non niſi tepore prouenìens, & nutricem magnopere faſtidiens. Cariem uetuſtatemq; non ſentit Cupreſſus, neq; rimam, neq; fiſſuram capit ſponte. Hoc etiam Vitruuius probat, inquiens. Cupreſſus in uetuſtatem ſine uitiis conſeruatur: quod is liquor qui ineſt, penitus in eius corpore ſaporem habet amarum, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem, neq; eas beſtiolas quæ ſunt nocentes: ideoq; quæ ex

A quæ ex eo genere opera constituuntur, permanent ad ęternam diuturnitatem.

DESCRIPTIO.

Cupressus arbor est, quæ magna proceritate attollitur, ad formam abietis, nisi quòd ea ad secandum durior sit, floret luteo colore, producit fructum instar nucis.

TEMPERAMENTVM.

Cupressus calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo, Dioscorides uero inquit, quòd Cupressus astringit, & refrigerat. Galenus testatur quòd resiccandi uim habeat, absq; insigni acrimonia, aut caliditate. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia, cortices & nuces Cupressi, habentur in usu medicinæ. Nuces folijs uirtute præpollent, folia in aceto contusa, & uulneribus imposita, ea purgant, ac erodunt gangrænam. Eodem modo pota, medentur stranguriæ.

Nuces Cupressi etiam tusæ bibuntur cum uino contra sanguinis excreationes, intestinorum tormina, fluores alui, in spiritus difficultate, non nisi recta ceruice spirantes, & tussim. Nuces tusæ & commixtæ cum fico, uulneribus quæ serpunt, & polypis in naribus me-
B dentur, si emplastri modo imponantur.

Emplastrum confectum ex folijs, & nucibus, prodest ad intestinorum ramices. Folia eius bibuntur cum uino contra urinæ profluuium, & item contra urinæ angustias. Cortices in puluerem redacti, & cum aqua Ebuli sumpti, pellit calculum ex renibus, & uesica. Nuces scabros pellunt ungues in aceto decoctæ concisæq; additis lupinis. Glutinant uulnera concisa, & illita folia.

DE CVSCVTA.

NOMENCLATVRAE.

Cuscuta:
tigne de lin ou d'aultres herbes
Filtzkraut.
Flachß seiden.

ANNOTATIO IN CVSCVTAM.

C CVSCVTA herba est quæ circa linum nascitur: unde à Recentioribus podagra lini, & strangulator lini nuncupatur. Tamen non solum lino inhæret, sed & rubis, ac alijs pluribus arbusculis & herbis: differentia est per colorem: magis albicat, quæ in lino, quàm quæ in rubo, uel moro est: in re uerò medica ferè est eadem ratio. Mirum est herbam in medicina tam utilem à Dioscoride esse silentio præteritam, nec ab ullo antiquorum eius fieri mentionem. Euritius Cordus harum rerum diligeus obseruator, putat esse herbam quæ à Dioscoride Androsace appellatur. Antonius Musa scribit, nostram Cuscutam easdem habere uires, quæ à Dioscoride Androsace attribuuntur, sed quia dum figura nondũ conueniant, putat Androsacen aliam esse herbam. Ruellius scribit eam primum cassutam fuisse appellatam ab Arabibus, deinde mutatione quadam literarum Cuscutam ab officinis fuisse dictam.

DESCRIPTIO.

Cuscuta alijs plantis, & fruticibus adhæret, & figuram habet ut fila. Caule est rubicundo, in cacumine tenui scatens semine. In lino plærunq; inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Calafacit in primo ordine, & desiccat in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Herba hæc asciscit sibi naturam herbæ, uel arboris, cui adhæret ut autores tradunt, si enim calidæ insidet herbæ arboriue, calidam sortietur facultatem: & si decubuerit frigidæ, uim sibi frigidam uendicabit. Abstergendi naturam habet, & cum quadam adstrictione participat roborandi. Semen uitiato felli medetur, tollit coxendicum dolores, potum cum uino ex saluia. Idem uenas pituitosis, atq; biliosis exonerat humoribus, ac regio morbo subuenit.

Cuscuta ualdè conducit ad induratum lienem ac iecur, cum lingua ceruina, decocta in uino ac pota, & eorum impedimenta laxat.

Cum aqua decocta, & cũ saccharo temperata, purgat Phlegma.

Eodem modo sumpta discutit stranguriam. Febribus ijs auxiliatur, quę pueros male habent, sed usu nimio stomachum sua adstrictione grauat, sed noxa tollitur, si Anisi momentum adijciatur.

DE AQVA CVSCVTAE.

Conueniens tempus distillandi Cuscutam est, quando fila oculos, uel semina, ꝓducere incipiunt, non enĩ habet folia, ut alię herbę.

Aqua Cuscutæ, mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, medetur omnibus affectibus iocineris & pulmonis purgando ac confortando.

Omnes humores superfluos è corpore expellit.

Eodem

Eodem modo pota icterum sanat, pellit calculum uesicæ.

Medetur torminibus intestinorum. Oculis instillata, eis claritatem inducit. Locis muliebribus refrigeratis subuenit, si prædicto modo bibatur.

Medetur & mulieribus quibus menses supprimuntur, & quę tumorem habent circa umbilicum. Eadem pota ciet urinam, prodest ijs qui uitiato sanguine abundant, & scabiosa lepra laborant, si potui admixta quotidie bibatur. Stomachum confortat prędicto modo pota. Medetur febribus infantium, si aquę huius paulum potui detur uel pulti infundatur, nam purgat humorem calidum.

DE CYMINO.

NOMENCLATVRAE.

Κυμίνον.
Cyminum. Cumin
Cuminum.
Römisch Kümmel.

ANNOTATIO IN CYMINVM.

CYMINVM Latini similiter & Græci dicunt. Habet, ut Theo-
B phrastus autor est, semen nudum, angustum, canaliculatumq;, facile inarescens frumenti modo, ubi plane accreuit, defluum atque lubricum. Nascitur in summa tellure, uix hærens, & in sublime tendens: in putridis & calidis, medio serendum uere. Inter olera maximè fruticat, omnium fœcundissimum. Cum maledictis & probris serendum præcipiunt, quo lętius & copiosius proueniat.

TEMPERAMENTVM.

Cyminum quo in Germania plęrunq; utuntur, calidũ & siccum est in tertio ordine, ut Ægineta autor est, urinam mouet, & flatus discutit. Hoc semen intra quinq; annos uires suas non amittit.

Cyminum in cibo sumptum uel in potu, concoctionem stomachi confortat. In uino elixum cum fœno græco, tormina & dolores intestinorum discutit, inflationes tollit.

Contusum & cum albo oui permistum, ruborem oculorum remouet, si imponatur.

Idem cum uino atq; carycis additis coctum, atq; potum, antiquę tussi medetur. In ore retentum ac masticatum, odor ille oculis adflatus, eos clarificat. Liuorem ex concussione, uel ictu, uel alio modo factum, puluis eius cum cera munda apud ignem commixtus, & emplastri modo impositus, discutit, itidem & sanguinem concretum dissoluit. Eius nimius usus pallorem inducit.

Ad catharrum ex frigida causa prouenientem, Accipe cymini

C puluerem, & lauri baccas eodem pondere, quibus sacculo inditis capiti impone, hoc absq; dubio auxiliatur.

Accipe cyminum in uino elixum, & calidum umbilico impone, hoc medetur stranguriæ, aliisq; uesicæ affectibus.

Malos humores in homine consumit.

Cum aqua elixum, si facies inde lauetur, clarior & purior redditur, si modo rarò fiat.

Tritum & cum aceto elixum, ac naribus applicatum & inditum, profluuia sanguinis sistit. Idemq; fœminarum fluctiones sistit.

Cũ aceto & aqua permistum ac potum, medetur orthopnoicis.

Sanguinis grumos cum urina reddentibus succurrit, & sanat aluum inflatum.

Ad iocineris uitia tostum in aceto tritum datur: item ad uertigines. Iis quos acriore ui urina mordeat, in dulci uino tritum datur. Testium tumoribus tostum, tritumq; cum melle rosaceo & cera imponitur. Datur & contra uenenatorum morsus cum uino.

DE CARVI.

NOMENCLATVRAE.

D

Κάρος.
Carui. Caruum.
Carios. Carium.
Wisen Kümmel.

ANNOTATIO IN CARVI.

CARVI Barbaro nomine ab officinis & Herbariis dicitur, quod à Dioscoride Caros, à Plinio Caruum, à Serapione Carium dicitur. Semen est multo minus cymino, quod apud Pharmacopolas pro Carui uenditur.

DESCRIPTIO.

Carui planta est quę nascitur ad anethi modum, luteo flosculo, semen in cacumine caulis gerens, gaudet nasci in pinguibus pratis, & hortis, etiam ubi seritur. Radicem habet magnam & candidam instar fœniculi.

TEMPERAMENTVM.

Caruum odoratum est, & moderate acrem qualitatẽ possidet, ut Galenus testatur: calefacit & siccat in tertio ferè gradu. Virtus eius est similis uirtuti Anisi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Caruum discutit flatus intestinorum, pellit lumbricos alui, confortat stomachum.

Cordi accomodatum est, prohibetq; ne uapores è stomacho caput petant. In Sicilia nõ nascit̃ copiosum, sed alijs locis frequens est.

Caruum quinq; annos durat syncerîs uiribus. Seminis tantum in medicina usus est.

Semen in potu sumptũ medetur dysenterię, quam repente sistit.

Idem in cibo sumptum stomachum confortat, concoctionemq́ adiuuat.

Ad debilitatem capitis, Accipe Caruum & in sacculo decoque, capitiq́; impone, tum remedium prestat. Vrinam quoq́ prouocat.

DE CYNOGLOSSA.

NOMENCLATVRAE.

B Κύνογλωσσον.
Σκολιμος.

Cynglossa.
Lingua Canis.
Lingua canina.
Langue de chien.
Hundts Zung.

ANNOTATIO IN CYNGLOSSAM.

CYNOGLOSSA à Romanis Lingua canina dicitur, eò quòd folijs linguam canis imitetur. Vnde Plinius inquit Cynoglossos caninas imitans linguas topiarijs operibus gratissima.

DESCRIPTIO.

Cynoglossa caulem habet longum & hispidum, folijs acutis & hirsutis, in cacumine flores gerens cœruleos, ac in medio rubentes.

Radicem habet candidam & lignosam intra terram.

Herbarij

C Herbarij, ut Ottho Brunsfelsius indicat, duas species Cynoglossæ exhibent. Vnam folio plantaginis, ueram ac genuinam, à Dioscoride descriptam. Alteram quam hodie officinæ Buglosso syluestri (folijs tenuioribus, coreacis) per omnia ferè similem ostendunt.

Plinius etiam scribit de altera, quæ lappas minutas fert, ea ignota est.

Minor Cynoglassa gaudet nasci inter uites. Maior autem locis petrosis, siccis & incultis gaudet.

TEMPERAMENTVM.

Cynoglossa frigida & sicca est in secundo gradu.

Vtuntur ea ad oris ulcera, & alias corporis calidas pustulas.

Contrita & cum uetere suillo adipe tosta folia eius, rabidorum canum morsibus, capilli defluuijs quæ uocant ἀλωπεκίας, & ambustis medentur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

Cynoglossę succus permistus cum succo plantaginis, & uino granatorum, & paululo licij, atq; ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium medetur, ut testatur Ioannes Vigonius.

D Valet quoq; succus admixtus cum melle rosato, & terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis causatis: facit quoq; potentissimè, ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera atq; tubera, maximè si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulum cum syrupo rosato, uel Oxymelle squillitico.

Item folia Cynoglossæ ulceribus frigidis siue scrophulis imposita, à proprietate medentur.

DE AQVA CYNGLOSSAE.

Tempus distillationis eius est, ut herba, folia, caulis, flores atque radix cum tota substantia minutim concisa, circa exitum Iunij distillentur.

Aqua Cyglossæ sanat hemorrhoides, si sint internæ, matutino tempore tribus uncijs bibenda est, usq; dum sanentur: si uero foris promineant, ablui debent linteolis in ea intinctis.

Medetur oĩbus uulneribus, si mane & uesperi inde lota fuerint.

Omnibus antiquis ulceribus etiam medetur, si ex ea lauentur, uel si linteolis imponatur.

DE CYPE-

A

DE CYPERO.

NOMENCLATVRAE.

Κύπειρος.
Soucbet.
Cyperus.
Iuncus angulosus, & odoratus.
Wilder Galgan.

ANNOTATIO IN CYPERVM.

CYPERVS, ut Vergilius Marcellus ait, in iuncorum genere, angulоso caule, & odorata radice est, à Celso quadratus iuncus, à Plinio lib. 21. cap. 18. triangularis primò, mox angulosus dictus. Verum tria hæc nomina apud autores plærunque inueniuntur, scilicet Cyperus, Cypirus & Cyperis. Cyperus est iuncus de quo nũc sermo factus est. Cyperus autem palustris planta est, gladiolus quondam à cultellati folij figura, ut credimus, dictus. Cyperis autem in fœminino genere, prędicti iunci angulosi radix est, quam no
B strates officinæ plærumq; etiam Cyperum nominant.

DESCRIPTIO.

Cyperus porri folia habet, sed longiora tantum & duriora. Caulem habet cubitalem, curuum, nodosum, & angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet: flores producit candidos.

Radicem habet duplicem. Vnam quæ oblonga est, Alteram quę rotunda est, & nigra: eadem facultate præditæ sunt. Gaudet aquosis locis & maximè pratis.

TEMPERAMENTVM.

Radicis quæ odorata est, in medicina tantum usus est.

Excalfacit atq; siccat altero abscessu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix acuit ingenium, & confortat stomachum. Bonum inducit homini colorem, ac grauem anhelitum oris emendat.

In oleo oliuarum eadem radix iij. uel iiij. dies macerata, lumbos calefacit, atq; calculum inde discutit, si ex eo oleo inungantur.

Vesicam refrigeratã atq; ex eo inunctam calefacit, cietq; urinam.

Cyperus sanguinem inflammat, quare leprosus eo non utetur.

Radix accomodata est membris refrigeratis, si oleo amygdalarum amararum imposita, corpus inde inungatur. Prodest etiam, si

C quis ex radice cum uino bibat. Confortat cor, hominibusq; refrigeratis, bonum creat sanguinem, maximèq; prodest qui perpetuò sunt tristes.

Radix in puluerem redacta, atq; cum saccharo melleq; permista, ac cum paululo uini decocta, deinde concisa in quadratam tesseræ formam, & hoc iusculum addatur, tum uirtutem Zingiberis conditi æquat. Potest seruari per annum, calfacit omnia membra interiora, concoctionem adiuuat, ingenium reddit acutum.

Radix Cyperi, ut Dioscorides inquit, calefacit, aperit, urinam cit. Bibitur contra uesicæ calculos, & cutem subeuntes aquas utiliter. Bibitur & contra Scorpionum ictus, eadem utilitate. Refrigeratis præclusisq; uuluis calens imposita opitulatur, menses trahens.

Siccatur eadem, & in farinam trita, oris ulceribus, quæ pascendo serpunt, inspergitur.

Sequuntur quę à Litera D. incipiunt.

DE DACTYLIS.

D

NOMENCLATVRAE.

Φοινικα.
Βάλανος.
Φοινικος.

Palmula.
Dactylus.
Datte.

Dattelen.

ANNOTATIO IN DACTYLVM.

ACTYLI nostra ætate à medicis Palmarum fructus appellantur, quoniam humanis digitis, quos Græci δακτύλους dicunt, similes sunt. Latini Palmulas uocant, Indicatq;, id etiam in Claudio Suetonius, quem in conuiuio & inter epulas obdormiscentem, oliuarum & Palmularum ossibus ab alijs incessi solitum, scriptor ille ait. Græci arboris suæ nomine

A φοίνικας, id est Palmas appellant. Est autem non exigua in palmulis differentia, ut Galenus de aliment. facultat. testatur. Alię nanq; siccæ sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: aliæ molles, humidæ & dulces: & caryotæ appellatæ. Huius generis laudatissimæ nascuntur in Ierichunte, quod Syriæ Palæstinæ oppidum est. Inter has mediæ censentur reliquæ omnes Palmulæ.

DESCRIPTIO.

Palmularum arbor est admodum procera, habens folia in latitudine, ut Milium Indicum, fructus eius ficuũ formam repræsentant, intrinsecus duros & spadiceo colore nucleos habent. nascuntur ad cornu modum.

TEMPERAMENTVM.

Dactyli calefaciunt & humectant in secundo ordine.

Arbor unà cum fructu iecur, & lienem ualdè obstruunt, cortices uero arboris multo magis id præstant.

NOCVMENTA EORVM.

Dactyli malos humores generant, capitis dolores creant, indurant & obstruunt epar, pariunt fluxus hemorrhoidum. At Dioscorides inquit, quòd hemorrhoidas sistunt, qui austero sunt sapore. B

Crassum sanguinem generant, maximè ijs qui calida natura præditi sunt, propterea ijs & qui doloribus capitis frequenter uexantur, usus illorum uitandus est. Præterea qui iecur calidum habent, ab esu illorum abstinebunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dactyli manducati aluum sistunt. In uino austero poti aluum & mulierum fluctiones sistunt. Quidam inquiunt, Dactylos qui in frigidis regionibus nascuntur, alios bonitate antecellere. Verum qui in temperata regione nascuntur, diutius uires suas retinere. Omnes Palmulæ, ut Galenus testatur, concoqui pertinaces, capitiq; infestæ sunt, liberalius ingestæ. Dulces uerò alunt: austeræ stomacho conueniunt, aluumq; retinent.

Palmæ fructus, ut Ægineta inquit, qui iam maturuit, calidus est mediocriter, uisceribus roborandis & stomacho idoneus, tum intus assumptus, tum foris applicatus.

Colliguntur Palmulæ in Ægypto ex Palmis in autumno, paulò ante quàm maturescere incipiunt.

C

DE DAVCO SYLVESTRI.

NOMENCLATVRAE.

Σταφυλῖνος ἄγριος.
Δαῦκος ἄγριος.

Daucus ſylueſtris.
Daucus Creticus.

Wild Moren.

ANNOTATIO IN DAVCVM.

DAVCVM Græci appellarunt, quem Romani Erraticam paſtinacam dicunt, ut Vergilius Marcellus ex Galeno & Ægineta probat. A Dioſcoride Staphylinon agrion dicitur, intelligitque

D eam paſtinacam ſylueſtrem, quę locis incultis naſcens ſatiuæ pariter frondeat & floreat: ſed minore radice, & magis fibrata ſit. Hieronymus Tragus autem cenſet, Daucum non eſſe Sylueſtrem paſtinacam, ſed illam radicem quam uulgò uocant Ber wurtzel. Et hoc probat ex Dioſcoride, qui de Dauco proprium caput habet. De eo ſic ſcribens: Daucus & petroſis & apricis cernitur locis, fœniculi folijs, minoribus tamen & exilioribus, caule ſemipedali, umbella Coriandri, floſculis candidis, ſemine peracri, &c. Omnia hęc inquit non paſtinacæ ſylueſtri, ſed radici quã Berwurtzel uocant, rectè congruunt. Plura Daucorum genera numerauit antiquitas, non genere ſed natali ſolo diuerſa, indicatq; id Plinius lib. 19. ca. 4.

DESCRIPTIO.

Daucus ſylueſtris eſt planta ſatiui Dauci ſimilis in locis incultis ſponte proueniens.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; ſiccat in tertio ordine.

Daucus ſylueſtris in uino elixus, cui tantũ ficuum additum ſit, quantum quis uoluerit, hoc uinum potum pellit ſiccam tuſſim. Itidem ad aſthma auxiliatur. Herba hæc in lixiuio uel aqùa decocta, tollit fluxum capitis ex frigida cauſa prouenientem, ſi caput inde lauetur.

Tres

A Tres manipuli huius herbæ in uino decocti, oleoq; addito, si aluo imponantur, flatus discutiunt, ac stomachum calefaciunt.

Aduersus iecur ac lienem obstructum. Confice ex hac herba & floribus Syrupum, atq; succum fœniculi admisce, eo mane ac uesperi utere, & absq; dubio opitulabitur.

Daucus syluestris cum malua & mercuriali in uino & aqua decoctus, & umbilico applicatus, medetur torminibus intestinorum.

DE DIAPENSIA.

NOMENCLATVRAE.

Diapensia.
Sanicula.
Consolida minor.
Ferraria maior.
Sanicle
Sanickel.

B

ANNOTATIO IN DIAPENSIAM.

DIAPENSIA herba uulneraria est, quæ alio nomine Sanicula à Latinis dicitur. De Græca eius nomenclatura, & quo nomine apud Dioscoridem & Plinium legatur, medici adhuc nihil compertum habent. Fortassis ueteribus illis hæc herba ignota fuit, multę enim huiusmodi uulnerarię herbę, & præsertim ex solidaginum genere post illa tempera repertę sunt. Vulgares Herbarij hanc Consolidam minorem esse constituunt, quorũ sententia, ut Brunsfelsius putat, non improbanda est. Collinutius putauit Saniculam pentaphyllon esse. Verum habet quidem Sanicula in quinq; partes distincta folia, sed radices nec rubras habet, nec fraga fert, ut de suo pentaphyllo dicit Plinius. Herba uulgò chirurgis ubiq; est cognita,

C qui huius succum uulneratis in potum commendant: quare in adagium uenit, eos non egere chirurgo, qui saniculam habuerint.

DESCRIPTIO.

Diapensia uel Sanicula habet rubicundum & tenuem caulem cũ folijs mollibus, radicem nigram cum multis fibris, in medio caule rubros & candidos flosculos habens, unde rubicunda folia prodeunt, quæ in tactu mollia sunt. nascitur plærunqꝫ humidis & petrosis syluis.

Est & altera quædam species Saniculæ, ut Hieronymus Herbarius indicat, agrestis, rariorq; & minus perspecta Herbarijs, solo Maio florens & apparens, flosculis albis, ijsq; lepidis admodum: inde'q; enim paulatim disperit, abditq; sese.

TEMPERAMENTVM.

Sanicula habet naturam calefaciendi & siccandi, multaq; pollet uirtute. Succus quoq; habet facultatem leniendi. Omnia pręstat quæ Consolida.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vulneratus succum Saniculæ exprimat, & bibat cum aqua Cerefolij, tum uulnus intus omnino sanatur. Sanicula siccata, & in puluerem redacta, ad integrum annum durat.

Qui stomacho laborat, habetq; intestina uiscosis humoribus obducta, Accipiat hunc puluerem, & cum melle atq; glycyrizæ succo commixtum, uesperi antequam cubitum iturus est, in uino bibat, tum interanea omnia, & stomachum à Phlegmate expurgat.

Hanc herbam in Maio unà cum radice effodito, & in aqua eam decoquito, perq; linteum colato, atqꝫ saccharo rosaceo melleq; addito, eam bibito, leniter enim aluum laxat, & multum uiscosi humoris ex stomacho & intestinis expellit.

Sanicula, pyrola, atqꝫ uinca peruinca, in uino decocta & pota, in homine omnem sanguinem concretum dissoluunt atq; consumũt absq; ullo damno.

In omnibus potionibus uulnerarijs utendum est Sanicula. Habetur enim & recensetur inter præcipuas herbas uulnerarias, unde & efficax potio uulneraria ex ea confici potest.

Adijciunt Experimentatores & Herbarij, succum decoctumue eius illitum, tumores reprimere, tam in homine quàm in pecudibus.

DE AQVA SANICVLAE.

Distillationis eius tempus est, ut herba unà cum radice, & tota substantia minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Saniculæ aqua à uulnerato mane & uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, uulnus penitus sanat.

Eadem

A Eadem prodest ad omnes tumores tam in homine, quàm in pecudibus, si per diem bis uel ter linteolis imponatur.

Sanat omnia uulnera aperta, & rupta in homine, medetur corpori exulcerato, si inde lauentur, uel linteola in ea madefacta, applicentur.

DE DICTAMNO.

NOMENCLATVRAE.

Δίκταμος.

Dictamnus.
Dictamus.
Diptamus.

B **Diptam.**
Lipwurtz.
Gichtwurtz.
Wald Lilien.

ANNOTATIO IN DICTAMNVM.

DICTAMNVS ut Theophrastus autor est, propria Cretæ insulæ herba est, uiribus admirabilis, & ad plura utilis. Artemidion etiam dicitur, à uenatrice Dea Diana, quam Græci Artemida uocant: quoniam uulneratæ ab ea in uenatione capræ & ceruæ, eius herbæ pastu sanarentur. Eademq; de causa Dortidion, quasi ceruarum: Dorcada enim Græci hinnulum, & in ceruorum genere minores uocant, quod animal Plinius ait Dictamnum hanc ostendisse, uulneratis eo pastu statim decidentibus telis. Vergilius Marcellus uult Dictamnum interposita n litera, non Dictamū, dicendum esse, quoniam id Græcorū Codices oēs indicent. Porrò Dictamno uera nos hactenus caruisse, uel inde satis liquet, ꝙ ea herba quæ nostra ætate hoc noīe insignita fuit, & flores, & semen ꝑducat, cum Germana

C Dictamnus his planè careat, quemadmodũ Manard. & Fuchsius ex Dioscoride testãtur, qui li. 3. ca. 32. de ea ita scribit: Dictamnus Cretensis herba est, acris, leuis, pulegio similis, maioribus tamen folijs, tomentosis, & lanugine quadam obductis, neq; florem, neq; semen profert, Dioscoridi quoq; subscribit Plinius lib. 25. cap. 8. Cum itaq; ex ueterum testimonijs uera Dictamnus tam flore quàm semine careat, nostra hæc uulgaris pseudo Dictamnus sit, utpote istis maximè abundans, oportet. Sunt autem Dictamni tria genera, ut Dioscorides & Theophrastus indicant.

DESCRIPTIO.

Dictamnus nascitur uirore quodam ad cubitalem altitudinem, in cacumine sub floribus caulem habens phœniceum, roseis folijs ac floribus, fibrisq; roseis. Semen ei est spadiceum, radix uerò candida. Alij uolunt Dictamnum nasci æditis & pinguibus locis, & herbam ac folia sua ab uno latere, gradatim sursum uersus sese attollere, inter quæ flosculi colore sulphuris citrini contineantur. Est & aliud Dictamni genus nigram radicem habens, cuius usus est admodum rarus. Vna radix in frigidis locis & altis rupibus nascitur. Est enim duplex, una candida, altera uero nigra, habentq; eandem facultatem. Candida tamen magis in usu est.

D TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix mulierum menses trahit, si inde bibant.

Itidem ad aquam intercutem prodest.

Dictamnus cum melle permista ac sumpta, medetur tussi. In aqua decocta medetur morbo regio, si corpus in balneo inde lauet.

Radix permista cum radice Acori, & in puluerem trita, puluis ille naribus inditus caput purgat.

Succus eius cum puluere sanat uuulam.

Dictamnus cum lacte auribus instillata, tollit dolorem.

Est tanta herbę uis, ut olfactu uenenata animalia fuget, & admota, enecet omnia quę ictu aut morsu uenenum relinquunt.

Succus cum uino potus uenenatorum morsibus succurrit.

Puluis Dictamni cum Gentiana & Aristolochia ęquali pondere commixtus, fit niger puluis, qui cum uino in quo Dictamnus sit decocta, temperatus, habet omnem uirtutem Theriacę. Idem puluis cum succo permistus atq; Artemisia, pessisq; inde factis, & fœminis inter naturalia subiectis, fœtum mortuum ac secundas expellit.

Dictamnus, ut Dioscorides ait, non tantum pota, sed admota suffituq; mortuos partus ex utero pellit.

A Castoreum cum Dictamno pari mensura in pulverem contritum, atq; cum succo rutę temperatum, naribusq; inditum, medetur epilepsiæ. Membra imbecillia, si ex succo Dictamni inungantur, uires suas recuperant ac sanitati restituuntur. Plantas pedum sagittis cõfixas illitu sanat, & impactos reliquo corpori aculeos refigit.

DE AQVA DICTAMNI.

Tempus electum distillandi Dictamnum est à mense Iulio usque ad Septembrem, tum radix concisa distillabitur.

Aqua Dictamni mane ac uesperi unaquaq; uice tribus uncijs pota, medetur pesti.

Eadem sex uncijs pota, contra uenenum succurrit.

Calculo medetur, si mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad tres uncias bibatur.

DE DENTE LEONIS.

B

NOMENCLATVRAE.

Dens Leonis.

Feltriß.

D

ANNO.

ANNOTATIO IN DENTEM LEONIS.

C DENS Leonis herba est Empyricis & Herbarijs satis cognita. Apud Dioscoridem, & Plinium certa huius herbæ nomenclatura non potest ostendi. Hermannus Comes à Neuenare credit eam esse Lagopoda Dioscoridis, hoc enim modo de ea scribit. Lagopus apud Dioscor. non describitur ex folijs & floribus. In exemplari tamen uetusto Apuleij, herbam sub nomine pedis leporini pictam reperi, ea certe similitudine, quę nobis exprimeret herbam uulgò dentem leonis appellatam. Idq; ex effectu uidetur non fore alienum à ueritate. Scribit enim Dioscor. Lagopoda uentrem contrahere, & discutere durities apostematum : quæ ambo præstat & Dens leonis.

DESCRIPTIO.

Dens leonis folia habet ad pedis coruini similitudinem, gaudet sub quercubus nasci ad cubiti altitudinem. Prasino est colore, flosculos ut malua producit, magnam & candidam habet radicem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine. Hæc herba colligenda erit circa finem Maij.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Contusa hæc herba & commixta cum Barba Iouis & Solatro, & membro inflammato imposita, absq; dubio id statim sanat.

Succus oculis instillatus, glaucomata & albugines pellit, fiet autem hoc in lunæ augmento, oculique prius aqua fœniculi lauandi sunt.

Si quis hanc herbam collo appenderit, ulceribus oculorum non infestabitur.

Conducit eadem ad potiones uulnerarias.

Contusa & uenenoso apostemati imposita, illud absque dolore aperit.

Aqua distillata ex hac herba, & oculis instillata, ualde illis medetur.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera E.

DE EBVLO.

NOMENCLATVRAE.

Χαμαιάκτη.

Ebulus.
Ebulum.
hieble
Attich.

B ANNOTATIO IN EBVLVM.

BVLVS alterum genus sambuci est, quod Grœci chamœacten uocant, id est humilem sambucum. Est enim humilis & coactę ad terram breuitatis sambucus Ebulum, & herbæ quàm arbori similius, ut Dioscorides testatur. Gaudet lęto solo ut testatur suo carmine Columella.

Atq; habilis natura soli, quæ gramine læto Parturit, & rutilas Ebuli creat uuida baccas.

Fuit agricolis in honore Ebulum, non quòd aliquid utilitatis eis adferret, sed quia sperandæ utilitatis notam & indicium faceret. Siquidem in probatione agri, & dulcem terram, & frumentis habilem, copiosum, & sponte nascens indicaret, Idq; dulcis saporis & frumentarij agri certissimum indicium sibi fecerunt semper agricolæ, si Columellæ & antiquioribus alijs credimus.

DESCRIPTIO.

Ebulus herba est minor sambuco, folia habet per interualla ex singulis geniculis exeuntia, Amygdalæ similia, per ambitum secta, longiora tamen & graueolentia. Vmbellam habet in summo cum nigris baccis, sambuco similem. Radix illi est longa digitali crassitudine, Habet & caulem digiti crassitudine.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit natura atq; desiccat. Eadem sambuco & Ebulo uis est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ebulus aquas ex aluo pellit, si inde quis bibat. Radix quoq; in

C uino decocta, subeuntibus cutem aquis auxiliatur.

Ebulus elixus & olerum modo manducatus, aluum constipatum emollit.

Vmbella cum caulibus eandem habet uim, quam ipsa herba.

Radix hydropicis præsentissimũ est remediũ, in potu snmpta.

Decocta eadem in aqua, fœminarum locos insidentibus mollit, & aperit, & quæ in eis sunt mala emendat.

Folia in aqua decocta medentur siccæ tussi, si decoctum illud bibatur. Idem ad anginam succurrit.

Si cui uua oris deorsum feratur, gargarizet hoc decoctum, cum modico pyrethro permistum, tum auxiliatur.

Misce succum Ebuli cũ puluere radicis Esulæ, & saccharo, hoc sumptum febri quotidianæ medetur.

Herba ipsa podagram sanat imposita.

Folia tenera & recentia podagris opitulantur cum taurino hircinoue adipe emplastri modo imposita.

DE AQVA EBVLI.

Optimum tempus distillandi Ebulum est, quando florere incipit, ut tum herba & folia minutim concisa distillentur.

D Aqua Ebuli sæpius unà uice iiij. uel v. uncijs pota, aluum mollit.

Eodem modo pota mane & uesperi, auxiliatur contra tumorem, & præcipue contra hydropem.

Sic etiam pota medetur febri quotidianæ, & doloribus laterum.

Prodest contra exteriorem corporis tumorem, linteolis imposita.

Dolorem lateralem pellit, linteolis madidis etiam imposita.

DE ELLEBORO ALBO.

NOMENCLATVRAE.

Ἑλλέβορος λευκος.

Elleborus albus.

Veratrum album.

Weiß Nießwurtz.

Christwurtz.

Ellobore

A ## ANNOTATIO IN ELLEBORVM.

LLEBORVM album Romani Veratrum album appellant. Duo eius ſunt genera, Albũ ſcilicet & Nigrum. Aulus Gellius Pliniũ ſecutus, ait coloris diſcerniculum non in ſemine, neq; in uirgultis, ſed in radice apparere, Candido uomitiones cientur, eoq; ſtomachum & uentrem ſuperiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur, utriuſqꝫ periculoſa ſumptio, ſed albi, ut pręſtantior, ita periculoſior. Quod ipſum tamen adeo uulgatum eſſe cœpit, ut plæriqꝫ ſtudiorum gratia, ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, ſæpius ſumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus ſcripturus aduerſum Stoici Zenonis libros, candido Elleboro ſuperiora corporis purgare ſolitus legitur, ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus, ad domicilia uſq; animi redundaret, & inſtantiam, uigoremq; mentis labefaceret. Elleborum herba eſt, apud multos Poëtas decantata, propterea quōd antiquitus plurimus uſus fuerit eius herbæ, ad leuanda mentis & capitis uitia. Vnde & in Prouerbio dicitur: Elleborum bibere, Elleborum edere, Elleboro ſeſe purgare. Elleboro opus habere. De illis qui inſaniunt & parum animo conſtant, ut teſtatur Eraſmus in Chiliadibus. Elleborum à Germanis Nieſwurtz
B dicitur, id eſt radix ſternutationis, quoniam celerrimè mouet ſternutamenta. Optimum quod ex Anticyra petitur, ubi copioſe prouenit. Durare uim albi Ellebori 30. annis ferunt.

DESCRIPTIO.

Elleborum album folia plantagini aut betæ fermè ſimilia habet, breuiora tantum nigrioraq;: colore aliqua parte rubro. Caulem fermè duorum palmorum altitudine. Radices illi ſunt graciles, ceparum modo prodeuntes. Quidam uolunt uerum Elleborum album eſſe herbam illam, quæ uulgò Dictamnus dicitur, ſed errant. Habet radicem fragilem, cuius nimius uſus improbatur, natura enim aluum ſiſtit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atqꝫ deſiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Elleborum album decoctum leproſis accomodatum eſt, ſi inde corpus lauerint. Prodeſt quoq; ſi inde bibant, nam purgat interiora membra, lepramq; interiorem aut per uomitum, aut per ſedes, aut per urinam expellit. Atram bilem uomitu expurgat per ſuperiora.

Album Elleborum uiribus antecellit nigrum.

Album Elleborum fœtus mortuos potenter ex utero pellit, ſi mulier ex eo biberit, uel pudendis id applicauerit.

C Idem naribus inditum, caput purgat, & multos affectus inde pellit. Oculorum doloribus puluis Ellebori albi medetur, aliis collyriis mixtus.

Idem puluis mixtus cum farina triticea, interficit mures. Vel confice pulticulam ex eodem puluere cum melle & farina permisto, quoscunq; mures tum interficit. Muscæ quoq; in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Elleborum album Tetanum pellit. Est autem Tetanus affectus, quum ceruix cum reliquo corpore ueluti immobilis, inflexa in neutram partem, sed iuxtà in utramq; recta intenditur. Est species spasmi.

Cum Petroleo decoctum & inunctum, podagrę medetur.

Pueris, senibus, imbecillibus & macris usus Ellebori albi interdicitur. Si autem necessitas usum eius postulauerit, cum aqua mulsa oportet sumere.

DOSIS ELLEBORI.

Multum refert quo pondere Elleborum exhibeatur. Apud ueteres Themison ij. drachmas dabat. Sequentes uero iiij. dedere, quos hoc tempore imitari non licet. Mesue i. drachmam dat. Vulgaris usus est à ij. granis usq; ad ij. scrupulos. Sed tamen licet tam in hoc quàm in aliis pondus augere uel minuere, iuxta qualitatem per-

D sonæ, temporis atq; loci, quæ medico semper sunt obseruanda & respicienda.

Si columbas manibus capere uolueris, decoque Elleborum album cum tritico, usq; dum triticum dissiliat, & columbis uel anatibus ad edendum obiice, tum statim manibus capiuntur.

Quicunq; paralysim aut tumorē in pedibus, aut in quacunq; alia parte corporis habuerit, contundat herbam albi & nigri Ellebori, & succum linteolo percolet, atq; cum uino ieiunus bibat, tum ad talem affectum auxiliatur.

Item aduersus Icterum, Bibe ex hoc succo à cibo sumpto, tum ex eo morbo liberaris, & pulchrum recipis colorem.

Elleborum album fistulis instillatum, eas expurgat atq; curat.

Medetur quoq; morbis comitialibus, uertigini, Melancholiæ, phrenesi, podagræ, hydropi incipienti, spasmo, elephantiæ albæ, tremori, febri quartanę, antiquę tussi, & torminibus intestinorum.

Idem usurpatur ad inueterata ulcera, scabiem & fistulas.

Contra dolores dentium in aceto decoquitur: colluunturq; decocto illo utiliter.

DIFFERENTIA VTRIVSQVE ELLEBORI.

Album Elleborum per superiorem uentrem crassos & glutinosos humores expellit. Nigrum uerò humorem Melancholicū per inferiorem uentrem purgat.

A

PRAEPARATIO ET ADMINISTRA-tio Ellebori.

Mesue hoc modo corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle & passulis, uel in iure gallinarum, & aliarũ carnium, abiecta deinde radice, Tale iusculum potest potui dari. Sunt qui cauata radice raphani, indunt de helleboro per diem; inde rursum extrahunt, feruntq; tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in Oximelle uel uino dulci, aut Syrupis, uel Rob ut uocant, atq; subinde ministrant. Adhibito fortassis & hordei modico uel Oriza.

Operationi eius uigorem addunt, Sal indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq; Daucus, Petroselinon, Piper longum, Hyssopus, Calamentum & Origanum.

DE ELLEBORO NIGRO.

NOMENCLATVRAE.

B

ἐλλέβορος μέλας.

Elleborum nigrum.
Veratrum nigrum.

Schwartz Nießwurtz.
Schwartz Christwurtz.

ANNOTATIO IN ELLEBORVM NIGRVM.

ELLEBORVM nigrum sunt qui Ectonion & Melampodion uocent. Hippocrates certè haud aliter ferè quã Ectonion appellat. Porrò Melampodion icc irco dicitur, ut Hermolaus testatur, quia Melampodem inuentorem habeat, quem alij diuinationis peritum, alij pastorem fuisse tradunt, & furentes Prœti filias, dato caprarum lacte, quas Elleboro purgatas animaduertisset, sanasse in Arcadia propè fontem Clitorium. Elleborum & nigrum & candidum ex Antycira commendant scriptores, & Poëtę. Antycira uerò hęc in Locride siue Phocide sita est, ut scribũt Pausanias & Strabo.

DESCRIPTIO.

Elleborum nigrum albo in omnibus est simile, folia tantum gra-

C ciliora, & paulò teneriora habet, utriusq; flores primo sunt uirides, postea giluum acquirunt colorem. Semen rotundum ac nigrum producit, Peoniæ semini non dissimile, uerum minus est. Nascitur asperis collibus & locis siccis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Elleborum nigrum in puluerem redactum, fistulis callosis instillatum, breui eas curat.

Decoctum in aqua, & os inde si colluatur, purgat dentes, tollit carnem putridam, necat uermes. Sanguinem Melancholicum per inferiora expellit. Cum aceto decoctum, & corpus inde inungatur, remouet lepram, uitiligines & impetigines, curat scabiem, & absumit uerrucas. Tollit quoq; uerrucas cum squamis aeris. Destillatur decoctum eius cum aceto in aurem, & confert tinnitui, & sibilis, corroboratq; auditum. Vsus eius etiã memoriam emendat.

In uino ad ij. uel iij. horas maceratum, & deinde percolatum, ac parumper decoctum, prodest uesperi potum antequam itur cubitum. Nam tale uinum omnia interiora expurgat, ex malis humoribus, simulq; dolorem & uertiginem capitis discutit. Elleborum nigrum imbecillibus non conuenit, sed forti natura hominibus. Huius radicibus in fine ueris utendum est. Febrem quartanam quę longo tempore durauit, aufert, si illud cum uino pauloq; sacchari permistum aliquis bibat.

D Per inferiora omnes prauos humores, qui in homine sunt, expellit. Omnes quoq; affectus membrorum interiorum discutit.

Cataplasma ex eo confectum tollit scabiem, maculas lepras, omnem deniq; impetiginem.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uitiligines, impetigines, leprasq; emendat.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure, ceraue, piceq;, & cedrino liquore inungitur.

Si quis obstructus atq; repletus circa thoracem fuerit, herbam nigri Ellebori cum uino & melle decoquat, & id percolatum uesperi, quando iturus est cubitum, bibat: hoc thoracem lenit & emollit, stomachum emundat, & quicquid malorum humorum in corpore est, minuit. Purgat & pellit per inferiora nigram bilem cum uiscosis humoribus. Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atq; post biduum triduumue repellatur. Menses trahit locis muliebribus inditum.

Si quis assidue, & cum cautione quadam eo usus fuerit, tum purum creat sanguinem, caput purgat, & omnia membra capitis, à multis morbis præseruat.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis & longis.

Contra

A Contra cutem subeuntes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplastri modo utiliter imponitur.

Miscetur omnibus emplastris quæ exedendo sunt, Duritias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Loco eius hodie usurpant scammonium.

DE AQVA RADICIS NIGRI ELLEBORI.

Optimum tempus distillandi radicem nigri Ellebori est, ut ea minutim concisa citra herbam in fine mensis Augusti distilletur.

Aqua hæc pondere unius drachmæ, in tribus uncijs uini permista, & mane pota, ac deinde iiij. horas, si quis ieiunet, purgat Melancholiam, & glutinosos humores per aluum.

DE AQVA HERBAE NIGRI ELLEBORI.

Herba nigri Ellebori sola conciditur, & in medio Maij distillat.

Aqua hæc pota sistit aluum, & confert ad multos morbos, & corpus in sanitate conseruat, si quis mane ieiunus pondere semiunciæ uel integræ unciæ bibat.

DE ENDIVIA.

B

NOMENCLATVRAE.

Σέρις.

Endiuia.
Intybum.
Chicoree

Endiuien.
Genszung.
Antiffien.

ANNOTATIO IN ENDIVIAM.

ENDIVIA laudata est herba, cuius in medicina nostro æuo frequens est usus, ad amouendam malam iocinoris temperaturam. Hanc doctissimi medicorum, qui de re Herbaria scripserunt, testantur esse herbam illam quam Dioscor. & alij ueteres Intybum appellant. Vulgus autem

C medicorum & Herbarij, eam corrupto nomine Endiuiam nominant, quasi paululum deflectens, Intybiam dixeris. Manardus li. 5. ep. 4. Intybum satiuum Endiuiam, Syluestre uero Cychoream apertissimè uocat. Hermannus Comes à Neuenare eodem modo de hac herba scripsit: Intybum ueteres uocauerunt, quam Barbari corruptè Endiuiam uocant. Est autem herba inter præstantissimas numeranda, quę satiua est, & inter olera habetur, Endiuiam uocamus. Syluestris uerò Cichorea siue Intybum erraticum uocatur. Endiuia certe præstantior quantum ad medicinam pertinet, Inter harum species Taraxicon & Scariolam ponit Dioscor. Endiuia & lactuca congeneres plantæ sunt, ut ab altera alteram primo germine uix secernas, Brunsfelsius censet eas quoq; easdem habere facultates, quamuis nomine & figura differant. Anserinum carduum Endiuiam uulgares Herbarij nominant: pro qua tamen iam aliam nos accipimus, maiorem scilicet, quæ per dorsi spinam aculeata folia habet.

DESCRIPTIO.

Endiuia herba est crassa, caule crasso & concauo, folijs aculeatis, florem luteum in cacumine habens. Gaudet inter olera nasci.

TEMPERAMENTVM.

D Endiuia natura refrigerat atq; deficcat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad epatis affectus nulla herba est salubrior. Epar enim ardens refrigerat, calefacitq; refrigeratum, potest ad utrunque affectum absq; noxa usurpari, quia natura tantam facultatem & proprietatem habet,

Folia atq; semen in medicina usurpantur, radix uerò nullius est precij.

Folia cum uiridia sunt, magna uirtute pollent, aridorũ foliorum nullus est usus.

Endiuia cor corrobat, quod ardore infestatur.

Aduersus morbum regium, Accipe Syrupum ex Endiuia confectum, & cum aqua linguæ ceruinæ commisce, optimè hoc remedium iuuat.

Idem Syrupus pellit febrem tertianam.

Succus ex folijs ardentibus pustulis impositus, ardorem inde extrahit, ac benè eas refrigerat.

Herba ipsa contusa, & calidis apostema tibus imposita, ualde auxiliatur.

Ardorem iocineris sedat, foris imposita.

Si her-

A Si herba non poteſt acquiri uiridis, tum ſemen accipiendum eſt, atq; conterendum, calidoq; affectui imponendum, hoc ſubuenit abſq; noxa.

Endiuia ad lactucę modum, quocunq; modo cruda uel cocta, in cibo ſumi poteſt, fibras enim iocineris obſtructas uehementer aperit, ad ſtomachi ardores accomodata eſt.

Cum aceto cocta, uentrem reſtringit.

Cardiacis ſupra ſiniſtram papillam ex aceto impoſita, prodeſſe certiſſimum eſt.

Podagris & oculorum inflammationibus ſubuenit.

Medetur ſacris ignibus, calidis apoſtematibus, & tumoribus calidis, cum ceruſſa & aceto contuſa, & emplaſtri modo impoſita.

Contra Scorpionum ictus, radix & folia inuicem contuſa, utiliter emplaſtri modo imponuntur.

Succus cum aceto & roſaceo mixtus, capitis dolores releuat.

Iecoris & ueſicæ uitia cum uino hauſtus emendat.

Sanguinem reijcientibus, itemq; genituræ abundantia laborantibus, alterno die offertur potandus.

Omnibus partibus quæ refrigeratione ſanandæ ſunt, cum aceto B & ceruſſa efficaciter ſuccus illinitur.

DE AQVA ENDIVIAE.

Tempus diſtillandi Endiuiam conueniens eſt, ut folia à caulibus decerpta, & minutim conciſa, in fine Maij diſtillentur.

Aqua Endiuiæ mane & ueſperi duabus uncijs pota, prodeſt ad anguſtiam & obſtructionem pectoris.

Eodem modo pota, grauidis fœminis ſalutaris eſt, eas enim corroborat, ſenſuſq; emendat.

Eadem mane & ueſperi unaquaq; uice iiij. uel v. uncijs pota, medetur peſti, morbum regium repellit, ſitim quoq; ſedat largius pota ardoremq; iecinoris extinguit.

Facit ad dolorem lateris, & punctionem quæ circa cor ſentitur, mane & ueſperi ſingulis uicibus iij. uel iiij. uncijs pota.

Linteolis uel ſtupa cannabina æſtuanti iocineri impoſita, ęſtum reſtinguit, ex quacunq; parte corporis etiam proueniat: linteolis exiccatis ſæpius ea iterum madefacere oportet.

DE ENDIVIA SYLVESTRI.

C

NOMENCLATVRAE.

Scariola.
Taraxacon.
Rostrum porcinum.
Scariole
Sew Distelen.

D

DESCRIPTIO.

ENDIVIA syluestris gaudet nasci in agris, & in segetibus. Folia habet aculeata, flores rubicundos, radicem uerò candidam, atque intra terram longam.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus ex hac herba expressus, pellit erysipelata.

Cum aqua cocta, si pudenda inde foueantur, aufert ab illis ardorem. Succus conducit ad unguenta refrigerantia; item ad quoscunque calidos affectus, foris applicatus.

Tumoribus calidis inunctus, eos discutit.

DE AQVA ENDIVIAE SYLVESTRIS.

Folia & caules inuicem concisa, circa finem Maij distillantur.

Aqua Endiuiæ syluestris medetur omnibus febribus, tam frigidis quàm calidis, si pluribus diebus & singulis iij. uel iiij. uncijs bibatur.

Eodem modo pota confortat Iecur, medetur lienosis. Repellit febrem quotidianam, tertianam & quartanam, singulis diebus bis uel ter pota, uel si potus inde misceatur, forisq; linteolis imponatur.

A

DE ENVLA CAMPANA.

NOMENCLATVRAE.

ἑλένιον.

Enula Campana. *nomic[?]*

Inula.

Alantwurtz.

ANNOTATIO IN ENVLAM.

ENVLA Campana uulgò dicitur, ea herba quæ à Dioscoride, & Plinio Helenium dicitur, eò quod ex lachrymis Helenæ nata sit, dum gubernatorem Canopum hæmorrhoi serpentis ictu examinatum fleuisset. A Collumella Inula appellatur.

DESCRIPTIO.

Enula nascitur ad rapham similitudinem, in medio tantum est latior, & ab uno latere parum lanuginosa, Caulem habet aliquando
B duos uel tres cubitos altum, qui in summo florem luteum magnumque (instar herbę quæ ab Herbarijs flos Sancti Ioannis appellatur) gestat. Radicem intra terram habet candidam & grandem, acrem & odoratam. Nascitur uliginosis, & umbrosis locis, præterea etiam in hortis. Foditur æstate incipiente, & ad solem desiccatur. Radicem tres annos integra natura durant.

TEMPERAMENTVM.

Enula calefacit in fine tertij gradus, & humectat in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix contusa, & cum melle permista tussientibus accomodata est, si eclegma inde conficiatur, & sumatur.

Enulæ radix pulmonem à malis humoribus defendit, schiaticis, & articulorum dolore laborantibus, ac ægritudinibus à frigiditate natis prodest.

Crassos quoscunq; humores ex homine pellit, & medetur doloribus coxendicum. In uino decocta, saccharoq; admixto, orthopnoeæ medetur, urinam ciet.

Eodem modo sumpta, promouet mulieribus menstrua, utiliter sumitur contra uenenum, & morsus uenenatorum.

Radix cum melle aut saccharo condita, aduersus aëris pestilentis, noxam plurimum ualere dicitur, quo nomine etiam cruda à multis tempore pestis manditur.

Decocta

C Decocta in uino eiusdem folia, & emplastro inde facto, membris infirmis, & luxatis, imposita, adeo illa excalfacit, ut breui sanitatem recuperent.

Iram & tristiciam pellit Enula, stomachumq; confortat, atq; superfluos humores per urinam educit. Hilaritatem adferre Hippocratis testimonio creditur, Prædulcis in eo cremor animi nubila præclare discutit, fauet formæ. Cutem in facie nutrit incorruptam, reliquumq; corpus perpetua uenustate condecorat. Vinum ex Enula, membra refrigerata excalfacit. Idem potum eadem omnia præstat, quæ suprà scripta sunt.

Hic autem sciendum est, omnia uina decocta uel ex herbis confecta, magis ad ientaculum, quàm ad cœnam conducere.

Enula decocta cum paritaria, oleoq; admixto, uentri calida imposita, tormina intestinorum sedat. Et sub umbilico imposita, stranguriæ medetur.

DE AQVA FOLIORVM ENVLAE.

Tempus distillationi conueniens est, ut radix unà cum herba simul concisa, in fine Maij distillentur.

Hæc aqua mane & uesperi unaquaq; uice v. aut vi. diebus pota, quantum testa oui capit, pellit lithiasim.

D Eodem modo bibita, uel si potus quoque inde misceatur, ruptis opitulatur. Itidem quoq; pota, caputq; inde illinatur, ut deinde per se desiccetur, caput confortat. Item multis diebus pota, stomachum confortat atq; corroborat. Membra confirmat illita, atq; pota. Eadem calculum renum & uesicæ discutit, eaq; expurgat, urinamq; ciet, mane & uesperi sæpius pota.

DE AQVA RADICIS ENVLAE Campanæ.

Radix Enulæ distillatur circa finem Maij, uel à mense Iulio usq; ad Septembrem.

Huiusmodi aqua mane ac uesperi unaqualibet uice, duabus aut tribus uncijs sæpius pota, sanat interiorem rupturam.

Eodem modo pota calculo medetur, fœminis menses prouocat, lithiasi medetur, cit urinam. Fœtus mortuos ex utero materno educit, supradicto modo bibita.

Tumorem locorum muliebrium pellit, itidem pota, uel linteolis imposita. Sic etiam pota, uel imposita, tumorem testiculorum discutit.

Eadem sæpius pota, medetur.

Tussim sedat, ac crassos lentosq; humores circa thoracem detentos, absumit, sæpius pota.

DE EPITHYMO.

NOMENCLATVRAE.

Ἐπίθυμον.

Epithymon.
Epithymus.

Ein Blům von dem
Kraut Thymo.

B

ANNOTATIO IN EPITHYMVM.

EPITHYMON flos est è thymo duriore, ac satureiæ simili, capitula sunt tenuia & leuia, cauliculos habentia quasi crines, ut Dioscorides, & Plinius scribunt. Sunt autem tres Thymi species, Albus, de quo Dioscorides tertio libro, Niger, cuius Theophrastus, & Plinius meminit. Tertius, qui assimulatur satureiæ: hic flores herbaceos habet, qui dicuntur Epithymus, & de hoc Epithymo Dioscor. lib. 4. agit. Est adhuc alia species Epithymi, quod in officinis habent, & non est flos Thymi, sed id quod à Plinio describitur cap. 8. lib. 26. quod nascitur sine radice, rubens, tenui similitudine pallioli, nasciturque circa Thymum, unde Epithymus appellatur, de quo nec Dioscorides, aut Paulus, aut Aetius unquam tractarunt, sed Arabes tantũ, apud quos in magno usu est.

TEMPERAMENTVM.

Epithymum calefacit atq; desiccat, in tertio ordine.
Nascitur in calidis & humidis locis.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

C Purgat Phlegma ac Melancholiam, admixtis ijs quę ad Melancholiam purgandam faciunt.

Epithymum per se aut solum usurpari non debet, sed aliquo additamento, utputa lapide lazuli, aut pillulis de fumo terrę.

Item Remedium aduersus quartanam. Accipe semitres uncias Epithymi, & in aqua decoque, qua per linteolum colata, admisce lapidem Lazuli, & ægroto potui dato.

Eadem potio etiam auxiliatur ijs, qui laborant fluxu hemorrhoidum, unde plærunq; mariscæ creantur.

Multi hoc remedio sanati sunt.

Vertigini obnoxius ex atra bile prouenienti, conficiat Syrupum ex folijs Senæ & Epithymo, & admisceat tantum sacchari, quantum uoluerit.

Idem Syrupus medetur lieni, unde Melancholia ortum habet.

Epithymum cum uino, & oleo decoctum, & inter nmbilicum & pudenda impositum, medetur urinæ stillicidio.

Facit ad tremorem cordis, & lienem obstructum, à quo maximi capitis affectus solent exoriri.

Probata quoq; medicina est aduersus cancrum, & lepram, pellit febrem quartanam.

D Valet ad cutem ex prauis humoribus inflatam & turgidam, optimeq; subuenit asthmaticis.

Epithymum pondere sesquiunciæ cum melle, & modico salis sumi debet, tum fortiter expellit Melancholiam, & hominem à lepra præseruat.

Idem cum sena & lingua ceruina in uino decoctum, osseq; de corde cerui contuso ac admixto, facit ad dolorem cordis, & pellit Melancholiam cerebri.

EPITHYMI DOSIS.

Pulueris Epithymi drachmas septem exhiberi posse, Mesue statuit, cum tamen ueteres multo minorem quantitatem præscripserint, Dioscorides enim quatuor tantum drachmas concedit, Oribasius quoq; in compendio suo uix drachmas tres transcendit. Paulus tamen Ægineta libro septimo, dandas esse drachmas quinque Epithymi cum lactis hemina contritas permittit. Auicenna autem capite 229. secundi Canonis, potionem Epithymi, quatuor esse aureos præcipit, adeo ut nemo sit præter unum Mesuen, qui ad septem usq; drachmas progredi ausus sit. Proinde consultum erit, ut Fuchsius inquit, ut quinq; tantum uel ad summum sex, idque in paucissimis concedamus.

A

DE ERVCA.

NOMENCLATRAE.

εὔζωμον.

Eruca.

Rognette

Weiß Senff.

B

ANNOTATIO IN ERVCAM.

ERVCA Latinis, Græcis euzomos dicitur, quoniam iura cõmendet, magnam enim in condiendis obsoniјs Eruca habet gratiam ac suauitatem. Erucam ideo dictam uolunt, quòd erodat, & profectò si degustaueris eam, os & linguam satis acriter uellicabit. Aliј sic appellatam putant, quòd urendi licentiam nanciscatur, quasi dicas urucam, u, in e, uersa litera. Est etiam Eruca apud Latinos bestiola, quæ à Græcis Campe dicitur. Additur Eruca lactucæ in acetariјs, ut contrariam uim temperet. Rarò enim sine Eruca lactuca in acetario estur, suauisq; simul cibus hoc modo fit, & certam salutis spem homini adfert. Galenus quoq; in libro de aliment. faculta. pręcepit non esse homini comedendam sine Eruca lactucam, portulacamue, nec contrà sine lactuca portulacaue Erucam, ut quantum altera refrigerat, & Veneri nocet, tantum colore inflationeq;

C suá altera in utraq; re homini prosit. Quod pręcipuum habet Eruca, & quod maximè potest, uno uersu indicauit Martialis, dicens.

Et uenerem reuocans Eruca morantem.

Quare Columella in hortulo Priapo serendam pronunciauit, ijs senariolis.

Et quæ frugifero seritur uicina Priapo,
Excitet ut ueneri tardos Eruca maritos.

DESCRIPTIO.

Eruca in hortis facilimè nascitur, caulem habens ferè bicubitalem, floribus luteis, siliquis in cacumine gracilibus, in quibus grana continentur. Duo autem eius genera sunt. Est enim satiua Eruca, & agrestis. Satiua editur & seritur in hortis, & fermè similis est uero sinapi.

TEMPERAMENTVM.

Eruca calefacit, & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen & folia in medicinis usurpantur.

Eruca elixa & manducata genituram hominis adauget. Quod etiam Ægineta lib. 1. testatur, inquiens: Eruca magnam excalfaciendi uim obtinet, & genituram augere creditur, & ob id in uenerem
D stimulos addere, capitisq; eum dolorem, quam cæphaleam nominant, inducere.

Eruca domestica fortem creat calorem, quare capiti noxia est, Verum elixa cum lactuca & Beta, nullum nocumentum infert, & tali modo comesta lactantibus & nutricibus lac adauget.

Vrinam ciet comesta, aluum emollit, stomachum confortat, atq; concoctionem adiuuat.

Succus Erucæ cum felle bubulo permistus, cicatrices nigras reducit ad candorem.

Vitia cutis in facie cum melle litus emendat.

Succus uel semen cum melle permistum, & capiti illitum, & sæpius in cibo sumptum, lendes & uermes capitis necat.

Nimius usus Erucæ creat uentris dolores.

Radix Erucæ elixa & contusa, ac fractis contusisq; ossibus imposita, discutit inde dolorem.

Semen contusum, & cum uino sumptum, facit ad morsus uenenatorum.

DE ESVLA.

NOMEN.

A

NOMENCLATURAE.

Πιτυοῦσα.

Esula. *nomē rima*

Wolfs milch.

ANNOTATIO IN ESVLAM.

SVLA ab omnibus officinis ac recentioribus medicis nominatur ea herba, quę apud Dioscoridem Gręco nomine Pityusa dicitur, ut Ruellius, Ottho Brunsfelsius, & Antonius Musa uno ore testantur, numerantq; eam inter Tithymalorum genera. Estq; hęc una illarum Herbarum, quibus circumforanei, & theriacę uenditores rusticis imponunt, exhibentes puluerem ex huius radice ad aluum soluendam, quanquam
B ad id non inutilis sit, tamen ipsi non rectè uti sciunt, neq; maliciam eius corrigere, Quę autem uera Esula hodie habetur, Linarię herbę specimem prę se fert.

DESCRIPTIO.

Esula duorum generum est. Altera Domestica, Altera uerò Syluestris. Syluestris facilimē prope uias nascitur, paruis & circinatis folijs, quæ decerpta, lacteum liquorem prębent: in cacumine flores sulphuris citrini colore gestat. Domestica uerò caulem ex se mittit cubiti unius longitudine, ac in summo latum, multis geniculis intersectum, folijs minutis tenuibusq; uestitum: flores habet colore purpureo, semenq; latum figura lentis. Radicem crassam ac candidam, lacteo liquore plenam.

TEMPERAMENTVM.

Esula calida & sicca est in tertio gradu.

Radix tantum usui competit medicinæ, ut Platearius inquit.

Et melior pars Plantæ, est cortex radicis eius.

Tempus conueniens effodiendi radicem, est circa initium Maij.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cortex radicis per bienium, in magna efficacia seruatur. Virtutem habet purgandi Phlegmaticos humores, Vnde ualet contra ęgritudines ex Phlegmate factas. Esulæ uirtus est purgare Melan

C cholĭam & Phlegma, ut Vigonius testatur.

Lac eius cum periculo sumitur. Nam nocet cordi, hepati ac stomacho, dirumpitq; in homine uenas, ac febres hydropemq; infert. Quare necessarium est, si quis eo lacte uti uelit, ut admisceat aliquid quod maliciam eius reprimat, ut est succus Endiuiæ & acetum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lac Esulæ cum succo Solatri permistum, fortiter expellit malos humores, si quis pondere duarum drachmarum cum saccharo temperatum assumat. Ita quoq; sumptum medetur hydropicis.

Cortex radicis eius contusa, si cum saccharo uiolarum permisceatur, sumaturq; cum aqua mulsa, fortiter laxat. Esula corpus consumit ac macerat, geniturámq; hominis diminuit.

Contra aquam intercutem, Accipe succum fœniculi ac benè decoque, deinde per linteum cola, & puluerem ex cortice radicis eius pondere semidrachmæ cum saccharo admisce, atq; potionem inde confice. Hæc potio ualde salubris est, & expellit quosuis noxios humores qui hominē diu infestarunt, hydropemq; absq; dubio sanat.

Esula uerrucis quotidie bis uel ter illita, eas potentissimè euellit. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant.

DE AQVA ESVLAE.

Maior Esula cum herba, caule, & radice effodienda est, ac circa principium ueris distillanda.

D Aqua Esulæ prodest clauis pedum amputatis, si per diem ter uel quater inde lauentur, aut linteolis madefactis si imponatur. Intra corpus hæc aqua non est sumenda.

DE EVFRAGIA.

NOMENCLATVRAE.

ὀφθάλμικα:

Eufragia.
Euphragia.
Eufrasia.
Eufras
Augentrost.

ANNO.

A ANNOTATIO IN EVFRAGIAM.

VFRAGIA herba est pulchro nomine insignita, quam tamen antiqui ignorarunt, nihil enim de ipsa apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulum, aut Aëtium reperitur, Eufragiæ Hermolaus Barbarus in Saxifrago Dioscoridis sic meminit: Pampinulæ similis est, folio tantum minore ac magis serrato, & lentiusculo: quā nostri Herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, præcipuę claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam quę Cartofilago dicitur à uulnerarijs.

DESCRIPTIO.

Eufragia in Autumno ferè nascitur in arentibus pratis, palmi altitudine, hyssopo similis, cauliculis purpureis & non fruticosis, folio paruo, & per ambitum serrato, flosculo albicante.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad nihil aliud quàm ad oculorum uitia ea uti decet.

Eufragia utuntur ad oculorum caligines & suffusiones, uel per se imposita, uel ex uino decocta.

B Succus ex herba contusa expressus, ac oculis illitus, eos claros ac pulchros reddit.

Conficitur quoq; in Autumno ex ea uinum, quod oculis ac uisui ualde prodest.

DE AQVA EVFRAGIAE.

Tempus distillationi eius conueniens est, ut folia, caules, flores cum tota substantia distillentur, quando flores gerit.

Aqua Eufrasiæ oculis instillata & circumlita, eos claros reddit, uisumq; acuit.

Oculorum dolorem sedat, eodem modo usurpata.

Eadem unam horam ante noctem oculis instillata, & illita & singulis uicibus tribus uncijs pota, confortat, confirmat, atq; conseruat uisum, nempe in senilibus ac Phlegmaticis complexionibus.

Herba ipsa siccata ac in puluerem trita, uisum amissum restituit, si huius pulueris semidrachmam cum hac aqua permistam, omni uespertino tempore biberis.

DE EVPATORIO.

C

NOMENCLATVRAE.

Εὐπατώριον.
Ἡπατώριον
Aigremoine
Eupatorium.
Hepatorium.
Agrestis Saluia,
Barbarorum **Wild Salbey.**
Neotericorum **Odermenig.**

D

ANNOTATIO IN EVPATORIVM.

VPATORIVM regiæ dignitatis herba est, nam ab Eupatore rege inuenta est, ut testatur Vergilius Marcellus. Et quoniam iecori præcipuè medeatur, quod Græci ἧπαρ dicunt, ideo Hepatorium & Hepatitis ab aliquibus dicta. Eupatorium hoc quod hic describitur, & quo officinæ utuntur, non est uerum Eupatorium antiquorum, sed potius alia herba, cuius nomen latet. Ruellius scribit esse eam herbam, quę à Dioscoride hydropiper appellatur. Eupatorium autem uerum, est Agrimonia officinarum, ut suprà in descriptione Agrimoniæ satis demonstratum est.

DESCRIPTIO.

Eupatorium quod à uulgò Syluestris Saluia appellatur, folia habet magna & lata, nec adeo odorata, ut ueræ Saluiæ sunt: flores habet cœruleos, lateq; se propagat, ubiq; facile nascitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo, & desiccat in secundo ordine.

Tempus

Tempus optimum colligendi herbam cum succo est circa finem Maij.

VIRES AC IUVAMENTA.

Eupatorium medetur iocinorosis, uiride in usu medicinæ melius est, quàm siccatum.

Succus cum castoreo decoctus, paralyticis membris inunctus auxiliatur.

Duas uncias Eupatorij, decoque succo Apij, & hydropicis mane ac uesperi potui dato, & opitulabitur.

Eodem modo & lumbricos uentris necat.

Herba hæc in uino elixa, & pota, prodest iocinorosis, oppilationem enim iocineris aperit.

Est quoq; bona uulneraria herba, ut inde unguenta & potiones uulnerariæ conficiantur.

Ex hac herba in Pharmacopolijs conficitur Syrupus & potio, quæ ad omnes affectus iocineris prosunt.

DE AQUA EUPATORII.

Aqua ex hac herba distillatur circa finem Maij.

Aqua hęc mane & uesperi tribus uncijs potionis modo sumpta, ad omnes morbos suprà dictos prodest.

B

De herbis à Litera F. incipientibus.

DE FABA.

NOMENCLATURAE.

κύαμος.

Faba.

febue

Bonen.

C

ANNOTATIO IN FABAM.

ABA notum omnibus legumen est, à Grȩcis κύαμος dicitur. Sola inter legumina sine adminiculo nititur, & scapo recto assurgit. A pulmentario fabaceo Pythagoras abstinuit, uel quòd his mortuorum animæ, ut ipse asserebat, pro domicilijs uterentur, uel quòd is cibus inflatione sua tranquillitatem mentis quȩrentibus mirum in modum contrarius sit, ac uenerem excitet. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quòd hebetet sensus, & pariat insomnia. Prima leguminum ante hyemen seritur. Quanquam Maro uere serendam dicat. Aquas in flore maximè concupiscit, ubi defloruit, exiguas desiderat.

TEMPERAMENTVM.

Fabæ uirides natura refrigerant atq; humectant in primo gradu. Ægineta inquit: Faba non multum à medio temperamento recedit, siue refrigerando, siue siccando. Caro ipsius nonnullius etiam abstersoriæ qualitatis est, excreantibus è thorace & pulmonibus utilis. Fabis plurimum uescenti impuros generant humores, multosq; creant flatus, stomacho nocent. Fabæ siccæ ac inueteratæ frigidæ & siccæ naturæ sunt in primo gradu.

Fabæ ȩgrè concoquuntur, & inflant. Insomnia, quouis modo in cibum sumptæ, uel mala faciunt.

Cruditatem stomachi faciunt frequenter eas manducantibus.

D Exteriora membra hominis emundant, si cutis inde lota fuerit.

Si quis cutem fabis extergere uelit, accipiat farinam fabaceam ac ea utatur. Reducit enim cicatrices ad reliquæ cutis colorem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fabas edere cupiens, admisceat Cyminum aut Mentam aut Origanum, quȩ corrigunt maliciam, ne stomacho noceant. Farina fabacea cum melle & Fenogræci farina permista, abscessus qui secundum aures fiunt (parotidas Græci uocant) discutit.

Eodem modo cum aqua rosacea oculis illita, tollit pituitæ fluxiones, atque maculas eorum.

Odor ex corticibus adstringit, habent enim temperatū frigus in se.

Fabæ in aqua decoctæ & contusæ, ac ita adipi suillo admistæ, medentur podagricis, si pedes inde inungantur. Accipe fabas & bonam partem earum aceto indito, sinitoq; eas unum diem atq; noctem in eo macerari, donec cortices decidant, deinde in sole siccato, & in puluerem redactis addito puram aquam fontanam: quando iturus es cubitū, faciem inde lauato, tū mane nitida est ac pulchra.

Cum Oxymelite decoctæ & impositæ, abscessus articulorum emolliunt. Fabæ elixæ aut tostæ si fuerint, tum malitia earum reprimitur.

A Totam fabam medicorum nonnulli cum Oxycrato decoctam, dysentericis, cœliacis, uomentibus, exhibuerunt.

Sanat eadem in uino cocta testium inflammationes, & puerorum imo uentri imposita, impuberes diu seruat. Cum rosa, thure, & oui albo, procidentes oculos, eorumq; uuas, & tumores compescit. Vino eadem macerata oculorum suffusionibus, & ictibus medetur: quinetiam sistendis eorum fluctionibus sine cortice commanducata faba fronti imponitur.

DE AQVA FABARVM NOSTRATIVM.

Optimum eas distillandi tempus est, ut uirides uitro inditæ in Balneo Mariæ distillentur.

Aqua fabarum uitiosa crura laua, & redige in puluerem, quod ex aqua distillata reliquum est, puluerem q; illi malo insperge, desiccat enim & optimum est remedium ad uitiosa crura.

DE AQVA EX SILIQVIS FABARVM.

Siliquæ in quibus Fabę nascuntur, distillari debent, quando Sol in Leone fuerit, & Luna in Ariete.

Aqua ex fabarum siliquis optimè medetur renum & uesicæ lithiasi, mane & uesperi singulis uicibus ij. uel iij. uncijs pota.

DE AQVA EX HERBA FABARVM.

Herba cum caulibus distillanda est circa finem Maij.

B Hæc aqua mane & uesperi singulis uicibus pondere duarum unciarum per aliquot dies pota, pellit calculum infantium. Eadem iiij. uel v. uncijs quotidie pota, medetur ueneno. Eodem modo per unum mensem pota, bonum & purum generat sanguinem. Facies & cutis eadem aqua lota, lenis & nitida redditur.

DE AQVA EX FLORIBVS FABARVM.

Flores fabarum in Balneo Mariæ distillari debent, quum ad plenam maturitatem peruenerunt, & priusquam marcescant decerpentur.

Aqua florum fabarum uesperi oculis instillata, fluentes & lippientes oculos exiccat. Prodest etiam ad exulcerationem & ruborem oculorum, intrinsecus, ut ante dictum est, indita. Sic & pustulis oculorum medetur. Item facies hac aqua lota uel corpori illita, cutem nitidam & lenem reddit, maculasq; tollit.

Eadem contra uenenum auxiliatur, una uice vi. uncijs pota.

Educit omnia tela, spicula, atq; spinas corpori infixas, linteolum in ea madefactum, si imponatur.

A mulieribus mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs per sex uel septem dies pota, menstrua earum tempestiue trahit.

Sacros ignes extinguit, & malignas pustulas expellit, si linteolo uel molli stupa mane ac uesperi imponatur.

C DE FABA INVERSA.

NOMENCLATVRAE.

Τελέφιον.

Faba inuersa.
Agreste sedum.
Gewandt Bonen.
Wundt Kraut.
Knaben Kraut.

ANNOTATIO IN FABAM INVERSAM.

D FABA inuersa uulgò ab Herbarijs appellatur ea herba, quę à Dioscoride, & Plinio Telephion dicitur, ut Ruellius testatur. Hieronymus nobilis Herbarius subscribit iudicio Ruellij, inquiens, Faba inuersa est species uulgaris Fabæ, & à Germanis ea herba appellatur **Wundt kraut** uel **Knaben kraut**, & habet folia fabis similia, sed crassiora & pinguiora tantum. Nonnulli quoddam genus semperuiui esse suspicantur. Alij crassulam minorem appellant, quod crasso pinguiq; constet folio, Doctor Theobaldus Fettich clarissimus quondam Vormatiæ medicus, & Herbarum peritissimus censuit eam esse speciem portulacæ, & portulaca maior appellari, ut Ottho Brunsfelsius indicat. Hanc autem Telephion esse apud Dioscoridem pictura, & uires satis ostendunt. Telephion autem inde dictum putant, quia ulceribus malis, quibus Rex Mysiæ Telephus, consenuit ab Achille uulneratus, auxilietur. Ab Herbarijs uerò Faba inuersa dicta est, quia radix ima innumeris tuberibus scatet, quæ fabarum implent magnitudinem. Radix tamen à Dioscoride non exprimitur, quę profectò ob sui raritatē non fuerat omittenda. Numeratur inter herbas uulnerarias, inter quas non infimū locū habet.

DESCRIPTIO.

Faba inuersa est herba latis folijs, & halicacabo fermè similis. Herba hæc gerit Fabas inuersas, caulis est cubitali altitudine.

VIRES

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex hisce fabis paratur unguentum, cui admiscetur Aerugo succusq; Alchimillæ, & recens cera. Hoc unguentum uulneribus putridis emplastri modo impositum, carnem putridam educit, & intra tres dies uulnus renouat absq; ullo dolore.

Aliud unguentum, Accipe succi huiusce fabarum similiter & foliorum libram unam, succi semperuiui, Aristolochię longæ, uniuscuiusq; tres uncias, Aeruginis & Aristolochię rotundę in puluerem tritæ, singulorum unciam unam. Hæc cum oleo oliuarum & recenti cera commisceri debent. Vnguentum hoc multam magnamq; uirtutem habet curandi uulnera, & inueterata mala.

DE FAGASMONE.

NOMENCLATVRAE.

Ξιφίον.

B

Fagasmon.
Gladiolus.
Sagittalis herba.

Kleyn Schwertel.
Wild Schwertel.

ANNOTATIO IN FAGASMONEM.

FAGASMON corrupto uocabulo à Barbaris dicit̃, quod Græci Phasganon dicunt, id est ensem, A Dioscoride hæc herba Xiphion appellatur, A Romanis uerò Gladiolus, Id autem nominis nacta uidetur, quoniam gladij speciem folijs præbeat.

DESCRIPTIO.

Herba hęc folia habet iridi similia, minora tantum & angustiora, neq; adeò acuta. Flores habet purpureos. Radices duas, & alteram alteri insidentem. Altera super terram remanet, ut Petroselini radix, & rotunda. Altera intra terram nascitur, cuius usus est in medicina. Gaudet nasci in antiquis pratis & fossis.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

C Superior radix omnem tumorem ex calore procreatum tollit, decocta, & emplastri modo imposita. Eadem in uino elixa, & thure addito calida imposita, surculos, spinas & spicula è uulnere extrahit.

Digito imposita, in quo uermis sæuit, sedat dolorem, & extrahit absq; noxia.

Radix quę intra terram nascitur non debet usurpari ut superior. Hic quoq; notandum est, quòd quemadmodum superiore radix, non potest nasci in terræ profundum, ita in uulnere non relinquit sagittas, spinas & id genus alia, trahit ea ad summum. Sic etiam contrario modo facit radix inferior, quæ huic adhæret, omnia trahit ad fundum, quibus cũ cõmiscetur. Quare posterior hęc radix usurpari debet ad fundum alicuius affectus sanandum, ut sunt fistulæ, quæ in superiore parte cutis paruæ prominent, & tamen intus sunt profundę, & latè serpunt, Aduersum hoc, accipies unciam huius radicis, quæ intra terram nascitur, & admiscebis Aeruginis, olei Tartari, singulorum drachmam unam, & impones emplastri modo, hoc fundum perquirit, & sanat citra ullam aliam medicinam. Habet etiam uirtutem Liliorum & cæparum ad apostema aliquod emolliendum, quod ferro secandum, uel exurendum est. Quinetiam superiorem radicem ferunt uenerem in uino potam excitare:
D inferiorem uerò sterilitatem facere: superiorem itidem pueris contra intestinorum ramices utiliter in aquæ potione dari.

FAGVS.

NOMENCLATVRAE.

Φηγὸς.
fau . fauteau

Fagus.

Bůchbaum.

A AGVS à Græcis φηγὸς dicta, glandiferis arboribus annumeratur: tametsi fructu nihil glandi simillimum habeat: assurgit caudice crasso, & in orbem comoso: neque ita procero, folio tenui & leuissimo, populo simili, celerrimè flauescente, & media plurimum parte: supra hoc paruula gignitur bacca uiridis, fastigio aculeata, Glans eius dulcissima nucleis haud absimilis, triangula cute includitur, & parte postrema utrinque lapidescit in duritiam, si uirilis sexus fuerit: nam & sexuum in glandiferis Theophrastus obseruauit discrimina. Cortex è Fago in magno usu agrestium, ut inquit Plinius, Vasa corbesque ac patentiora quædam messibus conuehendis uindemijsque faciunt, atque prætexta tuguriorum. Nec non in quodam usu sacrorum religiosus erat apud ueteres Fagi cortex, Materies assulatim dissecatur in scandulas quibus teguntur ædificia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fagi folia manducantur in ginginarum labiorumque uitijs, ut inquit Plinius, tusa tritaque siccant tumores, torpentia membra corroborant. Calculis glandis faginæ cinis illinitur: item cum melle alopetijs. Radicis cortex in aqua tantisper coctus, dum remollitus distabescat, capillos denigrat, cimolia creta antea præparatos.

B Fagi glans muribus gratissima, eius animalis prouentum auget, saginat quoque glires, expetitur & turdis. Fagea glans suem hilarem facit, carnem coctibilem, & leuem, utilemque stomacho.

DE FEBRIFVGA.

NOMENCLATVRAE.

Παρθένιον.
Αμάρακος.
espargoutte
Febrifuga.
Matricaria.
Meter.
Mettram.
Mutterkraut.
Feberkraut.

ANNOTATIO IN FEBRIFVGAM.

C EBRIFVGA herba est, quæ alio nomine Matricaria ab Herbarijs appellatur, quòd contusa Matricis dolores sanet: Febrisuga autẽ à Latinis quoq; dicitur, quòd præcipuè Febribus medeatur. Apud Dioscoridem & alios Græcos Parthenion dicitur, ut Hermolaus Barbarus, Manardus, & alij doctissimi medici affirmant. Galenus Parthenion Amaracum appellat, uerum Plinius & Dioscorides, Amaracum pro Maiorana, quę & Sampsychus dicitur, accipiunt.

DESCRIPTIO.

Matricaria folia Coriandro similia habet, flores per ambitum candidos, cum semine luteo.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ est naturæ, & Absinthij, & Centaureę uires habet. Odore uiroso herba est, & gustu amaro.

VIRES AC IVVAMENTA.

Comesta uel Cataplasmatis modo uentri imposita, tormina uentris discutit.

Cum aqua elixa, adipeq; & triticea farina admista, si inde sorbitiuncula conficiatur, ea comesta tormina intestinorum pellit, calefacit stomachum, & multum uiscosi humoris educit. Itidem menstrua pellit, multosq; malos humores ex mulieribus expellens.

D Eadem in bono uino decocta, & sępius pota, febribus medetur.

Ante accessionem in uino cocta, & comesta, febrem depellit.

Semen in cibo sumptum, lumbricos uentris necat.

Accipe Matricariam, Melissam & Ebur, quæ in puluerem redacta, & in uino sumpta, fœminas facit fœcundas, atq; ut facile concipiant. Potest sicca in aceto uinóue addito sale pota, Epithymi modo, bilem & pituitam per inferna trahere. Datur bibenda utiliter herba sine folijs calculosis suspiriosisq;. Fouentur decocto eius insidentes fœminæ, contra muliebrium locorum durities, & inflammationes. Item herba ipsa cum floribus imponitur emplastri modo sacris ignibus inflammationibusq;, & alijs collectionibus. In uino cocta menses trahit, & uermes necat.

DE FERVLA.

NOMENCLATVRAE.

Ναρθηξ.
Ferula. nomẽ retinet
Birckwurtz.

A ## ANNOTATIO IN FERVLAM.

FERVLA fruticis genus est, quo non aliud leuius, ut indicat Plinius lib.13.ca.22.utilis ad fulciendos uacillantes ætate senes. Vnde & Baccho Silenoq; sacer, ut uino titubantes fulciat, nec oneret tamen. Asscribitur arborum generi Ferula: quoniam teneritudo eius processu transit in lignum, propterea Clearchus inter quæstiones lusorias, quas nostri scyrpos, Græci gryphos, & ænigmata uocant: Ferulam dicit esse lignum non lignum, sicut pumicem lapidem non lapidem, noctuam uolucrem non uolucrem. Ferulæ lignum omne corticis loco habent, ut Hermolaus scribit, hoc est forinsecus: ligni autem uice fungosam medullam, ut sambuci: Nonnullæ inanitatem, ut harundines. Hac exceptum ignem cœlestem Poëtæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremo hinc fiunt sceptra pædagogorum, ut Martialis appellat, quo terreant, magis quàm lædant. Notauit id eleganter Columella in carmine. Nec manibus miteis ferulas. Et ibidem: ferulæq; minaces Plantantur, Vnde & prouerbium Manum Ferulę subducere. Ferulam non minus à feruendo quàm feriendo dictam uideri facit Hippocrates, qui eam plestinga uocauit.

B ## DESCRIPTIO.

Ferula est frutex multis uirgis, radice parua & gracili ac rubicunda.

TEMPERAMENTVM.

Radix magis frigidæ est naturæ quàm calidæ. Ea medetur sanguinem excreantibus, si ex ea bibant.

Ferula contusa, & uulneribus imposita: fluxũ sanguinis eorum sistit. Ad superuacuos humores corporis, Accipe unciam unam Ferulæ, Tormentillæ duas uncias, & contunde eas usq; ad exitum succi, & in ollam puram immitte, uinumq; merum & bonum superinfunde. Hæc potio per xv. dies bibita à cibo sumpto, & quando iturus es cubitum, discutit illos humores, & per totum annum opitulatur.

Bibitur uiridis Ferulæ medulla, ut Dioscorides scribit, cœliacis, & sanguinem expuentibus.

Datur & contra morsus uiperarum bibenda cum uino.

Indita etiam naribus linamenti modo, sanguinis eruptiones ab ea parte sistit.

Bibitur eiusdem contra tormina semen utiliter.

Ad ciendos sudores ex oleo inungitur.

DE FICIS.

C

NOMENCLATVRAE.

Σύκον.

Ficus.

Feigen.

FICORVM GENERA.

FICORVM duplex genus est, Satiuæ enim & Syluestres sunt, Satiuæ etiam duplices sunt. Aliæ enim sunt recentes & humidę. Aliæ siccæ & frigidæ. Siccæ quoq; meliores sunt recentibus, siccarum uerò optimę sunt, quę carnosæ neq; nimium aridæ sunt.

TEMPERAMENTVM.

Ficus calefaciunt in principio primi ordinis, & desiccant in secundi ordinis principio. Virtutem habent maturandi & consumendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ficus & uuæ inter omnia Poma principatum obtinent, ut Ægi-
D neta inquit, ut quę minus uitiosos humores generent, & magis nutriant. Inter hæc ipsa Ficus probioris succi sunt, ualentiorisq; materiæ, aluo & urinæ ducendæ, renibus purgandis idoneæ, pręsertim admodum maturæ. Idem pręstant caricæ, quanquam inflationes, & sanguinem non probum pariant, eoq; frequentius usurpatę, pediculos procreant, Ficus siccatæ (quas caricas Latini uocant,) corpus nutriunt, calefaciunt, sitim afferunt, bonam faciunt aluum: in stomachum tamen & aluum destillationibus inimicæ. Decoquuntur cum hyssopo caricę, purganturq; poto decocto illo pectoris uitia. Eadem potio usurpata diutinis tussibus, & antiquis pulmonum uitijs accomodata est. Et Ficus potissimum apostema pulmonis, unde Phthisis prouenire solet, discutiunt. Cum semine fœnu græci, & Ptisana decoctæ: & fœminæ decocto earum insidentes ab inferiore parte foueant, uitia matricis, & eius procidentiam sanat. Decoctę ac contusę radiceq; acori admixta, si emplastrum inde fiat, & imponatur, duros abscessus emolliunt & sanant. Hydropicos extrinsecus siccant ex uino contusę, & cum Absinthio & hordeacea farina in modum cataplasmatis adunatę, si aluo imponantur. Tumores discutiunt, & statim in totum corpus peruadunt penetrantq;, quare ad tumorem ex hydrope procreatum accomodatę sunt.

Ficus

A Ficus candidæ magis probantur, deinde rubentes, tertio nigricantes. Quæ ad plenum maturatæ ſunt, inter illas meliores ſunt.

Ficus frequenter manducatæ malum pariunt ſanguinem, & pediculos procreant.

Contuſæ & melle permiſtæ, ſi emplaſtrum inde conficiatur, & imponatur, dura apoſtemata maturant & molliunt.

Succus ex ramis ficus morſui uenenati animalis impoſitus, ipſum ſanat.

Idem ſuccus lepræ aliiſq; cuilibet ſcabiei prauę illitus, medetur.

Hic ſuccus colligetur, quando fructus in arbore iam ferè maturi ſunt.

Ficus cum hyſſopo coctæ, & mane à ieiunis ſumptæ, contra peſtem proſunt. Ita quoq; uſurpatæ contra cutem ſubeuntes aquas auxiliantur. Epilepticis etiam eodem modo conducunt.

Ficus recolligentibus ſe à longa ualetudine utiliſſimæ. Cum ruta coctæ & infuſæ torminibus proſunt.

Cum atramento ſutorio fluidis tibiarum ulceribus maleficis, nec facile in cicatricem coëuntibus, medentur.

Strumas & quas Græci parotidas dicunt emolliunt, panos maturant, multoq; magis additis radice iridis, aut nitro, aut calce. Gar-
B gariſſatur utiliter earum decoctum contra faucium, & tonſillarum inflammationes.

Crudæ eædem conciſæ additis coactiſq; ſimul ſinape aut nitro, mox auribus inditę, incertos earum ſonos ſanant, & pruritus.

Magnus Pompeius Mithridate deuicto in ſcrinio eius inuenit ipſius manu ſcriptam compoſitionem, qua ille præſumpta aduerſus omnia ueneficia in totum diem tutum ſe incolumemq; præſtabat, in qua iuglans una, fici duæ ſiccæ potiſſimum, rutæ folia uiginti, ſalis granum in unum contunduntur, & deuorantur à ieiuno.

Docet Paxanius aridas ficos à putrilagine uindicari hac ratione: Paſſæ ſine ullo cario ſę labis ſenſu integræ manebunt, ſi tres liquida pice imbutæ, una in fictilis fundo collocetur, altera referto ficubus ad medium uaſe, tertia faucibus iam completo ſuperponatur, plurimo tempore ſanæ & uitio intactæ manebunt. Alij calicem uitreum, aut aliud quoduis perſpicuum poculum, ſuper ficos leniter inuertunt, & obducto cera ſpiramento, ita relinquunt, ſic manent immarcidæ.

DE FILAGINE.

C

NOMENCLATVRAE.

Κερατόφυλαξ.

Filago.
Cartofilago.

Wund Kraut.

ANNOTATIO IN FILAGINEM.

D FILAGO herba uulneraria eſt, & Herbarijs corrupto nomine Cartoſilago, pro ceratophylace dicitur. Hanc enim Hermolaus Barbarus ceratophylacem uocandam putat, quia partem oculorum ceratoidem, hoc eſt corneam, defendat, ſalutiq; percuſſam reſtituat. Veteribus incompertam fuiſſe exiſtimat.

DESCRIPTIO.

Filago uarij generis eſt. Vna eſt quæ habet longum, & altum caulem, atq; rubicunda exiſtit, in ſummo luteum florem gerens.

Alia rubentibus eſt folijs & acutis, caule procero & hirſuto, floribus luteis.

VIRES AC IVVAMENTA.

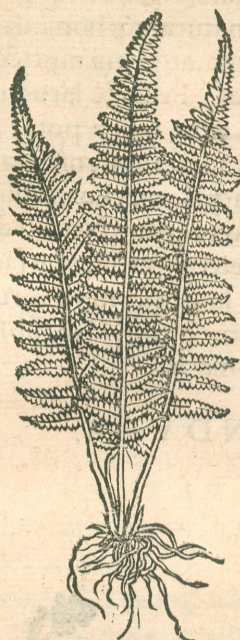
Hæc herba non ſolum uſurpari debet, uerum etiam commiſceri cum aceto & uino, & circũ uulnera applicari, & non imponi: tum facit renaſci carnem & ſanat.

Eadem cremata in cinerem, & recentibus uulneribus inſperſa, quàm primum ea curat.

Hic puluis cum aceto permiſtus, & repoſitus tàm diu, dum puluis in aceto ſiccetur, tum fiſtulis & maleficis ulceribus inditus, ea benè expurgat, & citò ſanat.

A

DE FILICE.

NOMENCLATVRAE.

πτέρις.

Filix.
fenghiere
Farenkraut.
Walt Faren.
Eych Faren.

B

ANNOTATIO IN FILICEM.

ILIX frutex est, qui à Grecis πτέρις dicitur, Sterilem & sine semine omnes Filicem dixerunt, falsumq; est, quòd iactant aliqui, una solsticiali nocte florere Filicem, eademq; hora cum defloruit, maturum in terram semen cadere, ideoq; nisi aliquis tunc adfuerit, nec uideri florem, nec colligi semen posse: quæ omnia agyrtarum commenta sunt, humanæ ignorantiæ ad questum tam impudenter illudentium. Neq; hoc mendacij genere contenti, ne quid fraudi eorum & sceleri deesset, religionem etiam commentis suis addiderunt: Natali nocte S. Ioannis cuncta illa fieri præcipientes.

DESCRIPTIO.

Filix nascitur montanis, & Saxosis locis, à tergo uiridior quàm à fronte, florem neq; semen habens. Folia sunt amplitudine cubitali, estq; Polipodio figura similis. Radicem habet nigricantem & oblongam, ex qua plures ueluti adnatæ progrediuntur aliæ radices, gustu adstringentes. Filix duorum est generum. Mas & Fœmina. Filix fœmina folia habet similia priori, sed ramis pluribus altioribusq; fruticans. Radices illi sunt longæ, & numerosæ, & in nigro colore ruffæ. Rubent earum tamen aliquæ, non secus atq; sanguis. Sed hæc natura non adeò pollet, ut prior Filix. Græci hanc Thelypterim uel nymphęampterin appellant.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Filix mas natura educit malos humores, desiccat & expellit impuros interioresq; corporis fluxus, naturamq; hominis quoq; confortat. Huius radix in puluerem trita, atq; cum uino & Melicrato pota, uentris lumbricos statim enecat. Pellit & latos uentris lumbricos pondere unius drachmæ in aqua mulsa pota: fœlicius tamen id præstat, si cum nigri Veratri aut scammonij quatuor obolis detur. Lienosis quoq; prodest. utraq; stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis arbortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspargitur, iumentorumq; ceruicibus. Folia cimicem necant, Serpentem non recipiunt, ideo substerni suspectis locis utile est: usta etiam fugant nidore.

DE FILIPENDVLA.

D

NOMENCLATVRAE.

Filipendula.
Saxifraga rubea.
Viscago.
Schrophularia.

Rot Steynbrech.
Wilde Garbe.

A

ANNOTATIO IN FILIPENDVLAM.

FILIPENDVLA ab Herbarijs Latine dicitur, quæ alio nomine etiam Saxifraga rubea dicitur, est enim una specierum Saxifragæ, quæ uarias continet species, A multis Germanice **Wilde Garb**, hoc est Agreste millefolium uocatur, quia eius folia minora sunt Petroselino. Aliquę habent caulem continentem umbellam in star millefolij, & radicem nodosam, unde interdum Schrophularia minor appellatur. Laurentius Phrisius scribit eam à Gręcis uocari, Seseli, cum quo uiribus bene conuenit, quamuis forma discrepat.

DESCRIPTIO.

Filipendula herba est in Apulia nascens, cuius radix in medicina usurpatur. Hæc radix in fine Autumni effodi debet, quę durat decem annos. Herba hęc Petroselino est similis, radix nodosa est.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix facit ad calculum, & uesicæ stillicidia, medeturq́; Ischiadi.

Puluis ex hac radice sumptus in uino, conducit ad frigiditatem stomachi, concoctionemq́; adiuuat.

Idem in cibo sumptus medetur comitialibus.

B Contra difficultatem spirandi, Accipe hunc puluerem, & Gentianam eodem pondere, & in cibo utere, auxiliatur absq; dubio.

DE AQVA FILIPENDVLAE.

Tempus electum ad distillandum eam est, ut herba unà cum radice inuicem minutim concisa, in fine Maij distilletur.

Aqua Filipendulę manc ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, medetur pesti.

Eadem iiij. uel vi. uncijs pota, contra uenenum opitulatur, si homo alicubi uenenum ederit, uel biberit.

Calculo renum & uesicę medetur, si prędicto modo bibatur.

DE FISTVLA PASTORIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἀλίσμα.
Δαμασώνιον.
Fistula Pastoris.
Alisma.
Hirten Pfeiff.

ANNO-

ANNOTATIO IN FISTVLAM PASTORIS.

C FISTVLA Pastoralis à recentioribus ea herba uocat, quæ apud Dioscoridem, & Plinium Alisma & Damasonium dicitur, ut testatur Ruellius, Pastoralem fistulam autem uocant, quod singulari scapo rudis Fistulæ, & longitudinem & effigiem quandam uideatur imitari. Officinæ quoq; & Herbarij à similitudine & natalibus plantaginem uocant aquâticam.

DESCRIPTIO.

Fistula Pastoris herba est in terram conuexa ut plantago, habetque uirides flores, radicem mollem. Aquosa amat loca.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; humectat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum melle, & in uino decocta & pota, medetur dysenteriæ. Eodem modo sumpta, tollit dolorem scapularum.

Hæc herba uirtutem habet consumendi apostemata indurata, si imponatur.

Si quis ex hac herba atq; radice eius biberit, tum calculum lumborum frangit.

Radix sanat ulcera intestinorum, cum oleo oliuarum, & aqua mulsa usurpata.

D DE FLAMMVLA.

NOMENCLATVRAE.

Flammula.

Brenn Kraut.

ANNOTATIO IN FLAMMVLAM.

FLAMMVLAM hodie herbam dicunt in terra serpentem, folijs longiusculis, flore uiduam, semine thyrsulos ambiente, ut urente & ęstuosa, unde illi nomen. ferunt quidam eam esse alteram Clematidem apud Dioscoridem. Fuere è recentioribus, ut Ruellius indicat, qui Flammulam uocauere herbam in salictis nascentem, quæ salicastrum nominatur, folio duro cinericei coloris, uiticulis callosis, rubentibus, qualiter flos quem Flammam Iouis appellamus, in uiolis ferentem semen punici mali simile in acinis, contra hominum, & quadrupedum scabiem efficacem.

TEM.

TEMPPRAMENTVM.

Flammula calida & sicca est in tertio gradu. Habet naturam inflammandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Viridis usurpari debet, non sicca.

Si quis apostema durum & immaturum, quod suppurare non quiuerit, in corpore habuerit, Accipiat Flammulam contusam ac modicum olei admisceat, & imponat, hoc statim emollit ac erodit.

Teritur eadem cum oleo rosaceo, & insolatur triginta dies in uitro in diebus canicularibus. Hoc oleum pondere unius drachmæ in cibo sumptum, facit ad renum dolores.

Eodem modo medetur febri quartanæ, Paralyticis membris quoque prodest illitum.

Idem utilissimum est clystere infusum, pellit lapidem renum & uesicæ. Ea recenti utendum quoq; censent ad phagedænas, gangrænasq; addito salis momento: item lepris & impetiginibus imponitur.

ED FLORE AMORIS.

B

NOMENCLATVRAE.

Αμαράνθος.

Flos amoris.

Amaranthus.

Tausent Schön.

Floramor.

ANNOTATIO IN FLOREM AMORIS.

FLOS amoris est alterum Amaranthum, purpureo scilicet flore, ut Euritius Cordus in suo Batanologico testatur. Dicitur autem Amaranthus, quasi flos immarcescibilis: diutissimè enim colorem retinet. Est autem flos ille spicatus, admodum purpureus, aspectu pulcherrimus, nullius odoris aut saporis. Solo colore commendatur Amaranthus. Spica Plinio purpurea uerius quàm flos. Purpuras Tyrias Laconicasq; suo rutilanti nitore uincit, prouenit Augusto mense, durat in Autumnum, Mirumq; cum defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas nectit. Qua

dote

C dote iam in fictilibus seritur, ut ab Augusto floreat in Octobrem, quo tempore gestit frequenter carpi. Collectum & furni tepore siccatum, puellæ ad coronarios hyemis usus recondunt. Siluit de eo Dioscorides, forsitan quòd paucis uiribus in medicina polleret.

DIVISIO EIVS.

Floramor herba est trium generum. Vna est Domestica, Aliæ duæ sunt Agrestes. Domestica nascitur in hortis, caule crasso, alto, & pingui, inter folia florem habens purpureum, in quo quum maturuit, paruum & nigrum semen prouenit, unde seminari solet. Alię in campis nascuntur, cubitali longitudine, in quo continentur flores albicantes, & colore glauco, atq; etiam cum semine nigro. Mas caulem graciliorem quàm fœmina habet.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; natura refrigerat atq; siccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc elixa & artubus contusis imposita, sanguinem conglobatum discutit, & statim sanat.

In uino cocta, & anus inde foueatur, tollit fluxum hemorrhoi-
D dum. Eodem modo usurpata, tenasmonem curat.

Radix in ore retenta, sedat dolorem dentium.

Eadem contusa & cum butyro uernali permista, si inde fiat unguentum, inflammationibus illita prodest.

DE FLORIBVS FRVMENTORVM.

NOMENCLETVRAE.

λυχνις ἀγρια.

Flos frumenti.

Korn Blůmen.

ANNO-

ANNOTATIO IN FLOREM FRVMENTI.

A FLOS frumenti appellatur, quia in frumentis naſcitur, & apud Dioſcoridem & Pliniũ lychnis agreſtis dicitur, ut Otto Brunſfelſius indicat.

DIVISIO.

Flores frumentorum triplici ſunt colore, Alij ſunt cœrulei, alij Purpurei, alij uerò candidi, cum acuta & candida radice.

VIRES AC IVVAMENTA.

Texuntur in coronis, & in medicina uſurpantur ad putrida uulnera.

Herba horum florum intra corpus rarò uſurpatur, ſed extra corpus tribus modis, iuxta triplicem colorem quem habent flores, in medicina ea utuntur.

Primò flores cœrulei frumentorum commixti cum Aerugine, et uulneribus gangræna occupatis, impoſiti, eam citò abſumunt. Purpurei flores bolo armeno permiſti, & circum uulnera illiti, ardores inde tollunt.

Candidi flores cum ceruſſa, & oleo oliuarum commixti, emplaſtroq́ inde facto, refrigerant atque ſanant omnes calidas puſtulas.
B Plinius huic herbæ occultam quandam uim attribuit. Hac enim perunctos uenuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi poſſe, ſi quis adalligatam geſtet. Per inferna bilem trahit potum ſemen eius, ut Dioſcorides tradit.

DE AQVA EX COERVLEIS FLORIBVS frumentorum.

Optimum tempus diſtillandi ipſos flores eſt circa finem Iunij.

Aqua horum florum facit ad luborem, & exulcerationem oculorum, ſi inde lauentur.

Eadem albugines oculorum tollit, eoſq; claros reddit, ſi unam horam ante noctem inſtilletur.

Conducit quoq; ad fiſtulas, ſi per diem bis ea lauentur, uel linteolo ſi imponatur. Tali modo & cancrum ſanat.

Item cœrulei & purpurei flores ſiccati, & in puluerem redacti, ſaccharo bonum colorem efficiunt. Tale ſaccharum abſq; noxia intra corpus ſumitur.

DE FLORIBVS S. IOANNIS.

C

NOMENCLATVRAE.

Βούφθαλμος.

Flos S. Iohannis.

S. Johans Blůme.

Kinds Aug.

D

ANNOTATIO IN FLOREM S. IOANNIS.

FLOREM S. Iohannis Comes à Neuenare credit esse Buphthalmon Dioscoridis, cuius sententiam Ottho Brunsfelsius non improbat. Nam descriptio Dioscoridis huic herbæ, quam florem S. Ioannis uulgò appellant, omnino quadrat. Quidam etiam uernaculo idiomate florem orbicularem, siue annularem, propter rotunditatem, qua oculo assimilatur, appellant. Est tamen & alia Buphthalmon apud Dioscoridem, quę etiam Chrysanthemon uocatur, ab aureis folijs, ab alijs Chryson, in segetibus passim crescens, floribus omnino aureis, & oculi figuram referentibus.

DESCRIPTIO.

Flores S. Ioannis in ambitu albi sunt, & intus ac in medio lutei, quemadmodum Anthemis, id est Chamomilla. Nascuntur in hortis & pratis. Radicem habet leuem.

TEMPERAMENTVM.

Hi flores natura sunt temperati.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis fuerit qui noctu diuq; nullam quietem in capite habuerit, & libente-

A & libenter rem cum mulieribus habere uelit, hunc florem adalligatum secum gestabit, tũ Melancholia illa, & mala uoluntas mutat.

Hæc herba, ut idem Comes à Neuenare testatur, ad uarios morbos efficax est, quanquam rarò ea utantur empirici nostri temporis.

Valet ad tineam, & serpiginem corporis, tam pota ex uino, quàm etiam illita foris. Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam cataplasma superposita.

Eius flores cum cera subacti, ut Dioscorides inquit, tumores duritiesq; discutiunt. Ferunt præterea à balneo, statim potam ad aliquod tempus herbam, suffusis felle coloris bonitatem reddere. Ferunt quoque flores contusos, & impositos ualde efficaces esse ad uermem interficiendum.

DE FOENICVLO.

B

NOMENCLATRAE.

Μάραθρον.

Fœniculum.

Marathrum.

fanoul

Fenchel.

ANNOTATIO IN FOENICVLVM.

C FOENICVLVS siue Fœniculum Latinis, à Græcis Marathron dicitur, notissima est herba. Fœniculum autem dici putãt, quòd satum magno cum fœnore semen reddat. Hoc nobilitauere serpentes, gustatu senectam exuendo, oculorum aciem succo eius reficiendo: unde intellectum est hominum quoq; caliginem eo releuari. Cæcutientibus (ut Nicander tradit,) anguibus, cum uere suas speluncas exeunt, Marathri succo acies oculorum hebetata restituitur. Fœniculum ferulaceum Plinius uocat, quòd è ferulis, ut multa alia, nascatur. Est & aliud fœniculum maius, quod ueluti arborescit, & à Græcis hyppomarathrũ uocatur. Aliud est insuper quod nunquam attollitur in altam magnitudinem, & minora folia habet, quàm fœniculum cõmune: uocaturq; id à Græcis Meon, uulgò autem Fœniculus tortuosus dicitur. Sunt qui fœniculi ferulas superueniente hyeme abradant usq; ad terram, fimoq; bubulo, aut humano stercore integant, quo sequenti anno dulcius fœniculum faciat.

DESCRIPTIO.

Fœniculum Anetho assimulatur, luteis est floribus & quotannis sua sponte iterum prouenit.

TEMPERAMENTVM.

D Calidum & siccum est in secundo ordine. Ægineta inquit, fœniculum calefacit in tertio ordine, desiccat uerò quasi in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen, herba, cortex & etiam radix usurpantur in medicina.

Semen hoc colligi debet in principio Septembris, ita tres annos durat. Cortex atq; radix colliguntur in principio Maij, ita etiam tres annos seruari possunt.

Herbam fœniculi decoque, quam si habere non poteris, accipe semen & cum aqua fontana ebullire sine, & bibe ex ea per diem quantum uitreum poculum capere potest, tum calor non natiuus extinguitur, clarumq; reddit uisum.

Si quis rubentes maculas ex facie repellere uelit, quæ speciem lepræ repręsentant, Accipiat fœniculum minutim contritum, adipeq; porcino antiquo permisto, iterum parum per inuicem contundat, faciemq; inde leniter inungat, hoc faciem reddit uenustiorem, maculæq; illæ euauescunt. Fœniculum comestum abundantiam lactis puerperis præstat. Semen manducatum urinam ciet, & menstrua purgat. Idem facit ad obstructum atq; induratum lienem & iecur, stillicidioq; urinæ prodest.

Succus fœniculi tepido lacte permistns, & infantibus lactentibus potui datus, conducit illis contra difficultatem anhelitus.

A Medetur quoq; calculosis: si uerò ipsa ægritudo ex calida causa prouenerit, tum cortex & radix fœniculi in uino decoquentur, quo mane & uesperi, quando itur cubitum, utendum est.

Fœniculum manducatum confortat stomachnm, & concoctionem adiuuat. Idem præstat puluis ex semine eius.

Accipe radicem fœniculi, eamq; tamdiu decoque, dum mollescat, tepidamq; mamillis suppurare incipientibus superimpone, & sanantur absq; incommodo.

Succus stanneo uasculo inditus, reponetur xv. dies ad solem, deinde potest usurpari ad oculos: & est certum remedium.

Paulum ex aloë epatico huic succo additum, & etiam xv. dies in stanneo uase insolatum, Collyrij modo oculis imponitur.

Sanant rabidorum canum morsus concisæ radices, & ex melle emplastri modo impositæ.

Succus ex folijs caulibusq; expressus, tum in sole siccatus, oculorum medicinæ, & remedijs utilis.

Semen uiride usurpatum, oculis felle suffusis alijsq; eorum uitijs medetur.

Succus quoq; ex radice oculis medetur.

Succus fœniculi cum melle temperatus, ac tepidus auribus instillatus, uermiculos qui in eis nascuntur, interficit.

B Radix cum ptisana atq; uino cocta & pota, hydropicis prodest.

Fœniculum in uino uel aqua elixum, pellit calculum uesicæ, & ducit menstrua.

Verendis amicissimum siue ad fouendum radice cum uino cocta siue contrita in oleo illitum.

Cum aceto coctum, & uulneribus impositum, prodest.

Tumoribus ardentibus illinuntur folia ex aceto.

Inter omnes flores apibus nullus est gratior flore fœniculi.

Si quis fœniculum contundat, indeq; aluearium illinat tum apes libenter in eo permanent.

Si quis medium caulem, dum adhuc floret, demetat, igniq; admoueat, tum ui caloris gummi ex se mittit, quod multo efficacius in medicina oculorum est quàm succus.

DE AQVA FOENICVLI.

Tempus nullum melius est distillandi fœniculum quàm in fine Maij. Verum radix in fine dierum canicularium distillatur.

Aqua Fœniculi mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, cor expurgat, cerebrum confortat, pota uel capiti illita, thoracem laxat, pellit tussim, bonamq; reddit uocem.

Eodem modo sępius pota, expurgat pulmonem, & prodest ad ulcus pulmonis, stomachum purgat, ardoremq; eius sedat.

C Iocineri quoq; medetur, aperit renes & uesicam, ea enim expurgat, & lapidem inde expellit.

Sæpius pota, sedat uentris tormina, pellit aquã intercutem cum uino pota, morbum regium discutit, lienisq; oppilationem aperit.

Hæc aqua pota facit ad omnes capitis dolores. A mulieribus & nutricibus pota, trahit menses, & facit copiam lactis.

Eadem pota crassam materiam, quę in stomacho & circa pectus continetur extenuat atq; educit, pellit nauseam ac uomitum, medetur ueterno.

Claritatem inducit oculis, omnibusq; uitijs oculorum auxiliatur siue ex calida siue ex frigida intemperie obortis, oculis instillata, & uenis temporum illita, extrahit enim tam calorem quàm frigus.

Oculis indita acuit uisum, pellit suppurationem, & ruborẽ oculorum, uenustam reddit faciem, si hac aqua mane & uesperi lauetur. Item ab illis pota, qui uitium illud oculorum metuunt quod hypochima appellatur, & mane, meridie uesperiq; singulis uicibus iij. uel iiij. uncijs cum puluere eufragiæ permistis, sumpta, mirificẽ opitulatur, & uisum amissum restituit.

DE FOENO GRAECO.

D

NOMENCLATVRAE.

τῆλις.
βουκέρως.
Fœnum Gręcum.
Fœno græcum.
Silicula.
Silicia.
Sibengezeid.
Griechisch Hew.

ANNOTATIO IN FOENO GRAECVM.

FOENVM Græcum notissima herba est, cuius semina in usu medico, quotidie sunt frequentia, A Theophrasto βουκέρος appellatur, ab aliquibus Ceraitis, Epiceras Hippocrati, quoniam fructum corniculis similem habeat, unde siliquam nonnulli appellant, Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

DESCRIPTIO.

Fœnum Græcum herba est cubitali altitudine, tenuibus, & teneris folijs

A ris folijs ad uiciæ similitudinem, floribus candidis, siliquas gerens in quibus quadratum semen instar lentium continetur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnum Grecum in fine primi gradus calidum est, & siccum in primo. Galenus inquit Fœnum Grecum ex secundo ordine calidum est, è primo siccum, idcirco feruidas inflammationes irritat, minus autem calidas induratasq; magis discutiendo persanat.

Virtutem habet molliendi ac dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fœnum Grecum ad apostemata emolliendа utilissimum est, Accipe fœni græci farinam, atq; cum oui uitello permisce, & impone. Herba ipsa decocta, & ulceribus imposita, ea maturat.

Eadem herba per quindecim dies in uino & oleo macerata, & deinde cocta & colata per linteum, modicaque cera, & farina fœni græci admista, paratur ad unguenti modum. Quod magnopere conducit ad maturanda apostemata. Idem tumoribus illitum, eos discutit.

Fœnum Græcum elixum cum oleo rosaceo, & corpori illitum, colorem emendat, graueolentiam oris pellit, & fœtorem corporis

B ex putrido sudore prouenientem. Semen fœni græci decoctum alarum graueolentiam emendat.

Farina fœni græci inflammationibus cum oleo rosaceo imposita, ualde prodest.

Minuit lienem emplastri modo imposita, eadem cum nitro & aceto subacta.

Muliebrium locorum purgationibus quęcunq; inflammatione præclusioneue cessant, fœni græci decoctum insidentibus medetur. Capillum, furfures, & manantia capitis ulcera exterit ex decocto in aqua fœno græco expressus succus.

Cremorem eius ex adipe anserino in lana subiecit Dioscorides mulieribus, ad molliendos earum locos: aut si præclusi sunt, laxandos.

Facit quoq; fœni græci decoctum ad crebras, & inanes egerendę alui cupiditates, quas tenesmos dicunt, maleq; olentia in intestinorum torminibus excrementa.

Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu coquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE FRAGARIA.

C

NOMENCLATVRAE.

Τριφυλλον.

Fragaria.
Fraga.
Trifolium.
fealier
Erdtber Kraut.
Erdtbeer.

ANNOTATIO IN FRAGARIAM.

FRAGARIA herba est, quę à Plinio Fraga dicitur, numeraturq;, ab eo inter herbas sponte nascentes, quibus plęręq; gentium utuntur in cibis. Apud alios autores ueteres nihil de ea memoriæ proditum est, Censenda est, ut Brunsfelsius, & Collinutius uolunt, de genere pentaphylli, A Latinis Trifolium à tribus folijs quę habet, nominatur. Ab alijs Fragaria ex fructu quem producit appellatur. Fructum uerò fert esui
D gratissimum, rubescentem, præsertim dum maturuit, nucis auellanæ magnitudine: qui æstate habetur in delitijs, editurq; interdum cum cremore lactis, aut uino, saccharo imbuto, uocanturq; hi fructus Fraga, suntq; omnibus nota. Hinc Vergilius cecinit. Qui legitis flores, & humi nascentia Fraga. Seruius Grammaticus fructus terræ, & mora terrestria appellat.

DESCRIPTIO.

Fragaria tenues & breues habet caules, & Agrimonię similis est, sed latiora tantum, & maiora habet folia, Flores autem candidos, fructum rubescentem, radicem rubicundam, & crispam habet. Herba ipsa non durat ultra annum.

TEMPERAMENTVM.

Fraga refrigerant & humectant in tertio ordine. Itidem & ipsa herba.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vigonius inquit, Fragaria est frigidæ complexionis: & succus eius cum uino granatorum, & modico aquæ rosaceæ, apostematibus calidis in principio, & augmento opitulatur.

Fragaria si quis in balneo utatur, contra calculum utilissima est.

Si quisq;

A Si quisq́; ingentes dolores coxendicum habuerit, Accipiat iij. aut iiij. M. Fragariæ, & in aqua ebullire sinat, & ab inferiore parte se inde foueat, deinde inungat se hoc sequenti unguento. Accipe unguenti dialtheæ unciam unam, & admisce semiunciam mellis, ceræ drachmã, & confice ex eo unguentum. Hoc coxendicibus succurrit, & materiam in eis induratam emollit, urinamq́; prouocat.

Fructus eius hominibus est accõmodus, & calorem innaturalem tollit, & inprimis prodest hominibus complexione Cholericis, refrigerat enim & humectat eos.

Accipe succi fragorum & aquæ plantaginis singulorum viij. uncias, mellis rosati ij. uncias, succi ex moris unciam unam, albi græci, balaustiæ singulorum drachmam, hæc in unum misce, & ore inde colluto contra apostemata gutturis auxiliatur.

Herba hęc cibo sumpta medetur lienosis: item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedant, stomacho prosunt, sed præsertim bilioso.

Succus fragis exprimitur uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorum suffusiones, neq; nõ epiphoras.

Radicis decoctum iocineris feruores mulcet, matutino & meridie potum.

DE AQVA FRAGORVM.

B Optimum tempus distillandi Fraga est, quando matura sunt, sed tamen non nimium mollia: quę in montosis syluis nascuntur, meliora sunt.

Aqua fragorum bibita, & potus inde mixtus facit ad malum calorem, & sedat sitim.

Eadem mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijs pota, medetur leprę, sanguinem enim purgat in uino bibita, aut alioqui cum pane manducata, impuram quoq; scabiem ex corpore remouet.

Eodem modo pota iocineri medetur, & morbo regio, pectus laxat, confortat cor, purgat sanguinem, & opitulatur contra calculum lumborum, renum, & uesicæ. Prodest aduersus alcolam oris, & ulcera gutturis, anginas, & fœtorem oris, si quis in ore uel guture gargarizet. A mulieribus in potu sumpta, eas purgat, & menstrua prouocat.

Item medetur illi cui crus fractum est, mane iiij. uncijs pota, & linteolis imposita.

Omnia uitiosa crura sanat, si mane & uesperi ea lauentur, uel linteis si imponatur.

Sordida uulnera curat, si ex ea lota fuerint, uel si quisquam in potu ea usus fuerit.

Tumorem faciei discutit, si inde lauetur.

Cum

C Cum sale permista, & iterum distillata, oculis ualde accomoda est, refrigerat enim & clarificat eos. Oculorum collyrium est efficax aqua fragorum, præsertim si nimio ex calore malè habeant.

DE AQVA DISTILLATA HERBAE Fragariæ.

Tempus conueniens distillandi eam est in medio Maij.

Hæc aqua mane & uesperi singulis uicibus ad iiij. uncias pota, medetur morbo regio.

Itidem bibita laxat thoracem, purgat pulmonem, medetur tussi & pellit lepram.

Eadem mane & uesperi iniecta oculis ex rubore calentibus, mitigat calores.

Eadem nimium sudorem cohibet.

Ad calorem & obstructionem iocineris nihil est salubrius.

DE FRAXINO.

NOMENCLATVRAE.

Μελία.
Fresne
D Fraxinus.
Esch Baum.

ANNOTATIO IN FRAXINVM.

RAXINVM Meliam & Mileam Greci uocant, cognominantq; triozon, hoc est trinodem, quòd ramos habeat prægrandes, ordinatos, paresq; numero. Matutinas occidentesq; umbras eius, quamuis sint longissimæ, nulla serpens attingit. Expertum se Plinius dicit, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere serpentem. Fraxinus antequam serpentes prodeant floret: nec ante conditas, folia dimittit.

DESCRIPTIO.

Fraxinus arbor est in ramis siliquas habens ad lentium similitudinem, quibus siccatis innascuntur uermiculi iuxta formam uermiculorum, qui in apibus nascuntur. Duorum est generum. Altera est fagina Fraxinus, Altera uerò Saxosa Fraxinus, quę producit adnatum adhærens ad linguæ auis modum, unde & lingua auis uocatur: lignum habet candidissimum.

TEMPERAMENTVM.

Hæc arbor refrigerat atq; desiccat in secundo gradu.

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix Fraxini recentibus uulneribus accomoda est, si ea aqua in qua decocta fuerit uulnera lauentur.

Cortex huius arboris recens uulneribus nouis imposita, ea ita adstringit, ut non necesse sit ea consuere.

Vinum in quo cortices bullierunt, potum, malum Phlegma in homine consumit, tollit quoq; morbum unde cutis solet inflari. Idem potum emollit lienem induratum.

Item cortices in aceto elixi, & cum spongia stomacho impositi, facit ad uomitum per superiora.

Fraxinus contra serpentes pollet: folia medentur iocineris & lateris doloribus in uino, Aquam quę subiجt cutem extrahunt, Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut pueris folia quinque tribus cyathis dentur: rubustioribus septē, quinq; cyathis uini. Viperarum ictus restinguunt, & potu & appositu. Corticis cremati cinis lepras illinit.

DE AQVA FOLIORVM FRAXINI.

Tempus conueniens distillandi folia Fraxini est in medio ueris, tum enim contusa & quinq; aut sex dies in aceto macerata, in Balneo Mariæ distillari debent.

B

Aqua foliorum Fraxini pustulas, atque impuras maculas faciei pellit, si tribus hebdomadibus mane & uesperi facies inde lauetur, uel linteolis in ea madefactis imponatur.

Pustulas curat, si mane & uesperi sæpius illinantur uel lauentur. Cum linteis imposita, pustulas sanat quæ eruperunt.

DE FVMO TERRAE.

NOMENCLATVRAE.

fumeterre

Καπνός.

Κάπνιον.

Καπνίτης.

Fumus terræ.

Fumaria herba.

Capnitis.

Erdtrauch.

Tauben Kropff.

Katzen Körbel kraut.

Wilde Rauten.

ANNO.

ANNOTATIO IN FVMVM TERRAE.

C VMVS terræ à Græcis Capnos seu Capnion appellatur. A Latinis quoq; Fumaria herba dicitur, propterea quòd uis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est, & quòd non aliter quàm Fumus oculos mordicat, atq; lachrymas ciet, si succus oculis instilletur. Preciosa & efficax herba est ad atram bilem repellendam, & ad unamquanque scabiem curandam. Hinc & Mesue inquit: Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius & nimia copia exemit eam è numero medicinarum preciosarum.

DESCRIPTIO.

Fumus terræ est herba fruticosa, nascens in hortis & segetibus hordeaceis, florem habet paruum & purpureum, estq; ipsa herba præpinguis.

Est & alia Capnos Plinio, quam pedem gallinaceum uocant, nascens in parietibus & sepibus, ramis tenuissimis sparsisq;, flore purpureo, uiridis succo caliginem discutit, itaq; in medicamenta oculorum additur.

In medicina usurpari debet uiridis, nam quo uiridior herba ipsa fuerit, eo melior est, arida enim nullam magis habet uirtutem.

TEMPERAMENTVM.

D Calidæ & siccæ est complexionis in secundo. Acutæ simul & amaræ qualitatis, nec prosus ab acrore abest. Subtiliat & penetrare facit, aperit occlusa, & resoluit.

RECTIFICATIO.

Nihil equidem habet noxij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam casei, mirabolanos, uel senas. Item passulas & mel.

Succus eius ęquiparatur succo Absinthij. Et si repleantur ex succo eius uitra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat integro anno.

Fumus terræ duabus uncijs cum saccharo admixto in calido iusculo sumptus, tollit malam scabiem, semen fœniculi quoque addi potest.

Accipe oleum nucum & parum aceti admisce, atq; succo Fumi terræ addito, inde unguentum confice, quo corpus tuum in balneo inunge, hoc malignam scabiem ex homine remouet, & præcipuē lepram.

Huius herbæ succus ter in hebdomade à ieiuno bibitus, prodest leproso, ut morbum suum diminuat.

Co ntr

A Contra hydropisim & leucophlegma hoc modo utere: Accipe succi eiusdem drachmam, radicis Esulæ in puluerem redactæ & correctæ ij. drachmas, & in aqua calida bibendum exhibe.

Vel fiat Syrupus ex succo fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra Podagram, Accipe ij. drachmas radicis Hermodactyli, in puluerem contritæ, & cum succo fumi terræ permisce, atq; decoque, pedibusq; impone, absq; dubio podagræ medetur.

Herba quoq; ipsa, ut Platearius scribit, in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Herba hæc decocta & manducata & in potu sumpta, multos affectus per urinam repellit.

Cum aqua Scolopendriæ atq; saccharo permista, sanat iocineris atq; lienis obstructiones ex frigida causa creatas.

Eadem comesta uel in potu sumpta, & ad eum modum parata, parari debet; per inferiora educit Choleram, & omnes humores adustos, & mundificat sanguinem atq; uenas.

Succus eius, ut Vigonius testatur, inspissatus succo lapathi acuti, & modico Oximellis, unamquanq; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepeta, unamquanq; scabiem potentissimè

B curat & mundat.

Ad purgationem uesperi semper porrigitur cum aliquo uentositatem reprimente & dissoluente: ut semine fœniculi & anisi uel mastiche: humores enim uentris disijcit, & exinde tormina caussat.

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemq;, unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Commanducata herba, biliosam urinam cit.

DE DOSI ET MINISTRATIONE EIVS.

Potio succi ipsius est ab drahm. v. usq; ad ij. Et decoctionis eius ab unc. x. usq; xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad v.

DE AQVA FVMI TERRAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum tota sua substantia inuicem concisa in fine ueris distilletur.

Aqua Fumi terræ mane ac uesperi singulis uicibus iij. uel iiij. uncijs pota, medetur morbo regio, & facit ad impurã scabiem faciei, quæ lepræ speciem refert, & assidue ea utentem à lepra præseruat.

Eodem modo bibita unaquanq; scabiem, morpheam, & pruritum sanat.

Intraturus balneum hanc aquam cum modico Theriacæ sumat, tum prouocat sudorem ex quo sanguis emundatur, & occurrit

C morbo qui ex malo ſanguine creatur. Tempore peſtis etiam uſurpari debet, nam ab ea præſeruat. Eadem cum Theriaca & Bolo armeno commiſta, & peſte laboranti potui data, tum eum liberat & auxilium præſtat.

In potu ſumpta aluum ſoluit, ſanguinem concretum diſcutit, & tumorẽ tam foris quàm intus repellit, fœminis menſes promouet.

Stomachum confortat bibita, mouet urinam, aluum laxat, educit craſſos & aduſtos humores, pellit ſcabiem & pruritum, mundificat ſanguinem. Potio eiuſdem aquæ oris ulceribus & doloribus ſubuenit.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera G. incipientes:

DE GALANGA.

NOMENCLATVRAE.

Galanga. nomen retinet

D Galgan.

ANNOTATIO IN GALANGAM.

GALANGA in Pharmacopolijs aromatica radix eſt, & ſtomacho ualde accommodata. Huius hiſtoria apud Dioſcoridem nuſquam inuenitur, nec alius quiſpiam ex ueteribus Græcis de ea quicquam ſcripſit, ſed inter medicinas quæ ab Arabibus inuentæ ſunt, numeranda eſt, quarum complura nomina Euritius Cordus in ſuo Botanologico recenſet. Ruellius putat eam eſſe ſpeciem Cyperi, in capitulo enim de Cypero ſic de ea ſcribit: Eſt radix non longe diſſimilis Cypero, quę uocatur officinis, recentioribusq; medicis Galanga: quæ ſurculoſa, geniculis ſcatens, ſubrubra, & in quoſdam nodos craſſiores ex interuallis intorta, ſapore acerrimo, linguam admodum uellicante, odore Cyperum quadam tenus imitante: unde multi Herbarum coniectores Cyperum Babylonicum cognominarunt. Antonius Muſa ſcribit ſe ſępius à Leoniceno audiuiſſe, Galangam officinarum eſſe ueri acori radicem, uerum Leoniceno repugnant multi præſtantiſſimi autores, qui uerum Acorum eſſe cenſent radicem illam quam Calamum aromaticum officinæ appellant, quemadmodum & in Acoro oſtendimus.

Galangæ radix per quinque annos in efficacia durat, Probatur quæ rubicunda est, & ponderosa, queq; fracta non est puluerulenta, & quæ acris est, gustumq; erodit.

Galanga secundum Serapionem est uena intra terram ad cassiæ ligneæ modum: quod ex ea nascitur rubenti est colore, & uocatur Galanga.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in tertio ordine, habet uirtutem confortandi & consumendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galanga prodest omnibus morbis ex frigiditate prouenientibus. Calefacit Galanga, concoctionem stomachi iuuat, finit dolores eiusdem quos frigida causa concitauerit, & spiritus digerit, cocta in uino & mane ac uesperi bibita. Si quis nullam appetentiam edendi uel bibendi habuerit, Accipiat Galangam, Piper, & semen Petroselini, pari mensura, & ea conterat in puluerem, melleq; uirgineo admisto, inde eclegma conficiat, atq; mane ac uesperi eo utatur. & proderit.

Cerebrum confortat naribus indita. Ex succo plantaginis datur, quibus cor palpitans micat. In uino cocta & pota, prodest ad graueolentiam oris, & sanguinem fœtidum mundificat. Halitum oris
B commendat, & multos prauos humores è corpore educit, concoctionem adiuuat ui caloris quo natura est prædita. Cœliacis & coli doloribus noxio spiritu conceptis auxiliatur: acidis subuenit ructibus.

Cum succo Boraginis sumpta, imbecillitati cordis subuenit.

DE GALLA.

NOMENCLATVRAE.

Κηκίς.
Ομφακῖτις.

Galla.
Lapsana.
galle
Gall öpffel.

C ANNOTATIO IN GALLAM.

ALLAM Quercus producit, uocaturq; in Gallæ genere, altera omphacitis, id est immatura, quę exigua & articulorum in digitis magnitudine est, solida nec perforata: altera leuore, leuitate & foraminibus differt. Præferenda omnibus immatura est, efficacior enim est. Est autem in multiplici differentia, ut Hermolaus testatur, ex Theophrasto de plantarum historia, quoniam alia solida est, perforata alia: hæc nigra, illa candida, altera maior, minor altera. Galenus ὀνοκηκίδας, hoc est quasi asininas à rusticis uocari Gallas eas scribit, quæ fungosæ, flauæ atq; magnæ sint, minus efficaces. Nascitur autem Galla sole de Geminis exeunte, erumpens noctu super uniuersa, crescit uno die candidior, & si excepta est æstu, arescit protinus, neque ad iustum modum grandescit, hoc est, ut nucleo magnitudinem fabæ impleat.

Gallæ decerpendæ sunt ex arboribus, quum nondum sunt maturæ, & præcipuè quę crassæ & ponderosę sunt, & non foraminibus plenæ: hæ namq; optimę sunt, & in medicina magis usurpantur. Gallæ uirides sunt ualde acerbæ, earum sapor adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Gallæ siccant & refrigerant in secundo ordine. Ægineta inquit: D Galla ponitur in tertio siccantium ordine, secundo refrigerantium.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galla omphacitis, id est immatura, medicamentum est affatim adstringens, eamq; ob causam siccat, fluxiones repellit contrahitq;, laxa stringit, & partes imbecillas firmat, fluidisq; omnibus affectionibus accommodata est.

Gallas atq; oui album commisce, & inde emplastrum confice, hoc aluo impositum fluxiones eius sistit. Puluis earum etiam cum aqua pluuiali potest sumi, ualde adstringit. Qui nimio uomitu uexatur, accipiat Gallas, & in aceto atq; aqua pluuiali coquat, linteumq; inde madefaciat, & stomacho foris applicet. Ad nimium fluxum menstruorum, accipiat mulier Gallas, & in aqua pluuiali ebullire sinat, succoq; plantaginis admisto, ex gossipio pessum inde faciat, & inter naturalia subijciat, sistit & ualde auxiliatur. Ad nimium fluxum sanguinis narium, misce Gallas cum succo plantaginis, uel cum succo bursæ pastoris, & linteolum in eo intinctum, naribus indes. Emplastrum ex Gallis, & albumine oui simul mixtis, confectum & temporibus applicatum, ualde iuuat, & fluentem sanguinem potenter sistit.

Puluis earum uulneribus inspersus, fluxum sanguinis tollit, eaq; adstringit, adeo ut non oportet ea consuere.

Qui de-

A Qui denigrare capillum uoluerit, accipiat gallas densas & ponderosas, & non foraminosas, atq; in oleo decoquat, quod per linteum colatum ad solem siccari permittat, hunc puluerem in aqua pluuiali coquat, & inde capillum uel barbam lauet, tum nigredinem acquirunt. Denigrant eædem capillum in aceto aquâue madentes. Medius utriusq; Gallæ nucleus cauis dentium inditus, dolores eorum sedat. In puluerem redactæ & putridis malignisq; uulneribus inditæ, putridam carnem erodunt, & uulnera purgant.

Carnium excrescentias tritæ reprimunt, & in gingiuas orisq; columellam destillationes. Reprimunt & oris ulcera quas aphtas dicunt. Crematæ in carbonibus usq3 dum concepto in se igne candeant Gallæ, tum uino acetòue restinctæ, sistendo sanguini utiles & accommodatę sunt. Decocto earum insidentibus utiliter fouentur procidentes muliebres loci, & in eos destillationes omnes. Cœliacis & torminibus intestinorum utiles in uino aquâue tritæ, & illitæ: quinetiam in hunc usum utiliter bibuntur. Estq; in uniuersum Galla utendum, ut Dioscorides scribit, ubi adstrigendum siccandumq; aliquid fuerit.

DE GALLITRICO.

B

NOMENCLATVRAE.

Ὅρμινον ἄγριον.

Gallitricum.
Centrum galli.
Sautge doultremer
~~toutte bone~~ ~~[illegible]~~
Scharlach.
Orvault. [illegible]

C ANNOTATIO IN GALLITRICVM.

ALLITRICVM corrupte à neothericis medicis dicitur, pro Callitrichon, ut Comes à Neuenare testatur, magnoq; errore putant, sic appellari herbam quandam hortensem folijs amplis & odoratis, quæ uirus etiam odore ipso prodit. Caupones cum ea uinum inficiunt, & fortius reddunt, Vulgus in uernacula lingua eam uocat Scarlacum. Est autem uerum Gallitrichon siue (ut Barbari corruptè uocant,) Gallitricum herba Adiantos, à recentioribus dicta Capillus Veneris, Ruellius scribit apud Dioscoridem syluestre orminon esse, herbam hanc quæ ab officinis Gallitricum, & ab Herbarijs Centrum galli, & à uulgo saluia transmarina uocatur. Enimuero saluia hæc transmarina folio est satiui ormini, satis ad saluiam accedente, unde nomen uulgò duxit, caule sesquipedali, aspero, leniter hirsuto & in quadrangulum striato, flore subcęsio, in aquilini rostri effigiem falcato, calyculis pluribus in terram depressis, in quibus ad summum quatuor grana reperias, parua, rotunda, fuluescentia.

DESCRIPTIO.

Gallitricum acris est herba ad sumendum intra corpus, grauem habet odorem, & gaudet hortis.

D TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc in aqua elixa, & mulieres ab inferiore parte inde foueantur, matricem purgat, & menses trahit.

Semen oculis ualde accommodatum est, contusum cum succo foeniculi, & oculis instillatum.

Idem semen repellit affectum oculorum, quando per diem minus, noctu autem acutius uideant oculi, Debet autem semen cum aqua fœniculi misceri, & oculi inde inungentur.

Huius folia per nouem ex ordine dies usurpata, ut scilicet accipiatur primo die unum folium, secundo die duo folia, tertio die tria, & sic ulterius ex ordine usque ad nonum diem, in quo nouem folia debent accipi: hæc quascunq; febres, quę longissimum tempus durauerint, discutiunt.

Folia in uino cocta & bibita, flatus intestinorum creant.

Gallitricum cum semine Saxifragæ sumptum medetur calculo.

DE AQVA GALLITRICI.

Destillatio Gallitrici fit in medio Maij.

Aqua

A Aqua hæc pota, sedat tormina uentris, & dolores stomachi atq; lateris, etiam linteis in ea madefactis & foris applicatis.

Per diem bis una uice tribus uncijs pota, tollit dolorem muliebrium locorum, & præparat eos ad facilem conceptionem: & præterea confortat, prodest quoque ad membra ex frigida causa læsa, foris linteolis applicata.

Eadem capiti illita, id confortat.

DE SYLVESTRI GALLITRICHO.

NOMENCLATVRAE.

B

Gallitricum syluestre.

conttebene saulnago

Wilder Scharlach.

DESCRIPTIO.

GALLITRICVM syluestre floret uiolaceo colore, Caulem habet prasino colore, radicem hirsutam, habet omnem proprietatem & naturam prioris, nisi quòd ad frigidos affectus non conducit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in fine secundi gradus. Et eodem modo ad caliginem & debilitatem oculorum usurpari debet, quemadmodum in priore suprà dictum est.

Gallitricum syluestre ferè uirtutes Verbenæ æquat.

C

DE GARYOPHYLLATA.

NOMENCLATVRAE.

λαγώπους.

Garyophyllata. nomen retinet
Caryophyllata.
Lagopus.
Pes Leporis.
Sana munda.
Herba Benedicta.

Negel Kraut.
Benedicten Wurtzel.
Benedicten Kraut.
Gariofilat.

D

ANNOTATIO IN GARYOPHYLLATAM.

GARYOPHYLLATA herba est quę ex radicis odore nomen sumpsit, quæ in Martio effossa Caryophyllorum odorem prębet, Recentiores quidam Sanamundam & Lagopum, id est pedem Leporis, eam appellant. Sed certum est, si quis antiquorum autorum, picturas consideret, Garyophyllatam non esse Lagopum. Constat enim Garyophyllatam in montibus nasci, & locis opacis, Lagopum uerò inter segetes: præterea Lagopo aliæ uires attribuuntur à Dioscoride, quàm nostra Garyophyllata habet. Quantum tamen ad formam attinet, non omnino sunt impares, ut Brunsfelsius testatur. Apud Dioscoridem de Garyophyllata nihil reperitur, si aliqua tamen sit apud antiquos. Antonius Musa suspicatur eam esse quam Plinius lib. xxvi. cap. vij. Geum appellat, hanc enim radices nigras, & benè olentes habere tradit, easdem quoq; ei uires attribuit, quas Garyophyllata quoq; habet.

DESCRIPTIO.

Garyophyllata folijs Agrimonię est similis, cuius radix odorem habet Garyophyllorum. TEM.

A

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine. Habet uirtutem consumendi, dissoluendi, ac confortandi, ut Albertus existimat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in medicina magis sunt usui, quàm radix. Et hæc recentia maiorem habent uirtutem, quàm antiqua. Garyophyllata siccata ultra annum non durat. Folijs recentibus in acetarijs utunt.

Succus ex herba contusa fistulis instillatus, eas persanat. Idem quoq; ad uitia oris est accomodatus.

Garyophyllata atq; parietaria in aqua pluuiali elixa, ac aluo imposita, tormina eius discutiunt.

Quicunq; malum & imbecillem stomachum, qui cibum ægrè concoquere potest, habuerit, Garyophyllatam in uino decoquat, illudq; bibat.

Hæc herba hominem uehementer arefacit.

Eadem pota quemcunq; fluxum capitis tollit, pectoris & lateris dolores, & stomachi cruditates iucundo sapore discutit.

Radix luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa arcas & uestes iucundo commendat odore.

DE AQVA GARYOPHYLLATAE.

Radix unà cum herba minutim concisa in fine Martij distillabit.

B Aqua Garyophyllatæ mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs bibita, per quatuor aut quinq; dies, omnes prauos uiscososq; humores expurgat, atq; è corpore expellit.

Itidem pota cibum concoctu difficilem concoquit, & frigido stomacho opitulatur. Eadem in potu sumpta, prodest iocineri.

Vulnera sanat, mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs pota, iuuat quoq; si uulnera ex ea lauentur.

Apostemata sanat, si linteolum in ea madefactum imponatur. Fistulas etiam sanat mane ac uesperi, una uice tribus uncijs bibita: prodest quoq; si ea lauentur: uel cum linteolis, si imponatur.

Eadem expellit næuos & maculas, quas infantes ex matribus acceperunt, si sæpius in infantia ex ea lauentur.

DE GARYOPHYLLIS.

NOMENCLATVRAE.

γαρυοφύλλον.
χαξιευφύλλον.
Garyophyllus.
Caryophyllon.
Cariophylum.
Negelin.

Cloud de girofle

ANNO.

C ## ANNOTATIO IN GARYOPHYLON.

GARYOPHYLON frutex in India nascitur, sabuci forma, semine grano piperis grandiori fragilioriq́;, ex atro ruffescente, in claui modũ capitato, exertis in aduersum quatuor denticulis sese stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alueoli sinu medio umbiculatim prodeunte. Huius nec Dioscorides nec Galenus in censu simplicium ullam fecerunt mentionenm. Plinius hisce uerbis de eo scribit: Est etiamnum in India piperis grani simile quod Garyophylon uocatur, grandius fragiliusq́;. Tradunt in Indico luco id gigni. Paulus Ægineta Garyophyllum uocat, quasi habens folia nucis, quę odorata sunt & optimi gustus. Platina inquit, Caryophilum fortassis χαξιενφύλλον dicitur. Arbor eius folia habens parua densaq́;, in ramos trium cubitorum consurgit, cortice pallido, radice lata lignosaq́;, In uirtute etiam fermè idem cũ pipere est, epati tamen minus nocet quàm piper, ac uim contra uenena habet. Aduehebatur olim odoris gratia, nunc & in ganeam transiuit, ut sine Garyophyllis despiciantur dapes.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt atq; siccant in tertio gradu. Colligendi sunt Garyophylli in æstate quum maturi sunt, durantq́; sex annis synceris uiribus. Seruantur locis non admodum siccis, alioqui exarescunt, neq;
D locis admodum humidis.

Probantur qui lato sunt capitello, & quorum color aliquo modo in ruffum inclinat, quiq; paruam quandam humiditatem in se continent, dum digitis premuntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Contrà oris fœtorem, Accipe corticem panis siliginei, galangam & parum Garyophyllorum, hæc inuicem commisce, & cum uino utere, bonumq́; remedium præstant.

Garyophylli conducunt medicinæ, nam uisum acuunt, caliginem oculorum tollunt, & claritatem adferunt.

Stomacho accomodati sunt & iocineri, cor confortant, aluum sistunt, concoctionem adiuuant.

Si quis ex Garyophyllis semidrachmam cum lacte ieiunus biberit, ei genituram augent.

Caryophyllon, ut Aëtius inquit, iocineri, stomacho & cordi auxiliatur. Contractam humore nauseam leuat: sed uiscera lædit. Caryophyllon halitus emendat grauitatem: quare ijs mandi solet & ore contineri, quibus anima fœtet: nauseas sedat, corroborat stomachum, iuuat concoctiones: obstruentes iocineris infarctus aperit, uenerem stimulat.

DE GENISTA.

NOMENCLATVRAE.

Σπαρτιον.
Σπαρτον.

Genista.
du genest

Gineſt.
Pfrimmen.
Ginſteren.

B

ANNOTATIO IN GENISTAM.

ENISTA frutex eſt, cuius uſus eſt in re ruſtica ad uites ligandas. Apud Dioſcoridem Grȩce Spartum ſiue Spartion dicitur, ut Vergilius Marcellus, Hermolaus Barbarus, Antonius Muſa, aliĳq; excellentiſſimi medici teſtantur, idq; etiam quilibet ex deſcriptione Dioſcoridis ipſe perſpicere poteſt. Dicitur autem Geniſta, ut Hermolaus inquit, quia genu modo flexilis ad nexus ſit, uel quia genibus medeatur dolentibus. Quidam uolunt differentiam eſſe inter Spartum & Geniſtam, & diuerſas eſſe herbas, quum Plinius xix. uolumine cap. 11. Spartum aliter deſcribit quàm Dioſcorides, ita ut eius deſcriptio uulgari Geniſtæ omnino non quadret. Sed illi non uident duo Sparti eſſe genera apud autores, unum quod à Dioſcoride deſcribitur, & eſt uera Geniſta, Alterum uerò quod à Plinio deſcribitur & in Hiſpania atq; Africa naſcitur, quodq; illi præcipuum ab eo tribuitur, ad funes pertinet, & hoc Spartum ferè Romani ſemper conſueuerunt appellare, ut Marcellus indicat: noſtrate uerò & omnibus commune alterum illud genus, Geniſtam.

Flos geniſtis decerpitur luteus coronis texendis, eſtque apibus quoq; gratiſſimus. DESCRI-

DESCRIPTIO.

C Genista nascitur prope syluas & in locis aridis atq; arenosis, uirgas longas habens, ferentes luteos flores. Siliquas phaseolorum modo fert, in quibus semen instar lentis nascitur. Radicē habet flauam.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo ordine. Semen quoq; calidæ est facultatis.

VIRES AC IVVAMENTA.

In floribus & ramis abundās est humiditas, qua ex homine multi humores educuntur per uomitum.

Bibuntur flores semenq; eius in mulsa aqua pondere obulorum quinq;, purgantq; per superna egregiè ueratri modo sine periculo. Solum semen itidem per inferna purgat.

Flores contusi atq; cum oleo rosaceo, aut mollibus ouis permisti & usurpati, purgant intestina & renes, cient urinam, pellunt calculum ex renibus & uesica.

Qui floribus & semine utuntur, illis calculus non obdurescit, atque à podagra immunes sunt.

Semen ad menses mulierum accomodatum est, restringit diuturnum fluxum, purgat matricem.

Florum foliorumq; eius decoctum, ut Vitalis inquit, splenis tumorem compescit, dentium dolori subuenit, menstrua, fluxus uen-
D tris ac dysenteriam stringit.

Foliorum succus atq; florum, lendes atq; pediculos necat.

Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus, & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo.

Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

DE AQVA FLORVM GENISTAE.

Distillatio florum eius fit in Balneo Mariæ, quando flores plene sunt maturi, & fermè decidere incipiunt.

Aqua florum Genistæ xij. aut xiiij. dies singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, auxiliatur contra fellis suffusionem.

Eadem sex uncijs pota, urinam mouet, purgat renes ac uesicam.

Capiti illita prodest, si per se siccet, pellit lassitudinē mēbrorum.

DE GENTIANA.

NOMENCLATVRAE.

γεντιανή.
Gentiana.
Entian.
gentiane

ANNO-

A ANNOTATIO IN GENTIANAM.

GENTIANAM Romani pariter Gręcis dicunt, A Gentio, uel ut Dioscorides ait, à Gentide Illyriorũ rege inuenta primum esse creditur, à quo etiam factum illi nomen est. Centauriam radicem eam aliqui nominauerunt, quia Centaurio similis sit. Præstantissima radix & nomine & re Gentiana est, nunc in Germania etiam notissima & usitatissima. Nam chirurgi passim ea utuntur in strictis, & cauis ulceribus, ut latiora euadant, nec cęcas cauernas parturiant: præmunt radicem ad ulceris quantitatem, & imponunt. Nec uulgus meliorem Theriacam, & stomachi medicinam nouit, quàm ipsam Gentianam, nam quascunq; interiores corporis affectus, Gentiana, calamo aromatico, & Ginzibere, sanant melioresque inde experiuntur effectus, quàm si omnia remedia ex Pharmacopolijs deuorassent. Pręterea Gentiana magnam uim habet cõtra uenena, scribitq; Serapion se nihil præstantius expertum esse aduersus morsum rabidi canis, quàm ipsam Gentianam.

DESCRIPTIO.

Gentianę caulis folia habet iuglandi nuci similia, & eundem odorem, in summo cacumine breuibus incisuris diuisa sunt folia. Caulis illi est grandis & duorum cubitorum altitudine, geniculis intersectus. Semen fundit in calycibus latum, spondylio simile. Radicem mittit Aristolochiæ longę non dissimilem, crassam amaramq;. Nascitur in altissimis montium uerticibus, ijsdemq; umbrosis & aquosis.

B

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu. Virtutem habet incidendi, consumendi, humores attrahendi, & aperiendi: non solum hominibus, sed & pecoribus utilissima est.

Vsus eius, in radice & succo eius, Herba ipsa non usurpatur.

Radix circa finem ueris colligenda est, & siccanda, ea durat quatuor annis integris uiribus, probatur quæ crassa, dura, atq; ualde amara fuerit. Colore similis erit malo granato, quæ pallidum & nigricantem colorem habuerit, ea nullius est bonitatis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aduersus morsum rabidi canis nullum est remedium præstantius, parabis ergo talem potionem: Accipe Gentianæ contusæ drachmam, & admisce myrrhæ drachmam, cancrorumq; oculis combustis additis, pondere ij. drachmarum, ea cũ uino decoque, quod per tres ex ordine dies matutino tempore bibes, & mire proderit, uulnera autem aperta manebunt, & lauanda sunt aceto, uel aqua salsa, cucurbitæ quoq; ponendæ, ut inde uenenum educatur.

C Succurrit uenenatorum morsibus pondere drachmarum duarum pota cum pipere, ruta, & uino.

Gentiana medetur ueneno, pellit serpentes.

Contra serpentium morsus, Herbæ gentianę radicem siccam, & in puluerem redactam, pondo drachmæ unius dabis in uino cyathis tribus, sumptumq́; ualidissimè proderit.

Ad membra contusa, Accipe puluerem Gentianæ, oleoq́; oliuę admisto, illine, hoc auxiliatur.

Potatur ruptis, conuulsis, & ex alto deiectis, radix trita.

Succus quoq; drachmæ pondere contra lateris dolores, ex alto casus, rupta, conuulsaq́; bibitur. Bibitur iocinorosis etiam, & cibum in stomacho non continentibus, cum aqua uel uino utiliter.

Succus ex ea colligitur & paratur hoc modo, ut Dioscor. tradit: Tunditur radix, diebus quinq; madescit in aqua, coquitur deinde in eadem aqua, usq; dum superstent radices. Deinde refrigeratur aqua, & linteolo percolata iterum coquitur, usq; ad crassitudinem mellis: picatoq́; uel stanneo uase repositus, seruatur. Hic succus abstergit omnes maculas cutis & præcipuè uitiligines, Inunguntur eo itidem oculorum inflammationes.

Gentiana pregnantibus non bibenda. Pellit ex utero fœtus collyrij modo fœminis subdita. Corroborat stomachum ex aqua pota. Datur madefacta pridie contrita, denarij pondere in uini cyathis tribus ad tussim, suspiria, tormina. Farina eius ex aqua tepida fabę magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Illinitur ulceribus quæ serpunt, radice tusa uel decocta, in aqua ad mellis crassitudinem, uel succo uulneribus. Tanta huic uis tribuitur, ut iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota.

D

DE AQVA GENTIANAE.

Ad tempestiuam distillationem radix unà cum ipsa herba minutim concidenda est in fine Maij, uel quod magis probatur, radix sola in fine dierum canicularium distillatur.

Aqua Gentianæ sæpius singulis uicibus iij. uncijs à ieiunis pota, uitam hominis protrahit, omnes enim uiscosos humores in stomacho consumit.

Itidem pota à mulieribus menses mouet.

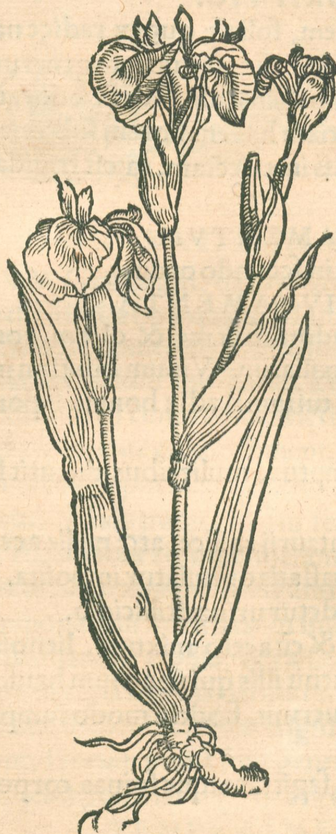
Ab illo bibita qui uenenatum, & menstruum sanguinem à muliere intrò sumpserit, ipsum pellit, neq; sinit homini ullam infirmitatem noxiam accidere.

Eadem pota appetentiam ciborum facit, stomachum ex glutinosis humoribus expurgat, si semidrachma boni calami aromatici in puluerem contriti, & drachma sacchari admisceatur, ea potio ter

aut qua

aut quater sumpta, edendi desiderium & saporem uehementer re-
A ducit.

DE GLADIOLO.

NOMENCLATVRAE.

Ξύρις.
Ξιφίον.
Φάσγανον.
Μαχαιρώνιον.

Gladiolus.

glaient

Gele Schwertelen.
Geel Lilien.
Blaw Lilien.

B

ANNOTATIO IN GLADIOLVM.

GLADIOLVS Iridis species est, ac nomen inde accepit quòd folium gladij præbeat speciem. Vulgò eam Acorum appellant, quum Acorus ut suprà demonstrauimus ex autoritate doctorum, apud Dioscoridem longe alia sit herba, quæ radicem habet odoratam, habeturq; certò à Doctis pro uulgari calamo aromatico. Vagum sane ac commune multis herbis nomen Gladioli est, uerum herbarum pertissimi id nominis tantum tribuunt duabus eiusdem speciei & cognatis herbis, quę à Germanis Geel Lilien/ oder Schwertel/ vnnd Blawe Lilien, id est luteum & cœruleum Lilium dicuntur, ambæq; referuntur à Doctis ad capitulum Dioscoridis de Xyride, inquit enim Dioscor. Xyrin, Sunt qui syluestrem irim uocent. Romani Gladio

C lum appellant. Aliqui tamen ad Xiphion Dioscoridis referunt Gladiolum, & præcipuè eam quę cœruleis est floribus, quorum iudicium non improbandum est.

DESCRIPTIO.

Gladiolus habet paruum caulem, foliaq; quę ex radice nascuntur instar acuminati mucronis gladij. Et est duorum generum: Vna quę siccis locis nascitur, florem habens sublimen & odoratum. Altera quæ locis aquosis crescit, etiam habens florem sublimen, sed luteum. Radicem uerò geniculis intersectam, ea est frigidæ, & humidæ naturæ.

TEMPERAMENTVM.

Gladiolus calefacit & siccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Emplastrum ex radice cui admistū sit mel & oleum, confectum, & tumido lieni impositum, auxiliatur. Vinum bibitum in quo radix Gladioli elixa fuerit, sedat tussim. Radix bonum saporem præbet cibis qui ea condiuntur.

Puluis ex radice in uino sumptus, mulieribus discutit suppurationem mamillarum.

Radix contrita & cum Centaurij radice, atq; melle a cetoq; permista, membris contusis & quassatis opitulatur imposita. Itidem

D usurpata & aluo imposita, medetur urinæ stillicidio.

Semen Gladioli contusum & cū aceto mixtum, lienosis medet.

Radix in uino bibita, subuenit illis qui uenenum hauserunt, uel uenenosum aliquid manducauerunt. Eodem modo sumpta, fœminarum menses promouet.

Radix contusa & imposita, sagittas atque spinas corpori infixas statim extrahit.

Surculos telaq; omnia, addita æris floris tertia parte, Centaurij uerò radicis quinta, & melle, sine dolore extrahit.

Eadem in uere effossa & collo appensa, spasmo medetur. In aqua decocta & rubris ciceribus permista & percolata, saccharoq; edulcata, facit ad fellis suffusionem. Idem ita usurpatum ad lienis obstructionem prodest. Eadem ex aceto emplastri modo imposita, tumores inflammationesq; sanat. Bibitur pręterea cōtra conuulsa, rupta, dolores coxendicis, uesicæ stillicidia, & alui fluores, in mulso trita.

DE AQVA GLADIOLI.

Optima distillatio gladioli est, quādo flores iā plenè sunt maturi.

Aqua Gladioli cœrulei mane & uesperi singulis uicibus iiij. uncijs sępius pota, nimium fluxum menstruorum restringit. Eadem pota ad quodlibet uenenū prodest, ad febres ardentes, ad inflammationem iocineris, & pleuritin ex calida causa creatam.

A

DE MALO GRANATO.

NOMENCLATVRAE.

Poīæ. poime de grenade

Malum Punicum:
Malum Granatum.
Granat öpffel.

ANNOTATIO IN GRANATVM.

MALVM Granatum, ut Dioſcorides inquit, Græci Rhœam appellant. Latinis quoq; Malum punicum à regione qua naſcitur, dicitur, A numeroſis acinorum granis quibus intus farctum eſt, Granatum malum appellatur. Eius uſus eſt & ante cibum, & in cibo, maximè uerò cum aſſis & frictis carnibus. Qui ualidi ſtomachi ſunt ea tutius ante cibum ſument, quàm qui imbecillis: poſt cibum uapores ad caput aſcendentes reprimunt, & ferè uim cotoneorum habent. Mala punica ut diu ſeruentur, in aquam feruentem merge, & ſtatim leua ac ſuſpende: longo quoq; tempore cuſtodiuntur, ſi in feruentem aquam intingantur, & protinus erepta, in ſicca
B arena componantur. Item ſi tactu inuicem ſeparata paleis obruantur: aut ſi induantur argilla, & ea ſiccata loco frigido pendeant. Alij integra in aqua marina uel muria demergunt, ut combibant, deinde ſole ſiccata, loco ſuſpendunt frigido: & cum uti uolunt aqua dulci macerant. Horum multa ſunt genera, quę enumerare ſuperuacuum eſſe uidetur, ſufficiat ergo de eorum qualitatibus dicere.

TEMPERAMENTVM.

Mala Granata duorum ſunt generum. Acida refrigerant & ſiccant in ſecundo gradu, Dulcia uerò in primo gradu. Malum granatum, inquit Galenus, omne adſtringentem qualitatem obtinet, qua refrigerat ſiccatq;, uerum dulce alijs minus, auſterum magis refrigerat ſicciuſq; eſt & ſtomacho amicum, acidum refrigerat quoq; & maiorem quandam incidendi uirtutem repręſentat, uerum acini ſucco magis adſtringunt ſiccantq;, efficacius hic adhuc cortices mali Punici, quos malicorium appellant. Huic uirtute reſpondet flos qui cytinus appellatur. De hoc uide ſuprà in Balauſtio.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dioſcorides inquit, Boni ſucci & ſtomacho accommodatū Punicum omne malum eſt, idem tamen non nutrit, Stomacho utiliora quæ in Punicorum genere dulcia ſunt: in febribus tamen uitanda, quòd ſtomacho calorem quendam afferunt & inflant. Quæ aci

C da sunt stomachi ardoribus prosunt, maioresq; ad reprimendum uires habent, & ad ciendã urinam efficatiores: eadem ori ingrata: gustum adstringunt: uinosa medias habent uires.

Mala Punica acida Choleram reprimunt, præcipuè in uino cocta, illudq; si bibatur.

Grana ex malis punicis cum melle permista, & ardentibus pustulis illita, multos calores extrahunt. Acidorum acini in sole siccati, tum obsonijs concocti, inspersoue tritorum puluere, aluũ, & in stomachum destillationes sistunt. Iidem cœlesti aqua madentes, sanguinem expuentibus utiliter bibuntur: quinetiam insidentibus contra intestinorum tormina & fœminarum fluctiones prosunt. Vtilissimum præterea quod expressum ex Punicorum acinis fuerit, addito melle, contra oris, genitalium sedisq; ulcera: utile & contra digitorum pterygia, quę pascendo serpunt, excrescentias, dolores aurium & narium uitia, in quos usus præfertur omnibus, quod ex acidis expressum fuerit.

Dulcia bonitate antecellunt, & nuclei corticibus in uirtute præferuntur: nuclei ex dulcibus contusi, & cum melle permisti, parotidas sanant, si inde inungantur. Nuclei dulciorum stomacho sunt accommodati, acidorum uerò nuclei stomacho noxij.

Mala Granata cor hominis confortant & iecur, in primis autem dulcia.

D

DE GRAMINE.

NOMENCLATVRAE.

Ἄγρωσις.

Gramen.

Dent de chien

Graß.

ANNOTATIO IN GRAMEN.

GRAMEN, ut Plinius inquit, uulgatissimum est inter herbas, sic dictum, quòd geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate: crebro enim nouas spargit radices. Gramen partim bubus & iumentis gratum est pabulum, partim in medicina quoq; maximos habet effectus. Nihil uilius est Gramine,

A mine, uerum in re medica suarum laudum ac uirtutum nullus est finis. Hinc & Plinius inquit: Plærasq; herbas pedibus conculcamus, quarum uirtus si nobis perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Antiqui medicinę autores gramen inter diuretica simpliciter numerant, magnamque uim ei attribuunt in frangendis calculis. Duo sunt genera Graminis: Vnum quod uerum Gramen est antiquorum, & à Dioscoride lib. 4. cap. 31. Αγρῶςις Gręce dicitur, quod cognoscitur geniculatis ramulis serpens, radicesq; ab ijs geniculatas dulcesq; spargens, Folia habet acuminata, dura, & lata paruæ harundinis modo. Alterum quod Polygonon à Græcis autoribus, & Latine ab Herbarijs proserpinata & centumnodia dicitur. Germani uerò Weggraß oder Wegdrit appellant. Hoc quidam ex doctis medicis uerum Gramen esse contendunt, & ubicunque graminis mentio fiat, non alia herba utendum esse, horum opinionem Hieronymus Tragus omnino improbat. Quamuis Gramen quod Gręce Αγρῶςις dicitur, aliud sit à Polygono, credendum tamen est non multum referre, utrum accipiatur, quum ferè eisdem sint uiribus, unde & Plinius ea inuicem ita confudit, quasi nihil differant, nec diuersæ sint herbę. Gramen Marti consecrauit antiquitas, quòd ex humano cruore procreatum crediderit, inde & sanguinalis appel-
B lata fuit. Quidam Saturno dicant, quòd ab eo satũ primo perhibẽt.

TEMPERAMENTVM.

Gramen refrigerat atq; siccat in principio primi gradus.

VIRES AC IVVAMENTA.

In aqua decoctum & potum, lapidem uesicæ frangit. Idem præstat & radix, ea enim in uino decocta torminibus medetur, & urinę difficultatibus, ulceribus uesicæ, calculos frangit.

Semen quoq; cũ uino sumptum, uehementius urinam impellit.

Ad lienem induratum decoque Gramen cũ semine, & calidum superimpone, hoc statim auxiliatur. Decoctum eius bibitum, discutit stranguriam: prodest quoq; si calidum aluo imponatur.

Sistit & refrigerat Gramen, quare & sanguinem excreantibus subuenit. Succus quoq; bibitus dysenteriæ medetur. Opitulatur stillicidio urinæ, uehementerq; eam prouocat. In uino bibitum Gramen, medetur morsui uenenatorum.

Gramen in uino decoctum atq; cum melle, sanat ulcera genitalium, si imponatur.

Sacris ignibus medetur, calidisq; apostematibus & uulneribus.

Glutinat uulnera, graminis radix concisa & emplastri modo imposita.

Gramen capiti circumdatũ, sanguinis è naribus fluxiones sistit.

C Canes purgare se uolentes, gramen comedunt.

DE AQVA GRAMINIS.

C Distillatio eius conueniens fit ex herba unà cum radice, & tota substantia concisa, in fine Maij.

Aqua Graminis mane, meridie ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, nimium fluxum alui sistit.

Eadem pota purgat renes, prouocat urinam, aperit oppilationem membrorum.

Lumbricos uentris pellit mane à ieiunis sumpta: infantes duabus uncijs, qui mediocri sunt ætate tribus uncijs, natu autem grandes iiij. uncijs intrò sument.

Sacros ignes sedat, linteolis in ea madefactis applicata.

Febrem quæ cum calore exoritur pellit, uel pota, uel corpori foris applicata.

Facit ad quoscunq; dolores uulnerum, quæ erysipelas aut alioqui inflammatio aliqua obsedit, si linteolo in ea madefacto uulnera lauentur, aut linteolis imponatur.

Auribus purulentis tepida instillata medetur. Ad putredinem gingiuarum prodest, si inde lauentur: facit quoq; ad nigras pustulas, si linteum uel stupa in ea madefiat, & per diem bis aut ter imponatur, & singulis uicibus tribus aut quatuor uncijs bibatur.

Sedat quosuis calores extrinsecus linteolis imposita.

D In hominibus iuuenibus hæc aqua plus operatur quàm in natu grandibus.

De Gramine Polygeno infrà reperies.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum ex Litera H. incipientium.

DE HEDERA.

NOMENCLATVRAE.

Κίσσος.
Χρυσόκαρπος.
Διονύσιον.
Du liarre
Hedera.
Sylua mater.
Eppich.
Epheẅ.

ANNO.

ANNOTATIO IN HEDERAM.

HEDERA ab hærendo dicta est, quòd uetustis parietibus inhæreat. Quibusdam tamen magis placet ab edendo fuisse dictam Hederam, quòd uetustas parietes dum serpit, & latiùs per muros quibus adhæret diuagatur, corrumpat & exedat, atque ita sine aspiratione & diphthongo contendũt scribi debere. Neq; uero desunt, qui Hederam dictam uelint, quòd loca edita petat, & altè diuagetur, atq; etiam altissimos parietes conscendat. prior tamen ethimologia magis arridet. Ab aureis corymbis, ut Dioscorides ait, chrysocarpon dicitur. sunt qui Poëticam frondem appellent, propterea quòd Poëtæ ea coronantur. Antiquitas dionysiam à Baccho, id est Bacchicam appellauit, hoc honore Liberum patrem dignata, qui primus ex Indis in Græciam Hederam asportauit.

DESCRIPTIO.

Hederę apud autores multæ numerantur species. Est autem prima omnium, Hedera celsa, quæ per se stans arborescit, quam Gręci dendrocysson appellant: siue orthocysson, ut uult Columella, hoc est rectam & rigentem, & quæ sola sine adminiculo stat. Est & alia celsa, omnium maximè uiuax quæ suis cyrris, & clauiculis parietes conscendit, arbores amplexu suo perstringit, & succum habet arbori quam amplectitur similem: unde quernea Hedera in medicinis magis probatur, & ubicunq; antiquiores Hederam absolute ponunt, arboream & querneam Hederam semper intelligunt. Atq; huius Hederæ celsæ tres sunt rursus species. Est enim nigra, quæ mas à Plinio uocatur, fertq; corymbos nigros, hoc est racemos in orbem circumactos. Alia est Hedera alba, quam fœminan Plinius uocat. Est autem alba, uel solo semine, aut fructu, aut folio. Verg. Candidior, cygnis Hedera formosior alba. Seruius tamen nõ ex folijs, sed ex ligno cognosci utranq; Hederam contendit. Atqui Hedera etiam antiquis satiua fuit, cuius succus tædia narium, grauecolentiamq; emendat. Plin. lib. 24. Quarta est inter celsas quæ dicitur helix, folia multo minora habens quàm aliæ, dicta helix quòd multas habeat inuolutiones: nunquam autem fert fructum: ac ne quis putet id uitio ætatis fieri, Theophrastus ait, quantumuis diu uiuat, nunquam helicem fructum edere. Est & alia præter has Hederæ species, quæ Græcis chamæcissos, Latinis Hedera humilis siue terrestris dicitur, Serpit ẽm humi, & folia minuta habet ac pauca, præsertim in syluis, Caue autem ne putes eam esse herbam quæ uulgò corruptè Hedera terrestris pro herba terrestri uocatur, atq; in officinis pro Hedera terrestri uenit in usum, nam neq; folia Hederę habet: sunt enim incisa magis & latiora, qualia marrubij: præterea alium omnino odorem & saporem refert, est enim odoris terrimi.

B

C Cęterum chamæcissos Hederæ omnino similis est, nisi quòd imbecillis, ut conscendere arbores non possit, etiam si illis hæreat, nullos enim corymbos aut cyrrhos habet.

Hedera oblongos ramos habet, & ubicunque nascitur, hæret, arbores alias conscendit, easq; multis radicibus amplectitur, raroq; flores uel fructus gerit, tam frigidæ est naturæ, gaudetq; locis frigidis. Cum fructum fert, omnem succum ex radicibus quas complectitur, exugit, odorem grauem habet, & semper uiret, nigrosq; pro fructu producit corymbos.

TEMPERAMENTVM.

Hederam calidam & siccam esse Theophrastus prodidit, Galenus contrarijs uiribus constare, nempe quę nonnihil adstringentis facultatis habeat, quę terrestris & frigida demonstratur, & acrimoniam possidet, quam esse calidam testatur gustus. Hedera omnis acris & adstringens est, ut inquit Dioscorides.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Hederæ naribus inditus, caput purgat ex malis fluxibus. Infunditur præterea purulentis auribus, & in earum dolore cum oleo. Infunditur naribus foliorum corymborumq; succus, additis irino unguento, melle & nitro: facitq; ad antiquos capitis dolores. Inspergitur & in eundem usum cum aceto & oleo rosaceo. Flores
D trium digitorum carptu, faciunt ad dysenteriam, bis per diem cum uino poti. Medentur lieni tenera folia in uino decocta, aut cruda cum pane coacta. Folia in uino decocta, omnium generum ulceribus illinuntur, etiam si cacoëthe sint. Foliorum pediculi in melle decocti, & fœminarum naturalibus subditi, menses & fœtus ex utero trahunt. Corymbi triti & subditi, item uinum in quo decocti fuerint, idem præstant. Depilat Hederæ lachryma, pediculosq; ac lendes inuncta necat. Folia in uino decocta & illita, emendant discolorem, & ceu sole adustam cutem.

Herbę Hederę baccas aut septem aut undecim contritas ex aqua potui sumptas mire calculos in uesica congregatos frangere & extrahere per urinam certum est.

Folia eiusdem mollissimè trita in aceto & oleo rosaceo illinuntur contra dolorem capitis ex sole cõtractum, & aduersus omnem capitis dolorem. Tædia narium, graueolentiam, & quę in naribus exeduntur, purgat & sanat Hederæ succus.

Leniunt dentium dolores acini quinque ex corymbo Hederæ decerpti, cum oleo rosaceo in mali corio calefacti, & in contrariam aurem instillati.

Succus ex corymbis Hederæ illitus denigrat capillum.

Nigræ Hederæ succus & corymbi eiusdem epoti corpus infirmant,

A mant, torpidosq; reddunt sensus, mentem turbant largius sumpti.

Honestæ fœminę cauebunt, nec succum aut decoctũ aut aquam distillatam hederæ in corpus sumant, estq; hoc arcanum prostitutæ pudicitiæ ancillis & mulierculis cælandum.

DE AQVA HEDERAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia unà cum corymbis quercui adhærentia, distillentur in medio Aprilis.

Aqua Hederæ mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, medetur ictero. Itidem bibita facit ad calculum lumborum & uesicæ, ciet urinam.

Medetur doloribus capitis, si sæpius inde illinatur, & per se iterum siccetur.

DE HEDERA TERRESTRI.

B

NOMENCLATVRAE.

Ελατίνη.
Χαμαίκισσος.

Hedera terrestris.
Terræ corona.
Lierre terrestre

Gundelreb.
Erden Eppich.
Erden Krentzlin.

ANNO.

C ANNOTATIO IN HEDERAM TERRESTREM.

EDERA terreſtris Elatine à Græcis dicitur, putantq́; recentiores ueram eius deſcriptionem apud Dioſcoridem eſſe Elatinen,& non Chamęciſſon. Huius ſententię etiam eſt generoſiſſimus Comes à Neuenare, quum ſcribit hiſce uerbis de Hedera terreſtri: Conſtat autem errare iſtos recentiores, qui Hederam terreſtrem putarunt eſſe Chamæciſſon, cum illam longioribus folijs quàm Hederam Dioſcorides deſcribat, iſta uerò multo breuioribus rotundioribusq́; conſtet. Quidam tamen ex inſignioribus medicis affirmant uulgarem Hederam terreſtrem eſſe Chamæcyſſon, nec Dioſcoridis deſcriptionem ab ea diſcrepare. Quiſq; ergo per ſe etiam legat,& iudicet apud Dioſcoridem, num Elatines an Chamęciſſi deſcriptio magis Hederæ terreſtri quadret. Hæc ſterilis Hedera à pleriſq; dicta quondam fuit, quia nullos fert corymbos. Eadem terræ corona quondum uocabatur, quoniam ramulos ſuos per eam ſpargens, folioſo ueluti ſerto terram coronare uidetur.

DESCRIPTIO.

Hedera terreſtris folia habet inciſuris diuiſa,& rotunda, in terra naſcitur, lateq́; ſe ſpargens, flores habet cœruleos ad ozimi uel
D Roſmarini formam. Herba hęc in medicina uſurpatur, radix minimè.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & ſiccæ fertur eſſe complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera conſolidandi.

Hedera terreſtris duplicem habet ſubſtantiam, Vnam quæ frigidæ naturæ eſt, Alteram uerò quę calidæ naturæ eſt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia in aqua decocta ac pota, fellis ſuffuſionem emendant. Herba hęc ad balneum utiliſſima eſt,& eo modo facit ad calculum lumborum ac podagram. In aceto cocta & lieni impoſita, inflationem eius ſedat.

Succus auribus inſtillatus, reſtituit auditum: facit quoq; ad dolores dentium.

Herba hæc in aqua elixa & pota, dyſenteriam ſiſtit. Et cum larido Elleboroq́; contuſa, ac illita, tineam capitis depellit. Fiſtulis nihil magis prodeſt, quàm ut ſuccus ex herba contuſa eis inſtillet.

Ad malam ſcabiem in corpore citò curandam, Accipe Aquilegiam, farinam triticeam, Hederam terreſtrem, ac oleum tartari, ex his ſimul contuſis permiſtiſq; unguentum confice, quod ſcabiei illitum eam curat.

A Item Hedera terrestris in uino aut aqua decocta, exulcerationem oris, quæ ex putridis humoribus exorta est, sanat, si os decocto colluatur.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

DE AQVA HEDERAE TERRESTRIS.

Tempestiua distillatio eius fit in principio Iunij, tum herba ipsa cum caulibus ad distillationem concidenda est.

Aqua Hederæ terrestris mane ac uesperi singulis uicibus pondere duarum unciarum pota, auxiliatur aduersus cordis tremorem, morbum regium, & debilem stomachum. In balneo pota consumit, uiscosos humores, qui in stomacho, pulmone, iocinere & uesica continentur: & hominem sanum reddit. Itidem pota opem fert contra uenenum pestis, illud enim expellit.

Eadem pota medetur ulceribus capitis, aperit obstructionem iocinoris atq; splenis, menses mulierum trahit, atq; ciet urinam.

Mane, meridie ac uesperi ad iiij. uncias pota, conducit mulieribus ad lassitudinem membrorum, si inde per diem quater fricentur.

Aqua hæc lippientibus oculis instillata, eos exiccat, folia quoq; in succo uel aqua hac contrita & imposita, idem præstant.

B

DE HEPATICA.

NOMENCLATVRAE.

λειχὴν.

Hepatica.
Hepataria.
Iecoraria.
Matrisylua.
Herba stellaris.

Leber Kraut.

ANNOTATIO IN HEPATICAM.

HEPATICAM recentiores medici & officinæ appellant eam herbam, quę apud antiquos autores & Græcos, nempe apud

C Dioscoridem, Galenum & Plinium, Lichen dicitur, ut Leonardus Fuchsius, de medicina optimè meritus, in libro primo paradoxorũ medicinæ multis argumentis & testimonijs comprobat, eiusq; iudicio præstantissimi medici subscribunt. Nam si quis descriptionem Hepaticę apud Serapionem, & descriptionem Lichenes apud Dioscoridem uel Galenum simul conferat, ille haud dubie inueniet, & uidebit, Hepaticam non esse aliam herbam præter eam, quę à Græcis Latinisq; Lichen dicitur, ita in omnibus conueniunt. Quod si uerum est, ut est utiq;, satis dilucidum est, Hepaticam id nominis non assecutam quòd hepati prosit, quemadmodum Platearius somniat, quòd is effectus neq; à Dioscor. neq; à Galeno, aut aliquo alio ueterum, licheni tribuatur. Itaq; præter omnem rationem, hæc herba Hepatica à Plateario dicta est, quando id nominis Eupatorio potius ueterum testimonio conueniat, ea enim propter insignem iuuandi iecur facultatem, hoc nomine insigniri meretur, quare & Hepatorium & Hepatitis Dioscoride etiam teste dicta est, quòd hepati non parum prosit, quod suprà in Eupatorio satis demonstrauimus. Nemo tamen inficias ibit Lichenem ideo Hepaticam dici posse, quòd iecoris fibræ similis sit, uel quòd hepar, quod plærunq; caliditate peccat, refrigeret, sed quòd per excellentiam Hepatica dici mereatur, nemo probare potest. Lichen uerò dicta est, quoniam
D peculiariter impetigini succurrit.

DESCRIPTIO.

Hepatica nascitur folijs caulem circulatim circumeuntibus ordineque cohærentibus instar stellæ, candidosq; flores producens: amat humidos campos, & petrosos umbrososq; locos. Herba hæc pluuium humorem & rorem super se continet. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior est.

Hepatica in triplici habetur differentia, ut Hieronymus Herbarius indicat. Prima, quę in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoq; lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, sibi adhęrentibus, non admodum absimilis ei, quæ pulmonaria uulgò uocatur. Altera, quam nunc passim Matris syluam uel Stellarem herbam uocant, Germanice Waldt meyster, tametsi Caprifolium uulgò etiam Matrem syluę faciunt. Tertia trifolium aureum: teutonice Gulden Klee, quod ipsum nascitur in syluis & asperis locis.

TEMPERAMENTVM.

Hepatica, ut Vigonius testat̃, frigida est & sicca in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serapion inquit, Virtus prima Hepaticę est desiccare, idq; immodice. Altera est abstergere. Tertia uetare impetiginem, & quęlibet

apostemata

A apostemata calida. Hepatica siccat, purgat, refrigerat, propterea aperit iecur oppilatum & lienem, repellitq; morbum regium.

Si quis ex Hepatica bibat, uitio iecoris subuenit, ipsumq; refrigerat.

Vehementer prodest ad lienis iocinerisq; oppilationem cum calore exortam.

Facit ad omnes affectus ex calida intemperie creatos, nam leniter refrigerat, & est temperatæ facultatis. Calidis apostematibus imposita, ea refrigerat, & calorem inde discutit.

Emplastrum inde factũ & genitalibus fœminarum impositum, tollit nimium fluxum mensium. Vino imposita & pota, discutit icteriam.

Folia eius cum farina hordei in uino granatorum contrita, modicoq; sandali albi cum oleo rosaceo admixto, si emplastri modo imponantur, omnia calida apostemata Hepatis sedant & resoluunt.

Syrupus ex decoctione eius & Rhabarbaro, sanat icteritiam.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica & syluestri, & parum Capillorum Veneris, parumq; Cicoreæ, cum aqua & saccharo confecta, & cum modico uino granatorum, laborantibus Hepatis discrasia calida optimè medetur.

B Emplastri modo imposita, ut Dioscor. in Lichene scribit, sanguinis eruptiones sistit, inflammationes compescit, & impetigines sanat.

Inungitur etiam utiliter ex melle suffusis felle: & in os linguamq; destillationes cohibet.

DE AQVA HEPATICAE.

Ad conuenientem distillationem folia rite colliguntur, & in fine Maij, & in principio Iunij distillantur.

Aqua Hepaticæ mane, meridie, ac uesperi, singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs pota, medetur calidis febribus.

Itidem bibita per xiiij. dies, subuenit calidæ iecteritiæ, prodest quoq; eodem modo pota, iocineri, confortat enim & confirmat iecur, & aperit obstructiones eius, & inflammationem inde pellit, linteolis in ea madefactis, & ad regionem Hepatis impositis.

Medetur quoq; illis, qui ex intemperata libidine, uitium iocineris contraxerunt, mane ac uesperi singulis uicibus pondere iij. aut iiij. unciarum per vi. aut vij. ex ordine dies pota.

DE HERBA PARALYSI.

C

NOMENCLATVRAE.

Herba paralysis.
Margarita.

Schlüssel blůmen.
S. Peters Schlüssel.
Himmel Schlüssel.
Weiß Betonien.

Cucubraiette

ANNOTATIO IN HERBAM PARALYSIM.

HERBA paralysis folijs Betonicam refert, prætereꝗ; quòd eius folia latiora, candidiora atq; humiliora sunt, & magis contracta, unde & in aliquibus regionibus Betonica candida appellatur, creditq; Brunsfelsius eam esse Betonicæ speciem, quia etiam in uiribus multum conueniant. Apud Dioscoridem huius herbæ, non est certa descriptio neq; certum nomen, nisi Britannica fuerit, ut Hieronymus Bock opinatur, Hermolaus Barbarus in syluestri cucu-
D mere herbam paralysim scribit esse florem illum pratensem & candidum, qui à Plinio Bellis seu Bellius minor dicitur. Alij Margaritam eam appellant, quòd emaculato candore à longinquo conspicuus sit.

Herbæ paralysis folia florere incipiunt tempore hyemis, quæ se extendunt in terra, habentq; luteos flores.

Herbarij ut Brunsfelsius indicat, longe aliã hodie nobis demonstrant, principio ueris subalbidam, & sublucentem, floribus Betonicæ ferè folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similius, Prouenit ultro in pratis uirentibus,

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & siccæ est complexionis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc in medicina præcipuè usurpatur ad paralysim, quam in quacunq; parte corporis fuerit, repellit, si quis utatur. Melior tamen est contusa, & parti dolenti imposita.

Herba in uino decocta & bibita, medetur quoq; paralysi.

Macerantur flores eius in oleo oliuarum, & fit ex eis unguentum ad paralysim, & neruos frigore & humoribus resolutos.

Flores cum saccharo conditi, prosunt imbecillibus & lipothymia laboran-

A mia laborantibus, longaq́; ualetudine confectis, eos enim corroborant, & uires restituunt.

DE AQVA HERBAE PARALYSIS.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia & flores cum tota substantia concisa, in principio ueris distillentur.

Aqua eius per diem bis & singulis uicibus duabus uncijs pota, stomachum calefacit, & Hepar, & matricem. Quamobrem conuenit & grauidis laborantibus, menstruaq́; prouocat.

Modo iam prędicto bibita, tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde applicata.

Humores parientes Ischiada resoluit, expellitq́; & per urinam educit.

Facit hæc aqua ad omnem capitis dolorem ex frigore creatum, linteolo in ea madefacto, & dolenti capiti applicato. Serpentium quoq; morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Vitiligines & alias maculas exterit, & in facie, & in reliquo corpore, cutem enim reddit nitidam, si sæpius inde lauetur.

DE HERBA ROBERTI, VEL ROSTRO CICONIAE.

B

NOMENCLATVRAE.

γεράνιον.

Rostrum Ciconiæ.
Herba Roberti.
Geranion.
Robertiana.
Gratia Dei.
Acus muscata.
herbe robert

Storcken Schnabel.
Gottes gnade.
Kranich halß.

ANNOTATIO IN HERBAM ROBERTI.

C HERBAM Roberti uulgus Herbariorum uocat Gratiam dei, & Rostrum Ciconiæ, partim ab similitudine, & figura transsumpto nomine, partim ab insigni eius effectu. Apud Dioscoridem Geranion dicitur, ut Hermolaus Barbarus herbarum longe peritissimus in suis Corollarijs indicat, cuius in secundo Geranio hæc sunt uerba: Geranion secundum medicis inutile, aliter à Græcis, aliter à Latinis describitur. Dioscorides & omnino Græci, folijs paulo candidioribus quàm maluæ, ramosum ex interuallis. Hanc ego aut eandem, aut omnino similem esse uideo cum ea, quam Galliæ transalpinæ uulneribus, & fistulis in potum commendant, & herbam Robertianam cognominant, coliculis rubentibus, flore paruo subpurpureoq́;, ac cæteris notis omnibus, quę hoc loco à Dioscoride Geranio redduntur, etiamsi ab eo medicinæ aliena existimetur: Quid enim prohibet ignoratas eius uires fuisse olim. Nostri, ut inquit Plinius, Geranion ostendunt cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius rotundo, saporis & odoris iocundi: uerum hæc proprie Geranion non est, sed myrrhis, confusione orta, quod Geranion à quibusdam myrrhis etiam dicatur: unde natum & illud sit, ut Geranion in Latino cicutaria nomen habeat: cum alioqui cicutaria proprie myrrhis esse uideatur. Hactenus Barbarus.

DESCRIPTIO.

D Est autem quatuor generum, ut Brunsfelsius indicat. Primum quod ab Dioscoride alterum Geranion inscribitur, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs maluæ, floribus in gruum rostra desinentibus. Alterum genus quod in umbrosis, & nullibi non subpurpureo flore, odore graueolentum, coliculo & flore Petroselini, sed hirtis, rostroq́; Ciconiæ similibus prouenit. Tertium quod in tectis ruinosis, parietinisq́;, & circa mortuorum sepulchra sua spõte seritur, in uniuersum rubentibus coliculis, & excepto rubore à priori nihil diuersum. Quartum minusculum, & humi repens, sed rostro prioribus per omnia simile.

TEMPERAMENTVM.

Rostrum Ciconiæ mixtæ facultatis est in frigiditate & humiditate.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aduersus calculum. Accipe hanc herbam & Saxifragam eodem pondere, & in aqua decoque, linteoloq́; percola, deinde sudatorio parato, accipe stramen auenaceum, & in aqua ebullire sine, inde ignitos lapides consperges: quum autem sudare inceperis, decoctũ huius herbæ bibes, hoc ter ex ordine fiet, tum calculus leniter frangitur.

A Quicunq; graui sanguine abundat, semperq; tristis est, utatur hac herba cum pulegio & ruta pari mensura, & in puluerem redactas cum pane edet, tum cor confortant, & læticiam generant.

DE AQVA ROSTRI CICONIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut caules unà cum folijs cum tota substantia inuicem cõcidantur, & in fine Maij, uel in principio Iunij distillentur.

Aqua eius prodest ad exulcerationem locorum muliebrium: si per diem bis ex ea lauentur, & linteolum in ea intinctũ applicetur.

Liuorem cutis ex casu uel ictu contractum, hæc aqua repellit, si per diem ter uel quater linteolis ea applicetur, nam sanguinem sub cute concretum dissoluit & consumit, facit ad fistulas, si mane ac uesperi inde lauentur, uel si linteolis in ea intinctis applicetur.

Conducit aduersus artheticam humerorum & pedum, si loco dolenti illinatur, uel linteolis imponatur.

Tumorem mamillarum pellit linteis applicata, & sedat dolorem.

Membris contusis ac conquassatis imposita medetur, & pellit sanguinem conglobatum.

B

DE HERBA VRINALI.

NOMENCLATVRAE.

Οσύρις.

Herba Vrinalis.
Pseudolinum.
Esula adulterina.
Linaria.

Harnkraut.
Flachßkraut.
Leinkraut.
Vnser Frawen flachß.
Nabelkraut.
Scheißkraut.

ANNOTATIO IN HERBAM VRINALEM.

C HERBAM Vrinalem Ottho Brunsfelsius in Germanico suo Herbario scribit, Latinis nominibus appellari pseudolinum, & Esulam adulterinam. Verum Euritius Cordus olim meus in medicina præceptor, herbarumq; peritissimus, in Botanologico suo inquit Herbam Vrinalem esse ipsam linariam, contra uulgares Herbarios, qui has quasi duas disiungunt, & quod apud Dioscoridem Græce Osyris dicatur, cuius sane iuditium, haud facilè aliquis refellere poterit, si modo rectè has herbas examinauerit. Testatur quoq; Ruellius Linariam esse Osyrim apud Dioscoridem. Hieronymus Herbarius quoq; indicat, Herbam Vrinalem Linariam esse, dicitur autem Vrinalis herba quòd urinam moueat. Linaria uerò, quòd lini formam repræsentet.

DESCRIPTIO.

Herba Vrinalis caulem habet duorum palmorum altitudine, neque ultra eam mensuram nascitur, flores eius sunt lutei, ad herbæ paralysis figuram.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Hæc herba dissoluit atque consumit omnes glutinosos humores in uesica & lumbis retentos, unde calculus creari solet. Radix atque flores, si coquantur ac bibantur, mane ac uesperi, tollunt omnem dolorem uesicæ & lumborum, expellunt calculum.

Radix contusa & ita mollis imposita inter umbilicum, & pudenda, diabeten, id est urinæ profluuium sedat.

Ita quoque sumpta medetur stranguriæ.

Ad posteriora hæc duo remedia, hæc radix commisceri debet cum oleo oliuarum. Sed ad primum non est necesse. Hic obseruandum est, quòd morbi iam prædicti quum ueniant ex frigiditate, tum hæc herba saluberrima est, si uerò à calore prouenerit, non est utilis.

Ottho Brunsfelsius in suo Germanico Herbario aliam herbam Vrinalem ponit, cui uim refrigerandi ac humectandi attribuit, quæ procul dubio alia species est, & alijs uiribus prædita, sunt enim plures species huius herbæ, ut Hieronymus Bock enumerat, præterea & aliæ herbæ quæ Vrinales appellantur.

DE HERMODACTYLO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κολχικον.
Εφήμερον.

Hermodactylus.
Narcissus.
grand muguet a nonnullis voc.
Zeit losen/in Septembri.
Hornungs blůmen in
Martio.

ERMODACTYLVM Arabes & recentiores medici Colchicon Ephimeron uocant, quod à Dioscoride describitur lib. 4. cap. 62. Sciendum autem est Galenum & Æginetam Dioscoridem secutos, duo facere Ephimeri genera. Vnum quod Colchicon à natali solo dicitur, & uenenosum est. Alterum quod Ephimeron simpliciter dicitur, & innocens est, & remedij rationem habet, per quod Hermodactylum oportet intelligere, unde in officinis catapotia fiunt, quæ ad morbum articularem, & podagram commendantur. Quidam tamen hæsitant an Hermodactylus Colchicon Dioscoridis sit, quũ Paulus Ægineta diuersis capitibus de Hermodactylo & Colchico scribat, quicquid hoc sit, descriptio Colchici cum Hermodactylo omnino quadrat, Ottho Brunsfelsius Hermodactylum Narcyssum credit esse, tanta est opinionum diuersitas de nomenclaturis Herbarum.

B

DESCRIPTIO.

Hermodactylus herba est, quę nullo anni tempore in pratis floret, quàm in fine Septembris, Flores habens cœruleos qui croci floribus similes sunt. Radicem habet è nigro rufescentem: quæ cortice suo nudata, candida, tenera, dulcis & liquore plena inuenitur. Radix est rotunda ad bulborum similitudinem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in principio secundi gradus, uirtutem habet purgandi & dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radices Hermodactyli aluum cient, præcipuè decoctum eius.

Facit Hermodactylus ad morbum articularem, & inprimis podagram repellit.

C Electuarium contra podagram hoc modo conficitur, Accipe succum fœniculi, & cum melle decoque, huic melli admiscebis iiij. uncias Hermodactyli, ac duas uncias seminis fœniculi, sacchariq; quantum uolueris, & inde electuarium conficies. Quo per diem uel noctem uti licebit, quocunq; tempore quis uoluerit, oportetq; duas horas postea ieiunare: ualde auxiliatur podagræ, & omnem morbum articularem consumit.

Hermodactylus in puluerem redactus & permistus Veneto smegmate, linamentumq; si fiat ex Gossipio, fistulisq; inseratur, ita ut puluis smegmate circum linamentum hæreat, absq; dubio fistulas curat.

Quicunq; Hermodactylo plurimũ utuntur, habitiores fiunt, augeturq; eis genitura.

In puluerem redactus atq; antiquis uulueribus inspersus ualde prodest, nam gangrænam in eis consumit, & renouat ea funditus.

Cum semine fœniculi & semine cartami in puluerem contritus, & modico sacchari admisto, in uino decoctus, subuenit doloribus intestinorum & coxendicum.

Hermodactylus in lixiuio coctus, & præcipuè flores, pediculos abigit, caput si ex eo lauetur. Pediculos inguinarios ubicunq; fuerint, succus illitus etiam pellit.

D Bulbi ex Hermodactylis contusi, succoq; inde expresso & mariscis illito, eas funditus sanat.

DE HIPPVRI.

NOMENCLATVRAE.

Ἵππουρις.
Ἀνάβασις.
queue de cheval

Hippuris.
Equisetum.
Equinalis herba.
Cauda equina.

Roß Schwantz.
Katzen zagel.
Schafft hew.
Tauben rock.
Kannen kraut.

ANNO-

ANNOTATIO IN HIPPVRIM.

HIPPVRIS à Græcis, Equisetum uel Equinalis herba à Romanis dicitur, ut Dioscorides inquit. Est autem pilus terræ, equinæ setæ & caudæ equinæ similis, unde & nomen sortita est. Nota omnibus planta est, & qua nulla in fossis prope aquas in umbrosis locis frequentior nascitur, Plinius eam inimicam fœnisecis, & inutilem pratis dixit. Anabasin ab ascendendo aliqui eam dixerunt, quoniam infirma alijs stirpibus libenter hæret. Sunt autem huius herbæ duæ species. Altera longior, altera breuior. Longiorem Dioscorides à saliendo salicẽ Equinalem appellat, uulgò Caudam Equinam, cum qua similitudin m habet. Minorem Hippurin, uulgò caudam felinam appellant, qua in polliendis ac clarificandis stanneis ac coquinarijs uasis mulierculæ utuntur.

DESCRIPTIO.

Hippuris longis & iunceis est folijs, ramis geniculatis, qui concrescunt instar caudæ equinæ: gaudet nasci prope aquas & locos humidos.

TEMPERAMENTVM.

Hippuris, ut Galenus inquit, adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacitatem exiccantem.

B

VIRES AC IVVAMENTA.

Facit potenter ad sanguinem ex uulneribus uel naribus prorumpentem, uulnera conglutinat imposita, etiamsi præsectos esse neruos contigerit. Ardenti iocineri imposita, ipsum refrigerat. Omnibus calidis pustulis uel affectibus adhibita, emplastri modo citò sanat.

Ad sanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potissimum rubeum, ad dysenterias, & reliquos uentris fluxus strenuum ac generosum est remedium herba ipsa aut ex aqua aut ex uino epota.

Succus eius cum succo Scariolæ permistus & potus, omne profluuium sanguinis uulnerum absq; noxa sistit. Idem sanguinem excreantibus prodest, folia recentibus uulneribus imposita, adeo ea committunt & conglutinant, ut nulla cicatrix appareat.

Succurrit radix & herba pariter tussientibus, non nisi recta ceruice spirantibus, & ruptis. Quinetiam intestinorum diuisiones, uesicam dissectam, & intestinorum ramices glutinare feruntur folia cum aqua pota.

DE AQVA HIPPVRIS.

Aqua Hippuris mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncijs pota, medetur sanguinem excreantibus, sanat intestina exulcerata & læsa, sistit menstrua mulierum, uesicam exulceratam curat, stoma

chum

C thum offensum confortat atq; iecur linteolis foris applicata.

Eadem mane, meridie, ac uesperi singulis uicibus ad iiij. uncias pota, & etiam linteolis in ea intinctis emplastri modo imposita, facit ad erysipeleta & sacros ignes.

Subuenit calculo & strangurię. Dysenteriæ auxiliatur, si linteolum in ea madefactum ano indatur.

Tumido membro uirili calida linteolis imposita, tumorem pellit & sedat dolorem.

Sanat uulnera pedum & aperta foramina, si ex ea lauentur.

Eadem linteolis imposita ad tumorem hydropis mane & uesperi, ipsum discutit.

Fronti & naso linteolis applicata, atq; etiam naribus indita, adstringit atq; sistit sanguinem narium, pellit quoq; destillationes narium, ipsis naribus attracta.

DE HIRVNDINARIA.

D

NOMENCLATVRAE.

Hirundinaria.

Schwalben wurtz.

Asclepias

HIRVNDINARIA procul dubio inde nomen habet quod acuti & aperti eius folliculi cum candida lanugine uolanti Hirundini fermè similes sint. Est autem ipsa herba pręmorsa, decurtaq; inferius radicis trunco, ut Brunsfelsius scribit, multis alijs tenuibus, albis, & graue olentibus radiculis adhærentibus, admodum iniqua proportione

A proportione respondens herbæ quam germinat, quæ tenuis prorsus, uix cubitum excedit, radice interim duarum librarum pondo æquante. Hirundinaria, ut Hieronymus Bock scribit, caulibus suis & folijs Aristolochiæ longæ ualde similis est, odorem tantum in radice obtinens, Nascitur autem in hirsutis, editis, ac arenosis montibus & syluis atq; in rupibus locisq; desertis ac incultis. Radicem habet fruticosam & retortam, cui multæ radiculæ adhærent. Quo nomine apud antiquos medicos appellata sit, nondum satis constat. Idem Hieronymus Bock credit eam esse herbam, quæ à Plinio lib. 27. cap. 5. & Dioscor. lib. 3. cap. 97. Asclepias dicitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hirundinaria eadem natura & uirtute est prædita qua Aristolochia longa, præstantissima radix ad ciendos menses mulierum. Potest intrò sumi, & quoq; foris applicari.

Radices in uino elixæ & potæ, subueniunt torminibus, & uenenatorum morsibus, arcet uenenum ne cor petat.

Hæc radix pondere semilibræ per noctem in uino macerata, & deinde usq; ad tertias decocta, si singulis matutinis temporibus calidus haustus inde in lecto ab aliquo sumatur, & super hoc sudauerit, mirificè expellit aquam intercutem, adeo ut in pedum plantis erumpat: & est singulare exprimentum.

B Si mulier calidæ huic herbæ insederit, & uaporem quoq; ex ea exceperit, discutit dolores matricis, suppressos menses emollit & trahit. Herba cum floribus contusa, & mamillis inflatis emplastri modo imposita, tumorem deprimit. Puluis ex herba & radice, curat omnia sordida ulcera ac uulnera, quemadmodum etiam facit Aristolochia longa, potestq; una pro altera sumi.

Brunsfelsius scribit Empiricos Hirundinariam usurpare contra rupturas & uulnera curanda.

DE HORDEO.

NOMENCLATVRAE.

Κριθή.
Hordeum.
Orge
Gerst.

ANNOTATIO IN HORDEVM.

C HORDEVM inter fruges omnibus notum, frugumq; omnium nobilissimum habetur, ut Platina inquit, quòd in sicca & soluta terra seri uelit, quòd citò maturescat, & ob gracilitatem calami ante omnia frumenta succidatur. Dicitur autem Hordeum ab horrore, quoniam licet calamus altior frumento quàm Hordeo sit, arista tamen mordacior est Hordeo. Vel dicitur ab oriendi celeritate, quòd ante omnia frumenta sit aridum. Ex Hordeo Polenta & Ptisana parantur, quæ apud ueteres in quotidiano medicinæ usu fuerunt. Polenta multiplicem quondam habebat confectionem. Græci perfusum aqua nocte una Hordeum siccabant, postero dein die frixum molis frangebant, Germani uocant Ein Gersten müß. Ptisana uidetur fuisse pultis genus ex farina Hordacea, in quo est maxima uis nutriendi, & restaurandi uires. Ptisanæ eulogium atque cocturæ uariam descriptionem passim apud autores colligere datur, præcipuè apud Hippoc. lib. 1. de ratione uictus in morbis acutis, Galenum in fine libri 12. suæ method. med. tum in 7. libro eiusdem operis cap. 11. ad hæc in 4. de sanitate tuenda. Manardus Epistola 2. lib. 5. inquit, Ptisanam nostro æno insuetam, quę etiam ab Italicis medicis penitus fuit prætermissa, uel rarò admodum in usum recepta. Ob eius enim hodie insuauitatem minimè admittendam esse, præcipuè quum à recentioribus non ritè paretur, tum
D quòd Hordeum nostrum ad usum illum minus sit aptum. In cuius locum nobis pulliculorum iura & auicularum, quæ ægrotantibus dari possunt, addita etiam aliquando carne contusa, succedant. Nostri Ptisanam Maltz appellant, ut sit Hordeum aqua mollitum, & iterum tostum ad Ceruisiam coquendam. Panem ex Hordeo ueteribus usitatum uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus, exiguam quoq; in corpus alimoniam concedit, præcipueq́, si ex uili Hordeo fiat, ut testatur Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus.

DESCRIPTIO.

Hordeum est genus frumenti in agris, Zeæ simile, & acutis granis colore subflauo.

TEMPERAMENTVM.

Frigidum & siccum est Hordeum in secundo gradu. Galenus inquit: Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, habet etiam pauxillum abstersionis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hordeum in medicina ad multa usurpatur, & præcipuè ad refrigerandum.

Polenta in aqua decoctum conducit febricitantibus, quæ aqua sumenda

A sumenda est cum adhuc calida est. Grana Hordei tamdiu in aqua efferueant, dum aqua aliquantulum rubra fiat. Ea aqua pota subuenit illis qui ingentes calores habent, & reprimit inflammationem. Expellit eadem calores ex calidis humoribus procreatos. Prodest quoq; ad faucium asperitatem, & opitulatur illis qui ægrè degluti-re possunt.

Emplastrum ex farina Hordeacea, & nucleis cotoneorum acetoq; confectum inflammationes podagræ lenit impositum. Calidamq; scabiem curat.

Farina Hordeacea dolorem calidorum apostematum lenit, eaq; refrigerat emplastri modo imposita.

Si ulcera & pustulas cito curare uolueris, Accipe farinam Hordeaceam atq; lac recenter mulctum aquaq; temperatum, ac unguentum inde confice, quod impositum citò sanat.

Quicunq; in facie asperam & duram scabiem habuerit, quæ ex uento solet fieri asperior, decoquat Hordeum in aqua, linteoloq; percola, quo decocto calido faciem leniter ac sæpius lauabis, tum cutis recuperat bonum colorem, atq; lenior & nitidior fit.

Puls ex farina Hordeacea, & paululo sacchari admixto, cum paruis uuis passis, bonus cibus est pro febricitantibus, & facit ad calorem iecinoris. Discutit quoq; farina Hordeacea cum fico, & mul-
B sa aqua elixa tumores collectionesq; omnes.

Cum pice, resina & columbino fimo, durities mollit. Illinitur & contra intestinorum inflationes, cum lini fœnogræciq; semine & ruta. Eadem cum liquida pice ceraq;, & impubis pueri urina, addito oleo strumas maturat. Cum myrti baccis uinoq; aut syluestribus piris, aut rubro, aut mali corio alui fluores compescit. Expressus cum aqua Hordeaceæ farinæ succus, mox cum pice, & oleo coctus suppurationes adiuuat. Ex aceto autem pariter expressus, decoctusq; cum pice, destillationibus in articulos prodest. Succus ex Hordeo in aqua pluuiali decocto, facit ad interiora corporis, & locorum muliebrium ulcera. Cinis eius ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitę: item muris aranei morsibus. Idem asperso sale & melle, candorem dentibus, suauitatem oris facit.

Hordei farina, & furfur cum aceto & butyro bene temperata, membris luxatis medentur imposita.

DE AQVA EX HERBA HORDEI.

Conueniens tempus distillandi illam aquam est in exitu Maij.

Hæc aqua oculis instillata mala uitia eorum sanat, claritatem inducit atq; exiccat eos.

C

DE HVMVLO.

NOMENCLATVRAE.

Lupulus.
Humulus.
Lupus salictarius.
Volubilis magna.
houblon.
Hopff.

ANNOTATIO IN HVMVLVM.

HVMVLVS usitatiore uocabulo à Latinis plærunque Lupulus dicitur: herba est apud Germanos notissima, qua Ceruisiam suam maceratis humore floribus condiunt, Folia habet bryoniæ similia, sed paulò asperiuscula, flores foliaceos & candidos, qui ferè allium uinumq; subolent. Quo nomine apud Dioscoridem appelletur nondum constat. Plinius Lupum salictarium appellat, ut autores tradunt, subit enim & scandit salices atque arbusta omnia, quę circumuoluendo se cōplectitur. In Flaminia quoq;, ut Hermolaus inquit, lupus reptiuus uulgari nomine appellatur, Græci uulgò Britona uocant. Quidam falsò pro uite nigra acceperunt: alij etiam ineptissimè pro corruda.

D

TEMPERAMENTVM.

Humulus in secundo gradu calefacit atq; desiccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, maturandi, & aperiendi omnia apostemata.

Humulus usurpatus expellit Melancholiam, & crassum sanguinem. Succus eius calidus instillatus auribus, purulentiam ac suppurationem earum tollit.

Vinum in quo Lupulus, & Scolopendria elixa fuerint, bibitum, quartanam febrem expellit.

Si quis ex eo bibat, asthma ac oppilationem pectoris emendat.

In uino decoctus morbum regium discutit, & hydropem, atque aluum laxat.

Ita quoque

A Ita quoq; lieni impositus uel potus, dolorem inde tollit.

DE AQVA HVMVLI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut superiora cacumina, & prima germina duorum palmorum altitudine decerpta, atque concisa, in fine Aprilis distillentur.

Hæc aqua mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, atque etiam si potus tribus, aut quatuor hebdomadis inde misceatur, sanguinem purgat, pellit Melancholiam, unde generari solet scabies, pruritus, & lepra, & id genus similia, quæ ex impuro sanguine prouenire solent.

Eadem pota aperit obstructionem lienis, pellit punctionem, & omnes affectus qui ex liene obstructo creari solent.

Vesperi auribus instillata ac pota, purgat atq; consumit purulentiam earum.

DE HYOSCYAMO.

NOMENCLATVRAE.

Υοσκύαμος.
Δίοσκυαμος.
Πιθώνιομ.
Υπνοτικος.

B Hyoscyamus.
Herba Apollinaris.
Faba Suilla.
Altercum.
Bilsam Kraut.
Saw Bonen.

ANNOTATIO IN HYOSCYAMVM.

HYOSCYAMOS Latinis Apollinaria dicta est: officinæ Iusquiamum corruptè uocant, Græci autem Hyoscyamon, id est suum Fabam ideo uocauerunt, quòd ut in historia sua retulit Helianus, pastu eius conuellantur sues, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Aquas quoq; adeunt & cancros uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur. Alij cum ope eius à dolere ad indolentiam, quasi diuino quodam beneficio restituti fuissent, non ultrà Hyoscyamon à suibus, sed à Ioue Dioscyamum, id est Iouis Fabam dixerunt. Vsi eadem nominis ratione illi etiam sunt, qui à medicinæ autore deo Apolline, Apollinarem herbam & Pythonion eam dixerunt. Quidam etiam hy-

C pnoticon, à somno quem facit, appellauerunt. Scribonius Largus scribit, Alterum quoq; à Græcis Hyoscyamon uocari.

DESCRIPTIO.

Hyoscyamos frutex est caulibus crassis, folijs latis & oblongis, secundum uerò caulem ordine prodeunt, flores specie cytinorum mali punici, clypeolis semine plenis.

Triplex discrimen & genus Apollinaris herbæ est, purpureo enim flore altera est, & nigro semine, durisq; & aculeatis cytinis. Altera flore luteo est, folijs & siliquis teneriorib., semine subflauo. Insaniam soporemq; hæ ambæ faciunt, Ideo in medicinæ usu damnantnr. Tertia pinguibus est folijs, & humore plenis, flore albo & semine, nascitur propè arbores & fluuios. Huius semen in medicina usurpatur. In cuius deficientis uicem ruffum usurpari oportet.

TEMPERAMENTVM.

Flos & semen albi ex tertio ordine sunt refrigerantium, siccantium uerò secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus auribus instillatus occidit in eis uermes.

Herba hæc contusa, farinaq; hordeacea admixta, & apostemati ex calore exorto imposita, illud repellit. Radice eius in aceto

D elixa, utiliter in dolore dentes colluuntur.

Succus ex uiridi semine contuso expressus, & purulentis oculis illitus, pus ex eis remouet.

Semen aut herba cruda comesta, uenenum est.

Semen contusum cum uino permistum, & suppurantibus mulierum mamillis impositum uehementer prodest.

Idem cum aqua mulsa permistum & potum, auxiliatur excreantibus sanguinem.

Semen in puluerem contritum, & cum lacte muliebri albumineque oui & modico aceti permistum, ac temporibus illitum, somnum conciliat.

Ad somnum quoq; prouocandum in acuta ægritudine, ut Platearius docet, talis sit usus: fiat fomentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem ac tempora, & fiat ablutio prius, postea præcedens unguentum debet inungi, uel emplastri modo applicari.

Succus ex herba & semine, somnum inducit & sedat dolorem.

Vtilis & contra acres calidasq; in oculos destillationes, dolores aurium, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem polentàue contra podagras oculorumq; inflammationes imponitur.

Folia

A Folia recentia omnibus ulceribus, & membris quæ dolent imposita, dolorem leuant, & potissimum dolorem aurium.

Omnes facile tumores pellit & sedat, pedum, inguinum, testiculorum, pectinis & fœmorum, tusa & imposita.

Herba Apollinaris tusa cum sua radice, & super pedes posita, mirè dolorem & tumorem pedum tollit.

EXPERIMENTUM.

Ad dolorem dentium, semen eius super carbones ponitur, ut fumum recipiat patiens per os, idq; per cannam: inde aqua abluuntur dentes. Seruatur semen ipsum ad decennium.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrum ex ipsa herba trita, & superposita: uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra dissuriam, fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, & modico aceti, super pectinem, & renes ponatur.

NOCUMENTA EIUSDEM EX DIOSCORIDE LIBRO SEXTO.

Pota, in ciboue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem amentiam facit.

REMEDIA.

B Facilimè tamen curantur, qui eam hauserint, si copiose pota mulsa aqua illis, & lacte succurratur, asininoq; præsertim, sin minus caprino bubulòue, aut caricarum decocto. Prosunt & pinei nuclei, cucumerumq; semina cum passo sumpta. Quinetiam urticæ semen, aut cum aqua nitrum accommodatum est. Prodest & Cichorium, prodest Sinapi, nasturtium, raphani, cæpe & allia, singula cum uino sumpta. Quies imperanda his est, ut potum uinũ somno concoquant.

DE AQUA HYOSCYAMI.

Electum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa unà cum radice, & floribus concisa atq; contusa, circa diem Ioannis Baptistæ distilletur.

Aqua Hyoscyami omnem dolorem capitis ex calore exortum sedat, si caput ex ea inungatur & fricetur.

Eadem fronti & temporibus illita, conciliat somnum. Omnem calorem reprimit, si linteolis in ea madefactis superponatur: sic leuat omnem dolorem membrorum, formam lepræ in facie ocultat, si sępius inde facies lauetur. Facit quoq; ad calidam paralysim membris sæpius inde lotis & fricatis, extrahit omnem calorem non naturalem.

Prodest illis qui non habent naturalem quietem, tam intra quàm

C extra corpus, si capiti sæpius illinatur, & pannis lienis applicetur, tum facit hominem naturaliter quiescere.

DE HYSSOPO.

NOMENCLATVRAE.

Υσσωπος.

Hyssopus.

Hisop.

D
ANNOTATIO IN HYSSOPVM.

HYSSOPVS in fœminino genere, & Hyssopum neutro genere apud autores reperitur. Romani autem pariter Græcis Hyssopum dicunt. Est autem herba hortensis, non negligendi in medicina usus, quæ pulmoni & pectori ualde utilis est, inter herbas quoque odoratas etiamnum annumeratur, quanquam tamen iusculis condiendis etiam cõmoda sit: sed & floris cœrulei iucunditate coronamentis prodest: habet autem odorem satis acutum.

DESCRIPTIO.

Hyssopus ferè folia habet pulegio similia, caulem oblongum, in quo flores gerit Serpillo similes. Duorum generum Hyssopus est, ut Dioscorides inquit, Altera hortensis, altera uerò montana. In æstate quando floret Hyssopus, abscindenda est, & siccanda in loco opaco, & non soli exposito. Quando uerò in medicina ea uti uolumus, folia ex caulibus sunt decerpenda, caulesq; abijciendi, folia ad annum durant synceris uiribus.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopus calefacit & siccat in secundo ordine. Galenus inquit, Hyssopum desiccat & excalfacit ordine tertio; sed est tenuium partium.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hyssopus decocta fico cũ aqua, melle rutaq́;, mox pota, pulmonarijs, suspiriosis, antiquæ tussi, à capite in subiectas partes destillationibus, & in difficultate spiritus non nisi recta ceruice spirantibus opitulatur: uentris lumbricos omnes necat.

Idem præstat & cum melle lincta.

Succus eius potus cum Oxymelle, aluum constipatum laxat. Idem cum semine nasturtij sumptus, leniter aluum soluit.

Nitidam reddit faciem, cutisq; colorem commendat, si quis ex ea bibat.

Cum puro adipe & caricis decocta, atq; lieni emplastri modo imposita, tumorem inde remouet.

Contra lienem & cutem subeuntes aquas cum fico nitroq́; emplastri modo imponitur.

Cum uino pota thoracem expurgat.

In aqua decocta, suppurantes gingiuas emendat, ore inde colluto.

In uino elixa, cui admixtum sit semen fœniculi: illud uinum bibitum tollit stomachi atq; intestinorum dolorem: fomentum quoq; illius decoctionis idem præstat. Idem fomentum subditum locos muliebres à superfluis humoribus purgat, & mundificat.

B Sugillata ex feruenti aqua imposita, emendat.

In anginis cum ficorum decocto gargarissatur utiliter. Colluuntur præsenti remedio decocto hyssopi in aceto dolore dentes. Soluit eadem incensa uaporis suffitu aurium inflationes.

In oleo contritum hyssopum, phthiriasi, hoc est morbo pediculari resistit, & capitis pruriginem tollit.

Quadrupedum scabiem sanat, ex oleo fotum.

Ex hyssopo conficitur uinum hyssopite, quod facit ad pectoris, lateris & pulmonis uitia, ueterem tussim & suspiria. Vrinam præterea cit, Torminibus accommodatum est. Vtile contra circularium febrium in accessionibus cum tremore algores, menses postremò etiam ducit.

DE AQVA HYSSOPI.

Quando floret Hyssopus, folia tantum decerpenda sunt, ad distillationem, in Augusto.

Aqua Hyssopi mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, medetur suspiriosis. facit ad raucedinem uocis. tussim sedat. facilem reddit excreationem.

Contra omnia pulmonis uitia prodest pota: thoracem à uiscosis & Phlegmaticis humoribus expurgat, abscessus pulmonis sanat.

Eadem

C Eadem iuxta modum suprà dictum bibita, lumbricos expellit è corpore, uenas in corpore læsas aperit, educit malum sudorem, interiora apostemata sanat, facit ad aquam intercutem ex frigida intemperie prouenientem.

Itidem bibita opitulatur contra suppurationem stomachi, & lienis, adiuuat concoctionem, facit ad dolorem lateris & costarũ, medetur ictericis.

A mulieribus pota, prodest contra nimium fluxum menstruorum, confortat cor, stomachum, & lienem, emollit pectus, aperit oppilationem iocineris.

Aqua hæc pota, & facies inde lota si fuerit, eam nitidam & puram reddit, ore ex ea colluto subuenit doloribus dentium; tinnitum atq; susurrum aurium discutit instillata.

DE HYDROPIPERE.

D

NOMENCLATVRAE.

ὑδροπέπερι.

Hydropiper.
Aquaticum Piper.
Piper montanum.

Wasser Pfeffer.
Floe Kraut.

ANNO.

ANNOTATIO IN HYDROPIPER.

YDROPIPER nomen, ut Galenus Autor est, à locis quibus nascitur, & Piperis sapore, quem prę se fert, possidet, quasi Piper dixeris aquatile, nam iuxta stantes aquas, aut profluentes pigro lapsu, prouenit, quare à natali solo, & Pipere quod gustu imitatur, appellationem contraxit. Antonius Musa & Euritius Cordus scribunt, Hydropiper esse eam Persicarię speciem quę lituris caret. Ponuntur enim duę ab illis species. Vna quę acri mordacitate pungit, nullamq; habet maculam, atque hęc Hydropiper dicitur. Altera quę ferè fatuo est sapore, uel aliquantulũ acido, ut acetosa, & in folio lituram habet maculę modo conscriptam, & ab Herbarijs ferè persicaria appellatur. Hanc differentiam Persicarię non animaduertunt, qui negant Hydropiper non esse Persicariam. Cordus apud Plinium Siliquastrum seu piperitida uocari credit, Brunsfelsius & Hieronymus Bock herbam pulicariam etiam nominant, quòd & ipsa pulices necare creditur.

DESCRIPTIO.

Hydropiper herba est mentastro similis, folia tantum molliora atq; latiora habet. Radix & folia saporem Piperis habent, sed non adeo acrem. B Caulem habet geniculatum, in quo semen fert ad uuarum immaturarum similitudinem. Herba ipsa magis ad medicinam utilis est quàm radix. Præterea herba, & semen in medicina plus prosunt uiridia quàm siccata.

TEMPERAMENTVM.

Hydropiper herba est calida, sed non usque adeo ut Piper est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hęc herba cum radice in aqua decocta ac ita oculis imposita, malos humores inde tollit. Purulentis oculis foris imposita ualde prodest, ita ut prius in mortario contusa sit, & ita humida cum succo imponatur.

Ad maculas corporis succum huius herbę mane & uesperi illine, tum intra triduum consumuntur. Ad affectũ illum quem uermem digiti, nominant, Accipe hanc herbam cum membranula, quæ ex ouis elixis decedit eodem pondere, & emplastri modo impone, & uermis morietur absq; dubio.

Hydropiper uiride cum semine suo illitum, sugillata, & tumores induratos discutit.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum incipientium à Litera I.

DE IACEA.

C

NOMENCLATVRAE.

Iacea.
Herba trinitatis.
Herba clauellata.

Freyschem kraut
Dreifaltigkeyt blůmen.
Nagel kraut.
Creutz blůmlin.

D

ANNOTATIO IN IACEAM.

IACEA, ut Hieronymus Herbarius inquit, Latine dicitur herba Clauellata, & uulgò Herba Trinitatis uocatur, à triplici florum differentia, quos luteos, cœruleos, & candidos habet. Seritur in hortis ad coronas inde nectendas. Apud Dioscoridẽ adhuc certo nomine significari non potest, ut Ottho Brunsfelsius scribit. Ruellius putat apud Dioscoridẽ uocari Ocimoides. Hieronymus Bock uerò censet eam esse Polygalon Dioscoridis, & præcipuè quę candidis est floribus. Potest ergo Herbariæ medicinæ studiosus Dioscoridem ipse consulere, & iudicare an Iacea, uel Herba Trinitatis uulgò dicta, cũ istis duabus herbis iam antè nominatis conueniat.

DESCRIPTIO.

Iacea ferè in palmi altitudinem à terra crescit, flores eius triplici sunt colore, cœruleo, luteo, & candido. Caulem habet instar lauendulæ acutis & paruis folijs. Vbicunq; semel in horto sata est, ibi postea se ipsam seminat & propagat.

Herba

A Herba ipsa & non radix in usu medicinæ est, atque ad multas res conducit, & præsertim aqua inde distillata.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba decocta cum uino & bibita educit malos humores, & inflammationem erysipelaceam in corpore existentem fortiter expellit.

Infantibus quibus erysipelas periculo est, hæc herba in pultem concidenda est, uel dabitur eis potui aqua eius, & absq; dubio citò sanantur. Decoque in uino, florum Chamomillæ, Alchimillæ & Iaceæ, singulorum manipulum unum, atq; illud per octo dies matutino tempore ieiunus bibe, & intra octo illos dies bis lauabis: Ea potio tollit omnem glutinosum humorem & illuuiem, quæ longo tempore se collegit inter cutem & carnem. Prodestq; in primis scabiosis hominibus, si ex hac herba edant, uel aquam inde distillatam bibant.

DE AQVA IACEAE.

Optima eius distillatio erit, ut si quando herba ipsa floret, simul cum caulibus distilletur.

Aqua Iaceæ infantibus in potu data ad ij. uncias medetur inflammationi quę eos corripuit. Mane & uesperi singulis uicibus ij. aut
B iij. uncijs pota, subuenit asthmaticis, & qui angustiam habet circa cor & pectus, atque etiam qui ibidem ulcus aliquod uel tumorem habent.

Eodem modo bibita auxiliatur illis qui apostema in pulmone habent.

DE INCENSARIA.

NOMENCLATVRAE.

Incensaria.

Brennwurtz.

INCENSARIAM Ruellius genus Libanotidis credit esse, atq; sic appellari, quòd thus, quod incensum uocant, redoleat.

DESCRIPTIO.

Incensaria herba est, quæ fermè similis est plantagini, nascitur in arenosis montibus, per terram se propagat, odorem habet thuri similem.

C

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Consumit humores pectoris, unde exoriri posset apostema pectoris uel lateris, uiridis imposita.

Radix eius confortat membra paralytica, sanguinemq; eis affert imposita.

Herba hæc atq; radix tollunt obstructionem narium quæ ex destillatione cerebri prouenit. Radix habet uirtutem attrahendi malos humores, usurpatur propterea ad uulnera soluenda, & præcipuè ad pus educendum. Succus ex radice permistus cum resina & cera, unguentoq; inde facto ualde attrahit.

DE INGVINALI.

NOMENCLATVRAE.

Ἀστὴρ ἀττικός.
Ἀστέριον.
Βουβώνιον.
Inguinalis.
Aster Atticus.
D Asterion.
Bubonion.
Stellaria.
Stern Kraut.

ANNOTATIO IN INGVINALEM.

INGVINALIS est herba quæ apud Dioscoridem, & Plinium Aster atticus appellatur. Foliorum in flore Inguinalis herbæ numerus, positura & forma, quibus stellæ modo radiatur, cognominem stellis uulgarem, alioqui & in sepibus nascentem herbam fecerunt, ut Marcellus Vergilius inquit. Vsus deinde medicorumq; cœtus utilem inguinibus cognitam, in Græcis Bubonion, in Latinis Inguinalem, appellauit. Inguina enim Græci Bubonas appellant. Tanta siquidem tamq; præsens contra inguina eorumq; dolores uis Inguinalis herbæ est, ut adalligata solum in eo malo medicinam faciat. Idq; grauissimi Græcorum medici testati sunt: Galenus, Ægineta, Dioscorides, & Plinius.

DESCRIPTIO.

Inguinalis herba est oblonga & acuta folia habens, quæ in summo stellæ sunt similia. Nascitur inter petras & aspero solo.

A Dioſcorides hoc modo deſcribit: Inguinaria herba lignoſus caulis eſt, purpureum & luteum habet in ſummo florem ueluti anthemis, capitulum undiq; per orbem inciſuris diuiſum: foliolis ſtellæ ſimilibus. Quæ circa caulem folia ſunt, oblonga & hirſuta ſunt. Hæc herba noctu tanquam ſtella in cœlo lucet, & qui uiderit ignorans, putat ſe ignẽ uel phantaſmata uidere, & metu plenus, ridetur à paſtoribus pecorum. Vergilius Marcellus hoc confutat atque reijcit, tanq̃ ſuperſtitioſum aliquid, quia in antiquiſſimis Græcis, Latiniſq; autoribus non inueniatur. Quidam etiam Bubonion à bufonibus, hoc eſt, uenenoſis uermibus dictum uolunt, quod non ſolum ineptum ac falſum eſt, ſed etiam contra omnem autoritatem ueterum, fingunt enim quòd bufonibus Inguinalis magna ſit medicina, quando in pugna cum araneis habita uicti fuerint, & uulnerati atq; icti ab eis. Et quòd bufones aliaq; animalcula uenenoſa huius herbę gratia in locis petroſis ſe contineant, atq; ea herba ſe reficiant atq; ſanent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Inguinalis prodeſt æſtuanti ſtomacho emplaſtri modo impoſita. Prodeſt & oculorum inflammationibus, inguinibus, procidentiq; ſedi. Ferunt præterea, quod in flore eius purpureſcit, anginis cum aqua potum præſidio eſſe: prodeſſe & comitilialibus infanti-
B bus. Contra inguinum inflammationes recens utiliter emplaſtri modo imponitur.

Sicca eadem quæ tamen ſiniſtra manu eius, qui ſibi remedium quęrit decerpa fuerit, inguini adalligata, dolores inguinum finit.

Caduco morbo laborantibus opitulatur, ut Apuleius teſtatur. Si baccas Aſterij, id eſt Inguinalis dederis manducare Luna decreſcente, quũ erit ſignum uirginis, & ipſam herbam laborans habeat in collo ſuſpenſam, remediabitur.

DE IRINGO.

NOMENCLATVRAE.

Ηρύγγιον. Εκατογκέφαλον.
Eryngion. Iringus.
Centum capita.
Krauß Diſtell.
Bracken Diſtell.
Manß trew.
Elend. Rad Diſtell.

Chardõ nome cent testes

C ANNOTATIO IN IRINGVM.

IRINGVS seu Iringium corrupto, ut constat, uocabulo ab Herbarijs, & Pharmacopolis uulgò dicitur, pro ea herba aculeata, quę apud Dioscoridem & Plinium Eryngion appellatur. Idq; ita esse omnes medici qui de herbis scripserunt, uno ore consentiunt. A numero capitum, Centumcapita à Dioscoride, & Plinio dicitur, quamuis etiam Plinius candidam ea uoce uocari solitam scribat. Est em̃ Eryngion carduus multis atq; stellatis capitibus, omnibus carduis aspectu speciosior. Herba est quouis Protheo mutabilior, nunc album, nunc cæruleum, nunc pallidum mentitur colorem.

DESCRIPTIO.

Iringus aculeata planta est, cuius folia adhuc nascentia & tenera recipiuntur in cibos sale condita, ea sunt lata, per ambitum aspera, gustu odorata & rubentia colore, hæc ubi adoleuere, multis caulium fastigijs in spinas aculeantur. In cacuminibus capitella in formam pilæ coacta cernuntur, etiam aspera & spinosa, quę stellæ modo rodiantur. Radix foris est colore nigro, intus candido. Nascitur petrosis montibus, & campestribus atq; asperis locis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; humectat secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Radix contusa & calidis apostematibus emplastri modo imposita, calorem extinguit, & emollit.

Si quis ex floribus bibat, medentur anginæ:

Radix Iringi in melle macerata, & sæpius sumpta, uirilem genituram adauget, bonumq; generat sanguinem. Pastinaca eiusdem est uirtutis cum Iringo. Pharmacopolę quoq;, ut Antonius Musa scribit, in Italia radicem saccharo melleq; condiunt, & ad uirile membrum erigendum, & hyeme, ut uentriculus calescat, utunt̃.

Iringus pota menses & urinam trahit. Tormina & inflationes disijcit. Bibitur cum uino utiliter iocinerosis, & contra uenenatorum morsus & epota uenena.

Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitialibus medetur.

Auxiliatur Iringus cordis uitijs, lieni, renibus, stranguriæ, opisthotonicis, spasmis, hydropicis. Extrahit spinas & corpori infixa cum melle strumas, potridas, panos discutit.

DE AQVA IRINGI.

Radix tantum Iringi minutim concisa in fine Maij distillatur.

Aqua Iringi mane ac uesperi singulis uicibus ij. aut iij. uncijs pota, medetur stranguriæ, auget genituram.

DE IV-

A

DE IVIVBIS.

NOMENCLATVRAE.

Iuiubæ.
Zizipha.
Serica.
Iuiube
Welsch Hanbutten.
Arß Kitzelen.

ANNOTATIO IN IVIVBAS.

IVIVBAE Zizipha à Latinis appellantur, quæ potius baccæ uidentur, quàm poma, licet autores inter Poma numerent, peregrina arbor, de qua nusquam Dioscorides,
B
Duplex Ziziphi genus, ut Columellæ placet, rutilum, & candidum. Rutilum in officinis in frequentiori est usu. Candidum rarò ad nos adfertur. Galenus Iuiubas Serica uocat, ut Brunsfelsius & Ruellius indicant. A recentioribus medicis pro tussi exhibentur, in decoctis pro pectore: hoc à Galeno improbatur, utpote quę potius incrassent quàm attenuent. Optimus seruandi modus est si acu perforentur, & lineæ insuantur, ut mulierum indices imitari uideantur, quibus numeratas preculas singulis diebus deo pendunt. Vel ut Ruellius docet, Zizipha collecta matura in longo uase fictili seruantur oblito, & loco sicciore composito: uel si recenter lecta poma, si guttis uini ueteris perfundas, efficitur ne ea rugarum deformet attractio.

DESCRIPTIO.

Iuiubæ frigidæ sunt in primo gradu, & in siccitate & humiditate temperatæ. Galenus inquit, Serica imbecillissima sunt, & difficillimè concoquuntur, cumq; hoc stomacho inutilia sunt. Ab insolentibus & effrenatis pueris ac mulierculis cibo duntaxat, appetuntur, exiguumq; præbent alimentum, maiora præferuntur, prosunt ęstuanti sanguini, nam ipsum incrassant.

Candida Zizipha concoctu difficillia sunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Zizipha calore & humore temperata tradit Aëtius, ideo sanguinis acrimoniam edomant, probum succum creant, serosum sanguinis humorem eliciunt: decoctum eorum tussim & difficultatem spirandi lenit: pectori, renibus, uesicæ prodest: præstantiora sunt maiora, cuiusmodi sunt quæ ædesina nominantur. Vomitionem acri concitatam humore sedant, uerum ægrè coquuntur, & lienem lædunt. Eorum decoctum salubrius propinatur.

Cum melle condita si fuerint Zizipha ac sumpta, prosunt thoraci obstructo, & uitiato pulmoni, atq; tussi. Subueniunt contra calculum renum & uesicæ.

DE IVNIPERO.

NOMENCLATVRAE.

Ἀρκευθίς.
Iuniperus.
Grana Iuniperi.
Wegholder.
Fewer baum.
Kramet Baum.
Wegholder Beer.

ANNOTATIO IN IVNIPERVM.

D IVNIPERVM Græci arceuthida uocant, ideo autem sic dictam putant, quòd iuniores, & nouellos fructus pariat, sola em̄ ferè arborū fœtus suos in bienniū prorogat, qui ne maturescant quidem, nouis superuenientibus, perpetua coma uiret, unde & topiario operi idonea: & pergulis applicari solet: præterea cariosam senectam non sentit, ut ex trabibus templi Dianæ uisum est, inquit Plinius: eius lignum & rami odoratissimi. Baccas item fert nigras admodum odoras, quibus in suffitibus cubiculorum utimur. Has Germani etiam **Kramet beer** appellant, id est turdorum baccas: his enim turdi pinguescunt, & carnem bene olentem faciunt, ut nullo tempore ganeæ aptiores sint, quàm quum iuniperus maturum fructum habet. Iuniperus uirens adhuc cum igni dicatur, crepitat, & non iniucundum fumum expuit, qui odoris suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellit, & sequientem perniciem eluit. Humor quoq; in Iunipero ad lachrymæ modum concrescit, qui crematus nidorem odore thuri non cedentem expirat. Hęc lachryma Iuniperi caloris beneficio durata in gummi, Vernix peculiari uocabulo dicitur, ut autores tradunt.

DESCRIPTIO.

Iuniperi fructus primum circa tertium annum maturescit. Arbor per

A bor per totum annum uiret: fructus cum maturi sunt, nigrescunt, luteos habent flores, lignum & fructus bonum odorem præbent. Duo eius genera, Altera maior, altera minor, utraque accensa serpentes fugat.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calfacit & siccat in tertio ordine, fructus autem calefacit quidem similiter, ut Galenus inquit, sed in primo gradu siccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Grana Iuniperi in ore retenta, malum aërem expellunt, Malos humores in homine consumunt quocunq; modo usurpata fuerint.

Oleum Iuniperinum facit maximè ad morbum articulorum ex frigiditate contractum, quod hoc modo conficitur: Accipe duas fictiles ollas uitro incrustatas, quarũ unam super aliam pone, superiorem autem ollam implebis ligno Iuniperi, minutim conciso, & inter ollas erit lamina foraminosa, ita ne lignum cadat in ollam inferiorem: obturabuntur uerò ambæ ollæ, ne fumus inde exire possit & ponentur intra terram, ita ut superior aliquantum è terra promineat, circũ quam ignem ex carbonibus strues, tũ quàm primum lignum in superiore olla intus calefactum fuerit, oleum ex superiore olla in inferiorem manat. Hoc oleum auxiliatur paralysi in corpore existente, si spina dorsi inde inungatur, & multos iuuit. Prodest quoq; comitialibus, si spinam dorsi eo inungant. Facit ad Me-

B lancholiam in cibo sumptum. Valet contra Iliacam passionem si dolentis partes inde perungantur. Auditum emendat auribus instillatum. Idem medetur omnibus morbis interioribus corporis ex frigida intemperie prouenientibus. Lapidem in uesica frangit, si instrumento chirurgico immittatur. Facit ad quartanã, si quotidie pondere unius drachmæ in cibo, uel alio modo sumitur. Confert confectionibus cutis, & malo tibiarum, serpigini & cancro.

Suffitus ex ligno Iuniperi factus emendat pestilentem aërem. Baccæ Iuniperi in uino decoctæ, medentur stranguriæ, & doloribus coxendicum. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile: inflationes, tormina, languoresq; discutit.

DE AQVA BACCARVM IVNIPERI.

Distillatio conueniens baccarum Iuniperi est in principio Septembris, quando maturę sunt, & nigricantes, tum contundi debent & distillari. Aqua illa mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ij. uncijs pota, medetur calculo renum & uesicæ, purgatq; renes & uesicam, urinam ciet, menses mulierum trahit ad iij. uncias pota.

Expellit fœtum mortuum iiij. uncijs bibita, & uenenum: prodestq; contra morsum uenenatorum. Facit ad omnes morbos articulorum ex frigidate contractos, si mane, meridie ac uesperi articuli inde fricentur, & deinde per se iterum exiccentur. Eadem attenuat, aperit, & purgat immunda ulcera, si inde lauentur.

C Sequuntur Herbæ à Litera L. incipientes.

DE LACTVCA.

NOMENCLATVRAE.

θρίδαξ ἥμερος. θρίδαξ ἀγρία.

Lactuca domestica. Lactuca agrestis.

Lattich. Wild Lattich.

ANNOTATIO IN LACTVCAM.

D ACTVCA quam Græci Thridacem uocant, dicta est, (ut Palladius in Ianuario inquit,) quòd abundantia lactis exuberat. Verum Apuleius inde dictam putat, quòd lacte nutrientes fœminas impleat. Lactuca, ut tradit Athenæus, prima mensa apud ueteres non offerebatur, sed conuiuia cœnasq; finiebat: nunc ex aceto & sale condita mensas inchoare solet, quod & Martialis ostendit hisce uersibus.

Claudere quę cœnas Lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Præfertur Lactuca, ut Galenus inquit, nec iniuria reliquis oleribus, cum ne ullum quidem succi melioris inueniatur. Aestate gratus est cibus, quia natura refrigerat. Quare & Galenus scribit, se in iuuenta cum os uentriculi crebrò flaua bile incandesceret, ęstus moderandi gratia, Lactucam esitasse: & cum ad prouectam æstatem peruenisset, quo posset placidiorem inire somnum, comedisse, ad quem conciliandum Lactucam uesperi mansam præsens attulisse remedium. Ferunt Augustum Cæsarem in ægritudine usu Lactucæ conseruatum. Nec mirum cum & concoctionem adiuuet, & meliorem quàm cætera olera sanguinem generet.

Lactuca duorum generũ est. Altera Domestica est, altera uerò Agrestis.

Agrestis. Domestica rursum in tres species diducitur. Vna quæ lati caulis est, Altera crispa, Tertia uerò sessilis. Agrestis Lactuca est quam Hieronymus Herbarius & recentiores quidam medici pro uera Endiuia ostendunt, hæc folio est cichorij, latiore tamen, albiore & minus inciso, sed lactescit quemadmodum Lactuca. Comes à Neuenare scribit eam esse herbam quæ à Germanis dicitur Saw Distel, id est Carduus porcarius. Domestica uerò est uulgaris Lactuca, quę in hortis passim crescit. Sunt adhuc pulra eius genenera quæ à Columella enumerantur.

Domestica in cibo uti licet, uerum cruda manducata, homini est noxia. Estur tamen quum adhuc tenera est, nec multum efficax.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca refrigerat & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ægineta inquit: Lactuca manifestè & refrigerat & humectat, eoq; somnum accersit, ut autem inter olera ualenter nutrit, ita boni succi sanguinis efficax est.

Lactuca stomacho accommodata est, somnum conciliat, aluum mollit, & lactis abundantiam facit.

B Semen Lactucæ lactantibus fœminis abundantiam lactis præbet in cibo sumptum, & uisum acuit. Idem in uino sumptum somnum conciliat.

Emplastrum ex Lactuca confectum, & calidis apostematibus impositum atq; sacris ignibus, ualde refrigerat.

Lactuca elixa atq; oleo oliuarum permista, medetur hydropicis in cibo sumpta.

Crebro usu cerebrum perturbat, & frigido stomacho noxia est, atq; claritati oculorum officit.

Lactuca manducata bonum generat sanguinem, & medetur febri tertianæ. Cruda comesta uel elixa cum aceto saccharoq; permista, dissoluit obstructionem lienis atq; iocineris.

Semen Lactucæ lacte muliebri & albo oui temperatum, & temporibus illitum, conciliat somnum.

Semine trito & poto crebras libidinum imaginationes in somno compescit, & Veneris impetus cohibet.

Succus fronti male ualentis illitus, somnum acersit.

Cauendus tamen Lactucarum usus suspiriosis, sanguinem excreantibus, pituitosis, & ijs quoq; qui procreãdis liberis dant operam. Si quidem, ut fertur, non fœcunditatem modo minuunt, sed quos postmodum sustulerint filios, uelut amentes & inepti à progenitorum ingenio degenerant.

C Lactuca Agrestis decocta, & fouendo mulieribus subdita, facit ad uuluæ procidentiam.

Syluestris succus uiribus quoq; papaueri similis est. Carpitur per messes, inciso caule, insolatusq; conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat oculorum uitia, cum lacte mulierum. Arcet cum eodem nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes. Caligines itidem & argemas emendat. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Vrinæ difficultates succus emendat. In summa uis ei est somnifica, dolores sopit quos per quietē leuari sit opus, menses euocat.

Est & aliud Lactucæ genus quod intrinsecus est uiride, extrinsecus candidum. Est etiam quę uocatur à Germanis Brant Lattich, quam Herbarij appellant Latine Vngulam caballinam.

Cui ulcera in corpore. Accipiat ex hisce Lactucis & extremitates foliorum decerpat, ut magnitudini ulceris quadrent, & cum melle lita, imponat per iij. dies & iij. noctes priusquam ulcus erumpat, emplastris autem siccatis, alia iterum imponenda sunt recentia, ulcus inde absq; dubio curatur.

DE AQVA LACTVCAE.

Lactuca crispa prius, deinde uulgaris Lactuca in medio Maij distillari debet.

D Aqua Lactucæ mane & uesperi singulis uicibus ij. uncijs pota, prodest iocineri, nam natura ipsum refrigerat atq; confortat, refrigeratq; sanguinem inflammatum.

Itidem bibita sistit dysenteriam, & alios uehementes alui fluxus, facit ad tremorem membrorum, conducit illis qui dormire nequeunt, temporibus capitis & pulsibus manuum illita, somnum conciliat.

Conducit fœminis lactantibus quæ modicum lac habent, si eam biberint uel potum suum inde miscuerint, generat lactis copiam.

Sedat siccam & calidam tussim in potu sumpta, lenit guttur, expurgat thoracem & pulmonem, sitim sedat, calorem iocineris stomachi, & renum temperat. Largius sumpta aluum laxat.

Medetur uertigini capitis ex calida causa prouenienti, si caput sæpius ex ea illinatur, ut postea per se iterum siccetur. Paralysim arcet, ne hominem inuadere possit, si membra ex ea inungantur & fricentur, medetur apoplexiæ. Phreneticis medetur, capiti illita.

DE LAPPATIO ET EIVS SPECIEBVS.

NOMEN

B

NOMENCLATVRAE.

λάπαθον. ὀξυλάπαθον.

De la parelle de la patience | des dorgnes en picardie.

Lapathum. Lapatium. Rumex. Hippolapathum.
ozeille
Oxylapathum. Lappatium maius. Lapatium minus.

Groß Klett. Grindt wurtzel. Mengel wurtz.

ANNOTATIO IN LAPATHVM.

APATHVM Gręci, Latini Rumicem, Barbari Lapatium uocant, Lapathum autem, uel uti Theocritus protulit, Alapathum, ab effectu nomen accepit, quoniam exinaniat, etenim Attici ἀλάπαθα, quę nos inanitiones dicimus, appellant, & λαπάττειν uacuare uel exinanire Græci omnes dixerunt. Oxylapathum quamuis anceps in acidum saporem uel

acutam

C acutam figuram uideatur significatio, nomen sortitum est, quòd folia desinant in mucronem. Hippolapathum Græci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisq; rebus hippo præponere soliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinē mutuantes.

Lapathi quatuor genera facit Dioscorides. Inter ea Oxylapathon quasi acuta Rumex dicitur, palustribus locis nascens, in cacumine acutiora duraq; folia habet, ob id officinæ nostrates Lapatium acutum nominant. Est præter hanc hortensis Rumex priori dissimilis, Aliud Lapathum est agreste & erraticum, quod quidem in pratis, syluis ac montibus frequentissimum est: habetq; folia plantagini similia acidula aut minuta. Oxalis uulgò dictum, Quartum habet genus quod alij Oxaliden, alij Anaxariden, alij Rumicem syluaticum appellant, cuius folia syluestri, & exiguo sunt similia, caulis teres, sesquicubitum altus, semine Rubro, in mucronem acuminato, quod foliaceo uestitur inuolucro, sapore acri, è scapo & agnascentibus coliculis erumpente. id partim seritur, partim sua sponte prouenit. Omnes ferè quòd gratum acorem palato repræsentet, acetosam cœperunt appellare, de qua suprà dictum est.

Est & aliud Lapathum maius, quod Græci Hippolapathum uocant, quasi Lapathum equinum: non quòd aliquid habeat cum equo simile: sed quòd tantum sit omnium maximum. Atqui hoc La-
D pathum maius latissimum folium habet, & longissimum, semen & radicem Rhabarbaro similem, hoc tantum folia inter se differunt, quòd folia Rhabarbari parte inferna incisa sunt, & ad pediculum minus lunata. Hieronymus Bock qui nuper librum de herbis Germanice conscriptum in lucem ædidit, credit eam herbam quam nunc ubiq; pro Rhabarbaro in Germania ostentant, esse Hippolapathum Dioscoridis, quam per omnia refert, scribitq; se experimento didicisse, eam Phlegma, & Choleram purgare, si quis accipiat radicis eius siccatæ drachmam, & Gingiberis tertiam partem drachmæ, hoc simul in puluerem redactum, in calido iusculo sumetur.

DESCRIPTIO AC TEMPERAMENTVM.

Quatuor sunt genera Lapathorū, quę ferè eiusdem naturæ sunt, ut frigida & sicca in tertio ordine. Primum acuta habet folia, quod bonitate alijs antecellit. Aliud rotundis est folijs, quod nō est adeò bonum ut primum. Tertium folia latiora, & oblongiora habet, cuius in cibo non est usus. Quartum est Lapatium acutum quę à saporis aciditate à Germanis Sauer Kletten dicitur, quæ rubros producit flores, & radicem habet longam & candidam. Hanc quidam Acetosam uocant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lapathum moderatè digerentem sortitum est facultatem, ut Galenus scri-

A lenus scribit, at Oxylapathum mistam, nam cum eo quòd digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam quoq; quandam astrictionem obtinet, ut & dysenterias & diarrhoeas, siue profluuia sanet, & maximè Oxylapathi. Porrò Hippolapathum quod in totum in paludibus prouenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

Succus ex acuto Lapatho cum oleo nucum & terebinthina pari mensura simul decoctus, deinde linteolo percolabitur, & addetur pulueris tartari, tertia pars ponderis priorum, & conficietur inde unguentum, quo si impura scabies corporis, quę lepra obducta est, inungatur, cutem nitidam & pulchram reddit.

Comes à Neuenare inquit, errori potius quàm experimento tribuendum, Quòd lapatio acuto magis in scabie, & pruritu empirici usi fuerint, quandoquidem acetosam, si eodem modo præparetur, multo citius pruritum tollere, scabiemq; exiccare & sanare, scribit se experimento comprobasse.

Radix cum forti uino uel aceto elixa, postea contundetur, & emplastri modo imposita, lienis tumorem tollit.

Eadem in uino decocta & bibita, facit ad difficultatem spirandi.

Lapathium acutum cum axungia decoctum, & duris apostematibus impositum, ea citò emollit, malam materiam & saniem in eis
B contrahit, & eo citius postea sanat.

Idem Lapathium habet uirtutem penetrandi, & educendi malos humores: quare facit ad calculum, & ad saniem extrahendam ex malis pustulis.

Semen ex acuto Lapatho fluxus alui, & dysenteriam sistit, & prę cipuè etiam menses mulierum nimium fluentes. Lappatium maius uirtutes omnes minoris possidet, eius semen, si quis in aqua coxerit, & uulnera in quibus gangræna est, inde lauerit, ea hoc decoctum ualde mundat.

Lapathum ualde usurpatur in balneis pro calculo renum.

Lapathum maius habet singularem uirtutem discutiendi tumorem, si imponatur.

Agrestis semen, ut Dioscorides testatur, itemq; Oxylapathi, & eius quam ab acido sapore, oxalidem uocant, utiliter in aqua uino ue bibitur, contra intestinorum tormina, cœliacas alui fluctiones, & stomachi ex repletione fastidia, & scorpionum ictus.

Sanant Lapathorum omnium radices in aceto coctæ crudæque, mox emplastri modo impositæ lepras, impetigines, Scabrosq; ungues detrahunt: uerum oportet locum nitro acetoq;, in sole confricatum antea pręparasse. Fouentur & eorum decocto prurigines utiliter. Radix in uino cocta doloribus aurium dentiumq; prodest, si

C colluantur iure. Strumas eadem & secundum aures abscessus, quos parotidas dicunt, in uino elixa & illita discutit. In aceto autem lienem minuit. Concisæ & fœminis subditæ radices eædem, muliebres fluctiones sistunt.

Quinetiam in uino decoctæ, fellis suffusionem emendant: calculos in uesicis frangunt, & menses ducunt, & scorpionum ictibus succurrunt.

DE AQVA LAPATHI.

Optimum tempus distillandi Lapathum est, ut radix & herba inuicē concisa in Iunio distillentur, uel herba sola in Maio. Radix uerò inter Iulium & Septembrem.

Aqua Lapathi medetur scabiei, si per duas aut tres hebdomades quotidie bis uel ter, & singulis uicibus ij. aut iij. uncijs bibatur, prodest quoq; foris corpori illita.

Sanat quoq; uitiligines, si quotidie ex ea illinantur, & postea per se iterum siccentur, & præcipuè, si addatur Sal gemmæ uel commune sal, & parum aceti.

DE LAPATIO MINORE.

D NOMENCLATVRAE.

Lapathum minus.

Kleyn Klet.

DESCRIPTIO.

LAPATHVM minus simile est rotundo Lapatho, fructum habet rotundum & spinosum. Radices eius intra terram, sunt oblongæ & candidæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habet ferè easdem uirtutes quas maius Lapathum habet, & præcipue semen.

Radix in uino decocta & bibita, tollit calculum, qui diu renibus & uesicæ inhæsit.

Radix in puluerem contrita & Rhabarbaro admisto in uino sumpta, discutit omnes malos humores, unde lepra exoriri posset.

Collectio & distillatio eius est eadem cum maiore Lapatho.

DE LAPATIO ROTVNDO.

LAPATIVM rotundum, quære infrà in ungula Caballina.

DE

A

DE LAVENDVLA.

NOMENCLATVRAE.

Κελτικὴ νάρδος.
Ψευδονάρδος.

Lauendula.
Nardus Celtica.
Pseudonardus.

Lauende

Lauendel.

ANNOTATIO IN LAVENDVLAM.

LAVENDVLA herba odorata est, ubiq; in hortis nascens. Marcellus Lauendulam inde dictã scribit, quòd
B magnum uectigal Genuensibus mercatoribus præbet, quotannis in Africam eam ferentibus, ubi lauandis fouendisq; corporibus, Lybes ea utuntur, nec nisi decocto eius abluti, mane domo egrediuntur. Estq; Lauendula nostra apud Dioscoridem Nardus celtica, ut Vergilius Marcellus testatur. Ruellius Pseudonardum eam esse inquit. Cuius duo cernuntur genera, Vnum procerius adolescit, & maiorem spirat odorem, quod quia non minus quàm nardum placet, sibi spicæ nomen arrogauit. Alterum tum amplitudine tum odore minus: quod quia balneis, & hominũ lauacris expetitur, elotaq; omnia, si permisceatur, odoris suauitate commendat, & uulgò Lauendula appellatur. Nunc doctioribus censendum relinquimus, utrius sententia magis sit probanda.

DESCRIPTIO.

Lauendula ferè Spicę est similis, flores tantum habet teneriores, caulem & herbam macram, flores cœruleos, & iucundo odore, gaudet nasci in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Habet uirtutem calefaciendi & siccandi: ad cibum nõ conducit.

Vis ei calfactoria & resiccans abscessu secundo, tenuibusq; constat particulis, nec multo à natura Celtici dissidens, ut Ruellius inquit.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Lauendulam si quis sepius naribus admoueat, & odoretur, tum uisum confortat atq; clarificat.

Si quis Lauendulam in aqua decoquat, & indusium in ea madefaciat, & postea iterum siccari sinat, tum nullus pediculus uenit ad ipsum indusium, quamdiu odorem illum retinet.

Flores singulares uirtutes in se retinent, & precipuè ad Apoplexiam. Flores in uino macerati distillantur, atq; illud uinum in ore retentum, loquelam hominis conseruat, Apoplexia ueniente, habetq; alias plures uirtutes.

DE AQVA LAVENDVLAE.

Herba ipsa unà cum floribus ad destillationem concidenda est in Iunio.

Aqua Lauendulæ facit ad uertiginem, capiti illita, & postea per se iterum siccescat: prodest quoq; duabus uncijs pota. Itidem usurpata, facit ad spasmum, apoplexiam, torporem & tremorem membrorum, atq; manuum.

Prodest etiam si cui lingua adeo grauis fuerit, ut eã mouere, uel leuare non potuerit, pondere unius uel iiij. unciarum pota.

Conducit ad membrorum paralysim, si inde fricentur, inunguntur & foueantur.

D Medetur doloribus & ulceribus dentium sepius in ore retenta.

Ore inde colluto sanat exulcerationem oris.

Si quis Apoplexia tactus fuerit, ut loqui non possit, hæc aqua iiij. uncijs pota, loquelam restituit.

Si cui caput dolet ex frigore, uertici eam illinat, dolor statim sedatur.

DE LAVRO, ET LAVRI BACCIS.

NOMENCLATVRAE.

Lauriez

Δαφνη.
Δαφνίδες.

Laurus.
Lauri baccæ.
Lorber baum. Lorber.

ANNOTATIO IN LAVRVM.

LAVRVS genus arboris est, quæ Grȩce δαφνη dicitur. Hæc arbor Apollini sacra est, ꝓpter Daphnen, quam amauit, in eam transformatam, siue quòd spectatissima nascitur in Parnasso. Eusebius

A ſebius ſcribit eam Soli dicatam, quoniam ignea eſt, unde odio maximo à dæmonibus habetur: ſiue quòd plurimum ſonat, ſi uratur, quod prædicendi artem deſignat. Diuinationis autem Deus Apollo exiſtimatur. Sola arborum fulmine non tangitur, unde & aduerſus fulmen, huius uis tueri uidetur. Id adeo uerum credidit Cæſar Tiberius, ut nunquam non geſtaret capite coronam Lauream, ut in ipſius uita prodidit Suetonius. Quidam ſeniles baculos è Lauro faciunt. Cæſarum pontificumq; domos, militum arma, faſces imperatorum ornare quondam ſolita. Pacis ut olea, ſic uictoriarum ſemper index Laurus. Duo eius genera tradit Cato, Delphicam & Cypriam. Delphica Laurus dicta, quòd uictores Delphis ea coronarentur, & eſt uiridior Laurus. Cypriã, folio breui, nigro ſubcriſpã.

Laurus duplex eſt, Mas ſcilicet & Fœmina, utraque ualde calida & ſicca eſt. Fructus Lauri ſeruari poſſunt per biennium, folia uerò ad unum annum.

TEMPERAMENTVM.

Lauri arboris & folia, & fructus, ut Galenus inquit, deſiccant & calfaciunt uehementer, pluſq; etiam fructus quàm folia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Suffitus ex folijs Lauri factus, & mulieri ab inferiore parte alui adhibitus, uuluam eius purgat, & fœtum confortat.

B Folia in uino decocta & bibita, emendant ſtomachi cruditatem, eructationem & uomitum.

Ad frigidas deſtillationes capitis, folia Lauri, & roſas pari pondere in aqua decoque, & uaporem inde per infundibulum in os attrahe, deinde frontem laua, & temporibus hanc aquam illine, & multum opitulatur.

Qui debile caput habuerit, Lauri baccas contundat, & per noctem in ſacculo capiti imponat.

Laurinum oleum malo ſtomacho foris illitum bonum præſtat remedium. Quod ſic conficietur:

Baccas Lauri recentes in puluerem contunde, & in ſeſcuplo olei oliuarum decoque, ac deinde linteolo percola, & erit oleum Laurinum. A Palladio lib. 11. diſſimilis confectio hiſce uerbis traditur. Ex Lauri baccis oleum conficietur, hoc modo: Lauri baccas quàm plurimas, & maturitate turgentes, in aqua calida bullire facies, & ubi diu ferbuerint, olei quod ex ſe dimiſerint, ſupernatantis undam pennis leuiter cogentibus in uaſa transfundes. Eius quoq; confectionem apud Dioſcoridem uide.

Calefacit Laurinum oleum, mollit, laxat, & laſſitudines recreat. Vtile præterea cunctis neruorum malis, febrium horroribus, aurium doloribus, & deſtillationibus, contra renum ex frigore dolores utiliſſimè inungitur,

C Ad multa adhuc conducit, nempe contra paralysim & morbum articulorum ex frigida causa procreatum, si inungatur.

Si quis drachmam baccarum Lauri in puluerem contusarum in uino biberit, & cubitum iuerit, beneq; uestibus opertus sudauerit, multos interiores affectus ex homine pellit.

Idem puluis in sudatorio lapidibus ignitis super impositus, & antequam quis lauerit in potu sumptus, discutit hydropisim.

Lauri baccæ in uino potę, urinam cient, frangunt calculum lumborum & uesicæ.

Medentur iocinerosis, & locis muliebribus refrigeratis, stomachum quoq; calefaciunt, & omnia membra corporis.

Cum melle uel passo tabescentibus prosunt, eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis, nam & excoquunt Pituitam, & extrahunt. Vitiligines emaculant: epinyctidas ex oleo illitę, & lentigines & ulcera capitis manantia, & furfures tollunt, cutis pruriginem baccarum succus emendat.

DE LAVREA.

D

NOMENCLATVRAE.

Laurea.

Drußwurtz.

ANNOTATIO IN LAVREAM.

LAVREAM recentiores Herbarij uulgò appellant, herbam quandam quæ in terra nascitur ad quinq; folij similitudinem, flores luteos habens ad protentillæ modum, radicem intra terram profundam, habetq; candidum ac rotundũ rapulum instar globuli.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus eius auribus inditus suppurationem expellit.

Laurea

A Laurea contusa, & emplastri modo occipiti applicata, pellit apostema capitis.

Radix eius cum sale & pane contusa, pruritum tollit illita.

Succus radicis discutit abscessus secundũ aures, quos parotidas dicunt, emplastri modo si imponatur.

Herba ipsa sacris ignibus imposita medetur.

DE LENTE.

NOMENCLATVRAE.

φάκος.

Lens. Lenticula.

Linsen.

ANNOTATIO IN LENTEM.

LENS uel Lenticula Latine, φάκος autem Grece dicitur. Leguminis genus est, à lenis nomen deductũ, quòd qui ea uescuntur, lenes ac moderati fiunt. Hinc Plinius inquit. Inuenio apud ueteres B autores æquanimitatem fieri uescentibus Lente. Ex Leguminibus autem Nouembri seruntur Lens, & in Grecia pisum, ut Plinius scribit, Lens amat solum tenue magis quàm pingue, cœlum utiq; siccum, Duo genera eius in Aegypto: alterum rotundius nigriusq;, alterũ sua figura, unde uario usu translatũ est in Lenticulas nomen.

DESCRIPTIO.

Lens est leguminis genus nascens mediocribus caulibus, sed duris & minoribus quàm uicię sunt, paruis & breuibus siliquis, in quibus grana sunt spadiceo colore, floribus est candidis.

TEMPERAMENTVM.

Lentes natura sunt frigidæ & calidæ, sed medium tenent caliditatis & frigiditatis, natura quoq; adstringunt. Ægineta inquit, Lentes in secundo ordine siccant, medio caloris & frigiditatis temperamento donatæ, sed astrictionis quoq; nonnihil habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Probatissimę sunt, quę in aqua maceratæ statim siccantur. Melior quæ facillime coquitur, & quæ maximè aquam absorbet.

Decoctum earum bibitum soluit aluum.

Lentes cum decoquere uolueris, priorem aquam in qua aliquan diu elixæ sunt defundes, & aliam iterum super infundes, ea a qua sumpta ualde prodest, aluum enim expurgat & deijcit. Galenus inquit, decoctum Lentis aluum proritat, ideoq; prior aqua defun-

C ditur, quum adstringendi gratia lentes assumuntur.

Lentes crebro esu aciem oculorum obtundunt, ęgre concoquuntur, stomachoq; nocent. Inflant quoq; stomachum & intestina.

Grauia etiam & tumultuosa insomnia faciunt, pulmonibus inimicæ.

Lentes in cibo sumptę sistunt, urinam male promouent, sanguinem in uenis incrassant atq; densant.

In aceto decoctæ ad pultis crassitiem, & morbo laterali impositæ, præstant auxilium.

Contra stomachi subuersionem triginta lentis grana, suis corticibus denudata utiliter deuorantur.

Podagræ dolores lenit decocta Lens, & cum polenta emplastri modo imposita.

In uentris profluuio melius est eam in aceto coquere cum intybo satiuo, portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut plantagine, aut mali corio, aut sorbo, aut mespilo, aut cotoneo. In hoc usu acetum cũ lente diligenter coquendũ pręcipiunt, alioqui conturbat aluus.

Crustulas ulcerum rumpit, eaq; sordibus expurgat. Collectiones omnes imposita sedat, maximè exulceratas & rimosas. Ex aceto duritias & strumas discutit, oculorum autẽ epiphoras cum melliloto aut cotoneo. Ad collectiones sedis adhibetur ex rosaceo.
D Contra suppurantia cum polenta imponitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, decoctæ cremor ad oris ulcerationes, & genitalium adhibetur, Quibus uitiosa est habitudo, ob aquam in carne diffusam, Lens cibo utiliter præbetur, ut Galenus testatur.

DE LENTICVLA AQVAE.

NOMENCLATVRAE.

φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων.
Lens palustris:
Lenticula aquæ.
Weiß Meer Linsen.

ANNOTATIO IN LENTICVLAM.

LENTICVLA aquæ à uulgo appellatur herba quæ à Dioscoride, & Plinio Lens palustris dicitur, ea stagnantibus aquis inuenitur, & fluitat in summa aqua lentis figura, à cuius similitudine nomen inuenit, ut Vergil. Marcellus indicat.

DESCRIPTIO.

Lens palustris est herba, in aqua fluitans, herbaceo colore, forma tereti & parua, capillamenta habens infra aquam. Sine radice nascitur, so-

A tur, folijs est Semperuiui & perpetuò uirentibus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lens palustris natura & ui sistit omnes fluxus sanguinis, ex calore prouenientes.

Ad fistulas ani maximè prodest, si succus instilletur. Sacris ignibus medetur, emplastri modo imposita. Omnibus quoq; inflammationibus medetur, si succus illinatur. Glutinat & in pueris intestinorum ramices.

DE AQVA LENTICVLAE AQVAE.

Modus distillationis eius est, ut quum collecta fuerit, bene lauetur, & deinde parum siccata in Iunio distilletur.

Aqua illa in mediocri quantitate pota, extinguit omnes interiores calores, idem præstat linteolis imposita, sedat sacros ignes, omnia calida apostemata, mitigat æstuantem podagram, adstringit omnes fluxus sanguinis, ex calore creatos, diuerso modo assumpta.

DE LEVISTICO.

B

NOMEN.

C

λιγυστικόν.

Ligusticum. Lybisticum. Leuisticum.

Lieb stöckel. Lenesche

ANNOTATIO IN LIGVSTICVM.

LIGVSTICVM Romani pariter Græcis dicunt: plurimum in Liguria nascitur, unde & nomē inuenit, ut Dioscorides inquit, in monte qui Apenninus dicitur, Alpibus contermino. Sunt qui panaciam, siue panaces uocant, neq; id ab re, quando & radix & caulis, & uires Herculeo panaci similes sunt. Galenus unius inuersione literæ Libysticum appellat, Recentiores, & officinæ Leuisticum dicunt. Hieroymus Herbarius inquit, illud à Germanis uocari Lieb stöckel, eo quòd aqua eius cutem hominis candidam ac amabilem reddat. Odorata herba est, & accommodata balneis. Pro pipere Ligustici semine utebatur antiquitas, imò & nunc rustici Ligures pro pipere in obsoniorum condimentis utuntur, ut Antonius Musa scribit.

DESCRIPTIO.

Ligusticum amat nasci prope uias, & sub imbricibus: folia habet incisuris & pinguia, caulem longum, & intus concauū, ramos breues, semen latum, rotundum, & tenue. Flores autem habet luteos, & radicem candidam. In semine maior uis ac uirtus continetur.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in secundo gradu. Semen tribus annis durat in suis uiribus & uirtute.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex semine Ligustici, si quis mane ieiunus biberit, per superiora, & inferiora hominem fortiter purgat. Quorum pedes podagra infestantur, eis prodest semen clystere exhibitum.

In uino per noctem maceratum, & potum, menses mulierum trahit.

Semen ad usum medicinæ nimium est efficax, nam ulcera rumpit, & aperit impositum, fœtus mortuos potenter expellit. Propterea uis huius seminis temperari, cum semine fœniculi & Anisi, in eodem pondere debet, & deinde assumi, tum enim in homine operatur absq; nocumento. Extra corpus tamen semen hoc potest usurpari, absq; ullo additamento.

Herba ipsa in lauachro multum prodest, si corpus ex ea fricetur, aperit enim poros, & attrahit malos humores.

Ligusticum in uino uel aqua elixum & potum, aperit oppillationem iocineris atq; lienis.

Contusum

A Contusum atq; cum cymino permistum, ualde prodest, si in uino bibatur, nam stomachum emendat, & noxios uentos, ex intestinis repellit.

Ligusticum, Galanga & Cinamomum in uino decocta, medentur doloribus stomachi, lienis & intestinorum.

Tragea facta ex semine Ligustici, & cinamomo, Reupontica atque Galanga, saccharoq; admisto, in uino si sumatur, ad morbum antè dictum prodest.

Semen Ligustici sedat dolorem uentris, & intestinorum, tumorem stomachi discutit, humorem stomachi concoquit, morsum serpentum sanat, mouet urinam atq; menstrua.

Lauachrum factum ex Ligustico, Rosmarino, matricaria, chamomilla, meliloto, Stæchade citrino, & fœnogræco, ijsq; simul in uino decoctis, prodest aduersus arthritim, & morbum regium.

DE AQVA LIGVSTICI.

Tempus destillationis eius est, ut folia unà cum caulibus concisa, in medio Maij destillentur.

Aqua Ligustici mane ac uesperi singulis uicibus ij. aut iij. uncijs pota, medetur illis qui puncturam circa latera uel thoracem sentiunt, succurrit lithiasi lumborum & uesicæ, raucedinem tollit, &
B anginas pellit, gutture ex ea colluto.

Prodest quoq; si cui caput intumuerit, aut doluerit, si linteolis in ea intinctis capiti applicetur.

Faciem reddit uenustam & nitidam, si mane ac uesperi ex ea lauetur.

Conducit quoq; si quis pustulas in crure habuerit, & crus ex calore ruberet, tum lineis pannis applicata calorem sedat, & remedium præstat.

Curat etiam cancrum oris, si sępius inde lauetur, & singulis uicibus, puluis inspergatur ex radice Berberis.

Sanat exulcerationem & dolorem locorum muliebrium, si per diem ter uel quater inde lauentur. Idem pręstat aqua ipsa lineis pannis applicata.

DE LIGVSTRO.

NOMEN.

G

NOMENCLATVRAE.

Κύπρος.

Ligustrum.
Alcanna.
Oliuella.
Troesne
Rein weiden.
Mundtholtz.
Hart riegel.
Beyn höltzlin.

ANNOTATIO IN LIGVSTRVM.

LIGVSTRVM uulgaris & paratus frutex est, ubiq; in sepibus crescens, Maio mense floret, Autumno autem maturis baccis nigrescit, A Gręcis Cypros dicitur, quod & Plinius testatur inquiens, Cypron esse arborem quam Itali Ligustrum uocant. Arabes Alcannam siue Henne uocauerunt, quod etiam nomen officinæ retinuere, appellant enim oleum de Alcanna, quod ex floribus Ligustri fieri solet. Coquitur flos in oleo premiturq;, hoc oleum à Gręcis Cyprinum uocatur. Mirum autem est Cyprini tam commodum usum obsoleuisse, quo ferè omnia ueterũ monumenta scatent, Itali Oliuellam etiam Ligustrum appellant, à foliorum similitudine quam habet cum Oliua. Germani autẽ à ligni soliditate illud Hart riegel appellant, & Mundtholtz, id est, Stomaticum lignum, fortẽ quòd oris Aphtas, quas Arabes Alcola uocant, curet. Valde hallucinantur literatores, qui Ligustrum conuoluuli florem esse prodaunt, in uersu illo Vergiliano, Alba ligustra cadunt &c. in qua sententia est Seruius Grammaticus, qui Ligustrum florem esse scribit, candidissimum ac uilissimum, qui in conuoluulo herba nascitur, sed euidentior error, quàm ut explodi mereatur: quum conuoluuli flos prægrandis sit, & ut uerbis utar Plinij, quasi rudimentum naturæ Lilia facere condiscentis, De hoc uide Ruellium, Cordum, reliquosq; medicos, qui de Herbaria medicina scripserunt.

D

DESCRIPTIO.

Ligustrum arbor est, quę oleæ similia folia per uirgas profert, latiora tantum molliorаq;, & magis herbaceo colore: Flores habet candidos, muscosos & odoratos: fructũ fert nigrũ, Sambuco similẽ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Est folijs astringendi uis, ut Dioscor. tradit, eamque ob causam commanducata

A commanducata oris ulceribus, quas Aphtas dicunt, feruidisq; alijs collectionibus, & carbunculis illita, opitulantur.

Decocto eorum fouentur Ambusta. Sedat capitis dolores concisus flos, & ex aceto fronti illitus.

Succus eius neruis, articulis quos humor impleuit, auxiliatur. Folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationi prosunt. Sanant Gallinaceorum pituitas acini: pollent & contra Phthiriasim, item contra intertrigines.

Ex interioribus corticibus fit lauachrum, quod in grauibus casibus sanguinem concretum dissoluit. Vlcera palati, gutturis, linguę, ueretri, mirificè persanat succus illius, cum aqua rosacea, aut arnoglossæ mixtus, aut decocta folia cum uino, ut docet Comes à Neuenare. Oleum Cyprinum excalfacit, & emollit neruos.

Ligustri florem Plutarchus putat corollis intorquendum, quòd placidum suauemq; somnum potoribus accersat, quippe qui lenem auram, & mitem expiret, quæ temulentorum salebrosas aspritudines, sensim lęuiget, ita ut conciliata tranquillitate, hebes crapula retundatur, & caloris officio percoquatur.

DE AQVA LIGVSTRI.

Aqua ex floribus Ligustri destillata, conducit aduersus affectus oris & faucium. Vtuntur quoq; ea medici ad eum morbum, qui

B uulgò cancer appellatur.

DE LILIIS CANDIDIS ET COERVLEIS.

NOMENCLATVRAE.

Κρίνον.
Ιρίς.

Lilium album.
Iris.
Lilium cœleste.
Lilium cœruleum.

Weiß Lilien.
Blaw Lilien.
Blaw Schwertel.

C

ANNOTATIO IN Lilium.

LILIVM, ut Plinius inquit, rosæ nobilitate proximum est, & quidem cognatione unguenti oleique, quod Lirinon appellatur. Græci perhibent Lilium è Iunonis lacte natum respersa terra, nanque quum Herculem, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, immortalitate uellet donare, Iunonis dormientis uberibus admouit, & cum lacte se replesset, post suctum digressus, mamma copiose profluxit, quod in cœlo à puero profusum est, Galaxiam, id est lacteam effecit uiam: quod humi sparsum est, lilium florem lacteo colore nitentem creauit, ob id à nostris Iunonia Rosa dictũ uidetur. Fecit deinde ob hanc causam floris nobilitas, ut regius ab alijs flos diceretur: quoniam nulli florum, ut Plinius inquit, excelsitas maior, trium aliquando cubitorum. Candor eximius, & ab angustijs in latitudinem se aperiens calathus. Quamuis multa sint genera Liliorum, quę à Plinio & Theophrasto enumerantur, tamen hic præter candidum & cœruleum Lilium nihil tractabimus, quę apud nos in hortis frequentiora nascũtur, & certo nomine donata sunt. Hieronymus Brunsuicensis nobilis Herbarius, quo nemo exactius de Liliorum generibus scripsit, inquit, quòd ubicunq; in Latina lingua Lilium absolute ponitur, semper intelligendum sit per illud Lilium candidum, quod omnibus notissimum est. Et quod cœruleum Lilium Iris Latino nomine dicatur, Diuerso enim colore floret, à cœlestis arcus similitudine, qui Iris à Græcis dicitur, planta hæc etiam Iris dicta est. Nonnulli cœruleum gladiolum appellant, à folijs quæ gladij formam referunt. Radicem habet odoratissimam, quam uerno tempore in solis umbra siccatam, ac minutim conscissam in capsis recondere solent, ut uestimentis gratiam odoris concilient. Est & quædam Iris, ut Hermolaus ex Dioscor. indicat, quæ florem album gerit, quem cœruleo longe odoratiorem esse scribit.

D

DESCRI.

A

DESCRIPTIO.

Lilium candidum gaudet solo bene stercorato, radicem habet bulbosam cum multis adnatis ad semperuiui similitudinē, nisi quòd hoc candidum est. Caulem habet ferè bicubitalem, flores candidos cum quinq; folijs, in quorum medio luteum semen continetur.

TEMPERAMENTVM.

Lilium candidum est calidę & siccæ naturæ. Est autem duorum generum. Vnum quod agreste est, alterum domesticum. Aliud est candidum, aliud cœruleum, quoddam uerò purpureum. Agreste Lilium Iris dicitur, à uario colore quem reprę sentat. Natura hominem calfaciunt & extenuant, & præcipuè quæ cœruleis sunt floribus. Ea habent radices nodosas & odoratas. Sunt etiam multa Lilia Agrestia, quę habent folia cœruleis Lilijs similia, coloremq; croci referunt. Sunt etiam eius generis, quę candidis sunt floribus. Hęc semen habent molle. Radicem habent dulcem & digitali crassitudine, Nascuntur sub arboribus & locis umbrosis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lilia cœrulea, quę & Gladioli appellantur, in medio Martij effodienda sunt, & concidenda sunt in paruos orbiculos, & suspendenda, & siccanda. Hæc in uino sumpta mane & uesperi, ualde prosunt, Talis enim potio subuenit asthmati, & facilem reddit excrea-
B tionem. Natura uisq; omnibus est calefacere extenuareq;, ut Dioscorides testatur. In puluerem redacta, & pro sternutamento naribus admota, multos prauos humores ex capite educunt.

Contra hydropem & tumidum aluum, Accipe drachmam Maioranæ, & radicis Iridis drachmam, Ellebori albi pondere decem granorum, florum uiolarum semidrachmam, hæc contusa inuicem permisce, & in iusculo pysorum assume, hoc hydropem & alias quasq; ægritudines, quæ corpori diu inhæserunt, fortiter repellit.

Lilium candidum & domesticum est temperatæ naturæ, & prę sertim flores.

Oleum Liliorum uehementer prodest aluo illitum, calefacit locos muliebres, & emollit humores ibidem induratos.

Radix cocta & duris apostematibus imposita, ea maturat.

Eadem assata & deinde contusa, atq; aqua rosacea admista, repellit sacros ignes, si assidue imponatur. Eodem modo uulneribus imposita, generat in eis carnem. Aluo mulierum itidem imposita, ad partum eas expurgat.

Radix Liliorum decocta & contusa, axungia porcina, aut oleo oliuarum addito, & apostematibus imposita, optimè ea emollit.

Ex Lilio bonum unguentum conficitur hoc modo: Accipe radicis Liliorum alborum, radicis Brancæ ursinæ, & radicis hibisci

C singulorum quartam partem libræ: hæc prius bene contrita in quatuor mensuris uini, & semilibra olei usq; ad crassitudinem decoquentur, & per linteum colabuntur, deinde modico ceræ addito, inde fiet unguentum.

Hoc circa sinistrum latus lieni indurato illitum, multum opitulatur, ipsum enim emollit, & ingentes dolores inde remouet.

Puluis ex cœruleo Lilio cum aqua rosacea coctus, faciem uenustam reddit, si inde lauetur.

Radix liliorum alborum elixa, & cum oleo rosaceo coacta ac illita, ambustis medetur.

Eadem radix in uino cocta, uinumque illud si bibatur uesperi quando cubitum itur, per inferiora expellit, quicquid noxiorum humorum in corpore fuerit.

Folia uel herba eiusdem subueniunt serpentium morsibus imposita. Decocta & applicata ardorem extinguunt, cum aceto contrita & imposita, uulnera sanant.

Succus adiecto melle, aut aceto in æreo uase coquitur, conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera.

Cremata radix, & cum oleo rosarum permista. Vuluam emollit, menses ciet. Vlcera cicatrice obducit calida imposita. Cum melle contrita, neruis præcisis luxatisq; medetur.

D Vitiligines, lepras, furfuresq; faciei itidem exterit, Vlceraq; in capite manantia expurgat.

Faciem emendat & erugat.

Testiculorum inflammationes radix concisa ex aceto, additis Hyoscyami folijs & triticea farina, compescit & sedat.

Contra serpentium morsus, semen utiliter bibitur. Imponuntur preterea sacris ignibus ex aceto concisa, semen & folia.

DE AQVA LILIORVM ALBORVM.

Probatissima eorum est distillatio, quando perfecte sunt matura, tum candida tantum folia ex floribus decerpenda, & circa finem Iunij distillanda sunt.

Aqua Liliorum mane ac uesperi singulis uicibus ad ij. uncias pota, facit ad imbecillitatem, & infirmitatem hominis.

Sedat ardorem, qui cor & iecur obsedit, thoracem expurgat ex prauis & superfluis humoribus, abscessum pulmonis discutit.

Itidem, ut ante dictum est, bibita per aliquot dies, subuenit mulieribns ad dolorem uuluæ.

Medetur illis qui loquelam amiserunt, in potu sumpta, eam enim restituit. Facit ad aquam intercutem, ulcera, & omnem impuritatem corporis.

Parturientibus fœminis prodest, ut eo citius pariant absq; incommo

A commodo iiij. uncijs uel maiori pondere bibita, remedium præstat.

Calculum repellit duabus uncijs sumpta, fœtum mortuum ex utero pellit, mane ac uesperi pota. Facit quoq; ad suppurationem locorum muliebrium, cum exigna aqua rosacea in potu sumpta, Prodest quoq; ad dolorem, qui circa umbilicum sentitur, is enim mitigatur. Trahit quoq; menses. Cum aqua rosacea bibita à mulieribus, nimio fluxu mensium infestatis, illis fluxum leniter sistit.

Oculis instillata doloribus eorum medetur, calorem & ruborem ex eis tollit, prohibet suppurationem eorum. Si facies, manus atq; corpus hac aqua fuerint lota, ea reddit uenusta atq; nitida, rugas & maculas corporis pellit, atq; etiam herpetem miliarem, & herysipelata.

DE AQVA LILIORVM ET RADICVM.

Folia & radices liliorum alborum eodem pondere, & in multa quantitate inuicem conciduntur, & distillantur eodem tempore quod supra indicatum est.

A qua illa auxiliatur paralyticis membris ex ea confricatis, sanat recentia uulnera, si inde lauentur, morsus serpentium curat, sistit profluuium sanguinis uulnerum, si ex ea lota fuerint, uel si lineis pan-

B nis aqua imposita fuerit.

Vitiligines, lepras & furfures faciei abstergit, si facies ea lauetur, uel ea imponatur. Ambustis medetur.

DE AQVA RADICVM LILIORVM alborum.

Hæc aqua ex radicibus tantum distillatur, tempore iam suprà prædicto.

Aqua hæc facit ad inflammationem & intemperiem uulneris, si inde lauetur, refrigerat & sanat.

Cum melle permista, sanat omnes pustulas oris, exulcerationem oris, & putridam gingiuam, ore sæpius inde colluto.

Rugas faciei pellit, pruritum & scabiem compescit, si cum ea lauentur, oculis indita claritatem eis inducit.

DE AQVA LILIORVM COERVLEORVM.

Tempus electum colligendi & distillandi ista Lilia est in fine Maij, cum perfecte sunt matura, tum flores duntaxat in Balneo Mariæ distillari debent.

Aqua hæc mane & uesperi singulis uicibus ij. aut tribus uncijs bibita, facit ad quæcunq; genera febrium, succurrit hydropi, iecur expurgat atq; aperit, omnem interiorem & exteriorem tumorem

C sedat, in potu sumpta, uel lineis pannis imposita.

Eadem pota tollit dolorem uentris, colicam passionem.

Sanat omnia uulnera, si inde lota fuerint, præterea cancrum & morbum, qui uocatur, noli me tangere, est ulcus uicinas partes exedens.

Mamillas uitiosas sanat, quę putrescunt & degenerant in cancrum, linteolis imposita.

Lutea capillamenta, quę in hisce Lilijs sunt, etiam separatim distillantur. Ea aqua pota restituit loquelam amissam, & refocillat cor.

DE AQVA EX RADICIBVS LILIOrum cœruleorum.

Ea aqua in Martio distillata & pota, tumorem reprimit, aquam intercutem discutit, aperit iecur, emollit thoracem, pulmonem expurgat, laxat atq; concoquit crassum Phlegma, auxiliatur contra Colicam, expellit uenenum, medetur febribus, menses mouet, dolorem locorum muliebrium sedat, & puncturam lateris mitigat, succurrit stranguriæ.

Ore ex ea colluto dolorem dentium sedat.

Sanat morsus uenenatorum linteolis imposita, purgat putrida ulcera atq; uulnera, abstergit omnem immunditiam cutis, si inde la-
D uetur, repellit maculas oculorum, extrahit omnia ossa fracta spinas & quicquid in uulneribus noxium est, linteolis imposita.

Facit renasci crines, si caput glabrum inde lauetur.

DE LILIO CONVALLIVM.

NOMENCLATVRAE.

Lilium conuallium.

Muguet

Mayblůmen.

ANNO.

A ANNOTATIO IN LILIVM CONVALLIVM.

ILIVM conuallium, seu Lilium conuallis flos est odoratissimus, & electus uerno tempore in syluis, & potissimum in uallibus & recessibus collium crescens, unde & nomen ei inditum est. Antiquis quantum opinor Herbarum scriptoribus incognitum fuit, quemadmodum & flos ille odoratissimus & purpurens quem Caryophyllon nominant, præstantissimi sane & magnæ efficatiæ ambo in re medica flores sunt, uerum quo nomine Dioscorides, uel Plinius utrumq; florem appellauerit, medicis adhuc nondum compertum est. Ottho Brunsfelsius credit esse genus liliorum, & uocat ipsum Lilium syluestre, aitque se hoc conijcere partim ex Theophrasti liliorum partitione, partim ex Marcelli Vergilij annotationibus.

DESCRIPTIO.

Lilium conuallium herba est ex duobus folijs, in medio habens gracilem cauliculum, in quo ferè candidi flosculi pendent iucundo odore. Radicem intra terram habet albam foris intortam. Gaudet locis humidis, uideturq; in uere.

TEMPERAMENTVM.

B Lilium conuallium refrigerat atq; humectat secundo ordine. Flores sunt efficaciores herba, & radix flores uirtute superat.

VINVM LILII CONVALLIS
sic parato.

Flores eius per quatuor hebdomadas in uino macerato, deinde uinum percolato, & distillato ipsum quinquies per metam distillatoriam. Hoc uinum præciosius est auro. Si quis hoc uino cum sex granis piperis, & modico aquæ Lauendulæ usus fuerit, nihil est quod isto mense Apoplexiam metuat.

Ottho Brunsfelsius confectionem illius uini hoc modo docet. Recipe uini ueteris optimi atq; plenissimi mensuram unam, florum Lilij conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus 40. Vbi insolaueris, per Alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulæ modicum, piperis triti tantundem. Nihil hoc uino preciosius. Nam cerebrum confortat, Apoplexiam prohibet, Colicum dolorem sedat, si quis cocleare unum eius uini biberit. Itidem prodest, si quis apostema posteriori parte cerebri habuerit. Hoc uinum etiam bonam memoriam, & mentem facit, si quis occipiti & fronti illinat.

C

VIRES AC IVVAMENTA.

Lilium conuallium corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq; spiritualia membra, ut uocant, unde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apopleticis, phreniticis, & cerebro in syncopem procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoq; tremunt. Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idq; si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

Venenosorum animalium & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq; sine negocio.

Ocularij medici ad oculorum inflammationem & caligines, eo utuntur.

DE AQVA LILII CONVALLIS.

Flores tantum in medio ueris distillantur.

Aqua eius ad sex uncias pota, subuenit illis qui uenenum in cibo sumpserint.

D Prodest etiam ad morsum rabidi canis, pellit partum, cerebrum confortat, atq; etiam cor & sensus, tollit morbum comitialem per 40. dies pota.

Facit ad syncopem, prodestq; ei quem loquela destituit, mulieribus lactis copiam reducit.

Eadem pota medetur stranguriæ, facit ad punctionem circa cor, ad inflammationem iocineris.

Opitulatur mulieribus ad immoderatum profluuium menstruorum.

Prodest ad ictum aranei, si linteolum in ea madefactum imponatur. Oculorum caliginem discutit instillata.

Heresypelata refrigerat imposita.

Si cui membra uel caput tremunt. Ille prius se purè lauet & siccet, postea uerò hanc aquam illinat, & sinat per se siccari, opitulatur, si hoc mane & uesperi sæpius fiat. Repellit quoq; dolorem genitalium linteolis applicata.

DE LINARIA.

NOMEN-

A

NOMENCLATVRAE.

Οσύρις.

Linaria.
Pseudolinum.
Esula adulterina.
Herba urinalis.

Flachß kraut.
Lein kraut.
Wilde wolfs milch.
Vnser Frawen Flachß.

B

ANNOTATIO IN LINARIAM.

LINARIA dicitur hæc herba, quòd Lini formam repræsentat. Apud Dioscoridem Osyris Græce appellatur, ut Ruellius & Cordus testantur. Hieronymus Herbarius scribit, Linariam esse ueram herbam urinalem, uerum uulgares Herbarij, eas quasi duas diuersas herbas disiungunt. De hac re uide plura in Herba Vrinali.

DESCRIPTIO.

Linaria forma & colore Esulæ similis est, nisi quòd Esula lacteum liquorem præbet. Linaria uerò minimè. Vnde carmen quoddam sibi finxere. Esula lactescit: sine lacte Linaria crescit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo ordine. Habet uirtutem dissoluendi & penetrandi: uiridis melior est quàm sicca.

Succus Linariæ, & succus Pimpinellæ simul permisti, atq; ad heresypelata si imponantur, statim ea repellunt.

Idem si cancro imponatur, consumit ipsum, in quacunq; parte corporis etiam fuerit.

DE AQVA LINARIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum caulibus simul concisa, in fine Maij distilletur.

Aqua

C Aqua Linariæ hydropico ad vi. uel viij. uncias potui data, & deinde medius cortex ex radice Ebuli comesta, tũ mensuram unam atq; alteram absq; intermissione mingit, hoc remedio tam diu utetur donec sanitati fuerit restitutus.

Prodest rubentibus oculis mane ac uesperi indita, calidis apostematibus imposita, ea refrigerat.

Herba ipsa & aqua Linariæ in uirtute istis assimilantur, quę cancrum & mala ulcera sanant.

DE LINO.

NOMENCLATVRAE.

λίνον.
λινοκάλαμις.
λίνον ἄγριον.

D Linum:

Leinsamen.
Flachß.

ANNOTATIO IN LINVM.

LINVM omnibus notissimum est, ita etiam à Gręcis appellatur. Semen eius Linospermon uocatur. Herba cannabis modo tunditur in Lanę mollitiem, ad linteorum texturas, Seritur sabulosis locis maximè unoq; sulco, nec magis festinat: aliud Vere satum ęstate uellitur. Nonnullis placet macro solo quàm spississimum semen eius cõmitti, quo tenue Linum proueniat. Obesse solo uirus Lini, quia sit feruidę naturę, ait Tremellius, quod etiam Vergilius significat dicendo:

Vrit enim lini campum seges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

Arachne mulier ipsum Lini usum reperit. Maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, uel flauescente colore. Linum suis utilitatibus omnes herbas superat, adeo ut de laudibus eius totum uolumen conscribi possit, ut Plinius inquit, qui in

præ fatione

A Præfatione libri decimi noni, egregio sanè encomio Linum exornauit.

DESCRIPTIO.

Linum est herba gracilibus cauliculis, folijs paruis, & usq; ad cacumen acutis, cœruleis folijs. Cum intumescit, perdit herbam & flores, & acquirit nodum in summo, in quo semen continetur latum, tenue & acutum, spadiceo uel flauo colore.

TEMPERAMENTVM.

Semen Lini est calidum ferè in primo ordine, & humiditate, & ariditate, ferè in medio constituitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Easdem quas fœnogræcum uires habet. Si quis semen comederit, ille intumescit per totum corpus. Habet semen uirtutem extenuandi, & proritandi urinam, & ducendi menstrua, si emplastrum ex eo factum uentri imponatur. Vsurpatur semen Lini in clysteribus tanquam fœnogræcum.

Semen Lini super carbones proiectum, & combustum fumum bonum emittit, qui naribus attractus, catharro medetur, eodem suffitu etiam suffocatio, & dolor uuluæ tollitur.

In aqua decoctum, & immaturis apostematibus impositum, ea consumit & maturat, ac præsertim parotidas.

B Folia Lini maturo apostemati imposita, statim illud excauant, ut non opus sit illud aperire uel rumpere.

Qui laborat dolore lateris, Lini semen in aqua coquat, & lineum pannum in ea madefaciat, & ita calidum lateri imponat, tum dolor sedatur.

Ambusta igni si quis curare uelit, decoquat semen in aqua, & linteolum in ea intingat, atq; imponat, tum prodest.

Cum melle & oleo in exigua aqua decoctum, omnes intus forisque inflammationes discutit & mollit.

Illitum cū nitro & ficulneo cinere parotidas duritiasq; discutit. Purgat in uino decoctū, quæ serpunt, & ulcera quos fauos dicunt, uitia cutis in facie exterit.

Cum melle in eclegmate sumptum, pectus excreatione purgat, tussim lenit, & uenerem stimulat, præsertim si parū contusi Piperis admisceatur.

Ad omnia uitia locorum muliebrium, & aliorum intestinorum & in colica passione semen Lini, & oleum eius absq; noxia, usurpare possumus, partim clysteribus, partim emplastris imponendis, & id genus similibus.

Vngues scabros pellit, cum pari nasturtio, & melle.

Decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnificē.

LINI

C LINI NOCVMENTA EX GALENO lib. 1. de alimentis cap. 27.

Est autem malũ stomacho, & difficulter concoquitur, præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur deteriorem'q; ipsum facit.

DE LINGVA AVIS.

NOMENCLATVRAE.

Lingua auis.
Semen fraxini.
Vogel Zung.

ANNOTATIO IN LINGVAM AVIS.

LINGVA auis herba est apud Arabes medicos, in frequentiori usu, quæ etiam in officinis multas ingreditur compositiones. Quidam ex Arabibus appellant eam semen Fraxini. Quidam dicunt esse herbam satis uulgarem, quæ folia habet parua, acuta, & similia Linguæ auis, quę uiridis multæ efficatiæ est. Quomodo apud ueteres autores appelletur, nondum est exploratum.

Huius plantæ folia, folijs amygdalæ sunt similia, & acuta ad Linguæ auis similitudinem.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit hæc herba & humectat, temperatę caliditatis & humiditatis in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum in quo hæc herba decocta fuerit, inducit naturalem appetentiam, tollit Melancholiam, Pellit tremorem cordis, & auget genituram hominis.

DE AQVA LINGVAE AVIS.

Destillatio eius fit circa finem Maij.

Hęc aqua per diem bis & singulis uicibus tribus uncijs pota, mouet lotium, uenerem excitat, lętificat, pellit Melancholiam, facit ad lienem & dolorem lateris.

DE LIQVIRITIA, QVAM DVLCEM RADICEM LATINI APPELLANT.

NOMENCLATVRAE.

γλυκύῤῥιζα.
Glycyrrhiza. Dulcis radix. Liquiritia.
Süß holtz.

ANNO.

A ANNOTATIO IN GLYCIRRHIZAM.

LYCYRRHIZA notissima radix est, quæ pluribus locis in Italia nascitur, in Cappadocia tamen & Ponto laudatissima. A Grecis Glycyrrhiza dicitur, à Celso plurimisq; Latinorū, Dulcis radix appellatur. Theophrasti tempore, nondum erat in usu, fortè hoc nomen Glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit, nono de plantarum historia, quoniam in Scythia plurimum proueniat. Pharmacopalæ Liquiritiam eam uocant. Duo ex ipsa seruanda sunt ad usum medicum, radix scilicet, & succus ex ipsa radice expressus.

DESCRIPTIO.

Glycyrrhiza frutex est bicubitalibus ramis, folia habens densa & pinguia, tactuq; glutinosa. Florem fert Hyacintho similem colore. Semen habet latum & rubicundum. Radices illi sunt longæ, buxeo colore, Gentianæ modo, sapore dulcissimo. Gaudet dulcibus, pinguibus, & cultis locis.

TEMPERAMENTVM.

Glycyrrhiza, ut Ægineta docet, tepidi humidiq; temperamenti est, alicuius etiam adstrictionis particeps.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Succus ex radice multis rebus conducit, eiusq; in medicina usus est, similiter & radicis.

Succus Glycyrrhizæ melior est ipso ligno. Virtutem habet temperandi calorem hominis.

Succus hoc modo paratur: Glycyrrhizam uiridem & bene contusam in aqua decoques, deinde eam exprimes, ita ut idem succus ad solem positus siccetur, postea in rotundam ollam indes, tum succus est paratus.

Glycyrrhiza sedat sitim, in ore manducata. Tollit dolorem renum, & etiam uesicæ, ciet urinam, trahit menstrua.

Contusa & tumori imposita, ipsum statim repellit.

Succus in ore retentus, & parum deglutitus, fauces exasperatas leuigat.

Succus quoq; tollit stomachi tumorem.

Radix usurpata, pellit uesicæ uitia.

Glycyrrhiza emollit & educit omnem humorem durum & glutinosum in corpore, per urinam.

Idem præstat & succus, qui etiam operando confortat. Conducit ad omnia uitia pectoris in aqua decocta & bibita.

Facit ad apostema pectoris uel pulmonis, si ea quis utatur.

Item hæc sequens potio contra apostema thoracis, & pulmonis utiliter sumitur. Recipe ix. Ficus, Dulcis radicis ij. uncias, uuarum

C passarum, seminis anisi, fœniculi, singulorum unciam unam. hyssopi manipulum, hæc crasso modo contusa, in quatuor mensuris aquæ decoquentur usque ad tertias, deinde percolata saccharo edulcanda sunt, tum inde potio fit, quæ singulis uicibus sumenda est tepida ad mensuram dimidiati uitrei poculi.

Puluis ex Dulci radice uulneribus inspersus, ea sanat, confert pulmonarijs, apostematibus pectoris, suspiriosis, sanguinem excreantibus, & cuiuis raucedini, medetur Phthisicis.

Succus prodest æstuanti stomacho: pectoris uitijs & iecoris: uesicæ itidem scabritijs, renumq́; cum urinæ malo aliquo doloribus, in quos usus cum passo bibitur.

Siccata radix, & in puluerem trita, oculorum pterygijs utiliter inspergitur.

Qui ægre & ardore quodam urinam reddunt, sæpius utentur Dulci radice in aqua uel uino decocta.

Idem melius præstat dulcis radix in lacte caprina elixa.

DE LVPINO.

NOMENCLATVRAE.

D θέρμος.

Lupinus.

Lupinum.

Lupin

Feig Bonen.

ANNOTATIO IN LVPINVM.

LVPINVS genus leguminis est magna amaritudine præditum, unde & tristes Lupinos Vergilius cecinit, id est amaros, ut Seruius interpretatur. Dicitur autem Lupinus, quòd non minus terram appetat, uoraxq́; illius sit, quàm lupus: & tellurem adeo amat, ut quamuis frutetoso solo coniectum inter folia uepresq́;, ad terram tamen radice perueniat. Lupini satio terras lætiores facit, ut Platina testatur: ubi caule surrexit, ac florem emisit, ad solem continuò Heliotropij more uertitur. Hoc uice clepsydræ nubilo cœlo rustici utuntur. Nullo impendio constat Lupinus, neq; enim sationem, aut runcationem exigit. Primus omnium seritur, ultimus tollitur, utrunq; ferè Septembri mense, ter in anno floret, lectum recondi ad fumum amat. Galenus lib. 1. de aliment. facult. inquit, Lupinum πολύχρηστον, id est multi usus esse nouimus, de eo quòd multis corporis affectibus accommodatur. In medicina magis quàm in cibo ob

A amaritudinem usurpatur. Aiunt tamen maceratum in aqua marina uel fluuiali triduo dulcescere, & ita siccatum ad usus recondi, homini & quadrupedum generi in cibo esse, Quod & Galenus testatur cum inquit, Lupinus edi potest coctus, multis antè diebus per macerationem amaritudine in aqua deposita.

Lupinus duplex est. Satiuus scilicet & Syluestris. Syluestres Lupini candida habent folia. Satiui folijs non adeo albicant.

TEMPERAMENTVM.

Lupini uis calida est & sicca, abstergit, dissipat, & sine morsu desiccat, ut Ægineta inquit.

Lupinus in cibo sumptus crassos generat humores. Idem manducatus lumbricos expellit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Impositus etiam puerorum uentribus contra lumbricos pro medicamento habetur.

Decoctũ quoq; eius lumbricos eijcere potest, ut Galenus scribit.

Purgant hominem qui infectus est malis humoribus, & praua scabie, si inde lauetur.

Decoctum eorum cum ruta, & pipere permistum ac potum, facit ad obstructionem iocineris, & lienem inflatũ. Fouentur eodem

B decocto etiam utiliter Gangrænæ: incipientes scabies, uitiligines, papularum eruptiones, manantia capitis ulcera, & cutis uitia.

Idem decoctum fœtus & menses trahit, additis myrrha & melle, fœminisq; emplastri modo subditum.

Lupinus cum solatro decoctus in uino, & bibitus suspiriosis medetur. Idem uitia iecoris emendat. Itidem sumptus pellit calorem, & emollit uentrem.

Herba cum solatro elixa, & emplastri modo lieni imposita, bene prodest, & tumorem discutit.

Hoc idem auribus inditum, saniem expurgat, & fluxũ prohibet.

Ad tormina intestinorum & uentos, Lupinos in farinam contere, & admisce semen fœniculi, uel succum ligustici, & hoc ad obsonij modum para, & calidum comede, uitiosis intestinis succurrit, & flatus discutit.

Lupinus in puluerẽ redactus, & mariscis impositus eas expellit.

Ad colicam passionem Lupinos in aqua macera, & deinde eos manduca, tum remedium adferunt.

Finis Literæ L.

C

DE MACE.

NOMENCLATVRAE.

Μάκερ.

Macis.
Macer.

Muscaten Blůmen.

ANNOTATIO IN MACEM.

MACER, Plinio, Dioscoridi & Galeno cortex est rubẽs, radicis magnæ, nomine arboris suæ. Conuehitur ex India, gustu acerbo, & cum quadam acrimonia, iocundè odorato, ut Galenus inquit. Recentioribus Macis dicitur, qui affirmant, non radicis, sed nucis myristicæ ac odoratę, superiorem corticem esse: idq; uero propius est, & planè ita modò cernitur. Quippe Nux myristica corticem habet, ueluti tenellum iuglandis putamen, quo tegitur. Supra hunc corticem cortex alter uisitur, qui totam nucem non tegit, sed ueluti cancellus per nucem discurrit, quamuis in aliquibus, sed raris tegat, qui est subruffus, &
D Macis appellatur, ut Antonius Musa, Hermolaus Barbarus, & Ruellius pro certo affirmant.

Macis cortex est ex nuce myristica, quam Muscatam appellant, proueniens. Probatur Macis subruffum colorem habens, nigricans enim nullius est precij.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui alui profluuio laborant, illis auxiliatur si utantur. Confortat stomachum atq; cor. Durant Maces nouem annis synceris uiribus. Virtutem habent confortandi, incidendi, & consumendi omnes malos humores.

Si cui stomachus ex frigore uitium contraxit, utatur Mace, & ex eo bibat, tum remedio erit.

Confice emplastrum ex Mace ad stomachum, hoc modo: Macis duas uncias in puluerem redige, admisce mastichis unciã unam, olei rosarum semiunciam, Cerussæ iij. drachmas, adde tantum ceræ, ut emplastrum fiat, quod stomacho foris impone, hoc ipsum confortat, & concoctionem adiuuat.

Contra tremorem cordis Mace uteris.

DE MA-

A

DE MAIORANA.

NOMENCLATVRAE.

Σάμψυχος.
Τρίφυλλος.
Αμάρακος.

Sampſuchus.
Amaracus.
Maiorana.
Mariolaine
Meyoran.

ANNOTATIO IN MAIORANAM.

MAIORANA herba eſt odorata, quę apud Dioſcoridem & Plinium Sampſucus, & Amaracus appellatur. Fuit autem Amaracus Cynare regis Cypri puer, qui caſu lapſus, dum ferret unguenta, fregit alabaſtrum. Deinde quum nimio dolore contabuiſ-
B ſet, uerſus eſt in Sampſucum, quæ ex eius nomine Amaracus cœpta eſt appellari. Vergilius 2. Aeneidos ait: Vbi mollis Amaracus illum Floribus & dulci aſpirans complectitur umbra. Hinc fit oleum & unguentum, quod Amaricinum uocatur, ad excalfaciendos atq; emolliendos neruos utile. Quamuis Amaracus à Galeno pro alia herba, nimirum pro Matricaria ponatur, tamen ab aliȷs antiquis Herbarum ſcriptoribus Maiorana Amaracus uocatur. Seritur utroq; modo, ſemine & ſurculo, ſed hæc uiuatior, & odore melior, ut Platina ait. Maiorana præſtantiſſima eſt herba, quæ ſi ex Arabia, & aliȷs longinquis regionibus adueheretur in Germaniam, tam precioſa eſſet, quàm Muſcus uel Crocus eſt, uerum quũ apud nos paſſim in hortis creſcit, nihil ęſtimatur: utuntur ea tantum pro ornamento hortorum, quum remedio opus habemus: quærimus exotica, & noſtrates herbas, quę idem multo melius præſtare poſſent, negligimus, ita nos Germani dementia ſumus obcœcati.

Maiorana caulibus eſt fruticoſis & lignoſis, qui multis foliolis duris & odoratis abundant, floret uiridibus nodis, in quibus ſunt teneri & albicantes floſculi. Semen nigrum habet. Gaudet inueterato fimo, ſi in eo plantetur in hortis. In locis humidis & opacis magnitudinem acquirit & pinguior fit, in locis uerò apricis fit breuior & criſpa.

C TEMPERAMENTVM.

Maiorana calfacit atq; siccat in secundo gradu. Galenus inquit, Sampsuchus tenuium est partium, & digerentis est facultatis: desiccat enim & excalfacit ordine tertio.

VIRES AC IVVAMENTA.

Oleum Maioranæ, quod amaricinum uocatur, habet uirtutem calefaciendi tam interiores quàm exteriores articulos & neruos.

Succus eius sanguini concreto uel mortuo illitus, ipsum dissoluit.

Maiorana in lixiuio elixa, & caput inde lauetur, ingentes dolores capitis sedat.

Prodest cerebro Maiorana, aperit obstructionē membrorum, tollit Apoplexiam & Epilepsiam.

Arida folia Maioranæ in puluerem contrita, & ex melle illita, sugillata tollunt.

Oleum Amaricinum calefacit locos muliebres. Prodest usurpatum, contra omnes frigidos affectus, confortat cerebrū, & omnia membra corporis.

Herba hęc magnam uirtutem habet calefaciendi interiora, emollit lienem, tumorem eius discutit.

Bibitur decoctum eius contra incipientes cutem subire aquas, urinæ angustias, & tormina.

D Maiorana calefacit stomachum, concoctionem adiuuat, unde & Tabem remouet.

Flores & herba, si in sacculo stomacho imponantur, dolorem illius tollunt.

Maiora in puluerem contrita, & naribus indita, purgat & calefacit caput, ita usurpata quibuslibet conducit.

Vapor ex decocto eius ab inferiori parte, à mulieribus exceptus, purgat matricem.

Menses subdita in pesso trahit.

Cum aceto & sale contusa, contra scorpionis ictum illinitur.

Cum cera coacta emplastri modo luxatis imponitur, & contra tumores atq; dolores.

Illinitur præterea cum polenta contra oculorum inflammationem, eorumq; tumores eodem modo.

Decoctum eius naribus attractum, confortat cerebrum ipsum, ab humoribus frigidis purgando, & præseruat ab Epilepsia.

Maiorana cibo indita, eius saporem commendat, saluberrima est lieni tumido, in cibo uel potu sumpta, atq; etiam foris applicata.

Puluis ex Maiorana cum modico Gingiberis, naribus inditus, mouet sternutamenta, & resoluit catharrum.

A

DE AQVA MAIORANA.

Folia ex caulibus decerpta in fine Maij distillantur.

Aqua Maioranæ opitulatur capiti refrigerato, mane ac uesperi tribus uncijs pota, & capiti illita.

Itidem bibita urinam mouet & Lithiasin, confortat atq; calefacit matricem refrigeratam, menses trahit, pellit quoq; albũ fluxum mulierum.

Eodem modo in potu sumpta, prodest contra Apoplexiam, loquelam amissam reducit, sçpius in ore retenta, memoriam emendat, confortat cerebrum, pota, ac etiam illita occipitio.

Resoluit eadem pota omnem tenacem, & glutinosam materiam, circa pectus detentam: corroborat & confirmat quoq; cor.

Destillationibus capitis medetur, pellit catharrum.

DE MALIS SYLVESTRIBVS.

NOMENCLATVRAE.

Αγριομηλα.

B

Mala syluestria.
Mala matiana.
Pommes berarges
Holtz öpffel.

ANNOTATIO IN MALA SYLVESTRIA.

SYLVESTRIA Mala sunt, ut Vergil. Marcellus ait, quæ Theocritus in Bucolicis suis ὀρειμαλίδας, id est montana Mala appellat. Syluestria mala odore acutiora, sed improba & acerba, ob id & conuitio dicata: ijs tanta uis, ut aciem gladiorum perstringant, Syluestria, ut Dioscorides inquit, uernis similia, adstringunt: oportetque in his quæ adstringenda sunt, acerbis uti malis omnibus. Quidam Mala Matiana ea appellant, nomine satis ignoto, fortassis inde sic dicta: quòd circa Matianã regionem, quç est in Media, uel etiam Matianum lacum frequentissima nascantur. A nonnullis Sorba appellantur, uerum, ut Cordus indicat, Sorbum longe aliud genus eorum est, quod in Italia quemadmodum hic matura ac mollia mespila, editur.

TEMPERAMENTVM.

Mala syluestria cũ nondum ad plenam maturitatem uenerunt, natura magis adstringunt, quàm cũ matura sunt, cor confortant, frigida & humida sunt.

C DE AQVA MALORVM SYLVESTRIVM.

Tempus distillationis eorum est in fine Octobris, tum contusa in Balneo Mariæ sunt distillanda.

Aqua illa mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, est preciosissima aqua contra intestinorum tormina.

Itidem sumpta prodest dysenteriæ, medetur calculo, purgat renes atq; uesicam.

Aqua ex immaturis malis syluestribus circa diem S. Ioannis distillata, ualde confert ad inflatam faciē, si inde illinatur, & sua sponte iterum siccetur.

DE MALVA.

D

NOMENCLATVRAE.

μαλάχη ἀνθέμα.

Malua. Malua minor. Lien capræ. Muris urina. maulue

Pappelen.

ANNOTATIO IN MALVAM.

MALVAM Græci μαλάχην, à molliendo uentre uocauere. Ea enim utebantur antiqui, etiam in acetarijs cum lactuca ad soluendam aluum, Vnde Martialis:

Vtere lactucis, aut mollibus uere Maluis. Idem.
Exoneraturas uentrem mihi uillica Maluas
Attulit, & uarias, quas habet hortus, opes.

Et nos quoque hodie maluarum decocto uti solemus in clysteribus, ad aluum ciendam & urinas.

Folia maluarum, ut Theophrastus tradit, solis iter sequuntur, incuruaq;

incuruaq́ cum eo pergunt ad occasum, ita ut ad eum semper spectent. Prodigiosum naturę miraculum, ut herbæ nubilo die delitescentem solem prodant, & obiecta nube uelut indices curriculi, certam celati syderis sedem foliorũ statu conuersioneq́ demonstrent, imò uerius solarij uicem exhibeant, ita etiam, ut non aperto sole, horas colligere possimus. Plinius lib. 20. cap. 21. duo eius genera posuit, quæ foliorum amplitudine discernitur. In satiuis maiorem Gręci Malopen, alteram (ab emolliendo aluo, Malachen dixere, Syluestrem, cuius folium grandiusculum est, & albæ radices, quam Althæam, & ab excellentia effectus Aristhalthæam uocare. de hac uide suprà in Althæa. Satiua Malua quondam in hortis ad cibos serebatur, ut ea ratione melioresceret, & cultura iocundiorem saporem referret. Indicantq; hoc Flaccus in Latinis, in Græcis Hesiodus, quotidianum pro olere Maluæ usum fuisse.

DESCRIPTIO.

Maluæ duo sunt genera, Altera rubentia folia: altera uerò candida habet, formam habent similem, & radices candidas.

TEMPERAMENTUM.

Malua refrigerat & humectat in primo gradu. Ægineta inquit, Malua refrigerat quidem, sed non euidenter, magis autem humectat: unde etiam aluum subducit, idq; propter genuinam eius uiscositatem.

B

VIRES AC IUUAMENTA.

Maluæ folia prosunt contra calida ac dura apostemata, contrita & superposita.

Ad maturandum terantur folia cum recenti axungia porcina, & super tegulam calidam ponantur. Hoc etiam ualet contra duritiem splenis & hepatis. Folia ad hanc rem sumuntur cum uiridia sunt.

Radix efficacior est quàm folia uiridia siue arida.

Radix Maluæ in aqua elixa, & deinde contrita, admixtoq; oui albo & farina hordeacea, calidis abscessibus imposita, eos refrigerat atq; emollit.

Radix & semen leniter molliunt.

Herba etiam cocta cum radice, ferè ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quędam uiscositas: quæ superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua in qua Malua cocta fuerit, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad apostemata inungenda. Recentia folia Maluæ decocta, & uulneribus imposita, ea sanant.

Flores cocti cum aqua mulsa, uel uino, & postea contusa, sanant dura tubera, ut ulcera & strumas.

Tollit

C Tollit dolores sedis, & membrorum conquassatorum, imposita.

Semen cum uino & oleo oliuarum temperatum, pellit omnes maculas faciei, illitum.

Malua cum urina hominis decocta, sanat manantia capitis ulcera, & furfures, si caput inde lauetur.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq;, uitilissimè ex oleo imponuntur.

Est Maluæ decocto uis insidentium fœminarum locos fouendo mollire.

Decoctum eius quoq; prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uuluæ, sedisq;, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur.

Malua cum fœniculo & aniso elixa ac bibita, mulieribus lactis copiam adfert.

Cum melle contusa, ulcera oris sanat.

Eadem cum saluia contrita, & quotidie imposita, strumas, parotidas, panosq; sanat, citra uulnus.

Radix mammarum uitiis occurrit adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat.

D Succus Maluæ parturientibus potui datur, & soluit atq; expellit fœtum. Succus Melancholicis datur cyathis ternis tepidus, insanientibus quaternis, redditq; tales homines quietos, Prodest quoque comitialibus. Malua decocta in iusculo gallinarum uel pulli, cum farina hordeacea, usq; ad crassitudinem solidam, deinde contusa cum duorum ouorum uitellis, & oleo uiolarum in quantitate sufficienti, & parum croci, omnia simul miscendo, resoluit, emollit, atq; maturat omnia apostemata Cholerica & calida, & mitigat dolorem membrorum imposita. Fomentum ex aqua decocta circa pedes educit destillationes ex capite.

Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cyma additis floribus, & cum sale, oleo oliuarum & aceto, ad modum acetarij comeditur, & morbis prædictis auxiliatur.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum.

Radix Maluæ ad modum digiti crassa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum, & superspargatur puluis scammonij, & subdatur, ungatur tamen prius cum melle si uolueris.

Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluę aliquid sorbeat.

Valet hæc herba contra omnes aculeatos ictus, præcipuè uerò scorpionum, uesparum, apum, muris aranei.

Quin &

A Quin & trita cum oleo cutiq; illita, hominem ab iniuria talium bestiolarum defendit.

DE AQVA MALVAE.

Quando Malua floret, radix unà cum caulibus minutim concidenda erit, & distillanda circa principium Maij.

Aqua Maluæ per diem, & circa noctem quater, & singulis uicibus iiij. uncijs bibita, auxiliatur punctioni laterali & pleuritidi, purgat uulnera. Eadem sex, aut octo uncijs pota, mollit & subducit aluum, compescit dolorem matricis, rumpit & sanat interiores abscessus. Itidem in potu sumpta tollit dysenteriam, pellit calculum, dolorem uesicæ reprimit, purgatq; renes & uesicam.

Temporibus illita, conciliat somnum. Si ea fricentur pedes laborantis calida febre, inducit quietem, & sedat siccitatem.

Parotidas pellit, auribus tepida instillata, & foris applicata, & in potu sumpta. Tenasmo auxiliatur pota, & linteolis aluo imposita. Sanat morsus uenenatorum, si inde lauentur, & linteolis applicata, pellit scabiem & pruritum atq; maculas corporis. Eadem pota

B pestis ueneno resistit, & preseruat ne aliquis corripiatur eo morbo. Itidem uulnera implet carne imposita, uel si ex ea lota fuerint.

DE AQVA FLORVM Maluæ.

Aqua hæc mane, meridie ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs bibita, facit ad tormina intestinorũ, calefacit & lenit.

DE MALVA MAIORE.

NOMENCLATVRAE.

Μόλοχη.
Malua satiua maior.
Malua hortensis.
Malua Romana.
Malua transmarina.
Ærn Rosen.
Winter Rosen.
Römisch Pappelen.

gurmaulue

ANNO.

C ANNOTATIO IN MAIOREM MALVAM.

MALVA maior est, ut Ruellius, & Doctor Hieronymus Bock scribunt, quam Germani Ern Rosen & Winter Rosen à tempore appellant, quia à tempore messis usq; ad hyemem flores gerit rosis similes, flores ij minus quàm rosæ fugaces, diuq; uigor & uita durat. Hæc Rosa apud ueteres Græcos μόλοχη appellata fuit, cuius folia cum sole circumagi Columella tradit, ubi inquit: Et moloche prono sequitur quæ uertice solem. Romani Maluam satiuam ac Maluam hortensem eam quoq; appellant. Quidam Maluam Romanam uocant. Vulgus pulchritudinem eius demirans Rosam transmarinam cœpit appellare. Nemo non hanc hortis suis serit.

DESCRIPTIO.

Malua maior ac satiua, ut Ruellius ex Theophastro probat, sæpe grandescit in arborem & baculi usum præbet, folijs amplis, circinatæ rotunditatis, rarioribus in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent, cum nec colore superantur, purpureo uermiculatóue, nec etiam interdum candido, odore tantum uinci constat.
D Vicissim è maluaceo caule funduntur Rosæ, quædam iam patent, quædam nascentibus similes, nunc primum exeunt, aliæ conuolutis adhuc foliorum paniculis nondum dehiscunt. Capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leniter in mucronem fastigiata, primum è caule prosiliunt, ijsq; paulatim intumescentibus, prægnantia florum inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicantur in folia, structili quadam serie numerosa, calycibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus, decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit, multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum maluarum modo semina recluduntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Malua maior humida constat natura, quemadmodum & aliæ species Maluæ, & ad uarios affectus tam exteriores quàm interiores ualde est accommodata.

Herba, radix, aut semen in lacte, aut uino si decoquantur & in potu sumantur, sedant calidam tussim, sanant pulmonem exulceratum, Singulare quoq; remedium est contra Phthisim.

Malua maior in uino aut aqua decocta, atq; melle & alumine addito, medetur oris gutturisq; exulcerationi, atq; putredini, si decoctum illud

A ctum illud gargarizetur, & aliquandiu in ore contineatur.

DE AQVA MALVAE MAIORIS.

Aqua destillata ex Rosis Maluę maioris ualde probata est contra oris aphtas, & contra omnes tam exteriores quàm interiores calores, medetur sacris ignibus & gutturis ulceribus, & omnibus alijs tumoribus, gargarizata, uel linteolis foris applicata.

Eadem sæpius pota, preciosa aqua est, ad omnes interiores calores febrium, refrigerat & emollit omnia pulmonis laterisq; apostemata.

Sanat & mitigat dysenteriam, calidos abscessus locorum muliebrium, renum atq; uesicæ.

Eandem quoq; habet uirtutem, quã aqua ex alijs speciebus Maluæ destillata.

DE MANDRAGORA.

NOMENCLATVRAE.

Μανδραγόρας.
Ανθρωπόμορφον.

B

Mandragoras.
Mandragora.
Mandragore
Alrun.

ANNOTATIO IN MANDRAGORAM.

MANDRAGORAM quidam Circeam appellant, nomen illi facientes à Circe: quoniam creditur radix eius amatorijs ueneficijs utilis esse. Pythagoras Anthropomorphon eam uocauit, quæ uox humanę formę plantam significat. Vnde agyrtę & circumforanei impostores occasionem arripuerunt, qui radicem humana effigie insignitam circumferunt, & Mandragoram esse testantur. Fingunt autem eam sub patibulo nasci ex urina pendentis furis, & in effodiendo adeo alte clamare hos homunculos, ut obturatis auribus erui oporteat: quod faciunt hac radice canis caudæ adalligata, & plura alia fabulamenta fingunt, quo nummos ab ignara plebe extorqueant. Sunt autem illæ radices ficticiæ, & manu factæ ex cannarum radicibus, humana effigie sculptis, postea plantatis: nascuntur radiculæ paruæ, quæ repręsentant capillos, herbam, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, ut radix esse uideatur.

C Hieronymus Herbarius inquit, à radice Bryoniæ eas radices formari. Columella tamen Mandragoram semi hominem uocat, sed deceptus est, uulgi opinionē secutus, uel (quod magis probandum est) ita scripsit, quia eius radix in duas fibras, ueluti in duo crura diuiditur. Vera Mandragora folijs lactucæ fermè est similis, radicem habet magnam, cuius in medicina multus est usus. Baccas fert magnas, & nigras, quas comedentes pastores leni sopore soporantur. Dioscorides duo genera ponit Mandragoræ. Altera quæ candida est, & mas appellatur. Altera nigra, quæ fœmina dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora refrigerat & desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicem eius, si quis comedat, uel ex ea bibat, tam fortem somnum conciliat, ut in urendis, aut secandis ex corpore membris, dolor non sentiatur.

Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, traiectasq; per colum seruant, utentes cyathi unius mensura contra uigilias, & grauissimos dolores in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint.

Sopiunt poma etiam in cibo, & naribus olfactu admota, potest idem & eorum succus: uerum largiore utroq; modo, usu uescentes olfactantesue obmutescunt.

D Folia eius contusa ac capiti imposita, scabiem cito curant.

Oleum ex Mandragora conficitur hoc modo: Accipe poma Mandragoræ, atq; ea in oleum oliuarum pone, & in eo per tres, aut quatuor dies macerari sine, deinde oleum illud decoque, ac lineo panno percola.

Hoc oleum temporibus illitum, somnum & quietem conciliat, quando aliquis dormire non potest.

Idem ingentes calores ex homine repellit.

Cortex eius confert ad remedia oculorum.

Cortex trium obulorum pondere pudendis mulierum appositus, menses & fœtus mortuos trahit.

In puluerem contritus cortex, & clystere infusus, somnum & quietem maximè conciliat.

Radix in uino cocta, atq; applicata dolorem membrorum in paralysi ac podagra mitigat.

Succus eius cum lacte mulieris temperatus, ac temporibus eorum, qui in febre acuta dormire nequeunt, illitus, somnum prouocat.

Radix trita ignibus sacris cum aceto, & serpentium ictibus, cum melle aut oleo succurrit.

A Strumas panosq; ex aqua disiicit, & cum polenta articulorum dolores sanat.

REMEDIA CONTRA MANDRAGORAM in potu sumptam, ex Dioscoride.

Sequuntur haustam Mandragoram quàm primum sopor, languor, & inexpugnabilis somni necessitas, nihil à morbo qui lethargus dicitur, differens. Prosunt antequam quicquam horum fiat, uomitiones, & à uomitionibus statim mulsa aqua nitrumq;, & absinthium cum passo dulciue uino sumpta. Rosaceo præterea, & aceto caput inspergendum excitandumq;, & commouendum corpus. Admouenda itidem quæ olfactu excitent, Eupatorium, piper, sinape, castorium, ruta, omniaq; ex aceto trita.

DE AQVA MANDRAGORAE.

Herbam & radicem contusam destillato in fine Maij.

Aqua Mandragoræ modice sumpta, uel fronti & temporibus illita, somnum conciliat.

Mane ac uesperi tribus aut quatuor diebus fronti, & temporibus illita, sedat capitis dolores ex calore prouenientes. Extinguit omnes calores linteolis applicata, repellit ita omnes dolores, & apostemata.

B

DE MARRVBIO.

NOMENCLATVRAE.

πράσιον.
φιλλόφαρες.

Marrubium.
Prasium.
Ballote.
Marrubium nigrum.
Marrubium syluestre.
marrubiū
Andorn.

ANNOTATIO IN MARRVBIVM.

C ARRVBIVM est quod Græci ob amaritudinem ita uocant, ut Platina scribit, Apud ueteres inter primas herbas numerabatur, fuitq; in maximo nominum honore, quemadmodum multus in medicina etiam usus, præsertimq; in laxandis liene & iecore, curandisq; multis alijs morbis & uitijs. Marrubium, ut Hieronymus Herbarius inquit, Germanis dictum Andorn, quòd morbo eius nominis pueris admodum procliui ac familiari auxilio sit. Duplex quidem est: Album quod odore est iucundo, sapore amaro, Aliud uerò nigrum, odore fœtido, & folijs non usq; adeo albis, Græci appellant balotem, nos Marrubium nigrum. Est etiam Marrubium syluestre, quod est genus Syluestris Gallitrici.

DESCRIPTIO.

Marrubij folia sunt pollicis magnitudine, rotunda & hirsuta: Flores & semen diuisa sunt per ramos, estque semen rotundum & acre. Caules habet candidos, asperos & quadrangulos, foliaq; amara. Gaudet rure & arenosis locis, acquirit cœruleum florem in aculeato scapo. Dioscorides inquit, Marrubium nascitur in ruderibus & circa areas domorum.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium calefacit atq; desiccat in secundo ordine. Durat
D unum annum, habet naturam dissoluendi ac aperiendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herbæ huius succus, uel semen in uino cum melle si decoquatur, & potui detur, opitulatur tabidis tussientibus & suspiriosis.

Ad pestem Marrubio uti conuenit, folia eius uel succus linteolo applicari debet. Secundas educit.

Succus in sole siccatus, & melle atq; uino permistus, & oculis illitus, eorum claritatem adiuuat.

Folia cum melle temperata ac illita, sordida purgant ulcera, Laterum dolores mitigant, in uino sumpta.

Succus permistus cum oleo oliuarum, atq; auribus instillatus, dolorem inde pellit.

Marrubium conducit ischiadicis, & uitijs uesicæ.

Contra tussim, Recipe fœniculum, & anethum eodem pondere, & tertiam partem Marrubij adde, atq; in uino decoque, deinde linteo percola, ea potio tussim sedat.

Cui intestina dolent, uel fracta sunt, Marrubium cũ melle in uino decoquat, ea potio frigida sæpius sumpta, optimè prodest.

Cum dulci radice, & semine fœniculi, in uino ad tertias decoctum, atq; percolatum, & cum saccharo edulcatum, prodest contra

uitia inte-

A uitia inteſtinorum, & obſtructionem urinæ.

Marrubij folia ſicca cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium ſuccus cum melle temperatus, datur ſuſpirioſis, tuſſientibus & tabidis.

Mulieribus à partu non purgatis datur, ut menſtrua & ſecundas extrahat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt, potio prædicta etiam ſumenda eſt.

Ad lumbricos, Accipe Marrubij, Abſinthij, & lupinorum paria pondera, & in aqua mulſa cum uino decoque, & bis aut ter umbilico impone, necat lumbricos.

Ad unamquanq; ſcabiem contunde Marrubium cum axungia, & impone.

Marrubium eſt peculiaris medicina, contra uermes aurium, hydropiſim, diſuriam, & inteſtinorum tormina, aperit oppilationem iecoris atq; lienis.

Ad grauem tuſſim, ut Apuleius docet, Marrubium coques ex aqua, & dabis ei bibere, qui grauiter tuſſiunt, ſanabit mirificè.

Ad condylomata Marrubium combure, eiuſq; cinerem infrica, ſanabit.

B Si quis uenenum ſumpſit, herbæ Marrubij ſuccum dabis ex uino ueteri: diſcutit nanq; uenenum.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, ſcabiem diſcutit, & impetiginem tollit.

Ad pulmonis extenſionem, Accipe Marrubium ex melle coctũ, mirè ſanabit.

Si quis ab opere laſſus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, marrubij ſucco cum oleo roſaceo permixto perunges eum: ſine mora ſanabitur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum praſſij, florum roriſmarini manip. ſemis, dulcis radicis, ſe. petroſelini añ. m. 5. liquiritiæ mundatæ drach. x. paſſularum, prunorum, iuiubarum ana unc. i. ſe. communium drach. v. de duabus radicibus unc. quatuor cum aqua & parum uini granatorum. Bulliant omnia uſq; ad conſumptionem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum ſaccharo ſufficienti, & ſumat patiens ad quantitatem medij cyathi, quia mirabiliter ſanat colicam & ſtranguriam.

Vinum Marrubij in autumno ex dulci muſto confectum, omnia interiora membra purgat & aperit, quotidie bibitum. Conuenit quoq; uitijs pectoris, & omnibus quibus marrubium.

C

DE AQVA MARRVBII.

Tempus destillationis eius est, ut tota substantia, radix, caulis & herba inuicem concisa in fine Maij distillentur.

Aqua Marrubij mane ac uesperi ad ij. uel iij. uncias pota, facit ad tussim, difficultatem spirandi, excreationem sanguinis, hydropem, confortat stomachum, pectus, pulmonem, iecur, lienem, renes ac uesicam. Confortat fœtum in utero, à grauidis fœminis duabus uncijs pota. Ingenium & memoriam confortat, & acuit, capiti illita.

Auribus instillata dolores earum leuat, purgat & mundat recentia uulnera, mane ac uesperi inde lota. Sanat quoq; aperta ulcera.

Pota pellit phantasmata, & mala insomnia.

Sanat omnes tumores illita.

Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineant se ab humidis, & alia nimia potione.

DE MASTICHE.

NOMENCLATVRAE.

Μαστίχη.
Mastiche.
Mastix. Mastix
Ein weiß Gummi.

D

ANNOTATIO IN MASTICHEM.

MASTICHE, ut Dioscorides inquit, est resina quæ ex lentisco arbore nascitur. Plurima autem & probatissima nascitur Mastiche in Chio Insula, bonitateq; in ea antecedit quæ pellucet, & Tyrrhenæ ceræ candore suo similis est, crassa, friabilis & odorata: quæ contrà uiridis, deterior. Adulteratur Mastiche admistis pinea resina aut thure. Importatur & ex India, quadam è spina, Mastiche, Item ex Arabia, Galenus in duo genera colligit, nigram & candidam: nigram Aegyptiam: candidam Chiam uocari prodens. A uulgò & Pharmacopolis Mastix dicitur. Sed Plinius & Dioscorides Mastiche nominatiuo casu dixere.

TEMPERAMENTVM.

Mastiche probatissima est, quæ splendida & candida est. Calefacit & desiccat in secundo ordine. Habet naturam molliendi & digerendi, unde & stomacho, iocineri, & aluo quæ superfluo Phlegmate obducta est, conducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Durís apostematibus prodest, emplastri modo imposita.

A Oleum Mastiches easdem habet uires: stomacho accommodatum est, multos malos humores attrahit.

Mastiche in aqua decocta, & semine fœniculi admisto pota, concoctionem adiuuat.

Ad dolorem ginginarum, Accipe Mastichen in puluerem redactam, & admisce olybanum, & ei parti maxillæ impone, in qua gingiuæ dolent, opitulatur.

Mastiche manducata dentibus, eos candidos reddit, expurgat cerebrum ex malis humoribus, eo modo usurpata,

Dioscorides inquit, Mastiche additur in dentifricia, & illitiones ad exterendam cutem in facie, item ad replicandas palpebras. Adhibetur sanguinem reijcientibus, tussi ueteri. Commanducata oris halitum commendat: & ginginarum tumores reprimit.

DE MELLE.

NOMENCLATVRAE.

μέλι.

Mel. Miod

Honig.

B

Hydromel, Aqua mulsa, uulgo Medo dicitur. **Med oder Honig wasser.**

Oximel. **Honig mit Essig.**

Melicraton, uel mulsum. **Honig mit Wein. Ein Claret oder Hippocras.**

ANNOTATIO IN MEL.

MEL à Græcis μέλι dicitur, Venit hoc ex ëre uergiliarum exortu, uel sydere Sirio splendente, sublucanis temporibus, Sunt qui dicant Mel esse cœli sudorem, alij siderum saliuam, alij purgantis se aëris succum. Mellis tria sunt genera, Vernum, ex floribus, constructo fauo, quod ideo uocatur Anthinum: hoc quidem attingi uetant, ut largo alimento ualida exeat soboles. Alterum genus est mellis æstiui, quod uocatur Horæon, à tempestiuitate præcipua, ipso Sirio exsplendescente post Solsticium. Tertium genus mellis minimè probatum, syluestre, quod Ericæum uocant, conuehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in syluis. Præcipuæ herbæ ex quibus apes matutinum rorem colligunt, unde mel conficiunt, sunt Rosa, serpillum, apiastrum, papauer, faba, lens, pisum, ocymum, cythisus. Optimum tamen mellificium est, quod

C ex thymo fit, & ob hanc rem siculum mel & atticum palmam fert, propter thymi abundantiam & suauitatem. Mel decoctum crudo melius habetur, neq; enim adeo inflat, aut præcordiorum dolores, ac bilem auget. Corporibus frigidis & humidis conuenit. Senibus ergo mel perutile, ut Galenus inquit: in uigenti autem ætate, & calida intemperie, in bilem peruertitur. Democritus semel interrogatus, quo nam pacto, & inoffensa ualetudine homines, & longiore æuo uitam prorogarent, respondit, Si externa oleo, interna melle delinantur. Ex melle fit Hydromel, quod aquam mulsam uocant. Hanc uulgò uocant medonem. Oximel uinum ex aceto, & melle factum. Oenomeli, id est mulsum uinum, coctum cum melle. Id etiam multi melicraton appellant, hinc Hermolaus inquit: Iulius pollux nescio quàm recte, melicraton scribit esse, quod nunc oenomeli uocamus. Cæteri magno hæc discrimine separauerunt, Dioscorides melicraton dicit, à Romanis aquam mulsam appellari, uel dulcem aquam.

TEMPERAMENTVM.

Mel natura calidum est in primo gradu, & siccum in secundo. Galenus inquit, Mel desiccat & excalfacit ordine secundo. Primum bonitatis locum obtinet mel, illud quod uerno tempore ab apibus conficitur, Deinde ęstiuum magis probatur. Autumnale im-
D probatur, nullisq; uiribus est præditum. Mel quod in Germania habetur optimum esse iudicatur, quod prædulce est, & rutilum, neq; ualde humidum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Candido melle utendum est in medicinis refrigerantibus. Rutilo autem in calefacientibus medicinis.

Syluestre mel, non est tantæ uirtutis, quàm domesticum.

Mel conducit hominibus debilitatis, usurpatum ut aqua mulsa. Hominibus natura frigidis in calido iusculo exhibendum est. Natura uerò calidis, in calido iusculo dandum.

Mel cum Camphora permistum, & ad tres dies repositum, maculas faciei exterit, si ex eo inungatur. Idem præstat mel cum felle bouino permistum.

Mel pectus expurgat, emollit apostemata, tam foris quàm intus in corpore existentia.

Sanantur impetigines decocto cum liquido alumine melle inunctæ. Sanantur eodem pedum claui. Contra incertos aurium sonores doloresq;, cum trito fossili sale tepidum instillatur. Medetur & faucium uitijs mel, tonsillis & anginis, in quem usum gargarizatur, & eo colluunt os. Crudum omne mel inflat, ut Dioscorides ait, aluũ & tussim proritat, ob quã causam despumato uti oportet.

Mel mun-

A Mel mundificat, oppilationes splenis atq; hepatis aperit, auxiliatur hydropicis, membra debilia corroborat.

DE AQVA MELLIS.

Mel ex apibus distillationi conueniens est, quod colore candidum est. Hoc antequam distilletur, admisceri debet puræ & albæ, lotæq; harenæ, quæ neq; siccata, neq; arefacta sit, ignis primo debet esse lenis ac lentus. Si caput sæpius hac aqua lotum fuerit ac illitum, facit prelongos ac pulchros capillos.

Oculis instillata ualde prodest, pellit quoq; albugines oculorū.

Mundificat impura uulnera & uetera ulcera, si per diem semel atq; iterum ex ea lauentur. Facit carnem in eis renasci, sepius inde lota, uel si linteolum in ea madefactum, illis imponatur. Omnibus ambustis medetur linteolis imposita.

ALIVS MODVS DISTILLANDI MEL.

Accipe mellis quantum uolueris, & immitte illud in uitream metam distillatoriam, & repone xiiij. dies sub fimum equinum: & uide ut bene operiatur, deinde uitrum impone fornaculæ distillatoriæ, quę cinere sit repleta, mel illud lento igne distilla per uitream metam distillatoriam, quam Alembicum uocant, cum autem stillare inceperit, tunc partem ignis ex fornacula extrahe, aquam albam quæ primum uenit excipe, lutea autem aqua ueniente, eam separa-
B tim excipe & reserua. Item quando hominem pestis inuadit, Accipe huius aquę duas uncias, aloe epatici, myrrhę rubeę, croci orientalis singulorum decem grana, & folium puri auri, ea inuicem contrita indes huic aquę, & ęgrotanti potui dabis, medetur isti morbo, & multis alijs morbis.

DE MELILOTO.

NOMENCLATVRAE.

Μελίλωτος.

Melilotum.
Melilotus.
Sertula Campana.
Corona Regia.
Melilot
Wilder Klee.
Steyn Klee.
Geeler Klee.

C ANNOTATIO IN MELILOTVM.

MELILOTVM, Plinius & Celsus Romani sermonis candidi autores, Sertulam Campanam appellant. Cato nulla diminutione usus Sertam Campanicam dixit, ab usu & natali solo tota appellatione hac illi facta: quia folium eius coronamentis sit dicatum. In Campania autem Italię sit commendatissima: uulgus medicorum Stein Klee interpretatur. Est enim genus trifolij, Dioscorides hanc utpote triuialem non depinxit, circa Nolam tamen Italiæ gigni, coloris lutei odore languido tradit. Verum tria, ut Ruellius scribit, eius inueniuntur Herbarię rei prudentibus fastigia, uulgare statim ab radice fruticosum, cubitale, flagellis exilibus, coma trifolij, minuta ac lente fimbriata, flosculo melino, odoris eiusdem cuius & herba, nempe suauis, tereti ac per ramos diffuso semine. Alterum aspectu cano, croci odore ac flore, pinguissimis ac breuissimis folijs. Tertium simile fœnogræco, folio raro, semine in lunata siliqua, glauco, rotundo, flore luteo, odorato. Aliqui etiam Coronam regiam appellant, cuius figuram quodammodo refert.

DESCRIPTIO.

Melilotum planta est, super terram inflexa ac propagata flore luteo, coronæ regiæ similis. Radicem intra terram habet longam, & fruticosam.

D TEMPERAMENTVM.

Calefacit & exiccat in primo gradu.

Semen tribus annis durat integris uiribus.

In medicina hoc usurpatur cum corticibus, est enim semen adeo minutum, ut non absq; corticibus comode possit usui esse. Habet uirtutem confortandi, causa boni odoris.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen decoctum in uino & bibitum, discutit flatus ex intestinis, prodest oppilationi renum & uesicæ. In iusculum uel cibum semen inditum, reddit ipsum odoratum, emendat dentes.

Prodest apostematibus calidis, quę indurata sunt, si emplastrũ imponatur, hoc modo paratum, Accipe seminis Meliloti, & fœnogræci, seminis lini singulorum paria pondera, atque albo oui admisto, emplastrum inde confice.

Hoc emplastrum confert etiam ulceribus aurium foris applicatum. Conducit quoq; ad fluxum hemorrhoidum, & ulcera genitalium, impositum.

Semen singulare est remedium ad fistulas, cancrum & hemorrhoidas.

Vinum in quo Melilotum atq; Apium decocta fuerint, hoc saccharo edulcatum, prodest contra obstructionem renũ atq; uesicæ.

Melilotum

Melilotum confortat cerebrum, & memoriam atque etiam membra, si ex eo bibatur. Illitum quoque idem præstat.

In uino decoctum atq; potum emollit, atque bene concoquit, uentris dolorem leuat, sanat uulnera: singulare est remedium contra calculum quocunq; modo usurpatum, expurgat renes & uesicam.

Madefactum in aceto aut rosaceo, capitis dolorem lenit.

Oculis medetur cum lacte aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores mitigat, & capitis cum rosaceo. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda.

DE AQVA MELILOTI.

Ad distillationem conuenientem folia cum floribus ex caulibus decerpentur circa finem Iunij.

Aqua Meliloti pota medetur illis qui perturbatos habent sensus si linteolum in ea madefactum capiti circumligetur, sensus enim restituit & conseruat, facit ad memoriam pota, corroborat caput, præseruatq; ab imminentibus morbis.

DE MELISSA.

B

NOMENCLATVRAE.

Μελισσόφυλλον.

Melissa.
Apiastrum.
Melissophyllon.
Citrago.
Melifolium.
Melisse

Mutter kraut.
Melissen kraut.
Hertz kraut.

ANNOTATIO IN MELLISSAM.

MELISSA uulgò dicitur ab Herbarijs herba illa quam Dioscorides Græce Melissophyllon, Latine Apiastrum uocat, eo quod apibus sit iucundissimum, unde & hac herba rustici confricare solent aluearia, si quando apes retinere cupiunt ne fugiant. Nicander Meliphyllon quasi mellis folium appellat. Latini etiam citraginem ab odore citrei mali dixerunt. A Græcis Melissophyllon dictum est, quasi folium apium & melleum siue mellitum folium. A Germanis Mutter kraut, id est herba matricaria dicitur, eo quòd matricis doloribus

doloribus & affectibus subueniat: folijs eius, ut Hermolaus inquit,
C etiam ad coronamenta puellæ utuntur.

DESCRIPTIO.

Melissa herba est incisuris diuisa & odorata, natura similis Maioranæ.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in secundo ordine. Tam sicca quàm uiridis in medicina usurpatur. Potest siccari ad solem, & deinde suspendi in loco umbroso, durat synceris uiribus sex annos. Habet uirtutem confortandi cor. Virtutem æquat Maioranę, uerum hæc cocta maiorem efficatiam habet, nam ita sumpta, menses longo tempore obstructos trahit, purgat matricem, affert mulieribus robur pariendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Melissa in uino decocta, prodest contra magnam animi defectionem ex frigida intemperie prouenientem, qualis accidere solet mulieribus. Folia Melissæ in uino sumpta, medentur uenenatorum, & præcipuè rabidi canis morsibus.

A ieiuno comesta calefacit stomachum refrigeratum, concoctionem adiuuat.

Si mulieres ex ea bibant, cohibet præcipitationem matricis.

Folia eius superiori parti capitis imposita, multos prauos humo-
D res educunt, caputq; leue reddunt.

Folia cum sale temperata & manducata, medentur asthmati, & thoracem expurgat. Vtilis est melissa fœminis insidentibus ad ducendos menses.

In uino cocta ac bibita confortat cor, calefacit stomachum.

Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs cum sale decocta. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur. Succus fœminas purgat, inflationes discutit, & ulcera sanat, Articularios morbos sanat, canisq; morsus.

Melissophyllum marrubio simile est facultate, ut Galenus inquit, sed plurimum ab eo uincitur, quamobrem nec utitur eo quispiam. Superuacaneum si quidem foret præsente marrubio, cuius tantus est ubiq; terrarum prouentus, uelle uti Melissophyllo. Cæterum si cui forte ad manum quandoq; marrubium non fuerit, illo uti liceat, modo non exciderit, quanto ab hoc exuperetur.

DE AQVA MELISSAE.

Herba ipsa sola minutim concisa in fine Maij distillatur.

Aqua Melissæ per diem bis & singulibus uicibus ad duas uncias pota, & capillus quoq; si inde lauetur nõ sinit hominem canescere.

Eadem pota homines ira commotos ac tristes iterum exhilarat, bonos reddit sensus, & iucundum colorem.

Confert

A Confert ei cuius stomachus ex frigore uel repletione grauatus est, si ieiunus iij. uncijs eam biberit, sanabitur.

Melissa concisa & parumper contusa bono uino perfundi debet, & per noctem ita reponetur, in fictili uase bene obtecta, deinde distillabitur. Eius aquæ si quis unum cochlear ieiunus biberit, alacres facit sensus, bonum ingenium & memoriam.

Opitulatur hæc aqua, si homo fuerit tactus apoplexia, uel si membra tremere inceperint, siue sit caput, manus uel pedes, quotidie tribus uncijs pota, uel membris inde fricatis. Lingua quoq; ex ea fricata, reducit loquelam amissam. Medetur morbo comitiali in potu sumpta, bonum reddit oris anhelitum, sedat omnes interiores tumores, pellit colicam & affectus intestinorum, purgat matricem, facit quoq; ad aquam intercutem. Succurrit febri quartanę, medetur scabiei & corporis ulceribus, si inde lauentur. Prodest ulceribus oris gargarizata, Sedat dolorem dentium.

Item pota dysenteriam remouet, succurrit in spiritus difficultate non nisi recta ceruice spirantibus, laxat thoracem. Cum sale applicata strumas ceruicis pellit, purgat ulcera, articularios dolores sedat, si ea fricetur. Est peculiaris aqua contra strangulationem uuluæ, in potu enim sumpta, statim auxiliatur. Eadem pota malum sanguinem consumit, bonumq; sanguinem iterum generat.

B

DE MENTA.

NOMENCLATVRAE.

Ηδύοσμος.

Menta.
Menta odorifera.
Menta sarracenica.
Menta romana.
Menta alba.

Mente
Baulme

Mintz.
Balsam kraut.
Vnser Frawen Mintzen.

NOMENCLATVRAE.

Καλαμίνθη.

Calamentum.
Nepeta.
Calamentum montanum.
Menta non odorifera.

herbe de chat

Steyn Mintz.
Katzen Mintz.
Nept.

ANNOTATIO IN MENTAM.

MENTA suauissimi odoris herba est, & notissima omnibus, humanoq́; generi pluribus nominibus utilis, cum in medicamentorum, tum in condimentorum usu. A Græcis hedyosmos dicta, hoc est suaue olens: Menta autem appellata, quòd suo odore mentem excitet. Hanc fuisse puellam à Plutone amatã, ferunt Poëtæ, uersamq́; in herbam sui nominis à Proserpina, cuius pellex erat.

D Excitat hæc herba, ut Platina inquit, propter inflammationem & humiditatem, demortuam Venerem, hanc ob causam olim duces exercitus uetuerunt, ne milites hac herba uescerentur, uolebant eñ eos tempore belli esse castos, ne usu ueneris effœminati mollesque torpescerent.

Mentarum differentias omnes nemo rectius distinxit Hieronymo Herbario, ut Ottho Brunsfelsius scribit. Ponit autem Sex genera mentarum, quæ hisce Latinis nominibus significantur, utpote Menta, Balsamita, Calamentum, Mentastrum, Nepeta.

Prima est quæ Latine Menta rubea, uel Menta aquatica dicitur, quia rubeum habet caulem, & locis aquosis nascitur, Germanice Bach Mintz/Rot Mintz.

Altera Balsamita & Menta saracenica appellatur, à Germanis Balsam Mintz/oder vnser Frawen Mintz.

Tertia Mentastrum agrestis Menta, nascitur in agris, & Germanice Acker Mintz dicitur. quanquam multi uolunt, hanc esse mentam aquaticam.

Quarta Menta Equina, quę nascitur albis, rotundis ac hirsutis folijs, & caulibus marrubio fœminæ non dissimilis, eam putat esse Dioscoridis Mentastrum.

A Quinta Menta non odorifera Nepeta etiam dicta, quę à Germanis **Katzen Mintz** dicitur, aut **Steyn Mintz**.

Sexta simpliciter Menta dicitur, uulgò dicitur **krauser Balsam/ Beyment/ Balsam kraut**.

DESCRIPTIO.

Menta in hortis nascitur ferè cubitali altitudine, crispis folijs & pinguibus, caulibus quadratis, floribus cœruleis, radice candida, intra terram ultro citroq; fruticante.

Variæ sunt species Mentæ. Domestica uiridis est tam hyeme quàm æstate. Habent fermè eandem naturam, quare & eodem modo usurpantur.

TEMPERAMENTVM.

Domestica calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc in medicina uiridis uel sicca magis est in usu.

Omnes Mentæ & pręsertim domestica, cōfortant stomachum, & concoctionem adiuuant.

Menta prodest contra lumbricos, si in puluerem redacta, sumatur in lacte.

Decocto eius, si tumida genitalia foueantur, tollit e uestigio tumorem.

B Menta manducata & duris mammis, quę lacte turgent, imposita, emollit, & suppurationem prohibet. Eadem comesta aluum soluit, quotidie sumpta, pulchrum reddit colorem, & quouis tempore est salubris.

In uino & oleo decocta, mamillas lactis coagulatione induratas emplastri modo imposita, sanat.

Succus in potu sumptus cum aceto prodest sanguinem excreantibus. Idem capitis dolores mulcet, fronti illitus. Aurium doloribus & tinnitibus cum aqua mulsa subuenit.

Menta in uino decocta & sumpta, grauem oris halitum emendat. Potest addi acetum, & ore inde colluto, dentibus prodest, gingiuas putridas purgat. Ita sumpta exulcerationem linguæ ex calore prouenientem pellit. Linguæ scabritiem confricata leuigat.

Menta, Ruta ac Cepa, eodem pondere sumpta, admistoq; sale, simul contusa, ac imposita, natricis ictui, morsuiq; serpentis auxiliatr.

Cum melle contusa, & cum aceto temperata, ac imposita rabidi canis morsui, erit remedio.

In cibo aut potu à mulieribus sumpta, menses earum proritat.

Si à ieiuno dentes decocto mentæ colluantur, suppurationem eorum prohibet.

Succus cum melle temperatus & oculis illitus, discutit caliginem.

C Menta cum aceto temperata, maculas oculorum tollit, propè & circum oculis illita.

Contra fluxum hemorrhoidum illine succum, & breui medetur.

Menta confortat stomachum, calefacit, cohibet singultum, uomitionem, & morbum regium discutit.

Menta morbis frigidis magnam præbet confortationem, animum lætificat, sanat nauseam stomachi.

Menta æque maribus ac fœminis sistit sanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus curat.

Vlcera in capite infantium mirè sanat, Voci sub certamine utilis duntaxat, & qui gargarizatur uua tumente: adiecta ruta & coriandro ex lacte, Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs.

Ad ignem sacrum herbæ mentæ succus expressus, adiecto sulphure, & aceto de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

Menta in uino decocta, uiscerum dolorem renumq; placat. In uino quoq; cum oleo decocta, apostemata dissoluit & curat, emplastri modo imposita. Vuluæ ante coitum admota, conceptioni resistit. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

DE AQVA MENTAE.

D Herba ipsa una cum caulibus concisa optimè distillatur in medio Maij.

Aqua mentæ mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs in potu sumpta, corroborat stomachum, ac cibum concoquit. Itidem pota prodest ad obstructionem iocineris atq; lienis, aperit uias urinæ utpote renum & uesicæ.

Excitat ciborum appetentiam, cohibet singultum & uomitum, in potu sumpta, uel stomacho foris illita.

Ore sæpius inde colluto, facit ad malum anhelitum & gingiuas.

Facit ad syncopen & uertiginem, si quis acceperit panem hordeaceum, & in hac aqua atq; in uino uel aceto maceratum, naribus admouerit, odor ille magnas præstat uires. Eadem bibita matricem purgat, & linteolum in ea calida intinctum, si imponatur.

Mulierum mammis induratis imposita, lac in ipso concretum dissoluit.

Omnia interius rupta sanat, à iuuenibus atq; etiam senibus pota.

Aqua mentæ permista cum ruta atq; coriandro & gargarizata, uuam quæ deorsum lata est, restituit.

Sanat scabiem puerorum si ex herba in lixiuio macerata lauentur. Prodest contra lumbricos in potu sumpta. Cum uino temperata atq; bibita, confortat atq; calefacit frigidum stomachum.

DE MENTASTRO.

NOMENCLATVRAE.

Ηδύοσμος ἄγριος.

Mentastrum.
Menta aquatica.
Syluestris menta.
Cyssimbrium.

mente

Wild Mintz.
Bach Mintz.
Wasser Mintz.

B

ANNOTATIO IN MENTASTRVM.

MENTASTRVM syluestris Menta est, in hortensi & rustica re cunctis notissimum, satis à Dioscoride descriptum, & quale passim ab omnibus & quotidie uidetur. A Plinio aliter describitur, foliorum specie aliter à satiua differens, quasi figura ocimi, colore pulegij, propter quod quidam syluestre pulegium uocant. Plærią; tamen Mentastrum Mentam aquaticam esse affirmant. Prorsus tanta inter mentam, mentastrum, & nepitam societas est, ut mirum non sit misceri quando ab autoribus earum species & nomina.

DESCRIPTIO.

Mentastrum & species mentæ iuxta fontes & fluuios nascens, sed folijs acutis, floribus cœruleis & in summo candidis.

TEMPERAMENTVM.

Est humidę naturę temperatum calore quodam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba cum radice contusa atq; succus inde expressus atq; siccatus easdem habet uires quas succus humidus. durat annum.

Ad membra contusa ac conquassata decoque maluam cũ uino, admistoq; succo, illine, tum sanat, atq; rubram carnẽ inde remouet,

C In sanitate deterioris usus est Mentastrum quàm satiua, potest in medicina usurpari ad omnia quibus menta medetur, sed tantum foris adhibetur, non intrò sumitur.

DE AQVA MENTASTRI.

Superiores partes mentastri folia atq; caules inuicem concisa, in medio Maij distillantur.

Aqua mentastri mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs in potu sumpta, facit ad suffusionem fellis. Itidem sumpta calefacit stomachum.

Ad graueolentiam oris ex dentibus contractum, si inde os sępius colluatur, halitum emendat.

Naribus indita caput expurgat à malis humoribus.

A balneo bibita, ruptis medetur.

DE MERCVRIALI.

NOMENCLATVRAE.

Παρθένιον.
Λινόζωσις.
Mercurialis.
Linozostis.
D Parthenion.
Herba Herculis.
Vnguentaria.
Bingel kraut.
Scheiß kraut.
Mist milt.
Kü wurtz.
Hunds milt.
Speck malten.

ANNOTATIO IN MERCVRIALEM.

MERCVRIALIS diuino nomine se commendat, à Mercurio enim nomen ei inditum est, qui eam inuenit, uiresq; ac uirtutes eius hominibus indicauit, unde & Græci ἑρμοῦ πόαν, id est Mercurij herbam appellauerunt. Vulgaris herba est, uinetis & campis ferè omnibus nascens: aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna præcipuaq; illi in deijcienda aluo naturæ uis est, & à cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit & M. Cato hanc inter eas herbas quæ familiam rusticam ad deijciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendum esse. Duplex genus eius est. Sexu discernuntur, ut

A tur, ut Dioscorides inquit. Semen fert fœmina racemosum & multum. Mascula uerò iuxta folia exiguum, rotundum, binum, testiculorum specie pendens.

DESCRIPTIO.

Mercurialis gaudet uinetis & alijs locis cultis. Caulem habet uiridem, inter folia semen luteum habet instar urticæ rubeæ.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in primo gradu. Et est composita, ut Auerrois inquit, ex substantijs contrarijs, hoc est stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi & his similia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Mercurialis in cibo sumpta, soluit aluum. In aqua elixa, epoto iure, aquam detrahit & Choleram. Capo decoctus cum Mercuriali, iusculo deinde assumpto, prodest tumenti stomacho, relaxat pectus, pellit spirandi difficultatem.

Succus Mercurialis prodest tumidæ aluo, illitus. Idem subducit aluum, Pręcipuè confert ęgrotis, qui neq; per superiora, neq; per inferiora medicinam accipere possunt.

B Mercurialis decocta & umbilico imposita, uentrem subducit.

Vtraq; Mercurialis soluit aluum, olerum modo in cibo sumpta.

Cum oleo rosaceo uel lirino uuluę admota conducit ad ciendos menses, & educendos fœtus ac secundas. Folia eius aluo imponuntur epiphoris stranguriæ & uesicæ. Ad aluum soluendam decoque manipulum Mercurialis in iure gallinaceo, illudq; bibe.

Eadem cum iure gallinaceo, uel caponis saccharoq; addito, decocta ac in potu sumpta, leniter mollit aluum & euacuat. Hippocrates instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Qui biberit ex succo mediam libram, ut Auerrois autor est, purgat Choleram crassam & Phlegma.

Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulcerationem factam ab adustione ignis. Si folia ipsius coquantur in aceto, ualent multum passioni splenis.

Mirum est quod de utroq; eorũ genere à Dioscoride proditur, ut mares gignantur hunc facere, ut fœminę illam. Hoc contingere, si à conceptu succus statim bibatur in passo, edantq; folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto.

Verrucas omnium generum tollunt utriusq; folia, uel succus illitus. Semen utriusq; insparsum potioni, uel cum absinthio, uel cicere decoctum, regium expugnat morbum. Malis quę serpunt, succus ex aceto medetur.

C

DE AQVA MERCVRIALIS.

Mercurialis cum tota sua substantia, oportunè distillatur in principio Iunij.

Aqua hęc naribus sępius attracta, prodest ad purgandum caput, facitq; ad destillationes in oculos, nares, atq; aures. Ambustis medetur linteolis imposita, & dolores mitigat. Cum uino temperata & lineis pannis antiquis ulceribus imposita, ea curat. Matutino tempore à ieiuno duabus uncijs pota, expellit superfluos calores, & crassos humores, ut Phlegma & crassam nigram Choleram.

DE MILLEFOLIO.

NOMENCLATVRAE.

Μυριόφυλλον.

D

Millefolium.
Supercilium Veneris.
millefeuille
Cumin ou aneth fenouil
Garbe.
Schaff ripp.
Tausent Blat.
Tausent Garben.

ANNOTATIO IN MILLEFOLIVM.

MILLEFOLIVM à Gręcis Myriophyllon appellatur, nomenq; sortitum est à multitudine foliorum. Numerari potest non solum inter herbas coronarias, uerum etiam uulnerarias herbas. Chyrurgi enim sæpius eo utuntur ad potiones, emplastra, & unguenta, propterea quòd omnibus uulneribus accommodatum est.

DESCRIPTIO.

Millefolium duorum est generum, sed eadem herba. Alterum in cacumine umbellam habet cum rubentibus floribus. Alterum candidum est. Caulem habet duorum palmorum altitudine, habetq; à su-

A betq; à superiori parte usq; ad terram folia crispa & circinata. Radicem intra terram fruticosam.

Mas crescit in altitudinem candidis capitilis, fœmina remanet parua. Vtrunq; nascitur iuxta uias, folijs fœniculo similibus.

Millefolium tantam siccandi uim possidet, ut uulnera conglutinet, ut testatur Ægineta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Millefolium contusum & uulneribus impositum, arcet tumorem. Vulnera recentia ab inflammationis periculo uindicat, si uel recens uel siccum ex aceto imponatur. In butyro maceratum & maxillis impositum, uehementem dolorem dentium ex calida causa creatum, sedat. Radicem eius ieiunus manducet laborans dentibus.

Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & uesicæ, & suspiria. Bibitur & ex alto præcipitatis cum aqua & sale. Millefolium sanguinem uulnerum exiccat.

Millefolium Saniculam & Herbam fortis olerum modo in aqua decoque, deinde iusculum cola per linteum, ac admisce farinam ex semine fœnogræci. Postea seuum hircinum & axungiam porcinam eodem pondere, & oleum oliuarum dimidio pondere liquefieri sine, modicoq; ceræ addito, inde confice unguentum. Hoc uul-
B neribus quibuslibet impositum, ea cito sanat. Quæcunq; etiam putrida & antiqua ulcera sanat.

Millefolium contusum, & à mulieribus applicatum sistit nimium profluuium mensium & est secretum experimentum.

Ad disuriam, id est urinæ difficultatem, Millefolij succus cum aceto potus, mirè prodest sanatq;.

Millefolium contusum cum butyro tumoribus imponito.

DE AQVA MILLEFOLII.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut herba cum caulibus inuicem concisa in fine Maij distilletur.

Aqua Millefolij mane à ieiuno iiij. uncijs pota, & præcordio illita, calefacit frigidum stomachum.

Contra uentris lumbricos, prodest in potu sumpta.

Conducit etiam bibita, ei qui colorem suum ex nimio profluuio sanguinis amisit, & purgat sanguinem, facit ad recentia uulnera, mane ac uesperi, si inde lauentur.

DE MILIO.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Κέγχρος.

Milium.

Mil

Hirß.

ANNOTATIO IN MILIVM.

MILIVM genus frumenti est, à mille dictum, propter multitudinem acinorum. Milium æstate seritur Theophrasto, & intra quadragesimum diem metitur, caulis ei arundineus, lanugineus flos, quem circa spicam gerit. Semen in iuba profert folliculo conclusum, effusam enim illam arundinaceam comam iubam appellant. Largior aquatio detrahit folia. Miliū diu seruari potest: quod maximè durat, plus centum manet annos, si condatur quo uenti nō perueniant. Milium & panicum terram emacrant, & ob eam rem inter uites & arbores frugiferas serenda non sunt. Milium ad omnia panico præstantius, suauius editur, facilius concoquitur, uentrem minus coërcet, magis nutrit. Ex milio fit puls & panis prædulcis, quo cisalpini ac maximè Insubres utuntur. Milij è musto subacti præcipuus usus ad frumenta est: in annum siquidem durat panis ex milio factus, ut Dioscorides ait: minus omnibus alijs frumentacijs nutrit.

D

DESCRIPTIO.

Milium semen est cuiusdam herbę, cuius usus est in cibo. Hoc semen inter omnia frumenta minus nutrit.

TEMPERAMENTVM.

Milium emacrat hominem, arefacit omnem humorē hominis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Refrigerat in primo &, exiccat in secundo ordine.

Milium

A Milium ac panicum refrigerandi ſiccandiq; & exiguas in nutriendo uires poſſident, aluum morantur, ut Ægineta ſcribit.

Milium in poſteriore parte coxendicis impoſitum ſiſtit dyſenteriam. Eodem modo nimium profluuium menſtruorum reſtringit.

Cum aqua hordeacea decoctum, & umbilico ac pudendis impoſitum, tollit diabeticam paſſionem.

Ita quoq; tollit ſtillicidium urinæ.

Neruorum doloribus, & alijs feruens in ſacco ponitur, neque aliud utilius: quoniam nihil leuius molliuſq; & caloris capacius.

Farina eius cum pice liquida ſerpentium, & multipedæ plagis imponitur.

Confecta ex eo puls, aluum ſiſtit, ſed urinam cit.

Succurrit idem præſenti remedio torminibus, alijſq; doloribus feruens inditum ſaccis, & impoſitum.

DE MILIO SOLIS.

B

NOMENCLATVRAE.

λιθόσπερμον.

Milium ſolis.
Lithoſpermon.
Saxifragia alba.
Cauda porcina.
Grana ſolis.
Herculea herba,
Gremil
Meer Hirß.
Weiſſer Steinbrech

ANNO.

C ANNOTATIO IN MILIVM SOLIS.

MILIVM solis herba est quæ apud Dioscoridem & Plinium, Lithospermon dicitur, id est lapidosum semen, Ab omnibus tam officinis quàm medicis, hodie Milium solis appellatur, quòd semen candore solaris ac lucis splendore fulgeat. Sunt qui ob seminis duritiem, Herculeam herbam nominent. Est autem, ut Brunsfelsius indicat, species Saxifragiæ, unde & Saxifragia alba dicitur, Inter omnes herbas, Lithospermo nihil est mirabilius, nec quicq́ inter herbas maiore quidem miraculo se aspexisse Plinius scribit. Tantus est decor, uelut aurificum arte, alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Gerit iuxta folia singulas, ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uerò lapidea. uide Plinium lib. 27. cap. 11.

DESCRIPTIO.

Milium solis gaudet montibus petrosis & altis, folia habet colore ex uiridi nigricantia, inter quæ & caules, semen minutum & candidum, magnitudine coriandri, continetur, ad rotundi lapilli modum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in tertio ordine. Semen natura efficacius

D quàm herba.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in puluerem contritum, & per diem pondere unius drachmæ in uino albo potum, calculum renum & uesicæ frangit, ciet urinam.

Accipe semen Milij solis, se. fœniculi, petroselini, apij, pari mensura, & ea in uino decoque. Hoc multam & malam materiam ex uesica pellit, unde podagra nonnunquam generari solet, in potu sumptum.

Puluis ex semine Milij solis in uino sumptus, stillicido urinæ uel Stranguriæ succurrit.

Semen hoc quocunq; modo usurpatũ in lauachro, in quo Malua, Chamomilla, Origanum, Hedera terrestris decocta fuerint, multos affectus uesicæ, & lumborum repellit.

Semen Milij solis decem annis seruari potest, integris uiribus.

DE AQVA MILII SOLIS.

Milium solis in fine Maij, uel in principio Iunij tempestiue distillatur.

Aqua Milij solis triginta uel quadraginta diebus mane & uesperi singulis uicibus, tribus uncijs pota, medetur calculo & lithiasi renum & uesicæ; expurgat quoq; renes & uesicam.

DE

A
DE MORIS BACCAE.

NOMENCLATVRAE.

Βάτος.

Rubus.
Mora Baccæ.
Mora Rubi.

Bromberen.

ANNOTATIO IN MORA BACCAE.

ORA Baccę Hieronymus nobilis Herbarius, & officinæ appellant, quæ à Latinis autoribus Mora Rubi appellantur, quod etiã Brunsfelsius in suo Herbario Germanico testatur. Huc accedit quòd Vergil. Marcellus scribit. Rubus chamæbatos siue Rubus simpliciter à Latinis appellatus frutex est, cuius Mora extrema æstate maturescentia, auibus grato & hominibus non inutili cibo in sepibus nigrescunt. A Theophrasto duo ponuntur Rubi genera, scilicet Cynosbatos, id est
B Rubus caninus, & Chamæbatos, id est humilis rubus. Cynosbatos fructum fert rubrum, oblongum, similem oliuæ nucleo: intus uerò habet lanuginosa semina, qualia in fructibus rosarum reperiuntur. Chamæbatos humilis rubus, à Dioscoride simpliciter Rubus appellatur. Eius quoq; duo genera inueniuntur. Vnum per dumos repit grandius, fungosum, minacibus spinis, nocentibus, aduncis, flore candido, moris maioribus, & nigris. Alterum genus humi serpit in aruis, transeuntium cruribus inimicũ, Moro nigro, quod estur, sed longe minori, non iniucundi gustus, minoribus spinis, & minus hamatis, ĳs in utroq; genere succus inest sanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

DESCRIPTIO.

Rubus est longus frutex spinis aduncis, folia habens ad uitis similitudinem. Gaudet autem in sepibus nasci.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo gradu, medetur calculo.

Ægineta inquit, Rubus abunde adstringit & siccat, qua de causa & uulnera committit, & defluxiones sistit. Radix autem præter adstrictionem, non parum etiam subtilis est, unde renum calculos confringere est idonea. Fructus rubi si maturus est, magis calfacit, simulq; mediocriter adstringit, ac ideo cibo idoneus est, immaturus

C autem & acerbus est & ualde siccat, præsertim retorridus. Eadem etiam flos efficit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus ex rubi moris permistus cum syrupo de saluia, à leprosis utiliter sumitur, & illis qui ad eum morbum propensi sunt quoque prodest, quotidie pondere unius unciæ sumptus.

Succus ex moris rubi in balneo corpori illitus, medetur scabiei, nitidamq; reddit cutem.

Ramorum rubi decoctum denigrat capillos, ut Dioscorides inquit. Bibitur quoq; ad sistendam aluum, mulierum fluctiones cohibet. Ginguias confirmant, & oris sanant ulcera, quas uocant aphthas, commanducata eius folia. Compescunt eadem quos herpetas uocant.

Capitis manantia ulcera & procidentes oculos sanant.

Sanant & condylomata hæmorrhoidasq; emplastri modo imposita. Cibum in stomacho non continentibus, cardiacisq;, concisa mox imposita prosunt. Quinetiam succus ex folijs caulibusq; expressus, mox in sole densatus, prædictis omnibus efficacius medetur. Fructus præterea succus in integra maturitate expressus, ad oris medicamenta accommodatus est. Sistit prǫterea aluum in me-
D dia maturitate in cibo sumptus; potus postremo flos eius in uino aluum sistit.

Inter adstringentia medicamenta, nihil est efficacius quàm rubi mora ferentis, radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foueantur, tantaq; uis est, ut spongiǫ ipsǫ lapidescant.

DE AQVA EX MORIS RVBI.

Conueniens tempus distillationis eorum est, quando plene sunt matura, uerum mollia non sunt decerpenda, eluere autem ea prius oportet, & iterū siccare, deinde in Balneo Mariæ distillanda sunt.

Aqua hæc calculo infantium medetur, mane & uesperi singulis uicibus ad ij. uncias ab ipsis in potu sumpta.

Ad Lithiasim renum & uesicæ prodest.

Prodest affectibus uuæ in gutture gargarizata, ulceribus gutturis medetur per diem quater calida gargarizata.

DE MORIS CELSI.

NOMEN-

A

NOMENCLATURAE.

Μορέα.
Συκάμινον.

Morus.
Morum.
Morum Celsi.
Meurier
Maulberbaum.
Maulbern.

ANNOTATIO IN MORA CELSI.

B MORVS nota omnibus arbor est. Morum quod Sycaminon à Græcis dicitur, fructus est, à mora, id est tarditate, ut quidam putant, nomen habens. Nam postrema omnium arborum morus floret, propter quod prudentissima arborum dicitur: quia lædi se à frigore non sinit, neq; inconstantia ueris periclitari uult, neq; etiam inexpectatis gelicidijs opes suas amittere. Sunt tamen qui à Græco, id nominis deriuent, μαυρὸν enim nigrum dicitur. Morus plana diligit, nec temere in montibus conspicitur: tardissimè senescit, fructibus minimè laborãs. Mora carne & succo constant, qui uinosus eis est, & colore sanguineus. Trinum habent colorem. Primo albescunt, deinde rubescunt, postrema nigerrima fiunt. Mora Celsi uulgò à medicis dicuntur. Vt mora recentia diu durent, hoc modo facies: Succum ex moris exprimito, misceto'q; cum sapa & in uitreo uase cum moris mittito, uiridia diu seruabis.

DESCRIPTIO.

Morus arbor est ferens fructum ad rubi modum, sed longiorem & dulci sapore.

TEMPERAMENTVM.

Mora, ut Ægineta scribit, impense humectant, mediocriter refrigerant, ac ante alios cibos præsumpta, uentrem soluunt, non admodum ingrata stomacho, sed exigui alimenti.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Mora aluum sistunt, præsertim arida, & ita in uina sumenda sunt. Galenus inquit, Mori fructus quidem uentrem subducit, immaturus uerò ubi aruerit, admodum restringit. Itaq; ad dysenterias accommodus est, & affectiones cœliacas & quascunq; alias fluentes: contunditur autem ac obsonijs commiscetur, uelut rhoi fructus, aut si cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibat.

Mora uti idem inquit, ubi in purum uentriculum, & prima fuerint ingesta, citissimè transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu, uiam struunt, uerum secundo loco assumpta, aut prauo in uentre humori occurrentia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpuntur, alieno quodam atq; indicibili corruptelæ modo: similiter cucurbitis.

Cortices mori aluũ laxant, & expellunt latos lumbricos, si quis puluere utatur.

Contusa mori folia, & ex oleo illita ambustis medentur, & extrahunt calorem.

Folia in aqua cœlesti decocta, ac in ore retenta, ingentes dolores dentium sedant.

Folia cum aceto imposita, egregium remedium præstant ad restinguendos sacros ignes.

Succus in æneo uase decoctus & insolatus, adstringendi uim & D naturam acquirit, additoq; illi exiguo melle, facit ad destillationes, ad ea quæ pascendo serpunt, & tonsillarum inflammationes. Augentur autem remedij huius uires, additis alumine scissili, galla, myrrha, & croco.

DE AQVA EX MORIS.

Mora sunt distillanda, quando bene sunt matura.

Aqua hæc per diem ter uel quater duabus aut tribus uncijs gargarizata, repellit ulcera gutturis.

Thoracis apostemata quoq; remouet, ad illum modum bibita, pellit & emollit pituitam in corpore.

Itidem pota, expellit & dissoluit in corpore sanguinem concretum, medetur tussi, relaxat thoracem.

Mitigat uenas si sæpius ex ea illinantur atq; fricentur, & per se iterum siccentur.

Aqua ex immaturis moris facit ad oculos illita & circum fricata: sæpius gargarizata auxiliatur uuulæ, tollit omnem asperitatem, exulcerationem, atq; calorem gutturis.

Eadem mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs bibita, uel potui admista, facit ad apostemata iocineris.

DE

A

DE MORSV DIABOLI.

NOMENCLATVRAE.

Morſus Diaboli.
Iacea nigra.
Succisa dicitur ...
Teuffels Abbiß.
Abbiß.
Apoſtemenkraut.
Mors de diable

ANNOTATIO IN MORSVM DIABOLI.

MORSVS diaboli à Hieronymo Herbario Iacea nigra appellatur, qua nomenclatura apud ueteres autores appelletur, medicis adhuc nondum exploratum eſt. Hæc herba in multis ſignis Scabioſę ſimilis, præterquam in radice, an eius quoddam genus ſit, ex autoribus certò probari non poteſt, certè cum uiribus multum conuenit. In radice Valerianę herbæ ſimilis eſt, cætera tamen diſſi-
B milia. Singulare miraculum in radice huius herbæ conſpicitur, quę paruas habet radiculas, in medio autem apparet, quaſi uera radix cui caulis innititur, eſſet præmorſa, aut amputata. Vnde Barbari & antiquę uetulæ fingunt, hanc herbam morſum diaboli inde dictam quòd præmorſam inferne radicem gerit, quam à cacodæmone fabulantur, extemplo ubi naſci cœperit, uel fodi, uel præcerpi: ne in uſum ueniat humanę uitæ.

DESCRIPTIO.

Morſus diaboli herba eſt quæ habet radicem candidam, & inferne mutilam & quaſi præmorſam, Flores autem cœruleos. Naſcitur in locis incultis inter ſepes, & aliquando in pratis.

TEMPERAMENTVM.

Herba ac radix eaſdem uires habent, calefaciunt & ſiccant primo gradu.

Radix contuſa ac inflammationi impoſita, eam extinguit. Radix in Autumno colligenda eſt, durat ad duos annos integris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba adhuc uiridis uſui eſt, contra omnes affectus exteriores corporis, intrò ſumi non debet, quia calorem adfert.

Morſus diaboli auxiliatur contra peſtem, omnia uenena, punctionem circa cor, apoſtemata pectoris, & omnem ſanguinem con-

C cretum ex contusione, casu, aut percussione collectum. Habet enim uirtutem incidendi & dissoluendi.

DE AQVA MORSVS DIABOLI.

Tempus distillationis eius est, ut herba flores, radix & caulis cum tota substantia concisa ac contusa distillentur, quando herba flores gerit.

Aqua hæc per diem bis singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, succurrit illis quibus ex contusione casu, aut iactu, sanguis in grumos concretus est, medetur ulceribus corporis, facit ad punctionem lateris & apostemata circa cor, thoracem, & iecur.

Eadem omni matutino tempore à ieiuno duabus uncijs pota, præcipuè prodest ad præseruandum hominem à peste.

DE MYRICA.

NOMENCLATVRAE.

D Μυρίκη.

Myrica.
Erice.
bruyere
Heyd.

ANNOTATIO IN MYRICAM.

MYRICAM literatores uocant uulgarem illum fruticẽ, quem Germanice Heyde nominamus, unde apes in autumno si non adeo generosum qualecunq; tamen mel conficiunt. Hunc fruticem rectius iuxta descriptionem Dioscoridis, & Plinij Ericen nominabimus. Nam Myrica arbor est quam Romani Tamaricen, recentiores Tamariscum nominant, Nascitur autem prope paludes & in stagnantibus aquis, fructum fert quemadmodum & florem concretione sua muscosum. Erice autem, ut autores iam prædicti scribunt

est arbor

A est arbor fruticosa non multum à Myrica differens colore roris marini, multo tamen breuior Myrica. Vescuntur eius flore apes, de quo Mel nequaquam generosum conficiunt. Nascitur in syluis & plerunquam etiam propē syluas.

TEMPERAMENTUM.

Myrica uulgò dicta calefacit atq; desiccat natura. Gaudet locis harenosis. Caulis nascitur ad cubiti altitudinem, flores sunt colore spadices.

VIRES AC IUUAMENTA.

Flores eius in melle ac saccharo macerati, & mane ac uesperi sumpti, pellunt febrem quartanam.

Hoc fiet in Autumno octo ex ordine dies.

Flores in uino sumpti, prosunt membris paralyticis.

Flores in puluerem contriti, & cum Auricula muris, atq; Origano pari pondere permisti, & dimidium pondus sacchari si addatur, auxiliatur contra album fluxum mulierum non naturalem, ad modum Trageæ sumpti.

Contra omnem dolorem coxendicum decoque hos flores in aqua, qua coxas & aluum inunges à balneo.

DE AQUA MYRICAE.

B Hoc frutice florente, herba, folia, & flores simul decerpta & concisa distillantur.

Hæc aqua ultra modum conducit ad imbecillitatem & caliginem oculorum, mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus guttis instillata.

DE MYRRHA.

NOMENCLATURAE.

Σμύρνα.

Myrrha.

Myrrh.

ANNOTATIO IN MYRICAM.

MYRRHA arbuscula est in Arabia præcipuè nascens, ut Plinius scribit, altitudo ei ad quinq; cubita, nec sine spina, cortice duro, & intorto, cuius gutta quæ sponte stillat uiridis est, & amara, quæ eodem nomine uocatur Myrrha Arabica, siue stacte, id est gutta, siue stilla Myrrha. Eius uirtus est, ut corpora imputribilia reddat. Eligenda est Myrrha, ut Dioscorides docet, quæ recens, fra-

C gilis, non ponderosa sit, & undiq; sibijpsi concolor, & quæ confracta candidas unguium modo, lenesq; uenas intus habeat, amaro gustu & odorata. Hæc in nostra Myrrha quæ in officinis extat, non sunt, unde omnes docti concludunt, nos uera Myrra cerere, & adulterinam esse, quæ ad nos adfertur. Ex Troglodytica regione quę est Aphricæ pars, probatissima myrrha adfertur. Myrrha autem quam nos habemus, ut Antonius Musa putat, ea est quæ secundo loco à Dioscoride scribitur, & caucalis uocatur.

TEMPERAMENTVM.

Myrrha calida est & sicca in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pillulæ confectæ ex Myrrha & Storace, ac sumptæ, prosunt contra asthma & tussim, expurgant caput à catharro.

Myrrha cum uino decocta, & in potu sumpta, concoctionem adiuuat, & calefacit stomachum.

Suffitus ex Myrrha ore & naribus attractus, confirmat cerebrum.

Eadem conducit sterilibus fœminis, quę concipere nequeunt, in uino sumpta, uel suffitu inde ab inferiore parte facto.

D Quibus aluus ualde est constipata, utantur Myrrha in iusculo casei, tum auxiliatur.

Viscosos humores in spiritualibus membris purgat.

Mollit præclusos muliebres locos Myrrha & aperit. Menses fœtusq; celerrimè extrahit, ex absinthij lupinorumue diluto, aut rutæ succo apposita.

Contra ueterem tussim magnitudine fabæ deuoratur: eodem modo ad orthopnœam, ad laterum dolores, ad alui profluuia, ad dysenterias.

Horrores febrium discutit, duabus horis ante accessionem cum pipere & aqua pota.

Subiecta linguæ suctu gutturis scabritiam emendat, obtusam uocem expedit.

Commanducata graues halitus oris, & ingratum animæ fœtorem abolet, & cum alumine liquido peruncta, uirus alarum extinguit: cum uino & oleo colluit os, quibus ginginæ labant, sic mobiles firmat dentes & stabilit.

DE MYRTO ET MYRTILLO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Μυρσίνη.

Myrtus.
Myrtillus.
Pors.
Murte
Heydelbeer.

ANNOTATIO IN MYRTVM.

B MYRTVS est arbor in Italia oleæ similis, sed ramis folijsq; minoribus, angusta fronde, perpetua, seriatim disposita, flore suprà fructum insidente, baccis nigris, piperis gustu, succo uinoso, stirpe inæquali & ramosa. Præest Venus arbori, quippe quæ littoribus maximè proueniat. Ex baccis eius fit uinum quod myrtidanum uel myrtiten appellant. Per Myrtillos autem medici intelligunt Mora illa syluestria, quæ à Germanis Heydelbeer dicuntur. Nonnulli ea Latine appellant Mora dumi, Apud Dioscoridem & Plinium non describuntur.

DESCRIPTIO.

Myrtilli sunt uirides arbusculę, folijs purpureis, fructus habent qui reprę̨sentant formam iuniperorum, gaudent locis montosis.

Myrtus est uiridis arbor, quæ nigredine quadam est permista: est etiam quæ ruborem repręsentat. Prior est melior.

Hæc arbuscula producit fructum atq; semen: fructus potest seruari duobus annis, folia siccantur ad solem, sed flores recentes maiorem habent efficaciam.

TEMPERAMENTVM.

Folia, succus, flores, & fructus sunt eiusdem naturæ. Habent uerò tenuem caliditatem, atq; etiam frigiditatem, uehementer desiccant. Constat enim, ut Galenus docet, hęc planta ex contrarijs substantijs.

C

DE HERBIS, CAETERISQVE VIRES AC IVVAMENTA.

Succus medetur pulmoni uitiato, refocillat thoracem malum, ciet urinam.

Ex folijs si quis bibat, medentur morsibus uenenatorum.

Folia in uino elixa, & uulneribus emplastri modo imposita, ea citò sanant.

Eadem in aqua cocta, & linteolum inde madefactum, ac oculis applicatum inflammationem ac tumorem tollunt. Inter omnes Syrupos qui faciunt ad dolorem pulmonis, nullus est melior quàm Syrupus ex myrto.

Fructus prodest sanguinem expuentibus.

Succus ex hoc fructu ciendæ urinæ est accommodatus, tollit uesicæ erosiones.

Sequuntur Herbarum nomina de Litera N.

DE NASTVRTIO.

D

NOMENCLATVRAE.

Κάρδαμον.

Nasturtium Cardamum.
Nasturtium agreste.
Nasturtium aquaticum
Senacion.
Cresson allenois
Kressen.
Gartenkresse.
Wildkresse.
Brunkresse.

ANNO.

A ANNOTATIO IN NASTVRTIVM.

NASTVRTIVM notum ubiq; nunc olus est. A Græcis Καρδαμὸν dicitur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quoniam cor fouet, & in sincope illa, quam medici cardicacã uocant, plurimum ualet: nempe dum uires alicui repente deficiunt, ut animo linquatur. Vel Cardamum dicitur, ut Erasmus exponit, quasi cor domans. Nasturtium autem appellatum est, ut Plinius docet lib. 19. cap. 8. à naribus torquendis, quòd odore & seminis acrimonia, sternutamenta prouocet. Hinc factum est prouerbium. Ede nasturtium, quod in socordem, hebetem & stupidum olim dicebatur, propterea quòd huic efficaciam inesse credant, erucæ contrariam: uim em̃ uigoremq; animi suscitare, uenerem coërcere, quum illa ediuerso Venerem acuat, uim mentis hebetet. Dioscorides tradit nasturtio uim esse similem Erucæ & sinapi, quod attinet ad acrimoniam in nares erumpentem. Cæterum quòd ait Nasturtio stimulari Venerem, dissentit à Plinio.

Nasturtium olus est, quo Germani plærunq; utuntur in acetario, sed uidendum est ne edatur absq; herbis refrigerantibus, ut lactuca, acetosa, & portulaca, quæ igneam uim temperent, quemadmodum & Galenus præcipit, non esse comedendam Erucam sine lactuca, ut contraria uis temperetur.

B DESCRIPTIO.

Nasturtium hortense est acris herba, sapore cepæ similis, caulem habet cubitalem, floribus albis, ex quibus fit calyculus latus, in quo semen continetur, semen est rubicundum, acri sapore. Crescit ubicunq; seritur.

Nasturtium duorum generum est. Alterum mite, alterum syluestre. Syluestre nascitur locis aquosis & in fluuijs, quod etiam maximis pollet uirtutibus.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtium calefacit & desiccat in tertio ordine. Platearius inquit: Nasturtium est calidum & siccum in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen eius præcipuè competit usui medicinæ, & in multa efficatia per quinq; annos seruatur. Herba uiridis magnæ est efficaciæ, exiccata modicæ.

Semen habet uirtutem calefaciendi & desiccandi superfluos humores, & fermè æquat uirtutem Sinapi.

Semen in uino sumptum, fœtum mortuum expellit.

Cum aceto bibitum, tumorem lienis discutit.

Cum melle comestum, tussi remedio est, pectus relaxat.

Contra paralysim linguæ ualet, semen masticatum, & in ore retentum.

C Non conducit ut Nasturtium solum edatur, nam uires hominis comminuit, & malos generat humores, gaudet enim nasci in humida terra, & rarò apud solem.

Semen destillationes capitis restringit, absq; nocumento, si integrum sumatur.

Semen in puluerem redactum, & per nares assumptum, expurgat cerebrum, & medetur doloribus capitis.

Semen Nasturtij auxiliatur contra paralysim, in uino coctum, & ita calidum in sacculo membro paralytico impositum.

In lethargia fit sternutamentum ex puluere seminis eius.

Semen cum siccis ficubus decoctum, & gargarismate ex eo facto uuam relaxatam eleuat & siccat.

Ad capitis uitia, & porrigines & furfures nasturtij semen misce cum adipe anserino, & tritum inunge.

Egressum anum reprimit puluis seminis illitus.

Semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito mentastro: prodest & contra suspiria, & tussim cum origano, & uino dulci: pectoris doloribus decoctum in lacte caprino succurrit: panos discutit cum pice: extrahitq; corpori aculeos, & maculas illitum cum aceto.

Coxendicibus & lumbis cum polenta & aceto illinitur.

D Lienem incremento laborantem extenuat ex uino potum, uel cum fico. Contra carcinomata adijcitur ouorum album.

Semen in aceto decoctum, dissoluit schrophulas.

Succus capillorum sistit defluuia.

DE AQVA NASTVRCII.

Tempus distillandi Nasturtium conueniens est, in fine Maij.

Aqua Nasturtij facit ad uariolas & parotidas, si cum melle permista, lineis pannis in ea immersis imponatur, quibus siccatis iterum eos madefacies, tum rubras maculas extrahit. Si uariolas in cruribus habueris, tum ex talo pedis sanguis detrahendus est, & bibe eam mane ac uesperi permistam cum aqua fragorum. Abstineas ab omnibus calidis cibis.

Aqua Nasturcij mane ac uesperi iiij. uncijs pota, discutit tumorem, pellit lumbricos uentris.

Vlcera & tumores gingiuarum reprimit, si sępius inde fricentur.

De Nasturtio Aquatico, uide infrà in Capitulo de Senacione.

DE NENVPHARE.

NOMEN.

A

B

NOMENCLATVRAE.

Νυμφαία.

Nenuphar.
Nymphæa. nomie rotunda
Claua Herculis.
Papauer paluſtre.
Alga paluſtris.
Blanc deaue & iaulnet deaue

Seeblům.
Herculis wurtzel.
Horwurtz.
Kollerwurtz.

ANNOTATIO IN NENVPHAR.

NENVPHAR ab officinis Barbara uoce uocatur, quam Romani pariter Græcis Nymphæam dicunt. Plinius inquit, à Nympha nomen huic herbæ factum fuiſſe, quę claua ab Hercule interfecta ſit, uel ipſa Zelotypia eius intabuerit, & in paluſtrem hanc plantam mutata: Quare Heracleon uocant aliqui, alij Rhopalon à radice clauę ſimili. Iuxta Dioſcoridem tamen Nymphęæ nomen ſibi uendicaſſe uidetur, quoniam aquoſa amet loca. Vulgaris & nota omnibus herba, qua nihil in paluſtribus ſpecioſius naſcitur.

DESCRIPTIO.

Nenuphar planta eſt in fluuijs & aquis ſtagnantibus naſcens, ex aquæ uado magna radice prodiens, folijs latis & rotundis ſuper aquam ſupereminentibus. Floribus candidis aut luteis ex quibus fit capitulum uiride ad Papaueris formam, in quo ſemen continetur.

Eſt autem in duplici differentia. Altera enim candidos habet flores, ea bonitate antecellit, Altera uerò luteos flores: quæ non adeo

C est probata ut prior. Flores in Septembri collecti, per duos annos in multa efficatia seruantur.

TEMPERAMENTVM.

Nenuphar est frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fit ex floribus Syrupus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis ardorem.

Talem Syrupum hoc modo conficies: Accipe flores Nenupharis & in aqua elixos, linteolo percola, & quantum uolueris sacchari admisce, paratur eodem modo, quo Syrupus uiolarum.

Contra dolores capitis ex calore, idem usurpatur.

Saraceni imponunt flores per noctem in aqua, & mane bibunt talem, & etiã nares ea illinunt, priusq̃ in lucem prodeant, quicunq; hoc faciunt, eo die nullum dolorem capitis sentiunt, neq; ullus morbus eos inuadit. Syrupus ille sumptus, aluum emollit, facit ad febres æstiuales, extinguit calorem.

Flores in medicina usurpantur, & herba minimè.

Radices eius rades & dabis manducare dysenterico diebus decem, & sanabitur.

Succus radicis in uino rubeo bibitus, idem præstat.

Nenuphar conciliat somnum, inflammationem capitis, iocinoris, stomachi, atq; cordis sedat.

D Si coquatur in oleo, cũ rosa uiola, & pauxillo uini granatorum, usq; ad uini consumptionem, erisypelam extinguit, & Cholerica apostemata, si inde illinantur.

Restringit sanguinem, subducit aluum, semen autem sistit.

Semen cum uino potum uentrem sistit. Nymphæa tumoribus imposita, eos repellit.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus, Lienem minuit.

Stomachi atq; uesicæ doloribus emplastri modo imponitur. Vitiligines ex aqua exterit.

Capilli defluuia, quas ἀλωπεκίας dicunt, cum pice imposita explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris & somniorum imagines, quas compescit & restringit. Trita plagis imponitur.

Succus cum uino tritus, datur dysenteriæ compescendæ. Testium tumori super imponitur. Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere creditur.

Venerem in totum adimit Nymphæa, ut Plinius autor est, semel pota in xl. dies.

Insomnia quoq; Veneris, à ieiuno pota, & in cibo sumpta, Illita quoq; radix genitalibus, inhibet, non solum Venerem, sed effluentiam geni-

A tiam genituræ, ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Quam ob causam monachis aliisq; personis religiosis qui castitatem uouerunt, conducibilis esset herba.

DE AQVA NENVPHARIS.

Candidi flores Nenupharis cum plene sunt maturi, recto tempore in Balneo Mariæ distillantur.

Aqua hæc x. aut xiij. dies in potu sumpta mane & uesperi singulis uicibus ad duas uncias, facit ad fellis suffusionem, & calidam atq; siccam tussim. Prodest illis qui apostema pectoris cum dolore laterali habuerint. Cum saccharo pota, prodest contra ulcera intestinorum, mollit aluum calidam: conducit ad antiquum & aquosum ramicem.

Contra calorem pestis confert bibita, dolorem capitis pellit, atq; tussim sedat, facit ad apostema lienis, si ex calore proueniant.

Omnes inflammationes potenter extinguit in corpore hominis, mane ac uesperi linteolis imposita. Præcipuè prodest ad refrigerandum caput, si sæpius illinatur, & calido cordi succurrit linteolis imposita. Valde prodest contra tabem intrinsecus sumpta, uel extrinsecus imposita. Ardens iecur refrigerat, foris imposita lineis pannis.

B DE NESPILO, QVAM LATINI MESPILVM APPELLANT.

NOMENCLATVRAE.

Μέσπιλος.
Μέσπιλον.
Nespilus.
Nespilum.
Mespilus.
Mespilum.
Nespelnbaum.
Nespelen frucht.

ANNOTATIO IN NESPILVM.

NESPILVS uulgò dicitur arbor quæ à Latinis pariter & Grecis Mespilus dicitur, cuius fructus Mespilum dicitur, Galenus communi uocabulo tricoccum quasi triossum, aut trigranium ab aliquibus appellatum meminit, quoniam tria intus grana siue li-

C gna seminis loco, fructus contineat. Galli, ut Ruellius scribit duo obseruant Mespili genera, unum quod rarioribus horret spinis, in dumetis & nemoribus neque non uiuis sepibus quasi syluestre nascens, pomo paruo, & per initia tam acerbo, ut uix edendo sit, prius quàm per hyemis frigora mollescat. Alterum grandiore pomo, ita ut mala reliqua magnitudine peræquet, sine spinis, q̊d uidetur crebro insitu in hortis commituisse, & feritatem cultu deposuisse. Dioscorides ponit & aliud Mespili genus, in Italia nascens, quod plæriq; Epimelida appellant, nonnulli uerò setanium. Poma Mespili per gelicidia acerbitate domita in passo uel mulso coquuntur, adiecto cinamomi momento, cibatu uescentibus gratissimo: fructum usurpant medici ad coërcendum alui fluentis impetum. Mespila ad seruandum leguntur nec dum mitia, quæ & in arbore diu durabunt, uel in urceolis picatis, uel in ordinem suspensa, uel ut quidam uolunt, posca uel sapa condita. Die serena legantur ac media, & paleis obruantur, discreta ne uicissim ea tactus adficiat, uel cum pediculis lecta semimatura & salsa aqua per dies quinq; macerata, postea sæpe infundantur, ut enatent. Seruantur & melle, si minus matura legeris. Hæc arbor folijs est prius rubris quàm deciduis, radice inextirpabili, ignota Italiæ Catonis æuo.

DESCRIPTIO.

D Mespilus arbor est spinosa cuius fructus sunt flauo colore, figura & magnitudine exigui mali, & concoctu difficiles, folia habet arbor cotoneo similia, & corticem asperum.

TEMPERAMENTVM.

Mespila sunt frigidæ & siccæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Astringit in cibo Mespilus, stomacho utilis, & aluum sistit, ut Dioscorides scribit.

Mespila uomitionem per superiora cohibent, stomachum confortant, singultum & cruditatem pellunt.

Ante cibum sumpta Mespila uehementer dissolutum stomachum astringunt, ut Platina inquit, fluxus alui immodicos fortissimè reprimunt, ob frigiditatem & siccitatem, dentium doloribus medentur. Folia quoq; eius & cortex, itemq; radices tunsę & impositę, feruori ac tumori subueniunt: sicca & trita cum melle ad cicatricem uulnus adducunt.

Eorum succus cum uino haustus, ueneficis potionibus repugnat.

DE NIGELLA.

A

NOMENCLATVRAE.

μελάνθιον.
Nielle romaine
Nigella.
Git.
Raten.
Raden.
Schwartz Coriander.
Schwartz Kimich.

ANNOTATIO IN NIGELLAM.

NIGELLA Latinis, Gręcis Melanthion dicitur, ab utrisq; nomen ei inditum ratione nigri seminis. Git quoq; à Latinis appellatur. Sciendum est herbam illam quæ passim in segetibus nascitur Nigellæ cognomento, & Germanice Raden aut Ratten dicitur, non esse ueram Nigellam, quam Dioscorides Melanthion appellat, sed aliud omnino genus uidetur esse, & pseudomelanthion uocari potest aut Githago, ut Hermolaus Barbarus indicat. Vera Nigella cuius in medicina usus est, inquit Euritius Cordus in suo B Botanologico, à Germanicis uocatur. Schwartz Coriander aut Schwartz Kümmel, id est Nigrum Coriandrum, & nigrum Cuminum, ea habet semen odoratum, quod quondam grato sapore panem commendabat, ut Cuminum uel anisum.

DESCRIPTIO.

Nigella duplex est. Altera quæ passim in segetibus nascitur, floribus purpureis, semine nigro quod in uasculis continetur. Altera est quæ dum seritur, in hortis nascitur, Habens flores cœruleos, & quatuor folliculos simul connexos, in quibus continetur semen, quod iucundum odorem habet, & ad uaria usurpatur ratione optimi sui odoris. Hæc autem est quam ueram Nigellam dicunt, quæ passim etiam in pratis ac sepibus nascitur, ut Vergil. Marcellus scribit.

TEMPERAMENTVM.

Nigella calefacit atq; desiccat in tertio ordine, uideturq; esse partium tenuium, ut inquit Galenus. Gaudet nasci locis petrosis & inter segetes. Semen Nigellæ durat decem annis synceris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Farina ex Nigella cum succo absinthij permista, emplastroq; indefacto, necat lumbricos alui, & præcipuè in infantibus.

Eadem farina cum melle temperata & scabiosis exhibita, remedio est. Tollit quoq; lentigines & maculas faciei.

Eadem aceto permista & auribus instillata, uermes in eis necat.

C Nigella uitro indita, & in uino decocta, ac bibita, succurrit stillicidio urinæ.

Eodem modo ischiadi succurrit. Nigella pondere unius drachmæ sumi debet, neq; ultrà.

Nigella ligata in panno lineo, & admota naribus, tollit catharrum, & destillationem capitis.

Accipe radicem Ireos & in puluerem contunde, atq; farina Nigellæ admista, utere cum aceto & illine, hoc pręcipuè tollit lepram.

Nigella decocta cum aceto & ore inde colluto, prodest dentium doloribus. Nutricibus noxia est, lac enim extrahit.

Malos & constipatos humores in homine nigella concoquit. Ictus à uenenato animali drachmam nigellæ in uino sumat. Suffitu serpentes fugat & alia uenenata. Nigellæ drachma in farinam contusa, apijq; semine admisto, diutinam febrem pellit, & præsertim quartanam.

Bonam partem pulueris Nigellæ in aceto decoque usq; ad crassitudinem, deinde nucum oleo addito, unguentum inde confice. Hoc malignæ scabiei medetur: discutit quoq; ex facie scabiosas maculas, quando itur cubitum, illitum.

Nigella modice sumpta, prodest calculo laborantibus: difficultatem spirandi cum uino pota leuat.

D Capitis dolores sedat ex aceto illita, & infusa naribus, discutit recentes oculorum suffusiones, trita ex irino, & infusa naribus.

Tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresq; uetustos cum aceto illita.

Circum scarificatos clauos excutit cum uetere uino imposita. Teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico. Contrita cum melle & felle taurino, aloeq;, & emplastri modo umbilico super imposita, lumbricos puerorum interficit.

Culices suffitu necat, item muscas.

DE AQVA NIGELLAE.

Tota herba cum sua substantia distillatur in fine Maij.

Aqua Nigellæ membris prodest, si manē ac uesperi ea fricentur. Facit ad unguem oculorū quantumuis periculosum, si per tres aut quatuor hebdomadas uesperi una hora ante noctem, oculis indatur. Probata est contra fistulas, si mane ac uesperi ex ea lauentur, uel si linteola in ea madefacta imponantur.

DE NVCE AVELLANA.

NOMENCLATVRAE.

λεπτοκάρυον.

Nux Auellana.
Nux Pontica.
Nux Coryli.
Nux prænestina.
Auelíne
Haselnuß.

ANNOTATIO IN NVCEM AVELLANAM.

VELLANAM nucem ex Corylo nasci manifestum est, nomen autem sortita est ab Auella oppido Campaniç, ubi abundat. Græci eam Ponticam nucem appellant, quòd in Asiam Græciamq́; primò è Ponto uenit, B λεπτοκάρυον etiam ab illis dicitur, id est minor nux. Eadem & Prænestina uocatur, quod Prænestini his abundent. Quædam ex Auellanis rotundum nucleum habent, quæ citius maturescunt, aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu seruantur. Auellanæ ollis conditæ in terra uirides seruari creduntur.

TEMPERAMENTVM.

Nuces Auellanæ sunt calidæ & siccæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

In cibo sumptæ, pinguedinem corpori conferunt. Tritæ in aqua mulsa & potæ, ueterem tussim leuant. Alij uerò tritas & cum passo bibendas dedere ad pulmonis & iecoris uitia sananda.

Cum axungia & adipe ursino contritæ, & alopetijs illitæ, capillorum damna restituunt.

Oleum auellanarum dolorem membrorum tollit illitum.

Auellanæ in cibo sumptæ, dolorem capitis incutiunt, inflatione stomachum distendunt.

Multi cum pipere miscuere, & cum uino propinatas contra catharrum, & tormina uentris, & urinæ distillantis angustias ualere senserunt.

Ferunt præter hæc aliqui cremato tritoq́; earum putamine, si quis ex oleo pueri synciput inunxerit, cesium in pupulis oculorum

C colorem in nigrum mutari, eodem capillum etiam denigrari.

Pinguedini plus conferunt quàm sit uerisimile, & præter fidem corpulentiam augent.

DE AQVA AVELLANARVM.

Circa Calendas Iulij Auellanæ contusæ, sunt distillandę.

Si manus atq; brachia hac aqua mane ac uesperi fricentur, & per se iterum siccescant, facit ad scabiem, & tremorem manuum.

DE NVCE IVGLANDE.

NOMENCLATVRAE.

Κάρυον.
Βασιλικόν.

D Nux Iuglans.
Nux Basilica.

Baum Nuß.
Welsch Nuß.

ANNOTATIO IN NVCEM IVGLANDEM.

IVGLANS, est quæ communi nomine Nux appellatur, & inter nuces primum locum obtinet, à iuuando & glande dicta; uel quasi Iouis glans, quasi Ioui dicata, ob egregium fructum. Hæc enim arbor nuces habet suauiori sapore quàm glandes. Hanc nucem ob excellentiam Græci Basilicam appellant, quasi inter nuces regalem, Plinius. Et Iuglandes è Perside à regibus translatas, indicio sunt Græca nomina. Optima earum genera sunt, quę Persica atq; Basilica uocant. Persica quidem in tantum augentur, ut putamen rumpant, ideoq; molluscę nuces, à putaminis mollicie uocitantur. Est & aliud nucis iuglandis genus, quæ Tarentina dicitur, fragili putamine, & ita mollis, ut uix attrectata frangatur, & auium furto semper expositum.

TEMPERAMENTVM.

Iuglandes calefaciunt in tertio, & desiccant in principio secundi gradus.

gradus. Nux uiridis natura minus calida est & sicca, quàm arida, & stomachum minus lędens.

VIRES AC IUVAMENTA.

Nux uiridis, ut Ægineta inquit, humidior est & uentrem citat. Arida si, ubi in aqua cōmaduerit, membrana ipsius interior adimatur, consimilem uiridi potestatem obtinet.

Nuces Iuglandes hominem reddunt suspiriosum, generant tussim & dolores capitis, uerum ad uenenum pellendum conueniunt. Recentes nuces iucundiores sunt. Siccæ noxiores, stomacho inutiles, biliosę, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes. Tussientibus inimicę, sed uomituris ieiunis aptę.

Folia atq; cortices nucis natura adstringunt nimiū profluuium sanguinis,

Oleum è nuce iuglande quod carynum appellatur, ut Plinius inquit, alopecijs utile est, & tarditati aurium infusum.

Item capitis doloribus illitum, Cęterum iners & graue, sapore corpori.

Oleum nucum generat asthma, facitq; hominem multis morbis obnoxium, inducit raucedinem.

Nimius esus nucum paralysim linguę creat, & inducit uomitum.

B Cum melle & carycis sumptæ, uenenum pellunt.

Contra pestem, Accipe nucleorum iuglandium, Iuniperorum, rutæ, singulorum unciam, confice cum aceto, mane quando proditurus es in lucem, sumes inde ad magnitudinem nucis, tum eo die tutus es à peste. Potes idē gestare in linteolo & naribus admouere.

Fertur qui ieiunus sumpserit duas nuces siccas, & totidem ficos, cum rutæ folīs uiginti simul tritis, addito salis grano, nullum uenenum eo die nociturum.

Nuces præsumptæ & à cibo statim sumptæ, cum ruta & carycis, letalibus uenenis aduersantur.

Accipe oleum nucum & oleum oliuarum pari pondere, & caput prius lotum inde inunge, tum furfures capitis pereunt priusquā hoc bis feceris.

Putamen combustum tritumq; in oleo & uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & ad alopecias eo sic utuntur. Areas capitis breui momento replent pilo, cōmanducati, & protinus ex ore impositi nuclei.

Contra rabiosi quoq; canis morsum nuclei à ieiuno homine commanducati, illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur. Nuces item cum sale, ruta atq; cæpis, addito melle, ęqualiter commistæ, & tritæ imponuntur morsui rabidi canis, & resistunt quoq; morsui cuiuslibet uenenati.

Mammarum

C Mammarum inflammationi & abſceſſibus, luxatiſq; emplaſtri modo imponuntur, cum exiguo melle & ruta.

Nucleus eſtur in teneſmo ad extrahendam pituitam.

DE AQVA NVCVM IVGLANDIVM.

Nuces iuglandes circa Kalendas Iulij uirides contunduntur, & diſtillantur.

Aqua nucum per diem bis aut ter uulnerato potui data, arcet inflammationem, & linteolo ſi imponatur.

Eadem per diem duabus aut tribus uncijs in potu ſumpta, facit ad omnem calorem, prodeſt nigris puſtulis, ut carbunculo & anthraci alijſq; puſtulis peſtilentibus, lineis pannis impoſita. Item mēdetur peſti in potu ſumpta.

Pellit herpetas linteolis impoſita, nam extinguit & ſedat dolorem.

DE AQVA EX PVTAMINE IVGLANdium nucum.

Exteriorem uiridem corticem in Septembri diſtilla.

Aqua hæc cum tertia parte aceti in potu ſumpta, quando calor ex peſte aliquem inuadit, & ſi prius uena inciſa, eam intra uiginti quatuor horas ſumpſerit, certum & probatum eſt remedium contra peſtem.

D Auribus indita prodeſt contra tinnitum ac ſonitum aurium. Ad eadem proſunt putamina ex maturis nucibus.

DE AQVA FOLIORVM NVCVM.

Folia nucum decerpta & conciſa in fine Maij diſtillantur.

Hæc aqua exiccat aperta ulcera, ſedat calorem, & facit æqualem cutem renaſci ſuper ulcera, linteolis impoſita & mane ac ueſperi, ſi inde lauentur.

DE NVCE MVSCATA.

NOMENCLATVRAE.

Μοσχοκάρυον.
Κάρυον μυριστικόν.

Nux Moſchata.
Nux Myriſtica.

Muſcaten Nuß.

ANNOTATIO IN NVCEM MOSCHATAM.

NVX moſchata à recentioribus Græcis Moſchocaryon dicitur, ut Ruellius ſcribit, Latini ea imitatione nucem moſchatam uocant. Apud

A cant. Apud antiquos Græcos, ut Dioscoridem & Theophrastum, nihil de ea reperitur. Caryon myristicon, id est Nux Myristica etiam à posterioribus Græcis appellatur, & ita in Latinum cessit, ut hoc nomine diceretur. Aëtius Caryon aromaticum, id est odoratum uocat. Multum à ueritate deficere uidentur, ut inquit Ruellius, qui nucem odoratam, quam uulgò dicunt moschatam, per glandem unguentariam apud Dioscor. comprehendi putant, longè profectò differentem, & ueteribus prorsus incognitam. In medicina non solum magnas habet uires, sed etiam in ganeam & culinas descendit, ut obsonia suo sapore condiat, nullumq; temere condimentum sine hac nuce moschata struitur.

DESCRIPTIO.

Nux moschata est fructus arboris in India.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine, quod etiam Aëtius testatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Probatur quę parum lata, ac ponderosa fuerit, & quę fracta pulverem non emittat. Habet uirtutem confortandi.

Nux moschata sumpta cum ouis aut iusculo, concoctionem adiuuat.

B Colorem emendant, si quis mane dimidiatam comederit.

Nux moschata in uino elixa & bibita, prodest iocineri atq; pulmoni. Si eiusmodi uino Mastiche, Anisum & Cyminum admista fuerint, hoc in potu mane ac uesperi sumptum corroborat cerebrum. Sistit fluxum menstruorum, & præterea magnas uires præbet.

Contusa atq; cum lauri baccis commista, atq; in potu sumpta, ciet urinam.

Nux moschata aluum adstringit, distendentes stomachum spiritus discutit, oris suauitatem commendat, & fœtentis animæ uirus abolet, stomachum & iecur roborat, lentigines in facie & impetigines emendat, lienem incremento laborantem reprimit, & ut in uniuersum pronuncietur, natura ei eadem quæ Caryophyllis.

Corpus humanum ui sua & odore adiuuat, oculorum aciem hebetatam acuit, uomitum sedat, appetentiam inducit, stomachum atque epar fouendo, ut scribit Platina.

DE NVCE INDICA.

NOMENCLATVRAE.

Κάρυον ἰνδικόν.

Nux Indica. Nuß auß Indien. AN.

ANNOTATIO IN NVCEM INDICAM.

C NVX Indica recentioribus Græcis Caryon Indicon dicitur, ue teres huius non meminerunt. Arabes quoq; hanc nucem nobis ostenderunt, nisi ea sit quam Galenus nucem regiam uocat. Fructus (ut Mauri putant,) palmæ cuiusdam Indicæ præmagnus atq; pinguis, cuius oleum butyro quoq; præferunt bonitate succi. Nux ad nos hac effigie adfertur, Globus est pręgrandis, circinatæ rotunditatis, inuolucris intectus, calloso primum herbaceoq; cortice, intus uilloso, tenui tunica exterius uestiente, qua extrita solutus in capillamenta fatiscit, capaci subtus orbe, duro, lignoso: triplici foramine, concauo anfractu, grandi, nullis loculamentis interstincto, dulci intus quum recens est liquore, nucleo molli, candido, carnoso, quum inueterauerit cartilaginoso.

Nux Indica duorum aut trium pugnorũ est magnitudine, quod intrinsecus in ea est, id in medicina usurpatur.

TEMPERAMENTVM.

Calida est & humida, confortat cor atq; sanguinem. Calida autem perhibetur abscessu secundo, ut Ruellius indicat, & humida in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad obstructionem urinæ, utere puluere huius nucis, is opitulat.

D Quicunq; laborauerit asthmate ex frigida causa, decoquat ficus in uino, deinde admisto puluere harum nucum, illud bibat, tollit asthma, relaxat thoracem, sedat antiquam tussim.

Oleum quod ex ea exprimitur, quũ sentit uetustatem, flatus digerit. Lumborum & genuum dolores mulcet.

Sequuntur Herbæ à Litera O. incipientes.

DE OLERIBVS BRASSICA ET BLETA.

NOMENCLATVRAE.

Λάχανον. Τεῦτλος. Κράμβη.

Olus. Sicla. Bleta rubea.
Brassica. Caulis.
Köle. Rot Köle.

Choux

A

ANNOTATIO DE OLERE ET eius Generibus.

LVS dicitur omnis herba satiua qua uescimur, & cuius folijs, & caule utimur in eduliu[m], ab alendo dictũ, quòd oleribus alerentur homines antequam fruges uel carnes essent. Varro ab olla deducit. Inter olera autem primas partes tenent Brassica & Beta, quæ oleris nomine sæpius à uulgo appellantur. Brassica est quæ à Græcis Crambe, & uulgò à Latinis Caulis dicitur, quo nomine etiam à Catone appellata est Brassica. A Germanis autem dicitur Kôl/Kôl kraut. Sunt autem Brassicarum multæ species, quas qui persequi uellet, tum à differentijs ipsarum, tum etiam à facultatibus, infiniti propemodum esset laboris. Est enim rubra, alba, & uiridis Brassica, quæ omnes eandem facultatem obtinent. Est quoq; Brassica capitata, quam Itali uulgò capu tium appellant, omnium in cibis delicatissima, quæ quidem Columellæ & alijs rei rusticæ scriptoribus eritiana dicitur, A Plinio autem appellatur, ut Antonius Musa putat, Brassica sessilis & Cumana. A Germanis etiam à capite nomen sumpsit, Cappes uel Cappes kraut dicentibus, Brassica tantas habet in re medica facultates, ut etiam peculiares libri de eius uirtutibus à ueteribus sint scripti. De qua re quisq; legat Marcum Catonem cap. 156. & Plinium lib.
B 20. cap. 9. & Dioscoridem lib. 20. Beta autem olus est notissimum quod Serapion & uulgares Herbarij Bletam quoq; dicunt. A Germanis dicitur Mangolt/Rômisch Kôl/Rüm Graß. Appellatur quoq; Beta, Sicla, id est Sicula extrita litera. Quamuis Siculæ cognomento Beta solummodo candida ueniat, ut Theophrastus memoriæ prodidit. Eius enim tria reperiuntur genera, Candidum, Nigrum & Rubrum. plura de Beta, uide suprà.

Olus quod Brassica, uel Caulis à Latinis dicitur, estur in cibo. Est autem triplex Caulis: Ruber, Albus, & cœruleus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Caulis aluum emollit. Emplastrum ex hoc paratum & præsertim ex radice, atq; ulceribus capitis puerorum, quæ faui dicuntur, impositum, ea curat. Ex hisce ulceribus mellis instar humor fluit, haud aliter quàm in apum fauis liquidò cernere licet.

Succus ex caulibus cum oleo rosaceo permistus, & fronti illitus, tollit dolorem capitis ex calore solis contractum.

Oleri huic decocto, si admisceatur oleum amygdalinum atq; succus malorum granatorum dulcium, tollit siccam tussim.

Caulis est concoctu difficilis, inflat aluum, Phlegmaticis nocet,

C auget enim humores, nocet quoq; mulieribus menstruo fluxu laborantibus, tales fluxus enim auget. Succus ex caule in uino sumptus, medetur morsui uenenatorum.

VIRES AC IVVAMENTA EX CATONE & Dioscoride.

Cato non parce Brassicam celebrauit, uires ergo quas ei attribuit paucis persequi par est. Brassica siue cocta siue cruda, aceto tamen intincta, mirè concoquit, aluum & lotium ciet, quod innumeris rebus est salutare. Si quempiam liberalior uini potus in cœna delectet, antecedens in cibis cruda ex aceto, ebrietatem arcet, postea quinq; sumpta folia, crapulam discutient, ita ut nullæ uinosi halitus reliquiæ uidebuntur superesse. Luxata foueri prius aqua calida iubet, & bis die trita imponi: sic etiam fistulas & tumores euocari, quæq; discuti opus est. Vbi ex multo cibo aluus non it, Brassica utendum monet. Podagræ item morbisq; articularijs crudam comesse cum ruta, coriandro concisam, adiecto laserpitio, Oxymele, & salis momento, nihil æque prodesse testatur, item eadem ratione insomniosis. Quin & lotium eius qui esitauerit, asseruari iubet, calefactumq; neruis esse remedio, siue caput siue ceruices dolent. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale dabat: item ad tenesmum & renum causas. Crudus caulis si edatur, partus emortuos pellit. Cibo eo sensum purgari, Erasistrati schola clamat, nihil
D esse utilius stomacho, neruis: ideo paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Tradunt Græci compescere mala corporis quæ serpunt, nomas uocant, item excrescentia absumere, cicatrices ad planum reducere, oris ulcera & tonsillas, manducatam & coctam succo gargarizato cum melle: item psoras & ueteres lepras ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis.

Brassicæ succus, ut Dioscorides scribit, cum fœnogræci farina & aceto, podagris, articulorum doloribus, sordidisq; ulceribus & uetustis, utiliter emplastri modo imponitur. Purgat per se etiam caput naribus infusus succus, & cum lolij farina appositus, menses trahit. Folia per se aut cum polenta concisa, ad inflammationes omnesq; tumores faciunt, sacris ignibus epinyctidibusq; & lepris medentur. Elixa itidem addito melle gangrænarum pascentibus malis opitulantur. Quinetiam cruda ex aceto lienosis utiliter manduntur, & commanducata sic, ut sensim per fauces delabatur succus, amissam restituunt uocem.

DE AQVA CAVLIVM.

Folia caulium conuenienti tempore distillantur in principio Iunij;

A Aqua hæc mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias in potu sumpta, adstringit fœminarum menses. Prodest ad partum, si quando tempus pariendi instat, linteolum in ea madefiat & naribus admoueatur ad olfaciendum, tum citius liberatur parturiens fœmina.

Prodest ad stillicidium urinæ in potu sumpta.

Aluum sistit mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota.

DE AQVA RVBRI CAVLIS.

Folia rubri caulis decerpta distillantur in fine Maij.

Hæc aqua mane à ieiuno bibita ad vi. aut vij. uncias, emollit aluum: tribus autem uncijs pota, per mensem, pellit uertiginem capitis: prodest contra Apoplexiam & spasmum membrorum pota uel illita. Facit ad tremorem & horrorem membrorum, si sæpius inde fricentur, & iterum per se siccentur. Linteolis inflammationibus imposita, pellit calorem ac sedat tumorem. In potu sumpta foris & intus sanat ulcera, præterea linteolis per diem bis imposita.

DE ORIGANO.

B

NOMENCLATVRAE.

ὀρίγανος.

Origanus.
Origanum.
Heracliotica.
Mariolaine d'angleterre
Dost.
Wolgemut.

ANNOTATIO IN ORIGANVM.

ORIGANVM in medicina magis efficax quàm in cibo, appellationem autem inuenit apud Græcos, quòd montibus gaudeat ἀπό τοῦ ὄρους, id est monte, & χαρᾶς gaudio, nanq; cliuosis lætatur. Herodianus quòd uisum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρᾶν uidere, & γανῶ clarifico, quasi aciem

C oculorum illuſtret, nam ut tradunt, pręſtat ut oculi clarius cernant. Species Origani ſunt: Heracleotica ab Heraclea urbe Ponti, in qua maiore pollebat effectu. Onitis origanus, quòd ab aſinis impetatur, appellationem deflexit. Tragoriganon quaſi hircinum origanum, non alia forſitan ratione, quàm quòd eius pabuli uoluptate animal caperetur. Eſt & ſylueſtre origanum, umbellis anethi, flore candido, radice tenui, ſuperuacua. Origanum immortali coma uiret, conſtatq; acri ſucco. Cum Braſſica tam pertinaci diſſidet odio, ut aduerſum olus exareſcat. Nulla eſt herba in qua antiqui etiam autores magis diſſentiant quàm in origano, præterea noſtrum origanum uulgare non omnino quadrat deſcriptioni Dioſcoridis & Plinij.

TEMPERAMENTVM.

Origanum calefacit & deſiccat in tertio ordine.

DESCRIPTIO.

Eſt autem duplex, Alterum eſt Satiuum, Alterum ſylueſtre. Habent graciles & duros caules, flores candidos, rubore permiſtos, & odoratos. Sylueſtre lata habet folia, eadem cum ſatiuo pollet uirtute. Satiuum gaudet hortis, habet minuta folia. Colligendum erit quando floret, & ſiccandum in aëre. Folia & flores uſurpari de-
D bent, quæ ad annum durant. Caulis abijciendus eſt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Omnia genera Origani habent uires incidendi, ſiccandi, attrahendi & conſumendi. Radix nullarum eſt uirium.

Infirmo iecinori medetur, ſi quis ex floribus bibat. Flores & folia conijcies in ſacculum, & in uino calefacies, ac ita capiti impones, quod bene operies, ut ſudorem emittat: hoc multos affectus capitis repellit, atq; etiam pectoris: prodeſt aſthmaticis.

Origanum decoctum in uino atq; bibitum, conducit ſtomacho ac inteſtinis.

Eiuſmodi decoctum aluo ſuperimpoſitum, ciet urinam.

Hoc calidum in potu ſumptũ, tollit ſtranguriam ac ſtillicidium urinæ.

Ad Teneſmum accipe puluerem ex origano, & ano inſperge, tum aluum emollit & deijcit. Herba ipſa in uino elixa oleoq; oliuarum admixto & panno lineo illita, ac pudendis mulierum ſubdita, tollit duritiem uuluæ atq; expurgat eam, ducitq; menſes. Quicunque laborat rubicunda lepra, accipiat ſuccum origani, ſuccum marrubij, & modicum uini, atq; oleum hyoſcyami, cuius maius pondus eſt accipiendum quàm ſucci, exiguoq; oleo tartari addito, hoc ſimul

permiſceat,

A permisceat, atq; se ex eo inungat in sudatorio quando exiturus est. Si autem post exitum dolore affecerit, tunc habere oportet hircinum seuum in sartagine liquefactum, quo denuo se inunget, postea se in lectum albis linteis stratum collocet, usq; dum siccetur. Deinde origanum accipiet & contundet, furfureq; tritici admixto, in sartagine calefaciet, & hoc ita calidum ulceribus & lepræ superimponet, ac linteolo superligato ita iacere sinet, usq; dum inde calefiat: hoc sæpius faciendum, tum homo curatur absq; dubio. In cibo sumet ea quæ bonum generant sanguinem, & facilis concoctionis sunt. Atq; assidue utetur Syrupo de fumo terræ. In hyeme aũt Syrupo de Eupatorio.

Origanum, ut Dioscorides inquit, uenenatorum morsibus aduersatur, si in uino decoctum bibatur.

Estur idem cum fico ad conuulsa ruptaq́;, & cutem subeuntes aquas. Menses trahit, & tussim eclegmate cum melle finit. Prurigines itidem, scabies & suffusos felle emendat, his qui eo lauantur, origani decoctum.

Succus cum lacte mulieris auribus instillatus, earum dolores lenit.

Dentium candorem facit cum melle & nitro. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum Galla &
B melle teritur: ad lienem, folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat decoctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Epinyctidas cum pice sanat, furunculos aperit cum fico trita, strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea, lateris dolores cum fico illitum. Contusum cum rosis, calamo aromatico, & absinthio, & hoc calidum assumptum retrahit procidentem anum ad locum suum.

DE AQVA ORIGANI.

Tempus distillationis eius est, ut herba florens cum caule concidatur, & in fine Iunij distilletur.

Aqua Origani mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias in potu sumpta, facit ad asthma & angustiam pectoris, intus toti corpori prodest.

Gargarizata ter aut quater per diem, pellit uuulam gutturis.

Sanat & exiccat tumidum palatum & faucem: sæpius in ore retenta, pellit suppurationem dentium.

DE OROBO.

C

NOMENCLATVRAE.

ὄροβος.

Orobus.
Eruum.
noez besse, on des ers
Wicken.
Roß Wicken.

D

ANNOTATIO IN OROBVM.

OROBVS à Græcis dicitur, Romani Eruum appellant. Officinæ Grȩcam nomenclaturam retinent. Est autem legumen quo boues & alia pecora pascuntur. Hominum cibis prorsus damnatur. Est enim & insuauissimum & praui succi, ut Galenus testatur. Cæterum ingenti grassante fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoq; scripsit, ob inexpugnabilem necessitatem homines ad id etiam confugiunt. A Germanis Wicken, hoc legumen appellatur.

DESCRIPTIO.

Orobi nascuntur in agris, flores gerunt, ut Ciceres, purpureos, candidos & rubeos, in eodem flore, fert siliquas in quibus sunt nigri fructus, minores pisis.

TEMPERAMENTVM.

Orobus desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit uerò primo, ut Galenus testatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habet naturam incidendi, penetrandi, ac resoluendi.

Orobi cum aqua mulsa decocti, & postea contusi atq; commisti cum farina fœnogræci, emplastri modo calidis apostematibus impositi,

A positi, emolliunt atq; refrigerant ea.

Macris hominibus prosunt, habent naturam similem pisis. Con tusi cū aceto prosunt aduersus erysipelata emplastri modo impositi.

Orobis si quis utatur, cient urinam. Copiosius tamen sumpti, per aluum uesicamq; cū torminibus aluum ducunt. Farina orobi usurpata subducit aluum. Eadem farina cum aqua mulsa temperata, facies si inde lota fuerit, purgat & exterit maculas faciei.

Farina orobi, ut Dioscorides indicat, purgat cum melle ulcera: lentigines, asperam & discolorem ceu à sole cutem, & toto corpore maculas exterit.

Sistit quæ pascendo serpunt, gangrænas cohibet, & mammarum durities mollit. Vino macerata farina orobi, canum, hominum, uiperarumq; morsibus illita medetur. Aceto autem urinæ angustias lenit, tormina, & inanes egerendi facultates, quas tenesmos uocant. Vtilis & his qui cibum non sentiunt nucis quantitate frixa & cum melle sumpta. fouentur decocto eius etiam perniones utiliter, & toto corpore prurigines.

Sequuntur Herbæ de Litera P. incipientes.

B

DE PALMA CHRISTI.

NOMENCLATVRAE.

Ορχις. Βασίλικον.
Palma Christi.
Manus Christi.
Bucheidem.
Creutz Blůmen.

(Dusatyrium)

ANNOTATIO IN PALMAM CHRISTI.

PALMA Christi, ut autores tradunt, est genus Satyrionis, quod Basilicon Græci, officinæ ac Herbarŋ Palmam Christi dicunt, propterea quòd radix cum humana Palma similitudinem habet, à qua Palma modo quinq;, modo quatuor, modo sex radices prodeunt, ut digitos ferē imitari uideatur. Fertur autem Satyrion fœmina esse. De hoc uerò Satyrione nusquam Græci aut Plinius. Folia habet Satyrionis similia, præsertim primæ speciei, tamen non adeo crassa sunt, & punctis quibusdam ueluti stigmatibus decoratur. Apud Arabes uocatur Bucheidem. Auicenna de ea pertractat secundo canone cap. 208. sub hoc nomine digiti citrini.

C

DESCRIPTIO.

Palma Christi planta est excelso caule, ramis in speciem crucis per medium sectis & intus concauis, folijs uiti ferè similibus, sed tantum acutioribus, floribus lupulo similibus, quibus insunt grana quæ canescunt, fiuntq; rubra atq; oblonga instar fabæ. Durat tantum per æstatem, per hyemen radix & caulis pereunt. Gaudet locis cultis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix prodest contra uenenum: folia contusa & imposita, sanant inflationem, & præsertim heresypelæ.

DE AQVA PALMAE CHRISTI.

Radix tantum in fine Maij distillatur.

Aqua Palmæ Christi, mane ac uesperi in potu sumpta, singulis uicibus ad iij. uncias, corroborat stomachum, calefacit, atq; confirmat naturam.

Itidem pota discutit morbum regium, urinam promouet.

Contra omnes tumores prodest, tam intus quàm foris existentes omni matutino tempore à ieiunis singulis uicibus iiij. uncijs sumpta, præterea si linteola in ea madefacta imponantur.

Sanat antiqua & recentia uulnera tam interiora, quàm exteriora mane ac uesperi tribus uncijs bibita, & linteolis imposita.

D

DE PALATIO LEPORIS.

NOMENCLATVRAE.

Σογχος.

Palatium Leporis.
Sonchus.

Hasen Strauch.
Hasen Hauß.

ANNOTATIO IN PALATIVM LEPORIS.

PALATIVM leporis ab Herbarijs appellatur herba quæ apud Dioscoridem Sonchus dicitur. Est autem lactucæ similis, nisi quòd spinis horreat. Herba, ut Galenus est autor, cum tenera frondet, estur syluestrium olerum more, aculeatur autem cum perfecte adoleuerit. Dioscorides Cicerbitam à Romanis dici prodidit. Herbarij, ut Ruellius inquit, leporis palatium appellant, eo quòd hoc animal ut ab æstu uindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere, & sæpenumero stabulari. Hæc eadem for-

A dem forsitan est quę ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quòd cum leporem animus defecit æstu, hac sibi solet mederi. Sonchus dissectus copioso diffluit lacte, ictiq; uulnus multum eructat lactei liquoris.

DESCRIPTIO.

Herba hæc fermè Carduo similis est, præterquam quòd longiora habet folia. Radix repræsentat formam Saxifragiæ, caret floribus, semen habet rotundum, nascitur cubitali altitudine. Lepus sub hac herba latens, putat se esse tutum, nihilq; sibi metuit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pellit hæc herba Melancholiam & timorem: quicunq; penes se gestauerit, uel ex ea biberit, eum reddit animosum. Gaudet opacis locis.

In uino cocta & in potu sumpta, tollit tormina uentris & colicam, ciet urinam.

Eadem umbilico superligata, prodest contra stillicidium urinę, & stranguriam.

DE PAPAVERE.

B

NOMENCLATVRAE.

Μήκων.

Papauer.
Papauer album.
Papauer nigrum.
Pavot

Magsamen.

ANNO.

C ANNOTATIO IN PAPAVER.

PAPAVER quod Græci μήκωνα uocant, & satiuum & sponte nascens reperitur. Satiui tria fecere genera, Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle tragematis loco edebatur. Hoc & panis rustici crustas ouo affuso commendabat. Alterum nigrum, cuius scapo inciso, lac ex eo manat, quod opium medici appellant, quo in morbis acutis, & in summa necessitate somnū ægrotis conciliant. Meconium autem dicitur, quando succus crassus ex Papauere nigro exprimitur. Audiuimus quosdam cum ualetudo impatibilis odium uitæ fecisset, hoc succo sibi mortem consciuisse. Tertium Papauer ῥοιὰς, hoc est erraticum appellatur. Hoc in segetibus nascitur, & Germanice **Wildt Maen** aut **Korn Rosen** dicitur. Galenus & Dioscorides Papaueris genera sex enumerant.

DESCRIPTIO.

Papaueris duo sunt genera, nigrum scilicet & album. Herbam habet oblongam & incisuris diuisam, scapum uerò altum & concauum. Album flores habet albos. Nigrum flores gestat rubros, albos & cineritios, gaudet agris & hortis.

TEMPERAMENTVM.

Album Papauer natura refrigerat & humectat. Nigrum uerò refrigerat & siccat. Semen colligendum est in ęstate, quando maturum est, hoc durat quinq; annis synceris uiribus. D

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex utriusq; semine emplastrum conficitur, huic lac muliebre, & oui albumen admiscentur, hoc temporibus applicatum conciliat somnum. Ad ulcera ex contusione facta, accipe semen album Papaueris, uel herbam ipsam, & admisce oleum rosaceum, hoc ulceri impositum, educit magnum calorem. Ardenti iocineri quoq; impositum, ualde prodest. Puluerem ex albo Papauere permisce cum oleo oliuarum, atq; spinam dorsi ex eo inunge, hoc morbum articulorum tollit, & eos corroborat. Papauer cum oleo oliuarum contusum & emplastri modo circum caput applicatū, inducit bonam quietem, & somnum conciliat. Qui dormire nequit contundat Papauer quodlibet, atq; illud calefaciat, succumq; exprimat, & faciem inde lauet, adiumentum adfert. Capita Papaueris uiridia ad crassitiem mellis decoque, tum ad multa prosunt. Hoc sumptum somnum allicit, tussim pellit, sistit alui fluxum, si inde quispiam se inungat. Contra podagram, Accipe succum Papaueris, oleoq; rosaceo addito, pedes eo illine, tum pellit ipsam. Semen Papaueris in puluerem redactum, & lacti admistum, & infantibus potui datum, conciliat eis somnum. Vel in pulte esui datum, idem præstat. Semen albi Papaueris in puluerem contritum, & cum oleo uiolarum permistum,

A mistum, & spina dorsi inde inuncta, prodest contra febrem & calorem iocineris. Semen uerò papaueris nigri tritum bibitur ad citam aluum, & profluuia mulierum.

Contra uigilias ex aqua temporibus & fronti illitum prodest.

Succus eius maiore ui refrigerat, inspissat & siccat. Is erui magnitudine haustus somnifica ui dolores finit, concoquit, & somnũ allicit, tussi & cœliacis affectionibus subuenit. Facit ad dolores capitis cum rosaceo inspersus. Aurium uerò doloribus cum amygdalino croco & myrrha instillatur. Ad epiphoras oculorum cum luteo oui tosto utuntur, item ad ignes sacros & uulnera cum aceto. Podagras refrigerat cum lacte mulierum & croco. Idem maiore copia potus nocet, inexpugnabilem somni necessitatem usque ad mortem faciens.

DE AQVA PAPAVERIS.

Conueniens tempus distillandi utrunq; Papauer est, ut herba concisa in principio Iunij distilletur.

Prodest hæc aqua contra rubras maculas faciei, si per diem bis ex ea lauetur.

Manus reddit candidas, si sæpius inde lauentur.

B Temporibus aut uenis pulsatilibus illita & iiij. uncijs bibita, quando cubitum itur, inducit bonam quietem, allicit somnum, mitigat dolorem capitis ex calore prouenientem, illita. Linteolis imposita, omnes calores extinguit, prodest ad cutem ex sole adustam linteolis imposita, extrahit calorem.

DE PARIETARIA.

NOMENCLATVRAE.

Ελξίνη.

Parietaria.
Victorialis.
Perdicium.
Vrceolaris.
Herba S. Petri.
Parietaire
Tag vnd Nacht.
S. Peters Kraut.

ANNO-

ANNOTATIO IN PARIETARIAM.

C PARIETARIAM esse herbam eam quæ à ueteribus Helxine uocatur, nulli dubium esse debet, nam hoc non solum Dioscoridis descriptio ostendit, uerum & Leonicenus uir acerrimi iudicij, & Hermolaus Barbarus, Ottho Brunsfelsius, Ruellius in medicina Herbaria pertissimi, summo consensu hoc testantur. Helxine autem Græcis dicitur, ab ἕλκω, traho, quòd folijs hirsutis, proxima quæque attrahere uideatur: atq; hæreat uestibus ac quibusuis alijs rebus. Herba Muralis Plinio dicitur, uulgò autem Parietaria & Muralium: quòd parietibus & muris adnascatur & inhæreat. Vrceolaris à Latinis quoq; dicitur, quòd detergendis urceolis uitreis idonea sit. Eadem ratione uulgò Vitriolum uocatur. Perdicium quoq; à nonnullis appellatur, quoniam perdices hac præcipuè delectentur & uescantur. Parthenion quoq; dicta est, ut Hermolaus Barbarus scribit, quoniam à Minerua somno contra præcipitia lapsusq; monstrata est Pericli Atheniensium principi, cum in arce templum ædificaret, uernula charus supra altitudinem fastigij repsisset, unde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, quare Parthenion uocari cœpta est, assignaturq; ei deæ. Est & altera Helxines species, hederaceum folium habens, quæ quia in uinetis ut plurimum nascitur, à Græcis cyssampelos dicta est, quasi uitis hedera. Parthenion autem multis herbis nomen est commune, nam artemisia, præterea & ma-
D tricaria eo nomine appellantur ab autoribus.

DESCRIPTIO.

Parietaria est herba bicubitalis, gaudet nasci prope stillicidia tectorum, uel iuxta parietes, caulem habet paruum, folia atq; semen sunt aspera, adeò ut adhæreant.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in tertio ordine. Semen autem eius natura frigidum est & humidum. Dioscorides hanc herbam frigidæ & adstringentis naturæ esse contendit. Idem Celsus, Plinius, & Paulus, denique Galenus & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, quæ proprietates eos medicos errare demonstrant, qui pro aperiente herba ac resoluente, ac urinam prouocante accipiunt, & ex ea pro frigida materia, & in doloribus ex uentositate fomenta parant.

Semen contusum cum Semperuiuo, & cum aceto temperatum, sacros ignes extinguit expositum. Conducit autem præcipuè membris quibus timetur ne inflammatio accidat. Semen uerò accipiendum est, & contundendum cum aceto ac imponendum, hoc educit magnum ardorem, quòd non opus sit abscindere membrum.

Semen itidem tumoribus impositũ eos citò repellit. Inunguntur succo eius utiliter addita cerussa sacri ignes, & ulcera quæ herpetas

A uocant, hæc ulcera peiora sunt cancro.

Idem succus succurrit laborantibus podagra permistus cum anserino adipe ac impositus.

Succus foliorum utilis est ad antiquam tussim in potu sumptus, quantum dimidiatus cyathus capit. Quinetiam contra inflammationem gutturis succus gargarizatur, forisq; inungitur.

Semen prodest contra calidas & malignas pustulas contusum ac impositum.

Succus ex semine utiliter auribus instillatur, dolorem enim & ulcus inde remouet.

Succus foliorum conducit, quibus orificium stomachi intumuit gargarissatus.

Parietaria cum carnibus decocta, iusculum illud utiliter sumitur contra stranguriam, & tormina intestinorum ex uentis & frigidis humoribus generata.

Herbæ huius succus & decoctum, medetur sacris ignibus, ambustis & æstuantibus ulceribus, ac tumoribus.

Succus cum hircino adipe subactus & impositus, dolorem podagræ sedat.

Herba hæc in sartagine tosta cum modico uini, & folijs petroselini ac nasturtio, & uesicæ imposita, potenter ducit urinam. Itidem B uentri super imposita, sedat colicam.

Decocta cum maluis, rosis, absinthio, matricaria, furfure, fabis excorticatis, deinde in sartigiue frixis omnibus, & cum sapa iterum bullitis, emplastriq; modo si imponatur, sanat omnes contusas, uenas ac musculos, & id genus reliqua.

DE AQVA PARIETARIAE.

Tempus distillationis eius est, ut folia & caules inuicem concidantur & distillentur in fine Maij.

Aqua Parietariæ viij. aut x. dies in potu sumpta, & quotidie bis singulis uicibus tribus uncijs, aperit hepar obstructum & lienem, purgat renes ac uesicam, sedat dolorem matricis, mulieribus menses ducit.

Eodem modo tormina uentris pellit.

Prodest contra omnes tumores & dolores quos sedat & mitigat linteolis imposita.

DE PASSVLIS.

NOMENCLATVRAE.

Σταφὶς. ἀσαφὶς.

Passulæ. Vuæ passæ.

Rosyn.

C ANNOTATIO IN PASSAM VVAM.

PASSVLAE siue Vuę Passę dicuntur quæcunq; uuæ exiccatæ, à patiendo, ut Plinius lib.13.ca.1. docet. Sunt qui uuam passam dictam uelint, quòd in rugas siccata contrahatur, ut passam frontem rugosam & flaccidam Plautus appellat. Columella rationem præparandi, ut passę fiant scriptis tradidit: quamuis Græci alio modo utantur, quę eas sinunt exiccari in uite, postea loculis stringunt: Palladius quoq; alio modo eas conficit, sed hæc nihil ad rem. poterit quisq; eos autores, de ea re legere.

TEMPERAMENTVM.

Passulæ nascuntur quemadmodum uuæ. Calefaciunt & humectant natura. Quidam uuas siccari sinunt in furno. Salernitani apud solem desiccari sinunt, postea eas furno indunt, & acinos excerpunt, & dulci uino eas lauant, atq; iterum eximunt, atq; inspergunt eas cinamomo alijsq; bonis aromatibus, in quibus sinunt aridas fieri. Meliores habentur hoc modo confectæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum decoctum cum Vuis passis & bibitum, sedat antiquam tussim ex frigore contractam.

Vinum illud eodem modo potum, prodest contra interiora apostemata, & præcipuè quę pulmonem obsederunt.

D In cibo sumptæ tollunt singultum & eructationem stomachi, aluumq; fluentem constringunt.

Quocunq; modo sumptæ, corpori uires administrant, bonumq; generant sanguinem.

Cibo admixtæ, dolorem stomachi mitigant.

Prosunt eædem iocineri.

Vuæ passæ, ut Ægineta inquit, alijs calidiores sunt, stomacho gratiores, ualentius alunt, sed minus subducunt aluum.

Confert faucibus, ut Dioscorides inquit, tussientibus, & uesicæ in cibo earum caro. Intestinorum torminibus cum nucleis suis eædem per se prosunt in cibo sumptæ. Milij uerò hordeiq; farinæ, & ouo mixtæ, tum cum melle frixæ, & in cibo sumptæ, per se cum pipere commanducatæ, oris pituitas purgant.

Testium inflammationes cum lomento fabæ, aut cymini farina, sedant emplastri modo impositæ.

In uerrucarum genere quas epinyctidas uocant, carbunculos, fauos, & articulorum exedentia ulcera, gangrænasq; sine nucleis sanant cum ruta impositæ. Podagris cum panacis liquore, utiliter emplastri modo imponuntur. Pellunt eædem mobiles ungues breui tempore, emplastri modo similiter impositæ.

A

DE PASTINACA.

NOMENCLATURAE.

Σταφυλῖνος.

Pastinaca domestica.

Pastenades ou panetz

Heymisch Moren.
Pestenaw.
Gele Rüben.

ANNOTATIO IN PASTINACAM.

PASTINACAE nomen à pascendo ductum uidetur, ut Ruellius scribit, bonum enim nutrimentum corpori prę bet. Sciendumq́; est, ut Marcellus autor est, Staphylinũ
B Gręcis simpliciter Pastinacam dici, olus, & oleris notissimam & quotidiani usus radicem, nullaque adiecta nota alia, satiuam semper intelligi. Est autem duplex Pastinaca: Satiua & syluestris, Satiua præcipuum habet in sanitate inter olera usum, Syluestris uenit & ipsa quidem in quotidianos cibos: sed ob multas quas habet medicas uires, à medicis celebratur & expetitur magis. Hanc Græci, ut Marcellus testatur, nunquam nisi addito syluestris discrimine appellant, σαφυλίνον ἄγριον uocantes, id est, Pastinacam syluestrem: intelliguntq́; eam, quæ locis incultis nascens, satiuæ pariter frondeat & floreat: sed minore radice & magis fibrata sit. Syluestrem hanc ijdem Gręci, ut certiore uocis discrimine à satiua illa separaretur, Daucum dixerunt. Testis pluribus locis Galenus, qui de utroq; Staphylino agens, inquit: Satiua quidem Pastinaca ignauior: agrestis uerò, quam daucum uocant &c.

DESCRIPTIO.

Pastinacæ domesticæ sunt plęrunq; rapulæ flauę non tantę magnitudinis, ut sunt rapę flauę, & uulgares, sed paulò minores & magis flauę, referuntq́; formam radicum petroselini, altum caulem habent, & in summo umbellam, & semen hirsutum.

TEMPERAMENTUM.

Hęc radix est calida in medio secundi gradus, & humida in primo gradu. Cibis accommodata est.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Radix eius ciet urinam, potissimum Melancholicis conducens. Satiuę Pastinacę in cibo sumptę salubres sunt, bonum creant sanguinem. Syluestres Pastinacę mouent menstrua.

Radix collo appensa, prodest contra tumorem gutturis. Nullum uenenatum animal hominem lędere potest, qui radicem penes se gestauerit. Pastinacę omni calens est natura. Eius semen potum appositumq; uuluis, ut Dioscorides inquit, ducit menses, urinę angustijs, subeuntibus cutem aquis, & laterali dolori quem pleuritim dicunt, subuenit. Contra uenenatorū morsus ictusue utilis est. Radix quoq; ipsa urinam cit, & uenerem stimulat. Fœtus ex utero trahit apposita. Repurgant ulcerum Phagadęnas concisa & ex melle imposita folia.

DE AQVA PASTINACAE.

Radix cum herba concisa distillatur circa finem Martij.

Aqua Pastinacę mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, & membris illita, prodest contra omnem paralysim eorum.

Omni nocte ad vi. uncias pota, uenerem stimulat augetq; genituram hominis. Vrinæ angustijs subuenit in potu sumpta.

DE PAEONIA.

D

NOMENCLATVRAE.

γλυκυσίδης.
Παιονία.

Pęonia.
Herba Casta.
Rosa Benedicta.
Grana Pęonię.

Peonien Blůmen.
Künigs Blůme.
Beningen Rosen.
Benedicten Rosen.
Beningen Körner.

A

ANNOTATIO IN PAEONIAM.

AEONIAE antiqua pariter & honesta appellatio est, habet enim autorem antiquæ medicinæ peritissimum Pæonem. Antiquitas nihil non sanari Pæonia supersticiose credidit, nec corporis tantum morbis, sed animi affectionibus pariter mederi, imperare tempestatibus: arcere grandines, disijcere satorum rubiginem, & lemuribus etiam aduersari. Duo eius genrra sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores, circiter octo aut sex, inhærent: mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;, ea gustu adstringit. Fœminæ folia myrrhã redolent & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Radices fructumq; legi noctibus præcipiunt, quia picus martius interdiu facere in oculos impetum dicatur, alioqui effodientibus radicem Pæoniæ sedes procidit, si Theophrasto credimns: magna id uanitate ad ostentationem rei fictum Plinius arbitratur.

DESCRIPTIO.

Pæonia est herba duris folijs ab inferiori parte, Prasino colore, radices inuicem cohærentes instar radicum uiolarum, & colore rubicundæ, flores magnos & purpureos, ad formam rosarum rubearum refertarum, in quibus inest semen luteum, ex quo fiunt folliculi amygdalis similes: duo simul nascuntur, habent intus grana rubea, ad magnitudinem minoris pysi. Scapus super quo semen nascitur, habet magnos flores & rubicundos, & plerunq; Benedicta rosa dicitur.

B

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; exiccat radix Pæoniæ secundo ordine. Nigro colore erit, & non splendida uel foraminosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decem annis durat in sua efficacia. Habet uirtutem confortandi & refocillandi corpus. Pęonia cit urinã, purgat iecur atq; renes.

Radix in uino decocta ac pota, sanguinem purgat. Datur in potu Pæoniæ radix puerperis à partu non purgatis, tum acquirunt menses & absq; nocumento purgantur. Amygdalæ autem quantitate sumenda est. Bibitur in uino etiam contra dolores alui, felle suffusis prodest. Prodest renum cum urinæ malo aliquo, & uesicæ doloribus, fumus ex stolonibus radicis, naribus attractus, pellit morbum comitialem. Pęonia tollit nigras maculas corporis.

Radix collo suspensa morbum comitialem tollit. Contigit quòd collo pueri hæc radix fuerit appensa, & puer morbum non sentiebat, quandocunq; autem radix amota erat, protinus denuo conuulsione corripiebatur. Hanc uirtutem Pæonia mas habet, quę non

C habet semen, inde enim cognosci potest. Pæonia fœmina in uino cocta, puerperas bene expurgat à partu. Ea semen præbet. In alijs rebus radices utriusq; easdem ferè facultates habent.

Pęonię recens radix, ut Manardus scribit, collo suspensa geratur, uapores enim ab ea leuati cerebrum petentes, alienos excludunt, & cerebrum roborant, eligenda autem in hoc mas, quę folio nucis regalis constat, radice alba, digitali crassitudine, longitudine palmi, & gustu adstringit. Quidam uolunt eam esse effodiendam luna decrescente. Nigra radice Pęoniæ pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctione, & puluere utimur, immo & ipsa radix puerulis adalligata ab atrabile & epilepsia liberat, ut Antonius Musa testatur. Ad Sciaticos Pæonię herbę radicis partem alligabis ei qui patitur, & circumcinges: res est saluberrima. Ad lunaticos Herba Pęonia, si lunatico iacenti imposita fuerit, nunquam ei hoc mali accidet. autor est Apuleius.

Grana Pęonię multis modis prosunt, præsertim ad menstrua mulierum, quę trahunt, fœtumq; mortuum educunt.

In difficili partu grana Pęonię in uino danda sunt potui parturienti, ea promouent partum, & bene opitulantur. Grana Pęonię contusa, & Zedoaria, galanga atq; saccharo pari pondere admixtis pro Tragea usurpantur, quę mane ac uesperi sumpta, pellit uene-
D num, leniter subducit aluum. Grana decem aut duodecim in rubro uino & austero pota, muliebres fluctiones superfluas sistunt.

Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluę strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut uino.

Comeduntur eadem utiliter cibum in stomacho non continentibus, & eius erosionibus. Incipientes pręterea calculos pueris in cibo potuq; disijciunt. Puluis ex radice Pęonię in uino sumptus in quo radix ipsa cocta fuerit & artemisia, etiam prodest contra morbum comitialem. Idem puluis in uino elixus cum castoreo paralysi medetur.

DE AQVA PAEONIAE.

Ad distillationem conuenientem rosę Pęonię cum perfecte fuerint maturę ex scapo decerpuntur, & his admiscetur duplum pondus radicis eius, & simul contunduntur ac in Balneo Marię distillantur.

Aqua Pęonię prodest Apoplexia correptis, qui loquelam amiserunt, duabus uncijs potui data, tum absq; dubio loquelam recuperant, & sanantur.

Puerulis prodest contra calculum mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota. Auxiliatur contra dolores coxendicum.

A Eadem per 40. uel 60. dies mane ac uesperi singulis uicibus ad ij. aut iij. uncias in potu sumpta, medetur morbo comitiali.

DE PENTAPHYLLO.

NOMENCLATVRAE.

Πεντάφυλλον.

Quinquefolium.
Pentaphyllon.
Mercurij herba.
Penta dactylus.
Quinte fœulle
Fünffinger Kraut.

B

ANNOTATIO IN PENTAPHYLLON.

PENTAPHYLLON Latini Quinquefolium appellant, nomẽ à numero foliorum habet, ipsa herba incipit & desinit cum uite. Theophrastus est autor: cum Quinquefolij radix recens effoditur rubet, inarescens nigrescit, & angulosa fit, folio uitis pusillo, colore-que uitigineo. De hac herba magna inter medicos est controuersia, Vulgare enim quinquefoliũ descriptioni Dioscoridis non respon-det, Plinius scribit. Quinquefoliũ fraga ferre, quasi fragaria sit her-ba, cum tamen fragaria tria folia habeat. Clarissimus medicus Ioannes Manardus scribit, uerum Pentaphyllon esse herbam quam Tormentillã uocamus, quòd ea magis forma & uiribus descriptioni ue-terum quadret, Tormentilla enim radicem habet rubescentem, ut de suo Pentaphyllo scribit Dioscor. quòd uerò septem folia habeat Tormentilla, id nihil referre putat Manardus, se quoq; sæpius eam

C uidisse quinq; folijs. Multi prestantissimi medici ex recentioribus iudicio Manardi subscribunt.

DESCRIPTIO.

Pentaphyllon herba est caulem habens semine plenum, folia in quinq; partes diuisa. Radicem habet rubentem & multos ramulos & in unoquoq; florem luteum, nascitur aquosis locis uel desertis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix quinquefolij desiccat in tertio gradu, paruamq; habet caliditatem. Est autem radix rubescens & oblonga.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hęc in aceto decocta atq; imposita, heresypelata curat, magnosq; calores educit. Eodem modo usurpata subuenit & coxendicis articulorumq; doloribus. Folia per noctem in uino macerata, & manę bibita, prosunt contra morbum comitialem.

Radix eius in puluerem redacta, atq; fistulis imposita, eas curat. Folia in uino decocta & bibita, pellunt febrem quartanam. Folia quoq; indita melli ac aceto, quartanę medētur, ita in potu sumpta.

Herba cum ueteri axungia contusa, curat uulnera in corpore & membris.

Qui morbo regio laborat, conficiat pastillos ex Pentaphyllo, ad D datq; farinam triticeam ac aquam, ijsq; per nouem ex ordine dies manducatis, sanatur. Prodest hęc herba contra acutas febres hoc modo: Accipe Pentaphyllon atq; bene contunde, farinaq; triticea, atq; aqua additis, ea inuicem subige, parumq; olei oliuarum admisce, ut massa fiat, emplastroq; inde facto, uentri impone, quando autem hoc semi diem, aut semi noctem impositum fuerit, tum remoue, atq; calefac, iterumq; aluo superimpone, hoc si sæpius feceris, febres pellit, facitq; euomere malos humores.

Ad caliginem oculorum, Accipe Pentaphyllon, atq; in puro uino in æreo uase, maceratum, iturus cubitum, illud uinum circum oculos inunge, hoc prodest.

Idem in puluerem contritum melleq; permistum, si exulcerationi atq; putredini oris & linguæ illinatur, eam tollit, & os mundificat. Deinde os collui debet, aqua quę melle rosaceo permista fuerit.

Potest radicis quinquefolij decoctum quousq; ad tertias decreuerit, si ore contineatur, dentium dolores finire. Putrida oris ulcera collutione sistit.

Arteriæ scabritias, gargarizatu leuigat.

Contra alui profluuia & dysenterias auxiliatur.

Subuenit & coxendicis articulorumq; doloribus potum.

Radix in aceto cocta ac illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores,

tumores, duritias, abscessus & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata psorasq; sanat.

Radix etiam excreationem sanguinis sedat, & dysenteriam sistit. Cum sale & melle temperata, sanat uulnera.

Sanguinis eruptiones sistit quinquefolium, in quos usus bibitur, & emplastri modo imponitur.

Facit & radicis recentis succus ad iecoris pulmonumq; uitia & letalia uenena.

DE AQVA PENTAPHYLLI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba, caulis, radix cum tota substantia concisa, in medio Maij distillentur.

Aqua Pentaphylli mane ac uesperi per aliquot dies singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, facit ad calculum, ad lithiasin lumborum, purgat renes. Vna uice copiose sumpta admodum uentrem laxat, resoluit quoque foris imposita.

Sedat quosuis calores & tumores lineis pannis imposita, fronti illita & linteolis applicata fluxum sanguinis narium sistit. Facit ad tremorem membrorum ac manuum, si singulis uicibus inde illinantur, & per se iterum siccentur.

Sanat recentia ac antiqua uulnera, si inde lauentur, uel linteolis B imponatur, pellit omnes tumores ac apostemata. Prodest contra quascunque febres, per dies aliquot pota, radicitus eas expellit.

DE PERFOLIATA.

NOMENCLATVRAE.

Perfoliata. nonic cefmel

Durchwachs.
Bruchwurtz.

ANNOTATIO IN PERFOLIATAM.

C PERFOLIATA herba est quæ nomen sortita est, quòd coliculi folia penetrent, unde & Germani Durchwachß appellant. Huius apud chirurgos & medicos uulnerarios magnus est usus, ad rupta tantummodo & uulnera conglutinanda. Veteribus hæc fortassis fuit incognita, nullus enim medicorum hactenus ei apud Dioscoridem uel Plinium nomen inuenire potuit. Hieronymus Bock scribit, duo esse genera Perfoliatę, & primum genus esse absq; dubio primum Cotyledon apud Dioscoridem. Alterum uerò genus esse Secundum Cotyledon, & meo quidem iudicio non aberrat à scopo, ita enim specie & uiribus conueniunt. Conferat quisq; hanc herbam cum descriptione Cotyledonis apud Dioscor. & iudicet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba Perfoliata egregias in se continet uirtutes, & præcipuè contra rupturam puerorum, si semen in cibo sumatur, & herba ipsa imponatur.

Quibuscunq; pueris umbilicus nimium prominet, his Perfoliata umbilico superliganda est, tum introrsum pellitur.

Qui herniosus fuerit, ita quòd is morbus ultra annum non durauerit, is prius balneum parabit ex hisce herbis, nempe ex parietaria, Quinquefolio, Chamomilla, Chamedry, ut singularum sit pondus D unius Manipuli uel duorũ, & semper tres horas continuas per tres ex ordine dies lauabit, & singulis uicibus in balneo semen Perfoliatæ pondere semunciæ in potu sumet. A balneo uerò hoc unguento se inunget, Accipe olei Chamomillæ semunciam & pulueris ex semine duas uncias, & parum ceræ admiscæ, ut fiat unguentum. Quo per octo dies se inunget, tum ruptura absq; dubio curatur.

Habet hæc herba præcipuas uires sanandi in corpore rupturas & uulnera.

Semen in puluerem contritum in uino datur, infantibus uerò in lacte datur ad interiorem rupturam.

Aqua eius distillata eadem præstat, & sanat heresypelata, sacros ignes, & sedat dolorem æstuantis stomachi.

DE PERFORATA.

NOMENCLATVRAE.

Υπερικόμ. Ανδρόσαιμομ.

Perforata. Hypericon. Fuga demonum. Herba S. Ioannis.

S. Johanskraut. Harthaw oder Waldthopff.

Mille pertuis

ANNO.

ANNOTATIO IN PERforatam.

PERFORATAM Græci & Latini Hypericon nominant. Herbarij Perforatam hanc herbam appellant, propterea q; folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi uisantur. Vulgus item herbam diui Ioannis sæpe nuncupat. Ab aliquibus fuga dæmonum dicitur, quia dæmon inde fugere creditur, ubicunq; hæc herba seruatur, neque ibi lemures manere queunt, unde & puerperæ quibusdam locis hac herba solent fumigari. Duo in hyperico inueniuntur, quæ certitudinis faciant fidem, cruentus comæ floris'q; triti liquor, odor siliquæ seminisq; resinaceus, Vnde & chamæpitys, id est humilis & terrestris pinus dicta est, quòd semen eius resinę Pineę odorem habet. Androsæmos etiam dicta

B est, quia flos eius digitis tritus sanguineum humorem ex se remittit. Dioscorides quatuor ponit Hyperici genera. Vera Hypericon albos habet flores apud illum, nostra autem uulgaris Hypericon quę luteos habet flores, Ascyron, uel ruta syluestris ab eo dicitur. Mirum est Dioscoridem folium eius non pinxisse, in illis præsertim foraminibus, quæ in ipso apparent.

DESCRIPTIO.

Hypericon herba est quæ folia rutæ ęqualia habet, caulem oblongum & in summo flores luteos. Semen eius est oblongum figura hordei, colore nigro, odore resinę.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

DE AQVA MENTASTRI.

Ex herba & semine si quis bibat, menses mulierum trahit, cit urinam. Idem præstat apposita.

Contusa & emplastri modo imposita, facit ad putrida & mala uulnera.

Herba hæc siccata & in puluerem contrita, atq; cum uino sumpta, maximè prodest ad podagram.

Semen in uino sumptum, quartanam pellit.

Herba purgat renes & iecur, tollit dolores coxendicis in uino pota.

Contusa

C Contuſa & ambuſtis impoſita, extrahit calorem & minuit dolorem.

DE AQVA HYPERICI.

Optimum tempus diſtillationis eius eſt, ut herba, folia & flores à caulibus decerpta in fine Iunij diſtillentur.

Aqua Hyperici mane ac ueſperi duabus uncijs pota, prodeſt contra Apoplexiam.

Aqua Hyperici permiſta cum radice, ſemine aut aqua Pæoniæ, & quotidie bis aut ter ſingulis uicibus ad ij. aut iij. uncias bibita, medetur morbo comitiali. Prodeſt contra tremorem membrorum, ſi per diem bis inde fricentur. Cum rubeo uino pota, prodeſt ad omnes ſuperfluos alui fluxus, & linteolo uentri impoſita.

Sanat omnia uulnera tam foris quàm intus exiſtentia, puncta uel ſecta, mane ac ueſperi pota, & inde lota ſi fuerint, uel aqua linteolo eis impoſita.

DE PERSICARIA.

NOMENCLATVRAE.

D

ὑδροπέπερι.

Perſicaria.
Hydropiper.

Curaige
Waſſer Pfeffer.
Pferſing kraut.
Pfauwen kraut.
Pfauwen Spiegel.
Floe kraut.

ANNOTATIO IN PERSICARIAM.

PERSICARIA nomen habet à folijs quę Perſico ſimilia habet. Recentiores autem duas ſpecies faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uerò quę acri mordacitate pungit, & ſaporem piperis habet, nullamq; habet maculam. Hanc autores Hydropiper Dioſcoridis, & Plinij ſiliquaſtrum, ſeu Piperitida eſſe tradunt. Nec obſtat quòd Hermolaus Barbarus dubitare uidetur, quòd Perſicaria ſit Hydropiper, cum inquit

quit

A quit: Est & in folio Persicariæ litura maculæ modo inscripta, quæ si fuisset in Hydropiperi, fortasse non omisissent autores. Non animaduertit uir doctissimus (ut Antonius Musa, & Euritius Cordus testantur,) alteram Persicariam, cui maculæ desunt, in omnibus cum Hydropipere conuenire: habet enim florem album, spicaceum, acrem gustum, minutũ semen, caulem nodosum, rubrum, longum: & folia Mentę conferri possunt. Nonnulli pulicariam hanc etiam appellant, quòd pulices fugare & necare uulgò creditur. Egregia quoq; herba ad pellendas muscas ac culices, nullum enim animal infestatur à muscis quod succo huius herbæ inunctum fuerit.

DESCRIPTIO.

Persicaria gaudet locis aquosis, folia habet acuta ad salicis modum, caulem nodosum, florem puniceum, radicem uerò luteam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Persicariæ auribus instillatus, uermes necat.

Herba hæc & flores bene prosunt ad fistulas & ficos. Habet fuscam maculam. Altera macula caret, quæ habet naturam inflammandi & erodendi nigras malignasq; pustulas, si folia & radix contusa emplastri modo imponantur. Mordacitate pungit ac urit cutem, ut Piper linguam.

B Folia Persicariæ quæ Hydropiper appellatur, discutiunt tumores duritiesq; omnes, cum semine illita. Sugillata delent.

Pulices hæc herba fugat, matutino tempore per cubiculum & conclaue sparsa, sed ita ut statim cubiculum scopis expurgetur.

Succus usurpatur ad putrida uulnera tam in pecoribus quàm hominibus, si inde lauentur.

DE AQVA PERSICARIAE.

Persicaria utraq; cum tota substantia in fine Iunij distillatur.

Aqua Persicariæ quæ maculam habet, conducit ad mariscas, si linteum in ea madefactum per diem bis imponatur.

DE PERSICO MALO.

NOMENCLATVRAE.

Περσικὸν Μῆλον.

Persicum malum.
Persicum.

Pfersing.

ANNOTATIO IN PERSICVM MALVM.

C PERSICA tota Asia nascuntur, maximè uerò in Perside, unde ad nos translata, nomen habent, ut Plinius testatur. Iam ubiq; in hortis ferè sponte proueniunt. Persica recentia seruari poterunt, hac ratione, ut Platina docet: Optima eligito, & mitte in muriam, postera die exime & purgabis diligenter, ac collocabis in uas, fundens salem, acetum, satureiam.

TEMPERAMENTVM.

Persicum est pomum frigidæ naturæ, & stomacho noxium. Persicum, ut Ægineta tradit, in secundo ordine, frigidum humidumq; existit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nuclei eius naturalem calorem obtinent, corroborant stomachum & cerebrum, acuunt ingenium & memoriam.

Succus Persicorum, ut Galenus autor est, facile corruptionem sentit, ac noxam adfert, quapropter postremo cibo sumenda non sunt, ut moris est plerisq;, innatant enim stomacho, & quicquid prę sumptum fuerit, unà secum in corruptionem trahunt. Itaq; primis mensis sumi tolerabilius fuerit, sic celeriter discedentia sternunt alijs uiam commodè pręeuntia: reliqui cibi facile lubrico meatu sequentes elabuntur. Sed uulgus sibi persuasit, nucleo suo noxam expediri, quam impediens Persicum attulerit. Noxa quoq; uino discu-
D titur.

Persicorum cibus, ut Platina inquit, propter humiditatem & frigiditatem stomacho inutilis habetur, citò enim inacescit, atque in Phlegmaticos uertitur humores. Matura tamen ante cibum sumpta, appetentiam inducunt, urinam mouent, aluum lubricant, fœtorem oris emendant. Acerba aluum adstringunt, teste Dioscoride. Siccata autem maiores adhuc in adstringendo uires habent. Quinetiam siccorum decoctum in aluum & stomachum destillationes haustum sistit. Quæ in hoc genere minora sunt, & armeniaca passim dicuntur à Romanis uerò præcoqua stomacho magis accommodata sunt.

Folia eius trita sanguinis eruptionem sistunt.

Folia euidenter amara sunt, eoq; concisa tritaq; puerorum umbilicis imposita, lumbricos enecant atq; expellunt. Eadem sicca & in puluerem tunsa, recentes plagas cruentorum uulnerũ claudunt. Nucleus Persicorum cum oleo tritus, capitis dolori medetur.

DE AQVA EX FOLIIS PERSICORVM.

Distillatur hæc aqua crescente luna in Maio. Mane à ieiuno pota, facit ad lithiasim lumborum per diem ter in potu sumpta, ac singulis uicibus ad duas & tres uncias, ciet urinam, expurgat uesicam,

A A ieiunis pueris pota, lumbricos necat: mane ac uesperi pota, prodest contra calculum.

Auribus indita, interficit uermes earum.

Capiti illita, dolorem sedat.

DE PEDE CORVINO.

NOMENCLATVRAE.

Κορωνόπους.

Pes coruinus.
Galli Crus.
Ranunculus.
Flammula.

B Raben fuß.
Hanen fuß.

ANNOTATIO IN PEDEM CORVINVM.

PES coruinus apud ueteres Grecos Coronopus est dicta, hancq; describit Dioscorides lib. 2. cap. 117. in hunc modum: Coronopus oblonga herbula est, per terram strata, & folia incisuris diuisa habet. Estur olerum modo decocta. Radicem habet gracilem, in cibo adstringentem, ideoq; cœliacis utilem. Nec aliter Galenus, & Plinius eam describunt. Vulgus eam pedem Galli nominat. Quam etiã sub Galli cruris nomine describit Apuleius Madaurensis in libro de Herbarum uirtutibus. Magno igitur in errore uersantur Iuniores medici atq; Herbarij omnes, qui pedem coruinum uolunt esse aliam herbam, quæ folia habet coriandri sed latiora, subalbida ac pinguia, florem luteum, caulem gracilem, ac cubitum altum, radicem albam, breuem, multis fibris, Ellebori modo capillatam. Hæc enim Dioscoridi & reliquis Græcis βατράχιον, Latinis uero Ranunculus uocatur, habetq; uim exulcerandi, cuius contactu

C pustulæ ambusti modo corporibus attolluntur, sæpeq; confricta carnem osse tenus exest. Hæc ulcerandi licentia impostoribus ac mendicis illis cognita est, qui crura & lacertos sibi huius illitu uulnerant, quo stipem impudentius emendicent, aut quamuis pecuniolam aucupentur. Nonnulli eam Flammulam quoq; ob eam rem appellant. Plura de Pede Coruino uide apud Ruellium & Fuchsium in Paradoxis.

DESCRIPTIO.

Pes coruinus herba est quæ petrosis montibus nascitur, floribus similis Marrubio, sed tenerioribus.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in secundo ordine.

Hæc herba in uino decocta atq; in potu sumpta, medetur morsui rabidi canis.

Itidem sumpta prodest stillicidio urinæ, trahit menses mulierum, & pellit partum.

Prodest contra tormina intestinorum, uires Hermodactyli æquat. Auxiliatur doloribus articulorum, corroborat articulos, & malam materiam inde expellit.

Vera Coronopus apud Dioscoridem habet uim adstringendi, unde & cœliacis utilem esse scribit.

D

DE PEDE LEPORINO.

NOMENCLATVRAE.

λαγώπους.

Pes Leporinus. pied de lievre
Sana munda.

Hasen füß.

ANNOTATIO IN PEDEM LEPORINVM.

PES Leporinus à Græcis Lagopus dicitur, quam Dioscorides Leporis cuminum quoq; uocari scribit: hæc herba ab ipso Dioscoride ex folijs & floribus non describitur. Quidam putant esse herbam quam Caryophyllatam Herbarij uocant, & à uulgo Sana munda dicitur, quæ in opacis montibus nasci solet, non in segetibus, ut Lagopus, quorum sententia non est probanda, quum Caryophyllata nullam similitudinem cum pede leporino habeat. Ruellius credit pedem leporinum potius esse genus humilis trifolij, in segetibus & aruis enati.

A

DESCRIPTIO.

Hæc herba ferè folia habet ut Carduus porcinus, acuta, & oblonga, caulem mollem, puniceos floresq́ stellis similes, radicem candidam. Natura similis herbæ quæ Palatium leporis dicta est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pes Leporinus emundat omnia exteriora membra quæ longo tempore putrida atque sordida fuerunt, in aqua pluuiali elixa, & membris inde lotis.

Qui cupit macrescere, comedat hanc herbam in acetario bis in hebdomada quando iturus est cubitum.

Quicunq; in somno loquitur, hanc herbam ponat sub capite, tũ ei uitio medetur, & pellit insomnia atq; omnem inquietudinem.

Dioscorides scribit, Lagopoda uentrem contrahere, & discutere durities apostematum.

Inguinum inflammationes discutit adalligata, febribus etiam medetur ex aqua decocta & bibita.

DE PETROLEO.

B

NOMENCLATVRAE.

Πετρογέλαιον.

Petroleum.

Ein öl in der Apotecken.

ANNOTATIO IN PETROLEVM.

PETROLEVM inde dicitur, quoniam ex Petra ortum ducit, ex qua sponte fluit. Petroleum, ut Antonius Musa docet, à Dioscoride naptha & bitumen, uel asphaltum liquidum nuncupatur. Est autem Babylonij bituminis destillatio, colore candidum: inuenitur & nigrum. Trahendi ad se ignes tantam uim habet, ut ex interuallo etiam ad se rapiat.

DESCRIPTIO.

Petroleum est quod ex Petris & montibus exudat. Colore nigrum est. si uerò decoquatur, fit candidum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat usq; in quartum ordinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, attrahendi, & consumendi.

Petroleum prodest membris paralyticis illitum, facit ad podagram, stranguriam, colicam, quæ ex eo curantur.

C Contra calculum optimum est remedium, lumbis, & sub umbilico illitum.

Contra spiritus angustias & diutinas tusses, thoracem ex eo foris inunge.

Ad affectus uuluæ ex frigida causa creatos ualde prodest, foris illitum.

Contra strangulationem & procidentiam muliebriũ locorum, Petroleum proijce super carbones, & fumum illum mulier naribus attrahet, & uuluam suffire debet Laudano, hoc remedio erit, ut matrix in locum suum reducatur. Stomacho frigido prodest illitum.

A capite in subiectas partes destillationes suffitu sanat, & dentium dolores circumlitum mitigat.

DE PETROSELINO.

NOMENCLATVRAE.

Πετροσέλινον.

Petroselinum. persil & roch.[?]
Petrapium.
Holusatrum. ache

D Petersilgen.
Peterlin.

ANNOTATIO IN PETROSELINVM.

PETROSELINVM quasi petrarum apiũ dicitur: nam inter lapides melius nascitur. Est nota herba, quæ inter Apij genera numeratur. Macedonicum Petroselinum ob gustũ & suauitatem, & odorem aromaticum, mirifice laudatur, & in medicina præfertur, ideo autem Macedonicum appellatur, quia in prę ruptis montibus Macedoniæ crescit. Omnia autem agrestia, præsertim quæ in saxosis & petrosis crescunt, multo ualentiora sunt satiuis, & odorẽ uehementiorem prę se ferunt, quemadmodum & uina in uno loco fortiora, & meliora nascuntur, quàm in alio. Prestantissimi quidam medici, ut Manardus, Leonicenus, & Collinutius, contendunt nostrũ uulgare Petroselinum non esse uerum Petroselinum, sed Apium hortulanum, uerum Petroselinum esse quod Macedonicum appellatur, eoq; nos carere, sed eam controuersiam breuitatis causa, hic ommittemus, oportet enim medicos, contendant quàm diu uelint, uulgari Petroselino unà cum coquis uti, donec ueri petroselini copiam nacti fuerint.

A

DESCRIPTIO.

Petroſelinum eſt radix palmi longitudine, & aliquando longior, ac candida, cuius uſus eſt in cibo. Quando unum annum intra terram durauerit, fert caules & ſemen, floreſq; luteos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat natura in ſecundo uel tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Eſt autem duorum generum. Vnum eſt ſatiuum. Alterum ſylueſtre. Petroſelinum Macedonicum ſylueſtre eſt, naſcitur in petroſis montibus, hoc ualde penetrat humores corporis, ſudorem atq; urinam maximè proritat. Satiuum Petroſelinum nobis notum eſt, eius ſemine utimur in medicina.

Petroſelinum naturam habet penetrandi, propterea urinam ciet, ualde prodeſt contra calculum, ſemen atq; radix.

Accipe radicem petroſelini, & eam ſiccam bene contunde, atq; cum mero uino eam commiſce: inde ſi biberis, facit bonum cerebrum atq; bonam memoriam, & purgat ſanguinem.

Idem prodeſt mulieribus quibus menſtrua obſtructa ſunt.

Semen ſua efficatia penetrat, unde menſes plene trahit.

Semen in cibo ſumptum, flatus in corpore diſcutit.

Idem contuſum & malignæ ſcabiei impoſitum, bene purgat, &
B nitidam reddit cutem. Semen manducatum tollit tumorem ſtomachi, prodeſt hominibus hydropicis, ſiccat enim ac penetrat malos humores, eoſq; conſumit: prodeſt quoq; ĳs qui ex Phlegmaticis humoribus lepram contraxerunt. Emundat iecur, diſcutit dolorem lumborum atq; ueſicæ.

Acetarium paratum ex Petroſelino, & acetoſa atq; aceto permiſtum, opitulatur contra calores febrium.

Petroſelini radix, herba & ſemen in cibo uel potu ſumpta, cient urinam, pellunt calculum lumborum, trahunt menſes, diſſoluunt uentos in corpore, tollunt tormina uentris, ſtranguriam, dolorem ſpinæ, renum atq; ueſicæ dolorem, tollit tumorem ſtomachi. Qui morſus fuerit à rabido cane, decoquat potionem ex petroſelino, ac inde bibat, faciatq; emplaſtrum ex ſemine & herba, tum ſanatur.

DE AQVA PETROSELINI.

Electum tempus diſtillandi Petroſelinũ eſt, ut radix & herba cũ tota ſubſtantia inuicem conciſa, in principio Septembris diſtillent.

Aqua Petroſelini per 30. uel 40. dies mane ac ueſperi ſingulis uicibus iĳ. aut iiĳ. uncĳs in potu ſumpta, prodeſt contra calculum & lithiaſim, purgat renes ac ueſicam, lotiumq; ualde proritat.

Eodem modo pota, concoctionem adiuuat, appetentiam ciborũ excitat, purgat iecur, medetur ſtranguriæ, ubicunq; illinitur hæc aqua, capilli excidunt.

DE PEVCEDANO.

C

NOMENCLATVRAE.

Πευκέδανος.

Peucedanus.
Peucedanum.
Pinastellum.
Stataria herba.
Fœniculum porcinum.
Peucedame ou queue de pourceau

Harstrang.
Harstarck.
Eberwurtz.
Wilder Fenchel.
Sauw Fenchel.

D

ANNOTATIO IN PEVCEDANVM.

EVCEDANVM siue Peucedanus, nomen à Pinu, quæ Græce Peuce dicitur, inuenit, ut Myrtidanum à Myrto, quanquam & amaritudinem uocabulum id significat apud Poetas, ut Hermolaus indicat, celebrata inter primas herba est. Laudatissimum in Arcadia nascitur, ut Plinius existimat. Foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in digitos quaternos osseis cultellis, funduntq; succum. Probatur hic & crassitudine mellea, & odore suauiter graui. In colligendo succo capitis dolor & uertigo sentitur, nisi nares prius & caput rosaceo perungantur. Inuenitur & lachryma thuris modo concreta, caulibus & radicibus adhærescens, hanc quoq; habere conueniet. Peucedanum officinæ tale ferè exhibent, quale Dioscorides describit, tantũ radice non succosa, nec graui odore, sed iucundo, uocantq; Fœniculum Porcinum.

DE.

A

DESCRIPTIO.

Peucedanum nascitur opacis locis in editis montibus, præsertim autem sub magnis arboribus. Caulem habet fœniculo similem, in summitate caulis florem album instar cardui, circa radicem magnos habet cirros ad capillorum tortorum similitudinem. Radix est densa & magna, foris nigra aut cana, intus candida. Radix succum in se continet, qui sulphuris modo induratur.

TEMPERAMENTVM.

Succus fortioribus est uiribus quàm radix: hæc calida est & sicca, potest unum uel duos annos arida seruari, & non ultra. Radix in tertio ordine & calefacit & desiccat, ut Ægineta inquit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus radicis cum oleo rosaceo permistus & capiti illitus, tollit apostemata in capite. Idem cum aceto & aqua rosacea temperatus, ac temporibus capitis illitus, medetur phreneticis, & comitialibus.

Suffitus ex radice factus, si à fœmina ab inferiore parte excipiatur, reddit eam fœcundam.

Radix conducit ad emplastra, quibus utimur ad membra conquassata. Herba decocta in uino aut in aqua, prodest contra oppi-

B

lationem iocineris atq; lienis, & contra stranguriam.

Radix in puluerem contrita, ac pondere unius aurei homini peste correpto in tempore propinata in uino, si morbus horrore uel frigore quodam inuasit: uel in aceto data, si calore inuasit, uenenũ potenter expellit.

Succus, ut Dioscorides inquit, strangulatu uuluæ procidentes, soporesq; olfactu excitat. Suffitu serpentes fugat. Auribus in earum dolore addito rosaceo, utiliter instillatur. Cauis dentium in dolore inditur, facit ad tussim in ouo sumptus. Spiritus angustijs, torminibus & inflationibus succurrit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat.

Radix sicca & in farinam trita purgat sordida ulcera; ossiumq; squamas pellit. Vetera ulcera ad cicatricem perducit.

Succus, ut Galenus inquit, admodum calefaciens & digerens, affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone thoraceq; ex crassitudine & uiscositate humorum prouenientibus.

DE PIMPINELLA.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Pimpinella.

pimpenelle

Bibenell.

ANNOTATIO IN PIMPENELLAM.

IMPINELLA dicta est, quòd folia habeat circum ipsum cauliculum alternatim diuisa ac semper gemina, ut ueluti in duas pinnas assurgere uideantur. Est autem Pimpinella herba, cuius ueteres Autores nusquam meminerunt. Ottho Brunsfelsius ex Hermolao

D testatur eam esse quintam speciem Saxifragiæ, & ei uiribus respondere. Hieronymus Bock, qui medicinam herbariam etiam scriptis illustrauit, indicat, quam Herbarij uulgò Pimpinellam uocant, eam esse antiquorum Petroselinum Macedonicum, promeruitq; profecto doctissimus ille uir apud omnes studiosos medicinæ honestam nominis memoriam, quòd herbam tamdiu incognitã nobis ostenderit, si modo Herbarum peritissimi medici eius iudicio subscripserint.

DESCRIPTIO.

Pimpinella forma similis est Saxifragiæ, sed non uirtute, folia habet prasino colore, luteos flosculos, radicem candidam.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pimpinellam calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertũ est, & per omnia ad eadem ualere, ut Brunsfelsius testat.

Pimpinella præcipuè medetur ueneno, abstergit omnem immunditiam exteriorem corporis.

Radix eius in uino decocta & in potu sumpta, tollit à corde malum & uenenosum sanguinem, unde pestis facile exoriri solet, sedat quoq; dolorem capitis.

Si homo

A Si homo usq; ad craneum uulneratus esset, succus huius herbæ instillatus, statim & absq; noxa sanat.

Sanat ulcera & alia uulnera instillatus.

Experimenti gratia, Accipe gallum gallinaceum & craneum eius in superiore parte cultello aperi, nè tamen transfodias, postea accipe succum huius herbæ, & instilla uulneri bis aut ter, tum reducitur ad cicatricem.

Pimpinella permista cum semine Erucę & aceto, elicit sudorem, expellit uenenum, & malos humores.

Cum uino elixa & bibita, tollit coxarum morbũ, & potissimum facit ad malignam tussim, expurgat pectus.

Eadem in uino cocta, frangit calculum renum & uesicæ, medetur stranguriæ.

Eodem modo prodest contra intestinorum tormina, Maximè auxiliatur contra oppilationem iocineris atq; splenis.

Pimpinella medetur calculo, mouet urinam, tollit stranguriam, purgat pectus, uenenum pestis à corde pellit. Succus eius coctus, & ante accessionem febris potus, omnem febrem pellit. Radix potest etiam condiri, ut Ginziber cum saccharo uel melle, & remedium quoq; adfert contra morbos iam prædictos.

B Decoctum Pimpinellæ febrem continuam: & quarta quoq; die recurrentem leuat. Succus tertianam, idq; ante accessionem potus.

EXPERIMENTVM CONTRA PHTISIM.

Recipe Pimpinellæ quàm tenuissimè in puluerem redactæ, uncias duas, aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, & fiat inde Ellectuarium, de quo sume quotidie drachmas duas.

DE AQVA PIMPINELLAE.

Ad tempestiuam distillationem minor Pimpinella, quę acutam habet radicem sumitur, ex ea radix atq; ipsa herba cũ tota sua substantia inuicem concisa & contusa, in exitu Maij sunt distillanda.

Aqua Pimpinellæ mane ac uesperi singulis uicibus ad tres aut quatuor uncias in potu sumpta, medetur calculo & lithiasi lumborum ac uesicæ, expurgat renes.

Contra pestem subuenit, intra sex dies semel pota.

Prodest mulieribus quibus matrix est refrigerata, trahit menses.

In potu sumpta cum modico Castorei in puluerem redacti, pellit paralysim membrorum.

A ieiunis iiij. uncijs pota, illo die non corripiuntur morbo minus naturali, omnem enim molestiam ex corde pellit, malos humores tollit, proritat lotium. Prodest contra uenenum in potu sumpta.

Cutem reddit nitidam ac pulchram in facie & manibus, si foris se aliquis ex ea lauet.

DE

C

DE PINEA NVCE.

NOMENCLATVRAE.

Στρόβιλος.

Pinea Nux.

Nux de pin

Ein Nuß von einem Fichten/oder Kin Baum.

ANNOTATIO IN PINEAM NVCEM.

PINEAS nuces Græci Strobilos uocant. Sunt autem nuces quas Pinus arbor producit. Galenus in Hippocrate coccalos uocat nucleos Pineos. Nucis Pineæ, ut Hermolaus testatur, quaterna genera sunt. Durum quod & uulgare, tenerum & putamine digitis fragili, ideoq; auibus expositum, Tarentinam uocabant. Tertiũ è Picea satiua, nucleorum cute uerius quàm putamine, adeo molli ut simul mandatur, sapineum Plinius uocat. Quartum pityidas uocant è pinastris, singularis remedij aduersus tussim.

Pineæ nuces in medicina maximè conducunt: priusq; autem sumantur, superiores cortices amouendi sunt, & abijciendi.

TEMPERAMENTVM.

D Calefaciunt atq; humectant natura.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galenus inquit, Pinea nux bonum crassumq; succum gignit, & alibilis est: haud facile tamen concoquitur.

Valde illis prosunt Pineæ nuces, quibus naturales uires & spiritus, corpusq; in morbo sunt extenuata, atq; consumpta.

Augent sanguinem, tollunt suspiria, possunt sumi quocunq; modo libeat.

Ad nimium fluxum alui, quem sanguis comitatur, ab inferiore parte fumum atq; uaporem ex decocto pinearum excipiat, hoc statim auxiliatur.

Pineæ decoctæ atq; ad mollitiem contusæ, ut amygdalæ, saccharo uuisq; passis admistis, si inde puls conficiatur, & offulæ modo in iusculo gallinaceo sumatur, admodum prodest ad multos morbos, præsertim autem ad suspiria & difficultatem anhelitus. Eo autem affectu laborantibus lectus parandus est, in quo magis sedeant quàm cubent.

Nuclei Pinei, ut Platina docet, in cibum sumpti, humores optimos gignunt, sitim sedant, stomachi dyscrasiam tollunt, urinã purgant. Nuclei cum uuis passis frequentius sumpti, uenerem etiam iacentem excitare creduntur: eandem uim habent, & cum saccharo

conditi.

A conditi. His crebrò nobiliores ac diuites tempore ieiunij in prima, & ultima mensa uescuntur.

Purgati uerò Pineæ nucis nuclei, teste Dioscoride, in cibo sumpti, aut cum passo & cucumerum seminibus poti, urinam cient, uesicę renumq́; acrimonias hebetant. Stomachi erosiones leniunt, cùm portulacæ succo sumpti. Infirmitatem uirium roborant, corruptos humores retundunt.

Totæ uerò Pineæ nuces ab arbore decerptæ, recentesq; contusæ & in passo decoctæ, uetustis tussibus & tabi, quam phthisim dicunt, accommodatæ sunt, sicut ex eo decocto trini quotidie bibantur cyathi.

DE PIPERE.

NOMENCLATVRAE.

Πέπερι.
Piper.
Piperi.
Pfeffer.

ANNOTATIO IN PIPER.

B PIPERIS genera Theophrastus duo constituit: rotundi ut eruum, putamine carneq; subrutila, ceu lauri baccæ, ob longi, nigri, semina continentis papaueracea, quod multo ualidius priore iudicatur. Arbores quæ Piper gignunt passim in India sunt, ut Plinius existimat, Iuniperis nostris similes, quanquam in fronte Caucasi solibus opposit ę, nasci tantum eas aliqui putauere. Semina à Iuniperis distant paruulis folliculis, quales in phaseolis uidemus. Tria cæteri fecere genera: Nigrum, quod & commune dicitur à medicis. Candidum leuius longo & nigro est. Piper longum facillimè adulteratur Alexandrino sinapi. Piperis arborem iam etiam habuit Italia, maiorem myrto, nec absimilem. Desideratur tosta illa maturitas: ideoq́; & rugarum deest, & coloris similitudo. Eligito Piper quod ponderosissimum sit, plenum, nigrum, nec adeò rugosum: recens præterea, nec furfurosum.

TEMPERAMENTVM.

Piper calefacit atq; desiccat in quarto ordine. Longum & rotundum Piper seruari possunt quadraginta annis synceris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Piper in uino potum, quartanam febrem tollit.

C Grana piperis & tostum allium simul commixta, & cum succo absinthij sumpta, tormina intestinorum repellunt.

Piper sæpius manducatum, Venerem stimulat.

Mulieres quæ pipere utuntur, euadunt steriles. Creditur & sterilitatem facere post coitũ muliebri uuluę subditum & appositum.

Accipe Piper, Thus, & siccatam Saluiam, ea in puluerem redige, deinde adde oui album, atq; unguentum inde confice, quod maxillis impositum, arcet destillationes & ictus.

Piper commistum cum semine Saxifragiæ, & ea in puluerem inuicem contrita, & naribus indita, multos malos humores ad se trahunt, redduntq; leue caput. Vtrunq; Piper, longum & rotundum, concoctionem adiuuant, emacrant, nam exiccant & consumunt humiditatem hominis.

Piper biliosis nocet, uentũ ex aluo resoluit & pellit, urinam ciet. Eius uerò usus in hyeme magis quàm in æstate laudatur. Puluis eius naribus attrahitur ad ciendas sternutationes, deuocandamq; capitis pituitam. Spiritualia membra à frigidis & uiscosis humoribus expurgat, si cum carycis assumatur.

Longum Piper, ut Dioscorides inquit, efficacissimam habet erodendi uim, habetq; & saporis amaritudinem.

Nigrum maiore acrimonia est quàm candidũ, gratius in cibis.

D Piper tussientibus, cunctisq; alijs pectoris uitijs, linctu potuq; succurrit. Contra anginas utiliter ex melle inungitur. Tormina cum lauri teneris folijs potum Piper finit. Somnum & appetentiam cibi conciliat. Discutit strumas pice exceptum Piper. Vitiligines cum nitro exterit.

DE PIPERITI.

NOMENCLATVRAE.

λεπίδιον. Passerage

Piperitis.

Piperina.

Zinziberina.

Lepidium.

Seitaragi Indum.

Pfeffer kraut.

Senff kraut.

ANNOTATIO IN PIPERITEN.

PIPERITIS in Germanico nomen habet à Pipere & sinapi, eo quòd gustanti miram adfert acrimoniam, linguamq; magnopere uel.

A pere uellicat. A Dioscoride Lepidium dicitur, ut Cordus & Hieronymus Bock testantur. Lepidium autem appellatum Græci putant, ut Hermolaus Barbarus inquit, ab eo quòd lepidas & maculas in facie deijciat ac repurget. Zinziberina ab alijs quoq; dicitur, Serapion & alij Arabes Seitaragi Indum appellant. Herbarij uerò raphanum appellant Lepidium, radicis forsitan similitudinem contemplati.

DESCRIPTIO.

Piperitis speciosa est herba, acquirens folia maiora atq; latiora persici folijs, & crassiora, uiridiora, & molliora, uel, ut Plinius scribit, exit Lepidion in cubitalem altitudinem, folijs laurinis sed mollibus. Lepidij Eicon à Dioscoride non repræsentatur. Nota cunctis herba est, ut idem inquit. Sale inter salgama cum lacte seruatur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine, ut Brunsfelsius tradit. Galenus inquit, Lepidion ex quarto est ordine excalfacientium, simile nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus, sed minus eo desiccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia habent acrimoniam, ut Diosco. tradit, & exulcerant: ideoque in dolore coxendicis ad exulcerationem, tritum cum Inulæ radice quarta horæ unius parte impositum dimittitur. Imponitur &
B lienosis similiter. In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & rosaceo facile sanetur. Sic lepras & psoras semper facilè tollit, & cicatricum ulcera. Creditur lepidij radix collo adalligata, dentium dolores compescere.

DE PIRIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἄπιος.
Pirum domesticum.
Pirum syluestre.
Biren.
Zahm Biren.
Wilde Biren.

ANNOTATIO IN PIRVM.

PIRVM à figura nomen accepit, dictum quòd ad metæ similitudinem è lato in acutum spectet, & in mucronem turbinetur. Pirorum infinita pene genera quæ antiquioribus rei rusticæ scri-

C ptoribus tradita sunt. Barbarus longissimè in Corollario suo ea prosecutus est. Ex his quædam sunt dulcia, quædam austera, quædam acida. Dulcia, ut Platina docet, cum sint aquatici & soluti saporis, cumq; inter frigidum & calidum consistant, utpote parua illa & ocyssima, quæ Plinius superba innuit appellari, ante cibum danda sunt. Stiptica uerò & acida, quorum magna turba est, secundæ mensæ reseruentur, quia ante cibum sumpta adstringunt, quod ualetudini contrarium est. Annotatum est etiam Pira præter alia Poma corpus nutrire. Piro magna certe inest uis, nec in fructu solum uerum etiam in radicibus & folijs. Pira condiuntur & saccharo, adiecta cinnamomi portiuncula, ut cœnas claudant. Seruari Pira Democritus affirmat, quæ illitis pice surculis suspendantur. Alij in sapa uel passo aut dulci uino mersa custodiunt, cadis plenis plurimi inter scobem obruta seruarunt. Alij siccatis frondibus iuglandis inuoluta recondunt: Aliqui arena in scrobe subiecta ita sicca operiunt, mox terra. Plurimi pira inter paleas, aut frumenta obruta seruarunt. Sed Pira quæ huic negocio destinantur, à cadiuis diligenter electa integra debent esse, placido die, crescente luna, manu decerpta, uegeto solis calore.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pira sunt domestica & syluestria. Domestica humectant, Tosta
D aut elixa, stomachum corroborant, & sitim auferunt.

Syluestria adstringunt, & singultũ creant. Pira domestica grandia in cibo magis probantur quàm minora. Verum minora cruda comesta, magis nutriunt quàm grandia,

Copiosius manducata Pira, tormina intestinorum ac colicam pariunt, propterea prodest forte uinum bibere post pira comesta, & assumere aromata, ut Piper & cinnamomum.

Pira cocta conducunt, nam confortant & molliunt aluum.

Syluestria frigidiore sunt natura quàm domestica.

Succus ex utrisq; ante cibum sumptus, laxat aluum, post cibum uerò adstringit.

Pira in aqua decocta & deinde contusa & stomacho imposita, tollunt uomitionem ex Cholera prouenientem.

Pira cruda manducata, nec sanis nec ægrotis salubria sunt.

In aqua decocta & comesta, dissoluunt omnem duritiem & constipationem in aluo.

Syluestria serò maturescunt, quę concidenda sunt in orbiculos, & suspendenda ut siccescant, prosunt enim ad alui fluctiones sistendas, cruda uel cocta in cibo sumpta.

Decoctum quoq; è siccis aluum sistit.

A

DE PIROLA.

NOMENCLATVRAE.

Pirola. Limoine
bettere prez ou bette sauluage
Winter Grün.
Walt Köl.
Holtz Mangolt.
Walt Mangolt.

ANNOTATIO IN PIROLAM.

B

IROLA inter herbas uulnerarias non postremum locum obtinet, & à Germanis **Winter Grün** appellatur, quia folia eius perpetuò uirent tam hyeme quàm ęstate. Nonnulli **Waldt Mangolt** Germanice uocant, id est Betam syluestrem, eo quòd syluis lætatur, & locis palustribus ac aquosis. Betæ hortensi non dissimilis. Propterea rectè & meritò Beta syluestris appellanda est, ut Hieronymus Bock tradit: eius sententię quoq; Brunsfelsius est. Cordus putat Limonium apud Dioscoridem esse, nam hæc à quibusdam Germanice, à similibus scilicet folijs **Walt Mangolt**, id est syluestris Beta dicitur, Ipse quoq; Dioscorides Limonium suum talibus decem & aliquando pluribus folijs describit, & tintinnabulum terræ à Romanis tum dictum ait, fortè à similibus tintinnabulo floribus, quę omnia in hac Pirola conspiciuntur. Est autem duplex Pirola, mascula scilicet quæ iuxta fluuios, & in aquosis nascitur, cuius folium arboris piri folio simile est: hinc Pirula, & corruptè paulatim Pirola appellata. Fœmina altera quæ in umbrosis & syluestribus scatet, chirurgis & tonsoribus optimè nota, uulnerariam & adstrictoriam uim possidens, quam etiam Dioscorides Limonio tribuit.

DESCRIPTIO.

Pirola nascitur in syluis, cœruleis floribus, caulem habet palmi

C altitudine, folia uerò Betæ similia, sed minora. Maximè prodest si foris corpori adhibeatur.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in tertio gradu,

VIRES AC IVVAMENTA.

Pyrola contusa cum radice, atq; succo Alchimillæ & Saniculæ admixto, simul decoquetur cum oleo oliuarum, & unguentum inde conficietur.

Hoc in tres partes diuidi potest, & unicuiq; parti proprius color attribui potest, Ad primam partem, accipe uiride æris & Aristolochiam longam & admisce, tum unguentum hoc omnino fit uiride, quo putridam carnem radicitus erodere potes. Ad secundam partem, accipe Cerussam, & oculos cancrorum in puluerem contritorum, hoc unguentum omnino fit candidum, quo multos affectus potes mitigare & sanare. Ad tertiam partem unguenti, accipe Bolum armenum, Sanguinem Draconis, hoc fit unguentum omnino rubrum, quo inflammationes illinere potes. Pellit omnem calorem, & præseruat quoq; uulnera à calore, ita ut nullum symptoma ei accidere possit. Primum unguentum uocatur attractiuum
D unguentum, secundum lenitiuum unguentum. Tertium uocatur unguentum præseruatiuum.

Potio ex uino & hac herba confecta, atq; sumpta, omnia uulnera tam interiora quàm exteriora sanat, Si uelis eam potionem reddere efficaciorem, adde Saniculam, Alchimillam, Vincam peruincam, & Artemisiam.

Eodem modo sanat antiqua ulcera, & fistulas, aliosq; huiusmodi affectus.

DE AQVA PIROLAE.

Herba, caulis & radix cum tota substantia distillantur in medio Maij.

Aqua Pirolæ facit ad omnia recentia uulnera, mane, meridie & uesperi pota, singulis uicibus ad duas uncias, & uulnera etiam ex ea lauantur, & linteolis quoq; aqua ipsa imponitur.

Prodest eadem ad antiqua ulcera, si prædicto modo ex ea lauentur, tum mire auxiliatur.

DE PISIS.

ANNO-

A

NOMENCLATVRAE.

λέκυθος.
πίσον.

Pisum.

Ærbsen.

ANNOTATIO IN PISVM.

PISVM genus leguminis satis noti, cuius caules sparguntur in terram, nisi habeant adminicula. Latini pariter & Græci Pisum dicunt, Aliàs etiam à Græcis λέκυθος dicitur. Diocles in leguminum B censu ei secundas à faba tribuit partes, addidit dolichis non minus nutrire, consimiliter flatu uacare. Duo apud nos genera reperiuntur, unum in aruis caducum, humi serpens: alterum in altum scandit, arboris ramo cui adhæret adfixo, cui sese capreolis uinciens illigat, cuius recens theca cum ipsis granis uerè manditur in patinis. Simile quid tota substantia Pisa cum fabis obtinent, ut Galenus inquit, nec alio quàm illæ modo comeduntur. Duo tantum sunt in quibus euariant. Non enim similiter ut fabę inflant, nec abstergent, ideoq; segnius quàm illæ per aluum secedunt. Mirum est Dioscoridem tam uulgaris tamq; protriti leguminis non meminisse, cum Theophrastus, Plinius, Galenus, & Ægineta, non intactum reliquerint. Impatientissimum frigoris pisum habetur, ideoq; in apricis seri gaudet, ad austrum uerno tempore facili ac soluta terra.

TEMPERAMENTVM.

Pisa albos producunt flores. In secundo ordine humectant ac refrigerant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Accipe siliquas & folia pisorum, ex singulis manipulum unum, & ea contunde, ac inflammationi, in quocunq; loco corporis fuerit, impone emplastri modo, statim ardorem extinguit absq; noxa.

C Decoctorum cremor aluum ciet. Recentia quæ cum suis ualnulis manduntur, ructus mouent.

Pisa in cibo non admodum conducunt, multam enim generant humiditatem, & frigiditatem, inducunt asthma. Sed iusculum eorum ualde corroborat atq; confirmat, est temperatæ naturæ.

Qui calida fuerit complexione, ei Pisa edere licet absq; incōmodo, nam ipsum corroborant. Verum qui frigida natura fuerint, ab esu eorum abstinebunt.

Pisorum duos manipulos in aqua decoque, & eo iusculo non salito uulnus aut ulcus aliquod corporis statim sanatur.

DE PISTACEIS.

NOMENCLATVRAE.

πιστάκια.

Pistacea.

Fistica.

Fistici.

Ein Frucht in der Apotecken.

D ANNOTATIO IN PISTACEA.

PISTACEA Romanis pariter Græcis dicunt. Sunt autem Pistacea, ut Platina scribit, auellanis similia & medici eis in Pharmacis utuntur. Eosdem ferè usus habent, quos nuclei pinei, præter quàm ad serpentium ictus. Austeræ & stipticæ uirtutis sunt. Pistacea, ut Hermolaus Barbarus autor est, in nucum genere habentur. L. Vitellius qui Censor fuit, & hæc in Italiam primus intulit è Syria, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tiberij Cęsaris temporibus: mox & in Hispaniam qui cū eo militauerat, Flaccus Pompeius eques Romanus. Nascuntur hæc quidem circa magnam Alexandriam, ut Galenus inquit, sed longe uberius in Berræa oppido Syriæ: pauci nutrimenti, sed iecori confirmando, ac liberandis ab infarcto humore eius uijs non inutilia, subausteram nanque & amaram uim cum odorifera participant. Officinę Fistica & fisticorum grana hodie uocant:

VIRES AC IVVAMENTA.

Pistacea confortant stomachum atq; iecur. In caliditate & siccitate sunt temperata.

In cibo sumpta ualde corroborant, aperiunt thoracem, purgant pulmonem.

Oleum ex

A Oleum ex fructu isto capiti prodest illitum.

Hic fructus comestus stomacho ualde est accommodatus, non enim potest inde oppilari, neq; nimium laxari, retinet stomachum in suo uigore, si non comedatur copiosius. Cor confortat, eiq; bonum sanguinem parit. Pistacea in cibo idem præstant quod amygdalæ.

DE PLANTAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Ἀρνόγλωσσος.
Ἑπτάπλευρος.
Πολύνευρος.
Προβάτειος.

Plantago.
Arnoglossa.
Lingua agni.
Septineruia.

B

Wegerich.
Wege Breyt.
Schaffzung.

ANNOTATIO IN PLANTAGINEM.

PLANTAGO à Græcis Arnoglossus dicta est, quòd agninæ linguæ folia eius speciem habent, Heptapleuros eadem & Polyneuros ex eadem causa, ijsdemq; notis dicta est: πλευρὰς enim Græci costas dicunt. Et quoniam septem crassioribus fibris, quasi costis in dorso, per longitudinem folia eius distincta sunt, ideo nomen id inuenit, nec minus à multitudine earundem fibrarum, quas neruos etiam uocant, Polyneuron. Nos interdum Graia, uti solet fieri, imitatione, Septineruiam eam uocamus. Latini eam plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Themison Arnoglosso proprium uolumen dicauit, laudes abunde complexus. Duo autem genera Plantaginis sunt. Maior & Minor. Minor angustioribus uiret folijs, minoribus, mollioribus, læuioribus atq; tenuioribus, caule anguloso, in terram inclinato, flore pallido, semine cacuminibus caulium emicante. Hanc officinæ quoniam fo-

C niam folium arctius desinit in acumen, & uelut in lanceæ mucronem fastigiatur, lanceolatam appellant, uulgus uerò lanceolam. Maior contrà crassior uegetiorq́;, folio latiore, betaceo, caulis ei angulosus, subruber, cubiti altitudinem petens, à medio sui ad fastigium usq; tenui semine uestitus, flosculo in spica lanugineo ut frumento, particulatim erumpente, radicibus teneris, pilosis, candidis, digitali crassitudine. Inuenitur in uliginosis & circum septa, lacunosisq;. Efficaciorem, melioremq́; usum maior habet.

DESCRIPTIO.

Plantago maior gaudet nasci prope uias & in pratis. Folia habet lata multis fibris distincta, & in medio caulis semina, quę in summo habent nodulos: flores habet candidos.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & siccæ naturæ est, quare uirtutem habet exiccandi uulnera nimium humida.

Plantago, ut Ægineta inquit, refrigerat pariter & desiccat in abscessu secundo, temperata ex aquea & terrestri substantia, cui etiam adstrictionis nonnihil adsit, quo nomine ad maligna ulcera, fluxiones putredinesq; accommodata est, temperamenti moderatione.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Plantaginis clystere infusus per anum, diutinam febrem tollit. Oculis idem illitus pellit inde calorem & tumorem.

D Succo si dentes colluantur, dolorem ac tumorem sedat. Prodest quoq; mulieribus quarum menses non possunt adstringi, linteolo pudendis subditus & impositus : & linteolum quàm primum siccatum fuerit, statim iterum madefieri debet.

Semen contusum & in uino sumptum, easdem cum succo facultates habet. Foliorum succo continua collutione purgantur oris ulcera, & linguæ uulnera.

Succus fistulis infusus, eas sanat.

Idem auribus instillatus sanat, atq; exiccat ulcera.

Sacris ignibus medetur cum succo Semperuiui permistus. Cum aceto sumptus facit ad cruentas excreationes. Ad Phthisim quoq; confert.

Folia melle contusa & elixa, ac humidis uulneribus emplastri modo imposita, ea desiccant.

Plantaginis maioris folia cum aceto & sale calidi oleris modo cocta, & in cibo sumpta, aluum adstringunt ac dysenteriam.

Lenticulis autem additis magis prosunt.

Triplices sunt alui fluxus, quorum primus uocatur dysenteria, & uenit cum sanguine.

Alter autem Diarrhoia dicitur, qui absq; sanguine profluit.

Tertium

A Tertium lienteriam nominant, & est fluxus in quo cibi celerrimè per intestina dilabuntur, & excernuntur non cocti, sed quales ante fuerunt sumpti. Ad primum & ultimum fluxum maximè prodest plantago cum uino decocta ac in potu sumpta.

Ad affectus gutturis, Accipe plantaginem ac eam contunde, succumq; expressum bibe, collumq; eo inunge. Idem thoracē relaxat.

Plantago sistit profluuium sanguinis uulnerum, si contusa cum oui albo mixta fuerit ac imposita.

Sanat etiam canum morsus, pellit omnem tumorem contusa ac imposita. Tollit uulnerum cicatrices, & reducit cuti pristinum colorem.

Ambustis quoq; medetur contrita & cū oui albumine imposita.

Succus prodest ad quartanam febrem, duabus horis ante accessionem potus.

Quæcunq; sunt ulcera quæ pascendo serpunt, & uetera mala, ea purgat & sanat.

Sanguinem sistit plantago & dysenteriam, cum aceto cocta & manducata, uel si clystere in aluum iniiciatur, uel in puluerem trita sumatur.

Potest quoq; imponi ambustis, & inflammationibus & strumis.

Succus oculis instillatus purgat & refrigerat eos. Auditum restituit, auribus inditus. B

Decocta eiusdem radice colluuntur utiliter in dolore dentes.

Plantaginis tres radices integræ in uini cyathis tribus, & pari aquæ potæ, tertianas febres soluunt: Quatuor uerò quartanas pellunt.

Plantago & puluis ex Aro hemorrhoidibus impositę, eas sanant.

Radix cum pyretro trita & cum tepida aqua dentibus admota, eorum doloribus medetur.

Plantago cum tota sua substantia, aperit iecur, lienem atq; renes, eaq; refrigerat.

Morsui rabidi canis medetur imposita. Prodest quoq; contra morsus serpentum aliorumq; uenenatorum, imposita.

Cruditatem stomachi succus in potu sumptus, discutit.

Plantago cum melle cocta & mamillis mulierum bis aut ter applicata apostemata sanat.

Si cui ex longo itinere pedes intumuerint, hanc herbam pedum plantis subiiciat, ea tumorem discutit.

Folia cum sale contusa & podagræ doloribus imposita, dolores mitigant.

Succus utiliter datur suspiriosis ac comitialibus. In lana strangulatu uuluæ procidentibus, idem apponitur.

Apponitur

C Apponitur & contra muliebrium locorum fluctiones.

Plantaginis semen in uino potum, alui fluores & cruentas excreationes sistit.

Luxatis dolores et tumores tollũt folia tusa, addito sale modico.

Dantur contra uesicæ renumq; exulcerationes in passo radix & folia.

DE AQVA PLANTAGINIS MAIORIS.

Radix atq; herba cum tota substantia minutim concisa, in exitu Maij distillantur.

Aqua Plantaginis per 40. dies mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, facit ad aquam intercutem, calidam tussim, & tumorem, ex calore prouenientem: sanat pustulas ex calore obortas. Prodest contra omnem alui fluxum, & imprimis contra dysenteriam, si lapidis hematitis & Boli armeni, singulorum drachmam, & aquæ Plantaginis duas uncias admisceas: hoc simul permistum, & in potu sumptum, diarrhoiam quoq; sistit, & nimium fluxum menstruorum.

Vlcera pulmonis sanat & tabem. Prodest contra uenenum.

Medetur morbo comitiali per xiiij. dies pota. Ad amatorium medicamentum confert per iiij. dies bibita, ac deinde purgatione in potu sumpta, pellit dolorem lienis. Lumbricos necat. Per tres dies

D matutino tempore ad iiij. uncias à ieiuno sumpta, medet̃ febribus. Matrici subuenit, & pellit secundas. Conducit ad pestem. Inflammationibus prodest, linteolis imposita.

Sanat omnia ulcera quæ uel ex contusione, percussione, casu, uel ex alia quacunq; causa generata sunt.

In ore diu retenta, sanat omnia uulnera ac ulcera oris, & putrescentes sanguine gingiuas.

Fistulis quotidie instillata, eas persanat, si quoq; ex ea lauentur.

Auribus indita, dolorem inde remouet. Sacris ignibus medetur.

Oculis illita, tumores eorum tollit. Exulcerationem gutturis sanat, gargarissata.

Vulneribus imposita linteolis sanguinis profluuium sistit. Sanat omnes morsus atq; ictus uenenatorum, facit ad inflammationes, & herysipelata, linteolis applicata.

Lineis pannis imposita, seruat uulnera, ne inflammatio uel aliud symptoma eis accidat: medetur ulceribus quæ pascendo serpunt.

Herpetem depascentem curat, quem morbum uulgõ lupum dicunt, si in ea decoquantur: balaustiæ, psidiæ, nucis cypressi, Xylobalsami, Carpobalsami, Aluminis succharini, singulorum uncia una, Mumiæ uncia semis, & postremo Camphoræ drachma una, aquę plantaginis libra una: quo decocto affectus ille lauandus est.

Aqua Plantaginis facit renasci carnem. Sanat fistulas podicis.
A Apthas quoq; sanat, ore sæpius inde colluto. Exulceratis intestinis medetur per anum infusa. Facit ad fluentes hemorrhoidas gossypio imposita. Malignas pustulas & ulcera etiam mala curat.

DE PLANTAGINE MINORE.

NOMENCLATVRAE.

Ἀρνόγλωσσον μικρόν.

Plantago minor.
Lanceolata.

Spitz Wegerich.

B

DESCRIPTIO.

PLANTAGO minor nascitur ad maioris Plantaginis formam, folia tantum habet acuta & neruosa, & in summitate capitellum puniceos flores producens.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hęc ad omnia prodest, ad quę Plantago maior, sed uiribus non adeo pollet.

Succus facit ad ulcus narium quod Ozæna dicitur, cum molli lana emplastri modo impositus. Hoc emplastrum post nouem dies semper renouari debet.

Ab aranea uel alio uenenato animali punctus, succum eius illinat loco dolenti.

Prodest quoq; succus morsui rabidi canis illitus, ac in potu sumptus. Facit etiam ad serpentium morsus.

Si aliquem punctura lateris dolore afficit, folia huius herbæ

C aquæ imponat, & ea calida lateri uel lieni adhibeat, tum dolor sedatur.

Si quis anthracem uel carbunculum in corpore habuerit, accipiat radices eius, & eas apud ignem tostas, calidas imponat, hoc erit remedio.

Qui paralysi laborat, accipiat utranq; Plantaginem, pari pondere, & succum exprimat, quem cum uino aut melle temperatum bibat, id morbum discutit. Qui ad spasmum propensus est, hanc herbam cum forti uino contundat, & imponat, ea opem præstat.

Succus eius in potu sumptus, uarios affectus uesicæ expellit. Ex hac Plantagine accipe tria uel quatuor folia, eaq; in ore retine, tum nulla apis te punget. Contra tertianam, Accipe Plantaginis minoris radices, easq; siccatas in puluerem contunde, & in uino calido ante accessionem ieiunus eas sume, optimum est remedium, & febris emanet. Febre quartana qui laborat, bibat ex succo duabus horis ante accessionem, uel herbam in uino decoquat, illudq; tribus uicibus mane bibat, & semper die sequenti semel bibat, hoc absque dubio auxiliatur.

Succus in potu sumptus pellit secundas.

Idem emplastri modo tumoribus impositus, eos discutit.

Item succus cũ aqua mulsa potus, tollit febrem quartanam, hoc sæpius factum ante multas accessiones.

D Succus impositus parotidas tollit, & dolorem sedat.

Idem potus lumbricos occidit.

Succus calefactus, uel herba ipsa si aluus inde fricetur, pellit tormina eius.

Contra ulcera uel pustulas oris, accipe succum foliorum, & in ore retine, uel herbam ipsam dentibus mande, tum facile medetur.

Contra ginguias, sanguine putrescentes, accipe succum & os ex eo collue, tum opem præstat.

DE AQVA PLANTAGINIS MINORIS.

Tempus distillationis eius est, ut radix & herba cum tota substantia concisa in medio Maij distillentur.

Aqua Plantaginis minoris quatuor uncijs ante accessionem in potu sumpta, medetur febri quartanæ.

Itidem pota pellit secundas, purgat renes & uesicam, prodest quoq; contra ulcera narium uel oculorum, si per diem bis ex ea lauentur.

Tepida si in potu sumpta fuerit, pellit lumbricos alui.

Hæc aqua habet fermè easdem uires cum aqua Plantaginis maioris, sed non adeo potentes.

A **DE POLYPODIO.**

NOMENCLATVRAE.

πολυπόδιον.

Polypodium.
Filicula.
Polipode
Engel süß/oder Baumfar.
Tropff wurtz.

ANNOTATIO IN POLYPODIVM.

POLIPODIVM ex similitudine quam cum cirris polypi piscis habet, quasi paruus Polypus appellatur. Neq; enim à multitudine pedum, quos nullos habet, Polypodium Græci hanc herbam nominauerunt, sed quoniam radix eius cyrris polypi, ut diximus similis est, Latini ex similitudine foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt. Polypodium querci-
B num, quia hoc efficacius habetur, medici magis usurpant.

DESCRIPTIO.

Polypodium herba est nascens in petris, quercubus, & antiquis muris, & præsertim in uetustis arboribus. Folia eius Filicis formam repræsentant, quæ intus habent nigras guttulas, instar Scolopendræ uermis habentis xij. pedes. Radix illi est digiti crassitudine, & intus herbacei coloris, & ualde dulcis saporis.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo.

Quod in truncis quercuum nascitur illud magis probatur. Radix in æstate colligetur, & diem unum ad solem siccari debet, ea duobus annis suam uirtutem seruat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix habet uirtutem dissoluendi & purgandi frigidum humorem, ut Phlegma & Melancholiam.

Præseruat hominem à morbis qui accidere possunt.

Polypodium cum aniso, fœniculo, atq; cumino, æquali pondere in libra aquę decoctum, ac in potu sumptum, aluum expurgat, multos malos humores educens. Habet facultatem resoluendi Melancholiam.

C Radix in iure gallinaceo & aqua mulsa coquetur: hoc modo autem sumpta pituitam & bilem atram purgat.

Polypodium sumptum cum sero lactis, leniter subducit aluum, & præcipuè medetur lieni inflato.

Prodest quoq; ad intestinorum tormina.

Cum aqua mulsa potum, medetur febri quartanæ.

Cor ualde confortat Polypodium, & bonũ generat sanguinem.

Recipe Polypodij in puluerem redacti unciam unam, quinquefolij drachmam, radicis Hermodactyli drachmam semis, sacchari semiunciam, quę omnia simul misceantur, cum modico aquæ paralysis herbæ, uel Saluię: hoc sumptum facit ad paralysim & dolorem articulorum.

Polypodium decoctum cum iure gallinaceo, Beta aut malua, expellit per inferiora atram bilem atq; Phlegma.

Puluis quoq; cum aqua mulsa sumptus, purgat etiam iuxta modum suprà dictum.

Radix etiam conducit ad febres Melancholicos, & præsertim aduersus Colicam in iusculo antiqui galli gallinacei elixa, ac in potu sumpta.

Facit ad digitorum rimas, si ex ea trita cum melle inungantur.

Eodem modo & luxatis prodest, emplastri modo imposita.

D Folia eius, ut Plinius inquit, cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in his locis suspectis.

Dosis Polypodij, ut Mesue inquit, est à duabus drachmis usque ad pondus iiij. aureorum. Quia ualde desiccat & corpus emacrat, corrigi debet, cum aqua mulsa, sero lactis, iure gallinaceo, decoctione aquæ hordeaceę, uel uuarum passarum.

DE AQVA POLYPODII.

Ad tempestiuam distillationem sumitur Polypodium quercuum, & radix tantum absq; herba minutim concisa, intra mensem Iulium usq; ad Septembrem distillatur.

Polypodij aqua mane ac uesperi singulis uicibus ad iiij. uncias in potu sumpta, facit ad tussim, & phrenesim, pellit Melancholiam, tristiciam ac ægritudinem animi.

Eadem pota relaxat angustiam thoracis, mollit aluum, repellit horrenda somnia, emendat uitiatum colorem, purgat sanguinem.

DE POMIS.

A

NOMENCLATVRAE.

Μῆλον, ὀπώρα.

Pomum, malum.

Epffel.

ANNOTATIO IN POMVM.

POMA, duntaxat fructus sunt grandiusculi ij quibus uescimur. Cerasum, Prunum, Mespilum, appellatione pomi ueniunt, ab hoc quòd indigent potu Poma dici posse putat Varro, nanq; cum inseruntur siccitatibus, aquam postulant, Potest quoq; hinc dici pomum quòd uicem potus in cibis præbeat. Pomum generale nomen est, ut complectatur quicquid apud Græcos ὀπώρα continet. Sunt de agricultura scriptores, qui sic Pomũ à nuce distinguunt, ut nuces dicant omne pomum quod foris duro operimento tegitur, & intus habet quod esui est, Pomum uerò quod foris habet quod edendo est, & durum intus

B includat. Malum idem esse cum pomo plærię omnes testantur. Est autem infinita penè in malis ludentis naturæ uarietas, ut Verg. Marcellus scribit, tam multa eorum genera, tot colorum differentias, tot figurarũ discrimina, tam uarios saporum odorumq; sensus, & maturitatis tempora, in uno hoc pomo sagax omniũ artifex natura ostendit. Seruantur Poma tabulatis loco frigido, septentrionalibus fenestris, quæ sereno die lucem accipiant patentes Austri specularibus arcendi. Aquilonis afflatu deturpantur rugis. Stramentis, storeis, paleisue substernuntur. Rara componuntur, ut limites parui spiritum æqualem accipiant. Hordei aceruis obruta, à putrilaginis labe uindicantur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Poma & inprimis mitia, boni odoris gratia, cor & cerebrum confortant, medentur Phthisicis & Melancholicis. Cruda manducata omnibus aliis pomis insalubriora sunt, generant enim in membris malos humores.

Dulcia natura calefaciunt & exiccant, austera refrigerant.

Adstringunt & Poma, sed acerba, ut Dioscorides testatur. Matura enim non adeo id possunt, quæ per uer maturitatem suam absoluunt, bilem augent, neruis omnibus inutilia sunt, & inflationes faciunt. Galenus uerò non omnia reiicienda pronunciat, sed ea tantum, quę aut aquei saporis sunt, aut asperi atq; acidi. Dulcia autem

C & matura, quæq; hyeme custodita suauiter fragrant, inflammationem tollunt, stomacho nauseanti succurrunt, & appetentiam inducunt. Mala autem frigida esse & humida ex eo maximè deprehenditur, quòd succus ex his expressus, facile transit in acorē. Hanc ob rem quidam censuere huiusmodi fructus bono stomacho ante mensam non nocere, cum uentrem humectent & pręcordia refrigerent.

Nullorum pomorum succus potest seruari præterquam cotoneorum, qui cum melle & saccharo uel alijs aromatibus paratus multo diutius durat.

Citrea poma non eandem quoq; uirtutem possident, putamina enim calida sunt & sicca. Nuclei qui intus sunt, refrigerant atq; siccant. Medium autem pomi est calidum & humidum.

Mali granati corium crudum comestum, cor confortat, tollit tremorem cordis. Nuclei coniecti in aquam, oreq; inde colluto, & leniter si quis deglutiat, emendat asperitatem gutturis, & eructationem stomachi tollit.

DE AQVA EX POMIS PVTRIDIS.

Ex Pomis insitis quæ putrida fuerint, distillabis in Balneo Mariæ. Hæc aqua conducit ad inflammationem, quæ refrigerata atq; putrefacta latius serpit, ita ut caro excidat, si mane ac uesperi ex ea lauetur, uel linteolis si imponatur.

D Facit ad anthracem & herpetem depascentem, a c pestilentes abscessus per diem ter linteolis imposita. Aqua ex mitibus pomis distillata priusquam putrescant, ualde prodest ad confortandum, refrigerat corpus atq; cor, mane ac uesperi in potu sumpta.

DE AQVA EX FLORIBVS POMORVM.

Flores ex insitis pomis colligi debent cum oculi se dilatant, & linteo sub arbore strato, fuste debent decuti, ac deinde in Balneo Mariæ distillari.

Ea aqua facit ad ruborem & deformitatem faciei, si per tres aut quatuor hebdomadas mane ac uesperi inde lauetur, tū remedium præstat.

DE POPVLO. framble

NOMENCLATVRAE.

λεύκη, ἄιγειρΘ.

Populus arbor.

Popelnbaum. Alberbaum. Ylbenbaum.

ANNOTATIO IN POPVLVM.

POPVLVS arboris genus à frondium multitudine sic appellata. Est autem duplex, Alba & Nigra. Alba λεύκη, Nigra ἄιγειρΘ à

Græcis

Græcis appellata, utrunq; genus erectum, sed nigra procerior & leuior, folio bicolor, utriq; densa lanugo quæ ut iulus euolet, ligno utriq; par candor, neutra putatur florere, sed albumine rosiore folio, quæ uuas Bryon uocatas ferat unguentis. Aquosa & palustria amat loca, lætiorq; secus omnes nasci solet. Hinc unguentum populneum, quod ægirinon Græcis dicitur, ex uua populi quæ Bryon dicitur, conficitur uerno tempore cum plurimum grauis est prægnansq; resina.

DESCRIPTIO.

Populus arbor est ad similitudinem arboris, quam uulgo Tremullum appellant, præterq; quòd hæc bonum odorem emittit quando oculos producit.

TEMPERAMENTVM.

Hæc arbor est humidæ & frigidæ naturæ. Populus nigra in primo ordine calefacit, & modice siccat & tenuis est substantiæ, ut Ægineta docet. Populus alba quoq; calida potius quàm frigida, scribente de ea Galeno, quòd mixtę est aliquo modo temperaturæ, ex aqua tepida, & terrestri tenuata substantia, & quòd abstersiuæ uirtutis est particeps, Vide Manardum epistola 5. lib. 20.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Ex radice Populi, si quis biberit, octo dies tutus est à colica & stranguria. Ex folijs populi quando primum prodeunt, conficitur unguentum populneum, quod ad multa utilissimum est. Hoc sudorem elicit umbilico inunctum.

Conficitur autem ad hunc modum, Accipe oculorum Populi libram unam, foliorum papaueris, semperuiui, lactucæ, Satyrionis, Solatri, Hyoscyami, mandragoræ, singulorum unciam unam, ea simul tusa decoque in uino usq; ad medietatem. Deinde instar Piperis per linteum colabis, & axungiæ Porcinæ non salitæ quantum uolueris admiscebis, & apud ignem bene agitabis usq; dum fiat unguentum. Hoc prodest contra calorem acutæ febris, conciliat somnum temporibus illitum, & reprimit tumores.

DE PORRO.

NOMENCLATVRAE.

Πράσον. Κεφαλωτόν.
Porrum. [Porrian]
Porrum capitatum.
Porrum sectiuum.
Lauch.

ANNOTATIO IN PORRVM.

C PORRVM oleris genus est quod allij naturam fermè refert. Dictum autem putant Porrum, quòd porrò eat, & longe lateq; grassetur. Græci Prason dicunt. Porri duo genera designauit antiquitas. Capitatum, quod increscit in caput: & sectiuum, cui frondentem comam solo tenus amputarunt. Sectiuo uerò Cæsar autoritatem dedit, edens singulis diebus cum oleo, conseruandæ uocis gratia. Cantare eñ non modò priuatim, uerum etiam publicè, & in scæna gaudebat. Debere etiam porro se plurimum cum benè cantauit, professus est. Vtrunq; Porri genus, sectiuum scilicet & capitatum, eadem omnia potest, ut Marcellus scribit, sed capitati efficacior uis. Illiberalis cibus Porrũ est, nõ tamen à natura tantopere damnatũ, ut non medicinam multiplici remedio etiam instruat.

GENERA PORRI.

Porrum apud Herbarios Germanos duorum uel triũ generum est, primum est Porrum ipsum quod **Lauch** appellant. Secundum genus est quod Astronum Latine appellant, & Germanice **Prieß-Lauch**. Tertium quod **Eschlauch** uulgò dicitur. Hæc omnia in hortis inter olera nascuntur. Astronum habet paruum & acutum capitellum & florem cœruleum. Porrum crescit paulo altius, flores acquirit candidos. Sed quod **Eschlauch** uulgò dicunt, alia duo
D altitudine excedit, nullos flores producit, in summo tantum habet nodum super rotundo caule. Hieronymus Bock omnino credit illud genus Porri quod uulgò **Prießlauch** appellant, esse Porrum sectiuum.

TEMPERAMENTVM.

Porrum calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo & præsertim satiuũ. Agreste Porrũ caliditate & siccitate excedit satiuum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Porrum contusum & sale permistum, ac malis pustulis impositum, eas sanat. Agreste in quacunq; corporis parte applicetur, exulcerat. Eius nimius usus capitis dolores facit, mala somnia inducit.

Porrum in puluerem contritum & temperatum cum oleo rosaceo ac aceto, auribusq; instillatum, dolores earum discutit. Prodest quoq; ita sumptum contra dolores dentium. Porrum satiuum stomacho non est accommodatũ, multo minus agreste. Porrum comestum inflat corpus, ideo bis in aqua coqui debet, antequam in cibo sumatur, ita uires eius retunduntur. Menses mulierum trahit, cit urinam, superfluũ obtinet calorem. Succus Porri sumptus cum lacte mulieris, ueterẽ tussim sanat, ac pulmonis ulcera. Sanguinem excreantibus idem in potu sumptus, prodest. Sanguinem reijcientibus succus cum gallę & thuris farina datur. Sanguinem è naribus fluentem idem sistit. Crudum manducatũ nauseam inducit, & est uenenosum, Ebrietatem discutit, si crudum editur. Empla-

A Emplastrum ex eo factũ, & membris conquassatis applicatum, reprimit tumorem,& sanguinem concretum consumit.

Contra dolores coxendicis, bibe succum porri, & proderit.

Idem antiquam tussim sedat atq; dolores pectoris & pulmonis, medetur hydropicis,in potu sumptus.

Contra ingentes dolores capitis, accipe duas partes succi cum tertia parte mellis,id ualde auxiliatur,si in nares uel aures infundat.

Contra exulcerationem locorum muliebrium multum prodest succus subditus.

Vulneribus præcipuè medetur, quæ refrigerata sunt atq; putrefacta,si infundatur,carnemq; putridam inde erodit.

Cum radicibus alborum liliorum,si permisceatur ac coxis illinatur,repellit earum dolorem.

Porrum sæpius sumptum,onerat stomachum,parit sitim,ac sanguinem inflammat.

Succus uulnera recentia cum sale appositus,statim claudit.

Venerem stimulat porrum,ut Dioscorides inquit: facit idem ad omnia pectoris uitia cũ melle in eclegmate: facit & ad tabem,quam Græci Phthisim dicunt.

Purgat fauces in cibo sumptum: continuus tamen eius cibus oculorum claritati officit, & stomacho nocet. B Succurrit & uenenatorum morsibus,potus cum melle porri succus: succurrunt & folia ipsa emplastri modo imposita. Grauem uocem explicat porrum, sua lentitia faucium asperitatem deliniens.

DE AQVA PORRI.

Radix Porri tantum distillatur in Iunio.

Aqua Porri mane ac uesperi pota, singulis uicibus ad ij. uncias, salubris est frigidum sanguinem excreantibus. Conducit fœminis sterilibus in potu sumpta.

Sistit profluuium sanguinis è naribus, gossipio in ea intincto ac naribus indito.

Eadem pota prodest contra uentrem constipatum, & dolores coxendicũ,purgat renes & uesicam, ciet urinam,& pellit calculum.

Vulnera citò sanat,si mane ac uesperi inde lauentur.

Facit quoq; ad exulcerationem & fracturam locorum muliebrium, quæ post partum contingere solet, si mane ac uesperi ex ea lauentur.

DE PORTVLACA.

NOMENCLATVRAE.

Ανδράχνη.

Portulaca. Burgel. Burtzel kraut.

pourpier pourcelaine

ANNO.

ANNOTATIO IN PORTVLACAM.

C PORTVLACA herba est quæ à Græcis Andrachnæ dicitur, ea à Gallis in acetarijs editur, cucumeribus, cæpis, oleo, sale, & aceto conditis. Distribuitur autem in duas species. Vna in hortis emicat, cauliculis teretibus, in altum erectis, lente uergentibus in puniceum, folijs pinguibus, à tergo candidis, gustu subsulso, semine nigro, in herbaceis calycibus collecto. Alia sponte sua in uitibus nascitur, & ternis quaternisue coliculis in terra sessilibus serpit, cultaq; latius euagatur, folio carnoso, uerum turbinatiore, cætera priori consimilis. Est & Portulaca quæ aquatica dicitur, folia tenuiora habens & letiora, florem item subrubrum & rotundum, præterea altius attollitur.

DESCRIPTIO.

Portulaca nasci gaudet in agris & segetibus adhuc teneris ac herbescentibus. Folia habet fabis similia, & in terra iacentia.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat in tertio gradu, & humectat in secundo. Portulaca recens ac uiridis magis probatur, siccata exiguas habet uires, mitigat & humectat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui æstuantem habuerit stomachum, cuiq; orificium stomachi inflatum est, edat portulacam, ea bene opitulatur.

D Decoctum Portulacæ in ore retentum, sedat dolorem dentium. Inflammationibus exterioribus subuenit, si succus illinatur.

Succus bibitus ualde refrigerat calores interiores.

Herba manducata, ulcera pudendorum tollit.

Oculis noxia est, corpusq; admodum refrigerat.

Emplastrum ex Portulaca confectum, & calidis ulceribus impositum, ubi metus est quòd materia in eis putrescat, multũ prodest: uel si calidũ aposteam fuerit, quod intus ab uno membro ad aliud uagatur. Tollit quoq; Portulaca ulcera capitis, si contusa temperetur cum uino, atq; caput ex ea lauetur.

Oculis inflatis medetur imposita.

Remouet calorem æstatis, si eo tempore in cibo sumatur.

Contra excreationem sanguinis iuuat.

Cruda si sumatur, stomachum replet uiscoso humore.

Continuus eius cibus ueneris impetus inhibet. Ardentes febres repellit cum aceto sumpta.

Cum farina hordeacea contusa & calefacta ad ignem, deinde stomacho imposita, ardorem eius extinguit.

Mulieres fluxu menstruo laborantes utentur portulaca, ea citò absq; noxa sistit.

Contusa ac imposita sacris ignibus medetur.

Portulaca ore manducata, prodest contra fluxum sanguinis narium. Idem præstat succus fronti illitus. Portulaca permista cum polenta, & emplastri modo imposita, sedat dolores capitis, extinguit oculorum calorem, sistit fluxum alui & pręcipuę dysenteriam, corroborat renes ac uesicam. Succus in potu sumptus, medetur febribus ardentibus, lumbricos uentris necat, tollit sanguinis excreationem.

Portulaca clystere contra destillationes in intestina muliebrium locorum erosiones infunditur. Inspergitur capiti in dolore ex æstu facto cum rosaceo aut oleo. Inspergitur & contra pustularum in capite eruptiones cum uino ut exterantur, & cum polenta contra uulnerum siderationes utiliter emplastri modo imponitur.

Manducata item cum polenta, intestinorum uomitiones sistit, aluum refrigerat, laborantes podagra calida sanat.

Eius radix suspensa filo, gestata ad collum, uuæ morbum expellit, quod accidisse Pretorio uiro scribit Plinius.

Oculis si procidant, eadem prodest folijs tritis cum corticibus fabæ. Vlcera oris commanducata cruda tumoremq; gingiuarum sedat: item dentium dolores, tonsillarum ulcera succus decoctæ.

B Mobiles dentes stabilit mansa, cruditates sedat, uocemq; firmat, & sitim arcet.

Recens postremò masticata, stuporem dentium ex esu acerborum fructuum contractum diminuit ac tollit.

DE AQVA PORTVLACAE.

Herba, caulis, atq; folia simul concisa, in exitu Maij distillantur.

Aqua Portulacæ mane ac uesperi per tres aut quatuor dies singulis uicibus duabus aut tribus uncijs in potu sumpta, medetur sanguinem excreantibus & dysentericis.

Eadem pota unumquemq; alui fluxum sistit, pellit calidam ac siccam tussim.

Prodest contra calorem iocineris, sedat sitim, medetur pesti, pellit suspiria.

Salubris est infantibus contra calorem & lumbricos, mane ac uesperi singulis uicibus ad duas uncias pota.

Item in duabus uncijs aquæ Portulacæ, si semen psilij pondere decem granorum hordei per noctem maceretur, & deinde si inde spongia linguam per diem ter aut quater lauent, quæ ex magno calore in morbis acutis adusta est, & nigredinem contraxit, auxilium præstat.

Conducit ad refrigerandum sanguinem inflammatum, in potu sumpta, uel potui admista: repellit quoq; affectus uesicæ.

C

DE PREMVLA VERIS.

NOMENCLATVRAE.

Premula ueris.
Solidago.

Maßliebe.
Zeitlosen.
Massüsselen.

ANNOTATIO IN PREMVLAM VERIS.

PREMVLA ueris herba est, quæ primo statim uere emicat. Est autem herba paruula cuius folia supra terram extenduntur, & florem album fert chamomillæ flori similem, florum uerò extremitates phœniceum colorem & ualde floridum imitantur. Apolline hic opus esset, ut nobis hanc
D herbam apud ueteres autores indicaret. Recentiorum medicorum uaria de hac herba est opinio. Antonius Musa eam putat esse Violam albam, & quod Plinius lib. 21. cap. 11. de ea scribat, ubi inquit: Florum prima uer nunciantium uiola alba: tepidioribus uerò locis, etiam hyeme emicat. Doctor Theobaldus Fettichius, ut Ottho Brunsfelsius indicat, eam inter species Consolidæ numerat, uocatque eam Solidaginem. Apud Pandectariũ Artetica dicitur, & procul dubio, propterea quòd experimento comprobata sit contra dolores articulorum ex calida intemperie prouenientes. Recentes etiam herbam paralysis nominant.

DESCRIPTIO.

Premula ueris oblonga habet folia in summitate rotunda, flores albos, rubore permistos, & quosdam refertos colore ex rubro albicantes, in medio luteum granum continetur, semperq́; se ad solem uertunt. Gaudet locis humidis, pascuis, & hortis, atq; supra terram se propagat.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba & radix eius refrigerant atq; humectant, usq; ad secundum ordinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis ex radice bibat, summopere prodest contra pustulas oris atque linguæ.

Colligenda

A Colligenda est hæc herba cum floribus & radice in Septembri, & in loco aëri exposito siccanda, & non ad solem, ea totum annum durat integris uiribus.

Spasmo qui ualde obnoxius fuerit, eam in bono uino decoquat atq; bibat, cum dormitum iturus est, tum auxilium præstat.

Contra maculas corporis. Hanc herbam cum radice in aqua cœlesti coque, si inde lauentur, pereunt.

Eo decocto si paralytica membra inungantur, ualde prodest.

Prodest quoq; si tumida genitalia uiri inde foueantur.

Radix etiam contrita ac tumoribus ijsdem imposita, certe iuuat.

Folia uiridia salubria sunt ad omnia calida uulnera, si imponantur.

Herba ipsa adhuc tenera, cum sale, oleo oliuarum & aceto manducata, aluum constipatum laxat.

DE AQVA PRIMVLAE VERIS.

Herba ipsa cum radice atq; tota substantia in medio Maij distillatur.

Aqua hæc mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad iij. aut iiij. uncias pota, facit appetentiam ciborum.

Prodest si alicui costa uel crus fractum fuerit, sanat uulnera, in potu sumpta, & si ex ea lauentur.

Eadem sex uncijs sumpta, mollit aluum, sanat intestina exulcerata, confortat membra paralytica, si ex ea fricentur. B Iecur refrigerat, extinguit interiorem calorem, reprimit Choleram, medetur pustulis oris, atq; linguæ ex calore obortis.

DE PROSERPINATA.

NOMENCLATVRAE.

πολύγονον.

herbe de St Innocet.

Polygonon.

Proserpinata.

Centum nodia.

Corrigiola minor.

Weg Dritt.

Weg Graß.

Den Graß.

ANNOTATIO IN PROSERPINATAM.

PROSERPINATAM Plinius lib. 27. cap. 12. Sanguinariam, Columella uerò Sanguinalem appellat. Nec fuit Romanis scriptoribus, ut Marcellus inquit, alia nominis ratio quàm ex ui & usu

C eius, qui sentientes sanguinem expuentibus, cruentisque intestinorum torminibus eam mederi, ex meliore hac potestate nomen illi fecerunt. Græci contrà à seminis copia, uel geniculorum quos habet frequentia, Polygonon eam appellauerunt. Siquidem Græcis Gonos genitura & semen, Gony uerò genu est. Hanc herbam uerum Gramen esse medici recentiores perhibent, quare ubicunque Graminis mentio habetur, non alia utendum est. Magnam ei iniuriam facimus, quæ cum multis nominibus celebretur, & uarias in se uirtutes habeat, eam tamen pedibus nostris calcamus. Duplex eius genus est apud Dioscoridem, nempe Polygonon mascula & Polygonon fæmina. Mascula, numerosos, graciles & teneros ramulos habens, geniculis intersectos, graminis modo per terram serpentes. Folia rutæ illi sunt, longiora tamen & molliora, & singulis folijs adnatum semen. Fœmina autem singulari caule exiguus frutex est, harundini similis continuatis geniculis, & in se ipsos tubarum modo farctis: circa quos piceæ similia folia in orben exeunt. Centumnodiam quoq; Latini eam appellant à multitudine nodorum. De hac quoq; suprà tractatum est in Gramine.

DESCRIPTIO.

Proserpinata habet singulares & molles ramulos cum teneris geniculis, per terram se propagantes, & singulis folijs semen adnatum habet, flores ei sunt albi atq; rubri, atq; hæc est mascula. Fœmina
D habet teneros ramulos instar harundinis, radix nullius est usus. Gaudet nasci secus fluuios, quidam appellant caudam uulpis.

TEMPERAMENTVM.

Proserpinata humectat in secundo, & refrigerat in principio tertij gradus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus in potu sumptus prodest sanguinem excreantibus, tollit alui fluxum, & uomitum.

Idem potus & umbilico illitus, facit ad stillicidium urinæ, sanat morsus uenenatorum.

Proserpinata cum uino & melle cocta, sanat recentia uulnera, si imponatur.

Potio uulneraria. Accipe succi Proserpinatæ, Saniculæ & Brassicæ, singularum manipulum, & exprimatur permisceaturq; cum aqua Sambuci. Hæc potio sanat quælibet uulnera.

Succus Proserpinatæ auribus instillatus, tollit fluxum purulentum. Fistulas quoq; sanat infusus.

Idem bibitur cum pipere longo aduersus quartanam, matutino tempore tribus diebus ex ordine sequentibus.

A Herba ipsa cum uino & aqua bibita, prodest contra omne frigus, febrem, & morsus uenenatorum. Vrinam ciet, purgat uesicam.

Contra apostemata pectoris, Accipe succum huius herbæ, & oleum rosaceum eodem pondere, butyroq; admisto temperabis simul, & thoracem inde illines, aliaq; apostemata corporis, opitulatur.

Proserpinata uiridis contusa, uulnera sanat.

Genitalium ulceribus egregie medetur, cum uino decoctus succus, addito melle. Contra stomachi ardores, sanguinis excreationes, quæ serpunt, sacros ignes, inflammationes tumoresq; & uulnera, emplastri modo folia utiliter imponuntur.

Proserpinata in rubro uino decocta, omnem fluxum alui, uomitum, excreationem sanguinis & superfluos menses sistit. Itidem expellit omne uenenum: calculum potenter pellit, omnem calorem interiorem sedat, sanat omnem exulcerationem internam.

DE AQVA PROSERPINATAE.

Herba tota cum radice conciditur & distillatur in medio Maij.

Aqua Proserpinatę mane, meridie & uesperi singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, nimium fluxum alui sistit. Prodest contra febrem quæ cum calore inuadit. Sacris ignibus medetur, linteolis imposita. Confert quoq; contra omnem dolorem uulnerum, si herysipelas uel inflammatio accessit, si inde lauentur, & linteolo etiam imponatur.

B

Purgat renes, pellit calculum lumborum, cit urinam, aperit obstructionem eiusmodi membrorum.

Prodest pueris & adultis contra lumbricos, in potu sumpta: facit ad putridas gingiuas si inde lauentur, medetur nigris pustulis linteolis imposita.

Omnes calores extinguit tam intus quàm foris.

DE PROTENTILLA.

NOMENCLATVRAE.

Protentilla.
Tanacetum agreste.
Tanesie saulnage
Genserich.
Grensich.
Grensing.

ANNOTATIO IN PROTENTILLAM.

C PROTENTILLA uulgò ab Herbarijs dicitur, quam nonnulli medici Tanacetũ agreste appellant, folia em̃ Tanaceto fermè similia sunt. Posset quoq; ob formam parua Agrimonia uocari, cui quoq; non dissimilis est. Apud Plinium & Dioscoridem certa nomenclatura ei attribui adhuc non potest. Hieronymus Bock putat esse Millefolium magnum. Germani eam appellant Genserich aut Grensich, quia anseres hac herba ualde delectantur.

DESCRIPTIO.

Protentillæ folia super terram serpunt absq; caule, flores habet luteos, ad similitudinem florum rumicis, nasci gaudet secus uias & & in locis aquosis, ferè similis Tanaceto.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; humectat, ut Barbari tradunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cum absinthio usurpata, interficit lumbricos, pellit colicam.

Ad Tenesmum, Hanc herbam in uino decoque, ac ita calidam umbilico impone, ea absq; dubio auxiliatur. Succus eius cum uino sumptus, tollit Colicam ex frigida causa procreatam.

Succus etiam exterius uulneribus illitus, prodest.

Herba ipsa in uino decocta, colicæ quoq; medetur.

Itidem confortat membra, si inde fricentur.

D Eadem herba cum aqua & sale decocta & potui data, subuenit ex alto delapsis, dissoluit atq; expellit sanguinem concretum.

DE AQVA PROTENTILLAE.

Herba ipsa cũ radice conciditur, & à Iulio usq; ad Septembrem distillatur.

Aqua hęc vi. aut viij. diebus mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs in potu sumpta, alba menstrua mulierũ sistit.

Eadem oculis instillata defluxionis impetũ pellit, medetur quoq; inuersis palpebris, si inde illinantur. Oculis indita prodest contra caliginem, albuginem, maculas atq; pustulas eorum. Vulnera sanat, si ex ea lauentur, & linteolis imponatur. Herpetem depascentem quoq; sanat. Si spina dorsi inde fricetur, tollit dolorem.

DE AQVA EX FLORIBVS PROTENTILLAE.

Flores eius quando plene fuerint maturi, in Balneo Mariæ distillandi sunt.

Hæc aqua mane à ieiuno duabus aut tribus uncijs sumpta, per aliquot dies, omnia membra hominis confortat. Prodest contra uertiginem capitis in potu sumpta & fronti illita. Tollit catharrum & destillationem oculorum lippientium, facit quoq; ad humida ulcera linteolis applicata, humiditatem enim per poros educit.

A

DE PRVNELLA.

NOMENCLATVRAE.

Prunella.

Brunellen.

B

ANNOTATIO IN PRVNELLAM.

PRVNELLA, à Hieronymo nobilissimo Herbario inter Consolidæ species numeratur. Multæ sane species sunt Consolidæ quæ enumerantur à recentioribus medicis & Herbarijs, quarum nulla fit mentio apud antiquos autores. Hieronymus ponit Consolidam mediam uel minorem, cuius triplicem facit differentiam. Primæ quidem nomen indit Germanum, Brunell, flore purpureo. Alteri, Gülden Güntzel, flore ueneto, Blaw. Et tertia nomen maiusculæ, teutonice Groß Güntzel, sine floribus, figura Betæ, folijs paulò exilioribus. Habent ferè easdem uires, sed Prunella usitatior est ad affectus oris atque gutturis, & ad linguæ ardorem, ualdè enim sanat & refocillat, ore atq; gutture inde colluto.

DESCRIPTIO.

Prunella caulem habet crassum qui ad Balsamitæ modum fert herbam, & in Martio ac Aprili florem ueneto colore producit.

C TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ cum aqua rosacea temperatus, capitiq; impositus, dolorem eius sedat.

Idem cum uino permistus ac in potu sumptus, uenenum ex morsu uenenati, tollit.

Herba ipsa elixa & temperata cum oleo amygdalino, & succo malorum granatorum, & sumpta, medetur calidæ tussi.

Pellit apoplexiã & lenit stomachum cũ aceto elixa ac mandata.

Cum farina hordeacea temperata ac oculis circumlita, calorem inde repellit. Itidem dolorem gutturis sedat.

Radix cum farina hordeacea temperata, medetur sacris ignibus.

Succus cum oleo rosaceo ac aceto mixtus, dolorem capitis tollit, si illinatur.

Herba ipsa cum aceto contusa, atq; cerussa admista, locoq; calido illita, calorem repellit.

Cum aliis bonis herbis permista & manducata, malos humores per inferiora expellit.

Præsens remedium est alcolæ, & oris ulceribus serpentibus.

DE AQVA PRVNELLAE.

D Tempus distillationis eius est, ut herba, caulis, & flores concidantur & distillentur in exitu Maij.

Aqua Prunellæ tollit putrefactionem oris.

Temperata cum oleo rosaceo & aceto, & temporibus illita, calorem capitis discutit.

Cum aqua rosacea permista, capiti quoq; medetur.

Eadem mane & uesperi singulis uicibus quatuor unciis in potu sumpta, prodest contra puncturam quę in latere sentitur, & contra apostemata interiora corporis, extinguit inflammationes, succurrit imbecillitati cordis.

Eodem modo pota, sacros ignes & herysipelata sanat, tam in adultis quàm in pueris.

Mane in potu quotidie sumpta, præseruat à peste, expurgat pectus, & tollit stranguriam. Prodest contra tertianam & quartanam febrem.

Itidem pota medetur muliebribus quibus matrix intrinsecus incipit putrescere & suppurare, ex ea enim sanantur.

Facit ad uulnera, si inde lauentur, atq; si ea linteis imponatur.

Facit ad alcolam & exulcerationem oris, ore inde colluto & gargarissato, putrefactionem enim & ardorem atque pustulas oris sanat.

DE PRVNIS.

NOMENCLATVRAE.

Κοκκιμηλέα.

Prunus.

Prunum, fructus, arbor.

Pflaumen.

ANNOTATIO IN PRVNVM.

PRVNORVM uaria sunt genera, & innumeræ differentiæ. Prima laus Damascenis tribuitur, nigra cute, carne suaui, rotundo ligno, exili nucleo. Habentq; nomen, ut
B Galenus inquit, à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur. Secundas partes sibi uendicant Pertigona cognomine, Iberica uocata, quoniam primum ex Hispania uenerunt, ut inquit Aëtius, succi dulcioris, duriorisque carnis, suaui gustu, ea parte qua solem spectant, purpureo nitent colore, aduersa candicant uel subrubent, utraq; pressa digitis internum os dimittunt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum pallescentia, quæ cereola uel cerea nocitantur. Commendantur maximè quoq; quæ Prunidactyla, à longitudine digiti dicta, purpurea, suaui carne, ouata pomi specie, insitionis mangonio nusquam non nascentia. Pruna ut ficus exiccata, utilia permanent, usuiq; per annum reseruantur commodè. Siccantur pruna in sole per crates loco sicciore disposita.

DESCRIPTIO.

Prunorum quędam sunt alba, quędam rubicunda, cœrulea, & cerea, alia citrino colore, flores producunt, colore roseo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habent omnia uirtutem molliendi aluum, & mutandi naturam hominis.

Pruna Damascena & Armeniaca uiribus præstant. Austera Pruna in principio secundi gradus, natura sunt humida & frigida. Virtutem habent purgandi, & laxandi, corriguntur Tamarindis & Cassia fistula.

Ex carne eorum conficitur electuarium quod ad multos affectus conducit ex calida causa prouenientes. In Armenia Pruno perforatæ Scammoneam indunt, deinde argilla iterum obturant foramen. Pruna quæ in tali arbore crescunt, subducunt aluum, & ualde penetrant.

Nigra Pruna atram bilem expellunt. Alia stomacho sunt noxia, parum alimenti præbent.

Pruna emolliunt uentrem, presertim recentia, sunt difficilis concoctionis, si nimium edantur, potissimum ijs qui frigido sunt stomacho. Sed siccata stomacho non adeo sunt nociua.

Gummi manat ex Pruno arbore quod ad multa conducit. Id frangendis uesicæ calculis cum uino bibitur. Ex aceto infantium impetigines idem sanat.

Folia huius arboris in aceto coquuntur, si antiqua ulcera inde lauentur, ea sanantur.

Nigra Pruna magis probantur, quia uentrem laxant, & Choleram refrigerant.

Recentia magis laxant quàm siccata.

Decocto Prunorum faucium, & gutturis inflammationes utiliter colluuntur.

DE PSYLIO.

NOMENCLATVRAE.

ψύλλιον.
Κυνοκεφάλιον.
herbe a puces
Psylium.
Herba pulicaris.
Psylien Kraut.
Flöh Kraut.

ANNOTATIO IN PSYLIVM.

PSYLION à Latinis herba Pulicaris dicitur, uel quia Pulices fugat, uel quia semina pulicibus similia habet, A Grecis Cynocephalion dicitur, quia flores canino capiti non dissimiles habet. Est & altera herba apud Dioscoridem, quę Conyza pulicaris, hæc autem simpliciter Pulicaris dicitur, ne hoc alicui errorem pariat.

DESCRIPTIO.

Psylium folijs est flaccidis, caule oblongo, in summo duo aut tria capitula habens, in quibus semen continetur nigrum instar pulicum, cuius usus est in medicina. Gaudet locis humidis.

TEMPE.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Subducit aluum, & naturam hominis mutat, si quis eo utatur.

Exterior cortex seminis natura refrigerat, modicumq́; ueneni in se continet, propterea semen contundi debet, & in aqua lauari, ut interior materia exeat, sic potest in medicina usurpari.

Semen cum oleo rosaceo permistum, omnes dolores exteriores corporis pellit, qui ex calore oriuntur, si emplastri modo imponat.

Idem contritum & aceto temperatum, & emplastri modo calidis pustulis impositum, calorem educit. Prẹsertim autem ita conducit ad herysipelata.. Ad calorem si foris corpori adhibeatur, magis prodest, quàm si intrò sumatur semen.

Semen sub lingua retentum, sedat tussim, prodest contra siccitatem linguæ, quẹ ex calore prouenit. Semen in usu fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto, & rosaceo aut posca.

Psyllion in aqua cū radicibus coctum tenesmo imponitur: Item umbilicis prominentibus, & infantium ramici, uetustis ulceribus prodest.

B Omnibus articulorum morbis salutare est semen huius herbæ, madefactum in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno. Podagras idem refrigerat, dolorem & tumores luxatorum tollit.

In quam domum uiridis inferatur herba, pulices arceri perhibentur. Succus uerminosis auribus, aut fluxione tentatus instillat.

DE PVLEGIO.

NOMENCLATVRAE.

Γλήχων.
Βλῆχρον.
Pouliot
Pulegium.
Poleyen.

ANNOTATIO IN PVLEGIVM.

C VLEGIVM nota passim herba, magna ei cum nepeta & mentha societas: fœmina in eo efficacior, ut Plinius inquit, florem habet purpureum, mas candidum, utriusq; recens incensus pulices necat: unde & nomen Pulegio. Quotidianus Pulegium olim ueteribus in sanitatis usu cibus: unde in sale seruabatur aliorum, salgamorum modo, ut autor est Columella. Græci etiam Blechona mutatis literis uocauere, quoniam pecus, gustato eo dum floret, balatu compleatur. Est & Pulegium syluestre, Origano simile, folijs minoribus quàm satiuum.

DESCRIPTIO.

Pulegium maioranæ formam repræsentat, caulem habet mollem, flores cœruleos, in terra se propagans, odorem habet bonum, & gaudet locis humidis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pulegium, ut inquit Ægineta, calefacit & attenuat, & decoquit uehementer, Quamobrem ex thorace & pulmone, humida, crassa, glutinosaq́; facile facit expuere.

Pulegium quando flores gestat colligendum est, tum duos an-
D nos synceris uiribus durat.

Nepeta, Pulegium, & Origanum, easdem ferè uires possident, unde & sępius unum pro alio sumitur.

Contra corporis pruritum, Pulegium in aqua decoques, & inde prurientem scabiem lauabis, & bonum erit remedium.

Contra inflationem uuluæ, mulier decocto Pulegij aluum fouebit, hoc auxiliatur. In uino coctum ac bibitum à mulieribus, menses ducit. Pulegium grauidis fœminis in cibo non conducit, quia abortus ita timendus esset.

In potu uel in cibo assumptum, secundas expellit.

Cum melle & sale permistum, auxiliatur paralyticis & fractis membris. Asthma tollit cum melle permistum atq; intrò sumptum.

Contra tormina intestinorum, accipe duas partes uini, & cum Pulegio decoque, eoq́; utere. Vel Pulegium cum aqua mulsa uel aceto sume, ita etiam opitulatur.

Ita sumptum medetur etiam uiperæ ictui.

Qui assidue somnolentus fuerit, accipiat recens pulegium, ac sub linguam ponat, & in ore contineat, sæpius enim ita recens sumptum, auxilium adfert, & arcet somnum.

Obmutescens accipiat Pulegium ac in bono uino uel aceto elixum, linguæ admoueat, hoc loquelam citò restituit.

In pulue-

A In puluerem redactum ac uino inditum, atq; bibitum per duos dies, cum cubitum ire uolueris, pulmonum & iecinoris uitia emendat. In ouo sumptum pulegium uel semen eius, contra cruditatem stomachi & uomitionem eius auxiliatur. Qui ex nimio fluxu sanguinis animo deficiunt, eos recreat atq; confortat, cum aceto naribus obiectum. Si dentes ex eo in puluerem contrito fricentur, omnem pellit dolorem. Podagræ subuenit, recens contusum atq; impositum.

Cum polenta calidum impositum discutit inflationem.

Contusum atq; cum croco temperatum, maligna corporis ulcera pellit, & præsertim ea quæ circa ungues digitorum exoriuntur.

Contusum ac lieni impositum, tumorem eius discutit.

Cum uino calido sumptum, medetur uesicæ stillicidio, idem unum in oleo elixum ac uentri impositum, ad eundem affectum auxiliatur. Radix eius in forti uino elixa, tumorem pellit, imposita.

In uino sumptum pulegium, uenenum serpentium pellit.

Itidem sanat pulmonis ac iecinoris affectus.

Succus clystere insusus, lumbricos necat.

Pulegium in uino elixum, ac naribus ita calidum bis aut ter inditum, catharro medetur & destillationi capitis. Vuluæ humiditatem expurgat atq; desiccat. In uino coctum ac ita calidum aluo im-
B positum, pellit intestinorum tormina. Idem à muliere sæpius sumptum, reddit eam fœcundam.

Admotum naribus idem ex aceto animæ defectus excitat.

Vinum decoctionis eius & ficuum siccarum, ualet contra frigidam tussim, ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum ex causa frigida, ut Platearius testatur. Similiter & emplastrũ ex eo in uino decoctum.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis pulegij, & ficuum siccarum, humiditatem uuæ & gingiuarum desiccat.

Fomentum factum ex aqua decoctionis eius, humiditatem matricis desiccat, & uuluam mirabiliter coarctat.

Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.

DE AQVA PVLEGII.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum tota substantia concidatur quando flores gerit, ac distilletur.

Aqua Pulegij mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncijs pota, prodest mulieribus quibus matrix refrigerata est, ac menses earum trahit.

Eadem per diem bis pota ac singulis uicibus ad iiij. uncias, prodest contra sanguinis fluxum, tam per superiora quàm inferiora,

C nimirum subuenit sanguinem excreantibus, ac sanguinem mingentibus, & dysentericis.

In potu sumpta, pellit secundas, per incuriam obstetricis impeditas. In potu sumpta ruptis medetur.

Supra dicto modo bibita, crassos ac glutinosos humores in thorace extenuat ac emollit, nauseam ac uomitum sistit, pellit Melancholiam ac tristiciam, medetur intestinorũ torminibus, pellit uenenum, sanat morsus serpentium ac uiperarum, in potu sumpta, uel linteolis imposita.

Quatuor uncijs pota ac quater per diem, stranguriæ medetur, parturientibus potui data partum promouet.

Prodest in potu sumpta, contra frigidas destillationes capitis & catharrum, tollit quoq; antiquos affectus capitis: prodest quoq; auribus indita, contra frigidos eorum humores. Oculis fluentibus instillata medetur, pellit omnes dolores oculorum, eosq́; claros reddit, caloremq́; inde repellit, uisumq́; confortat indita.

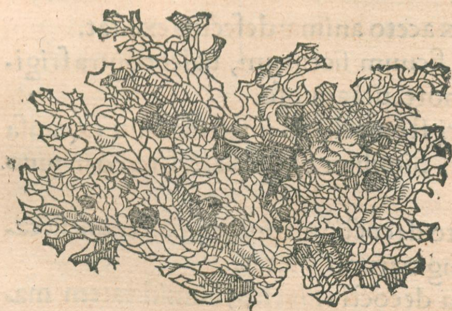
Pruriginem tollit per diem bis ex ea lotam, mitigat podagram, ac pellit tumores linteolis imposita.

Naribus applicata fluxum sanguinis sistit.

Nitidam reddit faciem, si ex ea sæpius lauetur, pellit lentigines aliasq; maculas ex solis æstu contractas.

D

DE PVLMONARIA.

NOMENCLATVRAE.

Pulmonaria.

herbe a poulmon

Lungen Kraut.

ANNOTATIO IN PVLMONARIAM.

PVLMONARIA, ut Antonius Musa, & Hieronymus Bock scribunt, herba est quam Dioscorides & Plinius Lichena appellant. Est autem duorum generum, Vna quæ petris adhęrescit, & iecoraria ab Herbarijs dicitur, quòd iocinerum fibris similis conspiciatur, hanc Lichenam petrosam, & aquaticam possumus appellare, ut Hieronymus Bock indicat, & teutonice Brunnen Leber kraut. Alteram uerò Arboream siue Syluestrem Lichenam, quæ muscosis arboribus, & umbrosis petrosisq;

A petrosisq; rupibus adhæret. Germanice autem **Waldt Lungen kraut** nominare possumus: utraq;, ut Plinius inquit, contra impetigines prodest. Pulmonaria autem ab Herbarijs dicitur, quoniam pulmonum affectibus præcipuè medetur.

DESCRIPTIO.

Pulmonaria herba est in quercubus & saxosis rupibus crescens, folijs mollibus & sibi cohærentibus ac foraminosis, infrà autem luteo est colore, formamq; pulmonis refert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo gradu. Habet uirtutem molliendi & dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pulmonariam cum uino coctam, melleq; admisto, per linteum aut setaceum traijcito, ut pulti similis fiat, tum ad solem siccari sinito, usq; ad tantam duritiem, ut in puluerem redigi possit. Puluis ille cum farina hordeacea permistus, calidis ulceribus medetur inspersus.

Eadem per noctem in uino macerata difficultatem spirandi adimit. Eodem modo usurpata contra siccam tussim prodest, potissimum autem contra omnia pulmonum & iecinoris uitia auxiliatur.

B Contra pulmonis uitia puluis conficitur hoc modo, Accipe Pulmonariam siccatam, semen anisi, pulmonē uulpis in aëre siccatum, fœniculi semen, dulcem radicem Enulæ, Ginziber, eodem pondere, & singula benè contusa per setaceum colabis, saccharumq; optimum ad pondus omnium addes, simulq; miscebis. Hic puluis ad modū alterius Trageç, mane ac uesperi sumptus, pellit difficultatem anhelitus, aperit pulmonem & iecur, prodest ad asperam tussim.

Veterinarij pulmonaria in puluerem redacta, & cum sale permista utuntur ad tussim & asthma pecorum, & est experimentum.

DE PYRETHRO.

NOMENCLATVRAE.

πυρεθρον

Pyrethrum.

Saliuaris herba.

Bertram.

ANNOTATIO IN PYRETHRVM.

PYRETHRVM à feruido sapore qui in eo similis igni sentitur, nomen obtinuit. Romani Saliuarem herbam dicunt. Comman

C ducatum enim copiosam oris saliuam proritat: quia potestate plerunq; sunt feruida omnia, ideoq; ueteres Græcorum medici ad purgandas capitis pituitas eo utebantur.

DESCRIPTIO.

Pyrethrum herba est Tanaceto fermè similis, nisi quòd in summo umbellam habet anetho similem: floribus est luteis, radice tenui & nigricante, sed foris cano colore. Gaudet editis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Colligitur aūt in hyeme, duratq; quinq; annis integris uiribus.

Bonitatis laudem obtinet quæ feruido est gustu, & multam saliuam excitat.

Radix multum malorum humorum attrahit, & tollit dolorem dentium in ore retenta.

Radix ea bona censetur, quæ densa & ponderosa fuerit, neq; fracta puluerulenta fuerit, Virtutem habet consumendi, attrahendi, & dissipandi.

Ad dentiū dolorem, quem maxillarum tumor comitatur, Pyrethrum in aceto decoques, eo decocto calido os collues, illudq; sæpius expues, recensq; iterum assumes, eo modo opem præstat.

D Ad dentium candorem, Accipe albos silices ex fluuijs, eosq; contunde in puluerem, deinde accipe pennam & dentes expurga, ac pura aqua fontana, puluereq; illo eos frica, atq; post quatuor hebdomadas os semel inde collue, tum dentes candorem acquirunt, bonasq; gingiuas consequeris, orisq; suauitatem.

Pyrethrum cum aceto & ficis, aut dulci uino elixum, ac gargarissatum, purgat humidum cerebrum, malosq; humores Phlegmaticos educit.

In uino decoctum atq; oleo oliuarum, paralyticis membris subuenit illitum.

Ita quoq; prodest podagricis emplastri modo impositum.

Sudores inunctis ex oleo commouet. Facit ad longos in accessionibus febrium cum tremore algores.

Facit & ad ea quæ frigoribus perfrixerunt corpora & torpent, quibus egregiè prodest.

Sequitur Litera Q.

DE QVERCV.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

Δρῦς.

Quercus.
Arbor Glandis.
Viſcum Quercinum.

Eychbaum.
Eychen miſpell.

ANNOTATIO IN QVERCVM.

VERCVS à Græcis Δρῦς dicitur, quòd id genus arboris graue ſit ac durum, tum etiam quòd in ingentem euadat amplitudinem. Plinius glandiferas arbores una uoce comprehendi poſſe negat, Latino ſermone quemadmodum Græco poteſt δρῦος. Ponuntur autem huius arboris quaterna
B genera apud ipſum Plinium; ſcilicet Quercus, robur, æſculus, cerrus.

TEMPERAMENTVM.

Quercus omnes partes facultatem habent adſtringendi: idq; maximè poteſt, quod inter corticem & lignum membranæ ſimile clauditur. Idem poteſt membrana glandis ea uidelicet, quę fructus carnem conueſtit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Quocunq; modo hæc uſurpata fuerint, natura adſtringunt atq; refrigerant.

Glandes faciunt ad profluuium muliebre, & præcipuè interior cortex arboris in aqua decoctus, ſi mulier inde ab inferiore parte ſo ueatur, uapor iſte auxiliatur.

Idem Cortex & membrana quę ſub calyculo glandem obducit, ſimul in aqua & aceto decocta, ac emplaſtri modo ſacris ignibus impoſita, calorem reprimit.

Glandes in puluerem contritæ proſunt contra alui affectus & ſtillicidium ueſicæ, & contra ſtranguriam, medentur calculo renū ac ueſicæ.

Glandium calyculi ſanguinem excreantibus proſunt.

Contra ardorem ſtomachi, Accipe folium Quercus, ac linguæ ſuperimpone, humiditatem inde prouenientem, ſi deglutieris, ad.

C iumentum adfert. Folia Quercus contusa ac recenti uulneri imposita, adeo illud contrahunt, ut non opus sit id consuere.

Contra uuam gutturis, Accipe glandes contusas, pipereq; contuso ac albo canis stercore addito, atq; ijs simul permistis uuam fricabis: possunt quoq; ad idem manducari.

Contra puncturam lateris, Bibe ex quercino uisco, hoc remedium præstat.

Lignum Quercinum coctum, prodest sanguinem expuentibus, si decoctum illud cum uino bibatur.

Fomentum uel suffitus ex folijs Quercus, subuenit mulieribus contra longum profluuium mensium.

Glandes in puluerem redactæ, & in uino sumptæ, uenenum in homine tollunt, ac expellunt per urinam.

Folia Quercus ad multa prosunt. Vnum enim folium apostemati impositum, tollit calorem ac sanat illud.

Glandes dolores capitis & inflationes in cibo faciunt.

Radix cum lacte bubulo cocta, ac in potu sumpta, prodest contra uenenosa remedia.

Fructus Quercus refrigerat & siccat in primo gradu.

Viscum Quercinum habet facultatem extenuandi, attrahendi, & humores discutiendi. Calefacit in tertio gradu.

D Hoc in puluerem contritum, ac cum resina & cera permistum, prodest contra lienem induratum, & morbum articulorum.

Viscum duplex est. Alterum quod in quercubus nascitur. Alterum uerò quod in piris. Sed Quercinum uiscum magis probatur.

Hoc in puluerem redactum ac cum aqua uitæ bibitum, pellit febres & Apoplexiam.

Ita sumptum pellit uertiginem & tumores corporis.

Annulus cum uisco quercino gestatus, auxiliatur contra morbū comitialem. Idem manducatum præseruat à lepra. Auro circundatum & collo gestatum, defendit ab Apoplexia.

Strumas cum resina & cera discutit, panos mitigat omnis generis: quidam galbanum adijciunt pari pondere singulorum. Vngues auripigmento & sandaracha illitum extrahit, additum calci uiuæ, & fecibus, uim suam intendit.

DE AQVA FOLIORVM QVERCVS.

Folia Quercus non antiquæ in medio Maij distillantur.

Aqua illa facit ad alui fluxum siue album siue purulentum, singulis uicibus sex uncijs pota.

Expellit sanguinem ex contusione in grumos concretum.

Prodest immundo & putrescenti iocineri, ac pulmonarijs, quibus pulmo putrescere incipit, in potu sumpta. Prodest contra puncturam lateris.

A mulie-

A A muliere pota nimium profluuium menstruorum sistit, sanguinem uulnerum quoq; sistit, similiter & sanguinem mingentibus medetur, modo iam prædicto in potu sumpta.

Eadem in potu sumpta præcipuè conducit contra calculum lumborum & uesicæ. Sanat quoq; intestina exulcerata ex fluxu alui.

Linteolis membro inflammato applicata, ultra modum refrigerat. Antiqua ulcera crurum sanat, si ex ea lauentur, & per se iterum siccentur.

Subuenit quoq; contra ruborem & ardorem crurum ex nigris pustulis, stupa canabina aut lineis pannis, per diem bis aut ter super imposita, usq; dum calor extinguatur.

Sequuntur Herbæ de Litera R. incipientes.

DE RAPA.

NOMENCLATVRAE.

B Γογγύλι ἥμερος.
Rapa.
Rapa satiua.
Rapum.
Rüben.

ANNOTATIO IN RAPAM.

RAPA siue Rapum genus oleris est apud nos in usu frequentissimum. Varro Rapam quòd ex terræ rure quasi ruapa, dictam putat. Alij quòd passim rapiatur Rapæ nomen deflexum esse censent, Greci à figura, quæ plærunq; rotunda esse solet, uocabulum detorserunt, appellantes gongylen aut gongylida. nanque quod in rotunditatem coactum est, uel in orbem circumagitur γόγγυλον, hoc est στρόγγυλον dixerunt, ut testatur Barbarus, Dioscorides duo facit raporum genera, Satiuum alterum, agreste alterum. De uarijs generibus eorum, require Theophrastum lib. 7. cap. 4. & Plinium lib. 18. cap. 13. & 19.

DESCRIPTIO.

Raparum omnigena genera sunt. Aliȩ enim sunt oblongȩ, aliæ paruæ, aliȩ uerò magnȩ, iuxta genus & sationem, agriq; naturã, flores luteos producunt. Lȩtantur agris, & rure in hortis satæ amaritudinem contrahunt.

TEMPERAMENTVM.

C Rapæ calefaciunt in secundo ordine, & humectant in primo, multos humores pariunt ac difficile concoquuntur, multosq́; flatus creant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Satiuæ Rapæ sunt difficiles concoctu, quæ decoctæ inflant aluum, & humores in corpore augent.

Habent Rapę miram proprietatem acuendi uisum, ut Auerrois scribit.

Perfecte tamen coctæ, ut Galenus docet, nutrimentum prębent, corporiq́; accommodatę sunt. Contrà si crudiores ingerantur, concoctioni pertinacius resistunt, inflationes pariunt, & stomachum infestant.

Semen raporum sumitur ad Theriacam, medetur ueneno. Qui uenenum hauserit, semen in aqua mulsa sumat, hoc ueneni uim reprimit, ne nocere possit.

Rapæ cum aceto confectæ refrigerant atq; inflant, sed tamen extinguunt calidum & siccum sanguinem, unde maximi morbi creari solent.

Rapæ atq; semen earum uenerem stimulant.

Sanitati conducunt, si bis in aqua decoctę fuerint, malignam scabiem, quę leprę speciem repręsentat, lauet se aqua in qua semen elix-
D um fuerit, ea cutem reddit nitidam atq; puram. Cum uernali butyro si Rapa elixa fuerint, thoracem relaxant.

Decoctum eorum sedat siccam tussim. Cum oleo oliuarum decocta, concoctionem adiuuant.

Fouentur decocto eorum paralytica membra, podagræ & perniones, hoc maximè auxiliatur.

Si quis in excauata eius radice, ceram rosaceo exceptam in feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus medebitur.

Rapæ assiduo usu crassos creant humores, & ideo à Democrito in cibos damnatæ.

DE AQVA RAPARVM.

Rapa satiua cum radice conciditur, & in exitu Iunĳ distillatur.

Aqua raparum facit ad perfrictionem membrorum, si inde lauentur ac fricentur, & linteolum in ea madefactum per diem bis aut ter applicetur.

Facit ad quancunq; ustionem, si ex ea lauetur, crustam enim acquirit cutis quæ non est remouenda, sed assidue hac aqua lauanda, donec curetur.

DE RAPHANO MAIORE.

NOMEN

NOMENCLATVRAE.

ῥαφανὶς ἀγρία.
Ἀρμορακία.
Raphanus maior.
Raphanus agrestis.
Armoracia.
Merrettich.
Merrich.

ANNOTATIO IN RAPHANVM.

APHANVS, ut Ruellius inquit, nomen ἀπὸ τοῦ ῥαφαίνειν id est, quòd facile appareat, sibi adsciuisse constat, nam die tertio à satu prosilit. Latini radicem uel radiculam appellant. Quamuis ut autor est Marcus Varro, hoc uocabulum è Græcia uenit in Latinum, cum ueteres Græci radicem dixerunt quam nunc raphanum. Nisi quis arbitretur forsitan sibi radicis nomen arrogasse, quòd cæteras amplitudine corporis superet, uel quàm paucissimis magnitudine cedat. Etenim plærunq; in tantam molem coalescit, ut frigidis locis quibus gaudet, infantium B puerorum magnitudinem æquet. Dioscorides duo genera raphani ponit, Satiuæ & Syluestris, utraq; cuilibet satis nota. Satiua est uulgaris Raphanus, qua magis ex consuetudine utuntur ad uoluptatem, quàm ad utilitatem. Hac siquidem in cibis antecedente, pleriq; omnes, cum fastidium urget, uorandi facultatem moliuntur, & appetentiam accersunt, in quem usum in taleolas orbiculosq; secatur, ut aqua saleq; conspersa cœnas inchoët. Si quis etiam cibos fastidit, ad excitandam cupiditatē interponitur. Hanc raphnum Romani radicem seu radiculam appellant. Syluestris Raphanus est quam Latini Raphanum maiorem appellant, ut autores testantur, quia acriori est sapore & maiores uires possidet quàm altera, propterea tali nomine donata est. Hæc à Latinis Armoracia quoque dicitur, & in medicina magis usurpatur. A Germanis uerò Mörrettich dicitur.

DESCRIPTIO.

Raphanus maior herba est procera, & Buglosso uel Enulę Campanæ similis, parua & incisuris diuisa, excelso caule ac in medio albis & paruis floribus.

Radicem habet in terra profundam, albam, crassam, & oblongam. Magna & oblonga habet folia, quæ prope radicem crescunt.

TEMPERAMENTVM.

C Calefacit & desiccat in secundo ordine.

Raphanus iuxta sententiam Auerrois calida est in tertio gradu, & sicca in secundo.

Radix adhuc uiridis melior est arida. Cortices eius exiccati durant annum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Raphanus maior à cibo sumpta, laxat aluum & cit urinam.

Radix multum prodest à ieiuno manducata, totum diem præseruat hominem à ueneno, stomachum tantum inflat, creat ructus, atque uomitum, A cibo cibum deprimit, & magis digerit quàm si à ieiuno edatur.

Succus radicis ualde prodest contra ulcera gutturis, gargarissatus: Radix combusta & in puluerem trita, purgat putrida uulnera, erodit carnem putridam, exiccat singulariter humida ulcera, morsibus uenenatorum absq; noxa medetur in cibo sumpta.

Herba ipsa cum Peucedano in aqua elixa, facit renasci pilos, si caput inde lauetur, uel alius locus caluus.

Succus eius auribus instillatus, tollit ulcera earum, & desiccat quoq; absq; nocumento purulentiam aurium.

Semen cum melle contusum opitulatur contra difficultatem an-
D helitus: puerperis præbet lactis copiam.

Raphanus maior contusa ac elixa, ac melle permista, ore inde colluto sanat ex ulcerationem oris.

Decoctum eius cum modico aceti temperatum ac bibitum, subuenit lieni inflato.

Succus eius per aliquot dies in potu sumptus, sanat exulceratum pulmonem, & est singulare remedium Phthisicis atq; pulmonarijs.

DE AQVA MAIORIS RAPHANI.

Radix eius tantum conciditur & distillatur in Iulio.

Aqua illa mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs in potu sumpta, mirifice prodest contra Colicam. Conducit contra uenenum & impurum cibum in stomacho retentum, ad sex uncias pota. Eadem per tres aut quatuor hebdomadas, mane ac uesperi pota, ita ut homo natu grandis singulis uicibus, quatuor uncias in potu sumat: iunior duas uncias: puer uerò unã unciam, medetur calculo renum & uesicæ, cit urinam, expurgat renes atque uesicam, atq; stranguriam discutit. Tribus uncijs mane ac uesperi pota, purgat thoracem, medetur tussi, sanat apostemata iocineris, illudq; confortat, eiusq; obstructionem aperit. Auribus indita, ulcera earum pellit. Sanat in cruribus herpetem depascentem, si exinde lauetur, atq; linteolis ipsa aqua imponatur.

Aqua

A Aqua hæc sale temperata ac paulisper calefacta quatuorq; uncijs in potu sumpta, ita ut per semihoram in stomacho retineatur, & deinde filum in oleo intinctum in guttur demittatur, & uomitus eo prouocetur, tum omnes Phlegmatici & frigidi humores educuntur, è quibus plærunq; febris exoriri solet.

Aqua distillata ex herba, semine, & radice, ea mane ac uesperi in potu sumpta, medetur calculo.

DE RAPHANO MINORI VEL COMMVNI.

NOMENCLATVRAE.

Ραφανίς.

Rauic ou reffert

Raphanus.
Radix, Radicula.

B Rettich.
Gemeyn Rettich.

DESCRIPTIO.

RAPHANVS radicem habet instar Rapæ quæ interdum magna & oblonga conspicitur, interdum uerò rotunda & nodosa: herba eius raparum folijs similis est, quæ tamen longiora sunt. Semen autem in folliculis continetur, floresq; fert candidos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Raphanus à cœna manducatus cibum bene concoquit, calefacitque stomachum, grauem autem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta, somnum ceperit.

Grauidis fœminis nondum conducit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitq; secundas.

Succus eius inueteratis ulceribus illitus, ea renouat, gangrenamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius.

Succus

C Succus raphani cum melle decoctus, atq; modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilationem lienis, si in potu sumatur.

Cutem subeuntibus aquis, lienosisq; utiliter Raphanus emplastri modo imponitur, ut Dioscorides testatur. Vomitorium semen est: urinam cit, & cum aceto potum, lienem minuit.

DE AQVA RAPHANI MINORIS.

Radix eius minutim concisa in principio Septembris distillatur.

Aqua raphani per triginta dies mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs pota, medetur calculo, cit urinam, expurgat renes & uesicam, locosq; qui calculum continent,

Tribus uncijs bibita, medetur ueneno quod in cibo uel potu sumptum est.

Medetur morbo regio, necat uentris lumbricos, concoctionem stomachi adiuuat, expurgat ipsum ab omnibus uiscosis humoribus & ab alijs rebus quæ concoctionem impediunt, aperit omnem obstructionem interiorum membrorum atq; uenarum. Superiore modo in potu sumpta, extenuat glutinosos humores in pulmone, facit ad tumorem splenis, expurgat thoracem à uiscosis humoribus, bonamq; reddit uocem.

D Prodest contra febrim quartanam bibita, trahit menses, pellit calculum.

Conducit illis qui à uespis & araneis icti fuerint, si locũ affectum ea lauerint, & linteolis eam imposuerint.

Humores oculorum incidit, unde glaucoma oriri solet, oculis indita, extergit maculas faciei, si inde lauetur: tollit quoq; luteas maculas ex quibusuis membris, si sæpius inde fricentur.

Eadem sæpius gargarissata, & in ore retenta, auxiliatur anginę, & ulceribus gingiuarum, consumit enim resoluitq; & rumpit ea.

Facit ad puncturam lateris, si ex ea lauetur, Interimit etiam Scorpiones.

Mane ac uesperi singulis uicibus quatuor uncijs per tres aut quatuor hebdomadas pota, facit ad aquam intercutem, educit eam per urinam, modo ægrotus se nimio potu abstineat, nam quanto minus biberit, tanto magis aqua mingendo educitur, unde eo citius etiam sanatur.

DE RAPISTRO.

A

NOMENCLATURAE.

Rapistrum.

Yelar ou de la fortelle herbe do muraille

Hederich.

Wilder Senff.

B

ANNOTATIO IN RAPISTRUM.

RAPISTRUM Ruellius nihil aliud putat esse quàm sylvestre rapum, cuius Columella meminit, ubi inquit, Rapistrum olus fauorum ceras exuberat: nam & crudo cespite uiret, sed flores creat apibus gratissimos. Syluestrem raphanum quidam etiam rapistrum uocant.

DESCRIPTIO.

Rapistrum herba est ad Rapæ uel Cardui Mariæ figuram accedens, præterquam quòd hæc acutiora habet folia, quæ in medio nigras guttulas habent, instar Polypodij, flores gerit luteos, radices autem habet albas.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IUUAMENTA.

Si cui membra sunt refrigerata, ut scabies inde oboriatur, accipiat hanc herbam & in uino decoquat, ac mane & uesperi in potu sumpta, præstat auxilium.

Radix eius in puluerem contusa, & mane ac uesperi sumpta, ualde prodest contra febrem.

Hæc herba unà cum radice contusa, & plantaginis maioris atq; proserpinatæ singularum manipulus semis ei si admista fuerit, & de

inde

C inde in aceto cocta, atq; linteolo percolata, & uesperi, quando cubitum iturus es, hoc modo sumpta, sudorem elicit, expellitq; malos humores. Contra pestem hoc modo sumpta, priusq; homo dormierit, tum uehementer sudorem prouocat, deinde autem sumere debet Theriacam cum aceto.

DE RAPVNCVLO.

NOMENCLATVRAE.

D

Rapunculus.
Raponeoli.
Response
Rapuntzelen.

ANNOTATIO IN RAPVNCVLVM.

RAPVNCVLVS rapula uel radicula est diuitum lautiorumq; mensis petita, qua potissimum tempore uerno in acetarijs utimur, quo tempore omnibus est cognita, nascitur enim passim prope sepes & etiam in hortis graminosis, Medicis adhuc nondum est exploratum, quo noīe apud Dioscoridem & Plinium sit appellata. Iacobus Manlius putat esse minimū genus naporū, unde & napunculus ab aliquib. dicitur, qui sane ipsam ueritatem attigisse uidet.

DESCRIPTIO.

Rapunculus nascitur folijs angustis, duris & oblongis, caule alto, multisq; coeruleis floribus, radice dura & candida, eaq; tenera utimur cum ipsa herba in acetarijs, sic aūt maximē refrigerat, ciborum appetentiam facit, gustum emendat.

VIRES

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Cum sale & aceto parata ad acetarium, non solum cibi desiderium inducit, sed & stomachum refocillat, ciet urinam, & ociosis ac delicatis hominibus in cibo est gratissima.

DE RHEVBARBARO.

NOMENCLATVRAE.

Ρᾶ. Ῥῆον.

Rhabarbarum.
Rheon.
Rheubarbarum.
Rheubarbarum/ Ein Wurtzel.

ANNOTATIO IN RHABARBARVM.

RHABARBARVM radix est preciosissima quę aliquando auri precium æquauit, eam nostri medici, secuti Ioannem Mesue, inter cætera purgantia medicamenta,
B tanquam pręcellentissimam collocant, nec enim uim purgatoriam minorem agarico habet. Considerandum autem erit, quòd Rheubarbarum quo nunc passim officinæ utuntur, & quod Mesue describit, penitus esse diuersum ab eo quod antiqui depingunt. Antiqui enim alterius cuiusdam Rheubarbari meminerunt, quo ad uentris purgationem non utebantur, sed antidotis miscebant, & ad plerosq; alios usus adhibebant, quos operę precium non est hoc loco referre, quando ex Plinio, & Dioscoride cæterisq; facile disci possunt. Varijs autem nominibus ab illis appellatur. Galenus enim hoc interdum Rheon, aliquando Rhiam uocat, Dioscorides Rha, & iuxta quosdam Rheon, Plinius Rhacoma, Celsus radicem Ponticam appellauit.

Rhabarbarum uerò quod nunc passim in Germania in monachorum hortis crescit, quodq; ab Herbarijs cum lutea radice & magnis folijs ostentatur, Hieronymus Bock credit esse Rumicem hortensem, apud Dioscoridem, scribitq; eam radicem siccatam in medicina quoq; conducibilem atq; bonam esse, tam intrò sumptam quàm foris applicatam. Choleram enim & Phlegma absq; noxa purgare, si in puluerem redacta pondere unius drachmę cum dimidia parte Gingiberis in iusculo aliquo sumatur, idq; se experientia didicisse. Qui ergo exoticum & preciosum illud Rhabarbarum,

C quod in officinis extat, emere non possunt, relinquant id diuitioribus, & hoc nostrate Rhabarbaro utantur, quod fermè exotico, ut iam indicatum est, uiribus est æquale.

DESCRIPTIO.

Rheubarbarum nascitur in Barbaria, unde & nomen sortitum est. Optimum censetur quod rubens est, & nigredine quadam permistum, quodq; ponderosum & densum succulentumq; est, & commanducatum luteum croci colorem refert. Improbatur in medicina illud quod molle & laxum est, & uenis caret, quodq; fractum puluerulentum est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine,

VIRES AC IVVAMENTA.

Hac radice tam minoribus quàm natu grandibus semper utilicitum est, puerperis quoq; salubris est.

Huius radicis semidrachma uino imposita, magnas uires tali uino præbet, præseruatq; illud hominem à morbis imminentibus.

Ex eadem radice si quis bibat, discutit morbum regium & aquã intercutem.

Rheubarbarum membris ruptis tam interioribus quàm exterioribus accommodatum est, ex quacunq; causa id accidat, si quis ex

D eo bibat.

Expellit malam Melancholiam & Phlegma.

Maxima eius uirtus est, quòd stomachum, iecur, atq; sanguinem in corpore expurgat, & tollit omnem obstructionem membrorum interiorum, unde grauissimi morbi, utputa hydrops, icteros, febris quartana, & lienis affectus sæpius exoriuntur.

Ad membra contusa atq; conquassata, Accipe Mumię duo grana, Rheubarbari semidrachmam, & bono uino decoque, membris inde inunctis auxilium præstat, & sanguinem conglobatum dissoluit. Durat Rheubarbarum quatuor annos synceris uiribus.

Hæc radix obduci debet çera quæ Terebinthina est permista, tum succum retinet.

Aqua Endiuiæ in qua Rheubarbarum est maceratum, facit ad fellis suffusionem & febrem Tertianam. Rheubarbaro autem modicum Spicæ admisceri debet.

Vsurpatur ferè Rheubarbarum ad omnes calidos affectus ex Cholera & Phlegmate exortos, qui humores inde euacuantur, si drachma ex eo contusa in uino uel alio liquore sumatur.

Ex Ioannis Mesue, & Auerrois & recentiorum omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus, inquit Manardus, Rheubarbarũ inter medicinas bilem pituitamq; expurgantes esse pereximium, adeoq; ab

A adeoq; ab his nocumentis quæ secum reliqua cathartica afferre consueuerunt, immunem, ut pueris, prægnantibus, cæterisq; imbecillioribus tutò exhibeatur.

DE RHAPONTICO.

NOMENCLATURAE.

Rhaponticum.

Rheuponticum/ Ein Wurtzel.

ANNOTATIO IN RHAPONTICUM.

RHAPONTICUM à natali solo retulit appellationem, siquidem in ripis Rha fluminis suprà Pontum & Cymerium Bosphorum nascitur. Is amnis Tanai uicinus est, in cuius supercilijs eiusdem nominis oritur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens. Cornelius Celsus Radicem Ponticam appellat. Rhaponticum Dioscoridis medicorum doctissimi interpretantur esse Rhabarbarum, suntq; quidam ex illis qui Rhaponticum idem cum Rhabarbaro esse contendunt. Porrò
B Rhaponticum uerum apud nos non habetur, sed quæ pro eo uenditur radix, Centaurium maius est, ut Ruellius, Cordus, alijq; præstantissimi medici scriptis testantur.

DESCRIPTIO.

Hæc radix Rhabarbaro similis est, intrinsecus habens paruas fibras ad Rhabarbari speciem, sed talem non reddit colorem. Est autem hæc radix leuis minimoq; odore, & gustu amara, Manducata uerò mollescit, & croci fermè acquirit colorem.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine, confortat atq; purgat sanguinem, expellit malos humores.

VIRES AC IUUAMENTA.

Maximas uires possidet, & præcipuè conducit ad omnes affectus interiores corporis, siue sint ex colore, siue ex frigiditate, & temperat naturam hominis.

Ex hac radice in uino decocta, si tumida membra inungantur, tumor deprimitur.

Sanguinem atq; colorem homini restituit.

Emplastrum. Accipe quatuor uncias olei rosacei, & pulueris Rhapontici semiunciam, ceraq; admista, fiat emplastrum. Hoc foris impositum stomacho, aut iocineri, aut lieni, aut in quacunque

C parte corporis dolorem senserit, auxilium præstat.

Rhaponticum cũ semine fœniculi in uino elixum & cum pauxil-lo sacchari edulcatum, facit ad oppilationem iocineris atq; lienis ex frigida causa procreatam. Idem in puluerem redactum & permi-stum cũ modico melle, atq; assumptum, prodest contra lumbricos.

DE RIBES.

NOMENCLATVRAE.

D

Ribes.

Groseilles d'oultremer

Johans Treublin.

ANNOTATIO IN RIBES.

RIBES quid apud Arabes medicos sit nondum satis cla-rum est. Serapion & Isaac Ebemamaran scribunt, Ri-bes plantam esse quæ habeat capreolos recentes, rube-os ad uiriditatem tendentes, folia magna, lata, rotunda, uiridia, grana quorum sapor sit dulcis cum acore quodam, frigi-dam & siccam esse in secundo gradu. Hoc Arabum Ribes medici putant, hoc tempore prorsus esse ignotum, atq; officinas eo carere. Verum quo Pharmacopolæ iam utuntur, & passim apud nos in hortis inuenitur, Frutex est, ut Ruellius inquit, nullis planè spinis horridus, sed topiarius magis, & uitis pusillæ folio, rubentis uuæ, fertilis, sapore subacido, sepit eleganter hortorũ puluinos & areas, acini race-

A acini racematim congesti pendent, & à Gallis rubra grossula appel latur. Germani S. Johans Treublin, id est uuas S. Ioannis uocant. Nec constat apud antiquos quid sit hoc Ribes nostrum uulgare. Multi ex recentioribus medicis & Pharmacopolis putauerunt esse speciem Rhamni, parum spinosam, ferentem rubrum, in modum berberis, fructum. Alij uerò speciem Oxyacanthæ.

DESCRIPTIO.

Ribes arbuscula est bicubitalis, ad formam Rubi folia habens, sed non adeo aspera, flores luteos ferens, fructum in ramulis nascentem, rubicundum & minutum, instar Corallorum, Cuius usus est in medicina.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vuæ istæ manducatæ sedant sitim ex calore Choleræ prouenientem, & alui fluxum cohibent.

Cibi & potus appetentiam inducunt.

Succus inde sumptus maximè confert ad tremorem cordis, tollitq; uomitum. Succo inest dulcedo. Qui maximò calore infestatur,
B edat acinos Ribes & bibat succum, utrunq; habet uirtutem refrigerandi.

Ex Ribes conficitur Eclegma, quod æstuantibus hominibus ualde conducit.

Potio inde parata cum aqua Endiuiæ, prodest ad uariolas & morbillos.

Ribes cum acetosa decoctum, prodest contra sitim & pestem. Hæc potio conducit quoq; contra ebrietatem, & hemorrhoides.

Acini Ribes, ut Ruellius testatur, sapore placent acido, refrigerant æstuantem stomachum: sitim restinguunt: quæ cum alios, tũ maximè febricitantes excruciat: cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant: fœdam uentris proluuiem cohibent, uomitiones sistunt, stomachum firmant, proluuium alui retinent, quod flaua bilis attulerit: erosiones & eiusdem uellicatus tollit: sanguinis feruorem demulcet, & bilis acrimoniam domat.

Rob de Ribes, ut Campegius scribit, stomachum calidum confortat, uomitum Cholericum sedat, sitim extinguit, cordis ebulitionem mitigat, & ipsum confortat, solutionem Cholericam stringit & alterat.

DE ROSA.

C

NOMENCLATVRAE.

ῥόδον.
Rosa.
Rosa rubra.
Rosa alba.
Mel rosarum.
Oleum rosarum.
Succus rosarum.
Rosen.
Rot rosen.
Weiß rosen.
Rosen honig.
Rosen öl.
Rosen safft.

ANNOTATIO IN ROSAM.

ROSAM Græci ῥόδον uocant, eo quòd (ait Plutarchus) ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, hoc est, ingentem odoris fluxum emittat. Rosa autem tam florem ipsum, qui spina
D uerius quàm frutice nascitur, quàm ipsam spinam aut fruticem comprehendit, generali quadam significatione. Poëtæ Rosas omnes antiquitus albas fuisse tradiderunt, uerū quum Mars Zelotypus Adonidem interfecisset, accurrebat Venus per dumeta opem latura, & uulnerato pede, eius sanguine Rosæ tinctæ sunt. Sunt autem Rosarum uariæ species, quas suo ordine Plinius lib. 21. cap. 4. describit, præter eas quæ sentibus ac rubis crescere solent, quas Greci caninas uocant. Pharmacopolę autem duo tantum rosarum genera colligunt. Rubras, ex quibus oleum, electuarium, & saccharum rosatum conficiunt. Albas, ex quibus fit probatissima aqua ad refrigerandum, & syrupus rosatus, item etiam oleum.

ROSAE PARTES.

Multæ sunt rosarum partes, à Plinio & Theophrasto numeratæ, quas in medicina habere cōmodum erit, exiccant enim & extenuant, tum etiam adstringunt.

Vna est, cortex, illa scilicet quæ calycem circundat, quæ, quum calyx aperitur, in quinq; partes secatur.

Calyx est ille Rosæ globus antequam folia patescant.

Flos, est illud medium croceum capillamentis insidens.

Capillamenta

A Capillamenta uerò sunt ueluti tenuia fila, supra quæ flores insident.

Caput est globulus ille ab inferiore parte, quem si aperias, re quadam ueluti lana plenum uidebis: quod quum maturuerit, semen ambit, aptum plantari: non plantatur autem, quia tardiuscule nascitur. Vnde multi decipiuntur, qui putant semen, id esse croceum, quod flos dicitur capillamentis insidens.

Vnguis est in imo folio candida pars.

TEMPERAMENTVM.

Rosæ natura refrigerant atque desiccant in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cum Rosæ rubræ sunt & nondum dehiscunt ac sese pandunt, rescindi debent & siccari ad solem.

Mel rosatum hoc modo facies, Mel bene despumatum ac clarificatum, per linteum transmittito, & accipito recentia rosarum folia, quæ nondum sunt aperta & explicata, eaq; in summo abscindito, ut nodus extra maneat, atque in mel indito, & paulisper ebullire sinito, usq; dum mel rubrum colorem acquirat. Hoc Mel sumptum multum prodest, nam sanguinem confortat atque stomachum.

B Succus rosarum cum uino coctus, tollit dolorem capitis, & medetur oculis.

Gingiuis inde collutis, remouet dolorem.

Folia rosarum tunsa, & inflammationibus imposita, educunt calorem.

Semen rosarum in puluerem redactum, sedat dolorem dentium si gingiuæ ac dentes ex eo fricentur.

Rosarum capita in aqua elixa ac pota, fluentem aluum & sanguinis excreationes compescunt.

Eodem modo oculis indita, lippitudinem eorum emendat.

Idem decoctum in potu sumptum, medetur Lipothymiæ.

Rosæ cum melle & saccharo permistæ ac sumptæ, exiccant malos humores è stomacho.

Folia rosarum in uino decocta, ac à muliere pota, quæ uuluæ uitijs laborat, auxilium præstant.

Eadem recentia cum melle commista, expurgant hominem. Idem præstat & succus.

Ad parandum bonum Laxatiuum, Accipe duas uncias succi rosarum, & admisce serum lactis ac parum spicæ. Licet quoque accipere serum lactis, & addere xij. uncias foliorum ex rosis, modicumque mellis, hoc bene laxat ac lenit aluum.

C Syrupus rosarum etiam laxat & lenit.

Rosæ cum saccharo ac melle confectæ confortant & purgant corpus.

Acetum in quo Rosæ per noctem fuerint maceratæ, ualde prodest membris calidis illitum.

Aestuanti stomacho foris adhibitum, summopere auxiliatur, ac magnos calores inde extrahit.

Succus rosarum cum recenti aqua fontana bibitus, bene laxat, purgat sanguinem & pręcipuè Choleram, discutit morbũ regium.

Succus ita sumptus ingentes calores sine noxa repellit, inducit homini post alui solutionem bonam quietem.

Rosæ confortant cor, lætificantq; sanguinem.

Mel rosaceum confortat, atq; Melancholicam Phlegmaticamq; materiam expellit, exhibitum cum aqua in qua semen fœniculi coctum fuerit: melius uerò purgat, si modicum salis admistum fuerit.

Quidam decoquunt rosas in oleo oliuarum, & ita faciunt oleum rosaceum. Alij rosas oleo inditas, ac nondum coctas, per xij. dies reponunt. Sed folia rosarum in superiore parte abscissa, & in oleo decocta, per quinquaginta dies in uitreo uase, soli exponito. hoc oleum est probatissimum.

Ardenti enim iocineri illitum ualde prodest.

D Temporibus capitis illitum, tollit dolores capitis, ipsumq; refrigerat.

In cibo sumptum remouet calorem stomachi & iocineris.

Rosarum puluis cum aceto contritus, & cum albugine oui commistus, oculorum dolorem efficaciter sanat, restringit humorem, & sanguinem ad oculorum uenas defluentem, si emplastri modo temporibus applicetur.

Saccharum rosaceum habet uirtutem confortandi, ac constringendi, facit ad dysenteriam, uomitum Cholericum, syncopen, & Cardiacam passionem.

Ros ille qui insidens rosis inuenitur hærere, munda pinna lectus, & specillo genarum palpebris instillatus, oculorum lippitudini medetur.

Aridis rosis in uino decoctis expressus cremor, ut Dioscorides inquit, probatur ad capitis, oculorum & aurium dolores, gingiuas, uitijs sedis ac recti intestini, & uuluæ penna illitus collutusue, aut infusus medetur.

DE AQVA DESTILLATA EX ROSIS crescentibus, in sentibus & rubis.

Folia istarum rosarum conuenienti tempore decerpta distillantur.

Aqua

A Aqua illa mane ac uesperi singulis uicibus, duabus uncijs pota, prodest contra calores non naturales, tollit fluxum locorum mulie brium ex calore prouenientem, graueolentiam oris emendat, aluũ laxat ex calore constipatam, sistit etiam fluxum alui ex calore nimium fluentem.

Eadem in potu sumpta, subuenit æstuanti stomacho atq; iocineri, sistit diarrhoiam, prodest contra herysipelata.

Duarum drachmarum pondere una uice sumpta, cum semidrachma eboris rasi, medetur tumoribus, ad eum modum sæpius pota, prodest.

Cum linteis aut stupa cannabina foris imposita, prodest contra inflammationem in quacunq; corporis parte fuerit. Manibus ac pedibus illita, confortat caput atq; cor, maximè conducit illis qui ex diuturna ægrotatione debilitati sunt.

Oculis instillata facit ad ruborem & ulcera oculorum: temporibus, pulsui, & naribus illita, discutit ictus in capite, ac quietem inducit.

In ore retenta tollit dolorem dentium ex calida intemperie procreatum.

Pota atq; fronti illita, auxiliatur contra uertiginem.

DE AQVA EX RVBRIS ROSIS DESTILLATA.

B Folia ex rosis bene maturis matutino tempore decerpta, in uitreo uasculo in Balneo Mariæ distillantur.

Hæc aqua in potu sumpta, corroborat & refrigerat cerebrum, cor, stomachum, & omnia interiora membra, confirmat spiritus & calorem naturalem, præseruatq; à putredine.

Prodest contra dysenteriam & diarrhoiam, debilitatem, uomitum, & uehementẽ sudorem, qui ex cordis imbecillitate prouenit.

Dentes & gingiuæ hac aqua collutæ, inde corroborantur, & facit bonum oris odorem, redditq; ipsum os bene coloratum.

Accipe aquæ rosarum unciam, uinumq; album, Tuciæ contusæ drachmam, quibus aloes epaticæ, & sacchari candi, singulorum xx. grana admisceantur. Hæc aqua salutaris est oculis, nam expurgat, exiccat, & corroborat oculos atq; uisum.

Oculis instillata cum modico sacchari, facit ad exulcerationem, & ruborem oculorum ex calore prouenientem.

A ieiuno sumpta pondere iij. unciarum, confortat caput: cum uino permista, & sex uncijs pota, tollit uertiginem, confirmat iecur.

Cum linteolis imposita restringit sanguinem narium & omnium uulnerum, facit ad omnem scabiem cutis, ex calida causa creatã.

Est singulare & bonum Repercussiuum, quo membra nobiliora ab ardore defendi queunt.

C DE AQVA ROSARVM ALBARVM.

Hęc aqua pota & foris illita facit ad cordis imbecillitatem, confortat, atq; confirmat omnia membra tam interiora quàm exteriora, si inde illinantur.

Temporibus, fronti, palpebris & ceruici illita, bonas præstat uires, & mitigat sanguinem seuientem, & conciliat quietum somnum.

Oculis indita facit ad omnes oculorum affectus, & ferè ijsdem pollet uiribus quibus aqua ex alijs rosis destillata, nisi quòd hęc magis refrigerat, ex rubris rosis magis confortat.

Aqua ex capitibus rosarum destillata, per diem & noctem, quater & singulis uicibus iij. uncijs sumpta, fortiter restringit, & absq; noxa dysenteriam, & diarrhoiam ex calida intemperie exortam.

DE ROSMARINO.

NOMENCLATVRAE.

D

Λιβανωτίς.

Rosmarinus.

Rosmarinum.

Anthos.

Rosmarin

Rosmarin.

ANNOTATIO IN ROSMARINVM.

ROSMARINVS frutex est non ingrati odoris, qui hodie in hortis delectationis & ornatus gratia seritur, uerum in medicina quoq; mirabilem habet efficaciam, Apud Græcos autores Libanotis dicitur, ἀπὸ τοῦ λιβάνου ἤ τοῦ λιβανώτου, hoc est à thure, quòd eius folia & radix, thus oleant maximè. Dioscorides Rosmarinum coronarium appellat, eo quòd olim coronas inde nectebant. Simon Genuensis per Anthos florem Rosmarini intelligit, sed nullum autorem sequitur. Tria Libanotidis genera à Dioscoride enumerantur, uerum unum tantum ex ijs, in Germania est cognitum.

DESCRIPTIO.

Rosmarinus canum durumq; caulem habet ab inferiore parte: in superio-

A in superiore autem parte folijs est acutis, & ad Lauendulę modum cœruleis. Radicem habet nigram & fruticosam. Gaudet nasci locis putridis, & fimo ouillo stercoratis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

Omnes Libanotidis species, ut Galenus inquit, eiusdem sunt facultatis, hoc est, emollientis, digerentis, incidentis, & abstergentis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Rosmarinus cum lingua ceruina per noctem uino impositus ac bibitus, morbum regium discutit.

Succus tum radicis tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem, ab humorum crassitudine emendat.

Emplastrum ex folijs confectum, facit ad condylomata sedis, emollit enim ea & citò curat.

Radix contusa atq; cum melle permista, & ulceribus imposita, statim ea emollit.

Eadem cum parietaria imposita atq; decocta in uino, & in potu sumpta, mollit aluum & dolorem eius repellit, itidem prodest contra morsus uenenatorum. Eodem modo cum artemisia temperata, ciet urinam, & promouet menses mulierum.

Flores rosmarini recipies, eosq; candido linteolo illigatos in ui-
B no decoques, quod mane uel uesperi sumptum, multos affectus corporis pellit, præcipuè autem succurrit affectibus mamillarum.

Flores in puluerem contriti atq; in calido uino sumpti, animum reddunt hilarem, & confortant naturam atq; sanguinem, & pręseruant hominem à morbis qui accidere possunt.

Carbones ex ligno uel caulibus combustos ac in puluerem redactos lineo panno indito, ac dentes inde fricato, tum candorem recipiunt, & uermes in eis necantur.

Qui catharro laborat, accipiat corticem rosmarini, ac inde fumum faciat, quo naribus attracto, auxilium adfert.

Ex radice in aceto elixa si pedes lauentur, præseruantur à tumore & podagra.

Qui flores cum melle despumato atq; pane siligineo ieiunus comoderit, tutus est ab anthrace & alijs apostematibus.

Folia cancro medentur imposita.

Pulmentum sumptum cochleari ex eius ligno facto, sapidum est atq; salubre, redditq; hominem iucundum & lætum.

Qui nullam habuerit ciborum appetentiam, rosmarinum in aqua ebullire sinat, & in potu sumat, uel uinum inde misceat. Si quis corpore tumidus fuerit, & membrorum paralysi laborauerit, folia in aqua coquat, & tenui linteolo ea imponat, idq; superliget, tum curatur.

Quicunq;

C Quicunque ex magno calore uehementer sitit, potum suũ misceat cum aqua in qua rosmarinum ebullierit atque mala granata: illud absq; dubio opitulatur.

Puluis ex floribus siccatis contusus atq; in mollibus ouis manducatus, naturam maximè corroborat & sanguinem emendat.

Vinum ex rosmarino confectũ, si bonus haustus mane & uesperi inde sumatur, sanguinem mundificat, edendi desiderium inducit, expellit omnes interiores humores, atq; magnam imbecillitatem aufert.

Rosmarinum cum syluestri pulegio uel mentastro in uino & oleo oliuarum decoctum, si quis inde inungatur, sudorem elicit, & medetur hydropi.

Idem cum Ruta in uino decoctum, modicoq; piperis admisto, prodest contra morbum comitialem.

In uino elixum & permistum cum dianthos, facit ad imbecillitatem cordis. Electuarium dianthos in Pharmacopolijs est preciosa compositio contra omnes suprà dictos morbos.

Idem cum pyrethro in uino coctum, confert ad magnitudinem uuulæ, ore inde gargarizato.

Si ex decocto rosmarini & melissæ uulua mulieris purgetur, reddit eam facilè fœcundam.

D Rosmarinum, ut Dioscorides inquit, medetur suffusis felle, si quis in aqua decoxerit, decoctumq; id ante exercitationem homini bibendum dederit: & post exercitationes lauerit, merumq; biberit.

Vinum ex rosmarino uel herba ipsa cum floribus in uino elixa, si calidus haustus mane ac uesperi singulis uicibus, inde sumatur, & postea nisi post tres horas nullus cibus uel potus capiatur, mirabiliter album fluxum repellit, qui mulieribus ex ulcere contingere solet, & curat exulcerationem locorum muliebrium. Eodem modo sumptum discutit ac educit morbum regium, tollit asthma, aperit arteriam, facit facilem excreationem, adiuuat concoctionem, sedat tormina, mundificat sanguinem.

DE AQVA ROSMARINI.

Aquam ex Rosmarino distillare bis intra annum licet, in Maio scilicet & in Septembri, tum herba & flores ex caulibus decerpti destillantur.

Aqua rosmarini confortat humidum cerebrum, cor infirmum & interiores sensus.

Corroborat quoq; memoriam.

Tollit imbecillitatem cordis, atq; syncopim.

Confirmat atq; calefacit uenas refrigeratas.

Aufert tremorem.

Confert

A Confortat paralyticos, membris infricata.
Sedat omnem frigidum tumorem imposita.
Præseruat à peste, sanguinem purificat.
Mitigat asthma atq; antiquam tussim.
Facit ad Tabem. Calefacit medullam ossium, & frigidum uiscosumq; stomachum, Concoctionem adiuuat.
Stomachi inflationem deprimit.
Restituit perditam loquelam.
Reddit hominem audacem & animosum.
Clarificat faciem, si ex ea lauetur.
Præseruat ab Anthrace.
Reddit faciem iuuenilem, retardat senectam quotidie pota.
Bonum reddit anhelitum. Curat cancrum & fistulas.
Mundificat maligna & putrida uulnera.
Prodest contra uomitum, & fluxus alui.
Est Theriaca contra omne uenenum.
Dolorem uuluæ sedat. Subuenit contra tormina intestinorum.
Purgat matricem & reddit fœcundam.
Exterit maculas. Expurgat uisum, tollit albugines.
Sistit fluxum oculorum, uisum exacuit.

B Vinum in autumno ex rosmarino confectum cum recenti musto easdem facultates possidet quas ipsa aqua, omnibusq; iam prædictis morbis æque ac ipsa aqua medetur.

DE RVBEA TINCTORVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἐρυθρόδανον.
Ἐρευθόδανον.

Rubia tinctorum.
Rubia satiua.
Lappa minor.
Garance
Klebkraut.
Rödt.

ANNOTATIO IN RVBEAM TINCTORVM.

RVBIA tinctorum apud Dioscoridem Rubia satiua dicitur. A Græcis Erythrodanon appellatur, à rubore radicis quo lanę & coria tinguntur, factum illi nomen est. Thusci Lappam minorem uocauerunt, quia Rubię caules & folia tractata asperitate sua hærent, & apprehensa retinent.

C Notissima est Rubia, infectores enim eam ubiq; ad lanas tingendas in usu habent. Magna copia apud Spiram, & Argentoratum à rusticis in agris seritur, magnum enim uectigal eis inde prouenit. Tria inde seruari ad medicinam oportet, semina, radices, & folia quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferunt.

Rubia duplex est. Vna syluestris est, quæ sua sponte crescit. Altera satiua quæ in hortis & agris seritur. Radice lanam rubro colore inficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix omnem obstructionem tum iocineris tum lienis discutit.

Puluis ex hac radice cum oleo succoq; allij & pauxillo mellis permistus, si maligna scabies inde inungatur, unde lepra procreari solet, eam curat.

Succus radicis auribus instillatus, dolorem earum mitigat.

Radix atq; herba omnibus quæ urinam prouocant admisceri possunt, quo fiant multo efficaciora.

Radix in uino decocta cum semine fœniculi, ciet urinam & mulierum menses, educit fœtum mortuum atq; uiuum.

Eadem in aqua mulsa decocta, & de die, si bis inde bibatur, ape-
D rit oppilationem iocineris, lienis, renum & matricis, probataq; existit potio contra morbum regium.

Minuit lienem semen in aceto mulso potum.

Succurrit uiperarum morsibus, radicis Rubiç succus simulq; foliorum potus. Iuuat quoq; si uulnera inde foueantur.

Radix atq; herba cum aceto contusa, & imposita necat atq; sanat omnem cutis impetiginem & uitiliginem.

Quinetiam apposita radix, fœtus, secundas, & menses trahit.

DE RVTA.

NOMENCLATVRAE.

Πήγανον.

Ruta satiua.

Ruta syluestris.

Wein Rauten.

Rauten. Wilde Rauten.

Rue

ANNO-

A

ANNOTATIO IN RVTAM.

RVTAM à Græcis πήγανον, à potestate & uiribus suis appellatam fuisse Plutarchus scribit. Concernit enim & siccitate indurat, ob caliditatẽ suam hominis semen: in uniuersumq́; gerentibus uterum aduersatur. Quemadmodum autem dictamum herbam extrahendis sagittis efficacem à ceruis didicimus, & quemadmodum Chelidoniam hirundines indicarunt, & herbæ nomen dederunt, & Ciconia origanum, Hederam morbis mederi monstrarunt apri: Sic & Rutam medicinis habilem esse, eiusq́; uires nobis ostenderunt mustelæ, quæ cum serpentibus dimicaturæ, & in murium uenatu rutam prius edunt, quo uenenum sibi nihil nocere possit. Hiemem odit Ruta, ut Platina inquit, apricis ac siccis gaudet locis, cinericia terra uult nutriri. Amicitia ei est cum ficu, adeo ut nusquam lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Surculus si in perforatam fabam adactus pangatur, melius proueniet. Immundæ mulieris & accessum & omnem prorsus attactum metuit: si quidem eo confestim, ut inquiunt, enecatur. Ruta est antidotus contra omnia uenena, & peculiaris Theriaca pauperum, quod non solum Mithridates rex testatur, uerum etiam experientia ipsa quotidie docet. Sculptores pictoresq́; Ruta utuntur in cibo, propter uisum.

DESCRIPTIO.

B Ruta folia habet ex ordine numerosa, caulem cubitalem, & plærunq; maiorem, florem luteum, quadratos calyces in quibus semen continetur, quod nigrum est, instar pulicum. Radicem habet candidam & lignosam.

Satiua Ruta surculosis est ramis, folijs paruis, albis floribus, & rubro semine. Duum generum Ruta est, Syluestris & montana altera: satiua & hortensis altera.

TEMPERAMENTVM.

Hæc natura calefacit & desiccat in tertio ordine. Folia & semina usurpantur in medicina. Vbicunq; in Receptis Rutæ fit mentio, semper folia & non semina intelligi debent. Semen colligendum est in autumno, hoc durat quinq; annos, folia siccanda sunt, ea ad annum durant.

Quidam inquiunt Moly esse Syluestrem rutam, hæc subtilis est, & calida in quarto gradu, quare eius usus est contra crassos humores, penetrat enim & ualde cit urinam. Hæc etiam maximè exiccat hominem, & minuit libidinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ruta manducata genituram extinguit, & cohibet uenerem. Ruta quia flatus discutit aboletq́;, ideo etiam ueneris ardorem obtundit, ut inquit Ægineta lib. 1. cap. 35.

C Folia sumpta cum caricis & iuglandibus nucibus: pellunt letale pestis uenenum, & est tutius præseruatiuum quod haberi potest.

Alij alio modo hoc præseruatiuum conficiunt.

Accipiunt enim foliorum Rutę unciam unam, ficorum semiunciam, Iuniperorum sesquiunciam, nucum iuglandium ij. uncias, aceti iiij. uncias. Hoc simul permistum sumendum est, mane antequam quis prodit in lucem. Et certum est hominem rarò à ueneno infici, qui hoc ita usus fuerit, & est præciosa theriaca contra aërem pestilentem.

Ruta cum aceto cocta & sumpta, pellit singultum.

Itidem sumpta sedat dolorem coxendicis & pectoris.

Prodest quoq; suspiriosis, & tollit tussim.

Curat etiam abscessum pulmonis, unde Tabes (quam Græci Phthisim uocant) generari solet.

Cum oleo decocta, & per Clysteriũ infusa, pellit dolorem locorum muliebrium, & inflationes maioris intestini, quod Colon Grę ci dicunt.

Trita cum melle, ac tota pube usq; ad sedem oblita, uuluæ strangulatus aperit.

Emplastrum ex Ruta & oleo confectũ, ac umbilico impositum, necat lumbricos. Ruta quoq; in oleo elixa, mane edenda est, & postea tribus aut quatuor horis ieiunare.

D Cum uino ad dimidias decocta, tollit hydropem.

Confert oculorum claritati Ruta sola manducata, aut cum sale.

Succus ex Ruta naribus inditus, sanguinis eruptiones cohibet.

Emendat Ruta grauem ceparum alliorumq; halitum commanducata. Ruta sumpta ualde auxiliatur contra uenenum. Mustela dimicatura cum serpentibus, rutam edit, tum à ueneno nullam noxam accipere potest. Conducit Ruta interioribus membris, & uisum clarificat.

In aqua decocta & forti uino permista, discutit rugitum uentris. Ita quoq; pellit tumorẽ costarum. Febricitantibus ruta medetur in oleo oliuarum decocta, si ante accessionem corpus inde inungatur, uel si per Clysterem infundatur.

Eadem in oleo cocta, & auribus calida instillata, pellit uermes earum.

Cocta cum myrrha & uino & in potu sumpta, pellit aquam intercutem.

Succus Rutæ cum oleo rosaceo & aceto permistus ac capiti illitus, dolorem inde repellit.

Idem cum aqua fumi terrę coctus, subuenit pueris, qui morbillis laborant.

Ne autem

A Ne autem infantes à uariolis excæcentur, tum radicem Rutæ & Scabiosæ collo eorum suspende, & erunt tuti.

Vnguentum ex ea factum cū oleo rosaceo, cerussa & aceto, sanat quamuis scabiē, sacros ignes, herpetas & capitis manantia ulcera.

Cum melle & alumine, lichenibus Ruta infricatur.

Ruta cum allio, sale, & nucibus simul mixtis ac tritis, & super morsum rabidi canis, aut alterius animalis uenenosi posita, statim curat.

Ruta omnia uenenosa animalia fugat, unde & in hortis prope saluiam plantatur, ne bufones se sub ea continere possint, qui, ut fertur, gaudent locis Saluia consitis.

DE AQVA RVTAE.

Folia ex caulibus decerpta in medio Maij distillantur.

Aqua Rutæ mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, medetur uitiato iocineri atq; lieni, prodestq; malo stomacho.

Opitulatur contra uomitum & eructationem stomachi, subuenit pulmoni, pellit tumorē pectoris & costarum, emollitq; pectus.

Eodem modo bibita, flatus in corpore discutit, medetur colicæ, & intestinis accommodata est.

B Itidem prodest contra capitis uertiginem, medetur oculis quotidie duabus uncijs pota, pellit scabiem corporis.

Triginta diebus aut eo amplius in potu sumpta, hydropicis auxiliatur, pellit alui lumbricos, subuenit mulieribus in partus difficultate, nam expellit fœtum, atq; expurgat mulieres à partu, atq; menses trahit.

Medetur tussi & pesti, pellit rugitum in uentre. Sistit alui fluxum, pręcipuè aūt medetur febribus, ueneno, ac morbo comitiali.

Subuenit paralysi ex calida intemperie prouenienti, si mane ac uesperi cum ea fricetur, & linteolis imponatur.

Conducit affectibus oculorum, pellit enim albugines & maculas oculorum, clarificat oculos, indita uel illita, exiccat atq; purgat eos ab omni uiscoso humore.

Prodest contra spasmum si inde fricetur, tollit tumorem capitis, linteolis applicata, medetur Apoplexię, pellit quoq; frigus quod minus est naturale, si membra ex ea fricentur, uel linteolis imposita, remouet tremorem membrorum.

Tollit ulcera nariū & polypum, si inde lauentur, uel linamentis naribus indita.

Mitigat eadem dolorem articulorum in digitis, lineis pannis imposita, præcipuè si Phagedæna adfuerit.

Tollit dolorem uenarum, confortat eas si inde sæpius fricentur,

C & lauentur, præsidium quoq; adfert contra putridas gingiuas, ore inde colluto.

Facit quoq; contra omnium uenenatorum morsus, pota uel linteolis imposita.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera S. incipientium.

DE SABINA.

NOMENCLATVRAE.

Βραθύς.
Βάρυθον.

Sabina.
Herba Sabina.
Sauina.
Sauiniez. herbe des chartreux
Seuenbaum.

D

ANNOTATIO IN SABINAM.

SABINA ab antiquis Græcis uarijs nominibus fuit appellata, ut Brathys Barython & Berathon. Romani Herbam sabinam à regione, in qua multa nasceretur, uocarunt, ut testatur Vergilius Marcellus. Sauina quoque à nonnullis uocatur. Est autem omnibus nota herba, eadem penitus figura qua à Dioscoride describitur. Frutex herbaue est folio ferè cupressi, perpetuò uirenti, in topiarijs pergularum operibus non improbatur. Estq; duorum generum. Altera Tamaricæ similis folio est, altera cupresso, qua ex re quidam creticam cupressum dixerunt, Plinius lib. 24. cap. 11. Sabina herba propagine seritur, & auulsione: aiunt fece uini aut è parietibus latere tuso mirè ali.

DESCRIPTIO.

Sabinæ frutex est figura Iuniperi, sed folijs est mollioribus, & in summo rotundioribus, floret quoq; instar Iuniperi, nullum producens fructum, plantatur in hortis ad Buxi modum.

TEMPE-

A

TEMPERAMENTVM.

Calefacit siccatq́; in tertio ordine, est ex numero eorum quę maximè tenuium sunt partium, extenuat & digerit pota, ut Galenus docet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad crebras inanesq́; egerendi uoluntates & impetus, quem morbum Græci Tenesmum uocant. Decoque Sabinam in uino & aceto, & uaporem inde ano excipe, uel calido huic decocto inside.

Facit etiam ad catharrum ex frigida causa procreatum.

In puluerem redacta, & unguentis quæ conducunt ad scabiem purulentam admista, opem præstat.

Sabina in uino decocta bonum reddit stomachum, tollitq́; tormina intestinorum: medetur eodem modo stranguriæ.

Contusa & emplastri modo imposita coxis, auxiliatur coxendici.

Habet uirtutem extenuandi, & erodendi Gangrenam in putridis uulneribus, uel antiquis quibuslibus ulceribus, mundificat etiam fœtida uulnera, si puluis inde cũ melle temperatus imponatur.

Sabina in aqua decocta facit ad herysipelata.

Mulierum menses plus prouocat, quàm ulla alia herba, penetrat

B tam fortiter, ut etiam sanguinem per urinam exigat, fœtum uiuentem in utero materno necat, & mortuum eijcit, quare prægnantibus hæc herba potissimum uitanda est, ne in extremo iudicio cogantur deo rationem reddere.

Carbunculos soluit cum melle illita, & pellit dolorem illarum pustularum.

Sabina in puluerem redacta, & cum Lithargyro, Sulphure atq́; succo plantaginis minoris permista, modicoq́; axungiæ porcinæ addito, inde fit unguentum contra scabiem, quod multũ prodest.

Eadem cum aceto & caulibus hortensibus contusa, & uulneribus serpentibus imposita, prohibet ne latius serpant. Et cum cerussa temperata, eadem uulnera sanat.

Herba Sabina diligenter trita cum aceto, & oleo rosacec mixta, capiti & temporibus illita, ualde prodest.

Gallinacei generis pituitas fumo huius herbæ sanari produnt.

Cum melle & uino pota, regio morbo medetur, utilis ad suffitus pro thure assumitur.

Cum melle illita folia, nigredines abstergunt, sordesq́; alias cutis. In medicamentis uerò duplicato pondere, eosdem effectus habere quos cinnamomum traditur.

DE AQVA SABINAE.

Herba ipsa ex stirpe decerpta, in ultimo mense autumni distillat.

C Aqua Sabinæ duabus uncijs pota, menses ducit, & excitat naturam.

Conducit uertigine capitis laborantibus, illita & linteolo in ea madefacto fronti applicato, inde enim pellitur uertigo.

Digitis imposita occidit phagedænam.

Abstergit flauas maculas faciei ex ægrotatione procreatas, si facies inde illinatur & lauetur. Et deinde balneum intrabis, & iterum faciem lauabis, tum maculæ pelluntur.

DE SALVIA.

NOMENCLATVRAE.

Ελελίσφακος.
Ελαφοβόσκος.

D Saluia.

Saulge

Salbey.

ANNOTATIO IN SALVIAM.

SALVIA quæ à Græcis Elelisphacos dicitur, inde fortassis à Latinis dicta est, ut inquit Hermolaus Barbarus, quòd salutaris sit ad multa, & presertim ad fœcunditatem. Nam in Aegypti Copto multis pestilentia sublatis, coactæ sunt mulieres huius herbæ succo ad conceptum uti, unde & Agrippa Elelisphacon ἱερὰν βοτάνην, hoc est sacram herbam appellat. Illud habetur in confesso, ut Ruellius docet, fœminam quæ quadrantem horæ ante concubitum, huius succum instar heminæ cum momento salis ebiberit, concepturam. Elelisphacos autem, ut Theophrastus inquit, differt à Sphacelo, quòd altera mitior est, altera syluestrior. Sphacelo folium breuius & leuius, elelisphaco squalidius & scabrius. Quæ in hortis nascitur elelisphacos à Theophrasto uocari accipitur. Syluestris autem ab eodem Sphacelon appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacior esse, à nonnullis traditur. Saluia in hortis & semine & surculo seritur. Apricum amat locum. Lixiui cinere fruticem muniunt olito.

A niunt olitores, & sic lætiorem prouenire testantur, frigora non horret, hybernis temporibus uiuit. Saluia herba est culinis ualde accommodata, coqui enim ea in multis condimentis utuntur, ut Platina scribit.

DESCRIPTIO.

Saluia duplex est. Altera est gracilibus folijs, Altera lata est & oblonga, utraq; flores cœruleos producit, ad modum fruticis crescit, ubicunq; in hortis plantatur, neq; plantari debet absq; ruta, neque fimo stercoranda erit, sed antiqua terra cum argilla straminea.

Satiua Saluia crescit frutice ramoso, sed nõ alto, folia illi sunt cotonei mali figura, oblongiora tantum, & hirsuta instar uestis attritæ, & albescentia odorataq;.

TEMPERAMENTVM.

Saluia calefacit in primo ordine, siccatq; in secundo. Foliorum usus est in medicina quę ad annũ durant, postea renouari debent.

Galenus inquit, Saluia euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Saluia sistit abundantes fluctiones. Comorantes menses trahit, B abundantes sistit, decocto eius poto.

Folia in cibo sumpta faciunt ad dysenteriam.

Bibitur quoq; Saluia cum absynthio ad dysenteriam.

Succus ex folijs facit crescere capillum, idem potus ciet urinam.

Bibitur ad ciendam urinam foliorum ramorumque eius decoctum: menses idem trahit & fœtum expellit: quare grauidæ mulieres à nimio eius usu abstinebunt, præterquam in tempore partus.

Morsus à uenenato animali, si biberit ex Saluia sanatur.

In puluerem redacta atq; in aqua decocta, capillos inde lotos denigrat.

Idem puluis manantia ulcera purgat, uulnerum sanguinem cohibet.

Rami foliaq; eius cum agrimonia in aqua pluuiali cocta: & pota, si fluctiones & pruritus cutis inde abluantur, ualde prosunt.

Succus foliorum denigrat capillum, idem bibitus mouet urinam.

Saluia in uino decocta, contra paralysim ualet, in potu sumpta, & imposita.

In aqua elixa facit ad podagram & morbum comitialem, & pręsertim facit ad stillicidium urinæ, eo decocto in potu sumpto, & aluo imposito.

Expurgat Saluia mulieris uuluam.

C Cum Taxo Barbato in uino cocta, procidentem anum retrahit, huic decocto si quis insideat.

Succus cum melle permistus, putrida uulnera, inde abluta benè mundificat.

Finit genitalium prurigines foliorum ramorumq; Saluiæ cum uino decoctum, si eo abluantur.

Ad pruriginem circa anum, ut Apuleius scribit, Saluia decoquitur, & de ea aqua inferiores parteis fouentur: & summe sedat pruriginem. Macer inquit:

Saluia cui nomen Elelisphacos est apud Argos,
Cum mulsa Iecoris prodest, potata querelis.
Cum uino succus tepidus si sumitur huius,
Compescit ueterem tussim, laterisq; dolorem.

Partus emortuos apposita extrahit, item uermes aurium.

DE AQVA MAIORIS SALVIAE.

Saluia quando flores gerit distillari debet.

Aqua Saluiæ per xxx. dies mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, iocineris uitia emendat, pellit tussim, educitq; fœtum mortuum.

Tali modo bibita medetur apoplexiæ, & obmutescentibus, grauedini linguę, membris cõtractis & attonitis, si inde fricentur, summopere opitulatur.

D Prodest contra laterum dolores, tremorem manuum, & paralysim bibita, uel si quis se ea fricuerit.

Sanat uulnera si inde abluantur, uel linteolis imponatur, in potu sumpta, aperit omnem obstructionem, menses trahit.

Super morsum uenenatorum imposita, educit uenenum, si ex ea lauetur.

Restringit sanguinem uulnerum cum fimo pauonum, & musco gossipioq; superligata. Capillos inde friatos denigrat. Dentibus atq; gingiuis inde collutis accommodata est.

Eadem quotidie singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs sumpta, rumpit apostemata interiora, corroborat cerebrum, tollit capitis destillationes, confortat æstuans iecur, discutit phrenesim.

Facit ad omnia membra infrigidata, paralysim, tremorem, conuulsionem, morbum comitialem, supra dicto modo pota. Idem præstat si uinum inde misceatur, membrisq; illita.

Ita bibita facit appetentiam ciborum, corroborat stomachum, & locos muliebres.

DE SALICE.

NOMENCLATVRAE.

ἰτέα.

Salix.

Saulsoie

Weidenbaum.

ANNOTATIO IN SALICEM.

SALIX nota omnibus arbor est, quam à saliendo Festus dictam putat, quod ea celeritate crescat, ut salire uideatur. Paulo antè Aequinoctium germinat, auctu perquam facilis, quòd apud aquas degat, breui uitæ spacio durat. Aquosis lætatur, etsi uitam agat an-
B cipitem. Inter steriles arbores meritò Salix primum locum obtinet, nullius quippe tutior est reditus minorisue impendij, aut tempestatum securior. Tam hyeme quàm ęstate magno potest esse usui. Salicis enim plura sunt genera, ut scribit Plinius. Nam quædam & in proceritatem magnam emittunt iugis uinearum perticas, pariuntq; baltheo corticis uincula. Et aliæ uirgas sequacis ad iuncturas lenticiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum supellectili, candidiores ablato corticee, leuiq; tractatu, mollioribus uasis, quàm ut è corio fiant, atque etiam supinarũ in delitias cathedrarum aptissima. Ocyssimè autem Salix amittit semen, ut idem inquit, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dictam ab Homero ὠλεσίκαρπον, hoc est frugiperdam, Secutaq; ætas scelere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat. Plinius alio quoq; loco tria salicis nomina commemorat, uiminalem, eandemq; purpuream: uitellinam à colore luteo, graciliorem priore: Gallicam quæ sit tenuissima.

DESCRIPTIO.

Salices nullum ferunt fructum, florent autem lanuginosis fibris in Martio & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant atq; siccant in primo gradu.

C Salicis folia & flos facultate constant, quæ citra rosionem siccet, tum quæ nonnihil etiam astringat, ut inquit Æigineta.

Astringunt salicis folia, semen, cortex & succus, ut Dioscorides scribit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cortex salicis in puluerem crematus, & aceto maceratus, prodest ad uulnera quæ desiccare oportet, ita ut illinatur, & linteolis applicetur.

Folia contusa & permista cum exiguo pipere & uino, utiliter bibuntur iliosis.

Per se etiam in aqua sumpta conceptus prohibent.

Puluis ex salice cum aceto potus uel illitus, sistit sanguinem ex naribus, uel uulneribus profluentem.

Qui ingenti calore infestatur, accipiat folia salicis, & circum se spargat, ea ualde refrigerant in calidis temporibus.

Rami & folia aqua aspersa, ut Vitalis docet, circũ febricitantes, aut eorundem lectos posita, aërem refrigerant, eosq; recreant & confortant.

Succus salicis cum aqua plantaginis temperatus, ac sumptus, facit ad dysenteriam.

D Prodest potum semen sanguinem expuentibus, ut Dioscorides scribit. Præstat idem & cortex.

Foliorum præterea & corticis succus in mali corio, cum rosaceo calefactus, aurium doloribus succurrit.

Eorundem decocto podagræ utilissimè fouentur, quinetiam furfures capitis exeruntur.

Cinis ex corticibus crematus, & succo suo temperatus, præbet unguentum quod uitia cutis in facie emendat.

Idem cinis cum aceto maceratus, clauos & callos illitus pellit.

Idem sale addito emplastri modo uerrucis prius scarificatis impositus, eas curat.

Cortice & folijs iu uino decoctis, foueri neruos utilissimum.

Folia contrita & pota intemperantiã libidinis coërcent, atq; in totum auferunt usum, sæpius sumpta. Optimum profectò remedium sacerdotibus & monachis, qui castitatem uouerunt.

Est autem succus salicis trium generum, ut Plinius scribit. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum à falce distillans.

A

DE AQVA EX FOLIIS SALICVM.

Folia albarum salicum decerpta ex surculis, qui primum in uere cœperunt geminare, distillantur in medio Maij.

Ea aqua mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, medetur calculo, trahit urinam, prodest contra lumbricos alui.

Opitulatur contra ruborem oculorum, si inde abluantur, facit ad sacros ignes, medetur fistulis imposita. In potu sumpta, expellit fœtum mortuum.

DE AQVA EX FLORIBVS SALICVM.

Distillantur hi flores quemadmodum flores pomorum & persicorum.

Conducit hæc aqua uisui, sanat scabiem capitis, pulchros reddit capillos si setaceo in eo intincto pectantur, & per se postea iterum siccentur.

DE SAMBVCO.

B

NOMENCLATVRAE.

Ακτῆ.

Sambucus.

Sabucus.

Sureau

Holder.

ANNOTATIO IN SAMBVCVM.

SAMBVCVM Græci Acten uocant. Fruticat autem Sambucus arboris specie, uirgas habet arundinum forma firmas, inanes, candidas & medulla plenas. Sambucum medulla carere aiunt nonnulli, Theophrastus carnosam ei adiungit. Nota omnibus arbor est, passimq; nascitur, tam in cultis quàm in incultis locis, præsertim autem circa sepes, in montosis locis rarò reperitur. Est & alterum eius genus, Chameactæ id à Græcis uocatur, quasi humilis Sambucus, quem Latini Ebulum uocant, de quo suprà tractatum est. Eadem aūt Sambuco & Ebulo uis est, ut Dioscorides inquit, siccant, adstringunt, refrigerantq;.

DESCRIPTIO.

Sambucus arbor est crasso cortice, & intus concaua folia habet,

C ad Ebuli figuram, floresq; albos cum umbella, fructum nigrum copiosi uinosiq; succi.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit natura in secundo ordine, & desiccat in primo.

Sambucus & Ebulus, ut Galenus & Ægineta testantur, uterque desiccandi facultatem obtinet, modice digerit, & conglutinat, potus autem & manducatus, aquam per aluum ducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cortices, flores atq; folia medicinę conueniunt, corticum tamen maior usus est.

Folia adhuc uiridia, si contundantur & scabiosæ cuti imponantur, maximè curant.

Tali modo abscessui, qui in digitis plærunque exoritur, phagadænam nominant, si imponantur, statim medentur.

Folia in uino decocta atq; bibita, tollunt omnes superfluos humores, atq; subeuntibus cutem aquis auxiliantur, easq; potenter expellunt, quamuis stomacho non conueniunt.

Cortices in aqua decocti cum adhuc uirides sunt, mouent uomitum per superiora, eo decocto bibito.

Odor sambuci grauis est, offendit caput, atq; creat fluxum sanguinis narium.

D Folia eius, cortices, atque fructus in aqua salsa decocta, pedum tumorem dissoluunt, si eadem aqua tepida lauentur.

Cortices utiliter sumuntur contra frigidos humores, & præsertim à senibus.

Decoctum corticis interioris ex uino, iocineris & lienis duritiem curat.

Accipe folia sambuci, helleborum, & uinum cum aceto & melle temperatum, squillaq; admista, impetigini, mordentiq; scabiei & morpheæ impone, hoc optimè sanat.

Leniunt oculorum inflammationem, folia tenera & recentia cũ polenta, emplastri modo imposita, ut Dioscor. tradit. Prosunt ambustis itidem, & canum morsibus eodem modo. Podagris opitulantur cum taurino hircinoue adipe, emplastri modo imposita.

Acini eius infirmiores quàm reliqua. tingunt capillum, poti acetabuli mensura urinam mouent. Foliorum mollissima eduntur, ad pituitam bilemq; detrahendam.

DE AQVA SAMBVCI.

Exteriore cortice ex surculis sambuci detracto, interior cortex in principio Maij, in Balneo Mariæ distillatur.

Aqua hæc mane atq; uesperi, singulis uicibus ad iiij. uncias pota, medetur hydropi.

A ieiuno

A A ieiuno ſex uncijs bibita, abſq; noxa potenter aluum ſoluit.

DE AQVA FOLIORVM SAMBVCI.

Anteriora cacumina, & folia tantum diſtillari debent in medio Maij.

Ea aqua conuenit calidis cruribus & putridis ulceribus, ſi ſæpius inde abluantur, & per ſe iterum ſiccentur.

DE AQVA FLORVM SAMBVCI.

Flores bene maturi etiam in Balneo Mariæ diſtillantur.

Hæc aqua mane & ueſperi ſingulis uicibus tribus uncijs pota, emollit thoracem. Prodeſt contra tumorem & aquam intercutem, aperit obſtructionem iocineris, lienis, atq; renum. Pellit febrem tertianam, expurgat omnes fluxiones ex atra bile prouenientes, corroborat ſtomachum.

Sex uncijs ſemel bibita, purgat omnes humores per inferiora, atque corpus euacuat.

Oculis indita calorem extinguit: in potu ſumpta, atq; oculis inſtillata, diſſoluit oculorum albugines.

Facit ad tremorem manuum, ſi mane ac ueſperi ex ea illinantur, & per ſe iterum ſiccentur.

Prodeſt quoq; contra ulcera inueterata & refrigerata, ſi inde lota fuerint, uel linteolis impoſita, etiam medetur.

B

DE SANGVINARIA.

NOMENCLATVRAE.

Sanguinaria.

Blůtkraut.

ANNOTATIO IN SANGVINARIAM.

SANGVINARIA uulgaris, ut Hieronymus Tragus ſcribit, eſt herba quædam rubens, cuius ſuccus ut purpura tingit, naſciturque ſtercorarijs, hæc Soldanella ab alijs dicitur. Sunt autem multæ herbæ, quæ hoc nomine donatæ ſunt, ſuntq; radices, ſunt lapides & gemmæ, quæ ſingula Sanguinaria dici poſſunt. Quidam radicem illam quam Herbarij Tormentillam uocant, ueram ſanguinariam eſſe uolunt, quæ miram habet aſtringendi facultatem. Alij Burſam paſtoris quæ à Germanis Deſchel kraut uocatur, Sanguinariam nuncupant. Præterea Polygonon hoc nomine à multis inſignitur, tam uaria eſt autorum de hac herba opinio.

DESCRIPTIO.

C Sanguinaria caulem habet procerum, fermè ad cubiti longitudinem, continentem rubra genicula. Est autem hæc herba maximis prædita uirtutibus.

Radix huius herbæ magis in medicina probatur. Refrigerat atq; desiccat in secundo ordine.

Hæc radix in manu retenta, tantũ efficit quantum uerus Hemathites, ita ut in fine mensis Augusti effossa sit, est rubicunda hæc radix, & durat annum. Qui sanguinem expuit, edat puluerem ex hac radice. Cui sanguis ex naribus nimium profluit, radicem hanc in manu retineat, ea sanguinem restringet absq; dubio. In quibuscunque locis hæc herba nascitur, omnes aliæ herbæ ad spacium unius passus tutę sunt à serpentibus.

DE SATVREIA.

NOMENCLATVRAE.

θύμβρα.
Satureia. Sarriette
D Cunila.
Thymbra.
Garten Jsop.
Saturey.
Zwibel Hysop.
Garten Köl.
Sadoney.

ANNOTATIO IN SATVREIAM.

SATVREIA, Cunila & Thymbra apud Pliniũ & Dioscoridem idem sunt: herba est aromatica, grauiter spirans, nos lingua nostra Saturey / Garten oder Zwibel Hysop eam uocamus. Est autem Thymi species, Columella autore, cum ait: Et Satureia Thymi referens Thymbręq; saporem. Vbi tamen sentit contra alios autores Thymbram nonnihil à Satureia discrepare. Sic & Quintus Serenus Satureiam speciem Thymbræ notauit. Satureiam à satyris nomen traxisse comminiscuntur, quòd pronos facit in Venerem, ut Plinius secundus ait, uel à saturitate, in qua libido inest, nomen accepit, ut testatur Platina.

DESCRIPTIO.

Satureia herba est fruticosa, floribus teneris, stirpe referens folia serpylli,

A ſerpilli, flores gerens cœruleos, multum ſeminis producens, gaudetque locis petroſis. Naſcitur & in hortis ſatiua Satureia, ſed ea non adeo eſt efficax.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba ſumpta cum coloſtro accommodata eſt pectori refrigerato, quod expurgat. Ex hac herba ſi quis bibat, medetur in ſyncopen cadentibus. Ita quoq; ſumpta prodeſt contra uitia iocineris, lienis & ſtomachi, mundificat locos muliebres.

Grauidæ uitabunt hanc herbam, & eius odorem. In uino cocta & membris paralyticis impoſita, remouet inde dolorem.

Eadem trita & uentri ſuperpoſita, ut Plinius ſecundus ſcribit, partus etiam mortuos expellit, urinam mouet.

Ex uino pota, lethargicos letaliter dormientes excitat, & capiti eorum cum aceto frequenter infuſa.

Stomachum nauſeantem, uel in ouo ſumpta, uel pota confirmat.

Contra animalia quæ aculeatis ictibus ſæuiunt, non utiliter adhibetur. Satureia & ſerpyllum ſunt condimenta pauperum, quibus ſi alij cibi parentur, inducunt appetentiam ciborum, ſtomacho accommodata ſunt, excitant Venerem. Satureia, thymus & Ser-

B pillum ferè iiſdem uiribus ſunt prædita.

DE SATYRIO.

NOMENCLATVRAE.

Σατύριον.

Satyrion.
Satyrium.
Teſticulus uulpis.
Priapiſmus.
Aphrodiſia.
Satyrion a troys foeilles
Stendel wurtz.
Stendel kraut.
Knaben kraut.
Rag wurtz.

C ANNOTATIO IN SATYRION.

SATYRIO nomen fecerunt, ut Poëta cecinit, panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus: uel ut Virgilius Marcellus indicat, quòd primi syluestres dij colludentes nymphis, per syluas & antra, ad firmiorem Venerem eam inuenerunt, uel quòd ad eam uoluptatem natura sua ipsi potentiores, quæ ad eandem Venerem homines duraret, herbam à se uocari permiserunt. Duo genera Satyrionis sunt, ut Plinius inquit: Vna longioribus folijs quàm oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente, ac residente: hæc mas esse creditur. Altera Satyrion Orchis cognominatur, & fœmina esse putatur: distinguitur internodijs, & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Herbarij autem Satyrion fœminam Palmam Christi appellant, de qua suprà dictum est. Multo plura genera Satyrij inueniuntur, de quibus uide Brunsfelsium, & Herbarium Hieronymi Bock.

DESCRIPTIO.

Satyrion folijs est crassioribus, mollibus, & uiridibus. Radicem habet cum bulbis instar testiculorum cohærentibus. Hæc gaudet locis cultis.

TEMPERAMENTVM.

D Calefacit atque humectat in tertio ordine. Satyrion inquit Ægineta, humidi est temperamenti ac calidi: item flatuosum, unde Veneris appetentiam facit. Virtutem habet attrahendi, & præcipuè facit ad morbum articulorum & arthritim.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum uino decocta, stimulat ad Venerem & coitum.

Satyrion paralysi optimum quod haberi potest remedium est, succo eius assumpto.

Accipe radicis Satyrij unam drachmam, & radicis Azari sesquidrachmam, hoc cum longo pipere permistum, pondere tertiæ partis unius drachmæ, & circa noctem quando cubitū itur, sumptum, ad Venerem reddit potentem.

Maiorem radicem, ut Dioscorides testatur, si edant uiri, mares generari dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum.

Vinum decoctionis Satyrij, uel radix in gallinarum iusculo decocta, libidinem plurimum excitat, inquit Vigonius.

Vlceribus difficilibus, herbę priapisti, id est Satyrij, inquit Apuleius, radices tunsas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Succo eius oculos inunges, & lippitudinem & dolores tollet sine mora. Si quis mulierem subagitare non poterit, herbæ Priapisti radicem, id est testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana

A grana 47. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scrupulorum 9. per triduum sumat.

Mulieres Italiæ, ut inquit Aggregator, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, ad excitandam libidinem.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

Arietibus & hircis, ut Plinius inquit, segnioribus in potu datur à Sarmatis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitum: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

DE AQVA SATYRII.

Radix circa exitum Maij distillatur.

Aqua Satyrij mane ac uesperi singulis uicibus pondere trium unciarum pota, corroborat stomachum, adfert calorem, & excitat Venerem.

Eodem modo icterum profligat, & ciet urinam.

Sanat omnia extranea & interanea uulnera, potum pondere unc. 15.

DE SAXIFRAGA.

B

NOMENCLATVRAE.

Σαξίφραγον.
Ἐμπέτρον.

Saxifraga.
Saxifragum.
Saxifragia.

Steynbrech.

ANNOTATIO IN SAXIFRAGVM.

C SAXIFRAGVM & saxifraga, tum etiam saxifragia Latine dicitur, à Græcis uerò Empetron, quòd in locis petrosis nascatur, & frangendo in uesica calculo plurimum sit utilis. In hac herba uariæ sunt ambages, quoniam multæ sunt herbæ, quas uulgus saxifragas appellat. Quidam Pimpinellam pro Saxifraga sumunt, alij herbam alteram Pimpinellæ similem, alij tormentillam accipiunt, alij à nobis uocatam Sancti Petri herbam, uerum nulla harum cum saxifraga Dioscoridis conuenit. Hieronymus Herbarius quatuor species saxifragiæ ponit. Maior scilicet quæ floribus est albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut lentis, uel pisorum noduli adhærent, quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgò nomen Gryen kraut, eo quòd Ischiadi præcipuè medetur. Tertia, alba quæ milium solis, Germanice Meer Hirs dicitur. Quarta cui Alkakengi Arabico uocabulo nomen fecerunt. Pimpinellam quoq; quintam speciem Saxifragæ esse Hermolaus testatur.

DESCRIPTIO.

Saxifraga herba est caule simplici, floribus albis, gaudet nasci locis montosis. Radices eius sunt candidæ & rotundæ, ad fabarum similitudinem.

TEMPERAMENTVM.

D Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicis eius usus est in medicina, & optimè prodest stillicidio urinæ laborantibus.

Calida & sicca est in tertio gradu, inquit Platearius, uirtutem habet diureticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit & conterit.

Herba hæc in uino decocta & potu sumpta, facit ad diabeticam passionem. Suffitus factus ab inferiore parte ex radice eius, idem præstat.

Saxifraga, semen petroselini, semen quinquefolij, & milium solis in uino decocta, prosunt contra calculum lumborum & uesicæ: auxiliantur quoq; contra intestinorum tormina, & præcipuè contra stranguriam.

Puluis saxifragiæ in ouo sorbili si edatur, stranguriæ quoq; medetur.

Saxifraga cocta in uino, & mox pota febricitantibus opitulatur, ut Dioscorides testatur, Stranguriæ prodest, singultum sedat. Calculos renum & uesicæ frangit, urinam ciet, purgat iecur, renes & uesicam. Hoc etiam usurpatur contra coxendicis dolorem.

A

DE AQVA SAXIFRAGIAE.

Saxifraga cum tota substantia in medio Maij distillatur.

Aqua eius quotidie singulis uicibus tribus uncijs pota, frangit calculum renum & uesicę, medetur ischiadi, ciet urinam, purgat renes & uesicam.

DE SCABIOSA.

NOMENCLATVRAE.

Scabiosa.

Scabieuse

Apostemen Kraut.

Grindt Kraut.

ANNOTATIO IN SCABIOSAM.

SCABIOSA est una ex herbis quæ apud antiquos non reperiuntur. Pandectarius scabiosam apud Dioscoridem Stœben interpretatur, sed reclamante Hermolao Barbaro, cuius hæc in Corollario uerba sunt. Si Steba idem est quod phleos, id quod uidetur asserere Plinius, errant qui Stœben pro ea herba capiunt, quæ uulgò Scabiosa uocatur, folio Erucæ hirsuto, non tamen aculeis hęrente, cœrulei floris, ex qua & scopæ fiunt. Potius ea esse uideretur Scabiosa, quę ab Aëtio Psora uocatur, ut Ruellius testatur, ab scabie, ut nomen prætendit, cuius ustæ fumo arborum Erucæ moriantur, quamuis non satis habeatur compertum. D. Hieronymus Bock contendit eam esse herbam, quæ à Dioscoride κιρσιον, uel Cirsion uocatur, quæ medetur uerrucis.

DE.

C DESCRIPTIO.

Scabiosa est herba quæ inferiore parte super terram serrata habet folia, caulem non adeo crassum, flores cœruleos instar morsus diaboli, folia penetrat uena quædam spadicei coloris. Radix est obscuri coloris.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & sicca est in secundo ordine. Natura ualde desiccat, propterea in aqua decocta & pota, facit ad dysenteriam, aures fluentes, oleo indita.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decoctum huius herbæ conducit manantibus uulneribus, inueteratis ulceribus, si inde abluantur & mundificentur, & postea succus eius linteolo imponatur. Scabiosa cum rubro uino decocta, eo uino siccantur omnia ulcera, quę contra naturã, manantia sunt.

Folia Scabiosæ contusa, ualde prosunt contra fluxum Hemorrhoidum, quem statim restringunt imposita.

Oculis cruore ab ictu suffusis, folia illinuntur.

Scabiosa usurpata facit ad omnem malignam scabiem in corpore, & præsertim ad Lepram.

Ex hac herba si quis bibat, uel aqua inde distillata, discutit abscessus circa thoracem. Succus eius in potu sumptus, necat lumbricos in uentre, & tollit omnia ulcera interiora corporis, & præcipuè
D apostema pulmonis, si inde quis bibat.

Succus scabiosæ & sulphur in puluerem redactum, & lithargyrum, cum oleo Laurino permistum ad unguenti modum, hoc scabiem curat cuti infectæ illitum. Scabiosa cum plantagine in aceto & aqua rosacea decocta, & calidis ulceribus atq; apostematibus imposita, ea natura refrigerat. Eadem cum Taxo Barbato, si coquatur prodest ad anum procidentem, & hemorrhoides, huic decocto insidentibus. In uino decocta & pota, opitulatur contra puncturam lateris. Succus scabiosę medetur cuiuis scabiei, balnea inde parata idem pręstant: necat quoq; furfures capitis, si caput inde lauet.

DE AQVA SCABIOSAE.

Folia & radix simul concisa distillantur circa exitum Maij.

Aqua scabiosæ per diem ter aut quater, & singulis uicibus tribus uncijs sumpta, facit ad angustiam pectoris, & ad ipsius apostemata.

Mane, meridie & uesperi singulis uicibus ad tres uncias pota, opitulatur contra punctionem laterum. Prodest contra abscessus in corpore, contra pestem, uenenum, tussim & omnem immunditiam interiorem corporis. Supradicto modo in potu sumpta, medetur scabiei, & impurum sanguinem emendat, abscessus exorientes in corpore discutit, sanat uulnera tam exteriora quàm interiora, linteolis imposita.

Purgat

A Purgat pulmonem, pellit tuſſim.

Eiſdem uiribus pollet, quibus aqua Conſolidæ regalis. Oculis medetur inſtillata.

Prodeſt ad foramina membri uirilis inſtillata, atque ſi ex ea abluantur.

Medetur mariſcis, impetiginibus & herpetis. Medetur quoq; lepræ, puſtulis peſtilentibus, ut Carbunculo.

DE SCOLOPENDRIO.

NOMENCLATVRAE.

Ασπλήνιον.

Scolopendrion.
Lingua ceruina.
Scolopendria.
Splenetica.
Scolopendria

Hirtzzung.

B

ANNOTATIO IN SCOLOPENDRION.

SCOLOPENDRION uulgus Herbariorum Linguam ceruinam appellat. Eſt autem magna controuerſia de hac herba inter medicos recentiores. Quidam enim uulgarem linguam ceruinam putant eſſe Scolopendrion Dioſcoridis, Aſplenon dictum. Alij uerò qui magis ſcopum attingerunt, credunt eam eſſe Dioſcoridis Hemionitin aut Phillitin. horum ſane iudicio ſubſcribunt doctiſſimi quique medicorum. Scolopendrion uerum, ut ijdem teſtantur, eſt Aſplenon Dioſcoridis, quæ eſt herba naſcens in petris parietibuſq; opacis, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, Polipodij herbæ modo inciſuris diuiſa, ex inferiore parte aſpera & flaueſcens, ſuperiore autem uiridis. Hæc cum herba quam linguam ceruinam uocant, neq; forma neq; uiribus conuenit, ea enim conſtrictiuam uim habet & dyſentericis prodeſt, medici autem ea utuntur, tanquam herba aperiente, lienes diſſoluente & calculos frangente, quas uires poſſidet uerum Scolopendrion, quod à Hieronymo Bock Germanice Wald Hirtzzung, id eſt ſyluestris lingua ceruina appellatur: naſcitur enim inquit, in opacis & humidis ſyluis. Hęc olim à Latinis Calcifraga, & ab Arabibus Ceterach dicta fuit. Cordus eam Germanice appellat Steyn faren.

DE.

DESCRIPTIO.

C Scolopendria similis est figura Scolopendræ animali, quod habet quatuordecim pedes, uel polypodio. Gaudet locis petrosis, & parietibus. Folia habet multa ab una radice prodeuntia, quæ à posteriore parte maculis conspersa sunt, ceu uiridibus costis, interius Polypodio similis est, cum spadicei coloris caule & radice.

TEMPERAMENTVM.

Est subtilis naturæ, & mediocris temperamenti. Calida est in primo, & sicca in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in aceto decocta, miuuunt lienem, & exiccant humorem eius, decocto illo per xxx. dies poto.

Eadem concisa & in uino elixa, lienis tumorem pellunt, emplastri modo imposita.

Folia contusa atq; hyssopo admixta, in uino decocta atq; bibita, medentur morbo regio atq; stranguriæ.

Si quis ex hac herba bibat, frangit calculum renum atq; uesicæ. Scolopendria ferè omnibus morbis remedium præstat.

Lieni multum prodest in potu sumpta, uel foris imposita.

Si quis sæpius bibat ex uino in quo Scolopendria & Tamariscus decocta sint, illud tollit dolorem lienis absq; dubio.

Vinum elixum cum Scolopendria, & radice Petroselini, illud po-
D tum, prodest stillicidio urinæ.

Scolopendria cum uino decocta, pellit calculum & lithiasin, confortat cor, aperit iecur & lienem, medetur febri quartanæ, sedat singultum, educit calorem ex omnibus membris.

In aceto decocta, & lieni imposita, sedat tumorem, puncturam & dolorem lienis.

DE AQVA SCOLOPENDRIAE.

Folia in Maio distillantur.

Aqua Scolopendriæ mane ac uesperi, singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, prodest contra obstructionem cordis, mundificat sanguinem, & corroborat cor, aperit oppilationem lienis, emollit lienem induratum, & aperit iecur.

Eadem bibita, medetur febri quartanæ, frangit calculum renum & uesicæ. Contra omnes calores prodest pota, & lineis pannis super imposita. Subuenit contra tumorem, & puncturam laterum. Prodest contra grauia & horrenda somnia, quę ex obstructione lienis, & Melancholico sanguine exoriuntur.

Pellit tristiciam & Melancholiam.

Dissoluit in potu sumpta, sanguinem ex casu, ictu uel contusione, in grumos conglobatum.

A Sæpius gargarizata per diem, facit ad uuulam nimium extensam, & ad exulcerationem, asperitatem uel dolorem gutturis, citò opitulatur.

Discutit utriusq; generis morbum regium in potu sumpta, subuenit stranguriæ.

DE SCORDIO.

NOMENCLATVRAE.

Σκόρδιον. germandree

Scordium.

Trixago palustris.

Allium agreste.

Scorodotis.

Wilder Knoblauch.

ANNOTATIO IN SCORDION.

SCORDIVM uulgus medicorum, & Pharmacopolarū Allium syluestre appellat, sed magno in errore uersatur, sunt enim diuersæ herbę & diuersam habent figuram & facultatem, ut pulchre B ostendunt Ruellius, Manardus, atq; Antonius Musa. Duo enim uocabula sunt satis affinia. Scordion & Scorodon: Scorodon à Grę cis Allium dicitur, & Scorodon agrion, Allium syluestre. Arabes in his uocabulis decepti sunt, & Arabum imitatores loco huius uocabuli Scordion, Scorodon intelligentes, Allium syluestre interpretantur, non uiderunt autem Scordion apud Dioscoridem, Allium non esse, sed herbam Trixagini similem, unde à Romanis Trixago palustris dicitur, quòd locis palustribus potissimum crescat. Nascitur, inquit Dioscor. Scordion montanis & humentibus locis, folio Trixaginis, uerum maiore, nec per ambitum tantopere incisuris diuiso, odore aliquo allij, amaro simul & astringente sapore, Caules habet quadrangulos, in quibus rubescens flos est. Multi in medicina usus Scordion olim fuit. In antidotis Galenus palmam ei tribuit, quod ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum, quod in alijs nationibus inuenitur. Scriptum esse à grauissimis autoribus medicinæ tradidit, corpora quæ cruento genere belli cæsa mansissent humi diutius insepulta, quæcunque supra Scordion prostrata iacebant, multo tardius quàm reliqua sensisse corruptionis labem, partesq; cadauerum quæ herbam contigerant, à putrilagine prorsus fuisse uindicatas. Scordotis quoque dicitur ab Hermolao.

C DESCRIPTIO.

Allium agreste est planta, similis uero allio, uerum in bulbis, & herba minor est satiuo, nasciturq; ruri.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu. Flores in medicina ualde conducunt.

Hi flores in aqua decocti atq; poti, pectus atq; cerebrum expurgant à malis humoribus.

Bulbi eius à ieiuno manducati, lumbricos uentris necant. In cibo sumpti, subueniunt stillicidio urinę: uires satiui allij superant.

Allium agreste in uino decoctum auxiliatur contra stomachi, & intestinorum dolores ex frigiditate, & flatibus prouenientes.

Idem cum parietaria in oleo decoctum, & intestinis impositum, pellit dolores ex frigida intemperie creatos.

Aqua huius herbę ferè eisdem uiribus est prædita, qua satiui allij aqua.

SEQVVNTVR VIRES SCORDII.

Scordio Dioscorides excalfactoriam uim attribuit, urinam pellit, si recens in potum teratur. Sicca in uino decoquitur, ad serpentium morsus. Efficax in rosionibus stomachi, urinis contumacibus, dysenteria, binis drachmis in aqua mulsa potis. Crassitudines pectoris purulentas extrahit. Contra ueterem tussim cum resina & melle in eclegmate sumitur, sicca Podagras ex aceto acri aut aqua circumlitas sedat. Menses admotum excit, uulnera contrahit, uetera purgat ulcera, & ad cicatricem cum melle perducit. Farina eius excrescentia in corpore compescit.

D

DE SCROPHVLARIA.

NOMENCLATVRAE.

Scrophularia.
Castrangula.
Strangularia.
Sauwurtz.
Groß Feickwartzen kraut.
Knollen kraut.
Braun wurtz.

A ANNOTATIO IN SCROPHVLARIAM.

SCHROPHVLARIA quodnam nomẽ apud Dioscoridem habeat, nondum satis compertũ habetur, ut testatur Ottho Brunsfelsius. Est aũt trium generum, ut idem scribit, Maior scilicet, Minor, & media, de maiore Simon Ianuensis sic scribit. Scrophularia herba quædam dicitur, quæ habet folia similia urticæ, sed maiora & subnigra, similiter & tota planta stipitem habet rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hęc à quibusdam Castrangula uocatur. ficaria quoq; dicitur, præterea alij urticam mortuam eam appellant, eo quòd folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia. Scrophularia minor, ut Pandectarius inquit, est testiculus sacerdotis, herba super terram expansa, cuius folia sunt pinguia & rotunda, flos eius croceus. Radix testiculis paruis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur. A Germanis dicitur Klein Figwartzen kraut/oder Pfaffen hödlin. A doctioribus medicis hæc uocatur, Chelidonium minus.

Scrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, caliculo palmi unius & semis, radice tortuosa & nodosa. Germanis uulgò uocatur, Knaben kraut/oder Wundt kraut.

B Schrophularia propterea dicitur, quòd circa radicem quædam tubera uelut Schrophulas habeat, uel quòd Scrophulas sanare & delere comperta sit.

DESCRIPTIO.

Scrophularia herba est radice rotunda, quæ longe lateq; se intra terram propagat, nasciturq; in duro solo & ferè inter spinas. Inuenitur plærunq; in æstate. Radix dulci est sapore: quare sues terram rictu effodiunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Electuarium factum ex radice in puluerem redacta, cui mel admixtum sit, & mane ac uesperi sumptum, posteaq; duas horas, si ieiunaueris, strumas repellit, quæ in collo nascuntur.

Vel accipe illum puluerem atq; farinam triticeam, & permisce ceu massam aliquam, quo manducato uetus uinum superbibe, hoc statim eliciet sudorem, qui strumas illas discutiet.

Scrophularia urticæ mortuæ non absimilis est, ita etiam nigra est, nasciturq; ad duorum cubitorum altitudinem, radice nodosa, plerunq; in locis frigidis, humidis atq; opacis.

Conducit ad repellendum ficos & alios affectus ani, atq; cuiusuis generis strumas.

TEMPERAMENTVM.

Vires habet resoluendi. Minor calida est & sicca, ut inquit Vigonius.

C

IVVAMENTA.

Hermorrhoides exterunt & maior & minuscula, tã illitæ quàm potæ.

Maiore etiam rubedo faciei depellitur ea, quæ lepræ quendam aspectum habet.

REMEDIA MEDIAE SCROPHVLARIAE.

Media uulneraria herba est; nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit concrescere carnium frusta concisa.

Certe Empirici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

DE AQVA SCROPHVLARIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia & radix, cum tota substantia distillentur in medio Maij.

Aqua Scrophulariæ precipuè ficis medetur, mane & uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, & linteola in ea madefacta per diem bis aut ter si imponantur.

DE SENACIONE.

D

NOMENCLATVRAE.

Senacion.
Senetio.
Erigeron.
Nasturcium aquaticum.
Cressio.
Senesson
Brun Kreß.

A ANNOTATIO IN SENACION.

ENACION Iacobus Manlius Nasturtium aquaticum uocat. Apud Dioscoridem Senetio Latino, & Erigeron Græco nomine dicitur, Posteriores autem ferè omnes, ut Ottho Brunsfelsius indicat, Senetionem Nasturtium aquaticum interpraetantur. Sed Euritius Cordus in suo Botanologico, Senetionem aliam esse herbam contendit, nempe uulgarem & contemptam herbam, quæ uulgò Creutz wurtz uocatur. Ruellius testatur, Nasturtium aquaticum esse alterum genus Sisymbrij apud Diosco. quod Cardaminem quasi Nasturciam uocant, quòd nasturtio similis sapore sit. Ruellij iudicio subscribit D. Hieronymus Bock. A uulgò Cressio quoq; dicitur.

DESCRIPTIO.

Nasturcium aquaticum crispa est herba, apud fluuios crescens, floribus puniceis, caule simplici, semen & folia similia habet Apio, manducatum bonum reddit odorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo & desiccat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen crudum comestum, frangit calculum ex calore creatum, B ualde ciet urinam.

Nasturtium aquaticum menses mulierum trahit.

In uino decoctum & bibitum, ischiadi medetur.

Hoc uinum potum, medetur quoq; stranguriæ.

Semen sistit fluxum alui, bibitum cum frigida aqua uel succo cotoneorum. Hoc ita coctum corroborat membra hominis.

Nasturtium aquaticum prodest contra ardorem iecinoris in acetario manducatum. Estur quotidie, ut Ruellius indicat, primis mensis, cibatus ferè pisculentos inchoat, uerna satiat ieiunia.

DE AQVA NASTVRTII AQVATICI.

Folia ex caule decerpta, & concisa circa finem Maij distillantur.

Hæc aqua probata est contra Lithiasim, mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota.

Eodem modo vi. uncijs sumpta, pellit lumbricos alui, facit ad affectus pulmonis & iecinoris, ita tamen ne una uice nimium sumas.

Caput si inde lauetur, prodest contra decidentes capillos.

DE SENAE FOLIIS.

NOMENCLATVRAE.

Folia Sene. Folliculi Senæ.

Senet bletter.

ANNOTATIO IN SENAM.

C SENA, ut Antonius Musa scribit, ab antiquioribus, id est Dioscoride, Plinio & Galeno, nusquam descripta est, prorsusq; eis incognita fuit: ideoq; ab Auerroë recte inter medicinas nouas ab Arabibus inuentas numeratur. Ruellius tamen indicat, apud Theophrastum senam describi, & significari per Coluteam fruticem. Est autem Colutea frutex quadriennio se in arborem efferens, ramis exilibus, folio fœnogræci, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu. Mauritani sermone suo uernaculo, sene nominant, duoque eius faciunt genera: suæ spontis, & hortense, nam & semine nascitur, in fimo pręcipuè ouillo. Addunt ubiq; siliquas oblongas, quibus semina in ordinem utriusq; digesta clauduntur, tenui pendere pediculo: ob id facile uentorum impetu deturbari, hærentesq; pertinacius perticis decuti. Caducas opiliones legunt, saginandis ouibus perquàm utiles. Mirum autem est hanc arborem Theophrasto celebratam, & à Plinio, Dioscoride atq; Galeno, prætermissam. Cuius & siliquarum & foliorum surculorumq; tantus eruperit usus, ut apud posteros nullum sit repurgans medicamentum, quod eius misturam non admittat. Colutea magni Alexandri ætate, non temere alibi quàm in Lipara nascebatur, iam tamen & in Gallia & alijs locis prouenit, ut Ruellius testa- D tur. Nascitur semine & fimo præcipuè ouillo. Serendi tempus cum Arcturus occidit. Mandari solo debet præmaceratum, cum iam in aqua germinare cœperit. Falluntur omnino, ut Antonius Musa inquit, qui senam Delphinum aut Peplion, apud Dioscoridem esse arbitrantur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine.

Vltra drachmam per se non sumetur, uerum cum additamento, ueluti Zingibere, potest sumi pondere semunciæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Sene prodest ad repellendam Melancholiam, medetur morbo comitiali, & præsertim febri quartanæ.

Sena pondere semunciæ in iure gallinaceo sumpta, leniter laxat aluum.

Cum sero lactis spicaq; admixta si coquatur, eo decocto à ieiuno uel quando cubitum itur, sumpto, etiam leniter subducit aluum.

Leniter educit Choleram adustam, expurgat cerebrum, confortat cor atq; iecur, & potissimum pellit punctiones lienis.

Purgat membra corporis, & præcipuè pulmonem.

Quià

A Qui à lepra sibi metuit, uel corpus habuerit infectum dura scabie, utatur Sena bis ac ter per hebdomadam cum succo fumi terræ.

Sena inducit læticiam, & pellit Melancholicum sanguinem ex corde, confortat uisum & auditum, tollit malignas & inueteratas febres.

Cum uino decocta modicoq; Zingiberis admisto, prodest contra oppilationem iecinoris atq; lienis, subuenit quoq; contra animi defectionem.

Syrupus ex Sena & Scolopendria cum Boragine permistus, & in aqua decoctus saccharoq; edulcatus, contra animi deliquium etiam prodest.

Sena, ut Antonius Musa docet, debet corrigi Zinzibere, cinamomo, & Gariophilis, ne uentriculum offendat.

DE SERPYLLO.

B

NOMENCLATURAE.

Ἕρπυλλος.
Γόλιον.

Serpillum.
Serpollet

Quendel.
Hüner köl.
Wilde Boley.
Vnser Frauwen betstro.
Hüner serb.

ANNOTATIO IN SERPYLLUM.

SERPYLLUM notissima herba est, quæ à serpendo nomen inuenit, ut Dioscorides inquit, & quòd quęcunque pars eius quacunq; terram attigerit, radicatur. Vergilius Marcellus aliam eius interpretationem adducit, inquiens: Neq; Herpyllum à Gręcis, & ex eo Serpyllum à Latinis dictum est, quòd per terram simpliciter serpit, quæ satiui nostra

C ætate fortuna est; sed quòd, ut Theophrastus ait de plantarum Historia, proprium quoddam est ramulorum serpylli incrementum: priuatim enim possunt, in quantam uoluerit aliquis longitudinem trahi: adiecto illis pedamento aliquo: aut si prope sepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorsum demittatur, sic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, quòd in longum serpit, Serpyllum Latini & Græci olus hoc nominauerunt. Duorum generum est Serpyllum, Hortense alterum, odore amaraci, & coronaria herba, folia ramulosq; origano similes habet, candidiores tantum, Ex sepibus prodiens auctius & speciosius. Alterum est syluestre Serpillum, uocaturq; Zygis, nō serpit hoc per terram, sed rectum ramulos erigit graciles, surculosos, folijs refertos, longioribus quàm rutæ, angustioribus tamen & durioribus, flores habet hæc in gustu asperos: suaui est odore, & inutili radice. Nascitur in petris efficacius, & maiore calefaciendi ui quàm hortense, medicinæq; longe aptius. Satiuum non serpit Plinio, sed ad palmi altitudinem increscit. Syluestre serpit in petris maximè, hoc & pinguius, & candidioribus folijs atq; ramis, Dioscoridi contrà serpit satiuum, non syluestre.

DESCRIPTIO.

Serpyllum est herba minutis folijs per terram serpens, abunde
D nascens in planis, floribus subpurpureis, & iucundè olentibus: Gaudet harenosis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum utrunq; natura calidum & siccum est. Vsq; adeo excalfacit Serpyllum, ut & menses & urinas moueat, gustu nimium est acre, ut testatur Galenus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serpyllum facit ad destillationes capitis ex frigida causa prouenientes, medetur quoque tussi & frigido stomacho, si quis ex eo bibat.

In uino potum mulierum menses trahit, ciet urinam. Medetur morsibus uenenatorum.

Capitis dolorem sedat addito rosaceo decoctum, & madefactum in aceto, maximè uerò phreniticis & lethargicis conuenit.

Sedat & cruentos uomitus pondere duarum drachmarum potus cum aceto succus eius.

Semen in uino sumptum, ualde ciet urinam, & potenter expellit calculum.

Si quis assidue ex serpyllo bibat, frangit calculum renum & uesicæ.

Ictus apium sanat, si imponatur.

In uino

A In uino coctum cum succo dulcis radicis, medetur tussi, & expurgat pectus. Cum aniso in uino decoctum, excalfacit stomachum, discutit flatus intestinorum, subuenit stranguriæ.

Idem in uino decoctum & potum, facit ad morsus serpentum, scorpionum aliorumq; uenenatorum morsibus. Suffitus ex serpillo factus, fugat omnia uenenata. Hæc herba cum aceto & melle decocta & bibita, quantum unus cyathus capit, prodest sanguinem exereantibus: succus eius potus idem præstat, cum aceto permistus & iiij. drachmis potus.

Idem cum uino & melle coctum, facit ad anginam, si eo calido guttur colluatur.

Aperit obstructiones iecinoris & lienis, cit urinam in uino decoctum & potum.

In aceto rosaceo maceratum, atq; contusum, & oleo rosaceo frixum & illitum, dolores capitis sedat. Idem unguentum capiti illitum, phreniticis & lethargicis opitulatur.

VIRES AC IVVAMENTA EIVS EX MACRO.

Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,
Vt si fortè sopor fessos depressit illos,
Vermibus à nocuis tuti requiescere possint,
B Pestiferos morsus bibitum iuuat appositumq;,
Prouocat urinas, compescit tormina uentris.
Splen iuuat admixto, si sæpe bibatur aceto.
Si mel prædictis iungatur, sputa cruenta
Iactantes, mirè potus solet ille iuuare.
Haustum cum uino, iecoris sedare dolorem
Dicitur, hicq; solet producere menstrua potus.

DE AQVA SERPYLLI.

Herba, caulis, & radix cum tota substantia concisa, circa finem Iunij distillantur.

Aqua Serpylli mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, corroborat & confirmat caput, cerebrum & stomachum, excitat ciborum appetentiam, pellit uentris rugitum, emollit duritiem stomachi, prouocat urinam.

Eodem modo sumpta confortat uisum, consumit humores & destillationes capitis, medetur febri quotidianæ cum aqua Absinthij permista ac pota. Eadem singulis uicibus tribus uncijs pota, conuenit iecinori refrigerato atq; lieni, sanat exulcerata intestina.

Aperit obstructionem narium & aurium, restituit auditum, medetur uertigini, nauseam stomachi sedat, discutit tormina uentris, & intestinorum. Frangit calculum & ciet urinam in potu sumpta. Contusis membris linteolo applicata medetur.

DE

DE SILIGINE.

C

NOMENCLATVRAE.

Ὄλυρα.

Siligo. fourmet bled

Rocken.

D

ANNOTATIO IN SILIGINEM.

SILIGO frumenti genus est satis notum, à Dioscoride, Plinio ac Theophrasto Olyra dicitur, ut Hermolaus Barbarus indicat. Apud Catonem est genus Tritici, estq; Siligo uitiũ Tritici, ut idem inquit: nam omne triticum solo uliginoso, post tertiam sationem conuertitur in siliginem. Siligo locis apertis celsisq; serenda, & ubi Sol quàm diutissimè sit.

DESCRIPTIO.

Siligo nascitur in spicis & firmis stipulis, in cacumine flores candidos ferens, spicis instar uermium adhærens.

TEMPERAMENTVM.

Mediam Tritici & hordei naturam possidet, tam ut nutrimentum quàm ut medicamentum, ut Galenus autor est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad graueolentiam oris ex febre, uel alio quopiam morbo contractam, accipe frigidam aquam montanam, & satis salis indito, panemq; siligineum in eum maceratum, quantum potes, tribus diebus ieiunus comedito, tum anhelitus redditur iucundior.

Siligo magis alit hominem quàm hordeum, & minus alit quàm triticum. Non adeo calefacit ut triticum, sed calidior est hordeo.

Sanos

A Sanos homines panis Siligineus melius corroborat, uerum ægrotis Triticeus panis magis conuenit.

Panis Siligineus male coctus, est origo multorum morborum.

Grana siliginis combusta, & minutim contrita, cum forti uino, conducunt lippientibus oculis.

DE SINAPI.

NOMENCLATVRAE.

B Σινήπι.

Νάπυ.

Senene

Sinapi.

Sinapis.

Sinape.

Senff.

ANNOTATIO IN SINAPI.

SINAPI, & Sinapis, & Sinape media producta legitur, ut Hermolaus Barbarus testatur, Gręcia & Napy uocat, quasi Naphy, ut Athenæus interpretatur, quoniam acri & proinde incommoda natura esse uideatur: addit & pusillo corpore. Sinapi uerò dici putat, quia olfactum luminibus officiat, ut Allium. Pythagoras principatum ei dedit inter ea quorũ uis in sublime fertur, quia non aliud magis in nares & cerebrũ penetret, purgatiora & ad usum mentis uegetiora illic oĩa reddat. Recepta iã pridem in uitę & sanitatis usu est, nec hyeme ad intinctus quicq̃ frequentius, ubiq; cibis intermiscetur, gratissimo obsoniorum condimento, nisi acrimonia feruoreq; suo non

C suo non sternutamenta tantũ, sed lachrymas etiam cieret. quod solum in Carmine suo Columella illi obiecit, dicens: Seq́; lacessenti fletum factura Sinapis. Quinto die post satum sinapis comparet: eoq́; semel sato, uix est liberare locum: quia semen cadens protinus uiret. Tria eius genera: gracile: secundum rapi folijs: tertium Erucæ. Optimum Aegyptium, præsertim ad sinapismum, in quo usu & Syriaticum probatur. Est autem sinapismus proprie medicamentum sinapi factum, quo noxium uirus ex alto partis elicitur, ut tradit Ruellius. Hoc pustulosum sæpe reddit locum, atroq́; sugillat rubore, sic parua cutis iactura, conuerso foras humore, uel in exteriorem partem erumpente, membrum seruatur. Sinapismus, ut Barbarus autor est, à Dropace distinguitur, quòd Dropax cum pice fit, Sinapismus è sinapi conficitur, multoq́; uehementior est Dropace. Sinapismus quomodo fiat, & quibus utilis sit, & quibus uitandus, pulchre docet Paulus Ægineta.

DESCRIPTIO.

Sinapi crescit ad rapistri similitudinem, floribus luteis, paruis siliquis, in quibus continetur semen album & acre. Gaudet autem nasci in hortis, & ubi semel seritur, ibi quotannis sua sponte erumpit.

TEMPERAMENTVM.

D Semen sinapi calefacit atq; exiccat in quarto ordine, simile est raporum semini, præterquam quòd raporum semen amarum est, & sinapis semen acre est.

Probatur semen sinapi, quod intus est candidum & humidum, etiam si recens sit. Virtutem habet calefaciendi atq; maturandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Est sinapi uis & natura calefacere, extenuare & extrahere, ut Dioscorides inquit.

Semen sinapi cum radice Enulæ contusum, & maturis apostematibus impositum, rumpit ea absq; ullo dolore.

Idem semen contusum, & cum aceto temperatum, medetur morsibus uenenatorum impositum.

Cum aqua mulsa permixtum & gargarissatum, facit ad oris exulcerationem, & ad anginam.

Semen sinapis contusum, & cum ficis atq; cymino permistum acsumptum, medetur hydropi.

Caput si inde illinatur, tollit lethargum.

Succus sinapis à ieiuno sumptus, bonam reddit memoriam.

Idem medetur hebetibus oculis, & albuginibus eorum, inducit sitim, & excitat Venerem.

Quicunq; quotidie matutino tempore, duo grana sinapis deglutierit, eo die tutus erit ab Apoplexia.

Semen

A Semen in uino decoctum atq; potum, medetur asthmati.

Sinapi, pyrethrum, & Gingiber eodem pondere sumpta, & melle rosaceo permista, si os inde colluatur, & diu quoq; in ore hoc retineatur, expurgat cerebrum ex malis humoribus, unde grauedo capitis solet prouenire. Idem conducit ad decidentem uuam, & ulcera gutturis.

Qui cupit parare canoram uocem, accipat farinam ex sinapi, & cum melle subigat, pastillisq; inde factis, unũ quotidie assume, tum bonam acquires uocem.

Sinapi, ut Dioscorides tradit, commanducatum, pituitas capitis per os ducit & purgat. Succus eius dulci aquę mixtus, contra tonsillas & ueteres duratasq; in callum faucium asperitates, utiliter gargarissatur. Cit sternutamenta tritum sinape naribus admotum, eaq; ratione comitialibus succurrit, strangulatu uuluæ procidentibus. Et contra inexpugnabiles somnos quos Græci Lethargos dicunt, deraso prius capite capiti illinitur.

DE AQVA SINAPIS.

Herba ipsa florens in principio Iunij distillatur.

Aqua Sinapis pellit ulcera gingiuarum, ore sæpius ex ea colluto.

Conducit ad membrorum Phthisim, si sæpius inde fricentur, inde enim uigorem, & carnem recuperant.

B Medullam ossium calefacit, si sæpius ex ea fricentur, & per se iterum siccentur:

Prodest contra frigidum morbum articulorum, si inde fricentur & iterum per se siccescant.

DE SISAMO.

NOMENCLATVRAE.

Σήσαμον.
Sesamum.
Sesama.
Sisamum.
Sisam somen.
Sisam öl.
Flachs dotter.

ANNOTATIO IN SESAMVM.

SESAMVM & Sesamam, nam utroq; modo dicitur, officinæ Sisamum uocant: quidam hoc frumenti, quidam leguminum generi adnumerant. Nascitur, ut Ruellius scribit, culmo ferulaceo,

C folijs sanguineis, semine candido, infra magnitudinem lini, quod uasculis ut papauer continetur, radici simplici & alba. Theophrastus Sesamam repræsentat caule ferulaceo, flore foliaceo, ut Irion, grana eius in siliquis distincta, ut lupini, sed peculiari quodam modo septa. Desijt iam pridem seri in Italia Sesamum, ut Vergilius Marcellus scribit, pauloq; minus quàm peregrinum, & alienum modo est, quondam tam commune, tamq; omnibus agris satum, ut æqua esset huius & aliarum frugum cura. Indicantq; id quæ tam multa de semente eius à Columella Plinioq;, & ab alijs docentur. Semen eius dulce est & odoratum, quod minores aues, quales fringillæ, passeras & carduelês sunt, auidius appetunt. Græcia omnis eo ad dulciaria utitur, in panificio tritum reliquo pani compinsentes: mox in summa panis cute integrum addito liquore aliquo inspergentes, ut retineatur, & in coctura pani concorporetur. Ægpytus oleum ex eo exprimit, quo in cibo & alio domestico usu utatur, tanta copia, ut amplissima latifundia nulla alia fruge uireant. Sesamum nostra ætate exoleuit, adeo ut iam nomen eius uix audiatur, quod mirum est, quum tam multas habeat in sanitate & in morbis utilitates. Hieronymus Bock medicinæ herbariæ magnus promotor, scribit Sesamum in Germania nasci inter linum, & præcipuè in Alsatia, & apud Rhenum, & uulgò uocari **Flachs dotter**, & quia uirtus eius D sit incognita, propterea ut Zizaniam, & uilissimam herbam eruncari. Vide de hac re ipsius Hieronymi Herbarium.

DESCRIPTIO.

Sesamum herba est, quę non parũ lentoris pinguisq; obtinet.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo ordine, humectatq; in secundo.

Sesamum, inquit Galenus, non parum in se continet, uiscosum & pingue: quare emplastrum est & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est quod ex eo conficitur oleum: & herbæ quoque decoctum similem uim obtinet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Oleum Sesami pellit uerrucas, prurientemq; scabiem, si illinatur.

Cum oleo rosaceo temperatum & temporibus illitum, capitis dolores lenit ex calida intemperie procreatos.

Nocet stomacho Sesamum, ut Dioscorides docet.

Animæ idem grauitatem facit, quoties commanducatum, inter dentes hæserit. Discutit illitum sesamum, quæ in neruis crassiora concreuerunt, prodest contusis & inflammatis auribus, nec minus ambustis etiam, stellionum & cerastarum morsibus medetur. Cum rosaceo factos ab æstu solis dolores capitis lenit: potest eadem in uino decocta herba, præsertimq; contra oculorum inflammationes & grauissimos eorum dolores.

DE

A

SISELEOS, SILER MONTANVM.

NOMENCLATVRAE.

Σεσελι.

Seseli Massiliense.
Siler Montanum.

Feldt Kümmel.

ANNOTATIO IN SILER MONTANVM.

SILER montanum ferè à recentioribus medicis appellatur, quod apud Dioscoridē Seseli Massiliense dicitur, ut Antonius Musa, Ruellius, & Ottho Brunsfelsius indicant. Pharmacopolæ id corruptè Siseleos appellant. Seseli & sili & seli dicitur apud Hippocratem, inquit Barbarus, unde orta confusio, Siler pro Seseli uocantium. Arborescit porrò Siler, ut baculos rustici ex eo quoq; faciant, in aquaticis nascens. At seseli frutex non est aquaticus, quod quidem aliqui distinguere putantes, non Siler, sed montanum siler appellauerunt, id quod Massiliense est Seseli. A Dioscoride tria genera Seseleos describuntur, figura longe differentia. Seseli Massiliense, Aethiopicum & Peloponnesiacum.

B

DESCRIPTIO.

Siler montanum est herba fœniculo similis, folia tantum aliquanto longiora & crassiora habet, caulem oblongum, in cuius cacumine est umbella, in qua continetur semen angulosum, longum & acre.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & exiccat in fine primi gradus. Seseli & radix quidem, sed & fructus usq; adeo excalfacit, ut admodum urinam mouere queat. Sed & tenuium est partium, ut & comitiali morbo & orthopnœis competat, inquit Galenus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Seseli crassos & concretos humores incidit, & potenter educit.

Cum uino bibitum facit ad diabeticam passionem.

Tali modo sumptum prodest ad orthopnœam.

Idem cum uino sumptum, longoq; pipere admisto, auxiliatur contra morbum comitialem.

Contra frigora hyberno tempore cum pipere & uino, utiliter id bibunt.

Ante concubitum si sumatur, promouet conceptum.

C Seseli in puluerem redactum, & cum tostis carycis permistum, Prodest contra obstructionem iecinoris, lienis, renum & uesicę.

Vinum in quo semen est decoctum, subuenit stranguriæ.

Radix & semen, ut Dioscorides inquit, Strangurię, orthopnœę, suffocationibus mulierum, comitialibus medentur, menses partusq; trahunt. Interaneis omnibus prosunt, & contra ueterem tussim. Ipsum semen in uino haustum concoctionibus confert, discutit tormina: horrores febrium, quas uocant Epialas, coërcet. Datur ad iuuandos caprarum & cæterarum quadrupedum partus.

DE SOLATRO.

NOMENCLATVRAE.

Στρυχνὸς.

Morelle

Solanum.

Solatrum.

D Vua lupina.

Strychnon satiuum.

Nachtschatten.

ANNOTATIO IN SOLATRVM.

SOLATRVM ab officinis dicitur, quod Latini Solanum appellant. Germani Nachtschatten, quasi umbram noctis uocant, ex colore quem grana ipsa aut habent aut inficiunt. Olim satiuum erat, & in hortis cum alijs oleribus seminabatur: nunc in hortis & aquosis locis sponte prouenit, imò & cultoribus inuitis scatet: esculentum quoq; olim erat, ut Dioscorides inquit, nunc uerò non editur. Nihil mali corporibus esse prædicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Quatuor eius genera à Dioscoride enumerantur: Satiuum & hortense, quod omnes nigrum, à colore fructus uocauerũt. Mox Halicacabum cognomento, quod priuatim uesicaria à Plinio dicitur, rubente fructu, uuæ acini figura, ab Arabibus & officinis Alkakengi uocatur: Tertium Solanum somniferum quod à Græcis

Strychnon

A Strychnon Hypnoticon dicitur: hoc fruticat multis ramis, densis, lignosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæq; mali similium plenis, flore grandi, rubro, fructu in siliquis crocato, radice longa, subrubro cortice uestita. Nascitur in saxis non procul à mari. Quartum, Solanum manicon, id est furiosum. Huic folium Erucæ simile, maius aliquanto, caules à radice eximios emittit, decem aut duodecim ulnarum altitudine adolescentes: caput in cacumine oliua maius & latius, & ut platani pilula hirsutius, florem nigrum, postquam eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis constans, similibus Hederæ corymbis, ut uuæ mollibus. Radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. Gignitur in montibus uento perflatis.

DESCRIPTIO.

Solanum folia habet ad Sambuci figuram accedentia, caulem lenem cum multis ramulis, flores fert candidos, ad modum herbæ Chamepitheos, fructum producit nigrum, instar Iuniperi, & mollem. Gaudet locis cultis.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat in primo ordine, & desiccat in secundo. Huius folia in medicina usurpantur, quum adhuc uiridia sunt.

Galenus inquit: Solanum esculentum, quod in hortis nascitur, B notum est omnibus: utunturq; ad omnia ea quæ refrigerari adstringiq; postulant, potest enim hæc duo ordine secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia emplastri modo calidis apostematibus imposita, calorem ualde educunt.

Ex folijs contusis saleq; admisto, emplastrum conficito, quod prurienti scabiei impositum cito sanat. Idem stomachum ex tumore inflatum deprimit.

Hoc emplastrum auribus applicatum, tollit ex eis fluentem saniem.

Solanum cum lithargyro, cerussa & oleo rosaceo permistum, capitiq; illitum, tollit calidos abscessus.

Succus solani cum aqua hordeacea in potu sumptus, facit ad abscessus stomachi, iecinoris & intestinorum.

Succus cum oleo oliuarum clystere infusus, sedat iecur.

Herba contusa calenti podagræ imposita, refrigerat & pellit dolorem.

Capitula eius quando uiridia sunt, sed nigricantia meliora sunt, contusa & tumidis pedibus illita, mitigant tumorem.

Radix solani cum radice Scabiosæ & Rutæ collo suspensa, medetur uariolis.

C Folia Solani refrigerant, & medentur sacris ignibus, & ulceribus quæ à serpendo herpetas uocant.

Eadem contusa & imposita, sedant capitis dolores, stomachi æstum, & calentem podagram, & omnem tumorem ex calore prouenientem.

Herba hæc cum sale contusa, & emplastri modo adhibita, discutit abscessus secundum aures, quos parotidas nominant.

Succo utiliter insperguntur, addito rosaceo infantes, in capitis ardore, quem syriasim dicunt, ut Dioscor. autor est. Quinetiam pro aqua ouo ue collyrijs contra acres oculorum destillationes factus, ut eo inungantur, miscetur. Auribus in dolore utiliter instillatur. Sistit muliebres fœminarum fluctiones in lana appositus.

Contra oculorum in maiore angulo fistulas, quas ægilopas uocant, itidem cum gallinarum rubente fimo subigitur, & laciniæ iniectus utiliter imponitur.

DE AQVA SOLANI.

Folia caulibus decerpta, quando acini adhuc herbaceo sunt colore, distillationi adaptantur.

Aqua solani mane, meridie atq; uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, facit ad tumorem ex calida intemperie exortum. Idem præstat, si lineis pannis tumori imponatur.

D Antedicto modo sumpta, medetur calculo. Sudorem elicit, mixta aquæ absinthij, & tribus uncijs pota.

Contra dolores occipitij & capitis ex calore procreatos opitulatur. Medetur calidę podagrę, & sacris ignibus linteolis imposita, quę sępius iterum madefacere in ea aqua oportet.

Auribus instillata dolores inde discutit.

Sedat inflammata apostemata mamillarum.

Calidas anginas reprimit, ne strangulent uelocius, gargarizata refrigerat iecur, & extinguit calorem.

Subuenit ruptis hominibus linteolis rupturæ imposita.

Insomnia prohibet in potu sumpta.

Opitulatur quoq; bibita, si ex nocturno terrore pustulę aliquæ fuerint exortæ, linteolis quoq; imposita, idem facit.

DE SPARAGO.

NOMENCLATVRAE.

Ἀσπάραγος.

Asparagus. Sparagus. Asperge.

Spargen. Spargen frucht.

A

ANNOTATIO IN ASPARAGVM.

ASPARAGVS ab officinis extrita priore litera, Sparagus dicitur. Dicitur autem, ut Varro ait, ab asperitate, uel quoniam ita Græci nominant, Asparagos à Theophrasto dicitur. Est autem duplex Asparagus, Altilis satiuusq;, qui notior omnibus est quàm ut debeat explicari: namq;, ut Ruellius scribit, è radiculis quas uocant spongias, thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in ramos prægrandes, quibus insunt folia capillamenti modo tenuata, quæ per uetustatem occalescunt in spinulas, florem fundit paruulum, quo decusso baccula dependent primũ uirides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Est & Asparagus erraticus seu syluestris, qui uelutilignescit & spinosa folia habet, profertq; stolones admodum exiles, qui si in hortis transferantur, nunquam grati sunt saporis. Satiui & hortenses Asparagi stolones oblongos producunt, qui facilimè quidem coquuntur & celerrimè, ac deinde aceto & oleo conditi, primis mensis edi solent pro acetarijs. Hinc prouerbium de re quam celerrimè perfici dicimus, citius quàm asparagi coquantur. Obseruandum hic est apud antiquos Grecos medicos Asparagum non tantum significare spinosi fruticis summum, quod edendo est, quodq; priuatim cum tota planta Asparagus ubiq; nominatur, sed
B quæcunq; in oleribus & herbis prima germina ex terra prodeunt & uidentur. Germani Schoß uel Schößlin uocant. Significatione hac Paulus Ægineta in primo, de Asparagis caput inscripsit.

DESCRIPTIO.

Asparagus herba est succrescens in altitudinem, habetq; iuxta quodq; foliolum bacculam rubentem dependentem, in qua semen nigrum est, unde herba seri solet.

TEMPERAMENTVM.

Natura calefacit & humectat, facit ad paralysim, morbum regium, & stranguriam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fructus & semen in medicina usurpantur, & durant annum integris uiribus.

Asparagus petræus aut myacanthinus, (hoc est agrestis autore Marcello.) abstergit utiq;, sed calore & frigiditate medius est, ut inquit Ægineta, renes & iecur obstructa recludit, præsertimq; radices & semen: Item dentium doloribus medetur.

Asparagus in cibo sumptus prodest ad lienem ac iecur obstructum atq; induratum.

Radix in uino decocta, absq; dubio medetur felle suffusis.

C Ex decocto asparagi os si colluatur, sedat omnem oris & dentium dolorem.

Vtilissimus stomacho cibus, ut traditur asparagi.

Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiuut.

Oculis claritatem adferunt, uentrem leniter emolliunt. Vrinam cient utilissimè, præterquam quòd uesicam exulcerant. Venerem stimulant. Pectoris & spinæ doloribus, intestinorumq; uitijs prosunt. Vino cum coquuntur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Radix in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem cum aceto decocta contra elephantiam proficit. Lumborum & renum dolores sedat. Asparago trito cum oleo perunctum, pungi ab apibus negant.

Syluestris asparagi ad prædicta omnia efficacior uis. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eius decocti bibi iubent ad heminam. Coctus tostusq; distillationes urinæ, difficultatesq; in cibo finit, stranguriás & lumborum dolores discutit, dysentericis opitulatur. Ad serpentium ictus succus decoctus ualet.

Radix in aceto uinoq; decocto luxatis medetur. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, apij, & cumini, ternis obolis in uino, cyathis duobus dari quinq; diebus Chrysippus iubet.

D

DE SPATVLA FOETIDA.

NOMENCLATVRAE.

Spatula fœtida.

Wandtleüß kraut.

ANNOTATIO IN SPATVLAM.

SPATVLA fœtida, ut Ruellius indicat, herba est quę apud Dioscoridem Xiphion diciiur, quam officinæ propterea Spatulam fœtidam appellant, quòd grauem exhalet odorem.

DESCRIPTIO.

Spatula fœtida habet herbam iuxta terram ad plantaginis minoris speciem, cuius caules in cacumine gerunt semen triangulare & copiosum, iuxta gladioli similitudinem, tetrumq; reddit odorem. Gaudet nasci circa sepes & locos opacos. Non est sumenda intrò.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ discutit ex cute malignam scabiem, quæ lepram refert. Succus ad hunc modum paratur. Succum insolatum in puluerem contunde, cui admisce puluerem ex succo Staphisagriæ, flammulæ, & hermodactyli, & atramenti, singulorum æquale pondus sumendo, omnia hæc cum aceto & axungia porcina per misceto ad unguenti formam. Hoc unguento cutem scabiosam inunge, & postea superimpone folium Brassicę uel plantaginis, quod si per diem ita ter cutem inunxeris, absq; dubio curaberis,

Puluis ex hoc succo cum uino permistus, & membro conquassato impositus, ossa extrahit absq; dolore.

Cimices ubiq; fugitant hanc herbam.

DE SPELTA.

NOMENCLATVRAE.

B ζειά.

Spelta.
Zea.
Speaultre

Speltz.
Dünckel.

ANNOTATIO IN SPELTAM.

PELTA frumenti eius quod à Græcis & antiquis medicis Zea dicitur. Itali autem Zeam speltam uocant, ut Hermolaus Barbarus indicat, rustica potius quàm Latina uoce, quam Rhemius Palęmon usurpauit in carmine de ponderibus ac mensuris, octo uolens speltas pendere scrupulum. Zeam Græci, Latini semen à præstantia frugis appellarunt, ut Plinius testatur, estq; frumenti genus tritico simillimum, radice multiplici atq; alta: culmoq; numeroso: tritico fuscius est & minus. Dioscorides duas species Zeæ reddidit. Alteram simplicis grani, alteram gemini duobus armamentis inuoluti, & ob id dicoccos cognominatur. Vim habet Galeno inter triticum & hordeum mediam. Tantum in cibo tritico cedit, quantum hordeo præfertur in panificio. Alimonia est maiore quàm hordeũ, minore quàm triticum.

DE-

DESCRIPTIO.

C Spelta grana habet ad hordei formam, & minus alit quàm hordeum, bonumq; reddit odorem, & multos præbet furfures, atque concoctu difficilis est, emollit aluum.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicem habet altam, estq; omnibus auibus gratissimus cibus.

Cum hordeo permista, bonum præbet panem, medetur humido pulmoni & duræ tussi, emollit thoracem.

Eclegma ex Spelta ciet urinam, expurgat renes & uesicam.

Ex uino rubro medetur scorpionum ictibus.

Tepida sanguinem excreantibus: item arteriæ uicijs, tussi cum caprino seuo aut butyro. frequenti usu uentrem adstringi non patitur.

DE SPICA NARDI.

D

NOMENCLATVRAE.

νάρδος ἰνδική.

Spica nardi.
Nardus Indica.
Spica Indica.
Aspic Lauende.
Spica Narden.

ANNOTATIO IN SPICAM NARDI.

SPICA nardi est quam Dioscorides Nardum Indicam appellat, quod & Hermolaus Barbarus ex Galeno probat, cũ inquit: Galenus Indicam nardum accipit, quoties absolute στάχυν, id est Spicam nardi nominat, quasi Spicam cæteræ non habeant, sed herbam duntaxat, quemadmodum & Plinio uidetur. Est autem Nardus frutex graui & crassa radice, sed minuta, nigraque ac fragili, quamuis pingui situm

A pingui situm redolente qualem cupressi, aspero sapore, folio paruo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt, Ideo gemina dote nardi spicas, & folia concelebrant. Hieronymus Bock quoq; scribit Spicam nardi quæ iam passim in Germania in hortis nascitur, & fermè Lauendulæ formam obtinet, ad nardum Indicam Dioscor. referendam esse, quamuis descriptioni per omnia non respondeat. De hac Fuchsius ad hunc modum scribit: Nardi spica nos carere manifestissimum existit, nam quam passim hodie officinæ habent, ea inodora est, cum uera perquàm odorata sit, & Cyperum redoleat. Ruellius scribit, Pseudonardum esse Spicam nardi, quæ passim apud nos in hortis habetur, & Lauendulam quoq; eius esse speciem, sed spicam maioribus uiribus esse præditam.

DESCRIPTIO.

Spica nardi Lauendulæ formam repræsentat, folia tantum habet crassiora & maiora, longiorem quoq; caulem & flores maiores qui etiam cœruleo sunt colore, ad Lauendulæ figuram. Gaudet hortis & solo pingui.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in primo ordine, & sicca in secundo, ciet urinam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis ex ea bibat, sistit fluxum alui.

B Ex decocto eius, si emplastrum conficiatur, & mulierum pudendis imponatur, sedat superflua menstrua, tollitq; humores locorum muliebrium.

Spica nardi cum frigida aqua sumpta, pellit imbecillitatem, & tremorem cordis.

Eadem lixiuio imposita, capiteq; inde loto, facit renasci capillos, facitq; ad capillorum defluuium, tali modo si quis utatur.

Spica nardi collyrijs est accommodata.

Conducit stomacho & iecinori.

Oleum nardinum, seu oleum de Spica odoriferum & efficax est, ad multa conducens, præsertim ad membra paralytica, si ex eo inungantur.

Præterea quoq; prodest podagræ, & aliorum articulorum doloribus.

Spica nardi inflationibus stomachi, iocinerosis, renibus, & morbo regio laborantibus subuenit.

Decoctum in aqua, uuluæ inflammationes insidentium fouet. Pilorum defluuia in genis coërcet, quando iacturam resarciat, eosq; constringendo firmet. Naribus admota cerebrū frigidū confortat.

Valet contra linguæ paralysim, neruos confortat, humorem linguæ organum occupantem consumit.

Aqua

DE AQVA SPICA NARDI.

C Spica nardi uino indita, & in uitreo uase, bene occlusa aliquandiu insolari debet, deinde uitreæ distillatoriæ metæ indita, in Balneo Mariȩ lento igne distillanda est. Si autem uiridis Spica haberi posset, non opus esset eam uino indere.

Aqua Spicæ nardi est ualde preciosa aqua ad omnes frigidos affectus corporis tam exteriores quàm interiores, siue etiam ad affectus capitis, siue cerebri, si linteolum in hac aqua madefactum naribus admoueatur.

Prodest contra catharrum. Opitulatur sycopi, in qua homo omnino obmutescit, una uel duabus uncijs pota, uel uenis pulsatilibus ex ea illitis, discutit quoq; cordis ægritudines, calefacit frigidũ stomachum.

In potu sumpta, facit ad colicam passionem ex frigiditate prodeuntem.

Sedat capitis dolores & uertiginem ex frigida causa prouenientem, uertici & fronti illita.

Paralytica & refrigerata membra inde fricata, iterum excitantur, & calefiunt, & pellit tremorem eorum.

DE SPICA CELTICA.

D

NOMENCLATVRAE.

νάρδος κελτική.
Spica Celtica.
Nardus Celtica.
Spica Romana.
Saliunca.
Römischer Spick.
Marien Magdalenen blůmen.
Katzen leyterlin.

ANNOTATIO IN SPICAM CELTICAM.

SPICA Celtica genus nardi est quæ à Dioscoride Nardus Gallica & Celtica dicitur. Latini eam appellant Spicam Romanam & Saliuncam, ut Hieronymus Herbarius testatur, & Germanice Sant Marien Magdalenen Blůmen dicitur. Huius iudicio subscribit clarissimus uir Doctor Hieronymus Bock, inquiens: Nardus Celtica est, quȩ Germanis Sant Marien Magdalenen blůmen dicitur, quæ ex Vngaria ad-

A garia adfertur, & à Vergilio in Æglogis Saliunca uocatur.

DESCRIPTIO.

Spica Romana herba est nascens humi, ad uirgularum ex scopis similitudinem, herba subtili & odorata, estq; planta arida & rubicunda.

Calfacit in abscessu primo, & exiccat in altero.

Hæc Spica stomacho magis est accommodata, cum Absinthio decocta, & ita assumpta.

Ex hac Spica Romana etiam distillari potest, ut ex Spica nardi.

DE SPINACHIA.

NOMENCLATVRAE.

Spinachia.
Spinaceum olus.
Atriplex Hispaniense.
Binetsch.
Zeer kraut.

ANNOTATIO IN SPINACHIAM.

B PINACHIA uulgare & notum olus est, ab Atriplicis natura non multum abhorrens, unde & nonnulli Atriplicem & Spinachiam idẽ olus esse putauerunt, ut Ruellius inquit: ueteribus autem incognitum fuit, cum de eo nihil literarum monumentis tradiderunt, forsitan quòd cibo magis quàm medicinæ natum esset. A nonnullis Atriplex Hispaniense nominatur, forsitan quòd hinc oriundum ad nos tandem concesserit, indeq; manans commigrauerit. Quidam ei apud Dioscoridem nomenclaturam assignare conati sunt, & Lapathum acutum appellauerunt, quod à ueteribus etiam inter olera hortensia connumeratur: uerum si quis aculeatum & spinosum semen, & breuem candidamq; radicem Spinachiæ spectare uelit, inueniet eam Lapatho esse dissimilem. Spinachia à Latinis hoc olus inde nominatum est, quòd semen eius in spinas occalescat. Seritur Septembri mense, & item Martio, ieiunijs aptissimum, estque primum olus quod circa quadragesimam in hortis inuenitur.

DESCRIPTIO.

Spinachia in summitate acutum habet folium, & infrà latum & acutum, caules plærunq; ad unius uel duorum cubitorum crescunt altitudinem, in quibus semen nascitur, spinis horridum & acutum.

C Seritur in hortis pro olere.

TEMPERAMENTVM.

Spinachia refrigerat atq; humectat in fine primi gradus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decocta & manducata lenit aluum, tollit dolores pectoris atque pulmonis.

Melius Atriplice alit, ut Serapion docet, aluum leuigat, laudabiliusque nutrimentum post se relinquit, detergit, abluit, Choleram compescit, pectori pulmoniq; confert.

Decoctum huius herbæ potum, expellit malos humores, facilem reddit anhelitum. Singulis diebus in cibo sumpta, generat Melancholiam, quod & lactuca facit.

Quicunq; graues dolores dorsi & aluum constipatam habuerit, hoc olus edat, & decoctum eius bibat, absq; dubio opem præstat.

DE SQVILLA.

NOMENCLATVRAE.

Σκύλλα.
D Scylla.
Squilla. Sqville
Cepe marinum.
Erdzwibel.
Meerzwibel.

ANNOTATIO IN SQVILLAM.

SQVILLAM iam omnes officinæ Varronis exemplo uocant, quæ ab antiquioribus medicis Scylla dicitur. Duo autem Scyllæ genera sunt, masculus albis folijs, fœmina nigris. Viuax est Scylla utpote quæ pensilis diu uitam prorogare possit. Quicquid Scyllæ fuerit inditum, ut Theophrastus scribit, facilius germinat, & celerius gliscit, fructus condendos seruat, præsertim punica mala pediculo prius exempto, florere ter dicitur, singulis floribus singulas sementes denunciantibus. Ante portas domorum sata ueneficiorum noxam arcet.

DESCRIPTIO.

Squilla folijs est gladiolo similibus, radici eius adhæret magnus bulbus, unde paratur acetum Squilliticum. Gaudet pratis.

TEMPERAMENTVM.

Magnam habet uim calefaciendi. In medicina ea non utimur, nisi prius tosta aut elixa sit, nam imparata, & absq; additamento nimium ope-

A mium operatur. Calida & sicca est in secundo ordine. Galenus inquit: Scylla admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam, sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim uirium eius uehementia exoluitur. Dum torretur, pistorio opere aut argilla circumlita in furnum conijcitur, uel ignitis cineribus obruitur, sic enim recte crematur, finito eam ab unde torreri, alioqui graui periculo sumeretur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Squilla oleum in se continet, quod nigrum est.

Hoc oleum cum melle temperatum, & glabræ cuti illitum, facit renasci crines.

Acetum Squilliticum prodest contra difficultatem anhelitus, & contra antiquam tussim. In ore si illud retineatur: sanat malas gingiuas.

Idem clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed auidius haustum momento aliquo extinctæ animæ speciem præbet.

Squilla multum prodest contra Apoplexiam, & morbum comitialem.

In uino cocta & bibita, pellit omnes interiores affectus corpo-
B ris, & præsertim medetur uitiato & ardenti iecinori.

Supradicto modo parata & cum Absinthio, & mastiche in aqua & aceto decocta, & ex saccharo edulcata, facit ad obstructionem iecoris atq; lienis, medetur morbo regio & hydropi, potenter ciet urinam, trahit fœminarum menstrua, expellitq; fœtum mortuum.

Squilla per noctem in aqua macerata, si mures inde biberint, moriuntur.

Additur Scilla, ut Dioscorides inquit, potionibus medicamentisq; quæ raró facienda sint.

Daturq; his in quibus urinam ciere uoluerimus.

Facit ad cutem subeuntes aquas: ciborum in stomacho incontinentiam: & stomacho innatantes cibos.

Tineas & reliqua uentris animalia pellit, ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta, præstat ne hydropici sitim sentiant. Furfures & ulcera manantia sanat illita ex oleo cocta, item rimas pedum.

Pythagoras in limine ianuę suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

Elicit Scilla ueterinis cupidinem coëundi, nam si equa marem non patitur, detrita scilla naturalia eius liniuntur, quæ res accendit libidinem.

DE AQVA SCYLLAE.

C Aqua destillata ex Squilla cum esca quam mures libenter edunt, permista, & muribus obiecta, eos necat qui eam ederunt.

DE SQVINANTO.

NOMENCLATVRAE.

σχοῖνος.

Schœnanthos.

Squinantum.

Iuncus odoratus, rotundus.

Cameln Hew.

ANNOTATIO IN SCHOENANTHON.

SQVINANTVM uulgò à Pharmacopolis dicitur, quod apud Dioscoridem σχοῖνος, id est Iuncus odoratus appellatur, Cornelius Celsus Iuncum rotundum uocat, ut ab angulari differat, cypero à Græcis appellato. Nascitur hic Iuncus in Lybia, nascitur in Arabia, nascitur & in parte eius quę Nabathęa dicta est, qui omnium maximè probatur, Eligito recentem, ut Dioscorides docet, ruf-
D fo ignis colore, copioso flore densum, & qui scissus purpuræ colore aliquo aspiciatur, gracilem, suauitate odoris, qualis in rosis sentitur cum manibus teritur, olentem, & feruidæ in lingua mordacitatis cuiusdam. Nostri Pharmacopalæ Venetias petentes, ferè in hoc Iunco decipiuntur, & festucas quasdam palustris Iunci pro Iunco odorato emunt. Vulgus Iuncum odoratum pastum Camelorum uocat, ut Ruellius indicat.

DESCRIPTIO.

Squinantum caulibus floribusq; est gracilibus, nascitur in quibusdam insulis in pratis ut Spica nardi, iucundũ præbens odorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in primo ordine, durat decem annis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores opitulantur sanguinem excreantibus, maximeq;, lumbis medetur.

Radix datur contra cutem subeuntes aquas & conuulsa cum pari piperis pondere.

Oleum Squinanti, medetur scabiosæ cuti illitum.

Herba ipsa conducit stomacho, & fluenti aluo, sumpta cum a qua mulsa.

A Flores eius ualde astringunt, unde fluctionibus sanguinis succurrit. Purgant quoq; caput, si inde lotum fuerit.

Schœnanthon non debet solum sumi, sed cum additamento & aliis radicibus uel speciebus conducentibus ad eum morbum, cui mederi uoluerimus.

Purgat frigidos humores cum Polypodio, & Colocynthide permistum.

Floris culmi & radicis usus est, ut inquit Dioscorides. Cit urinam Iuncus odoratus rotundus, menses ducit, inflationes soluit, capitis grauedines tamen facit, & leniter adstringit: frangit prҽterea, maturat & aperit. Decocto radicis insidentibus muliebrium locorum fœminis apte inflammationes fouentur.

DE STAPHISAGRIA.

NOMENCLATVRAE.

Σταφὶς ἀγρία.

Staphisagria.
Herba Pedicularis.
Pedicularia.
B Purgatorium capitis.
Pituitaria.
Leuß kraut. herbe aux poulx
Biß müntz.
Wolff würtz.

ANNOTATIO IN STAPHISAGRIAM.

STAPHISAGRIA Romanis Herba Pedicularis & Pituitaria dicitur. Cornelius Celsus uuam Taminam appellat. Vocaruntq; eam Latini Pituitariam pedicularemq; ex uiribus quas habet: feruore enim suo commanducata multam pituitam trahit, & erumpentibus è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur: facilis cognitu herba, tã certis notis à Dioscoride describitur. Hæc herba Syllæ Dictatori maximè fuisset utilis, quem Phthiriasi consumptum esse memoriæ proditum.

DESCRIPTIO.

Staphisagria folia habet labruscæ similia, caulem nigrum, semen instar ciceris, & triangulum, foris nigrum, intus candidum, acri odore, flore subcæsio.

TEMPERAMENTVM.

C Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in ore retentum plurimam trahit ex capite pituitam, prodest sumptum contra tumorem, & præcipuè contra hydropem.

Eius grana quindecim in aqua mulsa sumpta, noxios humores uomitionibus purgabunt: spatientur tamen qui biberunt.

Electuarium ex Staphisagria conducit ad morbum comitialem, tollit scabiem quæ lepræ speciem repræsentat, mouet menses mulierum. Hoc autem modo conficitur: Accipe Staphisagriæ semilibram, & in aqua bene coquito, deinde semen ad pultis modũ contundito, libraq; sacchari admista, seminisq; decocto illud temperato. Hoc ad lepram propensis medetur, consumitq; malos humores.

Staphisagria in aceto elixa, oreq; inde colluto dentium doloribus medetur, destillationes in gingiuas reprimit.

Grana eius trita, ut Dioscorides inquit, contra pediculationes, pruritus & scabies ex oleo utiliter inunguntur, & facilius id præstant admista sandaracha. Medentur oris ulceribus admisto melle.

Ipsa quoq; herba semen & radix uiridis contusa uel siccata, in puluerem contrita, & cum oleo ad unguenti modum temperata, pellit & necat pediculos ac lendes.

Radix in aqua elixa uel in lixiuio idem præstat, si inde laueris.

D

STICHAS.

NOMENCLATVRAE.

Στιχάς.

Stœchas.

Stichas.

Stichados citrinum.

Stechados citrin

Rein Blůmen.

Motten Kraut.

ANNO-

A

ANNOTATIO IN STOECHADA.

STOECHAS nascitur in Gallia è regione Massiliæ in insulis quæ Stœchades nominantur, unde & nomen inuenit, ut Dioscorides inquit. Hanc hodie uocant imperiti Sticados citrinum, nanq; frutex ostenditur surculosus, odoratus, ramulis exilibus, folio hyssopi, gustu amaro, semine minuto, capitulis luteolis ex concoloribus flosculis compactis, quare citrinum uocarunt. Euritius Cordus putat eam herbam, quæ hodie Stœchas citrina dicta est, & ab Herbarijs uulgò Reinblůmen & Motten kraut dicitur, esse amaranthum Galeni, Dioscoridis uerò Heliochrysos, & quòd isti Herbarij multum aberrent, qui eam cum Seriphio, id est marino absinthio falsò com miscent. Nec multum refert Stœchas uel Stichas quis legat, utroque enim modo scriptum inuenias: pluribus locis eam iam nasci, Antonius Musa scribit.

DESCRIPTIO.

Stœchas hirsutis est caulibus & folijs candidis & acutis, floribus citrinis & multis in caule. Gaudetq; solo harenoso, habetq; semen instar Abrotani.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Stœchas manducata, noxia est stomacho, uentris lumbricos necat, foris adhibita magis operatur quàm semen lumbricorum.

Pecora quæ ex ea pascuntur, citò saginantur. In Massilia, ut Vergilius Marcellus scribit, Stœchas mulieribus in quotidiano usu est: si quidem incensæ Stichadis suffitu, à partu statim adhuc confirmant præteriti puerperij laxamenta, omnemq; corporis infirmitatem. Facit decoctum eius, inquit Dioscorides, quemadmodum & Hissopi, ad pectoris mala. Miscetur antidotis utiliter. Laxat præterea, extenuat, abstergit: & exta omnia, omnemq; corporis habitum confirmat.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum ac simplicium à Littera T. incipientium.

DE TAMARINDO.

NOMNCLATVRAE.

Οξυφοίνικον.

Tamar Indus. Oxyphœnicum. Dactyli Indici.

tamarins

Ein saure Frucht in der Apotecken. Dactylen auß Indien.

ANNOTATIO IN TAMARINDVM.

C AMARINDVM, ut Auerrois testatur, & eius uires soli Arabes nobis tradiderunt. Non inuenitur è ueteribus qui de hoc fructu quicquam memoriæ prodiderit. Ruellius scribit Tamarindum esse fructũ syluestris palmæ quæ Oxyphœnix ab Actuario dicitur, hæc fronde saligna uiret, pomo pruni, osse duro, nucleo intus exili, carne foris copiosa, colore è nigro in luteum languescente. Recentioribus huius fructus magni æstimatur, quem à saporis acrimonia Oxyphœnicum nominarunt: plurimum in India nascitur, unde ad nos frequens mittitur, hinc Tamar Indum sua lingua, quasi palmulam Indicam, negociatores nominant.

DESCRIPTIO.

Tamarindus nascitur in Cæsaria, folia habet salici similia.

Hic fructus est rotundus, intus multum medullæ continens ad Cassiæ fistulæ similitudinem. Ea medulla colorem obtinet croci, & mellis dulcedinem.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tamarindi expellunt Choleram, & sedant uomitionem, faciunt quoq; ad pruritum cutis. Confortant cor, bonumq; creant sanguinem. Contra morbillos qui pueris sunt periculosi: decoque Tamarindos, Iuiubas, Dactylos ęquali pondere cum iusculo lentium, id decoctum bibitum ipsis opitulatur.

Oxyphœnicum, ut Actuarius scriptum reliquit, abscessu secundo refrigerat & humectat, flauæ bilis impetus nihil æque domat. Arquatis auxiliatur, sitim restinguit, doloribus capitis remedio est, noxios humores qui in uentre coierunt deijcit, appetentiam inuitat, cibi fastidium abigit: nauseas & uomitiones, (ut est Oribasius autor) sedat: syderationem, insaniam, ac furorem mulcet. Tertianis febribus cum Rheo & Cassia nigra prorsus eliberat, ardentibus quoq; ac incandescentibus medetur, laterum inflammationibus cum Menta & Apio potum auxiliatur: dandi modus uncia.

DE TAMARISCO.

NOMENCLATVRAE.

Μυρίκη.

Tamariscus. Myrice. Tamarix. Bruyere

Porst. Tamarisch baum. Bürtschen. Bertschen.

ANNO-

A ANNOTATIO IN TAMARISCVM.

TAMARISCVS arbuſcula eſt quæ Dioſcoridi, & alijs Græcis Myrice dicitur, ut Verg. Marcellus, & Ruellius ſcribunt. A Columella Tamarix dicitur. Naſcitur prope paludes & ſtagnantibus aquis: fructum fert quemadmodum & florem concretione ſua muſcoſum, folia producit Sabinæ ſimilia. Duo eius enumerant genera, Syluestrem omnino ſterilem, fructiferam alteram quæ in Ægypto proceriſſimas æquat arbores, fructumq; producit inſtar gallæ, in quo ſemen guſtu aſperum, eiuſdem effectus cuius galla. Sues, ut Columella ſcribit, dum dulcedinem pabuli conſectantur, (eſt enim inſatiabile pecus) ſupra modum ęſtate ſplenis incremento laborant: Cui ſuccurritur, ſi fabricentur canales alueiue Tamaricis è trunco, repleanturq; aqua, & deinde ſitientibus admoueantur, quippe ligni ſuccus medicabilis, epotus inteſtinum compeſcit tumorem: falluntur qui Myricon interpretantur fruticem illum quem Germani Heyden uocant, è cuius floribus apes Mel conficiunt, nam is frutex Erice à Dioſcoride dicitur, ut Cordus & Antonius Muſa teſtantur.

TEMPERAMENTVM.

Tamariſcus eſt calidæ & ſiccæ naturæ. Ægineta inquit, Tamarix incidit extergitq;, ita ut manifeſte non ſiccet, ſed aſtrictionem

B quoq; nonnullam obtineat, Qua de cauſa decoctum ipſius potum, lienes adiuuat, item dentium doloribus, fructus autem & cortex ipſius gallę uirtute proximus eſt: cinis arboris uehementius exiccat.

Tamarix ſatiua ſyluestri figura ſimilis eſt, fructum tantū habent diſſimilem & diſcretum. Satiua habet rotundum fructum. Syluestris uerò oblongum, qui natura diſſoluit indurationem iecoris atque lienis: fructus & radix ijſdem uiribus pollent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum in quo Tamariſcus eſt decoctus, facit ad iecoris lieniſq; oppilationem, maximè cit urinam, ſubuenit ſtranguriæ.

Folia in uino coquuntur: potumq; eorum decoctum lienis tumorem minuit.

Ex ligno Tamariſci formantur calices, ex quibus ualde ſalutare eſt bibere contra dolores & affectus, qui ex atra bile procreantur.

Ex radice eius ſi bibatur, tum tollit omnem immundiciam corporis tam intus quàm foris.

Ex hoc uino os ſi colluatur, ſedat omnem dolorem dentium & gingiuarum.

Datur ſanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;.

De Aqua

C

DE AQVA TAMARISCI.

Tempus distillationi eius conueniens est, ut cortex è ligno abrasus, & folia decerpta atq; concisa in medio Maij distillentur.

Aqua Tamarisci mane, meridie, & uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, prodest contra calculum renum & uesicæ, contra obstructionem & indurationem lienis.

Principalis aqua contra pustulas & affectus lienis, mundificat sanguinem.

Prædicto modo bibita, prodest contra grauia & horrenda somnia.

Prodest bibita contra paralysim, & omnes interiores affectus, medetur pulmonum uitijs, aperit oppilationem iecinoris, corroborat atq; confirmat lienem.

DE TANACETO.

D

NOMENCLATVRAE.

Tanacetum.
Athanasia.
Apium rusticum.
Artemisia domestica.
tansie
Reinfarn.
Wurmsamen.

ANNO.

A ANNOTATIO IN TANACETVM.

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, ut Ottho Brunsfelsius autor est. Germanicæ Reynfarn/Wurm kraut/Bauren epff. Quidam contendunt eam apud Dioscoridem esse Athanasiam & Ambrosiam, quod Verg. Marcellus omnino refellit, Ruellius scribit Tanacetum esse tertiam speciem Artemisiæ.

DESCRIPTIO.

Tanacetum folia habet minuta, & semen ad fœniculi ferè figuram, caulem excelsum, in cuius summo multi lutei sunt flores, in quibus minutum & luteum semen est. Gaudet nasci in locis altioribus, & mediterraneis, & in finibus pratorum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat natura in primo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba ipsa atq; semen prosunt contra calculum, & præsertim medetur stillicidio urinæ.

Contra quascunq; febres, accipe succũ Tanaceti cum aqua plantaginis pondere duarum drachmarum.

B Radix cocta cum oleo oliuarum, & paralyticis membris illita, opitulatur.

Eadem cũ melle sumpta omnibus paralyticis membris prodest.

Quicunq; febre conflictatur, sumat hanc radicem cum oleo rosaceo, & se inde inungat.

Semen eius cum saccharo sumptum, grauidis mulierculis conducit.

Herba ipsa siccata & in puluerem contrita, & pondere unius semunciæ in uino sumpta, locos muliebres expurgat.

Cum melle sumpta, facit ad uentris lumbricos.

In uino cocta medetur calculo lumborum & uesicæ.

Ita sumptum mulierum menses trahit.

Medetur febri quotidianæ, & quartanæ.

Semen ex floribus, infantibus cum uino uel lacte propinatum, pellit lumbricos.

Facit Tanacetum ad uesicæ dolorem, & stranguriam & calculum succo dato ex uino drach. ij.

Tritum cum oleo, neruorum dolorem, & tumorem pedum mirificè sanat, si ex eo illinantur.

Tosta cum axungia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infan-

Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes
C simul incursiones malorum auertet.

DE AQVA TANACETI.

Tanaceto florente folia ex floribus decerpta & concisa, in diebus canicularibus distillantur.

Aqua Tanaceti per spacium unius mensis, mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, maximè prodest calculo.

Eadem cum uino sumpta, ciet urinam, & calculum repellit.

Per quatuor dies mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, lumbricos expellit è corpore.

DE TAXO BARBATO.

NOMENCLATVRAE.

φλόμος.

Taxus Barbatus.
Verbascum.
D Candelaria.
Candela regis.
Lanaria.
Boillon blanc ou noir
Künigs kertz.
Wul kraut.
Kertzen kraut.

ANNOTATIO IN TAXVM BARBATVM.

TAXVS Barbatus ab officinis uocatur, ea herba quam Dioscorides, à Latinis Verbascum, & à Græcis Phlomos appellari scribit, à quibus & Lychnitis dicitur, quòd ad lucernarum usum esse uideatur, unde & apud nos uulgò Candelaria uocatur. Quidam enim hac herba pice parumper illita pro lucerna utuntur nocturnis temporibus, Lanaria quoq; ab alijs dicitur, propter mollitiem tactus. Apuleius Verbascum pro Enula Campana posuisse uidetur, nam & folijs & floribus Enula Campana cum Taxo Barbato, magnam habet similitudinem. Radix autem Enulæ Campanæ acrior magisq; efficax ad uaria incommoda pellenda. Duo autem genera sunt Verbasci. Alterum folio candido, alterum nigro. Candidum rursus in marem & fœminam digeritur; fœ-

A ritur: fœminæ folia brassicæ, multo hirsutiora, latiora & candida, caulis eius cubitalis & amplior, candidus ac leniter pilosus, flore albo & subpallido, semen nigrum, radix longa, acerba, crassitudine digitali, nascitur in campestribus, mari folia candicant, sed longiuscula sunt, & angustiora quàm fœminæ, caulis quoq; tenuior.

DESCRIPTIO.

Taxus Barbatus est herba procera ad lanei panni modum tactu mollis & hirsuta, caule excelso & quadrato, in summitate floribus luteis, semine duro. Radix intra terram est lignosa.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba frigidæ & siccæ est naturæ. Ægineta inquit, Verbasci genera plura sunt, cæterum folia omnium siccantem, & mediocriter adstrictoriam uim referunt, præcipuè eius quod aurei coloris est, & acerbum, fluidis conferunt affectibus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vtilis est hæc herba, ut alijs herbis & oleribus additis coquatur cum carnibus: tali modo comesta, omnes cordis ægritudines tollit.

Contra raucedinem gutturis, & contra pectus oppletum crassis humoribus, Accipe Taxi barbati, fœniculi, & dulcis radicis singulorum æquale pondus, eaq; in aqua seu uino decocta, linteolo percola, saccharumq; admisce, hoc bibitum remedium præstat.

Hæc herba contusa, & in puluerem cremata, ac uulneribus inspersa, erodit gangrænam.

Natura eisdem uiribus pollet, quibus Aristolochia longa, & præsertim puluis illius.

Succus eius tribus uicibus, semper una hora ante accessionem, potui datus, febrem pellit quartanam.

Idem cum pyrethro permistus, oreq; inde colluto, prodest contra dolorem dentium.

Folia eius cum aceto temperata, & ambustis imposita, curant.

Flores Verbasci cum plantaginis semine uel herba cocti, curant fluxum hemorrhoidum, si imponantur.

Herba atq; radix in aqua decocta & imposita, sedant tumorem.

Cum uino & melle elixa, & ulceribus alijsq; malis imposita, ea curat.

In aqua elixa imponitur contra ictum Scorpionis.

Verbascum priuatim medetur tonsillis.

Ad lateris & pectoris dolores ex aqua cum ruta bibitur. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum.

Omnibus pectoris uitijs, tussi, & purulenta excreantibus tribus obulis bibitur Verbascum, cui flos aureus.

C Tanta uis huic est, ut iumentis non tussientibus modo, sed ilia trahentibus auxilietur potu.

Semen ex uino decoctum & contritum, luxatis medetur, tumorem & dolorem tollens.

Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Folia ex aceto imponuntur in struma.

Semine ac folijs in uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur. Capillum tingit cui flos aureus: & quocunq; abijciatur, blattas in se contrahit. Aiunt in folijs eius quam fœminam diximus aridas ficus omnino non putrescere.

DE AQVA TAXI BARBATI.

Folia unà cum floribus plene maturis à caule decerpta conuenienti destillationi adaptantur.

Aqua Taxi barbati preciosissima est aqua contra quosuis tumores tam interiores quàm exteriores, mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. aut iiij. uncias pota, uel duplicatum linteolum in ea intinctum, si imponatur.

Tali modo sumpta facit ad pulmonē ad guttur ascendentem, & crescentem. Ita quoq; conducit contra calidam podagram, in potu sumpta, contra quam nullum melius est remedium.

Prodest contra quoscunq; affectus ex fluxus prodeuntes, per diem & noctem ter, & singulis uicibus ad iij. uncias pota. Eodem mo-
D do sumpta, facit ad tormina intestinorum.

Conducit eadem ad faciem, quæ uidetur quasi lepra sit infecta, si molle linteolum in ea madefactum superimponatur: si sępius hoc feceris, iuuabit.

Medetur ambustis, si quàm primum duplicatum linteolum in ea intinctum & superimpositum: hoc iterum atq; iterum factum, ardorem educit absq; noxa.

Prodest ad prurientem scabiem, siue humida fuerit siue sicca, linteolis in ea madefactis, & mane, meridie atq; uesperi impositis, prodest quoq; etiamsi herysipelas accesserit, molli linteolo in ea macerato, & malo huic imposito.

Opitulatur quoq; si quis diu lippientes oculos habuerit, guttula una uel duabus oculis instillata per duas aut tres hebdomadas.

DE TEREBINTHINA.

NOMENCLATVRAE.

Τερμίνθος.	Τερμινθίνη ῥητίνη.
Terebinthus.	Terebinthina resina.
Terebentine	Terpentin.

A ANNOTATIO IN TEREBINTHINAM.

TEREBINTHINA est resina quæ ex Terebintho arbore destillat, quæ ex petræa quidem Arabia affertur, ut Dioscorides indicat. Nascitur tamen & in Iudæa, Syria, Cypro & Cycladibus insulis: quæ una bonitate alias uincit, magis translucida, candida, colore ad uitreum & cyaneum inclinato, odore Terebinthi. Antecedit autem omnes alias resinas Terebinthina, ut idem Dioscor. testatur.

TEMPERAMENTVM.

Terebinthina natura calefacit atq; desiccat. Resinæ omnes, ut Ægineta docet, calefaciunt & desiccant, uerum Terebinthina principatum obtinet, discutientis naturæ, emollientis, tenuis & abstersoriæ, atq; scabiem corrigit. Natura Terebinthinæ in medendo contrahere uulnera, purgare, discutere collectiones, item pectoris uitia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Terebinthina usurpata prodest contra malignam tussim, & præsertim contra Tabem. Prius autem cum melle & saccharo ad Eclegmatis modum confici debet, & foris pectori emplastri modo imponi.

B Eadem cum melle temperata, & malignis nigrisq; pustulis imposita, dolorem inde repellit, & citò eas emollit.

Omnibus emplastris quæ parantur ad calefaciendum corpus, potest Terebinthina admisceri, ita prębet unguentis temperaturam quandam, & corpori tanto magis conducit.

Terebinthina ignitis carbonibus imposita, facit ad Tenesmum, si suffitus inde excipiatur.

Idem suffitus mulieribus prodest ad uuluæ procidentiam, si ab inferiore parte excipiatur: à superiore parte naribus si excipiatur, facit ad uuluæ præcipitationem.

Vrinam exigit Terebinthina, ut Dioscorides docet, cruda concoquit, uentrem emollit, palpebrarum pilos incõmodos replicat, lepris illinitur cum nitro, ærugine, atramento sutorio. Vtilissima auribus saniosis cum oleo atq; melle, item pruritui genitalium; laterum dolores finit per se inuncta & imposita.

DE TERENIABIN.

NOMENCLATVRAE.

Tereniabin. Melroris. Manna.

Honigtaw. Mãne

ANNOTATIO IN TERENIABIN.

C TERENIABIN Arabes describunt esse rorem de cœlo cadentem, qui supra lapides & supra terram coagulatur, & granuloso melli similis efficitur. A Latinis Mel roris seu roscidum mel dicitur. Est autem illud quod à Barbaris manna dicitur. Venit hoc ex aëre, Vergiliarum exortu, ut Plinius in mellis titulo docet, uel sydere Syrio splendente, sublucanis temporibus, siue ille sit cœli sudor, siue siderum saliua, siue purgantis se aëris succus, siue aquæ sit liquor, siue naturæ, quum prima aurora locis quibus prouenire solet, folia arborum herbarumq; melle roscida inueniuntur, & si qui matutino sub diuo fuere, unctas hoc liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Hoc tanquam ros è cœlo cadens, dum uenit, obuio terræ halitu concrescens, in mellitos grumos coit, qui herbis, arboribus & lapidibus interdum inuenitur hærere. Mel syluestre etiam à Suida dicitur.

DESCRIPTIO.

Tereniabin ros est è cœlo decidens, & granoso melli similis.

TEMPERAMENTVM.

Habet uirtutem emolliendi, & pectori humiditatem præbendi, & præsertim conducit illis, qui abundant malo, & minus naturali calore.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Tereniabin quod albicans & recens est, bonitate antecellit.

Tollit tumorem ex ardentibus febribus exortum, sumptū cum succo fœniculi.

Ita quoq; sumptum sedat tussim.

Cum paruis uuis passis sumptum sedat sitim, calorem febrilem cum aqua Endiuiæ sumptum tollit.

Huic Mannæ, ut Ruellius indicat, recentiores medici eandem quam cassiæ nigræ uim tribuunt: sed maiori modo sumi debet, si aluum ciere placet, namq; flauam bilem simplici ratione pellit.

DE THAPSIA.

NOMENCLATVRAE.

θάψια.
Thapsia.
Ferulago.
Wilder Turbit.

ANNOTATIO IN THAPSIAM.

THAPSIAM alij Hypopion, Romani Ferulaginem, aliqui Ferulam syluestrem uocant, ut Dioscor, inquit, Dicitur autem

A Thapsia, quoniam in Thapso insula una ex Sporadibus potissimum prouenit. In totum porrò natura ferulæ Thapsia est, caule tamen graciliore, fœniculi folijs, in cacumine singulis ramulis umbellas anetho similes ferens, & super eas luteos flores, semen latiusculum quale in ferula, duntaxat exilius, radice magna, interius candida, nigro cortice. Nulli fruticum leuitas maior est, ob id gestata facilius baculorum usum senectuti præbet. Tria ex hac colligenda sunt, liquor qui per abscisionem corticis emanat, succus qui ex contusa radice exprimitur, & in picato crasso fictili in sole siccatur. Radix quoq; separatim est colligenda. Rationem colligendi succi & liquoris docuit Dioscorides. Nero Cæsar claritatem ei dedit, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens cum thure ceraq́;, sequenti die contra famam, cutem synceram circumferens. Thapsia uulgò uocatur Syluestre Turbit.

DESCRIPTIO.

Thapsia planta est folia fœniculi similia habens, in summitate ramulorum umbellam habens instar Anethi, flores albos, semen latum ad leuistici similitudinem.

Radix intus candida, & foris nigra atq; crassa, cortice uestita, & acris.

TEMPERAMENTVM.

B Hæc nimium calefacit, parumq́; humiditatis in se continet.

Thapsia, ut Ægineta inquit, acris est, & ualenter cũ humiditate calefacit: ex alto igitur trahit insigniter, attractumq́; eadẽ discutit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Purgandi uim habet radicis cortex, succus & liquor, in quem usum bibitur cum mulsa aqua, purgatq́; tali modo bilem per superiora & inferiora. Huius radicis pondus ultra tres obulos sumi non debet: quicunq; plus sumpserit, ei mortem inferret.

VNGVENTVM CONTRA LEPRAM.

Accipe Thapsiæ, albi & nigri Ellebori, Sinapis, nigellæ, pyrethri, singulorum drachmam, Euphorbij, Scammonij, Sandaracæ singulorum xiiij. granorum hordei pondus. Costi, Colocynthides, Rutæ, Mandragoræ, Staphisagriæ, Salis nitri, singulorum scrupulum semis, hæc omnia in puluerem radacta, & cum aceto temperata, quancunq; lepram repellunt è corpore, cute inde lota.

Hæc herba cum paralysi herba in uino elixa, & podagræ imposita, sedat dolorem.

Succus Thapsiæ contra defluuia capilli, utiliter inungitur, explet enim capillos.

C

NOMENCLATVRAE.

φιλυρέα.

Tilia.

Lindenbaum.

ANNOTATIO IN TILIAM.

TILIA à Gręcis φιλυρέα dicitur, arbor est folio hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbem lente crispo atq; serrato, flore tantisper dum calyculo continetur herbaceo: ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semen prætenue, quantum atriplicis, omnibus animalibus ingratum, cum foliorum pabulo maximè ducantur. Duo Tiliæ genera Theophrastus,
D maris & fœminæ appellatione distinxit. Materies mari senticosa, dura, nodosa, ruffior, & odoratior: cortex crassior, ac detractus statim inflexibilis, sine semine, sine flore. Crassior fœminæ arbor & materies candida est, atq; præcellens. Mirumq; in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi, foliorum corticisq; succum dulcem esse, inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula Tiliæ uocantur, tenuissimum earum philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumq; honore. Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tiliæ arboris folia, ut Ægineta inquit, syluestri oleæ similiter astringunt, quibus commanducatis, oris ulcera iuuantur, eorumq; decocto colluuntur: quod etiam potũ & urinam & menses trahit.

Multi corticem commanducatum uulneribus putant utilissimum: folia trita aspersa pedum tumori.

Humor è medulla castratæ arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentemq; continet.

DE AQVA EX FLORIBVS TILIARVM distillata.

Hæc aqua quascunque maculas faciei abstergit, si inde lauetur facies.

A facies, ut autor est Hienonymus Herbarius. Facit ad tremorem cordis in potu sumpta.

Medetur morbo comitiali, mane & uesperi duabus uncijs bibita.

Prodest ad Iliacam tali modo sumpta.

Vesperi oculis indita, inducit eis claritatem.

Tribus uncijs, mane ac uesperi pota, medetur calculo.

Eodem modo bibita conducit ad tumores, & quoscunque malos humores ex corpore educit.

DE TITHYMALO.

NOMENCLATVRAE.

Τιθύμαλλος.

Tithymalum.

Tithymalus.

Tithymale, ou herbe a laict

Sprinckwurtz.

Sprinck körner.

B

ANNOTATIO IN TITHYMALVM.

TITHYMALVM & Tithymalus penultima producta, Meconion à quibusdam uocatur: nostri lactucam appellant caprinam marinamque: aliqui lactariam, quia & Græci galactida nuncupare soleant, ut Hermolaus Barbarus testatur, lacte Tithymali inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur, narrant apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Vsus iam & in castra & obsessas urbes transijt. Tithymali genera numero septem apud Dioscor. sunt, Primus mas est, Characiasque quasi uallaris dicitur, Secundus fœmina, aut à myrti foliorum figura myrtites uocatur,

C Tertius paralius, id est maritimus dicitur. Quartus helioscopos, id est solisequus. Quintus à Cupressi similitudine cyparissias. Sextus à ramorum copia, & quòd ferè arborescit, denroides. Septimus à latitudine foliorum platyphyllos, id est latifolius dicitur.

DESCRIPTIO.

Tithymalus crescit in altitudinem radice crassa atq; aspera. In cacumine herbæ noduli ad rutæ formam pendent, & aliquanto maiores, in quibus semen est.

TEMPERAMENTVM.

Natura & uis ei est, quam omnes herbæ lactariæ possident, calefacere scilicet & desiccare in quarto gradu, qua facultate plus alijs pollet, Expellit fortiter superfluum Phlegma atq; Choleram.

Tithymali omnes è quarto calefacientium ordine sunt, acrimoniæ & ualidæ amaritudinis participes, ut Ægineta tradit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen quod in nodulis istis continetur, fortiter euacuat tam per superiora quàm inferiora, similiter & lacteus eius liquor.

D Folijs in cacumine defractis lacteus liquor in uitreum uasculum inde excipitur, qui tantam uim habet, ut integram cutem possit erodere, & ita inflammare, ut aqua Solani alijsq; aquis refrigerantibus oporteat inflammationem sedare. Hic lacteus liquor durat duobus annis, quo non uti licet nisi Gummi Arabico aut Draganto admisto.

Esula atq; Laureola easdem cum Tithymalo uires possident.

Radix Tithymali aceto incocta, dentium erosorum dolores finit, ore inde colluto, pustulasq; oris sanat.

Lacteus liquor ex Tithymalo uehementiori est uirtute, citoque sanat cauos dentium, eroditq; gangrænam ex uulneribus.

Idem cum oleo mixtus depilat capillum, locumq; glabrum reddit, myrinecias, & uerrucas tollit, quæ ex superfluo Phlegmate exoriuntur.

Tollit quoq; minutas acutasq; pustulas glandulasq; inflammatas quæ intra cutem latentia, interdum suppurare incipiunt, interdumque euanescunt, si ex eo inungantur: pellit quoq; malam scabiem, hic liquor cum oleo illitus.

Discutit nigras malignasq; pustulas, quæ Carbunculo similes sunt.

Fistulas

A Fistulas idem funditus curat, instrumento si inspergatur, prædictos morbos sanant omnes lactariæ herbæ, & præsertim lacteus inde liquor, præterea tithymalus eas uiribus antecellit. Folia atq; fructus Tithymali uiribus nō adeo pollent, ut lacteus liquor, & præcipuè ad euacuandum.

Folia, radix atq; fructus in piscinam si conijciantur, quicunq; pisces inde edunt, statim exanimati fluitaut, ita ut manibus prehendi possint, nullamq; noxam pisces inde accipiunt.

Potio si fiat ex Tithymalo & radice minoris Esulæ, paruisq; uuis passis, ijsq; simul in aqua in parum aceti admistum sit decoctis & saccharo edulcatis, medetur febri quotidianæ, & torminibus intestinorum. Tali modo medetur paralysi membrorum.

DE AQVA TITHYMALI.

A ieiuno duabus uncijs mane pota, quoscunq; lumbricos è stomacho pellit.

Semen eius contusum & per quatuor dies in aceto maceratum, deinde in Balneo Mariæ distillatur.

Ea aqua si mane ac uesperi membra illinantur & fricentur, medetur paralysi.

De hac aqua suprà in Cataputia plura scripta sunt.

B DE TORMENTILLA.

NOMENCLATVRAE.

Επτάφυλλον.

Tormentilla.
Bistorta.
tormentille
quintefeuille
Tormentill.
Rotwurtz.
Blůtwurtz.

ANNO.

ANNOTATIO IN TORMENTILLAM.

C TORMENTILLA est uulgaris & preciosa herba ad uarios affectus salutaris. Hanc Græci Heptaphyllon, id est Septifoliam dicunt. De hac herba etiã oritur disceptatio. Nam recentiores medici, ut clarissimus uir Ioannes Manardus, aliĳq; plures, putant Tormentillam esse uerã Pentaphyllon, nihilq; referre quòd septem habeat folia, quum tamen in aliĳs regionibus, utputa in Pannonia inueniatur quinq; foliĳs. Sunt è contrario nonnulli qui eam censent esse genus Consolidæ, uocantq; eam Consolidam rubeam, propterea quòd rubeam habet radicem: utcunque tamen sit, uidentur omnes effectus à Dioscor. attributi Pentaphyllo, conuenire cum illis quæ neotherici Tormentillæ tribuunt. Officinæ etiam Bistortam eam appellant.

DESCRIPTIO.

Tormentilla quinquefolio est similis, nisi quòd septem habet folia, unde & Heptaphyllon dicitur: floribus est luteis, cuius radix est rubea & tortuosa, similis Galangæ.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat in tertio gradu. Est illi mira in adstringendo facultas, omnisq; ueneni magistra.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Virtutem habet confortandi conceptum in fœminis, si ex ea prius in uino decocta, biberint.

Contra dissuriam datur mane & uesperi cum succo plantaginis.

Radix in aqua pluuiali cocta si fuerit, & uapor inde ab inferiore parte excipiatur, deinde puluis eius cum melle permistus, & emplastri modo uentri mulieris impositus, adiuuat conceptum.

Contra dysenteriam & quemuis fluxum alui, puluerem radicis in uino rubro bibe, & præsentaneum erit remedium.

Eadem radix in puluerem contrita, & in uino sumpta, prodest contra omne uenenum.

Contra febrem Tertianam ex hac radice & herba bibe.

Succus permistus cum oleo Chamomillino & inunctus, mitigat dolorem articulorum.

Aqua Tormentillæ cum Tutia in puluerem contrita permista, lippientibus oculis medetur, tutia tamen prius in aqua rosacea abluta erit.

Tormentilla in puluerem redacta, & cum aqua Acetosæ bibita, medetur pesti.

Potio contra pestem. Accipe drachmam pulueris Tormentillæ, Theriacæ semidrachmam, & cum aqua Acetosæ commisce, eique qui peste correptus est potui dato, Licebit quoq; drachmam Boli

A armeni addere, quo fiat remedium tanto fortius ad præseruandum cor à ueneno.

Omnia interiora membra ex hac radice confortantur atq; corroborantur, si quis ex ea bibat, uel uinum ex aqua eius misceat.

Nullaq; herba præstantior ad restringendum sanguinem ex naribus uel uulneribus fluentem, ad dysenteriam nimiumq; fluxum menstruorum cohibendum, si puluis in uino sumatur, & superliget.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus uomitum Cholericum refrænat, si talis pastillus contusus pondere unius drachmæ in aqua Balsami potu detur.

Radix atq; ipsa herba in uino decocta, pellunt omne uenenum, similiter & pestem, expellunt autẽ per sudorem, si illud decoctum calidum in potu sumatur.

Ipsa etiam radix cum herba per noctem in uino macerata, & deinde in Balneo Mariæ destillata, preciosam & probatam præstat aquam contra prædictos morbos.

Si quem frigus inuaserit, & ignoraret quodnam genus morbi inde esset oriturum, accipiat drachmã pũlueris Tormentillæ, cum drachma Theriacæ permisti, & in prædicta aqua Tormentillæ sumpta, se in lectum componat, usq; dum sudare incipiat, talis homo ab omni uenenoso morbo, siue sit sudor Anglicus, siue febris, si-
B ue pestis, liberatur diuina ope, & hoc sæpius ueraciter experientia est compertum, ut Hieronymus Bock docet.

Tormentilla etiam herba est uulneraria, & omnibus potionibus uulnerarijs accommodata, nam mundificat atq; sanat omnia putrida uulnera atq; ulcera in uino, uel aqua decocta, si inde lauentur.

Herba atq; radix simul contusa & imposita, dissoluunt & repellunt quæuis tubera & parotidas, discutiunt strumas, sedant dolorem coxendicis, sanant quamuis manantem scabiem, & mariscas, & id genus alios affectus, præsertim si in aceto decocta imponantᷓ.

DE AQVA TORMENTILLAE.

Herba ipsa cum tota substantia concisa atque contusa à xv. die Augusti usq; ad viij. diem Septembris distillatur.

Aqua Tormentillę mane pondere iij. unciarum à ieiuno sumpta, prodest contra omne uenenum.

Contra pestem & insalubrem aërem est bonum pręseruatiuum, Pestis autem quando inuasit aliquem, statim uena incidenda est, ut decet, deinde hæc potio propinanda, hoc modo præparata: Accipe aquæ Tormentillæ iij. uncias, Theriacę Venetę drachmam, aceti sesqui unciam, quę simul permista, ei tepida exhibeto, & in lectum collocato, eumq; sudare sinito, ac manus pedesq; cum aceto, ruta, absinthio, atq; sale confricato, postero die eam potionem iterum ei propinato, tum reualescet.

Eadem

C Eadem aqua mane ac uesperi singulis uicibus ad tres uncias bibita, facit ad omnia ulcera in homine, sistit omnem alui fluxum, & præsertim dysenteriam.

Supradicto modo sumpta, refocillat corpus, confortat cerebrū, cor, stomachum, iecur, lienem, totumq; thoracem, si interdum uinum ex ea misceatur.

Medetur omnibus febribus eodem modo bibita, corroborat atq; confortat ex diuturna ęgritudine reualescentes.

Conducit uulneribus bibita, atq; si ex ea lauentur, facit quoq; ad omnes affectus oculorum, singulis noctibus eis instillata, clarificat enim uisum.

Sanat fistulas & Cancrum, si sępius inde lauentur, & linteolis si imponatur.

DE TRIFOLIO.

D

NOMENCLATVRAE.

τρίφυλλον.

Trifolium.

treffle

Klee.
Triblat.
Fleysch blům.
Heymischer klee.

ANNOTATIO IN TRIFOLIVM.

TRIFOLIVM nomen suum apud Gręcos & Latinos obtinuit à tribus folijs. Herba optima in prato trifolij est, ut Hermolaus inquit,

A inquit, præsagia tempestatum habet: inhorrescit enim & subrigitur contra eas. Sophocles Poëta uenenatum id existimat. Serpentes in trifolio nunquam spectantur. Brunsfelsius aliiq; autores ultra septem genera trifoliorum enumerant, quæ omnia eiusmodi sunt, ut uel intuendo, uel palpando, hoc nomen Trifoliũ meritò sibi uendicent. Iuxta Vergilij Marcelli opinionem, duo sunt Trifolij genera. Commune, & pratense, hoc omnibus notum, & acutioris folij: alterum quod Græci Oxytriphyllon dixerunt, & hoc menianthos & asphaltion uocari: factamq; illi primam appellationem, quòd flore suo se indicet, id enim ea uox significat. Secundam uerò cum iam ab integra ætate dilabi cœperit, & bituminis odorem contraxerit, inuenisse. Communis & pratensis Trifolij apud Dioscoridem tantum fit mentio, sub loto syluestri, sed non describitur ab eo, proptерea fortassis quòd admodum uulgaris & omnibus nota sit herba.

TEMPERAMENTVM.

Trifolium calefacit in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

In aqua decoctum & bibitum, facit ad frigidum stomachum, & ad intestinorum tormina.

Decoctum illud morsui alicuius uenenati animalis linteolo impositum, tollit inde dolorem. Syluestre Trifolium crescit in altitudinem, uirgis multis, semen minus habens quàm commune & B pratense. Illud semen multo calidius atq; efficacius est ipsa herba.

Contusum enim & inspersum exulcerato membro uirili, optimè auxiliatnr. Hoc semen elixum & bibitum in principio hydropis, statim auxilium præstat. Coctum hoc semen uaporeq; ab inferiore parte excepto, auxiliatur uuluæ obstructæ, eamq; expurgat. Pratensis Trifolij semen & folia in aqua decocta, opitulantur ad apostemata mammillarũ, dysenteriam, & aquam intercutem. Quicunque tertiana febre laborant, bibant ex semine & herba in uino decocta, hęc auxilium præstant.

Flores Trifolij in uino cocti atq; bibiti, alba menstrua tollunt, calefaciuntq; stomachum. Omne Trifolium pratense in medicina habet uirtutem emolliendi tam intus quàm foris, & flores maturi cum semine magis probantur, ut Hieronymus Bock autor est.

Flores Trifolij cum semine in aqua mulsa, uel uino decocti, ac in potu sumpti, uel enemate per Clysteram infusi, emolliunt in intestinis glutinosos & induratos humores, curant exulcerationem & dolorem eorundem. Flores ijdem cum semine in aqua & oleo cocti & applicati, maturant duras glandulas atq; dura ulcera, habet ferè easdem uires quas semen fœnogræci, uerum non adeo est in usu medicinæ. Contra paralysim & spasmum in spina dorsi, accipe

C florum Trifolij, & herbæ paralysis, singulorum Manipulum, ijsque in uino decoctis, spinam inde frica.

DE AQVA TRIFOLII.

Folia & flores in medio Maij distillationi adaptantur.

Aqua Trifolij mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, medetur imbecillo stomacho, oris fœtorem emendat, sedat alba fœminarum menstrua.

DE TRIFOLIO ACVTO.

NOMNCLATVRAE.

Ὀξυτρίφυλλον.

Trifolium acutum.

D Scharpff Klee.

ANNOTATIO IN TRIFOLIVM ACVTVM.

TRIFOLIVM acutum, nascitur in Sicilia plurimum, ut Scribonius Largus indicat. Est autem folijs in specie & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

DESCRIPTIO.

Trifolium hoc folijs est acutis, floribus purpureis, in pratis etiam nascens.

TEMPERAMENTVM.

Est natura calidum & siccum in primo gradu, & ad multa conducens, & præsertim semen.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

A Qui nullam habet ciborum appetentiam, hoc semen in uino decoctum, per tres ex ordine dies uesperi bibat, deinde drachmam Gingiberis contusi cum aceto bibat, etiam tribus uespertinis temporibus, & calide se uestimentis & stragulis operiat, usq; dum sudare incipiat, quicquid mali intra stomachum est, per sudorem expellitur.

DE TRIBVLO MARINO.

NOMENCLATVRAE.

Tribulus marinus. Meer Distelen.

Hauffstrepe

ANNOTATIO IN TRIBVLVM.

TRIBVLVS marinus, ut Iacobus de Manlijs indicat, est qui fert quendam fructum ad similitudinem Castaneæ: & propter id multi uocant ipsum Castaneolum, Alij uocant Cicer imperiale. Hermolaus Barbarus & Ruellius, de hoc Tribulo ad hunc modum scribunt. Hippocrates genus Tribuli maritimũ uocauit, idem cum terrestri, quod minus est aquatico, quod in fluminibus & stagnis nascitur, cuius nuces rura nostra castaneas aquatiles uocant. Siquidem cubitorum quinum & amplius in uado consurgit, ulneo super aquas extante folio, longo pediculo, capitulis sub aqua mersis, caule

B per summa crassiori, inferne graciliori, qui capillamentis quibusdam spicaceis fruticat, semine atro, duro, nucis ferè magnitudine, retusis aculeis aliquot cincto, cuius nucleo accolæ non secus atque castaneis uescantur, ex quo etiam in farinam molito per inopiam annonæ fiant panes.

DESCRIPTIO.

Tribuli marini sumuntur ad unguentum Agrippæ, quod in Phamacopolijs extat, præterea etiam ad multa alia unguenta.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & exiccant in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus illorum maximè medetur hydropicis, uentre ex eo illito, præterea etiam alijs tumoribus ex frigore exortis, si inde inungant.

Hos Tribulos intrò sumere non conuenit, sed foris adhibiti salubres sunt.

DE TVRBIT.

NOMENCLATVRAE.

Turbit. Ein weiße Wurtzel in der Apotecken.

C

ANNOTATIO IN TVRBIT.

VRBIT quidnam reuera apud Arabes & Pharmacopolas sit, nemo adhuc etiam ex doctissimis medicorum satis clare demonstrauit, nisi ex quadam suspitione. Actuarius inter Græcos autor grauissimus inquit Turbith à Barbaris uocatum esse radicem plantæ quæ à Græcis pityusa uocatur, & apud Dioscoridem inter lactarias herbas adnumeratur. Illud autem, ut Antonius Musa testatur, est Turbith Mesue, nam Serapionis & Auicennæ Turbith est Tripolium Dioscoridis. Apud hos duos autores Turbit ęquiuoce ponitur, apud alterum de planta habente lac, & folia ferulæ similia: apud alterũ de planta carente lacte, & folium Isatidi simile gerenti. Tot difficultates & quidem inexplicabiles occurrunt medicis Iunioribus, Arabum autorum doctrinam sequentibus: ob eorundem autorum non modo à Græcis, sed etiam à se ipsis discordantiam, Manardus scribit, se à fide dignis audiuisse illud Turbith quod in officinis nunc passim uenditur, ex planta accipi, quæ folio myrti constat. Consultum igitur esset ab usu Turbith prorsus abstinere, quàm ita temere medicinam incognitam usurpare.

DESCRIPTIO.

Turbith est radix folia habens ad nasturtij formam, caulem oblongum, floremq; qui ter quotidie mutato colore uidetur: mane D enim albet, meridie purpurescit, uespere puniceo fit colore.

Radix huius herbæ in medicinæ usu est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in tertio ordine. Lacteum liquorem præbet hæc herba, ut Esula & Tithymalus. Radix Turbith quo recentior fuerit, tanto magis efficax est, inueterata enim temperata est natura. In medicina non debet usurpari, nisi prius correcta fuerit hoc modo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Corticem radicis deradito usque dum albescat, deinde radicem confice cum puro oleo amygdalino, permisceri autem debet anteq̃ quis ea utatur, cum Gingibere.

Ita sumpta pellit crassos humores, eosq; leniter per aluum euacuat. Turbit purgat stomachum, thoracemq; mundificat. Quicunq; singulis hebdomadibus unam harum radicum sumpserit, non euadet leprosus, Quisquis uerò ea utitur, à piscibus & carne suilla abstinebit. Turbith cum modico sacchari & Gingiberis sumptum, subuenit torminibus intestinorum, podagræ, & Chiragræ.

In puluerem redactum & melle temperatum, gangręnam in uulneribus consumit.

Sequuntur

A Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera V. incipientium.

DE VALERIANA.

NOMENCLATVRAE.

φοῦ.
Ἀγρία νάρδος.

Valeriana.
Herba Benedicta.
Phu.
Amantilla.
Nardus agrestis.

B Baldrian.
Dennen marck.
Katzen wurtzel.
Wilder Nardus.

ANNOTATIO IN VALERIANAM.

VALERIANAM maior pars recentiorum medicorum Phu Dioscoridis esse interpretatur, nonnulli adhuc de ea ambigunt, propterea quòd Valeriana multo minor est quàm à Dioscoride suum Phu describitur, id alij contrà sic diluunt, dicentes regionis & influentiæ culpam esse, non rei ignorantiam. Ruellius scribit, Valerianam maiorem esse Phu Dioscoridis, quæ folio est olusatri: caule cubitali, interim maiore, leui, in purpurã candicante, cauo, geniculato: flore narcissi, sed ampliusculo, molli, in purpuram albicante, radice digitum minimum crassa, cæterum in obliquum uillosa: capillamentis iunci odorati, aut nigri ueratri modo fibrata, quibus color inest subflauus, odor iucundus, & nardi uim referens cum quadam odoris grauitate. Hieronymus Bock quoq; scribit, hanc esse ueram Valerianam, & raram esse inuentu, & non adeo uulgarem, eamque in hortis seri.

C Alteram Valerianam & uulgarem quę à Germanis uocatur **Katzen wurtzel / Wendel wurtzel / Deñmarck** / scribit esse Serpentariam, Serpillum maius, quòd instar Serpilli serpat. Antonius Musa inquit, cui & Cordus assentitur, quòd uulgaris illa Germanorum Valeriana, Dioscoridis Phu esse non potest, sed apud ipsos herba est **Theriackes kraut** dicta, quasi Theriacaria, hanc pro Dioscoridis Phu sumere oportet, non eam quę ab ipsis **Baldrian** appellatur. Inter tot ambiguitates herbarum, nulla alia relinquitur uia, ut Leonicenus in quodam loco scribit, quàm ut ad sensum iudicem confugiamus, ut si plantam uirentem habere possimus, eam ipsi discutiamus.

DESCRIPTIO.

Valeriana crescit, ut Apium hortense, caule oblongo & alto, atq; concauo, in cacumine habente umbellam, floribus candidis rubore permistis ad origani formam. Radix est candida, cum multis intra terram capillamentis. Nascitur in altis senticetis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in tertio ordine, & desiccat in principio secundi. Radix tantum in medicinæ usu est. Phu odorata est huius herbæ radix ut Galenus docet, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plæraq; infirmior, urinam mouet plus quàm aut Indica, aut Syriaca nardus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix Valerianæ elicit sudorem, si quis ex ea bibat, cietq; urinã.

D Hæc radix siccata durat tribus annis synceris uiribus, colligenda autem est in Augusto. Valeriana cum albo helleboro, & farina siliginea commista, necat mures. Cum semine fœniculi & Apij in uino elixa, ualde mouet urinã, ad lateris dolores efficax est, menses ciet. Antidotum contra uenenum & pestem. Quidam Valerianæ radicem cum fœniculo, aniso, & dulciradice decoquunt, contra tussim & difficilem anhelitum. Herba ipsa cum radice uiridis contusa & capiti applicata, pellit inde dolorem.

Vinum ex floribus uel radice Valerianæ coctum, oculis instillatum, eos clarificat, sanat alia uulnera atque ulcera, ut sunt mariscæ, autor est Hieronymus Bock.

DE AQVA VALERIANAE.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut radix, herba, & caulis cum tota substantia concisa, circa exitum Maij distillentur.

Aqua Valerianæ mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, & linteolis imposita, ulcera, tumoresq; dolorem adferentes, & mariscas pellit, prodest etiam contra hemorrhoides, linteolis imposita. Opitulatur eadem bibita, quibus os aliquod fractum est.

Item ruptis subuenit. Oculis applicata, clarificat eos.

Facit ad lumbricos puerorum, mane à ieiunis quantum cochlear capit, bibita.

Eadem

A Eadem in potu sumpta, prodest contra uenenum & pestilentem aërem, sanat recentia atq; antiqua uulnera, discutit ulcera atq; apostemata in corpore, pellit dolorem coxendicis.

Claros reddit oculos bibita, tollit inde dolorem, prouocat sudorem: turbido uino infusa, illud reddit clarius atq; purius.

Pellit dolorem membrorum ex frigida intemperie prouenientem, membris ex ea illitis.

DE AQVA EX RADICIBVS VALERIANAE.

Destillatio huius aquæ fit à xv. die Augusti, usq; ad viij. diem Septembris.

Hæc aqua bibita medetur ueneno, prodestq; contra uenenata animalia.

Medetur febri quotidianæ, ante accessionem vi. uncijs pota.

Auxiliatur contra dolorem laterum in potu sumpta, & illita, atque linteolis imposita.

Facit charos atq; concordes, ubi duo ex uno cyatho hãc aquam biberint.

DE VERBENA.

B

NOMENCLATVRAE.

Περιστερεών.
Ἱερὰ βοτάνη.

Verbena.
Verbenaca.
Peristereon.
Columbina.
Crista Gallinacea.

Isenkraut.
Isenhart.

C ANNOTATIO IN VERBENAM.

VERBENA à Græcis Peristereon dicitur, nomen ei inditum à columbis, qui in ea uersari plurimum gaudeant, ideo etiam à nonnullis Columbina dicitur. Romani etiam cristam gallinaceam eam appellarunt, quòd folia illi serrata sint, qualis in ea aue cristatus apex ille est. Nobilissima herba Verbena est, quæ apud Romanos in summo honore habebatur, ut Plinius lib. 25. cap. 9. scribit, utpote qua lustrabant domus & familiam, qua fœciales coronabantur, qua mensa Iouis ad sacrificium & epulas uerrebatur, qua magi & fatidici uaticinabantur: magi circa hanc insaniunt. Hac per unctos impetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli, siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Adeo Verbenam in ueneratione habebant, ut hierabotane, id est sacra herba appellaretur, imò herbas omnes, quæ ad lustrationem ualebant, aut magiam, aut quodcunq; aliud simile facinus, per excellentiam, Verbenacas appellabant. Mulieres Italicæ, ut Antonius Musa indicat, in festo natiuitatis diui Ioannis Baptistæ, & as-
D sumptionis Mariæ, hac herba se coronant & cingunt: putantes eo anno à capitis & dorsi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquitate acceptus est. Dioscorides duo eius facit genera, rectum & supinum. Plinius marem & fœminam: mari caules reddendo plures & tenues, itemque cubitales & angulosos, demum quæcunq; Dioscorides supinæ, nisi quòd rariora mari folia quàm fœminæ adijcit. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus tradunt, utrunque genus in planis aquosis nascitur, quoniam utraq; eosdem effectus habeat.

DESCRIPTIO.

Verbenæ duo sunt genera, Altera floribus est albis, altera uerò cœruleis, utraq; habet folia albescentia, ad Coriandri foliorum figuram incisuris diuisa, caulem cubitalem, radicemq; gracilem & candidam, gaudet antiquis areis & cœmiterijs.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; uirtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Prodest utraq; ad humida manantiaq; uulnera, atq; ad inueterata ulcera.

Radix

A Radix in uino pota, auxiliatur morbo regio.

Itidem pota, medetur suspiriosis.

Verbena contusa atq; emplastri modo uulneribus imposita, ea citò exiccat & sanat.

Succus eius in uino sumptus, tollit uenenum è corpore.

Vinum in quo radix & folia fuerint macerata, bibitum, medetur febri tertianæ.

Si drachma foliorum uino indita per quatuor dies reponatur, & postea os inde colluatur, sanat ulcera oris.

Quicunq; laborat febre tertiana, sumat tres radices Verbenæ, totidemq; folia, eaque simul in uino per noctem macerata, febrem illam breui repellunt, si prius quàm frigus senserit ægrotus, uinum illud biberit.

Ad eundem modum Quartana febre laborans accipiat iiij. radices totidemq; folia.

Verbena in aqua decocta, mundificat fœminis uuluam, mouetq; menstrua, decoctum illud si bibant.

Semen eius cum succo fœniculi temperatum, & oculis instillatum, eos clarificat.

Medetur Verbena iocineri, tumidoq; lieni, & uitiato pulmoni.

B Cum radice contusa, & in potu sumpta, medetur calculo.

Idem præstat radix in puluerem redacta, & in uino pota.

Folia in aceto macerata atq; sacris ignibus imposita, refrigerant.

Ipsa tota herba, ut Dioscorides inquit, cum uino tonsillarum crustas erumpit, & oris depascentia ulcera gargarissata compescit.

Fertur triclinijs inspersum Verbenacæ dilutum, lætiores conuiuas facere.

Vulnera glutinat, & uetera ex melle ad cicatricem perducit.

Verbenaca folijs decocta ad tertias, uel radix eius è mulso calido, calculos eijcit.

Ad calculos quidam Verbenacam, millefolium, betonicam æquis portionibus pro singulari remedio bibere suadent.

Cum plantagine digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterigijs medetur.

Comitiales ex uino pota sanat. Ex axungia trita pernionibus prodest. Clauos pedum extrahit ex uino.

Podagræ rubenti, hoc est calidæ, medetur illita, aut si pedes macerentur in eius decocto.

Fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias, hydropicos sanat.

REME-

C ## REMEDIA VERBENACAE EX APVLEIO.

Ad strumas & parotidas.

Herba Verbenaca tusa & imposita, mirificè sanat.

Ad eos qui induratas uenas habent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta postea miscetur cum uino & melle, & aqua, & statim sanat.

Ad hepatis dolorem.

Herba Verbenaca solsticio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis cochlearia quinq; ex uino quàm optimo cyathis tribus potui sumpta, mirè proficere creditur. Cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

Ad Calculosos.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibiliter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset, quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad capitis dolorem.

Herba Verbenacæ corona facta, & capiti imposita, dolorem capitis tollet.

D Ad morsum rabidi canis.

Herbam Verbenacam in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri, donec humore remollita expleant: iam tumidas proiicito illas gallinæ, si non appetit, simili modo alia grana conijcito, si sic edere cœperint, periculi sublati signum erit.

Ad uulnera recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

DE AQVA VERBENAE.

Verbena mas cum tota substantia, concisa circa festum S. Ioannis destillationi adparatur.

Aqua Verbenæ mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs per sex uel octo dies pota, discutit morbum regium, medetur ueneno, Prodest contra tertianam & quartanam febrem, expellit lumbricos alui, quolibet matutino tempore à ieiuno sumpta.

Tali modo pota, facit ad angustum pectus, difficultatemq; spirandi, ad ulcera pulmonis & tabem, confortat iecur, bonum reddit colorem.

Auxiliatur quoq; bibita doloribus stomachi, oppilationibus iecinoris atq; lienis, doloribusq; lumborum & uesicæ.

Facit ad obstructionem intestinorum, stomachi atq; alui.

Expurgat

A Expurgat renes atq; uesicam, calculumq́; in eis comminuit.

Prodest contra pustulas interiores corporis, subuenit mingentibus sanguinem, & intestinorum torminibus.

Preciosa est aqua contra dolores & ictus capitis, sæpius capiti illita, & lineis pannis imposita, facit ad diuturnos morbos, quorum ignoratur causa.

Opitulatur contra omnem caliginem oculorum, eorumq́; ulcera, confortat debilem uisum, reducit ei claritatem, quotidie semel atq; iterum oculis indita, uel circumlita.

Medetur ficis, doloribusq; stomachi, iecoris atq; lienis, inuncta atq; linteolis imposita.

Prodest quoq; contra exulcerationem locorum muliebrium, si inde mane atq; uesperi abluantur, & linteolum in ea intinctum applicetur.

DE VERMICVLARI.

B

NOMENCLATVRAE.

Ἀείζωον τὸ μικρόν.

Vermicularis.
Aizoon minus.
Sedum minus.
Crassula minor.
tripe madame
Mauer Pfeffer.
Katzentreublin.
Blat lose.

ANNOTATIO IN VERMICVLAREM.

VEMICVLARIS uulgò dicitur, ut Hermolaus Barbarus indicat, Aizoon minus, sic autem dicta est à similitudine foliorum quę rotunda sunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes. Chrysotales siue tritales uocatur à quibusdam, quia ter floreat. Nascitur autem in

C tem in muris parietinisq; & tegulis. Fruticosa est à radice & sursum usq; ad cacumen, folijs angustis, succosis, radice inutili. Huius minoris Aizoi adhuc aliud genus est, folia minora & ramulos multos habens: quod si gustaueris calidissimum est, & linguam uehementer urit, ut Ruellius, & Antonius Musa testantur. Itaque falsò pro Aizoo, hoc sumi uidetur, quum uires habeat penitus oppositas. Latini illecebram uocant. Hermolaus andrachnen agriam appellat, id est portulacam syluestrem.

DESCRIPTIO.

Vermicularis est rotunda & crassa herba, in summo flores habens ad Valerianæ figuram, caulem habet crassum & rubrum, radicemq; nodosam. Hęc herba duorum generum est, Altera est maior, altera uerò minor, Maior folijs est lentis & pinguibus, & per ambitum hirsutis.

TEMPERAMENTVM.

Natura autem refrigerat, & maximè medetur ambustis. Habet eandem facultatem refrigerandi, quam habet Aizoon maius. Refrigerat in tertio gradu, & parum exiccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Succus huius herbæ ad multa conducibilis est, quę inflammant, priuatim autem sanat morbum, qui infantibus ualde periculosus, adeo ut cutis sub axillis, & inter pedes atteratur, ad hoc folia contundi debent, oleoq; rosaceo, laridoq; ex maiale admisto, & deinde per linteolum exprimi, succusq; iste in uino albo bonoq; decoquendus erit, & admiscendus mastix, olibanũ, singulorum drachmam: hoc pueris illitum, absq; dubio opem præstat.

Medetur herysipelati, ardentibus pustulis & ambustis imposita.

Sedat podagram cum polygono imposita.

DE AQVA VERMICVLARIS.

Circa finem Maij destillationi adparatur.

Hæc aqua fortiter refrigerat omnia calida apostemata, & ulcera tam interiora quàm exteriora corporis, madefactis linteolis imposita.

Aqua Vermicularis necat phagadænam, (quem uermen digiti, uulgò uocant,) & in quocunque corporis loco fuerit, linteolis imposita.

Hæc aqua in potu non est sumenda, sed foris calidis tumoribus, & apostematibus cum stupa cannabina est imponenda, & est bonum repercussiuum.

DE VE.

A

DE VETONICA SEV VERONICA.

NOMENCLATVRAE.

Vetonica.
Herba tunici.
Veronica.

Ehren preiß.
Heydnisch wunt kraut.
Gründt heyl.

B

ANNOTATIO IN VETONICAM.

VERONICA uulgò ab Herbarijs dicitur, herba quæ passim in syluis sub quercubus crescit, & fermè Chamedryos formam repręsentat. Hieronymus Bock putat quòd propriè Vetonica dici debeat, quia ferè Betonicæ naturam atq; uirtutem obtineat, scribitq; eam apud Dioscoridem esse Teucrion, & profectò meo iudicio, rectè diuinauit, nam descriptio & uires maximè quadrant, easdem enim uires quas Recentiores tribuunt Veronicæ, Dioscorides etiam Teucrio tribuit. Nobilis Herbarius Hieronymus Brunsuicensis scribit, hanc herbam Veronicam dici, à quodam rege Gallorum, qui eius succo à lepra fuit sanatus. Nonnulli Doctores medici eam herbam Tunici appellarunt, quum uerum eius nomen apud Dioscoridem aliosq; antiquos medicos inuenire non potuerint. A Germanis **Ehren preiß** dicitur, quòd ob eius præstantiam & uirtutem, in summo honore habenda sit. **Grünt heyl** quoq; uocatur, quia recentia sanat uulnera.

DESCRIPTIO.

Veronica tenera est herba, nascens locis incultis. Est herba admodum nobilis, atq; ad multas res conducibilis, fortiter restituit iecur putrefactum: reddit alacres, audaces, beneuolos, animosos & securos.

C VIRES AC IVVAMENTA.

Magnam habet uirtutem sanandi recentia atq; antiqua ulcera, si liquor expressus imponatur.

Veronica per unam noctem atque diem in uino macerata, atque ita distillata, ut Hieronymus Bock testatur, præsentaneum & probatum est remedium contra uenenosas & pestilentiales febres, si inde tres uel quatuor unciæ cum modico Theriacæ temperatæ bibantur, & deinde ægrotus stragulis benè opertus quiescat, tum uenenum è corde pellitur, & sudando euacuatur.

Si cum uino decoctum inde fiat, idem pręstat, estq; preciosa herba ad uitiatum lienem, qui ex ea minuitur & cohibetur, si per aliquot ex ordine dies inde bibatur.

Herba ipsa cum aceto contusa, uel elixa & aliquot diebus indurato lieni imposita, dissoluit duriciem, & diminuit.

Succus per se uel cũ alumine temperatus, impetiginem, & aliam quancunq; scabiem curat.

Non solum hominibus hæc herba medetur, sed etiam pecoribus, ad multos affectus tam interiores quàm exteriores conducens.

DE AQVA VERONICAE.

Circa principium Iunij herba ipsa cum tota substantia ad destillationem apparatur, uerum melius est, ut prius per unam noctem
D & diem in uino maceretur, ac deinde in Balneo Mariæ distilletur, tum decem annos durabit.

Hæc aqua duabus uncijs mane à ieiuno sumpta: uel si spongia in ea intincta in pastillo, hoc est sphærula ex odoribus confecta gestetur, & naribus sæpius admoueatur, à peste præseruat.

Manus quoq; & caput, frons ac tempora inde illinuntur: prodest contra quemuis malum odorem.

Qui peste corripitur, prius incidat uenam, deinde accipiat Sesquiunciam huius herbæ in puluerem contritæ, & cum tribus uncijs huius aquæ temperatam bibat, & deinde sudet, tum curatur.

Ad recentia uulnera, per diem bis ex hac aqua bibes, & singulis uicibus ad iiij. uncias, tum ex uulneribus instar olei sudando emanat. uulnera etiam hac aqua mane ac uesperi sunt abluenda, præterea linteolis est imponenda, ita mirum in modum uulnera & mala ulcera curat.

Vncia uitrioli in puluerem contrita & in una libra huius aquæ liquata, pellit impetiginem, uitiliginem, & unã quamuis malignam scabiem & cutis defœdationem ex uitiosis humoribus procreatam. Quo hæc aqua fuerit antiquior, eo melior est.

Linteolis aranearum ictibus uel uenenatorum morsibus imposita, uel illita, sanat & tumorem repellit.

A Bibita atq; gargarissata mane ac uesperi singulis uicibus circiter tres uncias, statim tumorem gutturis pellit.

Aluminis semi libra in libra aquæ, huius herbæ resoluta, & calefacta, pellit tineas è panno inde madefacto & loto.

Mane atq; uesperi singulis uicibus duabus uncijs pota, absumit & purificat malum sanguinem, facit ad uagantem calorem, aperit meatus per sex hebdomadas matutinis temporibus singulis uicibus iiij. uncijs pota, emacrat hominem, corroborat iecur, & absumit superfluos malos humores. Mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncijs pota, pellit uertiginem capitis.

Ita sumpta & capiti illita præcipuè prodest ad memoriam confortandam, ad caput & cerebrum corroborandum, inducit linguę facilitatem, sanguinemq; purificat.

Tribus uncijs à ieiuno sumpta cum temperata fuerit cum drachma pulueris facti ex interiore cortice plantæ quæ uocatur Chamæpithys, expurgat thoracem, & facit reijcere sputum.

Aqua Veronicæ mane ac uesperi sumpta, maximè auxiliatur pulmoni & iecinori, si intrinsecus putrefiant, & usq; ad guttur ascendant, etiamsi putrefacta fuerint usq; ad auellanæ magnitudinem, tamen iterum sanitati restituuntur.

Eadem cum puluere ex herba ipsa contrita in potu sumpta, dis-
B cutit fellis suffusionem, leniter cit urinam, fœminas pręringues atq; steriles reddit macras atq; fœcundas.

Quatuor uncijs pota, pro necessitate elicit sudorem.

DE VIBICE.

NOMENCLATVRAE.

Betula. Vibex. [ms: σεμυδα.] [ms: bouleau]

Birckbaum. Birck.

ANNOTATIO IN VIBICEM.

VIBEX uulgò dititur arbor quam Plinius alijque Latini autòres Betulam appellant. A Græcis Semyda dicitur, ut Ruellius scribit. Est autem folio fagino, præterquam paulo angustius est, trunco enodi, cortice uersicolore, materie leui atque candidissima, uirgultorum eximia tenuitate. Cortex ignem facillimè concipit: ideo rura lucernarum uice succendunt, reddit flagrans pingue quoddam & oleosum. Hæc ut olim Romanorum magistratuum fascibus minax, sic & hodie uirgeis pędagogorum sceptris pueros terret.

DESCRIPTIO.

C Betula foris candido est cortice, nullumq; producit fructum, habet autem multa uirgulta atq; ramos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in aqua decocta exiccant manantia ulcera, si inde lauentur. Si pedes manantes subfumigentur ex cortice eius combusto, ualde desiccantur. Cortex Betulæ in puluerem contritus, & putridis uulneribus inspersus, erodit gangrænam. Suffitus ex cortice eius factus, pellit malum & pestilentem aërem.

DE AQVA EX FOLIIS BETVLAE DISTILLATA.

Folia eius nuperrimè nata, concisa atq; contusa in medio Maij distillantur.

Ea aqua mane atq; uesperi singulis uicibus pondere iiij. unciarum pota, facit ad lithiasim lumborum. Prodest ad refrigerandum calida ulcera, & præsertim quæ in membro uirili fuerint, si linteolis imponatur.

DE AQVA EX SVCCO EIVS DISTILLATA.

Succus hoc modo colligendus est: In maio cauum in Betula terebrato, & subter ponito uitreum uasculum, tum liquor inde extillat, quem in Balneo Mariæ distillato.

D Ea aqua prodest ad omnia uulnera si inde lauentur, sanat atq; exiccat aperta ulcera, si linteolis imponatur.

DE VINCA PERVINCA.

NOMENCLATVRAE.

Χαμαιδάφνη.
Αλεξάνδρεια.
Δαφνῖτις.
Chamædaphne.
Alexandria.
Laureola.
Vinca peruinca. Vernonice
Daphnitis.
Ingrien.
Singrün.
Berwincken.

ANNOTATIO IN VINCAM PERVINCAM.

A VINCA peruinca ab Herbarijs Latine dicitur herba quę apud Dioscoridem Chamædaphne appellatur, ut ferè maior pars medicorum testatur. Magna uerò hic inter medicos exorta est contentio, propterea quòd Chamædaphne, ut Hermolaus indicat, longe diuersa est ab ea quæ Vinca peruinca dicitur, quod in cubitalem assurgit altitudinem, ut Dioscor. tradit, ut Plinius ipse confirmat, acinis rubris, qui folijs promiscui pendent. Vinca uerò peruinca topiaria est herba, uirens in modum lineæ, folijs geniculatim circumdata: ueteribus inopiam florum supplere solita, quæ non attollitur, sed humi serpit, & se in modum funiculi porrigit, uicina quæque uinciens, unde nomen, flore in purpuram cœruleo. Sed ad tollendam eam controuersiam & ambiguitatem, sciendum est utranq; dici Chamędaphnen, sed non idem esse genus, quum alioqui & medicinæ prorsus uariant, ut Hermolaus Barbarus, & Ottho Brunsfelsius tradunt. Olim defunctę uirgines ad sepulturam peruinca coronatæ efferebantur. Potest hæc herba omnem hyemis iniuriam tolerare, quo tempore & perpetuò uirere conspicitur, unde à Germanis Jngrün appellata est.

DESCRIPTIO.

Vinca peruinca tam hyeme quàm æstate uiret, folia instar buxi habens, nascitur locis opacis, in hortis & prope muros. Colligi au-
B tem debet à xv. die Augusti usq; ad viij. diem Septembris, & siccari in aëre.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet expellendi malos humores ex frigida intemperie prouenientes, si in uino cocta bibatur.

Vinca peruinca siccata atq; in puluerem redacta, si pondere unius drachmę in uino sumatur, per aliquot ex ordine dies, aquam intercutem per urinam educit.

Ardente cinere obruta, & deinde uino conspersa, atque tumori imposita, ipsum exiccat.

Succus eius auribus instillatus, exiccat ulcera, atq; dolorem mitigat.

Linteolum in succo eius madefactum atq; impositum, calefacit frigidum stomachum atq; locos muliebres. pessus in eodem succo intinctus atq; mulierum pudendis subditus, prouocat menstrua.

Herba ipsa in uino decocta & pota, sedat tormina intestinorum, euacuat omnes uiscosos humores ex iecore atque uesica, expurgat renes.

C Si quis habuerit uinum turbidum, quodq; colorem amisit, accipiat tantum huius herbæ, quantum pro quantitate & copia uini sufficit, & uasi indat, & deinde ipsum uas operiat usq; ad quatuordecim dies, tunc illud uinum breui fit purum atq; clarum, recuperatq; suum colorem: melius tamen est, ut uinum prius in aliud uas diffundatur. Hoc ipsa experientia comprobatum ste, ut scribit Hieronymus Bock.

DE AQVA VINCAE PERVINCAE.

Optimum tempus distillationis eius est, circa finem Maij.

Hæc aqua mane atq; uesperi singulis uicibus, pondere trium unciarum sumpta, conducit locis muliebribus refrigeratis, medeturq; illis qui frigidum habent stomachum: idem præstat, si linteolis imponatur.

DE VIOLA.

NOMENCLATVRAE.

ἴον μέλαν.
Δασυπόδιον.
Viola. Violette de mars
Viola nigra.
D Viola purpurea.
Muraria Viola.
Violen.

ANNOTATIO IN VIOLAM.

VIOLA nota uulgò, & ubiq; inuentu facilis, ad murorum enim radices & umbrosis locis frequens, & speciosa nascitur, prima aut cũ primis, aduentum ueris mortalibus nuncians. Violam aũt dictam Ion Græci putant, quòd cum Io ni uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; Violam quasi uitulam mutatione Grǽca uideri possunt appellasse. Græci duo nomina habent quibus Violam significant, ἴον unum est, quo omnes Violas intelligunt, Aliud est, λευκόϊον, quo proprie albæ Violæ significantur: id enim Grǽca dictio sonare uidetur, sed tamen ad alias Violas etiam refertur. Quatuor uiolarum sunt species, ut Dioscorides indicat, Est enim Viola alba, lutea, cœrulea, & purpurea, quòd purpureo colore adeo tincta sit, ut nigrescere uideatur. Hæc uulgaris est Viola, & à Germanis Braun/oder Purpur Violen dicitur. Alij Violam Martiam eam appellant. A Dioscoride quoq; Muraria Viola dicitur. Violaria à Varrone dicuntur, loca uiolis & floribus consita.

DESCRIPTIO.

Viola est parua ac orbiculata coma, in cacumine florem habens purpureum, Radicem autem sub terra habet numerosam: quando autem deflorere incipit, acquirit iuxta radicem semen candidum ac granulosum.

TEMPERAMENTVM.

Violæ frigidæ sunt in primo gradu, & humidæ in fine secundi.

Colligi debent Violæ in Martio, & siccari in aëre. Sunt autem trium generum: candidæ, nigræ, & luteæ, quæ easdem in medicina uires obtinent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores inflationem stomachi tollunt.

Decoctum ex floribus utiliter gargarissatur contra anginam.

Succus ex herba, pellit omnem tumorem ex calida causa exortum. Semen uiolarum pondere duarum drachmarum in uino sumptnm, menses mulierum trahit.

Radix in uino elixa, ac lieni inflato imposita, repellit tumorem, & ipsum desiccat.

Tali modo & podagræ medetur, emplastri modo imposita.

Albæ Violæ decoctæ, ac uentri fœminarum impositæ, fœtum mortuum extrahuut, uuluæ tumores sedant. Si ab inferiori parte B fomentum inde fiat, mundificant uuluam, mouentq; menstrua.

Violæ dolores capitis ex calida intemperie prouenientes sedant, conciliant somnum, leniunt pectus & guttur, conferunt uuulæ & anginæ. Syrupus autem uiolarum præcipuè hæc præstat.

Crapulam & grauedines capitis impositis coronis, olfactuue discutiunt. Radices cum aceto elixæ & potæ, tum etiam illitæ lienem reprimunt, & podagricos iuuant. Herba ipsa cum radice in aqua contusa, medetur tussientibus pueris.

Oleum Violarum ad multa est salutare. In primis autem auribus instillatum, affectus earum discutit, tollit quoq; capitis dolorem, si illinatur. Idem uentri illitum, pellit lumbricos, si semen lumbricorum admistum fuerit. Syrupus Violarum hoc modo conficitur: Accipe tres manipulos florum uiolarum, eosq; in aqua decoctos, atque percolatos sacccharo edulcato, Talis Syrupus prodest contra febriles calores, subducit aluum, medetur calido iecinori.

Violæ aluum leniunt, educunt Choleram, conferunt inflammationibus, sedant sitim, dissipant icteritiam, uarijs modis usurpatæ.

Aiunt Violam purpuream anginis & comitialibus auxiliari, maximè pueris in aqua potam.

DE AQVA VIOLARVM.

Violæ cœruleæ uel purpureę in Balneo Marię distillantur in Martio.

C Aqua uiolarum in potu sumpta, uel si potus ex ea misceatur, facit ad calorem pestis, emollit ac lenit aluum, refrigerat cor atque iecur, sedat sitim, prodest ęstuanti stomacho, facit bibita ad calidam & siccam tussim.

Eadem pota mundificat locos muliebres, & rumpit ulcera eorundem, sedat dolorem lienis, facit ad puncturam cordis, & febres ardentes aliosq; calores malos, necat lumbricos uentris. Sanat pulmonarios qui Phthisi laborant si bibatur. Medetur morbo comitiali, & præcipuè in pueris. Prodest pectori & suspiriosis, corroborat aluum atq; intestina, expurgat renes, tollit alui tormina.

Bibita ab illo cui craneum ita est contusum ut obmutescat, is loquelam recuperat. Medetur podagrę, tollit dolorem oculorum, & restringit fluxum eorum ex calida causa prouenientem, linteolis applicata & circumlita. Capiti illita Phreneticis medetur, & illis qui mentis impotes facti sunt ex nimio fœtore.

Curat eadem rimas sedis, & discutit ficus. Pellit susurrum & tinnitum aurium, instillata uel superimposita, uel si ex ea aures lauentur.

Restituit uisum, oculis indita.

Prodest contra malas & putridas gingiuas, & dolorem dentium, ore inde colluto.

D Facit ad omnes calores, tam interiores quàm exteriores in quacunq; parte corporis fuerint, linteolis imposita, ipsos enim refrigerat & extinguit.

DE VITE.

NOMENCLATVRAE.

Ἄμπελος οἰνοφόρος.

Vitis. Vigne

Vitis uinifera.

Wein reb.

Wein stock.

A

ANNOTATIO IN VITEM.

VITIS à uino dicta est, quòd ferat uinum, uel ut Varro inquit, Vitis, eo quòd inuitet ad uuas percipiendas, dicta primò uidetur. Vitem Græci ampelon œnophoron, id est uitem uiniferam appellant. Nascitur autem, ut Plinius inquit, passim, & in alto propinqua litori. Durare Vitem ad infinitum restibili fœcunditate perhibent, culturæ quodam genere. Vites magnitudine inter arbores numerantur. Siquidem in magnam altitudinem exeunt, ita ut sæpe domorum tecta scandant, nec est ligno ulli æternior natura: nimis propemodũ luxuriarent, nisi tonsura annua coërcerentur, qua uis earum omnis euocatur in palmites, deprimiturq; in propagines, succi tantum gratia pluribus modis ad soli ingenia cælique mores. Vitis pergulana Columellæ dicitur, quæ in hortis seritur magis ad uoluptatem, quàm ad prouentum, & in pergulas, siue rectas siue camerarias attollitur, ut eas uestiat: adiuta tamen pedamentis salignis infornicatis, & topiario interdum opere fabrefactis, umbrosa opercula subdialibus ambulationibus præbet. Vitis genera persequi superuacuũ est, quoniam totidem adfirmantur esse quot agri, ut Plinius inquit. Est & syluestris uitis, quæ labrusca à Latinis dicitur. Vitium genera, ut Theophrastus inquit, magnitudine, colore, saporibus, acinisq; multiplicantur & differunt, Nam purpureo nitent colore, fulgent roseo, nitentq; uiridi candidæ, nigræq;, sed uul- B gares. Tument mammarum modo Bumasti. Quædam prælongis dactyli porriguntur acinis.

DESCRIPTIO.

Vitis satiua duorum generum est, Altera enim est candida, altera uerò nigra uel rubra. Syluestris longo est stipite & lignoso ac acuto, fructũ racemosum habet, qui maturescens rubro est colore.

TEMPERAMENTVM.

Folia uitis refrigerandi & astringendi uim habent, ut testatur Dioscorides.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix uitis decocta & cum semine uicię, & fœnogręci permista, mundificat impuram & lepra infectam cutem, si inde abluatur.

Accipe foliorum Vitis, ebuli, atq; mellis æquale pondus, quibus simul permistis, & in mortario contusis, deinde succum per linteum exprime, quo si oculos inungas, eos exiccat, ac uisum emendat.

Obmutescens sumat succum foliorum uitis atq; bono aceto indat, si inde biberit loquelam recuperat.

In difficultate partus. Mulier accipiet folia Vitis eaq; contundet, succumq; inde exprimet ac bibet. Vel folia ipsa in uino decoquat, quod in potu sumptum facilitatem pariendi inducit.

Radix

C Radix in uino cocta atq; calidis apostematibus imposita, ea emollit, pusq; ipsum educit.

Ex cinere uitis si fiat lixiuium corpusq; ex eo lauetur, nitidam ac puram reddit cutem, ulceraq; discutit, hominemq; præseruat à maligna scabie.

Lachrima uitium tollit rubras corporis maculas, faciei inducit bonum colorem, si nouem ex ordine dies inde abluatur.

Eadem tollit uerrucas, si aqua illa quę super folijs quercuum continetur admista fuerit, sæpiusq; inde lauentur.

Vitium lachrima cum uino sumpta, calculos pellit, uisum acuit, oculorum lippitudinem tollit, uenenatorum morsibus subuenit, ueneremq; siccat. Glabrescunt quæ continue addito oleo ea inunguntur, præstatq; id præcipuè qui ex palmitibus exudat, aquosus humor.

Succus ex folijs candidæ uitis, exulceratis intestinis succurrit, in potu sumptus uel foris aluo illitus. Prodest quoq; sanguinem excreantibus.

Cinis uitis cum aceto temperatus & mariscis impositus, eas citò sanat. Idem cum oleo rosaceo atq; oleo rutæ, & aceto permista, medetur calidis apostematibus, dyssenteriæ, atq; lieni, si imponat.

Succus qui ex uuis immaturis & acerbis exprimitur multas uires D obtinet. Is hoc modo conficitur: Vuas acerbas per tres uel quatuor dies insolato ut marcescant, deinde uinum inde exprimito, illudq; linteolo opertum reseruato: uocatur autem à medicis quibusdam Agresta, Dioscorides lib. 5. cap. 5. id uocat Omphacion.

Virtus eius uini est natura adstringere & corroborare, & potissimũ corroborat stomachum, conducitq; ijs qui male concoquunt.

Hoc uinum inueteratum efficacius quàm recens est, facit ciborum appetentiam, præcipueq; salubre est Diarrhœa alijsq; alui fluctionibus laborantibus.

Vinum ex candidis uitibus calefacit in secundo ordine: quod autem multum inueterauit, calefacit in tertio ordine. Mustum autem ex ijsdem uitibus in primo ordine calefacit.

Album uinum inueteratum tenue est, bonum creat sanguinem, cietq; urinam. Verum si nimium bibatur, debilitat caput, nocetque stomacho.

Hoc uinum moderate sumptum tam à iunioribus quàm adultis multis uiribus pollet, confortat enim naturam hominis atq; totum corpus, concoctionemq; adiuuat, & cerebrum confortat, sensusq; bonos reddit.

Rubrum uinum natura adstringit, & præcipuè quod nigricans est. Tale autem uinum crassos procreat humores, stomachoque

magis

A magis noxium est, si nimium sumatur, quàm album. Contra dysenteriam aliosq; alui fluxus sumi potest, ea de causa, quia fluxum cohibet atq; sistit. Nihil melius ad confortandum uires corporis, quàm bonum & natiuũ uinum, quod tenue, purum atq; uetus est, quodq; salubri tempore natum est.

DE AQVA VITIS.

Colligitur ea aqua in uitreo uasculo, circa principium Aprilis, quando uites putantur, & destillatur in Balneo Mariæ, ac deinde per 40. dies insolatur.

Ea aqua bibita, atq; uinum si inde misceatur, mentem atq; sensus exacuit.

Prodest contra quamuis scabiem, si inde lauetur, puram nitidamque reddit faciem, pustulas, lentiginesq; faciei discutit.

Verrucas atq; clauos repellit.

Facit ad impetigines, uitiliges, & herysipelata, si ex ea abluantur, & per diem bis ac ter linteolis imponatur.

DE AQVA FOLIORVM VITIS.

Folia ex optimis uitibus, quæ in locis editis atq; apricis nascuntur, oportuno tempore circa exitum Maij distillantur.

Hæc aqua oculis manantibus indita, eos exiccat, clarificatq; uisum.

B Sanguinem excreantibus medetur bibita, facit ad ulcera intestinorum, sistitq; calidam alui fluctionem.

Eadem per diem ter sumpta, & singulis uicibus pondere trium unciarum, pellit calculum, succurrit prægnantium fastidijs, & absurdis rerum in cibo earum appetitibus, ne fœtui nocumentum inferant.

DE VOLVBILI.

NOMENCLATVRAE.

Κισσάμπελος.
Campanette, Vitreole. Lizet
Volubilis.
Conuoluulus.
Cymbalaris.
Campanella.
Winde.
Windenkraut.
Weiß glocken.

ANNO.

ANNOTATIO IN VOLVBILEM.

C VOLVBILIS ab omnibus officinis & Herbarijs dici cœpta, ea herba à Latinis Conuoluulus, & à Græcis Cyssampelos dicitur, id est Hedera uitealis, eo quòd uitibus adhæreat, quemadmodum Hedera reliquis arboribus. Volubilis autem dicitur, ut Ruellius testatur, quòd crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet. Eius flos rudioris Lilij figuram præbet, ob id liliastri quoque nomen habet. A uulgo quoq; Campanella uocatur, quòd flos cymbalorum effigiem imitetur. Semen ei nigrum, triangulum in folliculis acinorum specie, qui numero tres habentur, conuoluuli maioris nomine. Herba autem lacte plurimo manat, & aluum cit, haud aliter quàm Scammonia.

DESCRIPTIO.

Volubilis duplex est, gaudet prope sepes nasci, flores gerit candidos ad campanæ formam. Altera per terram se propagat, habens campanulas candidas atq; rubras. Caulis eius lacteum liquorem præbet. Est & aliud genus Volubilis, quod ab una parte hirsutum est instar Gossipij, flores habens ad Cucumeris formam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ permistus cum Eruca, si cicatrices inde inungantur, reddit cutem æqualem.

D Quicunq; ex longo itinere in corpore læditur, illinat succum ex floribus contusis expressum, & curabitur.

Ex hisce herbis nemo medicinam intrò sumat, nisi certò sciat, eas alijs rebus esse permistas, nam omnes herbæ lactarię uenenosę sunt, atq; cum periculo sumuntur.

Discutiendi uim possidet, unde & urinam mouet, & flatus in corpore dissipat & pellit.

Aperit oppilationem iocineris atq; lienis, Salubris est cõtra morbum regium.

DE AQVA VOLVBILIS.

Distillatio eius fieri solet in Maio.

Aqua Volubilis mane ac uesperi singulis uicibus tribus uel quatuor uncijs pota, aduersus stranguriam auxiliatur.

Flores eius plene maturi in Balneo Mariæ destillari debent.

Hæc aqua medetur multis affectibus corporis, illita uel linteolis imposita.

DE VRTICA.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

Ακαλύφη κνίδη.

Vrtica.

Ortie

Nesselen.

Heyter Nesseln.

B

ANNOTATIO IN VRTICAM.

RTICA uulgaris & notissima est herba qua nihil inuisius uel abiectius nascitur, medetur tamen ea multis in humano corpore morbis, plurimisq; scatet remedijs. Antiqui etiam ea in cibo usi sunt, quibus iucundum erat ocimo se & Vrtica recreare, ut Verg. Marcellus testatur. Nomen autem Vrticæ inditum ab urendo, quòd eius folia tacta accerrimè urant. Mirum est, inquit Plinius, sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam noxiam, & tactu tantum leui, pruritum pustulasq; confestim adusto similes existere. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata: incipiens quidem ipsa nasci uere. Græci eam Acalyphen uocarunt. Alij uerò cniden. Vrticarum plutes differentiæ, ut Plinius scribit. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uerò etiam odorem fundit Herculeana uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Inter Vrticas quarum folia tacta adurunt, una est, quæ radice, caule, & folijs, minor est alijs, & acrius urit, hanc Germani Heyter nessel appellant, ea ubiq; circa sepes, cœmiteria, & ædificia nascitur.

DESCRIPTIO.

C Vrtica nascitur ad duorum cubitorum altitudinem, colore herbaceo, caule purpureo, & in aliquibus candido, radice dura, fruticosa, atq; sublutea.

TEMPERAMENTVM.

Vrticæ atq; semen earum calefaciunt in principio primi gradus, & desiccant in secundo.

Calidæ sunt & siccę Vrticæ, in tertio gradu secundũ Serapionẽ.

Vrticæ & fructus & folia tenuem habent substantiam, citraq́; rosionem siccant, tumores discutiunt, abstergunt, uentrem subducunt, mediocriter flatulenta, quare etiam ad uenerem incitant, ut testatur Ægineta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen non intantum exiccat ut herba.

Vrticæ folia atq; semen in medicina usurpantur, & habent naturam penetrandi & discutiendi humores in corpore hominis, & in primis per sudorem.

Semen Vrticæ contritum & in uino potum, præcipuè medetur calculo lumborum.

Vrtica decocta, cuteq; inde lota, sanat malam scabiem.

Eadem decocta atq; contusa, aluum emollit imposita.

Semen contusum & melle permistum, & ita sumptũ cum uino,
D sedat antiquam tussim, & expurgat pectus. Folia eius contusa atq; sale addito, rabidi canis morsibus imposita, remedium adferunt.

Eodem modo inueteratis & putridis ulceribus, emplastri modo imposita, mundificant, & erodunt gangrænam. Itidem & quasuis strumas & tubera, tumoresq; frigidos dissipant. Idem præstat & semen, quod uulneribus inspersum, ea renouat.

Folia pudendis fœminarum imposita, restituunt procidentem uuluam. Semen cum melle sumptum, medetur orthopnææ, & lateris & pulmonum inflammationibus prodest. Messibus autem semen colligi oportet.

Folia mulierum menses euocant, si decocta atq; cum myrrha temperata, uentri earum imponantur.

Oleum Vrticæ emollit aluum, & expellit crassos humores.

Semen in puluerem contritũ, & cancro inspersum, ipsum curat.

Vrtica in uino decocta & bibita, reddit facilem anhelitum, pellit antiquam tussim, & medetur pulmoni refrigerato.

Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.

Inflammatione turgentem uuam, gargarissatus succus reprimit.

Vrtica cum oleo oliuarum elixa, prouocat sudorem, cute ex ea illita. Radix eius cum forti uino cocta atq; lieni emplastri modo imposita, pellit inde tumorem.

Tali mo-

Tali modo podagræ illita, ei adiumentum adfert.

Oleum Vrticæ auribus instillatum, tollit tumorem, exiccat manantia ulcera.

Est alia species Vrticæ, quæ à Germanis uocatur Heytter nessel, ea natura est multo calidior alia.

Qui Apoplexiam timet, aut ei morbo obnoxius est, hanc Vrticam in uino decoquat, illudq; sæpius bibat, ita opem præstabit.

Eiusdem Vrticæ semen cum melle decoctum & potum, & coxis illitum, morbum coxarum sanat.

Talis potio pellit frigus ac tussim, ita sumpta ac illita, medetur quoq; pulmonibus, tollit tumorem corporis.

Folia eius cum sale bene contusa ac imposita, mala sanant ulcera, purgant quoq; putrida uulnera.

Eadem folia in oleo decocta, sanant morsum rabidi canis.

Qui ob humidum cerebrum infestatur destillationibus, bibat semen eius in bono uino elixum, ac capiti frontiq; illinat.

Qui surdaster est, radicem eius in aqua uel uino coctam bibat, ea opitulatur.

Eadem Vrtica cum sale & uitellis ouorum contusa, & permista cum gallinaceo adipe, cuteq; in sudatorio, bis aut ter inde illita, pel-
B lit prurientem scabiem.

Succus eius naribus inditus, statim elicit sanguinem, si autem eodem succo frontem inungas, sanguinem sistit.

Hæc Vrtica cum aceto & sale elixa & sumpta, expurgat crassos humores stomachi, necat uentris lumbricos.

Eadem in oleo oliuarum frixa, pellit tumorem pedum, si inde inungantur. Ex Vrtica acriter adustis, oleum oliuarum, aut oleum rosaceum illinitur, tum pustulæ pereunt.

Si quadrupedes initum non admittunt, Vrtica naturalia earum fricanda esse demonstrant.

Condidit laudes Vrticæ Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditamue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, stomacho, panis, parotidi, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq; menses: cum sale ulcera quæ serpunt prohibere.

Articularijs morbis & podagris plurimi cum oleo uetere imponunt.

DE AQVA VRTICAE.

Folia atq; flores decerpti, circa 13. diē Iulij destillationi adaptanť.

Aqua Vrticæ mane, meridie, atq; uesperi singulis uicibus ad tres uncias pota, prodest contra colicam & tormina intestinorum, pellit calculum & affectus renum, ex frigore procreatos.

Facit bibita ad ueterem tussim, orthopnœam, & animi defectum
C ex frigida temperie prouenientem, medetur pulmoni refrigerato.

Auxiliatur contra lumbricos, & omnes flatus uentris.

Conducit sordidis & impuris uulneribus, & ulceribus manantibus si inde lauentur, uel linteola in ea madefacta imponantur.

Ad morsum canis aqua ex rubra Vrtica, ualde salutaris est linteolis imposita.

DE AQVA EX RADICIBVS VRTICAE distillata.

Radices Vrticæ purè lotæ & concisæ in diebus canicularibus tantum destillantur.

Ea aqua mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, subuenit contra inueteratam & frigidam colicam, sedat antiquam tussim, rumpit apostemata pulmonis.

Pota ac membris illita, pellit Apoplexiam & paralysim, conducit uuluæ, ciet aluum, sanat affectus pulmonum, accommodata est pectori. Dolorem stomachi bibita discutit, trahit mulierum menses, expellit fœtum mortuum.

Eadem curat malignos affectus cancri & fistulæ linteolis imposita, uel si ex ea lauentur.

D Medetur podagræ & tumori pedum linteolis imposita.

Sanat Polypum narium ex ea lotum, restringit sanguinem narium, linteolis fronti applicata.

DE VRTICA MORTVA.

NOMENCLATVRAE.

γαλίοψις.

Vrtica mortua.
Lamium.
Vrtica iners.
Vrtica labeo.
Ortie morte ou Ortie blanche
Todt Nesseln.
Daub Nesseln.

ANNO.

A ## ANNOTATIO IN VRTICAM.

VRTICA mortua est quam Hermolaus Barbarus ex Plinio Lamium uel Aonomon uocat. Est autem inter Vrticas mitissima & folijs nõ mordentibus, unde à quibusdam uocatur Vrtica iners. Brunsfelsius & Hieronymus Bock uolunt Vrticas non urentes, & innoxias, ut Barocum, quę Germanice Behnsaugen dicitur, & Vrticam mortuam, per Galiopsim Dioscoridis comprehendi. Vrticæ mortuæ ferè easdem habent facultates cum urentibus urticis, sed ad strumas aliaq; tubera discutienda efficaciores sunt alijs, ut Hieronymus Bock testatur.

DESCRIPTIO.

Vrticæ mortuæ alijs urticis figura similes sunt, sed non urunt, quædam ex ijs floribus sunt luteis, quædam rubicundis, nonnullæ candidis. Hæ non adeo calefaciunt & desiccant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vrtica mortua lixiuio imposita, flauos reddit capillos capite inde loto. Radix eius in uino cocta, pellit calculum lumborum, uino illo bibito. Contra calculum uesicæ, semen prioris efficacius est. Habet ferè easdem uirtutes quas Aristolochia longa.

Ad sordida uulnera, Accipe pulueris Vrticæ mortuæ & Aristolochiæ æquale pondus, tertiamq; partem uiridis æris, hæc simul cum succo Saniculæ, & oleo oliuarum ad emplastri modum permi-
B sce, illud sanat inueterata ulcera, sed ad recentia uulnera unguentum album sumere oportet.

Dioscorides de Galiopsi scribit. Est uis & natura folijs, succo, cauli & semini disijciendi durities, carcinomata, abscessus post aures quos parotidas uocant, & furunculos: oportetq; ex aceto bis per diem tepida, emplastri modo imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Faciunt ad ea quę pascendo serpunt, gangrenas & exedentia, cum sale emplastri modo imposita.

DE AQVA VRTICAE MORTVAE.

Hanc destillare oportet in Iunio. Certõ prodest contra serpentem phagedęnam, mane ac uesperi ex ea, si lauetur & illinatur, & linteolis si imponatur. Sanat locum scabiosum in corpore hominis, si inde lauetur & illinatur. Mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, medetur albis menstruis fœminarum.

DE VSNEA.

NOMENCLATVRAE.

Βρύον. Mousse d'arbres
Vsnea. Muscus arboris.
Moß. Myeß.

ANNOTATIO IN VSNEAM.

C VSNEA à recentioribus uulgò dicitur, quam Dioscorides muscum appellat. A Græcis autem βρύον dicitur. Est autem nihil aliud muscus, ut Ruellius docet, quàm cani arborum uilli, quales in senescente quercu maximè uidemus, sed odore præstantes. Prima laus candidissimis atq; altissimis, secunda rutulis, nulla nigris. In insulis petrisq; nati damnantur, omnesq; quibus palmarum, atq; non suus odor inest. Dioscorides in arboribus, cedro, quercu, populo, muscum inueniri tradit.

DESCRIPTIO.

Muscus multorum est generum, quidam enim nascitur in arboribus odoriferis, ut in malis granatis, quidam in quercubus uel aliis arboribus. Est autem subuiridi colore uel subflauo, inuenitur & in petris: probatissimus inter omnes est, qui in arboribus odoriferis nascitur, & candido est colore, atq; odore iucundo.

TEMPERAMENTVM.

Calidus aũt in primo gradu, & siccus in secundo. Confortat cor.

VIRES AC IVVAMENTA.

Muscus in uino decoctus & potus, conciliat somnum.

Sistit omnes sanguinis fluxus. Cum melle temperatus, oreque inde colluto, tollit asperitatem linguæ atq; gutturis.

Si ex musco in aqua decocto, mulieris pudenda foueantur, tol-
D lit dolorem uuluæ.

Si tali decocto mulier insideat, ac inde foueatur, alba menstrua restringit. Muscus & hyssopus in uino decocta, si inde mulier potet, locis muliebribus medetur. Similiter prodest si uaporem inde ab inferiore parte excipiant.

Cum herba paralysi in oleo lini coctus, mitigat dolorem membrorum paralyticorum, si inde inungantur.

In uino decoctus confortat uisum.

DE VVLGAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Κυκλάμινος.
Cyclaminus.
Panis procinus.
Malum terræ. Vulgago.
Cyclamen. Arthanita.
Bothormarien.
Rapum terræ.
Erdt apffel.
Schweins brodt.

pain de pourceau

ANNOTATIO IN VVLGAGINEM.

VVLGAGO à Barbaris appellatur herba quam Dioscorides Cyclaminum uocat. A Romanis Rapum terræ, siue umbilicus terræ dicitur. A recentioribus uocatur Panis procinus, & Arthanita. Qui primi huic plantæ nomen fecerunt, ut Verg. Marcellus inquit, circumactam in orbem eius circinationem contemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, quasi ab orbe Cyclaminon, id est orbicularem dixerunt, fuitq; hæc prior & antiquor plantæ huius appellatio. A subulcis qui hanc pecori suo gratam esse cognouerunt, Panis procinus est appellata, Habet autem Cyclaminos folia hederæ, purpurea & uaria, in quibus suprà infraq; candicant maculæ, cauiculo digitorum quatuor, glabro & folijs carente, folijs in eo purpureis, rosarum effigie, radice corticis nigri, tam lata, ut Rapum uideri possit. Sic eam Dioscorides representauit. Tres huius plantæ species inueniri scribit Antonius Musa.

DESCRIPTIO.

Planta hæc folia habet similia Azari folijs, sed molliora tactu, hæc folia sunt incisuris diuisa ad Hederæ terrestris figuram, suntq; uario colore. Radix foris est nigricans atq; rotunda, & in medio pressa instar panis dulciarij, flores sunt colore purpureo. Gaudet
B humidis agris.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine. Radicis in medicina plurimus est usus. Eam in autumno colligi oportet, & in taleolas sectam filo traijci & suspendi, siccariq; ad radicis gladioli modum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix expurgat & aperit obstructiones.

Cum aqua sumpta, discutit tumorem alui, pellitq; mala Phlegmata, unde hydrops originem trahit.

Itidem pota, potenter trahit menses mulierum.

In uino pota, pellit uenenum.

Succus huius herbæ naribus inditus, mundificat caput.

Radix præ omnibus alijs radicibus, locos muliebres expurgat, in potu sumpta.

Eadem in taleolas secta lineoque panno indita, & ad pessi formam, mulierum pudendis subdita, educit inde magnam illuuiem, beneq; mundificat, mouetq; menstrua.

Vinum in quo Cyclaminus decoctus est, facit ad oppilationem lienis.

Cyclaminus in puluerem contritus, & linamentis inditus uulneribus uel fistulis, erodit gangrænam.

Idem puluis naribus inditus, erodit carcinoma, quod nares obsedit.

DE VVA VERSA.

C

NOMENCLATVRAE.

Στρύχνος μανικός.

Solanum furiosum.
Vua lupina.
Vua canina.
Vua uersa.

Dolwurtz.
Einbeer.

D

ANNOTATIO IN VVAM VERSAM.

VVA uersa uulgò ab Herbarijs dicitur, est autem, ut Antonius Musa, Iacobus de Manlijs, ac Ottho Brunsfelsius testantur, quartum genus Solani, quod apud Dioscoridem στρύχνος μανικός, id est Solanum furiosum appellatur. A nonnullis, Vua lupina seu canina dicitur. Sunt qui uuam morellam à colore quum grana maturuerint, uocent.

DESCRIPTIO.

Hæc planta caulem habet crassum & excelsum, folia eius Betæ similia, in caule ferens nigros acinos habentes folliculos, qui retro inuersi sunt. Radix crassa & magna est intra terram, gaudetq; nasci in syluis, ubi uetustæ fagi amputatæ sunt, & truncus putridus est.

TEMPERAMENTVM.

Herba atq; radix calefaciunt in secundo gradu, facit ad calorem corporis tam foris quàm intus, uerum generat & auget Melancholiam, quapropter isti hanc herbam & radicem uitabunt.

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Quicunq; ingentes habet calores, bibat ex hac radice cum aqua hordei aut Endiuiæ, nam ualde refrigerat.

Quæcunq; mulier hac herba utitur, facile incidit in phrenesim. Propterea omnes homines, qui natura sunt frigidi atq; sicci, hanc herbam uitabunt, & inprimis mulieres, quia cerebrum earum est frigidum.

DE ZEDOARIA.

NOMENCLATVRAE.

Zedoaria. Zitwen. nor zo hima

ANNOTATIO IN ZEDOARIAM.

ZEDOARIA inter radices aromaticas numeratur. Est autem medicina ab Arabibus inuenta. apud Græcos quid sit, nondum medicis constat. Ruellius de ea ad hunc modum scribit. Zedura alijs Zaduara, radix est teres, Aristolochiæ rotundæ non absimilis, sapore & colore Gingiberis: hanc ad nos India mittit. Officinæ & medicorum uulgus Zedoariam eam nominat. Nostræ autem ętatis medici ferè hac radice contra pestilentis cœli contagia utunt.

B

TEMPERAMENTVM.

Zedoaria calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo. Est autem radix herbæ nascentis ultra mare. Hæc radix decem annis durat synceris uiribus. Magnamq; habet uirtutem calefaciendi natura frigidos, estq; ipsa radix rotunda, & odorē Gingiberis prębet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc radix grauem odorem quem allium, cepa, uel uinum excitauit, repellit. Graueolentiam quoq; oris emendat, manducata.

Eadem sumpta prodest contra uenenum, & inprimis cum pestis grassatur, tum radicis huius semidrachma in ore contineri debet, quando quis proditurus est in publicum, & apud homines uersari uult, tum præseruat à pestilente & noxio aëre.

Zedoaria confortat cor, & bonum generat sanguinem, malumque repellit.

Facit ad imbecillitatem stomachi, concoctionem adiuuat, appetentiamq; ciborum excitat, calefacitq; omnia interiora membra, si quis inde bibat, uel in ouo sumat.

In uino decocta auxiliatur contra tussim ex frigida materia prouenientem, prodest contra dolorem stomachi, & intestinorum ex frigida intemperie & flatu exortum. Conditum factum ex Zedoaria & Galanga, & cum aceto temperatum, edendi desiderium inducit.

Zedoaria

C Zedoaria, ut Ruellius docet, secundam & calfacientium & exiccantium sedem obtinet, corpus lætiore sagina reficit, flatus discutit, graue uirus animæ, quod allium, cepa, uel uinum excitauit, abigit: uenenatis morsibus opitulatur. Crassiorem uentris spiritum digerit: aluum retinet: abscessus uteri soluit, uomitiones cohibet: & colicos mulcet cruciatus.

DE ZINGIBERE.

NOMENCLATVRAE.

Ζιγγίβερι.
Zingiber.
Gingiber.
Zingiberi.
Ingber.

ANNOTATIO IN ZINGIBER.

ZINGIBER Romani pariter Græcis dicunt, plurimum in Arabia & apud Troglodytas nascitur, ut Dioscorides testatur. Qui Gingiberim uiderunt in India, hac facie represẽtant, ut Ruellius scribit. Radix geniculatis serpit internodijs, crebroq́; ex ijs & ex acumine nouas radices spargit, folia bis terue in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatem fastigiantur, in totum gramen dicunt æmulari, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Oportunum legendi tempus cum folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur.

D

TEMPERAMENTVM.

Zingiber calefacit in tertio ordine & humectat in primo.

Gingiberis uirtus calida est & sicca, ut inquit Platina, licet aliqua ex parte ad corruptionem tendat cum putrescat, ut lignum tinea corrosum. Probatissimum est, quod intus omnino candidum est, neq; perforatum, bonum habebit odorem, acremq́; saporem ad piperis modum. Bonitate antecellit quod ex India uenit.

Gingiber maximè calefacit, humiditatem in se continet, quare non diu durat, si in loco humido asseruetur.

Durat autem duos annos integra & incorrupta uirtute. Valde accommodatum est frigido stomacho.

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui laborat dolore dentium, accipiat radices Gingiberis easque minutim conscindat, atq; in uino decoquat, eoq́; calido si os ieiunus colluat, tum opem præstat.

Vertigini

A Vertigini medetur, si cibo admisceatur. Zingiber pondere semiunciæ uesperi quando iturus es cubitum, uno hausto sumptum, expellit malos humores per sudorem, si modo post mediam noctem, uestibus bene tectus, sudaueris.

Omnibus hominibus Zingiber conducit, qui intus refrigerati sunt.

Vinum in quo Zingiber & Cyminum decocta fuerint, facit ad dolorem stomachi, & intestinorum ex flatu prouenientem, etiamq; concoctionem adiuuat.

Arabes recens Zingiber saccharo condiunt, ad stomachi frigiditates præcipuum.

τέλος θεῷ δόξα.

FRANCOFORTI, Apud Christianum Egenolphum Hadamarium, ANNO M. D. XL. Mense Martio.

